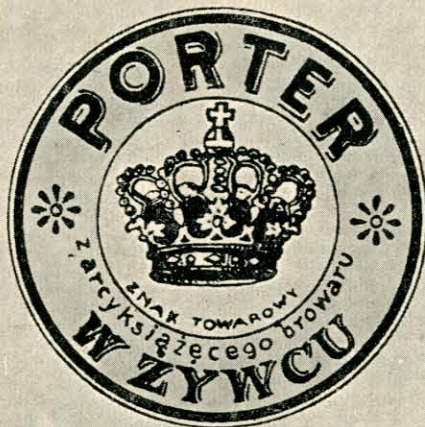

Kalendarz na rok
1930
Jl. Kurjera Godziennego

TADEUSZ PRUS WIŚNIEWSKI

ZNAWCY I KONSUMENCI

PIWA ŻYWIECKIEGO

zwracając pilną uwagę na oryginalną
etykietę piwa fiaskowego celem uniknię-
cia nadużyć nieuczciwej konkurencji.

13

Reprezentacje prawie we wszystkich miastach Polski.

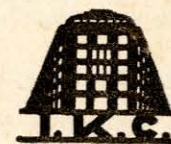
Odnaczenia: Dyplom honorowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu w Warszawie z 1926 r., „Złoty Medal” Targów Wschodnich we Lwowie z 1926 r., Medal Państwowy Min. spraw wewnętrznych na wystawie higieniczno-spożywczej przy VI Targach Wschodnich we Lwowie z 1926 r., Medal Złoty Międzynarodowej Wystawy Sanitarnej-hygienicznej w Warszawie z 1927 r., Medal Złoty na I-szej Ogólno Krajowej Wystawie spożywczej w Kłobucku z 1927 r., Dyplom Honorowy Ministerstwa Przemysłu i Handlu w Warszawie z 1929 r. za wystawę ogólnokrajową w Poznaniu w 1929 roku i wiele innych odznaczeń tak krajowych jak i zagranicznych.

Nr. 399.

KALENDARZ

**ILUSTROWANEGO
KURYERA CODZIENNEGO**

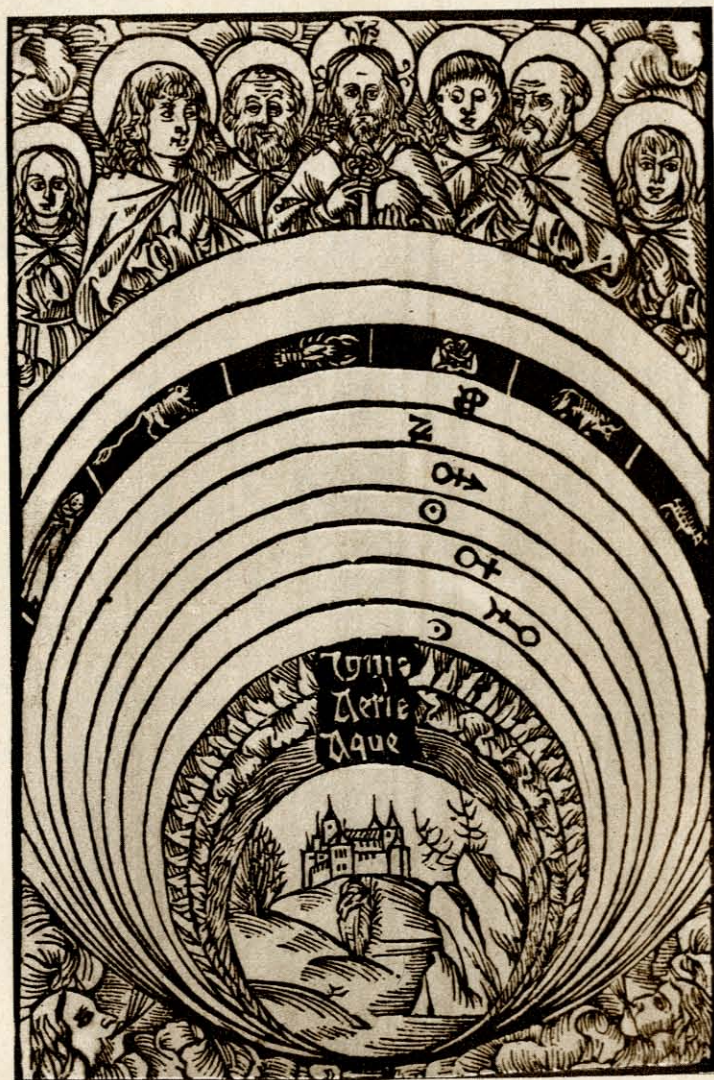
NA ROK 1930

ROCZNIK III.

NAKŁADEM WYDAWNICTWA „ILUSTR. KURYERA CODZIENNEGO” W KRAKOWIE
SKŁAD GŁÓWNY W ADMINISTRACJI „ILUSTR. KURYERA CODZ.” – „PAŁAC PRASY”

TADEUSZ PRUS WISNIEWSKI
Tadeusz Prus Wisniewski

Z DZIEŁA „COMPUTUS NOVUS ASTRONOMIAE”
KRAKÓW 1514 — DRUK FLORJANA UNGLERA.
ZE ZBIORÓW BIBLIOTEKI JAGIELL.

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE.
WINIETĘ TYTUŁOWĄ ZAPROJEKTOWAŁ ART. MALARZ ALFRED ŻMUDA.
ZAKŁADY GRAFICZNE „IL. KURYERA CODZIENNEGO” W KRAKOWIE.
UL. WIELOPOLE L. 1 — POD ZARZĄDEM FELIKSA KORCZYŃSKIEGO

Opracował Dr. Jan Gadomski, adjunkt Obserwatorium astronom. w Warszawie.

ROK 1930.

Charakterystyka roku.

Rok 1930 jest rokiem zwyczajnym i liczy 365 dni.

Wiosna zaczyna się 21 marca o godz. 10. — **Lato** dnia 22 czerwca o godz. 5. — **Jesień** dnia 23 września o godz. 20. — **Zima** dnia 22 grudnia o godz. 15.

Okresy roczne.

Liczba złota 12.

Wielkanoc, oraz święta, których daty są z nią związane, stanowią jedyne święta kościelne, które w krajach chrześcijańskich zależą od ruchów Księżyca. Wielkanoc bowiem przypada zawsze na pierwszą niedzielę po pierwszej wiosennej pełni Księżyca. Dla znalezienia daty pierwszej pełni wiosennej, a więc i Wielkanocy dowolnego roku, używa się t. zw. **liczby złotej**, która przybiera rozmaite wartości dla różnych lat. Liczba złota podaje, w ile dni po wiosennym porównaniu dnia z nocą (przypadającym, jak wiadomo, na dzień 21 marca), zachodzi pierwsza pełnia wiosenna; tem samem ustala ona datę niedzieli wielkanocnej.

Celem obliczenia liczby złotej dla danego roku, dodajemy do liczby tego roku liczbę 1, otrzymaną zaś sumę dzielimy przez 19. Reszta, jaką otrzymamy z podziału, jest szukaną liczbą złotą. Jeżeli z podziału jako reszta wypadnie zero, to liczbą złotą jest 19.

Dzielenie liczby danego roku przez 19 tłumaczy się tem, że 19 lat juljańskich odpowiada prawie dokładnie 235 t zw. **miesiącóm synodycznym**, co powoduje, że po upływie tego czasu, zwanego **cyklem księżycowym**, fazy Księżyca, a więc i pełnia, przypadają na te same dni miesiąca.

Cykl Słońca 7.

Podobnie jak po upływie cyklu księżycowego, wynoszącego 19 lat, fazy Księżyca przypadają na te same dni miesiąca, tak analogicznie po upływie **cyklu słonecznego**, liczącego 28 lat juljańskich, poszczególne dni tygodnia przypadają ponownie na te same dni miesiąca. Jako początek cyklu Słońca przyjęto rok przestępny, zaczynający się od poniedziałku. Rokiem takim był rok 9-ty przed narodzeniem Chrystusa.

Aby obliczyć liczbę cyklu słonecznego dla dowolnego roku, należy do liczby tego roku dodać 9, (ze względu

na datę początku cyklu Słońca) i otrzymaną liczbę podzielić przez 28. Reszta otrzymana z podziału daje liczbę porządkową danego roku w cyklu Słońca.

Dla roku 1930 reszta ta wynosi 7.

Litera niedzielna E.

Aby wyznaczyć dni tygodnia, jakie odpowiadają poszczególnym dniom lat cyklu Słońca, wystarcza podać dzień tygodnia dla 1 stycznia danego roku, lub, co na jedno wychodzi, ustalić, którego stycznia przypada pierwsza niedziela danego roku. Jeżeli pierwsze dni stycznia oznaczmy kolejno literami: A, B, C, D, E, F, G, to litera, oznaczająca w tym szeregu niedzielę, stanowi „**literę niedzielną**” dla danego roku.

Dla roku 1930 literą tą jest E, czyli, iż pierwsza niedziela w tym roku przypada na dzień 5 stycznia.

Lata przestępne posiadają dwie litery niedzielne, z których pierwsza odnosi się do pierwszej części roku, obejmującej miesiące styczeń i luty, druga zaś do reszty roku.

Epakta 0.

Epaktą danego roku zowie się liczba, oznaczająca wiek Księżyca w dniu 1 stycznia tegoż roku. Wiek Księżyca liczymy w dniach, podając, ile ich upłynęło od ostatniego nowiu.

Dla roku 1930 epakta wynosi 0.

Epakty poszczególnych lat powtarzają się w okresie 19-letnim, odpowiadającym cyklowi księżycowemu. — Ponieważ t. zw. rok księżycowy, obejmujący 12 miesięcy synodycznych, jest krótszy od roku słonecznego o 11 dni, przeto, aby obliczyć epaktę pewnego roku, dodaje się liczbę 11 (względnie 12, jeżeli był to rok przestępny) do epakty roku poprzedniego. Jeżeli po dodaniu otrzymamy liczbę większą niż 30 (jest to maksymalny wiek Księżyca), to dla obliczenia epakty należy od liczby tej odjąć 30.

Zaćmienia w roku 1930.

W roku 1930 przypadają cztery zaćmienia, dwa Słońca, oraz dwa Księżyca. Tylko drugie z rzędu zaćmienie Księżyca będzie widoczne w Polsce, pozostałe zaś trzy zjawiska nie będą dla nas dostępne.

1) **Częściowe zaćmienie Księżyca w dniu 13 kwietnia.** Będzie widoczne na całym Oceanie Spokojnym, z wyjątkiem jego części zachodnich, w Północnej i Południowej Ameryce, na Oceanie Atlantyckim, oraz w fazach końcowych także w Hiszpanji, Portugalji i w północno-zachodniej części Afryki. Zjawisko odbędzie się wczesnym rankiem 13-go kwietnia, już po zachodzie Księżyca w Polsce, na skutek czego nie będzie u nas wcale widoczne. Zaćmieniu ulegnie 0^h11^m1^s tarczy naszego satelity.

2) **Centralne zaćmienie Słońca w dniu 28 kwietnia.** Główny, wąski pas zaćmienia centralnego przesunie się kolejno przez zachodnie części Oceanu Spokojnego, poprzez kontynent Ameryki Północnej, oraz północne okolice Atlantyku. Na początku i końcu tego pasa zjawisko będzie widoczne jako zaćmienie obrączkowe, pośrodku zaś (w zachodniej części Ameryki Północnej) jako całkowite. Jako zaćmienie jedynie częściowe dostępne ono będzie na Polinezji, na wschodnim cyplu kontynentu azjatyckiego, na biegunie północnym, oraz w Irlandji i Szkocji. Zjawisko rozpocznie się dla Ziemi o godz. 17.20, zakończy się zaś o 22.46. Faza całkowitości zaćmienia trwać będzie tylko około 38 sekund.

3) **Częściowe zaćmienie Księżyca dnia 7 października.** Zjawisko rozpocznie się o godz. 17.41, a więc dla Polski o zmierzchu, zakończy się zaś o godz. 22.32. — W czasie największej fazy zaćmienia, która przypadnie na godzinę 20.07, zostanie przysłoniętych całkowitym cieniem Ziemi tylko 0'029 tarczy Księżyca, reszta natomiast satelity pogrążona będzie jedynie w półcieniu. Zjawisko widoczne będzie w Europie, Azji, Afryce, na Oceanie Indyjskim, oraz w Australii.

4) **Całkowite zaćmienie Słońca dnia 21—22 października.** Stosunkowo dość szeroki pas zaćmienia całkowitego przesunie się kolejno poprzez środkowe części

Polinezji, oraz południową część Oceanu Spokojnego, kończąc się w Patagonji, na południowym cyplu kontynentu Ameryki. Zjawisko to, jako zaćmienie częściowe, będzie widoczne w Australji, na wielkich obszarach południowego Oceanu Spokojnego, oraz na Antarktydzie. Początek zjawiska przypada 21 października o godzinie 20.04, koniec zaćmienia 22 października o godz. 1.23. Faza całkowitego zaćmienia, widocznego kolejno w pasie całkowitego zaćmienia, trwać będzie z początku tylko 47 sekund, potem wzrośnie do 1 min. 55 sekund, w końcu skróci się do 33 sekund.

Najbliższe całkowite zaćmienia Słońca.

D a t a	Czas trwania całkowitego zaćmienia w minutach	Obszary widzialności całkowitego zaćmienia	D a t a	Czas trwania całkowitego zaćmienia w minutach	Obszary widzialności całkowitego zaćmienia
1932 VIII 31	1'5	Kanada	1938 V 29	—	Granica Antarktydy, oraz południowego Atlantyku
1934 II 14	2'7	Borneo, Celebes	1939 X 12	—	Antarktyda
1936 VI 19	2'5	Grecja, Azja środk., Japonja	1940 X 1	5'7	Kolumbia, Brazylja, Południowa Afryka
1937 VI 8	7'1	Ocean Spokojny, Peru			

Widzialność planet w r. 1930.

MERKURY, jako najbliższa Słońca planeta, zazwyczaj jest dla gołego oka niewidoczny, gdyż tonie w blasku naszej gwiazdy dziennej i czasem tylko daje się krótko obserwować, jako jasna gwiazda, niedługo po zachodzie Słońca, lub też przed jego wschodem, zawsze dość blisko horyzontu. Ponieważ obiega szybko Słońce, przeto przerzuca się w ciągu roku 6 razy z jednej jego strony na drugą. W r. 1930 Merkury będzie dostrzegalny: w pierwszej połowie stycznia — wieczorami na zachodnim niebie; w pierwszej połowie lutego — o świcie, w pobliżu wschodniego horyzontu; w końcu kwietnia (najdogodniej z całego roku), oraz na początku maja — ponownie na zachodnim niebie. W pierwszej połowie czerwca można z trudem odszukać planetę w brzasku świtu; z początku października przyswiecać ona będzie na rannem niebie, wreszcie w końcu grudnia pojawiać się będzie na zachodzie, po zapadnięciu zmroku.

WENUS dochodzi zazwyczaj do największego blasku ze wszystkich planet. Podobnie jak Merkury, widoczna jest zawsze w pobliżu Słońca, bądź wieczorem na zachodzie, bądź też rannem na wschodzie. Od Słońca odsuwa się na niebie dalej, niż Merkury, wskutek czego przyswieca nocą dłużej. — W r. 1930 Wenus pojawi się dopiero w połowie marca na zachodnim niebie, początkowo na krótko, jako Gwiazda Wieczorna. W ciągu wiosny stopniowo coraz to lepiej będzie widoczna wieczorami, przyswiecając coraz to dłużej i zachodząc w 2 godz. po Słońcu. Latem, mimo iż coraz to bardziej odsuwać się będzie od Słońca, przyswiecać będzie wieczorami coraz to krócej, gdyż równocześnie stopniowo przesuwając się będzie z północnego nieba na południowe. Jesienią warunki widzialności planety z tego samego powodu pogorszą się jeszcze bardziej, mimo, iż przybiera ona na blasku. — W połowie listopada zniknie wreszcie w promieniach zachodu, by w pierwszych dniach grudnia pojawić się na wschodzie, jako Jutrzenka. Następnie planeta odsuwać się będzie szybko od Słońca, przybierając na blasku. Pod koniec grudnia osiągnie największą jasność, pojawiając się już w 3 i pół godz. przed wschodem Słońca.

MARS w r. 1930 pojawi się dopiero w maju na rannem niebie, 1 godz. przed północą i świeci do świtu, przybierając z wolna na jasności. W jesieni warunki widzialności Marsa dalej się poprawiają, planeta po-

jawia się coraz wcześniej i świeci coraz dłużej. W połowie grudnia wylania się z pod wschodniego horyzontu w 4 godz., w końcu zaś grudnia już w 3 godz. po zachodzie Słońca. Coraz to dłuższej widzialności towarzyszy wzrost blasku planety.

JOWISZ w r. 1930 będzie dogodnie dostrzegalny, ponieważ przebywać będzie w tych częściach ekliptyki, które są położone na północnym niebie i u nas wznoszą się wysoko ponad horyzont. Okres najlepszej widzialności przypada na koniec roku. — Z początku roku zmierzch wieczorny zastaje planetę wysoko na niebie. Zachodzi ona dopiero nad ranem. W ciągu następujących miesięcy Jowisz zapada pod horyzont w pierwszej połowie nocy coraz to wcześniej, przez co czas widzialności planety wciąż się skracza, a warunki obserwowania, z powodu zbliżenia do horyzontu, pogarszają się. Z początku maja planeta jest widoczna już tylko wieczorami na zachodnim niebie, zachodząc w 3 godziny po Słońcu. Blask jej wciąż zmniejsza się. Pod koniec maja pojawia się już tylko na krótko o zmroku; w czerwcu zaś niknie w promieniach zachodzącego Słońca. W lipcu pojawia się na rannem niebie, przed wschodem Słońca. W sierpniu zachodzi coraz to wcześniej i świeci coraz dłużej przez drugą połowę nocy. We wrześniu wylania się z pod wschodniego horyzontu już przed północą i jest widoczna do świtu. Jasność planety stopniowo zwiększa się. W końcu roku Jowisz pojawia się na wschodzie już wczesnym wieczorem i przyswieca do rana.

SATURN. Warunki widzialności planety, podobnie jak w roku przeszłym, będą niedogodne, gdyż przebywać ona będzie w tych częściach ekliptyki, które widoczne są u nas nisko nad południowym horyzontem. Saturn pojawia się na wschodzie w połowie stycznia w brzasku zór porannych. Odtąd wschodzi coraz to wcześniej i świeci coraz to dłużej pod koniec nocy. W kwietniu wschodzi już po północy, w maju przed północą, świecąc do rana. W czerwcu widoczny jest już o wieczornym zmroku, coraz to wyżej nad wschodnim horyzontem i daje się obserwować przez całą noc. Dnia 1 lipca osiąga opozycję ze Słońcem. Odtąd z wolna zaczyna zachodzić, coraz wcześniej, w sierpniu zapada pod zachodni horyzont już koło północy, we wrześniu widoczny jest tylko wieczorami w południowo-zachodniej stronie horyzontu, zachodząc w 4 godz. po Słońcu. Następnie czas jego widzialności wieczorem skracza się

jeszcze bardziej, aż wreszcie w końcu grudnia planeta znika na zachodzie w blaskach wieczornego zmierzchu.

KSIĘŻYC. W r. 1930 trwa dalej okres bardzo wysokich położań na niebie Księżyca podczas pełni zimowych, oraz pierwszych kwadr wiosennych. Natomiast

w czasie ostatnich kwadr wiosennych satelita nasz będzie się wznosił wyjątkowo nisko ponad południowy horyzont, jesienią zaś wyjątkowo wysoko.

W następnych latach zjawisko wysokich położań Księżyca na niebie będzie się powtarzać.

Święta katolickie w Polsce urzędowo ustalone.

Nowy Rok 1 stycznia.
Trzech Króli 6 stycznia.
Matki Boskiej Gromnicznej 2 lutego.
Wielkanoc (święto ruchome).
Poniedziałek Wielkanocny.

Wniebowstąpienie (ruchome).
Zielone Świątki (ruchome).
2-gi dzień Zielonych Świąt.
Boże Ciało (ruchome).
Św. Piotra i Pawła 29 czerwca.

Wniebowzięcie 15 sierpnia.
WW. Świętych 1 listopada.
Niepokalane Poczęcie 8 grudnia.
Boże Narodzenie 25 grudnia.
Św. Szczepana 26 grudnia.

Święto państwowe przypada na 3-go maja.

Święta ruchome rzymsko-katolickie.

Niedziela starozapustna 16 lutego.
Popielec 5 marca.
Wielkanoc 20 kwietnia.

Wniebowstąpienie 29 maja.
Zielone Świątki 8 i 9 czerwca.

Boże Ciało 19 czerwca.
Najśw. Serca Jezusowego 27 czerwca.
1-sza niedziela Adwentu 30 listopada.

Wielkanoc przypada w tym roku na 20 kwietnia. Na tę samą datę przypadała Wielkanoc (licząc wstecz) w latach 1924, 1919, 1892 oraz 1851. Najbliższa w przyszłości Wielkanoc w dniu 20 kwietnia przypadnie dopiero po r. 2000.

Suche dni:

12, 14 i 15 marca. 17, 19 i 20 września.
11, 13 i 14 czerwca. 17, 19 i 20 grudnia.

Tabela świąt ruchomych w latach 1931—1950.

Rok	Popielec	Wielkanoc	Wniebowstąpienie Pańskie	Zielone Świątki	Boże Ciało	Niedziela 1-a Adwentu
1931	18 lutego	5 kwietnia	14 maja	24 maja	4 czerwca	29 listopada
1932	5 "	27 marca	5 "	15 "	26 maja	27 "
1933	1 marca	16 kwietnia	25 "	4 czerwca	15 czerwca	3 grudnia
1934	14 lutego	1 "	10 "	20 maja	31 maja	2 "
1935	6 marca	21 "	30 "	9 czerwca	20 czerwca	1 "
1936	26 lutego	12 "	21 "	31 maja	11 "	29 listopada
1937	10 "	28 marca	6 "	16 "	27 maja	28 "
1938	2 marca	17 kwietnia	26 "	5 czerwca	16 czerwca	27 "
1939	22 lutego	9 "	18 "	28 maja	8 "	3 grudnia
1940	7 "	24 marca	2 "	12 "	23 maja	1 "
1941	25 "	13 kwietnia	22 "	1 czerwca	12 czerwca	30 listopada
1942	18 "	5 "	14 "	24 maja	4 "	29 "
1943	10 marca	25 "	3 czerwca	13 czerwca	24 "	28 "
1944	22 lutego	9 "	18 maja	28 maja	8 "	3 "
1945	14 "	1 "	10 "	20 "	31 maja	2 "
1946	6 marca	21 "	30 "	9 czerwca	20 czerwca	1 "
1947	19 lutego	6 "	15 "	25 maja	5 "	30 listopada
1948	10 "	28 marca	6 "	16 "	27 maja	28 "
1949	2 marca	17 kwietnia	26 "	5 czerwca	16 czerwca	27 "
1950	22 lutego	9 "	18 "	28 maja	8 "	3 grudnia

W następnych latach, aż do końca XX wieku, Wielkanoc przypadnie na następujące daty:
1951 — 25 III, 1952 — 13 IV, 1953 — 5 IV, 1954 — 18 IV, 1955 — 10 IV, 1956 — 1 IV, 1957 — 21 IV, 1958 — 6 IV, 1959 — 29 III, 1960 — 17 IV, 1961 — 2 IV, 1962 — 22 IV, 1963 — 14 IV, 1964 — 29 III, 1965 — 18 IV, 1966 — 10 IV, 1967 — 26 III, 1968 — 14 IV, 1969 — 6 IV, 1970 — 29 III, 1971 — 11 IV, 1972 — 2 IV, 1973 — 22 IV, 1974 — 14 IV, 1975 — 30 III, 1976 — 18 IV, 1977 — 10 IV, 1978 — 26 III, 1979 — 15 IV, 1980 — 6 IV, 1981 — 19 IV, 1982 — 11 IV, 1983 — 3 IV, 1984 — 22 IV, 1985 — 7 IV, 1986 — 30 III, 1987 — 19 IV, 1988 — 3 IV, 1989 — 26 III, 1990 — 15 IV, 1991 — 31 III, 1992 — 19 IV, 1993 — 11 IV, 1994 — 3 IV, 1995 — 16 IV, 1996 — 7 IV, 1997 — 30 III, 1998 — 12 IV, 1999 — 4 IV, 2000 — 23 IV.

Święta grecko-katolickie i prawosławne.

	Stary styl.	Nowy styl.		Stary styl.	Nowy styl.
Różdestwo Chryst.	25 grudnia 1929	7 stycznia	Piątek Wel.	6 kwietnia	19 "
Sobor Bohorod.	26 "	8 "	Woskresenje Hosp.	7 "	20 "
Stefana mucz.	27 "	9 "	Poned. Switlyj	8 "	21 "
Obriz. Hosp.	1 stycznia 1930	14 "	Wtorok Switlyj	9 "	22 "
Bohojawl. Hosp.	6 "	19 "	Woznesenie Hosp.	16 maja	29 maja
Tr. Swiat.	30 "	12 lutego	Sosz. Św. Ducha	26 "	6 czerwca
Striżenje Hosp.	2 lutego	15 "	Preswiatoi Trojcy	27 "	7 "
Miasopustna	10 "	23 "	Roż. Św. Joanna Krest.	24 czerwca	7 lipca
Blah. Pr. Bohor.	25 marca	7 kwietnia	Petra i Pawła	29 "	12 "

	Stary styl.	Nowy styl.		Stary styl.	Nowy styl.
Przeobrażenie Hosp.	6 sierpnia	19 sierpnia	Sob. św. Arch. Mich.	8 listopada	21
Uspenje Bohor.	15	28	Wowed Bohorod.	21	4 grudnia
Rozdestwo Bohor.	8 września	21 września	Nikolaja Czudotw.	6 grudnia	19
Wozdwyżenije Cz. Kr.	14	27	Zaczą. Pr. Diwy Marji	9	22
Dymytria	26 paźdz.	8 listopada			

Święta mahometańskie.

	Według kalendarza gregoriańskiego	Według kalendarza muzułmańskiego		Według kalendarza gregoriańskiego	Według kalendarza muzułmańskiego
Noc sprawdzania	16 I.	1348 Szabân	Zwrot pierścienia Ali	24 V.	1348 Dsû l'hedže
Ogłosz. Mekki Kaabę	17	"	Nowy Rok	29	1349 Moharrem
Abraham otrzymuje z nieba księgę	2 II.	Ramadân	Zamordowanie Husseina	7 VI.	"
Zestanie Koranu	3	"	Jerozolima została ogłoszona Kiblą	13	"
Tora zstępuje z nieba	6	"	Święto tręb, albo święto światów	26 VII.	Safar
Zestanie Ewangelji	17	"	Medyna zostaje stolicą	4 VIII.	Rebî el awwel
Dzień żałobny z powodu Kleski pod Wiedniem	19	"	Święta noc	7	"
Noc wszechwładzy	26	"	Urodziny Mahometa	8	"
Wielki Bajram, Koniec postu	2, 3, 4 III.	Szewwâl	Śmierć Mahometa	19	"
Dzień śmierci męczennika Hamsy	8 III.	"	Dzień urodzin Ali	1 X.	Dżem. el a.
Roczn. bitwy pod Ohud	17	"	Dzień śmierci Ali	8	"
Obietn. postu Mojżesza	31	Dsû l'hode	Zdobycie Konstantynopola	13	"
Siedmiu Braci śpiących idzie do piekła	3 IV.	"	Gabriel ukazuje się prorokowi	24	el accher
Abraham wznosi Kaabę	4	"	Urodziny Ebubekra	1 XI.	"
Przejsie Mojżesza przez Nil	6	"	Narodziny Fatmy (siostry Mahometa)	12	"
Objawienie głosu Pańsk.	7 V.	Dsû l'hedže	Budowa Arki Noego	22	Redszeb
Dzień ofiar (mały Bajram)	9	"	Noc tajemnic	25	"
Święto pokoju	21	"	Mahomet prorokiem	19 XII.	"
			Noc wiebowstąpienia	20	"
			Urodziny Husseina	24	Szabân

Dni szczęśliwe.

Według kalendarza mahometańskiego dni 13, 14, i 15 każdego z miesięcy mahometańskich zowią się dniami szczęśliwymi.

W r. 1930 dni szczęśliwe przypadają: 14, 15 i 16 stycznia; 12, 13 i 14 lutego; 14, 15 i 16 marca; 12, 13 i 14 kwietnia; 12, 13 i 14 maja; 10, 11 i 12 czerwca; 10,

11 i 12 lipca, 8, 9 i 10 sierpnia; 7, 8 i 9 września; 6, 7 i 8 października; 5, 6 i 7 listopada; 4, 5 i 6 grudnia.

Ramadân (miesiąc postu) rozpoczyna się w r. 1930 dnia 31 stycznia.

Rok ery mahometańskiej 1348 jest rokiem zwyczajnym, zaś rok 1349 przestępnym.

Święta żydowskie.

	Według kalendarza żydowskiego.		Według kalendarza żydowskiego.
10 stycznia	5690, Tebet 10 Post (Obłęż. Jerozolimy)	3 sierpnia	Ab 9 Post. Spalenie świątyni
13 marca	Adar 13 Post Estery	23 września	5691 Tischri 1 * Nowy Rok
14	" 14 Purim	24	" 2 * II-gie Święto N. Roku
15	" 15 Suszan-Purim	25	" 3 Post Gedalji
13 kwietnia	Nisan 15 * I-sze Święto Paschy	2 paźdz.	" 10 * Św. Pojedn. Sądny Dz.
14	" 16 * II-gie Święto Paschy	7	" 15 * I-sze Święto Kuczek
19	" 21 * VII-me Święto Paschy	8	" 16 * II-gie Święto Kuczek
20	" 22 * VIII-e Święto Paschy	13	" 21 Święto palmowe
16 maja	Ijar 18 Lag-Bomer	14	" 22 * Koniec Kuczek
2 czerwca	Sivan 6 * Zielone Święta	15	" 23 * Radość z Prawa
3	" 7 * Ziel. Św. (drugie Św.)	15 grudnia	Kislev 25 Poświęcenie Świątyni
13 lipca	Thamuz 17 Post. Zdobycie świątyni	30	Tebet 10 Post. (Obłęż. Jerozol.)

Rok 5690 (według rachuby kalendarza żydowskiego) jest rokiem zwyczajnym i liczy 353 dni. Rok 5691 jest również zwyczajnym i liczy 354 dni. (W tabeli święta uroczyste oznaczone są gwiazdką).

Kalendarz stuletni.

Zamieszczone w tabelach miesięcznych przepowiednie pogody, zaczerpnięte z kalendarza stuletniego, opierają się na przekazaniu jeszcze przez starożytnych założeniu, że przebieg pogody powtarza się w okresie siedmioletnim, odpowiadającym siedmiu podówczas znanym planetom: Księżyc, Merkury, Wenus, Słońce, Mars, Jowisz i Saturn. Oczywiście, iż pogląd taki nie wytrzymuje krytyki nauki nowoczesnej. Nie mniej jednak ciekawe jest porównywanie istotnego przebiegu pogody z przebiegiem przewidywanym.

Rok 1930, według tego kalendarza stuletniego, jako pozostający pod wpływem planety Saturna, ma być naogół chłodny i wilgotny.

Miesiące bliźniacze.

Tak nazwać można miesiące, w których wszystkie kolejne daty przypadają na te same dni tygodnia. Takich miesięcy są w roku zwyczajnym 3 pary, mianowicie: 1) **marzec i listopad**; 2) **kwiecień i lipiec**; 3) **wrzesień i grudzień**.

W każdej z tych grup oba miesiące zaczynają się tym samym dniem.

W roku przestępnym są 2 takie grupy; pierwszą tworzą: **styczeń i październik**, drugą obejmuje aż 3 miesiące, mianowicie: **lut, marzec i listopad**.

Poza tem w takim samym stosunku pozostaje maj danego roku do **stycznia** roku następnego.

Miary długości mikrokosmosu i makrokosmosu.

Mikrokosmos.

1 kilometr (km.) = 1.000 m. — 1 metr (m.) = 10 dm.
1 decymetr (dm.) = 10 cm. — 1 centymetr (cm.) = 10 mm.
1 milimetr (mm.) = 1.000 μ — 1 mikron (μ) = 1.000 $\mu\mu$.
1 mikromikron ($\mu\mu$) = 10 AE.
AE. (Angström) = 0'000.000.000.1 m.

Makrokosmos.

1 jednostka astronomiczna = 149.500.000 km.
1 sekunda światła = 299.796 km.
1 minuta " = 60 sekund światła
1 godzina " = 60 minut " "
1 doba " = 24 godzin " "
1 rok " = 365 $\frac{1}{4}$ dni " "
1 parsek " = 3'258 lat " "
Parsek — jednostka długości, odpowiadająca paralaksie = 1".

1 metr stanowi $\frac{1}{40.000.000}$ część południka ziemskiego.

Czas urzędowy i miejscowy.

W Polsce czasem urzędowym jest **czas środkowo-europejski**, odpowiadający czasowi miejscowemu południka, położonego dokładnie o 15° na wschód od Greenwich. Południk, według którego liczy się czas środkowo-europejski, przebiega przez terytorjum Niemiec, w pobliżu zachodnich kresów Polski.

Czas miejscowy Warszawy, odpowiadający południkowi, przechodzącemu przez obserwatorium astronomiczne w stolicy, jest o 24 minut 7'25 sekund wcześniejszy od czasu środkowo-europejskiego.

Czasy miejscowe różnych miejscowości Polski, z powodu znacznej rozległości ziem polskich, różnią się dość znacznie od czasu miejscowego warszawskiego. Różnica ta dla miejscowości położonych na wschód od Warszawy jest ujemna (ich czas miejscowy jest wcześniejszy), dla miejscowości zaś na zachód od stolicy do-

Jednostką astronomiczną zwiemy długość równą średniej odległości Ziemi od Słońca. Odpowiada ona 8' minutom 18'69 sekundom światła i jest używana do wyrażania odległości w obrębie układu planetarnego Słońca.

1 rok światła = 9'461 $\times 10^{12}$ km. = 63.290 jednostek astronomicznych = 0'3069 parseków.

1 parsek = 30'84 $\times 10^{12}$ km. = 206.265 jedn. astr.

Światło posuwa się z szybkością 299.796 km. na sek. **Do Ziemi biegnie światło:** Z Księżyca 1'28 sekundy, ze Słońca 18'69 sek., od najdalszej planety Neptuna 4 g. 10 m. 15 sek., od najbliższej gwiazdy „Proxima Centauri“, 3'6 lat, od krańców Drogi Mlecznej około 20.000 lat, od najdalszej gromady gwiazdowej 220.000 lat, od najbliższej mgławicy pozagalaktycznej (w gwiazdozbiórze Andromedy) około 800.000 lat, od najdalszych widzialnych mgławic pozagalaktycznych setki milionów lat.

datnia (ich czas miejscowy jest późniejszy od warszawskiego). Różnice dla kilkunastu różnych miejscowości przedstawiają się następująco:

Gdańsk	+ 9'5 min.	Pińsk	— 20'5 min.
Gniezno	+ 13'7	Poznań	+ 16'6
Kraków	+ 4'3	Równe	— 20'9
Krzemieniec	— 18'8	Tarnopol	— 18'3
Lublin	— 6'3	Toruń	+ 9'7
Lwów	— 12'0	Wieluń	+ 19'4
Łódź	+ 6'1	Wilno	— 16'9
Nowogródek	— 19'2	Zakopane	+ 4'3
Ostróg	— 22'1		

Największa różnica czasów miejscowych zachodzi pomiędzy Wieluniem a Ostrogiem i wynosi 41'5 min.

Ważniejsze rocznice przypadające na rok 1930.

W roku 1930 upływa:	W roku 1930 upływa:
1930 lat od narodzenia Chrystusa.	325 lat od wyprawy Dymitra Samozwańca do Moskwy.
1550 „ „ edyktu Teodozjusza zarządzającego powszechne przyjęcie chrześcijaństwa.	275 „ „ obrony Częstochowy.
750 „ „ zjazdu w Łęczycy.	275 „ „ zwycięstwa pod Ochmatowem.
730 „ „ wprowadzenia weksli.	175 „ „ urodzin Stanisława Staszica.
725 „ „ bitwy pod Zawichostem.	125 „ „ trzeciej wojny koalicyjnej z Napoleonem.
575 „ „ traktatu w Budzie dotyczącego następstwa tronu w Polsce po Kazimierzu Wielkim.	125 „ „ zwycięstwa Napoleona pod Austerlitz.
500 „ „ śmierci Witolda.	100 „ „ ogłoszenia Krakowa Rzeczpospolitą.
425 „ „ urodzin Mikołaja Reja.	100 „ „ powstania listopadowego.
400 „ „ wydania Statutu Litewskiego.	75 „ „ śmierci Adama Mickiewicza.
400 „ „ wybrania Zygmunta Aug. na króla polsk.	75 „ „ obłężenia Sebastopola.
400 „ „ urodzin Jana Kochanowskiego.	75 „ „ pojawienia się pierwszego pancernika.
350 „ „ zdobycia Wielkich Łuków.	50 „ „ pojawienia się pierwszego elektrycznego tramwaju.
325 „ „ zwycięstwa Chodkiewicza pod Kirchholmem,	25 „ „ wojny rosyjsko-japońskiej.
	25 „ „ rewolucji w Rosji.

Objaśnienia od Redakcji.

Przy używaniu niniejszego Kalendarza należy zwrócić uwagę na następujące momenty:

Daty astronomiczne wyrażone są w czasie urzędowym, tj. środkowo-europejskim. Momenty wschodu i zachodu słońca i księżyca obliczono dla Warszawy, jako w przybliżeniu pośrodku ziem polskich położonej.

Fazy księżyca zaznaczone są w tabelach miesięcznych konwencjonalnymi znakami: pełnia ☉, ost. kwadra ☾, now ☿, pierwsza kwadra ☽.

Przysłówia ludowe zamieszczone w tym roczniku, są dalszym ciągiem przysłów podanych w poprzednich rocznikach Kalendarza.

Kalendarzyk historyczny opracowany jest przez prof. dra Bogatyńskiego i obejmuje daty ściśle, skontrolowane źródłowo. Dawne widoki naszych miast oraz zdrojowisk i uzdrowisk, zamieszczone w części kalendarzowej i w przeglądzie statystycznym, są reprodukcjami starych rycin, obejmującymi m. i. szychy nigdzie jeszcze nie reprodukowane. Niniejszy Rocznik obejmuje I serję tych widoków (12 miast, poza stolicą w u-

kładzie alfabetycznym, oraz cykl zdrojowisk), następne Roczniki Kalendarza „I. K. C.“ przyniosą dalsze serje.

Alfabetyczny wykaz św. Pańskich podajemy w tym roku w znacznie rozszerzonych rozmiarach, uwzględniając w pierwszej linii imiona najpopularniejsze.

Przy tematach astrologicznych, podanych w niniejszym Kalendarzu, należy uwzględnić horoskopy zamieszczone w rocznikach poprzednich.

Dział schematyczny i dział statystyki krajowej w zakresie personalnym, adresowym oraz pod względem dat (np. ludność miast itd.) podaje informacje z chwili redakcyjnego zamknięcia Kalendarza.

W dziale rozrywkowym różne zadania kombinacyjne i obliczeniowe podane są bez rozwiązywań. O ileby rozwiązania te nastroczały większe trudności, na życzenie Czytelników skierowane do Redakcji Kalendarza, rozwiązania trudniejszych zadań byłyby podane na łamach „I. K. C.“.

Przysłowia i wróżby

Na Nowy Rok jasno,
W gumnach będzie
ciasno.

Od stycznia do Trzech
Królów
Dni patrzą,
Jak te dni, takie
miesiące bywają.

Fabian i Sebastjan
pierwsi drzewa budzą,
Ale radzi często ludzą.

Kto się rodzi w tym
miesiącu,
z flegmą podległy gorącu.

Makary jasny
Będzie styczeń krasny.

Styczeń

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Wodnika 20 stycznia.

na styczeń:

Jako pierwszy drugi ćmi,
Takie sierpnia września
dni.

Jeśli dzień pochmurny
w Sebastjan święty,
Powietrzem będzie takim
rok przejęty.

Gdy na św. Wicka
i Pawła
Słońko podśwituje,
Dobre latko obiecuje.

W św. Wincenty
i Pawła dzień jasny,
Zboża i wina czyni nam
znak krasny.

Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
				wschód	zachód	wschód	zachód
1 Ś. Nowy Rok	Mieczysław	Nowy Rok	19 Hrud. 1929	7:45	15:34	9:22	16:30
2 C. Makarego op.	Strzeżysław	Abla i Seta	20 Ihnatyja J.	7:45	15:35	9:51	17:41
3 P. Genowefy	Włodzimierz	Enocha	21 Juljanji	7:45	15:37	10:11	18:54
4 S. Eugenjusza m.	Dobromir	Izabelli	22 Anastazja	7:45	15:38	10:27	20:07
5 N. Im. Jezus	Włodzimierz	Szymona	23 10 Mucz.	7:45	15:39	10:40	21:19
6 P. Trzech Króli	Bojomir	Epifanji	24 Wihylja	7:44	15:40	10:50	22:32
7 W. Lucjana m.	Światosław	Izydora	25 Rożd. I. C.	7:44	15:41	11:01	23:46
8 Ś. Seweryna	Mścibój	Erharda	26 Sob. Pr. B.	7:44	15:42	11:13	—
9 C. Juljana i Baz.	Władimir	Marcjany	27 Stefana	7:43	15:43	11:26	1:04
10 P. Jana Dobrego	Dobrosław	Pawła	28 2 tys. m.	7:43	15:45	11:42	2:26
11 S. Hygina pap.	Krzesimir	Matyldy	29 SS. Mł. ub.	7:42	15:46	12:05	3:53
12 N. 1 po 3 Kr. św. Rodz.	Czesława	Reinholda	30 Anysji	7:41	15:47	12:40	5:21
13 P. 40 żołn. mm.	Bogumir	Hilarego	31 Melanji	7:41	15:49	13:32	6:45
14 W. Hilarego, dK.	Radogost	Feliksa	1 Sicz. 1930	7:40	15:51	14:45	7:52
15 Ś. Pawła p.	Damrosław	Maura	2 Sylwestra	7:39	15:52	16:15	8:39
16 C. Marcelego pap.	Władimir	Marcelego	3 Małachja	7:38	15:54	17:50	9:11
17 P. Antoniego op.	Rościsław	Antoniego	4 Sob. 70 ap.	7:37	15:55	19:24	9:33
18 S. Stolicy św. Piotra	Jaropelk	Pryski	5 Fteopem.	7:37	15:57	20:52	9:49
19 N. 2 po 3 Kr. Kanuta	Rodzisław	Sary	6 Boh. Hos.	7:35	15:59	22:15	10:03
20 P. Sebastjana	Przedzysław	Fabjana i Seb.	7 Joana Krest.	7:35	16:00	23:36	10:15
21 W. Agnieszki pan. m.	Jarosław	Agnieszki	8 Jurja	7:33	16:02	—	10:27
22 S. Wincentego	Witosław	Wincentego	9 Poljekta	7:32	16:04	0:55	10:41
23 C. Rajmunda de Penn.	Warcisława	Emerencji	10 Hryhorja	7:31	16:05	2:12	10:57
24 P. Tymoteusza b. m.	Chwalibóg	Tymoteusza	11 Fteodota	7:30	16:07	3:29	11:19
25 S. Nawróc. św. Pawła	Miłosz	Nawróc. Pawła	12 Tatjana m.	7:29	16:09	4:42	11:48
26 N. 3 po 3 Kr. Polik. b. m.	Skarbimir	Polikarpa	13 Jermyła	7:27	16:11	5:48	12:27
27 P. Jana Złotoustego dK.	Przybysław	Jana Złotoust.	14 Zacheja	7:26	16:13	6:42	13:18
28 W. Flawjana m.	Boisław	Karola W.	15 Pawła	7:25	16:14	7:23	14:21
29 Ś. Franciszka Salez.	Zdzisław	Walerego	16 Petra Wer.	7:23	16:16	7:54	15:30
30 C. Martyny pn. m.	Dobrogniewa	Adelajdy	17 Antonia	7:22	16:18	8:17	16:43
31 P. Piotra z Nol.	Spitogniew	Wirg.	18 Aftanasja	7:20	16:20	8:34	17:57

Ze stuletniego kalendarza: Od 2—4 pochmurno i dość zimno, 6 deszcz ze śniegiem, 12 śnieg, 13 pochmurno i wietrzno, 14 śnieg, 16 chmurno i wiatr, 21 ostry mróz, 22 i 23 wiatr ze śniegiem, 24 i 25 pogodnie i bardzo zimno, 29 i 30 śnieżnica, 31 ostry mróz.

Widok od strony Pragi, z ok. 1825 r.
Litografia Tadeusza Byczkowskiego.

Kalendarzyk historyczny na Styczeń:

1771. Początek oblężenia Częstochowy przez Rosjan.
1795. Układ podziałowy Polski między Rosją a Austrią.
1573. Pierwszy sejm konwokacyjny (t. zw. „Konwokacja”) w Warszawie.
1864. Klęska powstańców w Uścimowie w Lubelskiem.
1918. Oświadczanie prez. Wilsona, które w 13 punktach wskazuje Polskę.
1797. Konwencja Dąbrowskiego z rządem lombardzkim w sprawie Legionów.
1386. Akt wołkowski stwierdza wybór Jagiełły na króla polskiego.
1860. Zgon gen. Skrzyneckiego.
1733. August II Mocny uклада się z Prusakami o rozbiór Polski.
1807. Ustanowienie Komisji Rządzącej w Wielkopolsce, zajętej przez Napoleona.
1462. Ścięcie sześciu mieszczan krakowskich za zabójstwo Andrzeja Tęczyńskiego.
1582. Koniec układów z Moskwą w Jamie Zapolskiej i podpisanie rozejmu, w którym Batory odzyskuje Inflanty, Połock i Wieliz.
1734. Ostatnie trzy pogrzeby królewskie w katedrze wawelskiej: Jana III, Marii Kazimiery i Augusta II.
1863. Początek branki powodującej wybuch powstania styczniowego.
1649. Początek sejmiku koronacyjnego.
1656. Elektor brandenburski sprzymierza się z królem szwedzkim Karolem X Gustawem przeciw Polsce.
1734. Początek oblężenia Gdańska przez Rosjan. (W Gdańsku przebywał król Leszczyński).
1734. Koronacja Augusta III.
1831. Koniec dyktatury Chłopskiego.
1864. Zwycięstwo Rembajty pod Ilżą w walce z Moskalami.
1831. Zebranie sejmiku, obradującego odtąd przez całe powstanie.
1320. Koronacja Władysława Łokietka w katedrze krakowskiej.
1652. Hieronim Radziejowski, podkanclerzy koronny skazany na banicję.
1797. Odezwa legionowa Dąbrowskiego.
1863. Dekrety uwłaszczenia włościan.
1863. Wybuch powstania styczniowego.
1770. Pobicie korpusu Szaniawskiego przez Rosjan pod Dobrą.
1355. Akt budziński — Polacy uznają Ludwika W. następcą Kazimierza Wielkiego.
1507. Koronacja Zygmunta I Starego.
1588. Zwycięstwo hetmana Zamojskiego pod Byczyną i wzięcie do niewoli arcyks. Maksymiljana, kontrkandydata Zygmunta Wazy.
1831. Sejm Królestwa Polskiego detronizuje króla polskiego cara Mikołaja.
1564. Pobicie kniazia Szujskiego nad Ulą koło Połocka przez Radziwiłła Rudego.
1736. Abdykacja króla Leszczyńskiego.
1655. Początek pięciodniowej zwycięskiej bitwy pod Ochmatowem z Moskwą.
1018. Pokój w Budziszynie z ces. Henrykiem II, pomysły dla Polski.
1601. Początek sejmiku warszawskiego, który uchwalił wojnę Polski ze Szwecją.
1667. Rozejmem Andruszowskim Polska traci na rzecz Moskwy Zadnieprze i Kijów.
1733. Zgon Augusta II Mocnego.

Przysłowia i wróżby

Jeśli Gromnice mają
zielone kwiatki,
Kwietną niedzielę śnieżną
mają dziatki.

Po św. Agacie
Wyschnie bielizna na
płocie.

Gdy mróz w lutym ostro
trzyma,
Tedy jest niedługo zima.

Gdy na św. Walek deszcz
pada,
Drugą zimę zapowiada.

Na św. Maciej lody,
Wróżą długie chłody,
A gdy płyną już strugą,
To i zimy niedługo.

Luty.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Ryb dn. 19 lutego.

na luty:

W lutym, gdy zagrzmie
od wschodniego boku,
Burze i wiatry walne są
w tym roku.

Gromniczna pogodna,
będzie jesień dorodna.

Na dzień św. Doroty
Ma być śniega nad płoty.

Piotr gdy katedrę
zasiędzie,
Mrozów już nie będzie.

Kiedy luty schodzi,
Człek po wodzie brodzi.

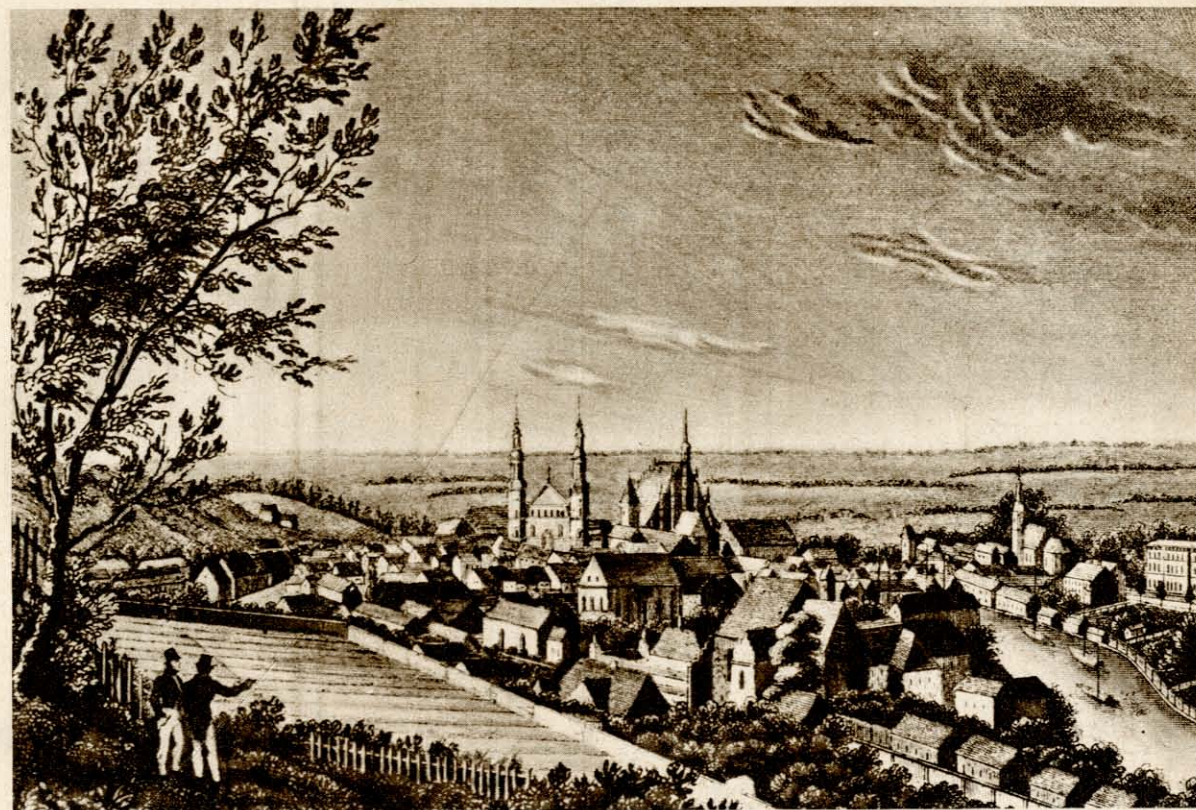
Przed Maciejem
jak połamie lody,
Po Macieju szukaj
pod lodem wody.

Rzymsko-katolicki		Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 S.	Ignacego b. i m.	Żegota	Brygidy	19 Makarja	7:19	16:22	8:47	19:09
2 N.	MP. Gromniczn.	Miłoslawa	Ocz. M. P.	20 Jewtymja	7:17	16:23	8:58	20:22
3 P.	Błażeja b.	Ścibór	Błażeja	21 Maksyma	7:15	16:25	9:09	21:35
4 W.	Andrzeja Kors. bp.	Witosława	Weroniki	22 Tymofteja	7:14	16:27	9:19	22:50
5 Ś.	Agaty pn. m.	Dobrochna	Agaty	23 Klymenta	7:12	16:29	9:32	—
6 C.	Tytusa b., Dor. pm. ☾	Bogdana	Doroty	24 Ksenji	7:10	16:31	9:46	0:08
7 P.	Romualda op.	Sulisław bl.	Ryszarda	25 Hryhora	7:09	16:33	10:05	1:30
8 S.	Jana z Matty	Gniewomir	Salomona	26 Ksenofonta	7:07	16:35	10:33	2:56
9 N.	5 po 3 Kr. Apol. p.m.	Goryslaw	Apolonji	27 Joana Zi.	7:05	16:37	11:14	4:20
10 P.	Scholastyki p.	Tomila bl.	Gabrjela	28 Jefrema	7:03	16:38	12:14	5:33
11 W.	M. B. z Lourdes	Świętochna	Eufrozyny	29 Ihnatja	7:01	16:40	13:36	6:28
12 Ś.	7 założycieli Serw.	Radosta	Eulalji	30 Tr. Świąt.	7:00	16:42	15:09	7:07
13 C.	Grzegorza II. ☼	Lesław	Kastora	31 Kyra i Joan.	6:58	16:44	16:46	7:32
14 P.	Walentego męcz.	Niemira	Walentego	1 Lutyj Tryf	6:56	16:46	18:18	7:51
15 S.	Faustyna i Jowit. m.	Szczęśław	Faustyna	2 Stryt. H.	6:54	16:48	19:48	8:06
16 N.	Śtározapust. Julian.	Przesława	Juljany	3 Symeona	6:52	16:50	21:12	8:19
17 P.	Juljana Kapad.	Świętoród	Konstantego	4 Isydora	6:50	16:52	22:35	8:32
18 W.	Symeona męcz.	Wieloslawa	Zuzanny	5 Ahaftji	6:48	16:54	23:56	8:45
19 Ś.	Gabina m.	Ścisław	Gabina	6 Wukoły	6:45	16:56	—	9:01
20 C.	Leona bp. ☾	Lubomil	Eucharjusza	7 Partenja	6:43	16:58	1:15	9:21
21 P.	Feliksa b.	Onoslawa	Eleonory	8 Fteodora	6:41	17:00	2:31	9:47
22 S.	Stolicy św. Piotra	Wracisław	Pop. Kat. Piotra	9 Nikofora	6:39	17:02	3:41	10:23
23 N.	Mięsop. Piotra dK.	Przedzislaw	Seweryna	10 Miasopustna	6:37	17:03	4:39	11:10
24 P.	Macieja ap.	Bogusz	Macieja	11 Wlasia	6:35	17:05	5:25	12:10
25 W.	Cezarjusza	Sławobój	Wiktora	12 Malecja	6:32	17:07	5:58	13:17
26 Ś.	Wiktora	Mirolaw *	Bogumila	13 Nartynjana	6:30	17:09	6:23	14:31
27 C.	Aleks. Gabrjela M.	Luborod	Leandra	14 Auksencjusza	6:28	17:11	6:41	15:45
28 P.	Teofila i Tow. Rom. ☼	Tworzymir	Romana	15 Onesyma	6:26	17:12	6:55	16:58

Ze stuletniego kalendarza: Do 5 bardzo zimno, 6 śnieg i zimno, 8—10 niezwykle mroźno, 11 i 12 mróz nieco mniejszy, 13 i 14 silna śnieżnica, od 15—20 pochmurno i nieco łagodniej, 21—28 deszcz, który stopi wielkie masy śniegu.

Z przeszłości naszych miast.

BYDGOSZCZ.

Widok z ok. połowy XIX w.

Staloryt Karola Mayera z Norymbergi, wedle rysunku Beckera.

Kalendarzyk historyczny na Luty:

1. 1717. Sejm Niemy.
2. 1772. Oficerowie francuscy wprowadzają załogę konfederacką na Wawel.
4. 1676. Początek sejmiku koronacyjnego, który uchwalił utworzyć stutysięczną armję.
6. 1633. Koronacja Władysława IV.
8. 1863. Bitwa pod Węgrowem.
9. 1339. Kazimierz Wielki zręka się Śląska.
9. 1918. Pokój brzeski (Niemiec i Austro-Węgier z Ukrainą).
10. 1321. Pierwszy wyrok przeciw Krzyżakom, skazujący ich na zwrot Pomorza Polsce.
12. 1564. Zygmunt II August zręka się dziedzicznego prawa Jagiellonów do Litwy i przelewa je na Koronę polską, celem doprowadzenia do skutku ścisłej unji.
13. 1918. Protest Rady Regencyjnej przeciw pokojowi brzeskiemu.
14. 1831. Zwycięska bitwa pod Stoczkiem w powstaniu listopadowym.
15. 1386. Chrzest Jagielly.
15. 1918. Część drugiej brygady Legionów przechodzi przez front wschodni.
16. 1665. Zgon Stefana Czarnieckiego w Sokółce pod Brodami.
16. 1918. Odezwa Koła Polskiego w Galicji przeciw pokojowi brzeskiemu.
17. 1831. Bitwa pod Dobrem.
18. 1386. Ślub Jagielly z Jadwigą.
18. 1454. Poselstwo miast i ziemian państwa krzyżackiego prosi Kazimierza Jagiellończyka o oswobodzenie z pod panowania Zakonu.
19. 1831. Bitwa pod Wawrem.
19. 1921. Przymierze francusko-polskie.
20. 1530. Koronacja Zygmunta II Augusta.
21. 1809. Zdobyte Saragossy po 50-ciu dniach oblężenia. Odznaczył się pułkownik Chłopicki.
22. 1846. Manifest Rządu Narodowego Rzeczypospolitej Krakowskiej. — Wybuch powstania.
23. 1807. Zdobyte Tczewa przez Dąbrowskiego. Polacy odznaczyli się pod wodzą Sierawskiego i Chłapowskiego.
23. 1859. Zgon Zygmunta Krasińskiego.
24. 1831. Bitwa pod Białoleką.
24. 1863. Bitwa pod Małogoszczą.
25. 1831. Bitwa pod Grochowem (strategicznie wygrana polska).
26. 1846. Klęska powstańców Rzpłej Krakowskiej pod Gdowem.
27. 1578. Hołd pruski złożony Batoremu.
27. 1861. Krwawa manifestacja w Warszawie, jedna z poprzedzających wybuch powstania styczniowego.
28. 1596. Żółkiewski zwycięża w Maciewiczach przywódce buntu kozackiego Nalewajkę.
29. 1768. Zawiązanie konfederacji w Barze.

Przysłowia i wróżby

Kto sieje groch w marcu,
Gotuje go w garncu;
A kto w maju,
Ten w jaju.

Na świętego Grzegorza
Nie stoi już świnią
o gospodarza.

Grzmot wskazuje
urodzaje,
A ile zaś mgły powstaje,
Tyle dżdżów nawalnych
w lecie
Mieć gospodarze
będziecie.

Na św. Benedyka,
Kwocze kura i jędyka.

Marzec.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Barana 21 marca.

na marzec:

Kiedy pada w ostatni
wtorek,
To ze lnem uciekaj na
dołek.

Na Zwiastowanie
Zlatują się bocianie.

Na Tymona
siej jęczmiona,
Byś do św. Katarzyny
Poobsiewał koniczyzny.

Na Zwiastowanie,
Kiedy mgła w zaranie,
Chociaż słońko jasno
wschodzi,
Znak niechybnej
to powodzi.

Rzymsko-katolicki					Słońca		Księżycy	
		Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	wschód	zachód	wschód	zachód
1 S.	Albina b.	Radosława	Albina	16 Fteodora	6:24	17:14	7:07	18:11
2 N.	Zapustna. Hel. wd.	Budziśław	Symplicjusza	17 Lwa pap.	6:22	17:16	7:17	19:25
3 P.	Kunegundy	Sławomila	Kunegundy	18 Archippa	6:19	17:18	7:27	20:40
4 W.	Kazimierza królew.	Kazimir	Adrijana	19 Lwa ep.	6:17	17:20	7:39	21:57
5 Ś.	Popielec. Hadrjana m.	Pakosław	Fryderyka	20 Tymoft.	6:15	17:21	7:52	23:18
6 C.	Marcjana bisk.	Wojśław	Frydolina	21 Euchenji	6:13	17:23	8:09	—
7 P.	Tomasza z Akw.	Bogowid bl.	Felicji i Perpet.	22 Polykarpa	6:10	17:25	8:32	0:41
8 S.	Wincentego K. Jana ☿	Milogost	Filemona	23 O. Hl. J.	6:08	17:27	9:06	2:05
9 N.	Wstępna. Fran. wd.	Mścisl. bl.	Prudencjusza	24 Tarasa ar.	6:06	17:28	9:58	3:20
10 P.	40 Męczenników	Bożosław	Aleksandra	25 Porfirja	6:04	17:30	11:08	4:21
11 W.	Sofronjusza b.	Ludosława	Rozyny	26 Prokopja	6:01	17:32	12:34	5:04
12 Ś.	Such. Grzeg. W. pap.	Światosz	Grzegorza W.	27 Wasylija	5:59	17:34	14:08	5:33
13 C.	Krystyny panny i m.	Nieciśław	Ernesta	28 Kasjana	5:57	17:36	15:42	5:54
14 P.	Such. Matyldy ☼	Bożenna	Matyldy	1 Berezeń	5:55	17:37	17:12	6:10
15 S.	Such. Klem. Dworzaka	Długomil	Krzysztofa	2 Fteodora	5:52	17:39	18:40	6:25
16 N.	Sucha. Abrah. pust.	Ojcosław	Cyrjaka	3 Ewtropja	5:50	17:41	20:05	6:36
17 P.	Patrycjusza bp.	Zbigniew	Gertrudy	4 Harasya	5:48	17:43	21:30	6:50
18 W.	Cyryla	Pakosław	Anzelma	5 Konona	5:45	17:44	22:53	7:04
19 S.	Józefa obłub. N. M. P.	Bohdan	Józefa	6 SS. 42 m.	5:43	17:46	—	7:22
20 C.	Eutemji m.	Polemir	Ruprecht	7 Wasylija	5:41	17:48	0:13	7:45
21 P.	Benedykta opata	Blagosław	Benedykta	8 Fteotyłakta	5:38	17:50	1:28	8:17
22 S.	Katarzyny Szwedz. ☾	Godysław	Kazimierza	9 SS. 40 m.	5:36	17:51	2:32	9:00
23 N.	Głucha. Feliksa m.	Czczimislawa	Eberharda	10 Kondrata	5:34	17:53	3:24	9:57
24 P.	Gabrjela	Zbislaw	Gabrjela arch.	11 Sofronja	5:32	17:55	4:01	11:02
25 W.	Zwiastow. N. M. P.	Bolesław	Zwiast. M. P.	12 Fteofanta	5:29	17:56	4:28	12:14
26 S.	Teodora bp.	Wiczysław	Emanuela	13 Nikofora	5:27	17:58	4:48	13:29
27 C.	Jana Damasc. dK.	Świętobój	Huberta	14 Wened.	5:24	18:00	5:03	14:43
28 P.	Jana Kap.	Bohdar bl.	Malachjasza	15 Ahapja m.	5:22	18:01	5:15	15:57
29 S.	Eustazjusza	Krzyszlaw	Eustachego	16 Sawyna	5:20	18:03	5:26	17:11
30 N.	Środop. Jana Kl. ☼	Szukosław	Gwidona	17 Alekseja	5:18	18:05	5:36	18:27
31 P.	Balbiny p.	Dobromira	Amosa pr.	18 Kiryla	5:15	18:06	5:47	19:44

Ze stuletniego kalendarza: Do 4 silny wiatr ze śniegiem, 5 i 6 bardzo pogodnie, 7–9 deszcz, 11 śnieg, 12 powietrze ostre, 13 i 14 pięknie, lecz zimno, 15 śnieg, 16 i 17 pogodnie i zimno, 18–20 bardzo zimno i śnieg, 21 zimno i wietrzno, od 22 do końca miesiąca chłodno i zimno, 30 śnieg.

Z przeszłości naszych miast.

GDAŃSK.

Według stanu z XVII wieku
Kwasoryt.

Kalendarzyk historyczny na Marzec:

1578. Jan Zamojski zostaje kanclerzem.
1594. Koronacja Zygmunta III Wazy w Upsali na króla szwedzkiego.
1333. Śmierć Władysława Łokietka.
1921. Przymierze polsko-rumuńskie.
1386. Koronacja Władysława Jagiełły na króla polskiego.
1846. Powstańcy krakowscy z dyktatorem Tysowskim przechodzą granicę pruską i składają broń.
1454. Poddanie się Prus Polsce.
1579. List królewski Stefana Batorego zapowiada wojnę moskiewską.
1673. Program wojny hetmana Jana Sobieskiego z Turkami.
1799. Książę wrocławski rządowi francuskiemu sztandary, zdobyte we Włoszech.
1652. „Liberum Veto” powsta Sicińskiego.
1863. Padlewski bije się dzielnie z Moskalami pod Myszynem.
1863. Langiewicz ogłosił się dyktatorem.
1566. Ogłoszenie nowego statutu litewskiego w drugiej redakcji przy zamknięciu sejmku wileńskiego.
1646. Zgon hetmana Koniecpolskiego.
1797. Wkroczenie do Mantui zajętej przez Francuzów, dwóch batalionów legionów polskich (2000 żołnierzy).
1863. Zwycięstwo Lewandowskiego pod Staninem na Podlasiu nad Moskalami.
1923. Ustalenie wschodnich granic Polski.
1569. Dekret królewski Zygmunta II Augusta wcieli do Korony trzy województwa pruskie.
1846. Męczeńska śmierć Pantaleona Potockiego.
1887. Śmierć Józefa Ignacego Kraszewskiego.
1921. Konstytucja polska.
1863. Zwycięska bitwa Langiewicza pod Grochowiskami.
1921. Traktat pokojowy Polski z Rosją w Rydze.
1863. Dyktator Langiewicz zostaje uwięziony przez Austriaków przy przejściu granicy Galicji.
1848. Wybuch powstania wielkopolskiego.
1908. Ustawa o wyłączeniu pod zaborem pruskim.
1921. Plebiscyt na Górnym Śląsku.
1604. Wbrew prawom Zygmunta III Wazy, stryj jego Karol książę Sudermański zostaje królem szwedzkim.
1613. Zygmunt III Waza zawiera przymierze z cesarzem Maciejem. (Najważniejszy punkt był przeciw rokoszowi własnych poddanych).
1772. Zaremba, wódz konfederatów, stacza walkę z Łopuchinem pod Milejowem (niedaleko Rozpry).
1241. Spalenie Krakowa przez Tatarów.
1644. Śmierć zony Władysława IV, Cecylii Renaty.
1688. Smutna, lecz prorocza mowa Jana III Sobieskiego w senacie, po zerwaniu sejmku grodzieńskiego.
1698. Aljans kopenhaski Polski z Danją.
1794. Przysięga Kościuszki na rynku krakowskim.
1922. Wcielenie ziemi wileńskiej do Rzpltej.
1537. Rozejm Litwy z Moskwą kończy trzecią pomiędzy nimi wojnę.
1691. Ślub królewicza Jakóba Sobieskiego z Jadvigą ks. neuburską, siostrą cesarzowej.
1797. Dąbrowski przedstawia Napoleonowi projekt wyprawy do Galicji.
1600. Zygmunt III Waza odstępował Polsce Estonię, aby Polskę skłonić do wojny ze Szwecją.
1799. Legioniści polscy biorą udział w krwawej bitwie pod Weroną i pod Legnano.
1809. Lansjerzy nadwiślańscy zdobywają most na rzece Guadiana pod Ciudad-Real i zmuszają Hiszpanów do odwrotu.
1775. Ustanowienie Rady Nieustającej.
1848. Akt zawiazania Legjonu Mickiewicza we Włoszech.
1352. Walka Kazimierza Wielkiego z Ludwikiem węgierskim pod Belzem.
1831. Bitwa pod Wawrem.

Przysłowia i wróżby

Jeśli w św. Paweł
Śnieg albo deszcz pada,
Dobrych się urodzajów
Spodziewać wypada.

Kto sieje jarzę
po św. Wojciechu,
To lepiej, żeby
ją trzymał w miechu.

Po św. Pawle i Piotrze
Muchy tłuste jak wieprze.

Kiedy św. Jerzy skryje
wiosnę w życie,
Będzie zboża obficie.

W kwietniu po brzegach
lody,
Niosą jęczmienia urody.

Kwiecień.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Byka 20 kwietnia.

na kwiecień:

Kiedy we Wielki Piątek
rosa,
To nasiej gospodarzu
dużo prosa.

Pogodny dzień
Wielkanocny,
Grochowi wielce
pomocny.

W Wielki Piątek gdy
deszcz hojnie
doliny zleje,
Że dużo mleka będzie,
Są pewne nadzieje.

Jak przylecą żorawie,
Można ryby łapać
w stawie.

	Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 W.	Hugona bp.	Zbigniew	Ziel. Czw. T.	19 Chryzanta	5:13	18:08	5:59	21:05
2 Ś.	Franciszka z Pauli	Sudomir	Amalji	20 Irep. Otec	5:11	18:10	6:15	22:29
3 C.	Ryszarda biskupa	Mnożyśław	Ryszarda	21 Jakowa	5:08	18:12	6:35	23:54
4 P.	Izydora bdK.	Wratisław	Ambrożego	22 Wasylja	5:06	18:13	7:06	—
5 S.	Wincentego	Borzywój bl.	Wincentego	23 Nikona	5:04	18:15	7:51	1:12
6 N.	Czarna. Cel. pap. ☾	Świętobór bl.	Ireneusza	24 Zacharja	5:02	18:17	8:54	2:17
7 P.	Epifanjsza bp. m.	Przesław	Hegezypa	25 Błah. P. B.	4:59	18:18	10:15	3:05
8 W.	Djonizego	Radosław	Apolinarego	26 Hawryły	4:57	18:20	11:44	3:37
9 Ś.	Marji Kleof.	Dobrosław	Dymitra	27 Matrona	4:55	18:22	13:15	4:00
10 C.	Ezechiela proroka	Goryśław	Daniela	28 Hilarjona	4:52	18:24	14:44	4:16
11 P.	Leona W. papieża	Jaromir	Hermana	29 Marka	4:50	18:25	16:11	4:30
12 S.	Juljusza p., Wiktora	Lubosław	Juljusza	30 Iwana	4:48	18:27	17:36	4:43
13 N.	Palmowa. Herm. ☿	Przemysław	Justyna	31 Ipatja	4:46	18:29	19:00	4:55
14 P.	Justyna m.	Myślimir	Tyburcjusza	1 Kwit Mar.	4:43	18:30	20:25	5:08
15 W.	Bazyl., Anast.	Wacław bl.	Olimpij	2 Tytusa	4:41	18:32	21:48	5:24
16 Ś.	Benedykta Labre	Szerzysław	Charyzjusza	3 Nikity	4:39	18:34	23:08	5:44
17 C.	<i>Wielki Czw.,</i> An. p.	Krasisław	W. Czw., Rud.	4 Józefa	4:37	18:36	—	6:13
18 P.	<i>Wielki Piątek,</i> Ap.	Gościsław	W. Piątek, Flaw.	5 <i>Wel. Piat.</i>	4:34	18:38	0:19	6:52
19 S.	<i>Wielka Sobota,</i> Tym.	Władimir m.	W. Sobota, Wer.	6 <i>Wel. Sob.</i>	4:32	18:40	1:17	7:43
20 N.	Wielkanoc, Teod. ☾	Czesław	Wielkan., Sulp.	7 Wosk. Chr.	4:30	18:42	2:00	8:46
21 P.	Pon. Wiel., Anzel. b.	Drogomir	Pon. W., Adol.	8 Poned. Św.	4:27	18:43	2:32	9:57
22 W.	Sotera m.	Strzeżymir	Sotera i Kaja	9 Wtor. Św.	4:25	18:45	2:54	11:11
23 Ś.	Wojciecha bisk. m.	Wojciech św.	Albrechta	10 Terentja	4:23	18:47	3:10	12:25
24 C.	Fidelisa z S., Egberta	Jerzy św.	Jerzego	11 Antypy	4:21	18:48	3:23	13:38
25 P.	Marka Ewang.	Jarosław św.	Marka	12 Wasylja	4:19	18:50	3:34	14:52
26 S.	Klefa i Marcelina	Spitymir	Klefa	13 Artemona	4:17	18:52	3:44	16:07
27 N.	Przewod., Zyty pn.	Bogufał	Anastazego	14 Martyna	4:15	18:53	3:55	17:25
28 P.	Pawła od Krzyża ☿	Żywisław	Witalisa	15 Arystarcha	4:13	18:55	4:07	18:46
29 W.	Piotra m.	Śławogost	Sybilli	16 Ahapij	4:11	18:57	4:21	20:10
30 Ś.	Katarzyny panny	Chwalisława	Eutropjusza	17 Symeona	4:09	18:59	4:40	21:37

Ze stuletniego kalendarza: Do 4 bardzo zimno, 5 jasna, łagodna pogoda, 7—8 pochmurno i deszcz, 12—17 bardzo chłodno, pogodnie i wietrzno, 19 deszcz, 20—22 ostre powietrze, zimno, 23 gorąco i duszno, 24 i 25 ciepły deszcz, 26—28 pogodnie i ciepło, 29 deszcz, potem pogodnie.

Z przeszłości naszych miast.

GRODNO.

Z połowy XIX wieku.

Rysunek z natury, Napoleona Ordy, lit. M. Fajansa.

Kalendarzyk historyczny na Kwiecień:

1. 1548. Śmierć Zygmunta I. Starego.
1. 1656. Śluby Jana Kazimierza w kat. lwowskiej.
1. 1683. Aljans austriacki zawarty przez Jana III Sobieskiego.
1. 1831. Bitwa pod Wielkim Dębem.
2. 1627. Koniecpolski zmusza Puck i Szwedów do kapitulacji.
3. 1849. Zgon Juliusza Słowackiego.
4. 1350. Układ o Ruś między Kazimierzem Wielkim a Ludwikiem węgierskim.
4. 1794. Bitwa pod Racławicami.
5. 1521. Rozejm toruński kończy wojnę z Zakonem.
5. 1656. Czarniecki znosi Szwedów pod Warką.
5. 1799. Bohaterska śmierć gen. Rymkiewicza w ataku na Werone.
6. 1617. Król Władysław, jako prawowity car, rusza na Moskwę, by odzyskać tron.
8. 1861. Krwawa manifestacja z powodu rozwiązania Tow. Rolniczego w Warszawie.
9. 1241. Nieszczęśliwa dla Polski bitwa z Tatarami pod Lignicą.
10. 1525. Hold pruski.
10. 1831. Bitwa pod Iganiami.
10. 1864. Uwięzienie Traugutta.
11. 1597. Ścięcie Nalewajki, przywódcy buntu kozackiego.
12. 1627. Koniecpolski zmusza Niemców sprzymierzonych ze Szwedami do kapitulacji pod Hammerstein.
14. 1832. Ograniczenie praw języka polskiego w życiu publicznym W. Ks. poznańskiego.
16. 1340. Pierwsza wyprawa Kazimierza W. na Ruś Czerwoną.
17. 1577. Zwycięstwo polskie pod Lubieszowem nad zbuntowanym Gdańskiem.
17. 1794. Wybuch powstania w Warszawie.
17. 1863. Interwencja dyplomatyczna Francji, Anglii i Austrii w powstaniu styczniowym.
18. 1831. Bitwa pod Boremlem.
19. 1582. Przywilej Batorego dla Kozaków.
19. 1773. Rejtan protestuje przeciw rozbirowi Polski na sejmie warszawskim.
19. 1809. Bitwa pod Raszynem ks. Józefa z Austriakami.
19. 1809. Zgon pułkownika-poety Cypriana Godebskiego pod Raszynem.
19. 1908. Ustawa o stowarzyszeniach i ograniczenie używania języka polskiego na zgromadzeniach publicznych pod zaborem pruskim.
21. 1809. Ks. Józef oddaje Warszawę Austriakom, a sam z wojskiem wycofuje się na prawy brzeg Wisły.
22. 1919. Zajęcie Wilna przez Polaków.
23. 997. Męczeńska śmierć św. Wojciecha.
24. 1863. W bitwie pod Józefowem ginie poeta Romanowski.
25. 1352. Król węg. zrzeka się na rzecz Kazimierza W. „Królestwa Rusi”.
26. 1848. Krwawe walki w Krakowie z wojskami austriackimi.
26. 1886. Pruska ustawa kolonizacyjna antypolska.
26. 1920. Wkroczenie wojsk polskich na Ukrainę.
28. 1772. Pułkownik Choisy poddaje Wawel Suworowowi.
29. 1848. Bitwa pod Książem.
30. 1632. Zgon Zygmunta III Wazy.
30. 1646. Pogrzeb hetmana St. Koniecpolskiego w Brodach.
30. 1848. Bitwa pod Miłostawiem.
30. 1905. Ukaz tolerancyjny pod zaborem rosyjskim.

Przysłowia i wróżby

Jeśli deszcz w nocy
Filipa Jakóba,
Na dobry urodzaj,
dość pewna rachuba.

Deszcz w Filipa Jakóba,
Obfity deszcz zapowiada.

Stanisławów owiesek,
Marcinkowe żytko,
Licho warte wszystko.

Dużo chrapaszczyków
w maju,
Proso będzie gdyby
w raju.

Len zasiany
w Stanisława,
Rośnie silnie kieby ława.

May

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Bliźniąt 21 maja.

na maj:

Św. Stanisław len sieje,
Zofja konopie,
A Urban jęczmień i owies
Każe kończyć, chłopie!

Na św. Zofiją
Pola w kłos wybija.

Pogoda na Urbana,
deszcz na Wita,
To dobre na żyta.

Jak w maju zimno,
To w stodole ciemno.

Jak się rozsierzdzi
Serwacy,
To wszystko mrozi
i przeinacy.

	Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 C.	Filipa i Jakóba apst.	Libomir	Filipa i Jakóba	18 Joana D.	4:07	19:00	5:07	23:01
2 P.	Zygmunta, Atanaz.	Witymir	Zygmunta	19 Pafnucja	4:05	19:02	5:48	—
3 S.	Król. Korony Pol.	Świętosława	Znalez. św. Krz.	20 Teodora	4:03	19:03	6:46	0:12
4 N.	2 po W. Florjana	Więńczysław	Florjana	21 Januaria	4:01	19:05	8:02	1:05
5 P.	Piusa V. pap.	Gościmił	Gotharda	22 Teodora	3:59	19:07	9:28	1:41
6 W.	Jana w Oleju	Ludomila	Dytrycha	23 Heorchja	3:57	19:09	10:58	2:06
7 S.	Józefa	Godzisław	Bogumira	24 Sawwy	3:56	19:10	12:26	2:25
8 C.	Stanisława biskupa	Stanisław św.	Stanisława	25 Marka ew.	3:54	19:12	13:52	2:38
9 P.	Grzegorza z Naz. bp.	Bożoród	Joba	26 Wasylija	3:52	19:13	15:15	2:50
10 S.	Izydora rolnika, Ant.	Cierpimir	Wiktoryna	27 Symeona	3:51	19:15	16:37	3:02
11 N.	3 po W. Franciszka	Ludowid	Adalberta	28 Św. 9 m.	3:49	19:17	18:01	3:15
12 P.	Pankracego	Wszemir	Pankracego	29 Jasona	3:47	19:18	19:24	3:28
13 W.	Serwacego	Cichosław	Serwacego	30 Jakowa	3:45	19:20	20:46	3:48
14 S.	Bonifacego	Dobiesław	Bonifacego	1 Traweń J.	3:44	19:21	22:01	4:12
15 C.	Zofji m.	Strzeżysława	Zofji	2 Anastazja	3:42	19:23	23:06	4:46
16 P.	Jana Nepomucena	Wiarosław	Jana Nepomuc.	3 Tymofteja	3:41	19:25	23:56	5:32
17 S.	Paschalisa Baylon.	Stabomil	Torpeta	4 Pelachji	3:39	19:26	—	6:32
18 N.	4 po W. Wenancjusza	Wrzesław	Liborjusza	5 Iryny	3:38	19:28	0:31	7:40
19 P.	Piotra Celest., pap.	Kresomyśl	Potencjany	6 Jowa	3:36	19:29	0:57	8:52
20 W.	Bernarda	Bronimir	Anastazego	7 Sawwy m.	3:35	19:31	1:16	10:07
21 S.	Tymoteusza	Przesława bl.	Pudensa	8 Joana Boh.	3:34	19:32	1:30	11:20
22 C.	Julji p. m., Heleny	Wisława bl.	Heleny	9 Isaji pr.	3:32	19:33	1:42	12:32
23 P.	Dezyderjusza bp. m.	Budziwój	Dezyderjusza	10 Symeona	3:31	19:35	1:51	13:46
24 S.	NMP. Wsp. w.	Tomira	Estery	11 Mokia	3:30	19:36	2:02	15:02
25 N.	5 po W. Grzegorza	Borysława	Urbana	12 Epitanji	3:29	19:37	2:13	16:21
26 P.	Dni krzyż. Filipa Ner.	Wicymił	Bedy	13 Hlykerji	3:27	19:39	2:26	17:44
27 W.	Bedy W.	Rusław	Lucjana	14 Izydora	3:26	19:40	2:43	19:11
28 S.	Augustyna bp.	Jaromir	Wilhelma	15 Pachomja	3:25	19:41	3:06	20:39
29 C.	Wniebowst. Pańs.	Bogusława	Wniebowst. P.	16 Woz. Hosp.	3:24	19:43	3:42	21:58
30 P.	Feliksa pap.	Sulimir	Ferdynanda	17 Andonika	3:23	19:44	4:35	22:59
31 S.	Anieli Mer.	Bożesława	Petroneli	18 Teodota	3:22	19:45	5:47	23:42

Ze stuletniego kalendarza: 3 rano przymrozek, zresztą pogodnie, 4 grzmoty i deszcz, 5 zmienne, 6 jasno, silny przymrozek, 7–26 chłodne noce i ciepłe, suche dni, 27 ostre powietrze, 28–30 pochmurno i deszcz, 31 silny szron, wieczór deszcz.

Z przeszłości naszych miast.

KRAKÓW.

Najstarszy widok miasta, z końca XV w.
Inkunabul z kroniki Hartmana Schedla „Liber chronicarum“ z r. 1493.

Kalendarzyk historyczny na Maj:

1. 1576. Koronacja Stefana Batorego.
1. 1686. Traktat Grzymułtowskiego z Moskwą przeciw Turcji.
3. 1660. Pokój oliwski ze Szwedami.
3. 1791. Uchwalenie Konstytucji 3 maja.
3. 1798. Legjony polskie wkraczają do Rzymu.
3. 1799. Legjoniści polscy wkraczają ponownie do Rzymu.
3. 1809. Zwycięska bitwa z Austriakami pod Ostrowem.
3. 1815. Utworzenie Rzpłtej Krakowskiej.
3. 1848. Odezwa Ad. Mickiewicza do Rządu Tymcz. Lombardji.
3. 1848. Klęska Mierosławskiego pod Wrześnią.
4. 1573. Pierwszy dzień wolnej elekcji pod Warszawą.
6. 1656. Porażka Czarnieckiego i Lubomirskiego pod Gnieznem w bitwie ze Szwedami.
7. 1764. Konwokacja przeprowadza za sprawą Czar-toryskich szereg ważnych reform.
8. 1254. Ogłoszenie kanonizacji św. Stanisława w katedrze krakowskiej.
9. 1809. Jazda polska wkracza do Lublina, sforsowawszy przejście przez rzekę Wieprz pod Kockiem, gdzie zginął Berek Joselowicz.
10. 1034. Śmierć Mieszka II.
10. 1667. Zgon Ludwika Marji, żony Jana Kazimierza.
11. 1768. Klęska konfederatów barskich pod Podhajcami.
11. 1918. Bitwa pod Kaniowem.
12. 1364. Akt założenia Uniwersytetu w Krakowie przez Kazimierza W.
12. 1813. Wojsko polskie rusza z pod Krakowa do Saksonji celem połączenia się z Napoleonem.
13. 1799. Dąbrowski stoczył bezskuteczną bitwę o miasto Cortona.
15. 1648. Klęska Polaków pod Żółtymi Wodami w walce z Kozakami.
15. 1807. Ułani polscy rozbijają oddział pruski na Śląsku pod Świdnicą.
16. 1573. Pierwsze „pacta conventa“.
16. 1811. Bitwa Francuzów z Anglikami pod Albuhera, gdzie lansjerzy polscy rozbili trzy pułki angielskie, zdobyli 11 krzyżów Legji honorowej, a Konopka został generałem.
17. 1602. Zamojski zdobywa Felin na Szwedach.
18. 1773. Wyznaczenie pełnomocnej delegacji zamiast sejmu, która przyjęła traktaty rozbiorowe.
18. 1802. Trzy bataliony legionistów polskich odpływają z Livorno na S. Domingo.
18. 1809. Zdobyte Sandomierza przez Sokolnickiego i Roźnieckiego.
20. 1648. Śmierć Władysława IV w Mereczu.
20. 1771. Odparcie Suworowa od Tyńca przez konfederatów.
20. 1809. Odebranie Austriakom Zamościa.
20. 1901. Skatowanie dzieci polskich we Wrześni.
21. 1863. Albertus wygrał bitwę w puszczy Łabonarskiej.
24. 1702. Zajęcie Warszawy przez Szwedów.
25. 1807. Francusko-polskie wojska Napoleona zdobywają Gdańsk, oblegany od 10-go marca.
25. 1809. Zajęcie Jarosławia przez Roźnieckiego.
26. 1648. Klęska Polaków pod Korsuniem w walce z kozakami.
26. 1831. Bitwa pod Ostrołęką.
26. 1863. Murawiew „Wieszateli“ obejmuje zarząd Litwy i tłumi bezwzględnie powstanie.
26. 1863. Bitwa pod Salichą na Wołyniu.
27. 1606. Rzeź Polaków w Moskwie.
27. 1809. Zajęcie Lwowa przez Polaków.
29. 1652. Klęska Polaków pod Batohem, poniesiona od kozaków.
29. 1734. Upadek Gdańska, obleganego przez Rosjan.
29. 1861. Zgon Joachima Lelewela.
30. 1649. Ślub Jana Kazimierza z Ludwiką Marją.

CZERWIEC

łaciński *Junius* — angielski *June* — francuski *Jun*
niemiecki *Jun* — włoski *Giugno*.

30 dni

Przysłowia i wróżby

Siej na św. Norberta,
Będzie jęczmienia sterta.

Jakim Medard dniem
zaświeci,
Takie będą sianozęci.

W św. Jan gdy deszcze
pluszczą,
To się orzechy wytuszc

Ze św. Małgorzatą
Zaczyna się lato.

Protazy, Gerwazy,
Každy groch waży.

Deszcz na Wita,
Złe z jęczmiony,
złe na żyta.

Czyrwiec.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Raka 22 czerwca.

na czerwiec:

Kto sieje tatarkę
W wilję św. Antoniego
i św. Wita,
To się uda i ta i ta.

Na św. Antoni
Pierwsza jagódka się
zapłoni.

Gdy na św. Piotr
pogoda,
To na równiach znów
uroda;
Ale bieda na górala,
Zboża upał powypala.

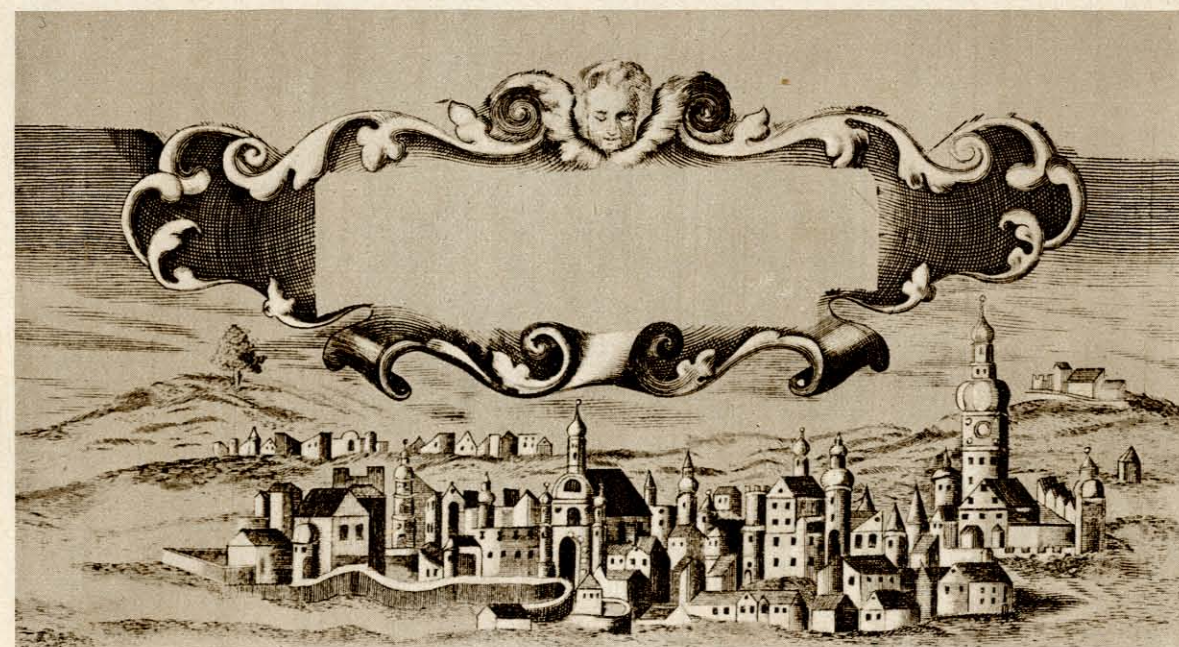
Święty Medard
w sobie mieści
Słót lub pogód
dni czterdzieści.

Rzymsko-katolicki		Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 N.	6 po W. Bł. Jakóba b.	Światopelk	Nikodema	19 Patrykja	3:21	19:46	7:13	—
2 P.	Marcelina	Ratysław	Efraima	20 Tałłaleja	3:20	19:47	8:44	0:11
3 W.	Klotyldy	Bratomił	Trójcy Św.	21 Konstantyna	3:19	19:49	10:14	0:31
4 Ś.	Franciszka Caracciolo	Lutomil	Karpa	22 Bazyljusza	3:19	19:50	11:40	0:46
5 C.	Bonifacego	Dobromil	Bonifacego	23 Mychajła	3:18	19:51	13:02	0:59
6 P.	Norberta biskupa	Cichomil	Benignusa	24 Symeona	3:17	19:52	14:23	1:10
7 S.	Wig. Roberta op.	Wisław bl.	Lukrecji	25 Obr. Hl. J.	3:16	19:53	15:45	1:22
8 N.	Zielone Świątki	Wyszosław	Medarda	26 Sosz. św. D.	3:16	19:54	17:06	1:35
9 P.	Pon. Św. Felicjana	Sławój	Prym. i Fel.	27 Preśw. Tr.	3:15	19:55	18:27	1:52
10 W.	Małgorzaty	Bogumil św.	Onufrego	28 Wsich Św.	3:15	19:56	19:45	2:13
11 Ś.	<i>Suche dni</i> , Barnaby	Rudomil	Barnaby	29 Teodozji	3:14	19:56	20:54	2:43
12 C.	Jana a s. Facunda	Wyszomir	Bazylego	30 Isakja	3:14	19:57	21:49	3:26
13 P.	<i>Suche dni</i> , Ant. z Pad.	Chocimir	Tobjasza	31 Hermana	3:14	19:58	22:30	4:20
14 S.	<i>Suche dni</i> , Bazylego b.	Przedzimir bl.	Antonij	1 Czerwień	3:14	19:59	22:59	5:25
15 N.	1 po Św. Ur. Tr. Prz.	Witt	Wita	2 Wsich Św.	3:13	19:59	23:20	6:37
16 P.	Jana Franciszka	Budzimir	Justyny	3 Łukiljana	3:13	20:00	23:36	7:51
17 W.	Marcjana m.	Drogomysł	Wolmara	4 Mitrofana	3:13	20:00	23:48	9:04
18 Ś.	Efrema diak.	Długosław	Gerwazego	5 Dorofteja	3:13	20:01	23:58	10:16
19 C.	Boże Ciało	Bożysław	Sylwerjusza	6 Wisarjona	3:13	20:01	—	11:28
20 P.	Sylwewego pap.	Bogna św.	Rafała	7 Teodota	3:13	20:01	0:08	12:41
21 S.	Alojzego Gonzagi	Domysław	Albanjusza	8 Teodora	3:13	20:02	0:19	13:57
22 N.	2 po Św. Paulina b.	Broniwó	Achacjusza	9 Boże Tiło	3:13	20:02	0:31	15:16
23 P.	Zenona	Wanda księż.	Bazylego	10 Tymoteja	3:14	20:02	0:45	16:41
24 W.	Jana Chrzciela	Janisław	Jana Chrz.	11 Wartolom	3:14	20:02	1:05	18:09
25 Ś.	Wilhelma opata	Wlastymil św	Eulogjusza	12 Onufreja	3:14	20:02	1:35	19:34
26 C.	Jana i Pawła	Rozmysław	Jeremiasza	13 Akiliny	3:15	20:02	2:19	20:45
27 P.	<i>Najś. Serca P. Jezusa</i>	Władysław	Siedmiu Braci	14 Jelyseja	3:15	20:02	3:24	21:37
28 S.	Ireneusza	Zbroisław	Leona i Józefa	15 Amosa	3:16	20:02	4:48	22:12
29 N.	3 po Św. Piotra i P.	Wyszomir	Piotra i Paw.	16 Tychona	3:16	20:02	6:21	22:36
30 P.	Wsp. św. Pawła	Cichosława	Wsp. Pawła	17 Manuila	3:17	20:02	7:55	22:52

Ze stuletniego kalendarza: Do 4 chłodno, 5 zimny deszcz, 7—9 ciepły deszcz i słońce, 26 deszcz,
28 wspaniała pogoda, 30 chmurno.

Z przeszłości naszych miast.

LUBLIN.

Z drugiej połowy XVII wieku.
Miedzioryt z r. 1677.

Kalendarzyk historyczny na Czerwiec:

1434. Zgon Jagielly.
1605. Śmierć kanclerza Jana Zamojskiego.
1918. Deklaracja wersalska ogłaszająca niepodległość Polski.
1917. Dekret prez. Rzpltej francuskiej w sprawie organizacji armji polskiej we Francji.
1674. Hetman Jan Sobieski obrany królem.
1772. Upadek Lanckorony, twierdzy konfederatów.
1862. Wielopolski namiestnikiem cywilnym Królestwa Kongresowego.
1815. Postanowienia kongresu wiedeńskiego dotyczące Ks. Warszawskiego.
1798. Sułkowski prowadzi awangardę dywizji Marmonta na mury twierdzy maltańskiej La Valette.
1157. Braniborz zdobyty przez Niemców.
1675. Traktat jaworowski Polski z Ludwikiem XIV.
1860. Pierwsza manifestacja w Królestwie Polskim na pogrzebie generałowej Sowińskiej.
1611. Zygmunt III zdobywa Smoleńsk.
1634. Pokój z Moskwą w Polanowie.
1768. Kapitulacja Kazimierza Pułaskiego po bohaterskiej obronie w klasztorze berdyczowskim.
1025. Zgon Bolesława Chrobrego.
1501. Śmierć Olbrachta w Toruniu.
1696. Zgon króla Jana III Sobieskiego.
1799. Dywizja Dąbrowskiego odiera fort pocztu Suworowa nad rzeczką Tidone.
1799. Początek trzechdniowej bitwy nad Trebją z wojskami austriacko-rosyjskimi. Dąbrowski odnosi rany, Chłopi odznaczają się.
- 17—18. 1863. Druga interwencja mocarstw w powstaniu styczniowym.
1815. W bitwie pod Waterloo szwoleżerowie polscy walczą do ostatka przy boku Napoleona.
1819. 1574. Ucieczka Henryka Walezego z Polski.
1205. Leszek Biały zwycięża ks. ruskiego Romana pod Zawichostem.
1831. Klęska Giełguda pod Wilnem.
1922. Powrót części Górnego Śląska do Polski.
1624. Hetman Koniecpolski bije Kantymira-basę pod Martynowem koło Halicza.
1768. Upadek Baru.
1812. Odezwa Napoleona do wielkiej Armji o drugiej wojnie polskiej.
1264. Bolesław V. Wstydliwy bije Jadzwingów pod Brańskiem nad rzeką Bronką.
1767. Konfederacja radomska.
1912. Uchwała o wydzieleniu Chełmszczyzny z Królestwa Polskiego.
1340. Drugie wkroczenie Kazimierza W. na Ruś Czerwoną.
1768. Konfederacja krakowska.
1812. Napoleon przeprowadza swe wojska przez Niemen.
1295. Koronacja Przemysława II, przywraca Polsce godność królewską po dwóch przeszłych wiekach.
1579. Stefan Batory wypowiada wojnę Moskwie.
1629. Świetne zwycięstwo hetmana Koniecpolskiego pod Trzycianą nad Szwedami, którymi dowodził król Gustaw Adolf.
1660. Czarniecki i Sapieha pobili wodza moskiewskiego Chowańskiego pod Połonką.
1812. Zajęcie Wilna przez ułanów polskich. Wjazd Napoleona do Wilna.
1919. Traktat pokojowy z Niemcami w Wersalu.
- 28—30. 1651. Bitwa z kozakami pod Beresteczkiem.
1656. Odzyskanie Warszawy z rąk Szwedów.

Przysłowia i wróżby

Gdy są w Nawiedzenie
deszcze,
Długa słońca potrwa
jeszcze.

Jak deszcz na
św. Prokopa,
To zgnije niejedna kopa.

Gdy siedmiu braci
śpiących
Kropłą dżdżu porosi,
Na siedmiotygodniową
Wilgoć się zanosi.

W św. Małgorzacie
skąd wiatr duje,
Droge po zboże
w te strony toruje.

Lipiec.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Lwa dnia 23 lipca.

na lipiec:

Jak się św. Jan obwieści,
Takich będzie dni
trzydzieści.

Na św. Jakóba
Ostatnia siewu próba.

W św. Jakób chmury,
Będą śniegu fury.

Po św. Prokopie,
Leży żyto w szopie.

Na św. Eljasza
Z nowego wziątku kasza.

Św. Marta,
Wodzi głód do czarta.

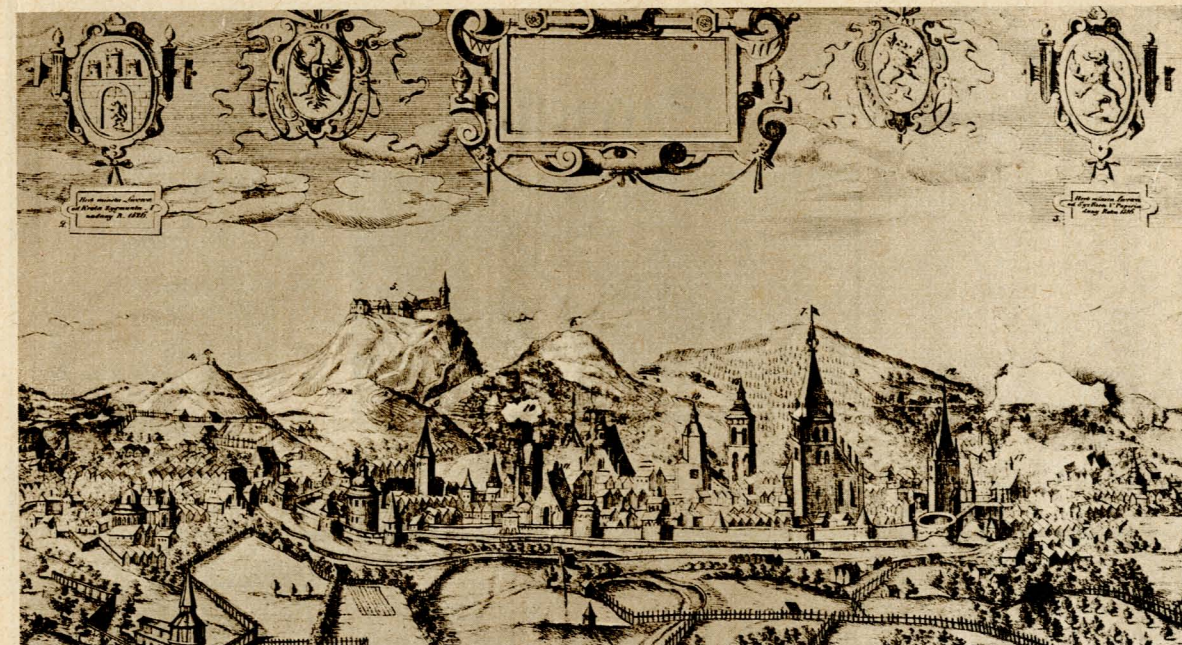
Około dnia św. Marty,
Ze żniwami już nie żarty.

	Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 W.	Przen. Krwi P. Jezusa	Bogusław	Teobalda	18 Łeontja	3:17	20:01	9:24	23:06
2 Ś.	Nawiedzenie N. M. P.	Ojcomil	Naw. M. P.	19 Judy Ftad.	3:18	20:01	10:50	23:18
3 C.	Anatola pap.	Miłosław	Kornelego	20 Meftodja	3:19	20:00	12:12	23:30
4 P.	Teodora b.	Wielisław	Ulrycha	21 Juljana	3:20	20:00	13:34	23:43
5 S.	Antoniego Zacc.	Prokop	Szarloty	22 Jewsebja	3:21	19:59	14:55	23:58
6 N.	4 po Św. Łucji m	Izasław	Goara	23 Ahrypiny	3:22	19:58	16:15	—
7 P.	Cyryla i Metodego	Krasnoroda	Wilibalda	24 Roż. Joana	3:23	19:58	17:33	0:18
8 W.	Elżbiety kr.	Chwalimir	Kiljana	25 Feuronji	3:24	19:58	18:44	0:45
9 Ś.	Weroniki, Mikołaja	Strachota	Ludwiki	26 Dawida	3:25	19:57	19:44	1:22
10 C.	7 Braci męcz.	Radziwói	7 Braci m.	27 Samsona	3:26	19:56	20:29	2:12
11 P.	Piusa I. papieża męcz.	Olga	Placyda	28 Kira i J.	3:27	19:55	21:02	3:14
12 S.	Jana Gwalberta, Marc.	Tolimir bl.	Henryka	29 Petra, Paw.	3:28	19:54	21:25	4:24
13 N.	5 po Św. Anakleta	Radomiła	Małgorzaty	30 Sob. 12 Ap.	3:29	19:53	21:42	5:38
14 P.	Bonawentury	Dobrogost	Bonawentury	1 Lipień K.	3:30	19:52	21:55	6:51
15 W.	Henryka ces.	Radosław	Rozesł. Apost.	2 P. Rیزی . D.	3:32	19:51	22:06	8:03
16 Ś.	Matki Boskiej Szkapl.	Ruty	3 Jakynfta	3 Jakynfta	3:33	19:50	22:15	9:15
17 C.	Aleksego, Marcel.	Dzierżykraj	Aleksego	4 Andreja	3:34	19:49	22:25	10:26
18 P.	Szymona z Lipnicy	Unisław	Karoliny	5 Aftanazja	3:35	19:48	22:36	11:39
19 S.	Wincent. a Paulo	Wodzisław	Rufina	6 Łukja	3:37	19:47	22:49	12:55
20 N.	6 po Św. Czesława	Dysław św.	Eljasza	7 Ftomy p.	3:38	19:46	23:06	14:15
21 P.	Praksedy	Stosław	Pauliny	8 Prokopa	3:39	19:44	23:29	15:40
22 W.	Marji Magdaleny	Bolesław	Magdaleny	9 Pankratja	3:41	19:43	—	17:06
23 Ś.	Apolinarego bisk. m.	Czesław	Apolinarego	10 SS. 45 m.	3:42	19:42	0:05	18:23
24 C.	Franciszka, Krystyny	Żelisław	Krystyny	11 Jewtymji	3:43	19:41	1:00	19:24
25 P.	Jakóba apost., Krz.	Sawosz	Jakóba ap.	12 Prokla	3:45	19:39	2:16	20:07
26 S.	Anny, matki N.M.P.	Mirosława	Anny	13 Hawryła	3:46	19:38	3:47	20:36
27 N.	7 p. Św. 7 Braci śpiąc.	Wszebór	Marty	14 Akily ap.	3:47	19:36	5:24	20:56
28 P.	Wiktora pap.	Świętomir	Pantaleona	15 Kiryka m.	3:49	19:35	6:59	21:11
29 W.	Marty p. m.	Cierpiśława	Beatrycy	16 Aftynohja	3:51	19:33	8:29	21:24
30 Ś.	Abdona	Lubomira	Abdona	17 Maryny	3:52	19:32	9:56	21:37
31 C.	Ignacego z Loyoli	Zdobysław	Ernestyny	18 Jemiljana	3:54	19:30	11:20	21:49

Ze stuletniego kalendarza: 2 pochmurno i chłodno, 3 deszcz, 4—8 wielkie upały, 10—11 niepogoda, oraz deszcze miejscowe, 12—18 wielkie upały, poczem do końca miesiąca obfite deszcze.

Z przeszłości naszych miast.

LWÓW.

Miedzioryt z XVII wieku.

U góry na lewo: herb miasta nadany przez króla Zygmunta I w r. 1526, na prawo: herb miasta od papieża Sykstusa V z r. 1586.

Kalendarzyk historyczny na Lipiec:

1569. Unja Lubelska.
1863. Oddział galicyjski powstańczy ponosi klęskę pod Radziwiłowem.
1625. Gustaw Adolf ląduje pod Rygą, by zdobyć na Polsce Inflanty.
1815. Legionści nadwiślańscy, czyli 3 pułk cudzoziemski, staczają ostatnią walkę za sprawę napoleońską.
1800. Sokolnicki, s użac w dywizji Souhama, zdobył w kampanji niemieckiej nad Renem miejscowości Eschhorn i Hüdelsheim.
1607. Zygmunt III Waza bije rokoszan pod Guzowem.
1610. Żółkiewski zajmuje Carowe Zajmiszcze.
1572. Zgon ostatniego Jagiellona, Zygmunta Augusta.
1578. Założenie uniwersytetu w Wilnie (akt erekcyjny Stefana Batorego).
7. i 9. 1807. Traktaty Tylżyckie dotyczące utworzenia Księstwa Warszawskiego.
1659. Klęska Moskali pod Konotopem na Ukrainie.
1831. Klęska Giełguda pod Szawłami.
1797. Dąbrowski w piśmie do Napoleona domaga się reprezentacji polskiej na kongresie pokojowym i składa w ręce Napoleona losy Polaków.
1812. Napoleon wyraża deputacji polskiej w Wilnie obietnicę poparcia zamierzeń polskich.
1704. Stanisław Leszczyński okrzyknięty królem polskim.
1666. Rokoszanin Lubomirski bije wojska królewskie pod Matwami.
1410. Grunwald. Złamanie potęgi Krzyżaków.
1809. Ks. Józef Poniatowski zajmuje Kraków.
1515. Kongres wiedeński.
1399. Śmierć Jadwigi.
1792. Kościuszkę okrywa się chwałą w bitwie pod Dubienką.
1686. Wyprawa Jana III Sobieskiego na Mołdawję.
1800. Książewicz zdobywa armaty pod Bergen. Sokolnicki i Godebski atakują przez rzekę Men wojska austriackie.
1621. Karol Chodkiewicz rozбивa obóz pod Chocimem, by powstrzymać Turków.
1809. Generał austriacki Büking składa broń pod Wieniawką.
1657. Kapitulacja Rakoczego pod Czarnym Ostrowiem.
1807. Konstytucja dla Ks. Warszawskiego.
1343. W pokoju kaliskim zostawia Kazimierz W Krzyżakom Pomorze.
1466. Poddanie Polakom Starogardu przez Krzyżaków.
1807. Odczytanie Komisji Rządzącej konstytucji Księstwa Warszawskiego.
1633. Koniecpolski gromi Tatarów pod Sasowym Rogiem nad Prutem.
1655. Kapitulacja pod Ujściem.
1610. Żółkiewski zakłada obóz pod Moskwą.
1920. Podział Śląska Cieszyńskiego.
30. 1656. Bitwa pod Warszawą ze Szwedami, niepomysłna dla Polski.
1849. Gen. Dembiński wodzem powstania na Węgrzech.
1847. Śmierć męczénka Teofila Wiśniowskiego i Józefa Kapuścińskiego.

Przysłowia i wróżby

W pierwszym tygodniu
pogoda stała,
Będzie zima długo biała.

Do św. Palikopy,
Nie twoje w polu snopy.

Na św. Dominik
Kopy z pola mig, mig,
Od św. Augustyna,
Orka dobrze się poczyną.

Jak we św. Wawrzyniec
idzie dysk,
To będzie dużo mys.

Bartłomieja cały
naśladuje wrzesień
I z nim jesień.

Sierpień.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Panny 23 sierpnia.

na sierpień:

Na św. Wawrzyniec
Idzie kapusta w wieniec.

Na Wniebowzięcie
Pokończone żęcie.

Na św. Roch
W stodole groch.

Na św. Rocha
Na pole socha.

Na św. Jacek
Z nowej pszenicy placek.

Gdy się w Bartłomieja
po górach kurzy,
W jesieni brona
rolę burzy.

Rzymsko-katolicki		Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 P.	Piotra w okowach ☾	Rolisław	Piotra	19 Makrymy	3:55	19:28	12:43	22:04
2 S.	N. M. P. <i>Anielskiej</i>	Swiatosława	Gustawa	20 Iłja pror.	3:57	19:27	14:04	22:22
3 N.	8 po Św. Zn. św. Szcz.	Letosław	Augusta	21 Symeona	3:58	19:25	15:24	22:46
4 P.	Dominika	Ostromil bl.	Dominika	22 Marji Mah.	4:00	19:23	16:37	23:20
5 W.	NMP. Śn. Oswalda	Stanisława	Oswalda	23 Trofyma	4:01	19:22	17:40	—
6 Ś.	<i>Przemienienie Pańskie</i>	Chlebosław	Syksta	24 Chrystyny	4:03	19:20	18:29	0:06
7 C.	Kajetana w., Don.	Olech.	Donata	25 Usp. s. Anny	4:05	19:18	19:05	1:06
8 P.	Cyrjaka m. Emila	Niezamyśl	Cyrjaka	26 Jermolaja	4:06	19:16	19:30	2:13
9 S.	Romana męc., Julj. ☽	Borys i Chl.	Rolanda	27 Pantalejm.	4:08	19:14	19:49	3:26
10 N.	9 po Św. Wawrzyńca	Wawrzyniec	Wawrzyńca	28 Prochora	4:09	19:12	20:04	4:40
11 P.	Zuzanny	Włodzimira	Hermana	29 Kałynka	4:11	19:10	20:14	5:53
12 W.	Klary p.	Slawa bl.	Klary	30 Syly ap.	4:13	19:09	20:23	7:04
13 Ś.	Hipolita m.	Rosław	Kasjana	31 Jewdokima	4:14	19:07	20:33	8:16
14 C.	Wig. Euzebjusza bisk.	Dobrowój	Euzebjusza	1 Serpeń Poł.	4:16	19:05	20:43	9:27
15 P.	Wnieb. N. M. P.	Jacław św.	Usp. Marji	2 Stefana m.	4:17	19:03	20:55	10:41
16 S.	Ioachima	Domorad	Rocha	3 Isakja	4:19	19:01	21:09	11:58
17 N.	10 po Św. Jacka ☾	Miron św.	Bertrama	4 7 O. w Ef.	4:21	18:59	21:29	13:19
18 P.	Heleny ces.	Bolesław	Agapeta	5 Ewsychnja	4:22	18:57	21:58	14:43
19 W.	Ludwika z Tul.	Bronisława	Sebalda	6 Pr. Hosp.	4:24	18:55	22:41	16:03
20 Ś.	Bernarda op.	Sobiesław	Bernarda	7 Domejta	4:25	18:52	23:47	17:10
21 C.	Joanny, Fremio w.	Kazimira	Adolfa	8 Emyljana	4:27	18:50	—	18:01
22 P.	Tymoteusza	Radomił	Oswalda	9 Matteja ap.	4:29	18:48	1:09	18:35
23 S.	Filipa i Benicjana	Cichomił	Zacheusza	10 Ławrentja	4:30	18:46	2:45	18:58
24 N.	11 po Św. Bartł. ☽	Cieszimir	Bartłomieja	11 Jewpła	4:32	18:44	4:22	19:15
25 P.	Ludwika króla	Namysław	Ludwika	12 Fotja m.	4:34	18:41	5:57	19:29
26 W.	N. M. P. <i>Jasnogórskiej</i>	Wlastymira	Zefiryna	13 Maksyma	4:36	18:39	7:28	19:42
27 Ś.	Jana Kalasantego	Strzedzislaw	Gebbarda	14 Micheja pr.	4:37	18:37	8:56	19:55
28 C.	Augustyna, Aleksego	Wyszomir	Augustyna	15 Pr. D. M.	4:39	18:34	10:22	20:08
29 P.	Ścięcie św. Jana Chr.	Racibór bl.	Ścięcie św. Iana	16 Norukot. O.	4:41	18:32	11:47	20:25
30 S.	Róży Limańskiej, Fel.	Szczęśny św.	Rebeki	17 Mirona	4:43	18:30	13:10	20:47
31 N.	12 po Św. Rajm. ☽	Świętosław	Paulina	18 Flora i Ław.	4:44	18:28	14:28	21:18

Ze stuletniego kalendarza: 1—4 chmurno i nieco deszczu, 6 wspaniała pogoda, chłodne noce, 7 deszcz i grzmoty, 8 dość pogodnie, 9—14 ustawiczne deszcze, 17 pięknie, 18 silna burza i niestala pogoda do końca miesiąca.

Z przeszłości naszych miast.

PŁOCK.

Z połowy XIX wieku.
Litografia M. Fajansa.

Kalendarzyk historyczny na Sierpień:

1650. Chmielnicki poddaje się Turcji.
1772. Potrójna petersburska konferencja podziału Polski.
1864. Męczeńska śmierć Traugutta i innych członków Rządu Narodowego w powstaniu styczniowym.
1914. Wymarsz kadrówki legionowej z Krakowa do Królestwa Polskiego.
1580. Jan Zamojski zdobywa Wieluń na Moskalach.
1702. Szwedzi zajmują Kraków.
1863. Heidenreich (Kruk) odnosi zwycięstwo pod Żyżnem, największe w powstaniu styczniowym.
1109. Bolesław Krzywousty zwycięża pod Nakłem Pomorzan.
1809. W bitwie Francuzów z Hiszpanami pod Almonacid dywizja polska wywalcza zwycięstwo, lecz dowódca jej Sobolewski ginie śmiercią bohaterską.
1018. Bolesław Chrobry zajął Kijów.
1399. Bitwa nad Worskłą.
1831. Rozruchy w Warszawie.
1920. Zwycięstwo nad Wisłą („Cud nad Wisłą”).
1629. Urodziny Jana Sobieskiego w Olesku.
1649. Układ z Tatarami pod Zborowem.
1768. Rosjanie zajmują Kraków.
1812. Napoleon zdobywa Smoleńsk. Odznaczają się Polacy z ks. Józefem Poniatowskim, Zajączkiem, Kniaziewiczem, Krukowieckim i Sowińskim na czele.
1506. Śmierć Aleksandra, króla polskiego.
1587. Prymas Karnkowski ogłasza Zygmunta III Wazę królem polskim.
1012. Bolesław zdobył Lubusz.
1651. Śmierć głośnego pogromcy Kozaków ks. Jeremiego Wiśniowieckiego.
1849. Odezwa gen. Józefa Wysockiego do narodu węgierskiego.
1531. Zwycięstwo hetmana Tarnowskiego nad Wołochami pod Obertynem.
1674. Zwycięstwo Jana III Sobieskiego pod Lwowem nad Turkami i Tatarami.
1798. Odezwa Kościuszki z Paryża do oficerów legionowych we Włoszech.
1109. Cesarz Henryk V obległ Głogów.
1581. Przybycie Polaków pod Psków.
1576. Miasta Elbląg i Toruń uznają Batorego władcą.
1671. Hetman Jan Sobieski bije Tatarów pod Braclawiem.
1764. Początek ostatniej elekcji.
1610. Żółkiewski zawiera układ z Moskwą w sprawie elekcji królewicza Władysława.
1526. Bitwa pod Mohaczem; w której ginie ostatni Jagiellon węgierski.
1579. Batory zdobywa Połock na Moskalach.
1657. Szwedzi opuszczają Kraków.
1704. Traktat narewski polsko-rosyjski.
1802. Gen. Władysław Jabłonowski umiera na żółtą febrę na wyspie S. Domingo.
1559. Pierwszy układ wileński z ostatnim mistrzem inflanckim w sprawie poddania Inflant Polsce.

Przysłowia i wróżby

Czem głębiej na jesień
Włazą pędraki,
Tem bardziej zima
Daje się we znaki.

Na Matkę Boską Siewną
Zła to gospodyni,
Która Inu z wody
Nie wyczyni.

Św. Mateusz dodaje
chłodu
I raz ostatni podbiera
miodu.

Wielka dla zboża
I siewki wygoda,
Gdy w św. Idzi
Przyświeca pogoda.

Wrzesień.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Wagi 23 września.

na wrzesień:

W jesieni wczas mróz,
Na wiosnę prędko
rychtuj wóz.

Pogoda na św. Mateusza,
Cztery niedziele się nie
rusza.

Michałowe sianko,
Marcinowe żytko,
Na nic się nie zdało
wszystko.

Jak grzmot
po św. Michale,
To siej żyto na skale.

Na św. Michał
Kto nie posiał,
Będzie zdychał.

Rzymsko-katolicki		Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 P.	Bronisławy, Idziego	Dzierżysław	Idziego	19 Andreja	4:46	18:25	15:36	22:01
2 W.	Stefana kr. węg.	Czibóg	Absolona	20 Samuila	4:48	18:23	16:30	22:56
3 Ś.	Zenona, Szymona	Przesława	Mansweta	21 Fładeja	4:49	18:21	17:08	—
4 C.	Rozalji p., Róży Wit.	Rościsław	Rozalji	22 Ahaftona	4:51	18:18	17:37	0:02
5 P.	Wawrzyńca, Just.	Włochisław	Herkulana	23 Łupa m.	4:52	18:16	17:56	1:14
6 S.	Zacharjasza pror.	Drogowid	Magnusa	24 Jewtychja	4:54	18:14	18:11	2:29
7 N.	13 po Św., Melch.	Domosława	Reginy	25 Warftolom.	4:56	18:12	18:23	3:42
8 P.	Narodz. N. M. P. ☺	Radosława	Narodz. M. P.	26 Adrijana	4:58	18:09	18:32	4:54
9 W.	Piotra Klawera	Sobiebor	Gorgonjusza	27 Pimena	4:59	18:07	18:42	6:06
10 Ś.	Mikołaja z Tol.	Władybój	Jodoka	28 Mojseja	5:01	18:04	18:52	7:18
11 C.	Prota i Jacka	Iścisław	Prota	29 U. Hoł. ś. J.	5:02	18:02	19:03	8:31
12 P.	Najśw. Imienia M. B.	Radzimir	Cyrusa i Amad.	30 Aleksandra	5:04	18:00	19:15	9:47
13 S.	Filipa męcz., Aleks.	Chronisław	Materny	31 P. p. Pr. B.	5:06	17:58	19:33	11:06
14 N.	14 po Św., Podw. K.	Ziemiomysł	Podw. Krzyża	1 Weresień	5:07	17:55	19:57	12:29
15 P.	M. B. Boł., Nikod. ☾	Budymil	Nikodema	2 Mamanta	5:09	17:53	20:33	13:49
16 W.	Kornela, Cyprjana	Sędzislav	Eufemji	3 Antyma	5:11	17:51	21:28	15:00
17 Ś.	Such. Piętna św. Fr.	Drogosław	Lamberta	4 Wawylu	5:12	17:48	22:42	15:55
18 C.	Józefa z Kupertynu	Dobrowid	Tytusa	5 Zachar. p.	5:14	17:46	—	16:33
19 P.	Such. Januarego, K.	Krepimir	Sydonji	6 Wosp. M.	5:16	17:44	0:10	17:00
20 S.	Such. Eustachego m.	Myślisław	Faustyna	7 Sozanta	5:17	17:41	1:44	17:19
21 N.	15 po Św., Mateusza	Bożydar	Mateusza	8 Roz. Pr. D.	5:19	17:39	3:20	17:34
22 P.	Tomasza b. ☼	Zelimir	Mauryczego	9 Joakima	5:20	17:36	4:52	17:47
23 W.	Tekli p. m.	Bogusława b.	Tekli	10 Minodory	5:22	17:34	6:23	17:59
24 Ś.	NMF. od wykupu niew.	Homir	Gerarda	11 Fteodory	5:24	17:32	7:52	18:12
25 C.	Władysława, Kleofasa	Świętopelk	Kleofasa	12 Awtonoma	5:25	17:30	9:20	18:28
26 P.	Cyprjana, Justyny	Ładysław bl.	Cyprjana	13 Kornyla	5:27	17:27	10:47	18:48
27 S.	Kosmy i Damjana	Damian (cz.)	Adolfa	14 Wozd. C. K.	5:29	17:25	12:11	19:16
28 N.	16 po Św., Wacława	Wacław św.	Wacława	15 Nikity	5:30	17:22	13:24	19:54
29 P.	Michała Arch. ☾	Dadzibóg	Michała arch.	16 Jewmysji	5:32	17:20	14:25	20:45
30 W.	Hieronima w. dK.	Imisław	Hieronima	17 Sofji	5:34	17:18	16:10	21:49

Ze stuletniego kalendarza: Do 5 wietrzno i zimno, 6-8 grzmoty i deszcz, 11 pochmurno, 13-14 nocne przymrozki, 15 pogodnie i ciepło, 16-17 chmurno bez przymrozków, od 18 do końca miesiąca mgliście, zimno i wietrzno, jak w zimie.

Z przeszłości naszych miast.

POZNAŃ.

Z połowy XIX wieku.

Staloryt H. Finkego, według rysunku Juliana Minutoli.

Kalendarzyk historyczny na Wrzesień:

1435. Bitwa nad Świętą pod Wilkomierzem z Krzyżakami, zwycięska dla Polaków i Litwinów.
1592. Początek sejmiku „inkwizycyjnego”.
1633. Król Władysław IV przybywa z odsieczą Smoleńskowi zagrożonemu przez Moskali.
1725. Marja Leszczyńska, córka króla polskiego, zostaje żoną Ludwika XV, króla francuskiego.
1577. Stefan Batory przerywa oblężenie zbuntowanego Gdańska, postanawiając ekonomicznie go zrujnować.
1580. Stefan Batory zdobył Wielkie Łuki.
1771. Hetman Ogiński bije Rosjan pod Bezdziem.
1831. Bohaterska śmierć gen. Sowińskiego.
1887. Pruski minister oświaty znosi język polski w szkołach ludowych.
1514. Zwycięstwo Ostrońskiego pod Orszą.
1831. Paskiewicz zajmuje Warszawę.
1698. Hetman Feliks Potocki bije Tatarów pod Podhajcami.
1770. Pułaski zajmuje Częstochowę.
1628. Lanckoroński bierze w niewolę pod Helem załogę admirałskiego okrętu szwedzkiego.
1683. Odsiecz Wiednia.
1917. Ustanowienie Rady Regencyjnej Król. Polskiego.
1813. Szarże brygady polskiej Weyssenhoffa na kozaków ocalając park artylerji francuskiej w Saksonji.
1339. Drugi wyrok przeciw Krzyżakom skazujący ich na oddanie Pomorza Polsce.
1697. Koronacja Augusta II Mocnego.
1374. Pakt koszycki przyznaje tron córkom Ludwika węgierskiego.
1462. Zwycięstwo Polaków pod Puckiem.
1621. Elektor brandenburski składa Zygmuntołowi III Wazie hołd z lenna pruskiego.
1773. Traktat rozbiorowy między Polską a Rosją.
1526. Przyłączenie Mazowsza do Korony.
1621. Śmierć Chodkiewicza.
1331. Władysław Łokietek zwycięża Krzyżaków pod Płowcami.
1605. Zwycięstwo pod Kirchholmem.
1466. Poddanie Chojnic przez Krzyżaków.
1812. Zwycięska walka Francuzów z Rosjanami pod Czarykowem, gdzie odznaczyli się Polacy pod ks. Józefem (korpus V).
1773. Sejm porozbiorowy ratyfikuje uchwały delegacji w sprawie rozbioru Polski.

Przysłowia i wróżby

Po św. Franciszku
Pasą na owsisku.

Kiedy lato babie,
Nie jeżdżaj między
drzewami na szkapie.

O św. Brygidzie
Babie lato przyjdzie.

Teresa, Jadwiga,
Bydło z pola ściga.

Gdy Jadwigę deszcz
spotka,
To kapusta niesłodka.

Na św. Łuka,
Schowaj pług i włoka.

Październik.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Niedźwiadka 24 paź.

na październik:

Po św. Jadwidze,
Są dojrzałe grzyby
i rydze.

Na Szymona i Judy
Spodziewaj się śniegu
i grudy.

Na św. Szymona
Babskie lato kona.

Babskie lato czasem
się opłaci,
Ale od Judy
bywają grudy,
Ciepło się traci.

Na św. Bartłomi
Śliweczka się zapłoni.

	Rzymsko-katolicki	Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1	Ś. Jana z D. Ter. od D. Jez.	Znatysław	Benigna	18 Jewmenja	5:35	17:16	15:41	23:00
2	C. Aniołów Stróżów	Stanimir	Leodegera	19 Trofyma	5:37	17:13	16:03	—
3	P. Kandyda, Gerar. op.	Siemian	Kandyda	20 Eustachja	5:39	17:11	16:20	0:14
4	S. Franciszka z Assyżu	Bratysław	Franc. Ser.	21 Konrada	5:40	17:09	16:32	1:28
5	N. 17 po Św., Placyda	Zasław	Fidesa	22 Foki m.	5:42	17:06	16:42	2:41
6	P. Brunona	Bronisław	Fryderyki	23 Zacz. Joana	5:44	17:04	16:51	3:53
7	W. N. M. P. Różańc. ☿	Rosława	Amalji	24 Tekły	5:45	17:02	17:01	5:06
8	Ś. Brygidy p., Laurencji	Wojśława	Pelagji	25 Jefrozyny	5:47	17:00	17:11	6:19
9	C. Ludwika Bert., Djon.	Domogost	Dionizjusza	26 Joana B.	5:49	16:58	17:23	7:35
10	P. Francisz. B., Paul.	Tomil	Germana	27 Kolystrata	5:50	16:55	17:39	8:54
11	S. Emiliana, Germana	Dobromira	Burkarda	28 Charytona	5:52	16:53	18:00	10:16
12	N. 18 po Św., Maksym.	Grzmisław	Maksymiljana	29 Kirjaka	5:54	16:50	18:32	11:38
13	P. Edwarda kr.	Ziemisław	Edwarda	30 Hryhorja	5:56	16:48	19:19	12:52
14	W. Kaliksta pap.	Dzierżymir	Kaliksta	1 Żolteń, P. P.	5:57	16:46	20:26	13:51
15	Ś. Jadwigi ks., Ter. ☾	Drogosława	Jadwigi	2 Kaprjana	5:59	16:44	21:48	14:35
16	C. Gerarda	Radzisław	Gawła	3 Djonysyja	6:01	16:42	23:18	15:03
17	P. Małgorzaty	Zytyśława	Florentyny	4 Jerofteja	6:03	16:40	—	15:24
18	S. Łukasza ew.	Bratomil	Łukasza ew.	5 Charytyny	6:04	16:37	0:50	15:40
19	N. 19 po Św., Piotra	Ziemowit bl.	Ferdynanda	6 Tomy ap.	6:06	16:35	2:21	15:53
20	P. Jana Kant., Ireny	Budzisława	Wendelina	7 Serchja	6:08	16:33	3:51	16:05
21	W. Urszuli p. m. ☿	Daromila	Urszuli	8 Pelagji	6:10	16:31	5:19	16:17
22	Ś. Korduli p., Filipa b.	Przybysława	Korduli	9 Jakowa	6:11	16:29	6:47	16:31
23	C. Ignacego, Seweryna	Wlastymir	Seweryna	10 Jewłapja	6:13	16:26	8:16	16:49
24	P. Rafała Archaniola	Siemisław	Salomona	11 Fylypa	6:15	16:24	9:43	17:13
25	S. Chryzanta i Darji m.	Samomysl	Wilhelminy	12 Tarasa	6:17	16:22	11:05	17:46
26	N. 20 po Św., Chr. Kr.	Lutosław	Ewarysta	13 Karpa	6:19	16:20	12:13	18:33
27	P. Florencjusza, Sabiny	Witomil	Sabiny	14 Nazarja	6:21	16:18	13:06	19:33
28	W. Szymona i Tadeusza	Władybóg	Szymona i Judy	15 Jewtymja	6:23	16:16	14:42	20:43
29	Ś. Narcyza bp. ☾	Dalemil	Narcyza	16 Lonhyna	6:25	16:14	14:08	21:57
30	C. Alfonsa Rodr.	Przemysława	Klaudjusza	17 Osiji, Andr.	6:27	16:12	14:26	23:12
31	P. Włg. Lucyli, Antonin.	Godzimir	Pam. Reform.	18 Łuki jew.	6:28	16:10	14:40	—

Ze stuletniego kalendarza: Do 9 deszcze z silnymi wiatrami, 10—11 pogodnie, 21—22 chmurno i deszczownie, 24—26 mgliście i zmiennie, 29—31 mgliście i zimno.

Z przeszłości naszych miast.

SANDOMIERZ.

Z początku XVII wieku.

Kwasoryt z dzieła G. Brasena (1572—1613) „Civitates orbis terrarum“, Kolonja.

Kalendarzyk historyczny na Październik:

1626. Bitwa ze Szwedami pod Gniewem.
1413. Unja horodelska Polski z Litwą.
1501. Unja piotrkowska Polski z Litwą.
1575. Druga konwokacja w Warszawie.
- (15) 1582. Stefan Batory zaprowadza kalendarz gregorjański.
1763. Zgon Augusta III w Dreźnie.
1831. Przeście armji polskiej do Prus i koniec powstania listopadowego.
1554. Zygmunt August otrzymuje rządy na Litwie.
1606. Rokoszanie Zebrzydowski i Radziwiłł przepraszają króla pod Janowcem.
1620. Śmierć Żółkiewskiego pod Cecorą.
1918. Manifest Rady Regencyjnej ogłasza niepodległość i zjednoczenie Polski.
1610. Żółkiewski wprowadza swe wojska na Kreml.
1621. Pokój chocimski z Turkami.
1611. Nierozstrzygnięta bitwa Chodkiewicza z powstańcami moskiewskimi pod Moskwą.
1794. Bitwa pod Maciejowicami.
1779. Głośny konfederat barski, Kazimierz Pułaski umiera ranny w bitwie pod Sawannah.
1282. Leszek Czarny bije Litwinów i Jadrwinów. Jadrwinowie wyginęli wtedy do szczętnie.
1767. Ambasador rosyjski Repnin porywa senatorów polskich i wywozi w głąb Rosji.
1775. Uchwalenie Komisji Edukacji Narodowej.
1809. Przyłączenie zach. Galicji do Ks. Warszawskiego.
1810. Polacy pod Młokosiewiczem i Chełmickim przeprowadzają świetną obronę fortu nadmorskiego Fuengirola przeciw Anglikom.
1384. Koronacja Jadwigi.
1817. Zgon Kościuszki.
1861. Krwawa manifestacja w Warszawie w rocznicę śmierci Kościuszki.
1848. Gen. Józef Bem wodzem powstańców we Wiedniu.
1813. Bitwa pod Lipskiem i śmierć ks. Józefa w Elsterze (19. X.).
1610. Poselstwo bojarów moskiewskich przybywa pod Smoleńsk, by ofiarować królewiczowi Władysławowi koronę carską.
1849. Zgon Fryderyka Chopina.
1863. Traugutt obejmuje dyktaturę w powstaniu styczniowym.
1529. Wyniesienie królewicza Zygmunta Augusta na tron wielkoksiążęcy litewski.
1812. Bitwa wojsk Murata pod Tarutinem (Woronowem) z armją rosyjską Kutuzowa. Ks. Józef na czele Polaków okrywa się chwałą, ginie gen. Stanisław Fiszer.
1466. Pokój toruński z Krzyżakami.
1655. Szwedzi zajmują Kraków.
1812. Napoleon opuszcza Moskwę.
1506. Zygmunt I. Stary wybrany wielkim księciem Litwy.
1578. Wojska polskie, litewskie i szwedzkie odnoszą zwycięstwo nad Moskalami w bitwie pod Kiesią (Wenden) w Inflantach.
1633. Koniecpolski odpiera Turków i Tatarów pod Paniowcami na Podolu.
1770. Konfederaci ogłaszają bezkrólewie.
1795. Traktat rozbioru Polski między Rosją a Prusami.
1812. Szwadron Kozielskiego ratuje Napoleona, napadniętego przez Kozaków w czasie rekonkowskowania pozycji rosyjskich pod Małojarsławcem.
1497. Klęska Olbrachta z powodu zdrady Wołochów pod Łukawicą.
1430. Zgon Witolda.
1639. Stefan Czarniecki opuszcza Danję, po triumfach orężnych, powołany na Litwę przeciw Moskwie.
1611. Wjazd triumfalny Żółkiewskiego do Warszawy na zamek z carami Szujskimi jako jeńcami.
1610. Żółkiewski opuszcza Moskwę.
1813. Szwolężerowie polscy torują drogę odwrotu Napoleonowi. W bitwie pod Hanau ginie pułkownik Dominik Radziwiłł.
1918. Śląsk Cieszyński łączy się z Polską zjednoczoną.

LISTOPAD

łaciński November — angielski November — francuski Novembre 30 dni
niemiecki November — włoski Novembre.

Przysłowia i wróżby

Wszyscy Święci, gdy
jasnością nas uraczą,
A Zaduszki nie popłaczą,
Marcin też nie posiwieje,
Wówczas bracie
miej nadzieję,
Że w Ofiarowanie
Masz piękne zaranie,
Na Niepokalaną
Rzeki nam nie staną;
A tak do Wilji na to,
Dotrwa babie lato.

Kiedy swego czasu
Goły las nastaje,
Św. Hubert z lasu
Cały obiad daje.

Na Stanisława Kostkę
Śniegu troszkę.

Listopad.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Strzelca 23 listopada.

na listopad:

Marcin św. bez gęsi
Nas tego nauczy:
Jeśli deszcz ciepły,
Zimy niedostatek
dokuczy.

Jeśli jasnie pogodny,
Miej zimy nadzieję,
Suchy mróz mokrych
śniegów

Na szyje nawieje.

Kiedy na Cecylję
grzmi,
Rolnik o dobrym roku
śni.

Święta Katarzyna
Adwent zawiązała,
Dziewucha nieszczęśliwa,
Co się nie wydała.

Rzymsko-katolicki		Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżyc	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 S.	Wszystk. Św.	Warcisław	Wszyst. Św.	19 Joila pr.	6:30	16:08	14:51	0:25
2 N.	21 po Św. Wiktor, na	Wiłimir	Dzień Zaduszny	20 Artemja	6:32	16:06	15:00	1:37
3 P.	Dzień Zaduszny	Chwalisław	Bogumiła	21 Ilarjona	6:34	16:05	15:09	2:50
4 W.	Karola Boromeusza	Mściwój	Emeryka	22 Awerkja	6:36	16:03	15:19	4:02
5 Ś.	Zachariasza i Elżbiety	Bogusław	Blandyna	23 Jakowa	6:37	16:01	15:31	5:18
6 C.	Leonarda	Wszewład	Ziemowita	24 Arefty	6:39	15:59	15:45	6:37
7 P.	Antoniego Bal.	Żytomir	Malach.	25 Markjana	6:41	15:58	16:05	8:00
8 S.	Gotfryda bp.	Sędziwój	Sewera	26 Dymytra	6:43	15:56	16:34	9:24
9 N.	22 po Św., Teodora	Bogdar	Teodora	27 Nestora	6:45	15:54	17:17	10:42
10 P.	Andrzeja z Awel.	Ludomir	Probusa	28 Stefana	6:47	15:53	18:17	11:48
11 W.	Marcina	Spitosław	Marcina	29 Anastazji	6:48	15:51	19:36	12:36
12 S.	5 Braci Polaków	Nowosław	Jonasza	30 Zynowji	6:50	15:49	21:03	13:08
13 C.	Stanisława Kostki	Wszera	Brykcjusza	31 Stachja	6:52	15:48	22:33	13:31
14 P.	Józafata bp.	Wodzimir	Lewina	1 Padołyst.	6:54	15:46	—	13:47
15 S.	Leopolda, Gertrudy	Przebysław	Leopolda	2 Akindyna	6:55	15:45	0:01	14:01
16 N.	23 po Św., MB. Ostr.	Radomir	Otmara	3 Josyfa	6:57	15:44	1:28	14:12
17 P.	Salomei, Grzegorza	Zbislawa	Hugona	4 Joannyka	6:59	15:42	2:53	14:24
18 W.	Romana	Stanisława K.	Gelazego	5 Halaktjona	7:01	15:41	4:19	14:36
19 S.	Elżbiety kr. w.	Drogomira	Elżbiety	6 Pawła w.	7:02	15:40	5:47	14:52
20 C.	Feliksa Wal., Eust.	Sędzimir	Edmunda	7 Jerona	7:04	15:38	7:14	15:12
21 P.	Ofiar N. M. I.	Sławogost	Ofiarow. M. P.	8 Sob. Mich.	7:06	15:37	8:39	15:42
22 S.	Cecylii pn.	Wszemiła	Cecylji	9 Onysyfora	7:07	15:36	9:54	16:23
23 N.	24 po Św., Klemensa	Milowój	Klemensa	10 Erasta	7:09	15:35	10:55	17:18
24 P.	Jana od Krzyża	Darosław	Emilji	11 Miny m.	7:11	15:34	11:39	18:25
25 W.	Katarzyny p. m.	Chwalimira	Katarzyny	12 Św. Jozafata	7:12	15:33	12:09	19:39
26 S.	Jana Berchm.	Lechosław	Konrada	13 Joana Zi.	7:14	15:32	12:30	20:54
27 C.	Walerjana biskupa	Tomir	Walerego	14 Fylypa	7:15	15:31	12:46	22:08
28 P.	Zdzisl., Grzeg. pap.	Gościrad	Rufina	15 Hurja	7:17	15:30	12:58	23:19
29 S.	Saturnina	Przemysł	Waltera	16 Mafteja	7:19	15:29	13:07	—
30 N.	1 Adwentu., Andr.	Ludosław	Andrzeja	17 Hryhorja	7:20	15:29	13:17	0:31

Ze stuletniego kalendarza: Do 3 piękna pogoda, 4—5 deszcz, 6—8 pogodnie, 9—15 deszcze i ulewy, 16—20 deszczownie, 23 i 24 zimno, 25 deszcz, 26 piękny dzień jesienny, 27 w dzień pogodnie, w nocy deszcz, 29 pogoda, 30 wietrzno.

Z przeszłości naszych miast.

TARNÓW.

Z końca XVIII wieku.

Kwasoryt Freya, według rysunku Zygmunta Vogla.

Kalendarzyk historyczny na Listopad:

1893. Śmierć Jana Matejki.
1656. Rozejm wileński z Moskwą.
1771. Zamach konfederatów barskich na króla.
1810. Lansjerzy polscy pod Konopką zdobywają na wzór Somosierry pozycję najeżoną bateriami hiszpańskimi pod Cullar nad rzeką Almanzor.
1370. Śmierć Kazimierza Wielkiego.
1799. Druga bitwa pod Novi z Austriakami, w której legioniści z Dąbrowskim przyczynili się do zwycięstwa.
1806. Wjazd Dąbrowskiego do Poznania.
1575. Druga wolna elekcja.
1632. Elekcja Władysława IV.
1444. Bitwa pod Warną z Turkami i śmierć króla Polski i Węgier Władysława.
1673. Zgon króla Michała Wiśniowieckiego.
1673. Świetne zwycięstwo Sobieskiego pod Chocimem.
1846. Wcielenie Krakowa do Austrii.
1623. Krzewiciel unji kościelnej Jozafat Kuncewicz, arcybiskup połocki, zamordowany przez schizmatyków.
1632. Nominacja królem polskim Władysława IV.
1308. Krzyżacy, przywołani przeciw Brandenburszkom, urządzają rzeź w Gdańsku.
1918. Objęcie władzy przez Józefa Piłsudskiego.
1611. Elektor brandenburski Jan Zygmunt, jako książę pruski składa hołd Zygmuntowi III Wazie w Warszawie, na Krak. Przedmieściu przed kościołem Bernardynów.
1797. Nowa konwencja Dąbrowskiego z rządem lombardzkim w sprawie legionów.
1812. Bitwa pod Krasnem, podczas odwrotu Napoleona.
1655. Początek oblężenia Częstochowy przez Szwedów.
1809. Bitwa pod Ocanna, zwycięska dla Francuzów, w której odznaczył się Sułkowski na czele piechoty.
1812. Dąbrowski w walce z Rosjanami pod Borysowem okrywa się sławą.
1619. Lisowczycy zadają klęskę wojskom księcia siedmiogrodzkiego Bethlena Gabora, zmuszając go do odstąpienia od Wiednia (29. XI.).
1764. Ostatnia koronacja w niepodległej Polsce Stanisława Augusta Poniatowskiego.
1812. Początek przeprawy Napoleona przez Berezynę.
1855. Zgon Adama Mickiewicza.
1806. Napoleon przybywa do Poznania na główną kwaterę.
1627. Zwycięstwo morskie Polski nad Szwedami pod Gdańskiem i u Helu.
1561. Drugi układ wileński za Zygmunta II w sprawie przyłączenia Inflant do Polski.
1907. Śmierć Stanisława Wyspiańskiego.
1812. Bitwa Berezynska. Dąbrowski dwukrotnie ranny, Zajacek traci nogę.
1830. Wybuch powstania listopadowego.
1808. Słynna polska szarża pod Somo-Sierrą.

Przysłowia i wróżby

Na święto Barbarki
Najlepsze tarki.

Na św. Ambrożego
Poprawiają się mrozy.
Na św. Mikołaja
Strzeż bydła i koni,
A świnia psiajucha
Niech sama się broni.

Na św. Tomasz
Dzień się z nocą sili,
Mniej nocy, więcej dnia
Będzie po Anieli.

Kto rano w Wigilię
wstaje,
Ten przez rok cały
Nie będzie ospały.

Grudzień.

(Ze Stefana Falimirza).

Słońce wstępuje w zodiaku w znak Koziorożca 22 grudn.

na grudzień:

Kiej w zimie piecze,
To w lecie ciecze.

Jeśli pola zielone
Gdy się Chrystus rodzi,
W Zmartwychwstanie
śnieg z mrozem
kołaczom przeszkodzi.

Kiedy Gody mróz
zaczyna,
Na Wielkanoc
chlapanina.

Gdy w dzień Adama
i Ewy
Mróz i pięknie,
Zima wcześniej pęknie.

Rzymsko-katolicki		Słowiański	Ewangelicki	Grecko-katolicki	Słońca		Księżycy	
					wschód	zachód	wschód	zachód
1 P.	Eligjusza, Natalji	Samosław	Długosza	18 Platona	7:21	15:28	13:26	1:43
2 W.	Bibjany p. m.	Sulisława	Aureli	19 Awdija	7:23	15:27	13:37	2:56
3 Ś.	Franciszka Ksawerego	Wiślimir	Kasjana	20 Prokla	7:24	15:27	13:50	4:14
4 C.	Barbary, Piotra Zł.	Lubomiła	Barbary	21 Wowed. Pr.	7:26	15:26	14:08	5:35
5 P.	Anastazego, Sabby o.	Spitosława	Saby	22 Fylymona	7:27	15:25	14:32	7:00
6 S.	Mikołaja biskupa	Jarogniew	Mikołaja	23 Amfiochja	7:28	15:25	15:10	8:23
7 N.	2 Adw., Ambrożego b.	Ludomyśł	Agatona	24 Kateryny	7:30	15:25	16:06	9:36
8 P.	Niepokal. Poc.	Sławomir	Dzień pokut.	25 Klymenta	7:31	15:24	17:21	10:31
9 W.	Leokadij, p.	Wyszosława	Joachima	26 Ałypja	7:32	15:24	18:47	11:10
10 Ś.	N. M. P. Loret., Jul.	Radzisława	Judyty	27 Jakowa	7:33	15:24	20:19	11:36
11 C.	Damazego pap.	Woimir	Damazego	28 Stefana	7:34	15:24	21:49	11:54
12 P.	Aleksandra	Wolidar	Epim.	29 Paramona	7:35	15:23	23:15	12:08
13 S.	Łucji pny. m.	Władysława	Łucji	30 Andreja	7:36	15:23	—	12:20
14 N.	3 Adw., Spirydjona	Sławibór	Nikazego	1 Hruś	7:37	15:23	0:40	12:32
15 P.	Walerjana, Celiny	Woimir	Ignacego	2 Awakuma	7:38	15:23	2:03	12:44
16 W.	Euzebjusza, Albiny	Zdzisława	Ananjasza	3 Sofonja	7:39	15:24	3:28	12:57
17 Ś.	Such. Łazarza bp., Fl.	Zyrosław	Łazarza	4 Warwary	7:40	15:24	4:53	13:16
18 C.	Oczekiwanie N. M. P.	Wszemir	Wunibalda	5 Sawwy	7:41	15:24	6:17	13:41
19 P.	Such. Nemezjusza, T.	Mścigniew	Abrahama	6 Nykołaja	7:41	15:24	7:36	14:16
20 S.	Such. Teofila	Bohumila	Amona	7 Amwrozja	7:42	15:25	8:42	15:05
21 N.	4 Adw., Tomasza ap.	Tomisław bl.	Tomasza	8 Patapja	7:43	15:25	9:33	16:08
22 P.	Zenona m.	Dragomir	Beaty	9 Zacz. Pr.	7:43	15:26	10:08	17:20
23 W.	Wiktoryj p. m.	Sławomira	Dagoberta	10 Miny	7:44	15:26	10:33	18:36
24 Ś.	Wigilja. Adama i Ewy	Godysława	Adama i Ewy	11 Danyła	7:44	15:27	10:51	19:51
25 C.	Boże Narodzenie.	Grzmisława	Nar. Chr. P.	12 Spirydona	7:45	15:27	11:04	21:03
26 P.	Szczepana m.	Wróciłoj	Szczepana	13 Eustratja	7:45	15:28	11:14	22:14
27 S.	Jana apostoła i ewag.	Radomyśł	Jana Ewangel.	14 Tyrsja	7:45	15:29	11:23	23:25
28 N.	1 po B. N., Młodz.	Godzisław	Młodzianków	15 Elewterja	7:45	15:30	11:32	—
29 P.	Tomasza, Urbana p.	Gosław bl.	Jonatana	16 Aheja	7:46	15:30	11:43	0:36
30 W.	Eugenjusza bp.	Ludmiła	Dawida kr.	17 Łazarja	7:46	15:31	11:55	1:50
31 S.	Sylwestra p.	Lassota	Boguchwała	18 Sewastjana	7:46	15:32	12:09	3:08

Ze stuletniego kalendarza: 5 deszcz ze śniegiem, potem do 7 pogodnie, 8 deszcz, 9 chmurno i ciepło, 10 obfity deszcz, 11 pogoda, 12 pochmurno, 13 silny deszcz, 14—18 pochmurnie, 20 pogodnie, pojawia się lód, 31 mglisto i ponuro.

Widok miasta z przedmieścia Popław, z ok. r. 1825.
Litografia Tadeusza Byczkowskiego, według rysunku z natury K. Raczyńskiego.

Kalendarzyk historyczny na Grudzień:

1800. Zwycięstwo francuskie pod Hohenlinden, gdzie odznaczył się Książę Józef na czele kawalerii legjonowej.
1796. Pierwsze spotkanie Dąbrowskiego z Napoleonem.
1836. Manifest Towarzystwa Demokratycznego Polskiego w Paryżu.
1830. Chłopi ogłosili się dyktatorem.
1916. Utworzenie Tymczasowej Rady Stanu w Królestwie Polskim.
1550. Koronacja Barbary Radziwiłłówny, drugiej żony Zygmunta Augusta.
1506. Zygmunt I Stary wybrany królem polskim.
1587. Zygmunt III Waza przybywa do Krakowa, po odparciu przez Zamoyskiego kontrkandydata arcyks. Maksymiljana.
1850. Śmierć gen. Józefa Bema w Aleppo.
1618. Rozejm Polski z Moskwą w Dywulinie.
1586. Zgon Stefana Batorego w Grodnie.
1581. Początek układów z Moskwą w Jamie Zapolskim.
1867. Zgon Artura Grottgera.
1575. Szlachta ogłasza królem Annę Jagiellonkę przydając jej za męża Batorego.
1616. Manifest królewicza Władysława, jako cara, z obietnicą spełnienia umowy Żółkiewskiego.
1653. Uгода polsko-tatarska pod Zwańcem. Chan porzuca Chmielnickiego.
1577. Gdańszczanie składają Batoremu przysięgę na wierność.
1672. Zgon Jana Kazimierza we Francji w opactwie Nevers.
1907. Zamknięcie „Macierzy Szkolnej” w Królestwie Polskim.
1611. Ponowne poselstwo moskiewskie żąda od Zygmunta III wykonania układu Żółkiewskiego.
1529. Król Zygmunt August wybrany na sejmie piotrkowskim królem polskim.
1601. Zamoyski, w wojnie ze Szwecją odzyskuje Wolmar i bierze do niewoli Karlsona, syna Karola Sudermańskiego.
1655. Jan Kazimierz powraca do Polski.
- 1819 1806. Przybycie Napoleona do Warszawy.
1655. Lubomirscy przygotowują konfederację krakowską w Nowym Sączu przeciw Szwedom.
1914. Bitwa pod Łowczówkiem.
1595. Biskupi ruscy Terlecki i Pociej wystąpi do Rzymu, zawiadując unję kościelną.
1815. Ogłoszenie Konstytucji Królestwa Kongr.
1463. Dunin zdobył Gniezno.
1587. Koronacja Zygmunta III Wazy.
1655. Odstąpienie Szwedów z pod Częstochowy.
1918. Oswobodzenie Księstwa Poznańskiego.
1655. Potocki i Lanckoroński zawiązują konfederację w Tyszowcach.
1565. Zaprowadzenie na Litwie sejmików powiatowych za wzorem Korony.
1435. „Wieczysty pokój” w Brześciu Kujawskim korzystny dla Polski i Litwy.

Tablica I.

Lata ponad sto	Stary styl							
	0	100	200	300	400	500	600	
	700	800	900	1.000	1.100	1.200	1.300	
	1.400	1.500	1.600	1.700	1.800	1.900	2.000	
00	DC	ED	FE	GF	AG	BA	CB	
01 29 57 85	B	C	D	E	F	G	A	
02 30 58 86	A	B	C	D	E	F	G	
03 31 59 87	G	A	B	C	D	E	F	
04 32 60 88	FE	GF	AG	BA	CB	DC	ED	
05 33 61 89	D	E	F	G	A	B	C	
06 34 62 90	C	D	E	F	G	A	B	
07 35 63 91	B	C	D	E	F	G	A	
08 36 64 92	AG	BA	CB	DC	ED	FE	GF	
09 37 65 93	F	G	A	B	C	D	E	
10 38 66 94	E	F	G	A	B	C	D	
11 39 67 95	D	E	F	G	A	B	C	
12 40 68 96	CB	DC	ED	FE	GF	AG	BA	
13 41 69 97	A	B	C	D	E	F	G	
14 42 70 98	G	A	B	C	D	E	F	
15 43 71 99	F	G	A	B	C	D	E	
16 44 72 —	ED	FE	GF	AG	BA	CB	DC	
17 45 73 —	C	D	E	F	G	A	B	
18 46 74 —	B	C	D	E	F	G	A	
19 47 75 —	A	B	C	D	E	F	G	
20 48 76 —	GF	AG	BA	CB	DC	ED	FE	
21 49 77 —	E	F	G	A	B	C	D	
22 50 78 —	D	E	F	G	A	B	C	
23 51 79 —	C	D	E	F	G	A	B	
24 52 80 —	BA	CB	DC	ED	FE	GF	AG	
25 53 81 —	G	A	B	C	D	E	F	
26 54 82 —	F	G	A	B	C	D	E	
27 55 83 —	E	F	G	A	B	C	D	
28 56 84 —	DC	ED	FE	GF	AG	BA	CB	
00	C	—	E	—	G	BA	—	
Lata ponad sto	1.700	—	1.800	—	1.500	1.600	—	
	2.100	—	2.200	—	1.900	2.000	—	
	Nowy styl							

Tablica II.

	A	B	C	D	E	F	G
Styczeń	1	2	3	4	5	6	7
Październik	8	9	10	11	12	13	14
	15	16	17	18	19	20	21
	22	23	24	25	26	27	28
	29	30	31	1	2	3	4
Luty	5	6	7	8	9	10	11
Marzec	12	13	14	15	16	17	18
Listopad	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28	29	30	31	1
Kwiecień	2	3	4	5	6	7	8
Lipiec	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19	20	21	22
	23	24	25	26	27	28	29
	30	31	1	2	3	4	5
Sierpień	6	7	8	9	10	11	12
	13	14	15	16	17	18	19
	20	21	22	23	24	25	26
	27	28	29	30	31	1	2
Wrzesień	3	4	5	6	7	8	9
Grudzień	10	11	12	13	14	15	16
	17	18	19	20	21	22	23
	24	25	26	27	28	29	30
	31	1	2	3	4	5	6
Maj	7	8	9	10	11	12	13
	14	15	16	17	18	19	20
	21	22	23	24	25	26	27
	28	29	30	31	1	2	3
Czerwiec	4	5	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15	16	17
	18	19	20	21	22	23	24
	25	26	27	28	29	30	—
Dni tygodnia według litery niedzieli	A	Nd	Po	Wt	Śr	Cz	Pt
	B	So	Nd	Po	Wt	Śr	Cz
	C	Pt	So	Nd	Po	Wt	Śr
	D	Cz	Pt	So	Nd	Po	Wt
	E	Śr	Cz	Pt	So	Nd	Po
	F	Wt	Śr	Cz	Pt	So	Nd
	G	Po	Wt	Śr	Cz	Pt	So

Objaśnienie.

1) Znaną jest data: 3 maja 1510 r., chcemy oznaczyć odpowiedni dzień tygodnia.

Najpierw na tablicy I. wyszukujemy literę niedzieli danego roku, t. j. literę F, którą w r. 1510 są na tej tablicy oznaczone wszystkie niedziele. Następnie na tablicy II. odnajdujemy szereg, w którym jest data dnia, którego szukamy. Idziemy tym szeregiem w dół i na skrzyżowaniu szeregu z linią poprzeczną od odpowiedniej litery niedzieli — czyli w naszym wypadku na prawo od litery F — odczytamy „Pt”, t. j. piątek, jako dzień 3 maja 1510 r.

2) Znaną jest data: piątek w maju 1510 r., szukamy odpowiedniego dnia miesiąca.

Literą niedzieli na r. 1510 jest według tabl. I. litera F. Na tabl. II. w szeregu poprzecznym litery F posuwamy się pionowo w górę i spotykamy w grupie dat maja dni 3, 10, 17, 24 i 31, jako dni piątkowe w maju 1510 r. Tak więc mniej więcej można bliżej określić dzień miesiąca.

3) Znamy datę: piątek 3... 1510 r., szukamy miesiąca. Dla r. 1510 jest literą niedzieli F; na tablicy II posuwamy się od F do Pt (piątek), następnie w szeregu pionowym, w którym jest ten dzień, idziemy w górę i spotykamy cyfrę 3 w grupie, należącej do miesiąca maja, t. j. szukanego miesiąca.

4) Znamy datę: piątek 3 maja r. 15... , szukamy roku. Na tabl. II. w grupie maja pod dn. 3 znajduje się piątek w rzędzie poprzecznym litery F, zatem literą niedzieli szukanego roku jest F albo druga litera, o ile jest to rok przestępny. Na tablicy I. znajdujemy pod stuleciem 1500, jako należące do niedzielnej lit. F, następujące lata: 1504, 1510, 1521, 1527, 1532, 1538, 1549, 1555, 1560, 1566, 1577, 1583, 1588, 1594; oprócz nich jeszcze lata: 1585, 1591, 1596 nowego stylu. Na jedną z tych dat przypada szukany rok.

5) Znaną jest data: piątek 3 maja... 10, szukamy stulecia.

Na tabl. II. znajduje się w szeregu pionowym 3 maja piątek w poprzecznym szeregu lit. F. Na tabl. I. znajduje się w poprzecznym szeregu 10-tki litera F tylko przy 100, 800 i 1500, a więc jedno z tych stuleci jest szukanym przez nas.

Alfabetyczny wykaz Św. Pańskich.

A.

Adama 24 grudnia
Adolfa b. wyzn. 17 czerw.
— m. 27 czerw.
Agaty p. m. 5 lutego
Agnieszki p. m. 21 stycz.
— p. m. 28 stycznia
— 20 kwietnia
Albina bisk. 5 lutego
— bisk. 15 września
— b. w. 1 marca
Albiny p. m. 16 grudnia
Aleksandra bisk. m. 11 stycznia
Aleksandra b. w. 26 lutego
— mec. 24 listop.
— m. 12 grudnia
— żołn. m. 21 lipca
Aleksandry m. 20 marca,
— m. 18 maja
Aleksiego Falk. w. 17 lut.
— w. 17 lipca
Alfonsa Lig. b. w. d. k.
2 sierpnia
Alfonsa Rodr. w. 30 paźdz.
Alojzego Gonz. w. 21 czerwca
Ambrożego kard. 20 marca
— b. w. 16 października
— prez. 2 listopada
— żołn. m. 16 sierpnia
Amelji p. 10 lipca
Anastazego m. 22 stycznia
— p. w. 27 kwietnia
— w. 17 sierpnia
Anastazji m. 15 kwietnia,
— m. 25 grudnia
— p. m. 28 paźdz.
— wdowy 14 sierpnia
Anatola m. 20 marca
— m. 20 listopada
— b. w. 3 lipca
Anatolji p. m. 9 lipca
Andrzeja ap. 30 listopada
— Bob. m. 16 maja
— Kors. b. w. 4 lutego
— Mnicha 1 lutego
— z Awel. w. 10 listopada
Anieli Merici p. 27 stycz.,
— Mer. p. 31 maja
Anny Matki NMP. 26 lipca
— prorokini 1 listopada
Antoniego m. 9 stycznia
— op. 17 stycznia
— z Padwy 13 czerwca
— Zacc. w. 5 lipca
Antonji m. 29 kw., 4 maja
Antoniny m. 1 marca
— m. 12 czerwca
— p. m. 3 maja
Anzelma b. d. k. 21 kw.
Apolinara b. m. 23 lipca
— m. 23 sierpnia
Apolonji p. m. 9 lutego
Apolonjusza m. 18 kw.
Atanazego b. w. d. k.
2 maja
Atanazego kr. m. 20 listop.
Augusta m. 7 maja
— Camp. 1 września
Augustyna b. w. 28 maja
— b. w. d. k. 28 sierpnia

Aurelego m. Cord. 27 lipca
— bisk. 12 listop.
Aurelii Anag. 25 września
— p. 15 października
— m. 2 grudnia

B.

Balbiny p. 31 marca
Barbary p. m. 4 grudnia
Barnaby ap. 11 czerwca
Bartłomieja ap. 24 sierp.
— op. 11 listop.
Benedykta bisk. 11 marca
— Józ Labre 16 kwietn.
— mnicha 23 marca
— opata 21 marca
— papieża 7 maja
— Polaka m. 12 listopada
Benedykty p. 6 maja
Bernarda bisk. 12 marca
— z Mentony 15 czerwca
— Prol. op. 21 sierpnia
— op. d. k. 20 sierpnia
— z Lat. 14 września
— pap. kard. 4 grudnia
Błażeja b. m. 3 lutego
— m. 29 listopada
Bogumiła m. 5 listopada
Bogusława b. w. 22 maja
Bohdana m. 18 maja
— b. 2 listop.
Bohdany (Teodoty) m. 17 lipca
Bonawentury b. w. d. k.
14 lipca
Bonifacego b. 14 maja
— b. m. 5 czerwca
— m. 17 sierpnia
— pap. 25 października
Bronisławy p. 1 września
Brunona bisk. 17 maja
— Sig. bisk. 18 lipca
— rusk. bisk. i m. 15 paź.
— w. 6 października
— p. 1 lutego.

C.

Cecylii p. m. 22 listopada
Celestyna I p. w. 6 kwiet.
— m. 2 maja
Cezarego Arab. m. 28 grud.
— bisk. 22 sierpnia
— Dam. m. 1 listop.
— Naz. 25 lutego
Cypriana b. m. 14 wrześn.
— b. m. 16 września
Cypriana Cor. m. 10 marca
— m. 26 września
— op. 9 grudnia
Cyryla b. w. d. k. 9 lutego
— Jer. b. w. d. k. 18 mar.
— b. w. ap. Słow. 7 lipca
Czesława w. Polaka 20 lip.

D.

Damazego p. w. 11 grudnia
Damjana m. 27 września
Daniela Pat. m. 3 stycznia
— pror. 21 sierpnia
Daniela mnicha 19 kwiet.
— słupnika 11 grudnia

Dezyderjusza b. m. 23 maja
Dominika bisk. 20 grudnia
— Cal. 12 maja
— Lor. 14 października
— op. 22 stycznia
— Syl. 20 grudnia
— Vic. 29 grudnia
— w. 4 sierpnia
Doroty p. m. 6 lutego
— p. m. 3 września
Dionizego b. w. 8 kwietnia
— p. w. 26 grudnia
Dymitra m. 9 kwietnia
— prokonsula m. 8 paźdz.

E.

Edmunda b. w. 16 listop.
Edwarda kr. 5 stycznia
— kr. w. 18 października
— kr. m. 18 marca
Efrema diak. 18 czerwca
Eleonory p. 21 lutego
Elżbiety kr. 4 i 8 lipca
— matki św. Jana 5 list.
— p. 16 września i 25 list.
— wdowy 4, 8, 19 listop.
Emilia diak. m. 15 września
— m. 22 maja, 6 paźdz.
Emiljana b. m. 8 sierpnia
— kapł. w. 12 listopada
— m. 8 lutego, 6 grudnia
— w. 11 października
Emiljany p. 5 stycznia
Erazma Ant. m. 25 listop.
— b. m. 2 czerwca
Ernesta op. 12 stycznia
Eugenji p. m. 25 grudnia
Eugenjusza b. m. 4 marca,
— b. m. 2 maja
— b. m. 13 lipca
— b. w. 15 listopada
— bisk. Tol. 13 listopada
— Arab. m. 20 grudnia
— Cap. m. 6 września
— m. 4 stycznia
— Syr. m. 20 czerwca
— pap. 8 maja
Euzebijusza m. 5 marca
— Med. bisk. 12 sierpnia
— pap. 26 września
Eustachego b. m. 20 wrz.
— b. 28 listopada
— b. w. 16 lipca
— m. 20 listopada
— w. 12 października
Ewarysta p. m. 26 paźdz.
Ewy 24 grudnia.

F.

Fabjana p. m. 20 stycznia
— m. Cat. 31 grudnia
Felicjana m. 9 czerwca,
— m. 2 lutego
— Afr. m. 30 stycznia
— b. m. 24 stycznia
— b. i m. 20 października
— m. Vien. 19 listopada
— żołn. i m. 21 lipca
Feliaksa b. w. 14 lipca
— m. 14 stycznia

Feliaksa b. w. 19 lipca.
— p. m. 30 maja
— w. 20 listopada
— i Adaukta 30 sierpnia
Ferdynanda III. kr. w. 30 maja
Filipa apost. 1 maja
— bisk. 11 kwietnia
— b. m. 22 października
— m. Aleks. 13 września
— m. Rzym. 10 lipca
— m. Teodor. 20 września
— w. 28 sierpnia
Filipiny m. 20 września
Filomeny p. 5 lipca
Florentyny p. 20 czerwca
Florjana m. 4 maja
— m. Cal. 17 grudnia
Flory p. m. 29 lipca
— p. m. 24 listopada
Franciszka Borg. 10 paź.
— Hier. w. 11 maja
— kar. w. 4 czerwca
— Ksaw. 3 grudnia
— Sal. 29 stycznia
— Ser. w. 4 października
— Sol. w. 14 lipca
— w. 2 kwietnia
Franciszki Rzym. wd.
9 marca.
Fryderyka b. m. 18 lipca.

G.

Gabryela arch. 18 marca
Gaspara kr. 6 stycznia
Genowefa p. 3 stycznia
Gerarda b. m. 24 września
— Maj. w. 16 paźdz.
Gertrudy p. 17 marca,
— p. 15 listopada
Gerwazego m. 19 czerwca
Grzegorza bisk. Illib 24 kwietnia
Grzegorza bisk. Troj. 25 sierpnia
Grzegorza bisk. Arm. 30 września
Grzegorza cud. 17 listop.
— m. 24 grudnia
— N. w. 9 marca
— Naz. b. w. d. K. 9 maja
— pap. 10 stycznia
— pap. III. 28 listopada
— VII. p. w. 25 maja
— W. p. ww. d. K. 12 mar.
Gwidona And. 12 wrześ.

H.

Heleny ces. 2 marca
— m. Bror. 13 sierpnia
— p. 22 maja, 4 lipca
Heljodora b. w. 3 lipca
Henryka b. m. 19 stycznia
— ces. W. 15 lipca
Hiacynty p. m. 30 stycz.
Hieronima E. w. 20 lipca
— w. d. K. 30 września
Hilarego bisk. Aral. 5 maja
— bisk. 16 marca
— b. Gaw. 25 paźdz.
— b. w. d. K. 14 stycznia

Hilarji m. 12 sierpnia
Hypolita bisk. Pont. 19 listopada
Hypolita bisk. Port. m. 22 sierpnia
Hypolita m. Afr. 3 lutego
— w. 2 grudnia
Honorata bisk. Amb. 16 maja
Honorata op. 16 stycznia
Honoraty p. 11 stycznia
Huberta b. w. 3 listopada
Hugona b. Rat. 9 kwietnia
— b. w. 1 kwietnia
— op. 29 kwietnia
— w. 17 listopada

I.

Idziego op. 1 września
Ignacego b. Konst. 23 października
Ignacego b. m. 1 lutego
— z Loj. w. 31 lipca
— m. Afr. 3 lutego
Idefonsa b. w. 23 stycznia
Imienia Marii 12 września
Innocentego b. fer. 17 kw.
— m. 4 lipca
— I. p. w. 28 lipca
Ireneusza b. m. 25 marca
— b. m. 28 czerwca
Ireny m. 5 kwietnia
— m. Tess. 5 maja
— m. Sof. 18 września
— p. m. 20 października
Iwona kapł. w. 19 maja
Izydora Aleks. 15 stycznia
— bisk. Ant. 2 stycznia
— b. w. d. K. 4 kwietnia
— Chio. 15 maja
— Cord. 17 kwietnia
— m. 5 lutego
— op. 14 grudnia
— rolnika w. 10 maja

J.

Jacka Cez. m. 3 lipca
— m. 10 lutego
— m. Rzym. 11 września
— w. 17 sierpnia
Jadwigi ks. wd. 15 paźdz.
Jakóba bisk. Niz. 15 lipca
— m. Lam. 30 kwietnia
— młod. ap. 1 maja
— pust. 28 stycznia
— pust. Am. 6 sierpnia
— star. ap. 25 lipca
— Strepy b. w. 1 czerwca
Jana ap. i ew. 27 grudnia.
— ap. w ol. 6 maja
— Berch w. 26 listop.
— bisk. Raw. 12 stycznia
— Boż. w. 8 marca
— cal. 15 stycznia
— Chryz. 27 stycznia
— Chrz. 24 czerwca
— Dam. w. d. k. 27 marca
— Dobr. 10 stycznia
— Dukl. w. 1 paźdz.
— Gwalb. op. 12 lipca
— Kant. w. 20 paźdz.
— Milez. w. 13 maja
— Mnicha Rzym. 17 stycz.
— Nep. m. 16 maja

Jana od Krzyża w. 24 list.
— Reg. w. 16 czerwca
— Salle w. 15 maja
— z Maty 8 lutego
Jerzego bisk. Ant. 19 kw.
— bisk. Vien. 2 listopada
— djak. m. 27 lipca
— Lim. 24 sierpnia
— m. 23 kwietnia
Joachima, ojca NMP. 20 marca
Joachima Sen. 16 kwietnia
Joanny 24 maja
— Fr. d. Ch. wd. 21 sierp.
Jolenty Ks., 15 czerwca
Jozafata b. m. 14 listopada
Józefa Antioch. 15 lutego
— Just. 20 lipca
— Kal. w. 27 sierpnia
— Leon. 4 lutego
— Obl. NMP. 10 marca
— z Kup. w. 18 września
Juljana m. 7 i 9 stycznia
— b. w. 28 stycznia
— b. Apam. 9 grudnia
— cap. 17 lutego
— m. 9 sierp. i 2 września
— m. 12 lutego
— pust. 18 października
— w. 9 czerwca
Juljany p. m. 16 lutego
— m. 17 sierpnia
— Falk. p. 29 czerwca
— wd. 7 lutego
Julji m. 16 kw. i 16 lipca
— m. 1 października
— Nol. m. 27 lipca
— p. m. 21 lip. i 22 maja
— p. m. 10 grudnia
— p. m. Aug. 7 paźdz.
Juljusza m. 19 sier., 20 gr.
— m. 27 maja
— m. Afr. 9 stycznia
— pap. 12 kwietnia
— prezb. 31 stycznia
Justyna fil. m. 13 i 14 kw.
— prezb. m. 17 września
Justyny m. 26 września
— m. Mag. 16 czerwca
— m. Sard. 14 maja
— p. m. 17 paż., 30 list.

K.

Kajetana w. 7 sierpnia
Kaliksta p. m. 14 paźdz.
Kamila Lell. w. 14 i 18 lip.
Karola Bor. b. w. 4 listop.
Katarzyny Bon. 9 marca
— p. m. 25 listopada
— R. p. 2 lutego
— Sen. p. 30 kwietnia
— Szw. 22 marca
— wd. 22 marca
Kazimierza kr. w. 4 marca
Klary p. 12 sierpnia
— p. 17 sierpnia
Klaudji m. 20 marca
Klemensa Dw. w. 15 marca
— p. m. 23 listop.
Klotyldy kr. 3 czerwca
Konrada b. w. 26 listop.
— mnicha 12 grudnia
— w. 19 lutego
Konstancji m. 19 września

Konstancji p. 22 grudnia
Konstantego bisk. 1 wrz.
— b.m. 9 stycznia
— m. 26 sierpnia
— m. Trew. 12 grudnia
— misjon. 23 września
— Rzym. 30 listop.
Korduli p. m. 22 paźdz.
Kornela żołn. i bisk. 12 lut.
— pap. 14 i 16 września
— m. 31 grudnia
Kornelji m. 31 marca
Kosmy m. 27 września
Kryspiny m. 5 grudnia
Krystyna pust. 12 listop.
Krystyny p. m. 24 lipca
— p. m. Persk. 13 marca
Krzysztofa m. 25 lipca
— mnicha 31 paźdz.
Kunegundy ces. p. 3 marca
— księżn. n. 24 lipca

L.

Leokadij p. m. 9 grudnia
Leona b. m. 14 kwietnia
— b. w. 20 lutego
— m. 1 marca
— pap. 19 kw.
— p. w. 28 czerwca
— p. w. d. K. 11 kwietnia
— wyzn. 25 maja
Leonarda w. 6 i 26 listop.
Leony m. 15 czerwca
Leopolda w. 15 listop.
Longina żołn. 15 marca
Ludwika Bert w. 9 paźdz.
— bisk. polsk. 19 sierp.
— kr. Frank. 25 sierp.
— m. cor. 30 kwietnia
Ludwiki wd. 31 stycznia

Ł.

Łucjana Afr. 13 czerwca
— Bel. 8 stycznia
— Dyr. 7 lipca
— Em. 28 maja
— m. 7 stycznia
— Nic. 26 paźdz.
— Tryp. 24 grudnia
Łucji p. m. 25 czer., 26 lip.
— p. m. 13 grudnia
— m. 16 września
Łukasza Apel. 10 września
— ewang. 18 paźdz.
— m. 22 kwietnia

M.

Macieja ap. 24 lutego
— b. Jer. 30 stycznia
Makarego Antioch. 10 kw.
— b. Jer. 10 marca
— m. 2 stycznia
— m. Syr. 12 sierpnia
— ap. 15 stycznia
Makryny Neoc 14 stycznia
— p. 19 lipca
Maksyma b. m. 18 czerwca
— b. w. 8 stycznia
Maksymiljana p. m. 12 października
— b. w. 29 października
Małgorzaty Alac. p. 17 paż.
— k. w. 10 czerw.
— p. m. 20 lipca

Małgorzaty z Kort. 22 lut.
Marcela p. m. 16 stycznia
— b.m. 9 stycznia
— b. w. 1 listop.
Marceli m. 28 czerwca
— wd. 21 stycznia
Marcelina kapł. w. 14 lip.
— p. m. 26 kwiet.
Marcina b. w. 11 listop.
— b. Trew. 19 lipca
— b. Tung. 21 czerwca
— b. Vien. 1 lipca
— p. m. 12 listopada
— opata 24 paźdz.
— op. Sant. 7 grudnia
Marjana m. 17 czerwca
Margarety 22 lutego
— kr. 10 czerwca
— p. m. Ant. 20 lipca
— wd. 27 sierpnia
Marjana diak. 17 stycznia
— m. 30 kw. i 17 paźdz.
— w. 19 sierpnia

Marij Anielskiej 2 sierpnia
— cyprysk. 29 czerwca
— Dobr. Rady 26 kwietn.
— egipc. 2 kwietnia
— Franciszki p. 6 paźdz.
— Jakob. 25 maja
— Jasnogórs. 26 sierp.
— Kleof. 9 kwietnia
— Król. Kor. Pol. 3 maja.
— Loret. 10 grudnia
— m. 26 sierpnia
— Magd. 22 lipca
— Magd. de Pazz 29 maja
— M. Rzym. 2 grudnia
— NP. Zaśl. 23 stycznia
— N. Pomocy 27 czerwca
— Niep. Pocz. 8 grudnia
— Najśw. Im. 12 wrześn.
— Nawiedz. 2 lipca
— Narodz. 8 wrześn.
— Objaw. w. L. 11 lut.
— Ofiarow. 2 listopada
— Opieki 16 listopada
— Panny 19 września
— p. m. 1 listopada
— p. m. Cord. 24 list.
— Pośr. łask 31 maja
— Różańcowa 1 paźdz.
— Salomei 22 październ.
— 7 Boleści 15 września
— Śnieżnej 5 sierpnia
— Szkaplerz. 16 lipca
— Wniebowz. 15 sierpnia
— Wsp. wier. 24 maja
— Wykupu 24 marca
— Zwiast. 25 marca
Marjusza m. 19 stycznia
Marka b. Ant. 28 kwietnia
— b. Ryb. 27 września
— ew. 25 kwietnia
— m. 18 czerwca i 3 lipca
— m. Nic. 13 marca
— m. Rob. 31 sierpnia
— p. w. 7 października
Marty m. 20 września
— m. 19 stycznia
— m. 21 czerwca
— p. 29 lipca
— p. m. 23 lutego
— p. m. 20 paźdz.

Mateusza ap. ew. 21 września
— pust. m. pol. 12 listop.

Matyldy kr. wd. 14 marca
Maurycego m. 10 lipca
Medarda b. w. 8 czerwca
Melanji zak. 31 grudnia
Melchjora kr. 6 stycznia
— m. 7 września
Metodego ap. Słow. 7 lipca
Michaliny wd. 19 czerwca
Michała arch. 8 maja
— bisk. Syn. 23 maja
— 10 kwietnia
Mikołaja b. w. 6 grudnia
— kard. b. Bon. 10 maja
— m. 13 października
— pap. Rzym. 13 listop.
— Peregr. 2 czerwca
— W. 10 września
Modesta b. Trew. 24 lutego
— Lewity m. 12 lutego
— m. Agr. 12 stycznia
Moniki wd. 4 maja

N.

Nar. św. Jana Chrzciela
24 czerwca
Natalji małż. 1 grudnia
— m. Cord. 7 lipca
Nawr. św. Pawła ap. 25
stycznia
Norberta b. w. 6 czerwca

O.

Odon b. Urg. 7 lipca
Oktawiana m. Karl. 22
marca
Onufrego pust. 12 czerw.
Oresta m. Dioc. 9 listop.
Otona bamb. b. W. 2
lipca
— m. Mar. 18 stycz.
Otylji p. 13 grudnia.

P.

Pafnucego m. 19 kwietn.
Pankracego m. 12 maja
Paschalisa w. 17 maja
Paulina b. Brix 29 kw.
— b. m. 31 sierp.
— b. w. z Noli 22 czerw.
— m. Tud. 26 maja
Pauliny m. 6 czerwca
— m. Rzym. 2 grudnia
— m. Rzym. 31 grudnia
Pawła ap. 20 czerwca
— b. Tel. 7 marca
— b. Tric. 1 lutego
— m. Air. 19 stycznia
— m. Aug. 1 czerwca
— m. Cord. 17 kw.
— m. Rzym. 2 marca

Pawła m. Syr. 20 marca
— od Krzyża w. 28 kw.
— pap. 29 czerwca
— I pust. 15 stycznia
Pelagji m. 23 marca
— p. m. 4 maja
— pok. 8 paźdz.
Piotra bicz. i m. Rzym.
2 czerwca
— b. kard. Alp. 8 lutego
— Dam. b. w. d. k. 23 lu-
tego
Piotra Klaw. w. 9 wrześ.
— Ks. ap. 29 czerwca
— m. 29 kw.
— m. Aleks. 11 stycz.
— Nolasko w. 31 stycz.
— Ursz. 10 stycznia
— w okowach 1 sierp.
— z Alk. w. 19 paźdz.
— Złotoust. 4 grudn.
Polikarpa b. m. 26 stycz.
Prokopa m. 8 lipca

R.

Rafała arch. 14 paźdz.
Rajmunda w. 31 sierp.
Reginy p. m. 7 września
Roberta op. 29 kwietnia
— op. 7 czerwca
— w. 17 kwietnia
Rocha w. 16 czerwca
Romana b. Rot. 23 paźdz.
— b. w. 6 paźdz.
— m. 9 sierpnia i 24 list.
— m. Bar. 18 listop.
— op. 28 lutego
— op. Ant. 22 maja
Romany p. 23 lutego
Romualda op. 7 lutego
Rozalji p. 4 wrześn.
Róży Lim. p. 30 sierp.
— Witerb. p. 4 wrześn.
Ryszarda b. And. 9 czerw.
— b. w. 3 kwietn.
— kr. w. 7 lutego

S.

Sabiny m. 27 paźdz.
Sadoka m. z tow. 2 czerw.
Salomei księż. p. 17 list.
Samuela pror. 20 sierp.
Scholastyki p. 10 lutego
Ścięcie św. J. Chrz. 26
sierpnia
Sebastjana m. 20 stycznia
Serafina w. 12 paźdz.
Serwacego b. w. 13 maja
Sewera m. 8 listop.
— b. w. 30 kwietn.

Seweryna op. i b. 8 stycz.
— b. w. 23 paźdz.
Sokratesa m. 19 kwietnia
— m. 17 września
Stanisława b. i m. 8 maja
— Kostki 13 listopada
Stefana kr. w. 2 września
— op. Mun. 8 lutego
— I-go m. 20 grudn.
— m. Egipt. 1 kwietnia
— b. Ant. m. 25 kwietn.
Sylwerjusza pap. m. 20
czerwca
Sylwestra b. cap. 20 list.
— op. 26 listop.
— I p. w. 31 grudnia
Szymona ap. 28 paźdz.
— pust. 26 lipca
— Słupn. w. 3 wrześn.
— Tryd. 24 marca
— z Lipn. w. 18 lipca

T.

Tadeusza ap. 28 paźdz.
Tekli p. m. 23 wrześn.
— ksieni 15 paźdz.
Telesfora p. m. 5 stycznia
Teodora b. m. 26 marca
— m. 7 lutego
— żołn. 9 listopada
Teodory pok. 11 września
Teofila b. w. antj. 13 paż.
— b. w. 27 kwietnia
— b. m. 7 marca
— m. 22 lipca
— m. 2 października
Teofili p. m. 28 grudnia
Teotyima (Bogusława m.)
18 grudnia
Teresy p. 15 paźdz.
— od Dz. J. 1 paźdz.
Tomasza ap. 21 grudnia
— bisk. Herf. 2 paźdz.
— b. 22 września
— b. m. 29 grudnia
— z Akw. w. d. 7 marca
Tymoteusza b. m. 24 styc.
— m. 24 marca
Tytusa b. w. 6 lutego

U.

Urbana b. 2 kwietnia
— m. 16 kwietnia
— p. m. 25 maja
— p. w. 29 grudnia
Ursyna b. w. 9 listop.
Urszuli p. m. 21 paźdz.

W.

Wacława kr. m. 28 wrześ.
Walentego b. m. 16 lipca

Walentego k. m. 14 lut.
Walentyny p. m. 25 lipca
Walerego b. w. 28 stycz.
Walerjana b. w. 15 grudn.
— m. 14 kwietnia
Walerji m. 28 kwietn.
— p. m. 9 grudnia
Wawrzyńca arch. m. 10
sierpnia
— b. w. 28 paźdz.
— w. 22 lipca
Weroniki p. 13 stycznia
— Jul. ksieni p. 9 lipca
Wiktora b. w. 23 sierpnia
— m. 25 lutego
— m. z. 21 lipca
— p. m. 28 lipca
— w. 26 lutego
Wiktorji m. 17 listop.
— p. m. 23 grudnia
Wilhelma b. w. 10 stycz.
i 29 lipca
— op. 6 kw. i 8 czerw.

Wincentego a Paulo w.
19 lipca
— Fer. w. 5 kwietnia
— Kadł. b. w. 8 marca
— Lewity m. 9 czerwca
— m. 22 stycznia
Wita m. 15 czerwca
Witalisa m. 9 stycznia
— m. 28 kwietnia
Władysława kr. węg. 27
czerwca
— z Gielniowa 25 wrześn.
Włodzimierza w. 15 lub
25 lipca
Wojciecha arc. i m. 23
kwietnia

Z.

Zachariasza pr. 6 wrześn.
— oj. św. Jana 5 listop.
Zenona b. m. 12 kwiet.
— b. w. 8 grudnia
— m. 5 kwietnia
— żołn. m. 9 lipca
— żołn. m. 12 grudnia
Znal. św. Stefana I-go m.
3 sierpnia
Zofji wd. m. i 3 córek
15 maja
— m. 18 września
Zuzanny p. m. 11 sierpnia
Zygmunta kr. 1 maja
Zyty p. 27 kwietnia

Święci polscy.

4 marca św. Kazimierz królewicz, zmarł 1484 r.
8 marca bł. Wincenty Kadłubek, biskup krakowski,
cysters w Jędrzejowie, zmarł 1223 r.
15 marca św. Klemens Dworzak, redemptorysta w
Wiedniu, zmarł 1820 r.
17 marca bł. Jan Sarkander, kapłan w Skoczowie na
Śląsku, zmarł 1620 r.
23 kwietnia św. Wojciech, biskup praski, benedyk-
tyn, zmarł 997 r.
8 maja św. Stanisław, biskup krakowski, zm. 1079 r.
16 maja bł. Andrzej Bobola, kapłan T. J. w Janowie
na Podlasiu, zm. 1657 r.

1 czerwca bł. Jakób Strzemie, arcybiskup lwowski,
franciszkanin, zm. 1409 r.
2 czerwca bł. Sadok, dominikanin w Sandomierzu,
zmarł 1260 r.
10 czerwca bł. Bogumił, arcybiskup gnieźnieński,
zmarł 1182 r.
15 czerwca bł. Jolanta, klaryska w Gnieźnie, zmarła
1298 r.
18 lipca bł. Szymon z Lipnicy, bernardyn w Krako-
wie na Stradomiu, zm. 1482 r.
20 lipca bł. Czesław, dominikanin we Wrocławiu,
zmarł 1242 r.

21 lipca św. Andrzej Żorawek, zmarł około 1011 r.
 21 lipca św. Benedykt, pustelnik, zmarł około 1014 r.
 24 lipca bł. Kinga (Kunegunda) klaryska w Starym Sączu, zm. 1292 r.
 17 sierpnia św. Jacek, dominikanin w Krakowie, zmarł 1257 r.
 1 września bł. Bronisława, norbertanka w Krakowie, zmarła 1259 r.
 7 września bł. Melchior Grodzicki, kapłan T. J., zmarł 1619 r.
 25 września bł. Władysław z Gielniowa — bernardyn w Warszawie, zmarł 1505 r.
 1 października bł. Jan z Dukli, bernardyn we Lwowie, zmarł 1484 r.

17 października św. Jadwiga, księżna Śląska, cysterska w Trzebnicy, zmarła 1243 r.
 20 października św. Jan Kanty, kapłan i prof. U. J., zmarł 1473 r.
 12 listopada święci: Benedykt, Jan, Mateusz i Izak Chrystyn, pustelnicy, wszyscy zm. (zamordowani) 1005 r.
 13 listopada św. Stanisław Kostka, nowicjusz T. J. w Rzymie, zmarł 1568 r.
 14 listopada św. Józefat Koncewicz, bazylianin, arcybiskup połocki w Witebsku, zm. 1623 r.
 17 listopada bł. Salomea, klaryska w Krakowie, zm. 1268 r.

Alfabetyczny wykaz imion słowiańskich.

B.
 Bogna św. 20 czerwca
 Bogodar 9 listopada
 Bogomił 10 czerwca
 Bogomir 13 stycznia
 Bogosław 29 kwietnia
 Bogowit 7 marca
 Boguchwał 18 marca
 Boguś 27 kwietnia
 Bogumiła 20 grudnia
 Bogusław 1 lipca
 Bogusława 29 maja
 — 23 września
 Bogusz 24 lutego
 Boguwola 8 grudnia
 Bohdan 19 marca
 Bohdana 6 lutego
 Bohdar bł. 27 marca
 Bojomir 6 stycznia
 Bolesław 19 sierpnia
 Bolesława 22 lipca
 Bolisław 1 sierpnia
 Borys i Chleb. 9 sierpnia
 Borysława 25 maja
 Bożena 14 marca
 Bożesława 31 maja
 Bożesław 10 marca
 Bożydar bł. 9 maja
 — 21 września
 Borzysław 19 czerwca
 Borzywój bł. 5 kwietnia
 Błażej 3 lutego
 Branmiła 3 czerwca
 Bratumił 18 października
 Bratysława 4 października
 Bronimir 20 maja
 Bronisława 18 sierpnia
 Bronisław 6 października
 Broniwój 22 czerwca
 Budzimił 15 września
 Budzimir 16 czerwca
 Budzisław 1 marca
 Budzisława 20 paźdz.
 Budziwój 23 maja

C.
 Chlebosław 6 sierpnia
 Chocisław 5 maja
 Chotymir 13 czerwca
 Chronisław 13 września
 Chwalibóg 24 stycznia
 — 28 lutego
 Chwalimir 8 lipca
 Chwalimira 25 listopada
 Chwalisław 3 listopada
 Chwalisława 30 kwietnia
 Cichomił 23 sierpnia
 Cichomir 6 czerwca

Cichosław 13 maja
 — 30 czerwca
 Cierpimir 10 maja
 Cierpisława 29 lipca
 Cieszymir 24 sierpnia
 Czciwój 2 września
 Czciwisław 29 marca
 Czciwława bł. 19 lutego
 Czesław 20 lipca
 — m. 20 kwietnia
 Czesława 12 stycznia

D.
 Dadzibóg 29 września
 Damelit 29 października
 Damian 27 września
 Daromiła 21 października
 Długomir 15 marca
 Długosław 18 czerwca
 Długosława 15 paźdz.
 Dobiesław 14 maja
 Dobrochna 5 lutego
 Dobrogniew 30 stycznia
 Dobrogost 14 lipca
 Dobromiła 11 paźdz.
 Dobromir 4 stycznia
 — 5 czerwca
 Dobromira 31 marca
 Dobrosław 10 stycznia
 Dobrosława 9 kwietnia
 Dobrowit 18 września
 Dobrowój 14 sierpnia
 Dogomost 9 października
 Domorad 16 sierpnia
 Domsław 15 stycznia
 Domsława 7 września
 Domysław 21 czerwca
 Dorosław 24 listopada
 Drogomił 21 kwietnia
 Drogomir 22 grudnia
 Drogomira 9 listopada
 Drogomysł 17 czerwca
 Drogosław 17 września
 Drogowit 6 września
 Dzierżykraj 17 lipca
 Dzierżymir 14 paźdz.
 Dzierżysław 16 lipca
 — 1 września

G.
 Gniewomir 8 lutego
 Godysław 22 marca
 Godysława 24 grudnia
 Godzimir 31 października
 Godzisław 28 grudnia
 Gorysław 9 lutego
 — 10 kwietnia
 Gościsław 18 kwietnia

Gościsław 28 listopada
 Gościwit 6 maja
 Gosław 29 grudnia
 Grzmisław 12 paźdz.
 Grzmisława 25 grudnia.
H.
 Homir 24 września
I.
 Imisław 30 września
 Iścisław 11 września
 Izasław 6 lipca

J.
 Jaclaw św. 15 sierpnia
 Janisław 24 czerwca
 Jarogniew 6 grudnia
 Jaromir 11 kwietnia
 — 28 maja
 Jaropełk 18 stycznia
 Jarosława 21 stycznia
 Jarosław 25 kwietnia
 Jerzy św. 24 kwietnia
 Jordan św. 13 lutego

K.
 Kazimierz 4 marca
 Kazimira 21 sierpnia
 Krasisław 17 kwietnia
 Krasnoroda 7 lipca
 Krzepimir 19 września
 Krzesimir 11 stycznia
 Krzesław 28 marca
 Krzesomysł 19 maja

L.
 Lassota 31 grudnia
 Lechosław 26 listopada
 Letosław 3 sierpnia
 Litomił 4 czerwca
 Lubomila 4 grudnia
 Lubomira 21 marca
 — 24 marca
 — 24 lipca
 Lubomir 1 maja
 Lubosław 12 kwietnia
 Ludomił 30 grudnia
 Ludomila 7 maja
 Ludomir 10 listopada
 Ludomysł 7 grudnia
 Ludowił 20 lutego
 — 11 maja
 Ludowir 31 lipca
 Ludosława 11 marca
 Ludosław 30 listopada
 Lutosław 26 października

Ł.
 Ładysław bł. 26 września

M.
 Mieczysław 1 stycznia
 Milada bł. 16 lutego
 Milogost 8 marca
 Miłosława 2 lutego
 Miłosław 3 lipca
 Miłosz 25 stycznia
 Miływój 23 listopada
 Miron św. 17 sierpnia
 Mirosław 26 lutego
 Mirosława 26 lipca
 Mnożyśław 4 kwietnia
 Mścigniew 19 grudnia
 Mścislaw 8 stycznia
 Mścislawa 9 marca
 Mściwój 4 listopada
 Myślimir 14 kwietnia
 Myślisław 20 września

N.
 Namysław 25 sierpnia
 Niecisław 13 marca
 Niemir 14 lutego
 Niezamyśł 8 sierpnia
 Nosisław 16 kwietnia
 Nowosłów 12 listopada

O.
 Ojcomił 2 lipca
 Ojcosław 16 marca
 Olek św. 7 sierpnia
 Olga św. 11 lipca
 Onosława 21 lutego
 Ostromir bł. 4 sierpnia

P.
 Pakosław 5 marca
 Polemir 20 marca
 Prokop 5 lipca
 Przebysława 22 paźdz.
 Przedzimir 14 czerwca
 Przedzysław 23 lutego
 — 27 sierpnia
 Przemysław 13 kwietnia
 — 30 października
 Przemyśl 29 listopada
 Przesław 7 kwietnia
 — św. 3 września
 Przesława 21 maja
 Przybysław 27 stycznia
 — 15 listopada

R.
 Racibor bł. 29 sierpnia
 Radogost 14 stycznia
 Radomił 11 czerwca
 Radomiła 13 lipca
 Radomir 28 stycznia

Radomir 16 listopada
 Radomyśl 27 grudnia
 Radosław 2 marca
 — 8 kwietnia
 — 15 lipca
 Radosława 8 września
 Radzimir 12 września
 Radzisław 16 paźdz.
 Radzisława 10 grudnia
 Radziwój 10 lipca
 Radzyn św. 12 lutego
 Ratymir 19 stycznia
 Ratysław 2 czerwca
 Rosław 13 sierpnia
 Rosława 7 października
 Rościsław 17 stycznia
 — 4 września
 Rozmysław 26 czerwca
 Rustaw 27 maja

S.
 Samomysł 25 paźdz.
 Samosława 1 grudnia
 Sebastjan 20 stycznia
 Sędzimir 20 listopada
 Sędzisław 16 września
 Sędziwój 8 listopada
 Siemian 3 października
 Siemisław 24 paźdz.
 Skarbimir 26 stycznia
 Sław 21 listopada
 Sława bł. 12 sierpnia
 Sławiflor 14 grudnia
 Sławimir 17 maja
 Sławobój 25 lutego
 Sławomila 3 marca
 Sławomir bł. 5 listopada
 Sławomira 23 grudnia
 Sławosław 25 lipca
 Sławój 9 czerwca
 Sobiebor 9 września
 Sobiesław 20 sierpnia
 Spitogniew 31 stycznia

Spitosław 11 listopada
 Spitosława 5 grudnia
 Spitymir 26 kwietnia
 Stanisław św. 8 maja
 — św. 5 sierpnia
 — R. 18 listopada
 Stanimir 2 października
 Stosław i D. 21 lipca
 Strachota 9 lipca
 Strzeżymir 22 kwietnia
 Strzeżysław 2 stycznia
 — 15 maja
 Sudomir 2 kwietnia
 Sulimir 30 maja
 Sulisław bł. 7 lutego
 Swatosz 12 marca
 Świętobój 26 marca
 Świętobór 6 kwietnia
 Świętochna 11 lutego
 Świętomir 28 lipca
 Świętopełk 1 czerwca
 — 25 września
 Świętorad 17 lutego
 Świętosław 7 stycznia
 — 3 maja
 — 31 sierpnia
 Świętosława 2 sierpnia
 Szczesław 15 lutego
 Szczesny św. 30 sierpnia
 Szukosław 30 marca
 Szulisław 2 grudnia

T.
 Tolimir bł. 12 lipca
 Tomił 10 października
 Tomiła bł. 10 lutego
 Tomir 27 listopada
 Tomira 24 maja
 Tomisław bł. 21 grudnia

U.
 Unisław 18 lipca

W.
 Wacław bł. 15 kwietnia
 — św. 28 września
 Wanda 23 czerwca
 Warcisław 1 listopada
 Wawrzyniec 10 sierpnia
 Welisław 4 lipca
 Wislimir 3 grudnia
 Wisław bł. 7 czerwca
 Wisława bł. 22 maja
 Wit św. 15 czerwca
 Witomir 27 października
 Witosław 22 stycznia
 Witosława 4 lutego
 Witymir 2 maja
 — 2 listopada
 Wiarosława 27 lutego
 Więcymil 26 maja
 Więcysław 25 marca
 Wieńczysław 4 maja
 — 16 maja
 Wielosława 18 lutego
 Wiesława 9 grudnia
 Władysława 28 października
 Władysława 10 września
 Władymira 9 stycznia
 Władysław 3 kwietnia
 Władysława 13 grudnia
 Włastybór 5 stycznia
 Włastybił 25 czerwca
 Włastybiła 3 stycznia
 — 26 sierpnia
 Włastywir 23 października
 Włastyśław 4. 27 czerwca
 Włodzimierz 16 stycznia
 — 19 kwietnia
 Włodzimira 11 sierpnia
 Wodzimir 14 listopada
 Wodzisław 19 lipca
 — 5 września
 Wojsław 6 marca

Wojciech św., 23 kwietnia
 Wojmir 11 grudnia
 Wojsława 8 października
 Wolidar 12 grudnia
 Wolimir 15 grudnia
 Wróciśława 23 stycznia
 — 22 lutego
 Wróciwój 26 grudnia
 Wrzesław 18 maja
 Wszebór 27 lipca
 Wszemił 12 maja
 Wszemiła 22 listopada
 Wszerad 13 listopada
 Wszewład 6 listopada
 Wyszomir 12 czerwca
 — 29 czerwca
 Wyszosław 8 czerwca

Z.
 Zasław 5 października
 Zatisława 17 października
 Zbigniew 17 marca
 — 1 kwietnia
 Zbisław 23 marca
 — 17 listopada
 Zbroisław 28 czerwca
 Zdobysław 30 lipca
 Zdosława 16 grudnia
 Zdzisław 29 stycznia
 Zelimir 22 września
 Ziemisław 13 października
 Ziemiomysł 14 września
 Ziemowit bł. 19 paźdz.
 Znatysław 1 października.

Ż.
 Żegota 1 lutego
 Żelisław 23 lipca
 Żyrosław 17 grudnia
 Żytomir 7 listopada
 Żywisław 28 kwietnia.

Twarz Chrystusa
 wśród modlących się aniołów.

Francuska rzeźba w kamieniu, z XIV wieku, w kościele Marjackim w Krakowie.

Ilustracja ze Stefana Falimirza „O ziołach i o mocy ich“, Kraków 1534, poprzedzająca rozdział p. t. „O przyrodzeniu, A sposobu dwanaście miesięcy, A o sprawie ludzkiej tych to czasów“. (Bibl. Jag.).

Judiciū Tracouien. mgrī Johāis
Glogouia maiori. āno. M. ccccc. v.

Personifikacja Słońca i Jowisza.
Karta tytułowa Prognostyku Jana Głogowczyka
na r. 1505.
Kraków, druk Kaspra Hochfedera.

Judicium Magistri Nicolai
de Tolischow. Excelebruno Tracouensi
Studio editum. Ad Annum Domini 1512.

Personifikacja Księżyca i Merkurego.
Karta tytułowa Prognostyku Mikołaja z Toliszkowa
na r. 1512.
Kraków, druk Jana Hallera.

Gwiazdy i ludzie.

Z dziejów astrologii.

Wedle dawnych tez astrologicznych, gwiazdozbiory zodiaku i planety wywierają wpływ na życie człowieka i na jego sprawy.

Dawne mity, będące odzwierciedleniem prastarych totemistycznych wierzeń, sięgają okresu, gdy w czasie wiosennego zrównania dnia z nocą Słońce wstępowało w znak Byka. (Zob. „Rok Platoniczny“ w Kalendarzu I. K. C. r. 1929). Wykładnikiem tych wierzeń był w Babilonie kult Keruba, w Egipcie kult Apisa. Ten czczony byk dostał się na pierwsze miejsce w Pasie Zwierzyńca w czasie, gdy zaczęły się kształtować religie astralne, gdy święte zwierzęta zaczęto z ziemi przenosić na obszary gwiazdne.

Skutkiem stałego cofania się wiosennego punktu zrównania dnia i nocy wzdłuż ekliptyki, w miejsce konstelacji Byka weszła z kolei konstelacja Barana. To przesunięcie odzwierciedlają słoneczne mity Ramy, który poprowadził Arjów z Europy do Azji, obalił kult Byka i w jego miejsce wprowadził kult Barana.

Ponieważ okres cofania się punktu wiosennego zrównania wynosi 2.166 lat, a era dominowania

konstelacji Barana w tym punkcie rozpoczynała się około r. 2.300 przed Chr., zatem początek ery Byka dla danego punktu przypadał na rok około 4.500 przed Chr. Do tych więc czasów należałoby odnieść początki kształtowania się astrologicznych wierzeń we wpływ zodiaku na człowieka.

Z biegiem wieków te astrologiczne założenia rozwinęły się i skonkretyzowały w następujących najogólniejszych wytycznych:

Od danej konstelacji, za której panowania w miesiącu rodzi się człowiek, otrzymuje on pewne charakterystyczne cechy czy właściwości. Dalej konstelacje opiekują się pewnymi częściami organizmu, wreszcie wywierają wpływ dodatni lub ujemny na pewne poczynania, podejmowane za ich rządów.

Jako ciekawy dokument takich wierzeń podajemy tu rozdział z dzieła Stefana Falimirza: „O ziołach i o mocy ich“, Kraków, r. 1534 (ze zbiorów Bibl. Jag.), zawierający charakterystyki gwiazdozbiorów zodiaku i zakres ich wpływów na człowieka, oraz podający astrologiczne wskazania.

(Przytaczamy we współczesnej pisowni).

Wpływ zodiaku na człowieka.

Według biegu niebieskiego, któremu Pan nad wszystkimi rzeczami świata tego moc niezmierzona dał, kto chce na powietrzu znamienie którejkolwiek rzeczy, czas słuszny ku sprawowaniu potrzeb, wiedzieć. Aby było powiedziano jako tu na tej figurze jest wypisano.

Przyrodzenie znamion.	Panuje członkom.	Co ma być sprawowano, gdy miesiąc jest w którym znamieniu.
 Skop.		Z 3 książętami, z 3 pannami bogatymi dobrze rozmawiać. Rzeczy które chcesz mieć rychło dokonane i wypełnione, poczynaj. Ale co chcesz mieć długo i trwale, nie poczynaj. W łaźni się możesz myć, w nowe odzienie obłóczyć. Ale głowy waruj żelazem urazić, albo leczyć, albo też golić.
 Byk.	Głowie i obliczu.	Gdy co chcesz mieć trwałego, poczynaj w tem znamieniu. Buduj, dziedzictwa kupuj, drzewa szczep, winnice naprawiaj, na rolach siej. Z paniami rozmawiaj, wesela używaj, żonę sobie pojmu. Myślistwa patrz, woły kupuj: wszystko dobrze.
 Bliźnięta.	Plecom, ramionom i rękoma.	Rachunek dobrze czynić, działki ku nauce dawać. W łaźni się myć, ale baniak na rękę nie stawiać, kupczyć możesz i ptaki łowić.
 Orzeł.	Piersiom, płucom i śledzionie.	Dzień ten jest próżnowania i pokoju. W łaźni się dobrze myć, odzienie nowe obłóczyć. Krew kolerykom dobrze puszczać, w lektwarzu purgacją dobrze brać. Kupczyć. Ale na morze ani na żadną wodę nie puszczać się.
 Lew.	Sercu, żołądkowi, grzbietowi i bokom.	Dobry dostęp do królów, książąt, żadać od nich czego chcesz. Rzeczy, które chcesz mieć trwale, poczynaj. Odzienia sobie nie daj przykrawać, ani się w nowe przybieraj, krwi nie myśl puszczać, ani żadnego lekarstwa nie zażywać.
 Panna.	Żydotowi, jelitom i innym wnętrznościom.	Dzień jest średni. Dzieci na naukę dawać, pismo czytać. Liczbę od swych pisarzy brać. Poselstwo słać i kupować i sprzedawać. Z paniami gadać i zakazować się im. Żony nie pojmu. Bo dla niepłodności zaskrobiesz się nieraz w łeb.
 Ważki.	Pępkowi, biodrom, miecherozowi i innym.	Dzień ten jest godny ku wszystkiemu, jedno ku miłowaniu. Nie sprzedaj, nie kupuj, na drogę wyjeżdż. Nowe odzienie obłócz. Rzeczy które rychło chcesz dokonać, poczynaj. W pierwszej połowicy tego znamienia dobrze melankolikom krew puszczać i włosy dobrze strzyc.
 Wąż.	Łonu.	Tego dnia jest dobra rzecz nic nie poczynać, bo to jest znamie w swej chytrności i faleszności. W łaźni się możesz myć. Purgacja brać. W drogę, ani na wodę ani po ziemi nie wyjeżdż.

Przyrodzenie znamion.	Panuje członkom.	Co ma być sprawowano, gdy miesiąc jest w którym znamieniu.
 Strzelec.	Lędzwiom i udom.	Dobry dzień ku kupiectwu i ku myślistwu zwierza rozmaitego, a najwięcej strzelba. Z sędziami albo uczonemi dobrze rozmawiać. Flegmatykom dobrze krew puszczać.
 Kozorożec.	Kolanom i żyłom pod kolanami.	Rzeczy rychło poczynaj. Sprawę miej ze starcami. Rolę, winnice, ogrody kop. Dziedzictwa rozdzielać.
 Jodnik.	Goleniom.	Dzień dobry ku sianiu, i ku szczepieniu, i ku przenoszeniu się z domu do drugiego domu. Studnie kopać i źródła dobywać. Dom budować. Fundamenty miastom, wieżom, murom zakładać. Ze staremi rozmawiać. Dziedzictwa kupować.
 Ryby.	Przyszwom i stopom i w nogach niemocom.	W łaźni się myć. Ubierać się w nowe odzienie, po wodzie jeźdź. Około ryb się obierać łowiąc je, sieci na ryby dźiać. Purgacja brać, kupczyć. Przyjacieli jednać, żonę sobie pojąć. Kolerykom dobrze krew puszczać.

Kult gwiazd.

Składanie ofiary gwiazdom, w oryentalnem ujęciu. (Z „Codex Bodleianus Orientalis“ w Oksfordzie).
Z lewej i prawej: Domy planet, wedle starożytnych wyobrażeń. (Z rękopisu biblioteki uniwersyteckiej w Tübingen).

Zakres wpływów zodiaku.

(Zestawienie Antiochosa z Aten, astrologa z II-go wieku po Chr.).

Konstelacje	Pory roku	Okres życia	Żywioty	Wiatry	Powietrze	Uspo- bienie	Barwa
Baran Byk Bliźnięta	Wiosna	Dzieciństwo	Powietrze	Południowy	Ciepłe wilgotne	Sangwi- niczne	Czerwona
Rak Lew Panna	Lato	Młodość	Ogień	Wschodni	Ciepłe suche	Choleryczne	Żółta
Waga Niedźwiadek Strzelec	Jesień	Wiek męski	Ziemia	Północny	Zimne suche	Melan- choliczne	Czarna
Koziorożec Wodnik Ryby	Zima	Starość	Woda	Zachodni	Zimne wilgotne	Flegma- tyczne	Biała

Horoskopy według miesięcy.

„Prognostyki wedle obrotu planet niebieskich obserwowane“, zarejestrowane w starych źródłach, stawiają następujące horoskopy:

♈ Styczeń.

Dzieci, które się natenczas rodzą, miewają dobrą pamięć i dobrą przezorność za dowcipem, do bogactwa przychodzą, dobra po zmarłych, po krewnych dostawają, a osobliwie dzieci męskiej płci bywają smutni i melancholiczni, w naukach się kochający, w młodych latach się żenią, a to wszystko tem lepiej, im lepsze aspekty natenczas panują. W 30 lat przychodzą do lepszego bytu. Córka, która się natenczas urodzi, bywa chytra, od wody niebezpieczeństwa też strzec potrzeba; pierwszego męża przeżyje, a od czworonogiego zwierza szkodę podejmie. Miesiąc styczeń i maj są przychylnie, pod panowaniem Lwa, mężczyzna najlepiej się ożeni i panna dobrze męża znajdzie.

♉ Luty.

Synowie podtenczas się rodzą, bywają do nauk skłonni, śmieli, chytry, nikomu, tylko sami sobie wierzą, z swojej się umiejętności chlubią, wiele wędrują, aż do bogactw przez cudzoziemców przychodzą. Córka zaś gniewliwa i zwadliwa, przyjemna u ludzi, miewa szczęście.

♊ Marzec.

Dzieci, które się podtenczas rodzą, bywają serdeczne, śmiałe i wstydlive, u wielkich panów wielką łaskę mają i do wielkich urzędów przychodzą, z wielką jednak innych zazdrością, nielaską, niechęcią i gniewem.

♋ Kwiecień.

Dzieci, które się podtenczas rodzą, mają skłon-

ność do roli i do gospodarstwa, bywają weseli, muzykę radzi miłujący, ochotni i ciekawi, i w skrytych i tajemnych, a głębokich naukach się kochający. Do białych głów mało szczęścia mają, a jak prędko do lat przyjdą, bywają skąpi i bogaci, duchownym jednak przychylni.

♌ Maj.

Dzieci, które się pod tem znamięm rodzą, mają chęć do mądrości, do nauki, uczą się pilno i bez ciężkości, bywają rachmistrzami, pisarzami, żartobliwi, krotofilni i weseli, ale nieprzyjaźni nie uchodzą od znajomych, zbierający pieniądze, ale nie długo zatrzymują, gniewliwi, radzi płacz w powietrze obracają (jako pospolicie mówią).

♍ Czerwiec.

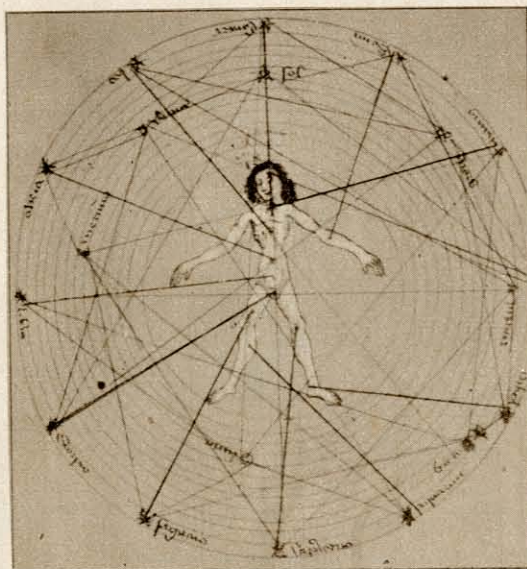
Dzieci, które się pod tem znamięm rodzą, bywają bystre i wielkiego dowcipu, dobrej pamięci, wysokiego rozumu, kochają się w piękności i obyczajach, nienawidzą przewrotności, obżarstwa i pijaństwa, prędko się gniewają, prędko gniew opuszczają, miewają szczęście, ale niestateczne.

♎ Lipiec.

Dzieci, które się pod tem znamięm rodzą, bywają skłonne do dobroci i sprawiedliwości i prawdy, bywają pańskiego, wspaniałego umysłu, serdeczne i śmiałe, w zabawie się kochają i u potentatów łaski dostępują.

♏ Sierpień.

Dzieci, które się pod tem znamięm rodzą, bywają dobre, łaskawe, roztropne, wesole, nauki prędko pojmujące; do kupiectwa, rachunku, pisarstwa i duchowieństwa szczęście

Człowiek kosmiczny w sieci zodiaku i planet.
(Z „Codex Vindobonensis“, XV w.).

mają. Dworu i wielkich panów niech się strzegą. Niewiasty są przenikliwe i w miarę ostrożne.

♐ Wrzesień.

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, bywają cudne, ochędożne, piękność miłujące, w naukach i astrologii się kochające, zazdrość jednak od tych, którzy od nich dóbr zażywają, miewają.

♑ Październik.

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są krnąbrne, złe, nieposłuszne, swywolne, chytre, gniewliwe, ponure, głupie, chciwe, łakome, skąpe. Szczęście mają w górach kruszczowych.

♒ Listopad.

Dzieci pod tem znamięm urodzone, bywają dowcipne, mądre, do duchowieństwa skłonne albo nabożne, wiele jednak chorują i często niebezpiecznie, zwłaszcza na głowę i na kolbę.

♓ Grudzień.

Dzieci, które się pod tym znakiem rodzą, są melankolijne i w sobie smutne, przecie na zewnątrz gładkie, pięknego oblicza i słodkiej wymowy, będą mieć szczęście w handlu i w innych rzeczach. Córki są niestałe w miłowaniu, póki w sakrament małżeński nie wstąpią, tedy mąż im to wyperswaduje i do statku przywiedzie.

Wpływ planet.

Obok Zwierzyńca Niebieskiego także planetom przypisywano wpływ na człowieka. Wedle pojęć starożytnych do planet zaliczane były:

Słońce ☉ Księżyc ☾ Mars ♂ Merkury ☿
Jowisz ♃ Wenus ♀ Saturn ♄

Te planety miały pod swą władzą kolejno dni tygodnia (Słońce rządziło niedzielą, Księżyc poniedziałkiem itd.) i dlatego każda z nich w „swoim“ dniu oddziaływała w szczególniejszy sposób

Co mówią planety i jakie mają moce?

Przyrodzenie planety.

Miedzy planetami jest najwyższy. Rodzajowi ludzkiemu bardzo przeciwny i innym rzeczom. Jest przyrodzenia zimnego i suchego. Według biegu najleniwszy. Pan Sekty Żydowskiej. Planeta niefortuny wielkiej, męski, pełny melankolji.

Którym członkom w ludziach panuje.

Uchu prawemu, śledzionie, melankolji, miecherzowi, kościom wielkim.

Jakie obyczaje w ludziach czyni.

Człowiek bywa krnąbrny, pracowity i łakomy, zawistny, plugawy, chudy, krótki, rzadko takiego znaleźć, osobny, waleczny, milczący, bardzo jedzący, zdradliwy, o skarbach myślący.

Dary i dostojności drugich.

Oracz dobry bywa, któremu Saturnus jest pan z urodzenia. Panuje też sukiennikom, szewcom, garbarzom, górnikom i wszelkim robotnikom, ciężką albo plugawą robotę robiącym. Tym Saturnus ze strony swej dziedzictwa albo państwa dawa.

Które niemoce z niej przychodzą.

Plęta-sapka, zimnica czwartego dnia, niedostatek

w śledzionie, opuchlina powietrza, zakażenie, biegunka, podagra, liszaje i niemoc melankolji.

Przyrodzenie planety.

Jest przyrodzenia męskiego, ciepły i wilgotny jako i powietrze. Planeta wielkie fortuny i łaski każdemu przywodzący, bo jest przyjaciół wielki rodzajowi ludzkiemu. A jest bardzo wierny.

Którym członkom w ludziach panuje.

Płucem, kościom małym, chrząstkom, wątrobie w przyrodzeniu męskiem i w niewieściem pokoleniu.

Jakie obyczaje w ludziach czyni.

Człowiek bywa sprawiedliwy, poczesny, prawdziwy, łaskawy, swobodny, wierny, pokorny, miłosierny, niesromieszliwy, przyjemny, każdemu miły, wysokiej myśli. Nabożny.

Dary i dostojności drugich.

Cześć i dostojności w duchownych rzeczach dawa. Umiejętność w prawie, sprawiedliwe rozsądzenie.

Które niemoce z niej przychodzą.

Ślinogosz, kordjał, kurcz, odesicie od pamięci.

Przyrodzenie planety.

Planeta jest niefortunny, mniejszy niżli inne planety. Przyrodzenia męskiego, gorący, suchy, ognisty, rodzajowi ludzkiemu przeciwny. Pan kolebry, gniewu, lotrostwa, krwie wylewania, zwady i walk wszelkich przyczyzna.

Którym członkom w ludziach panuje.

Uchu lewemu, zółci i żyłom.

Jakie obyczaje w ludziach czyni.

Człowiek bywa gniewliwy bardzo, niehumaniczny, niezgodny, pragnący zwady i śmierci ludzkiej, gwałtownik, niesromieszliwy, drapieżny, waleczny, śmiały, z jednej sekty do drugiej łatwo przechodzący.

Dary i dostojności drugich.

Okrutność, hetmaństwo na wojnach, barwierstwo, kowalstwo i inne rzemiosła albo roboty, które przez ogień robią.

Które niemoce z niej przychodzą.

Niemocom z kolery przychodzącym, które rychło zabijają, panuje Mars. Daje febrę trzeciego dnia, gorączkę, biegunkę, ranę wielką, płodu niedonoszenie.

Przyrodzenie planety.

Miedzy planetami jest jako pan. Bo w swiatłości i w mocy nad inne jest mocniejszy. Przyrodzenia jest ciepłego i suchego ale mienne, nie tak jako Mars szkodliwie. Nad ludźmi, królmi, nad lwy, nad orły, nad sokoły panuje.

Którym członkom w ludziach panuje.

Ma w mocy oko prawe, serce, mózg, w kościach bok prawy.

Jakie obyczaje w ludziach czyni.

Ludzie takowi są wysokich myśli, dowcipni, opatrzni, cudowni, uczciwi i wysokiej czci i stanu wysokiego, ustawiczne zadanie mają.

Dary i dostojności drugich.

Dawa cesarstwa, królestwa, księstwa, województwa, starostwa, urzędy, i inne państwa znamienicie przełożone, tak w mieście, na zamkach, we wsiach, rządzenie dobra pospolitego, które bywa za łaską i za miłosierdziem.

Które niemoce z niej przychodzą.

Bolączce, zamierzknieniu oczu, kurczowi, kordjace, częstemu omdlewaniu, reumatyzmowi, obrażeniu ust, Słońce panuje.

Przyrodzenie planety.

Jest planeta niefortunny, ale mniej niżli Jowisz. Płci niewieściej, jest przyrodzenia zimnego a wilgotnego. Panuje nad rzeczami rozkosznymi i wesołymi. Wszystkie panie i panny, które się rade chędogo noszą, ich ubiór wszytek w swej mocy ma i ich strojom nadolnym panuje.

Którym członkom w ludziach panuje.

Macy panuje, piersiom u panien, gardłu, wonieniu, pacierzom, temu wszytkiemu panuje.

Jakie obyczaje w ludziach czyni.

Człowiek niewielki bywa, a wszakże swym zamierzeniem podola. Rozkoszny a towarzystwo miłujący, mi-

losierny, na panny rad patrzy, a jeśli się panna urodzi pod tą planetą, tedy (acz nic, ale aby wejrzaniem) miłuje rada. Ci ludzie tańczą i każdy z nich rad miłuje.

Dary i dostojności drugich.

Cokolwiek z wielką dowcipnością bywa sprawiane, to wszytko Wenusce jest poddane. Jako jest umiejętność haftowania kosztownych rzeczy i misternego wyszywania kobierców, albo namiotów. Miłowanie, śpiewanie i na wszelkich przyprawach granie, lutnie, gęśli, organ.

Które niemoce z niej przychodzą.

Cieężkości skroni, macicy, boleści w miejscach skrytych, zimności w żołądku, strzykaniu koło serca, ożębieniu wątroby Wenus panuje.

Przyrodzenie planety.

Jest przyrodzenia przemienne, według jako się ku któremu planecie przytoczy. Jestli ku dobremu, tedy dobrze z nim, a ze złym zły. Jest rozmaity a tłukący się po niebie.

Którym członkom w ludziach panuje.

Językowi, fantazji, pamięci, zółci i ręką.

Jakie obyczaje w ludziach czyni.

Człowiek bywa mądry, dowcipny, wymowny, wielkiej chytrłości, uporny nieskrętnie, w rzeczach sprawca dobry.

Dary i dostojności drugich.

Człowiek bywa nauczony w gwiezdarskiej nauce, muzyce, w działaniu liczby, w rozmiernianiu rzeczy trudnych, w naukach mistrzowskich, w filozofii, w kupiectwie, w wykładaniu języków, w rzeczach chytrych.

Które niemoce z niej przychodzą.

Stracenie rozumu, od pamięci odeście, niemoc św. Walantego, dychawica, wszytki smutki i szeplenienie od Merkurusza przychodzi.

Przyrodzenie planety.

Jest zimnego i wilgotnego przyrodzenia. Wszytkich planet przyrodzenie ku sobie przyjmuje, a tu na ten świat swą mocą szafuje a spuszcza. Wodom wielkim i rzekom panuje.

Którym członkom w ludziach panuje.

Mózgowi, głowie, lewemu oku, żołądkowi, smakowi i brzuchowi.

Jakie obyczaje w ludziach czyni.

Człowiek bywa myślący wiele, i tu i tam się blakający, bojaźliwy, nieśmiały, szemrzący (mówiący ci cho), nowe rzeczy roznoszący a podczas tego mataczący (intrygant. Przyp. Red.).

Dary i dostojności drugich.

Komornikiem bywa, niewolnym człowiekiem, pielgrzymem, żeglarzem, rybitwem albo kuśnierzem, albo tym, co pieniądze kuje: to jest mincerzem.

Które niemoce z niej przychodzą.

Sapanie, szlak to jest powietrza zabicie, kolka, zamulenie w żyłach, biegunka czerwona, paniom rzecz przyrodzona przychodzi.

Rok Saturna.

Personifikacja Saturna.

Fragment średniowiecznego drzeworytu.

Planetą panującym w r. 1930 jest Saturn. Dawne obserwacje charakteryzują lata Saturna jako naogół zimne i mokre, a „lubo ziemia czasem pragnie dżdżu, jednak czas bywa zawsze wilgotny”. Wprawdzie mogą się zdarzyć miejscami suche okresy, ale naogół przeważa deszcz w roku, stąd horoskopy urodzajów niezbyt pomyślne.

Wiosna w roku Saturna bywa z początku sucha i do maja bardzo zimna. Początek kwietnia przynosi kilka dni ciepłych, ale wnet po nich nastają znowu dłuższe chłody. Dni majowe bywają przyjemne, noce zaś dokuczliwie zimne. Naogół maj bywa suchy, ale ze szkodliwym szronem, dlatego trawy i kwiaty nie rychło się ukazują.

Lato bywa zimne i deszczowe, bez deszczu trafia się niewiele dni, co nie znaczy dobrych urodzajów. Tylko połowa lipca jest ciepła i pogodna, z czego należy korzystać, bo miesiąc ten nosi burze i srogie miejscowe opady.

Jesień jest bardzo wilgotna i chłodna i wcześniej mroźna, poczem znowu nastaje pluta i wiatry. Około połowy października są wielkie mrozy, zaś listopad bywa ciepły, ale wilgotny.

Zima zaczyna się obfitami deszczami, wnet jednak nastają śniegi i mrozy, wytrzymujące do wiosny. Dlatego trzeba wcześniej przysposobić za-

paszy paszy dla bydła, a także zaopatrzyć się w dostateczny opał.

Urodzaje na rok Saturna zapowiadają się wedle dawnych spostrzeżeń jak następuje:

Ponieważ wiosna bywa zimna i przed czerwem trudno się spodziewać statecznego ciepła, zaczę- z jarzynną sieją nie

spieszyć się, zwłaszcza z jęczmionem. Groch i inne płonkowate ziarno siał na niezbyt tłustej ziemi, bo zbyt wilgoć zaszkodziłaby. Jęczmień późny będzie bujny i dobry. Lny i konopie mierne. Kapusty i wszytkie rozsady soczyste i wielkie, ale prędko się psują, także rzepy i inne podziemne owoce. Siana będzie w miarę, z którym prędko z łąk umykać w lipcu. Potraw także dobry będzie. W terażniejszy i przyszły rok szanować słomy i siana, albowiem mało się jęczmienia, owsa i siana urodzi, a następny rok będzie bardzo suchy (rok Jowisza). Ożimina tegoroczna licha bardzo, ażeby nie było jeszcze mniej, nie uchybiać pogody, której dość mało będzie. Na jesień trzeba ożiminę siał wcześniej, bo lubo będą częste deszcze, ale że zimne, ożimina się nie rychło rozkrzewi. Ogrody tego roku obfitować będą w owoce, szczególnie w gruszki i śliwki, ale wszytkie prędko psuć się będą dla wilgoci wielkiej. Chmielu będzie mało. Wino

Wstępowanie i zstępowanie Saturna.

(Wedle Demonologii, z Britisch Muzeum, XIV w.).

złe i mało go będzie, wcześniej je zbierać, a lato-rosłe nie prędzej chować chyba w początku grudnia. *Robactwo* będzie bardzo szkodliwe w zbożu. *Węzów* i *żab* tego roku mnóstwo będzie i *kretów*, a w zimie dość *myszy* psujących zboże, które ponachodzą domy. *Wolki* większą częścią wyginą. *Ryb* się połowi w miarę, szczególnie na jesień, lecz *łososiów* i *pstrągów* w tym roku będzie mało.

Prognostryki meteorologiczne.

Pierwsze „Kalendarze krakowskie“, które jak wiadomo były pierwowzorem dzisiejszych wydawnictw kalendarzowych na całym świecie, zyskały sobie rozgłos i wziętość w kraju, a następnie zagranicą głównie przez to, że oprócz właściwego calendarium zamieszczały różne *przepowiednie meteorologiczne* oraz *przepowiednie* dotyczące losu ludzi, miast i państw.

Przepowiednie meteorologiczne opierały się na *biegu planet* i zestawiano je na każdy miesiąc i na każdy dzień miesiąca, układano je zaś tak ostrożnie, aby się zawsze i wszędzie spełniły, tj. aby wróżbita nie ośmieszył się; stąd też zrodziła się ich popularność i zaufanie do nich. Np. „Prognostryki na r. 1796, które w sobie zawierają różne ciekawości“, stawiają na ów rok ogólną nast. *przepowiednię* (cytujemy w pisowni współczesnej):

Szczęśliwy rok ma się zdarzyć,
Kto potrafi gospodarzyć.
Owies, groch, jęczmień, pszenica i żyto
Żyzność przyniosą i plenność obfitą.

„Wynalazki prognostryków, okazujące wyobrażenia zdarzeń fizycznych, moralnych i politycznych na rok przybyszowy“, stawiają na *Nowy Rok* następującą wróżbę:

Chceszli wiedzieć jaki będzie
Nowy Rok? Odpowiem, że wszędzie
Pomyślny będzie.

Prognozy meteorologiczne na *pory roku* opiewały w „Prognostrykach“:

Wiosna.

Śniegi dość długo leżące, przecież znikną. Miejscami wylewy zbyt liczne wezbranych rzek. Rozwijają się pączki, susza potrzebuje deszczu.

Lato.

Upały przeplatane są odwilżą. Rolnik cieszy się, wielkie żniw nadzieje. Zrywają się strunami srogi wichry i przerażają świat grzmotami.

Znaki pogody wedle starych spostrzeżeń.

Przodkowie nasi, zwłaszcza rolnicy, żyjący od pokoleń w ścisłym związku z przyrodą, od której zależał ich byt, posiadali bogaty zasób obserwacji, na podstawie których wysnuwali *przepowiednie* dotyczące zmiany pogody. Niejedną z takich obserwacji przetrwała do dzisiaj i nieraz bywa podstawą trafnej prognozy, stawianej przez naszych wieśniaków i górali. W tej tradycyjnej meteorologii jest niewątpliwie wiele „*spostrzeżeń*“ błędnych i nie ujawniających żadnego związku między przyczyną a skutkiem, ale poza tem nie jedna dawna obserwacja, która okazuje się trafną, zasługiwałaby na zbadanie.

Niektóre z tych osobliwszych „*znaków*“ pogody i niepogody, wedle zapisków w książkach gospo-

Choroby pod znakiem Saturna zwykły panować: febrы zimne, czerwotka, katary, trąd, paraliże, suchoty, żółtaczka, reumatyzmy, kaszel, złe gardła albo ślinogorze.

Co do *wpływu na człowieka*, tezy astrologiczne przypisują Saturnowi, że w szczególności „*sprawuje rząd nad starcami, rolnikami, kopiącymi kruszce, żydami i zatopionymi w myślach swoich*“.

Jesień.

Rychle niepogody przykróść sprawują. Świat uspokaja się po długich sporach. Szczęśliwość błyska znaczna, ale tylko dla niektórych narodów.

Kalendarz kamienny Azteków.

Zima.

Początek zimy rozmaity, ale środek wielkie mrozy z niemałymi obiecuje śniegami. Dla podróżnych wielka nadzieja. Spokojność pożądana. Gospodarzu w lubym domku słodkich twego szczęścia kosztuj momentów. Poustawały wszelkie burze, jedna tylko zalęknione umysły przeraża.

Pomnij byś twarde znośił przygody,
Spokojność miłe gotuje nagrody.

Znaki pogody obserwowane na ziemi i niebie wedle stuletniej praktyki.

Jak poznać pogodę ze Słońca. Jeżeli czerwone niebo przed zachodem Słońca, noc piękna i pogodna będzie.

Jeżeli rzadkie obłoki na wschód Słońca rano się rozstępują, piękna i nieomylna pogoda na ten dzień i później się znaczy.

Jeśli się podczas deszczu ukaże tęcza na zachodzie Słońca, znak pewny, że się prędko niepogoda w pogodę obróci, ale jeżeli tęcza na wschód jest Słońca, to nierychło deszcz ustanie.

Z cyklu żywiołów: Ogień.

(Miedzioryt Filipa Galle, r. 1537—1612, Antwerpja).

Znaki pogody z Miesiąca albo Księżyca. Miej pilny wzgląd na Miesiąc, który nowo nastał, trzeciego i czwartego dnia. Także po pełni, od pierwszej i ostatniej kwadry, trzeci i czwarty dzień pilno uważaj. Jeżeli bowiem pod te czasy pięknie i jasno świeci, nie mając około albo przy sobie żadnej chmurki, będziesz miał nieomylną pogodę. Jeżeli ma białe i cienkie chmurne koło równe i wszędzie jednokie, a że się nie rwie, ale razem zginie, znaczy, że ten czas bez wichru i niepogody zejdzie.

Znaki pogody po ptakach. Kiedy krukowie zwykli się do kupy zlatywać, jakoby do igrzyska, pierwszej trochę po powietrzu latając, potem trochę wrzeszcząc, znak pogody.

Jeżeli puhacz śpiewa z wieczora, suchy czas niechybnie będzie.

Leśne gołębie gruchając, pogodę znaczą, także wrony kupą latające, komary i drobne muchy w kupie z wieczora, nakształt rojących się pszczoł, o pogodzie znak nieomylnie pewny podają.

Znaki deszczu na Słońcu.

Jeżeli promienie słoneczne świecą przez obłoki czerwone i czarno-brunatne, deszcz jest pewny.

Jeżeli Słońce, kiedy wschodzi albo zachodzi, zda się blade, ponure albo poczerwiałe, deszcz tęgi potem bywa.

Jeśli blade koło albo czerwone powstanie około, albo niedaleko Słońca, pewne wiatry albo deszcz, a czasem nawet oboje razem przypadają wkrótce.

Znaki deszczu po Miesiącu.

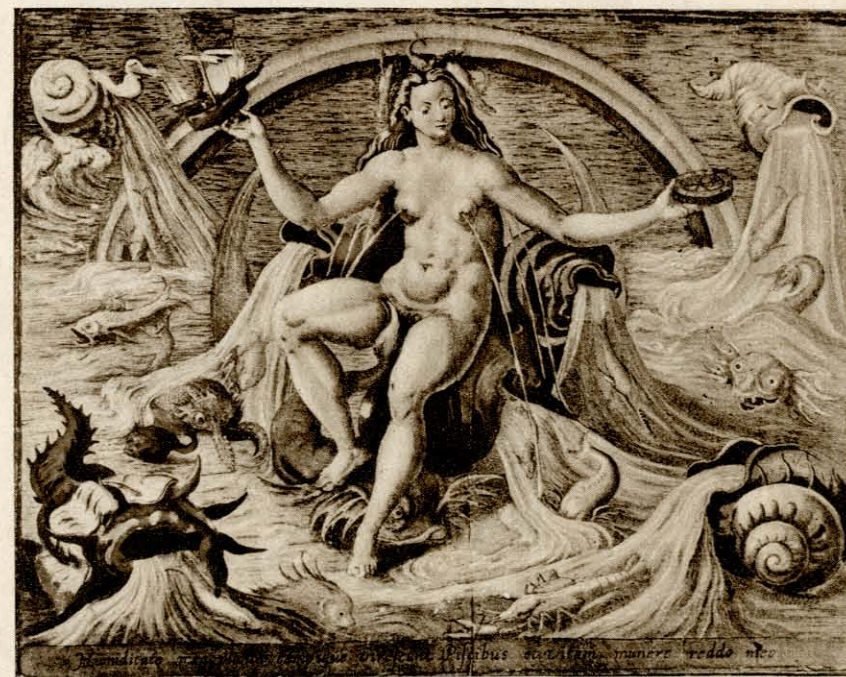
Deszcz pewny i burza, jeśli Miesiąc po nowiu albo pełni, po pierwszej i ostatniej kwadrze, blade-czarnawo się pokaże, uważać jednak to wszystko potrzeba, co się niżej o pogodzie powiedziało.

Jeśli koło, które około Miesiąca bywa, jest z rozmaitych farb nakształt tęczy, albo że przydłużej około Miesiąca trwa, odmiana pogody będzie i srogi deszcz z wiatrem.

Wiele kół około Miesiąca, jedno po drugim następujące, a że się odmieniają w czarne albo brunatne obłoki, strzeż się długiego deszczu.

Znaki deszczu z górnego powietrza.

Gdy widać wodnistą barwę albo czerwonać ciemno-zielonawą obłoki, rozwlekłe nakształt welny, od wschodu albo od zachodu pochodzące, drugiego albo trzeciego dnia deszcze nastaną. Po-

Z cyklu żywiołów: Woda.

(Miedzioryt Filipa Galle).

spolicie też obłoki od zachodu słońca powstające szare, deszcze trwające przywodzą. Toż znaczą czerwona i białawe obłoki, które ze wszech stron kupami się zbierają po niebie.

Cichy wiatr, który się po stronach tam i sam kręci, a najbardziej od zachodu, jest pewnym posłem deszczu.

Gdy wiele grzmotów na początku wiosny, lata i jesieni, wichrowate niepogody z gwałtownymi wiatrami następować zwykły bez omylenia. A to tem większe i dłuższe niepogody, im częściej i bardziej w czarnych obłokach błyskania się jawią i grzmoty.

Jeśli się po godzinie tęcza na powietrzu ukaże z czarnymi obłokami, przez kilka dni potem deszcz trwać często lubi.

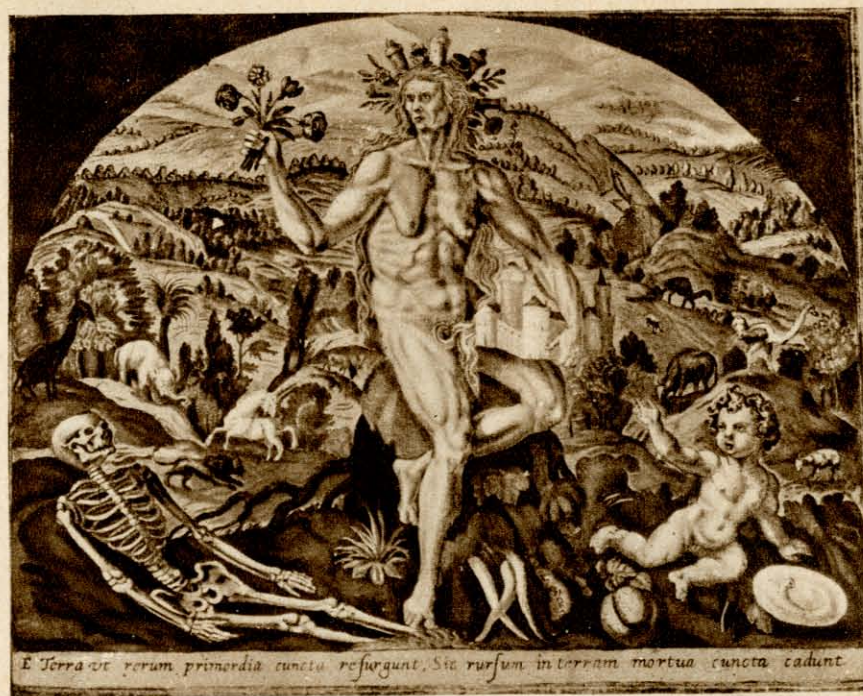
Długo trwający zachodni wiatr, pospolicie deszczem się kończy, a im cięższy ten wiatr bywa, tem większy i dłuższy deszcz, nie rzadko ulewę ciężką przynosi.

Znaki deszczu po wodzie.

Jeżeli rosa nie upadnie, a zwłaszcza kiedy wiatru nie masz, w nocy na ziemi, podczas pełni, następuje potem deszcz, choćby nawet niedługo.

Z cyklu żywiolów: Powietrze.
(Miedzioryt Filipa Galle).

Z cyklu żywiolów: Ziemia.
(Miedzioryt Filipa Galle).

Jeśli ciepły deszcz w ziemię wsiąknie bez wiatru, zazwyczaj nagle mokry czas potem nastąpi.

Znaki deszczu z tych rzeczy, które się na ziemi znajdują.

Kiedy dzwony nadzwyczaj daleko albo zegar słyszać, deszcz znaczą, także kiedy się struny na instrumentach wszelakich rwia albo targają się, bez widocznej przyczyny.

Ptacy, którzy się na skałach albo na drzewach mnożą, gdy swoje miejsca opuszczają, a w pole wylatują kupa, deszcz znaczą. — Także ptacy, które się na wodach, na mokrych miejscach, na jeziorach lęgną, gdy się często nurzają, znaczy się, że się deszcze pojawiają.

Kiedy kurowie często pieją zaraz po zachodzie Słońca, albo na początku nocy, deszcz oznajmują, że wnet będzie.

Także kiedy się kury w piasku trzepoczą, albo w ziemi.

Albo wrony, gdy kupami wysoko latają wrzeszcząc.

Toż znaczą jaskółki, gdy nad wodą latające, piersiami i skrzydłami w wodę uderzające i tam i sam się przelatują, długi deszcz potem bywa.

Pchły i muchy, gdy nadzwyczaj bardzo kają i są srodze dokuczające, deszcz też znaczą.

Wiatry, tak wprzód nim przypadną, poznać możesz.

Gdy się błyska rano albo w wieczór, a nie masz na ten czas grzmotu albo obłoków na niebie, którzy deszcz wieściły, grozi gwałtownymi wiatry.

Wiatr południowy jest zwyczajny podczas porównania dnia z nocą.

Zachodowy wiatr zwykły nastawać natenczas, gdy Słońce w Wagę, znak niebieski wchodzi, co snadnie łatwo wyobserwować można.

Od wschodu Słońca wiatry, które każdego roku bywają, zwykły nastawać nieomylnie dnia 27 sierpnia, ziemi bardzo pożyteczne i przyjemne.

Humor i satyra.

Niezawodne prognostyki w ludzkich rzeczach czyli najoczywistszy związek między przyczyną a skutkiem.

Jeśli się szkło tłucze, pieniądze przyjdą do domu.

Jeśli pies wyje do Księżyca, napewno cię coś złego spotka.

Jeśli szef wstanie lewą nogą, napewno w biurze „zrobi piekło“.

Gdy baba z pustymi wiadrami przejdzie drogę, oczywisty wypadek w drodze.

Jeśli się nóż wbije w podłogę, gość zjawi się niechybnie.

Jeśli stara baba myśliwemu przejdzie drogę, niema poci iść na polowanie.

Schematyzm Państwa Polskiego.

Polski Sejm.

Jeden z najpiękniejszych i najpokaźniejszych drzeworytów polskich, z początku XVI w., mieszczący się w Statutach Królestwa Polskiego, wydanych przez Jana Łaskiego w Krakowie w r. 1506.
(Według pergaminowego egzemplarza Bibl. Dzieduszyckich we Lwowie).
Drzeworyt przedstawia króla Aleksandra, któremu kanclerz Jan Łaski wręcza uchwalone już przez Sejm statuty. Około króla u góry siedzą senatorowie, u dołu stoją posłowie. Naokoło rysunku herby ziem.

Prezydent Rzeczypospolitej.

Ignacy Mościcki, wybrany dnia 1 czerwca 1926 r.

Poprzedni Prezydenci:

Gabriel Narutowicz, wybrany dnia 9 grudnia 1922, † 16 grudnia 1922 r.

Stanisław Wojciechowski, wybrany dnia 20 grudnia 1922 r., ustąpił dnia 14 maja 1926 r.

Pierwszy Zwierzchnik Państwa:

Józef Piłsudski. Po przejęciu władzy od Rady Regencyjnej dnia 14 listopada 1918 r., zatwierdzony

Aleksander Prystor
Min. pracy i op. społ.

Dr. Kazimierz Świtalski
Prezes Rady Ministrów.

Ignacy Matuszewski
Kierownik Min. skarbu.

przez Sejm dnia 20 lutego 1919 jako Naczelnik Państwa — do dnia 9 grudnia 1922 r.

Dotychczasowe gabinety.

- 1) Za czasów okupacji:
8 XII 1917 — 13 II 1918 *Kucharzewskiego* Jana.
27 II 1918 — 4 IV 1918 *Ponikowskiego* Antoniego.
4 IV 1918 — 5 X 1918 *Steczковского* Jana Kante-
tego.
23 X 1918 — 4 XI 1918 *Świerzyńskiego* Józefa
(pierwszy gabinet bez aprobaty okupantów).
4 XI 1918 — 14 XI 1918 *Wróblewskiego* Władysła-
wa (tymczasowy gabinet urzędniczy kierowników
ministerstw).
- 2) W Rzeczypospolitej:
17 XI 1918 — 16 I 1919 *Moraczewskiego* Jędrzeja.
16 I 1919 — 9 XII 1919 *Paderewskiego* Ignacego
Jana.
13 XII 1919 — 8 VI 1920 *Skulskiego* Leopolda.
24 VI 1920 — 24 VII 1920 *Grabskiego* Władysława.
24 VII 1920 — 13 IX 1921 *Witos* Wincentego.
19 IX 1921 — 5 III 1922 *Ponikowskiego* Antoniego.
10 III 1922 — 5 VI 1922 *Ponikowskiego* Anto-
niego (II).
28 VI 1922 — 30 VI 1922 *Śliwińskiego* Artura.
30 VII 1922 — 14 XII 1922 *Nowaka* Juliana.
17 XII 1922 — 26 V 1923 gen. *Sikorskiego* Wła-
dysława.
28 V 1923 — 15 XII 1923 *Witos* Wincentego (II).
20 XII 1923 — 13 XI 1925 *Grabskiego* Władysła-
wa (II).
20 XI 1925 — 5 V 1926 *Skrzyńskiego* Aleksandra.
10 V 1926 — 14 V 1926 *Witos* Wincentego (III).
15 V 1926 — 4 VI 1926 *Bartla* Kazimierza.
8 VI 1926 — 24 IX 1926 *Bartla* Kazimierza (II).
27 IX 1926 — 30 IX 1926 *Bartla* Kazimierza (III).
1 X 1926 — 27 VI 1928 *Piłsudskiego* Józefa.
27 VI 1928 — 13 IV 1929 *Bartla* Kazimierza (IV).
14 IV 1929 — *Świtalskiego* Kazimierza.

II. Sejm zwyczajny.

Obecny Sejm jest trzecim z rzędu Sejmem Rzeczy-
pospolitej Polskiej, a drugim Sejmem zwyczajnym.
I. Sejm ustawodawczy: data wyborów 26 I 1919,
pierwsze posiedzenie 10 II 1919, data rozwiązania

27 XI 1922. Sejm rozwiązany został na mocy własnej
uchwały.

I Sejm zwyczajny: data wyborów 5 XI 1922, pierw-
sze posiedzenie 28 XI 1922, data rozwiązania
28 XI 1927.

II Sejm zwyczajny: data wyborów 4 III 1928,
pierwsze posiedzenie 27 III 1928.

Prezydium Sejmu.

Marszałek: *Ignacy Daszyński*.

Wicemarszałkowie: *Seweryn Czetwertyński*, *Jan*
Dąbski, dr. *Zygmunt Marek*, *Jan Woźnicki*, dr. *Wło-*
dzimierz Zajątkiewicz.

Sekretarze: *Władysław Fijałkowski*, *Jakób Karau*,
dr. *Dmytro Ładyga*, dr. *Mieczysław Michałkiewicz*,
Zygmunt Piotrowski, dr. *Henryk Rosmarin*, *Michał*
Róg, *Franciszek Urbanski*.

Stan liczbowy klubów sejmowych przy końcu sesji wiosennej w r. 1929:

	Posłów
Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem	122
Związek Parl. Polskich Socjalistów	53
Klub Parlamentarny „Wyzwolenie”	40
Klub Narodowy	37
Ukraińsko-Białoruski Klub Sejmowy	26
Klub Stronnictwa Chłopskiego	25
Klub Parl. Polsk. Str. Lud. „Piast”	21
Niemiecki Klub Parlamentarny	19
Klub Parl. Chrześcijańskiej Demokracji	15
Klub Parl. Narodowej Partii Robotniczej	14
Koło Żydowskie	13
P. P. S. (dawna Frakcja Rewolucyjna)	11
Kl. Ukraińskiej Socjal.-Radikal. Parl. Repr.	8
Komunistyczna Frakcja Poselska	7
Frakcja N. P. R. (Lewica)	5
Białoruski Klub Chłopsko-Robotniczy	5
Białoruski Klub Sejmowy	4
Klub Ukr. Włośc.-Robotn. Socjal. Zjednocz.	3
Związek Chłopski	3
Grupa Śląska Chrześc. Demokracji	3
„Sel.-Rob. Jedność”	3
Klub Frakcji Niemieckich Posłów Socjal.	2
Posłowie, którzy nie zgłosili przynależności klu- bowej	5

Pałac w Spale, letnia rezydencja Prezydenta Rzeczypospolitej.

II. Senat.

I Senat: data wyborów 12 XI 1922, pierwsze posiedzenie 28 XI 1922, data rozwiązania 28 XI 1927.
II Senat: data wyborów 11 III 1928, pierwsze posiedzenie 27 III 1928.

Prezydium Senatu.

Marszałek: *Szymański* Julian.
Wicemarszałkowie: *Gliwic* Hipolit, *Haluszczyński* Michał, *Posner* Stanisław.
Sekretarze: *Gołuchowski* Agenor, *Iżycki* Aleksander, dr. *Kamieniecki* Witold, dr. *Kopciński* Stefan, dr. *Schreiber* Dawid, *Wasiutyński* Bohdan.

Stan liczbowy klubów Senatu przy końcu sesji wiosennej w r. 1929:

Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem — senatorów 46.
Klub Ukraiński — 12.
Związek Parl. Polskich Socjalistów — 10.
Klub Narodowy — 9.
Polskie Stronnictwo Ludowe „Wyzwolenie” — 7.
Klub Chrześc. Demokracji — 5.
Koło żydowskie — 6.
Niemiecki Klub Parlamentarny — 5.
Klub Stronnictwa Chłopskiego — 3.
Narodowa Partja Robotnicza — 3.
Polskie Stronnictwo Ludowe „Piast” — 3.
Ukr. Włośc. Robot. Soc. Zjedn. — 1.
Bez przynależności klubowej — 1.

Dekrety, rozporządzenia i ustawy sejmowe.

Rada Regencyjna wydała ogółem 33 dekrety.
Naczelnik Państwa wydał w okresie trzymiesięcznym, t. j. do czasu zebrania się Sejmu ustawodawczego (19. I. 1919) 182 dekrety.
Dekrety i rozporządzenia wydane na podstawie

specjalnych pełnomocnictw, udzielonych przez Sejm, przedstawiają się następująco:

Rada Obrony Państwa w czasie od 14. VII. 1920 do 22. IX. 1920 wydała 58 rozporządzeń.

Prezydent Rzpltej na mocy pełnomocnictw w zakresie naprawy Skarbu Państwa w I okresie trwania pełnomocnictw (14. I. 1924—30. VI. 1924) wydał 66 rozporządzeń, w drugim okresie (po przedłużeniu pełnomocnictw do 30. XII. 1924) 70 rozporządzeń.

Rozporządzeń z mocą ustawy, wydanych przez *Prezydenta Rzpltej w czasie niefunkcjonowania Sejmu* (na mocy zmiany konstytucji z dn. 2. VIII. 1926) wydanych zostało w czasie od dn. 6. VIII. 1926 do 27. III. 1928 (t. j. do zebrania się II. Sejmu zwyczajnego) razem 485. Z tego przypada na r. 1926 — 41, r. 1927 — 225, na I. kwartał 1928 — 219.

Ogółem w okresie pierwszego dziesięciolecia Niepodległości Państwa (od 14. XI. 1918 do 11. XI. 1928) ogłoszonych zostało w „Dzienniku Praw Państwa Polskiego” oraz w zastępującym później tę publikację „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” blisko 1100 ustaw i przeszło 900 zastępujących ustawy dekretów *Naczelnika Państwa i Prezydentów Rzpltej*. Zbiór tych publikacji liczy 9.052 pozycy i prawie 20.000 stron druku.

Sejm ustawodawczy wydał 603 ustaw i uchwał z mocą ustawy (t. j. w r. 1919 — 126, r. 1920 — 178, r. 1921 — 127, r. 1922 — 172), odbył ogółem 342 posiedzenia, t. j. w r. 1919 — 106, r. 1920 — 93, r. 1921 — 76, r. 1922 — 67. Na 10 posiedzeń przypadało 18 załatwionych ustaw.

I-szy Sejm zwyczajny wydał 463 ustawy i uchwały z mocą ustawy (t. j. w r. 1923 — 121, r. 1924 — 134, r. 1925 — 117, r. 1926 — 62, r. 1927 — 29), odbył 340 posiedzeń (Senat 157), t. j. w r. 1922 — 5, r. 1923 — 85, r. 1924 — 83, r. 1925 — 92, r. 1926 — 45, w r. 1927 — 30. Na 10 posiedzeń sejmowych przypadało przeciętnie 14 załatwionych ustaw lub uchwał.

I. Sejm Śląski.

Wybory do pierwszego sejmu śląskiego odbyły się dn. 24 IX 1922. Sejm zwołany dekretem *Naczelnika Państwa* z dn. 3 X 1922 odbył *pierwsze posiedzenie dn. 10 X 1922*. — Otwarcia dokonał

cym za zadanie uchwalenie ustawy o *śląskim ustroju wewnętrznym*. Sejm tej ustawy *nie uchwalił*.

W czasie swego trwania Sejm odbył 187 plenarnych posiedzeń i uchwalił 313 ustaw, m. in. dn. 28 XI

Nowy gmach województwa i sejmu śląskiego w Katowicach.

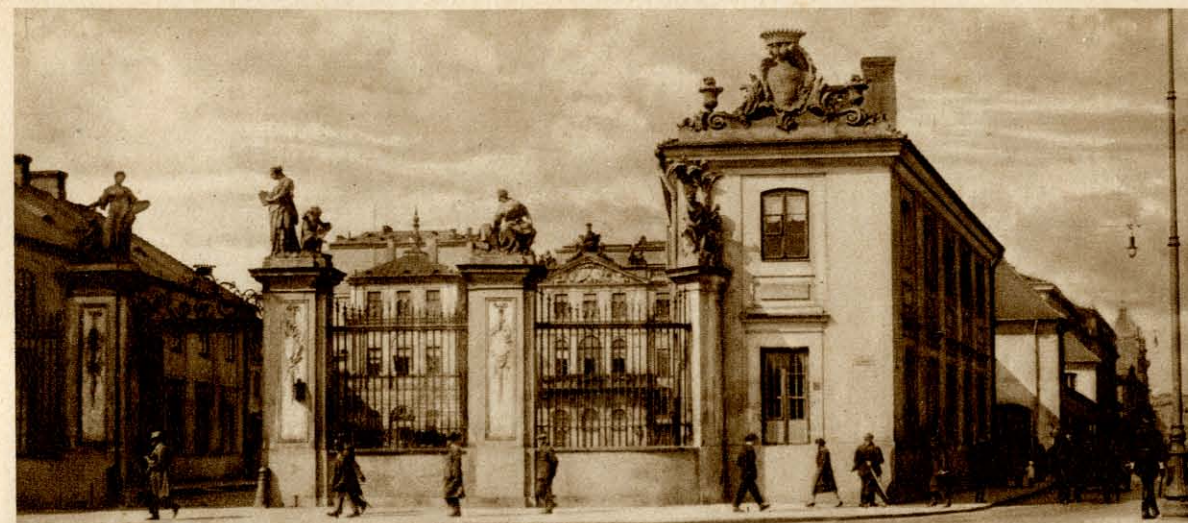
w imieniu *Naczelnika Państwa* ówczesny premier dr. *Juljusz Nowak*, przewodniczyła ze starszeństwa posłanka *Janina Omańkowska*. Dn. 13 X 1922 marszałkiem sejmu wybrany został pos. *Konst. Wolny*.
Rozwiązanie sejmu na mocy dekretu *Prezydenta Rzpltej* nastąpiło dn. 12 II 1929.

Pierwszy Sejm śląski liczył 48 posłów (w tem 14 Niemców) i był *sejmem konstytucyjnym*, mają-

1922 r. uchwalił wprowadzenie w województwie śląkiem waluty polskiej, a dn. 14 VI 1923 zaprowadzenie na G. Śląsku powszechnej służby wojskowej, od której Śląsk był na 8 lat uwolniony przez Sejm i Rząd Rzpltej.

Wybory do drugiego Sejmu śląskiego odbędą się na podstawie *nowej ordynacji wyborczej* dla Śląska, którą ma uchwalić *Sejm Rzeczypospolitej*.

Najwyższe władze państwowe.

Gmach Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie.
Dawny pałac Brühla.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: Kancelarja cywilna, zamek, tel. 136-34. Dni przyjęć: poniedziałki, środy i piątki, w godzinach 11½—2 w południe.

Prezydium Rady min.: Pałac Namiestnikowski, Krakowskie Przedmieście 46/48, tel. 310—310-11.

Ministerstwo spraw zagranicznych: Wierzbowa 1, tel. 413-50, 413-57, 414-50, 414-56.

Ministerstwo spraw wewnętrznych: Nowy Świat 69, tel. 62-50.

Ministerstwo skarbu: Rymarska 3/5, tel. Centrala Min. skarbu 314-36, 314-37, 318-30, 318-31.

Ministerstwo spraw wojsk.: Nowowiejska 5, tel. 272-51.

Ministerstwo sprawiedliwości: Długa 7, tel. 28-67.

Ministerstwo wyznań rel. i ośw. publ.: Bagatela 12, tel. 78-39.

Ministerstwo rolnictwa i D. P.: Pałac Prymasowski, Senatorska 15, tel. 39-01.

Ministerstwo reform rolnych: Pl. Dąbrowskiego 5, tel. 60-95.

Ministerstwo komunikacji: Nowy Świat 14, tel. 2-60 do 2-63, 2-70—2-73.

Ministerstwo poczt i telegraf.: Pl. Napoleona 8, tel. 313, 40—312-46.

Ministerstwo robót publ.: Kredytowa 9, tel. 314-12 do 314-17.

Ministerstwo przemysłu i handlu: Elektoralna 2, tel. Centrala Min. przem. i handlu. 312-45—312-49, 412-60—412-64.

Ministerstwo pracy i O. S.: Pl. Dąbrowskiego 1, tel. 316-34.

Najwyższa Izba kontroli państwa: Żórawia 44, tel. 505-50 do 505-75, 505-77.

Generalna dyrekcja służby zdrowia: Nowowiejska 39, tel. 43-30.

Generalna dyrekcja monopolu tytoniowego: Nowy Świat 4, tel. 77-51.

Generalna dyrekcja loterii państwowej: Nowy Świat 70, tel. 45-71.

Główna komenda policji państwowej: Nowy Świat 67, tel. 86-27, 76-26.

Główny urząd likwidacyjny: Foksal 3, tel. 35-14, 35-38.

Główny urząd statystyczny: Al. Jerozolimska 32, tel. 316-35, 55-85.

Główny zarząd drukarni państwowych: Miodowa 22, tel. 67-86.

Główny urząd ziemski: Ujazdowska 7, tel. 75-55.

Główny urząd probierczy: Złota 22, tel. 69-28.

Monitor Polski: Miodowa 22, tel. 4405.

Polski Bank: Bielańska 10/12, tel. 83-81, 37-37.

Prokuratorja generalna Rzpltej: Leszno 5, tel. 101-15 do 101-17.

Urząd emigracyjny: Królewska 23, tel. 317-15.

Urząd patentowy: Elektoralna 2, tel. 110-16.

Sejm i Senat: Wiejska 4/8.

Władze rządowe polskie w Gdańsku.

Generalny komisarz Rzpltej Polskiej: dr. *Henryk Strassburger*.

Generalny komisarjat: Neugarten 27, tel. 210-51.

Mieszkanie generalnego komisarza: Gralhatstr. 2, tel. 239-79.

Oddziały Gen. Komisarjatu:

Biuro paszportowe: Neugarten 27 (tel. przez centrale).

Dział spr. wojsk.: Neugarten 27 (tel. przez centrale).

Zastępstwo Gen. Prokuratorji: Neugarten 27 (tel. przez centrale).

Urząd marynarki handl.: Neugarten 27 (tel. przez centrale).

Urząd handlu zagr.: Neugarten 27 (tel. przez centrale).

Oddział adm. majątku państw.: Neugarten 27 (tel. przez centrale).

Oddział dla spraw administracyjnych: Munitionshof („Wistoujście”).

Polska Kasa Rządowa: Reitbahnstr. 4, tel. 267-73, 267-74, 267-75, 267-85.

Nacz. insp. cel na obszar w. m.: Neugarten 27 (tel. przez centrale).

Dyrekcja kolei państw.: Olivaertor 2/4, tel. 286-45.

Polska Dyrekcja Pocht i Telegr.: Hevelius str. 1/2.

Oddział Banku Polskiego w Gdyni.

Nowy gmach, oddany do użytku w jesieni r. 1929.

Urzędy wojewódzkie.

M. stol. Warszawa: Komisarjat rządu — Senatorska 16, wojewoda grodzki: *Jaroszewicz Władysław*.

Województwo warszawskie: urząd wojewódzki — Warszawa (Al. Ujazdowska 5), powiatów 23.
Wojewoda: *Twardo Stanisław*.

Województwo białostockie: urząd wojewódzki — Białystok, powiatów 14.
Wojewoda: *Kirst Karol*.

Województwo kieleckie: urząd wojewódzki — Kielce, powiatów 18.
Wojewoda: *Korsak Władysław*.

Województwo krakowskie: urząd wojewódzki — Kraków, powiatów 22.
Wojewoda: *Kwaśniewski Mikołaj*.

Województwo lubelskie: urząd wojewódzki — Lublin, powiatów 20.
Wojewoda: *Remiszewski Antoni*.

Województwo lwowskie: urząd wojewódzki — Lwów, powiatów 28.
Wojewoda: *Goluchowski Michał*.

Województwo łódzkie: urząd wojewódzki — Łódź, powiatów 14.
Wojewoda: *Jaszczołt Władysław*.

Województwo nowogrodzkie: urząd wojewódzki — Nowogródek, powiatów 7.
Wojewoda: *Beczkoiewicz Zygmunt*.

Województwo poleskie: urząd wojewódzki — Brześć n. B., powiatów 10.
Wojewoda: *Krahelski Jan*.

Województwo pomorskie: urząd wojewódzki — Toruń, powiatów 17.
Wojewoda: *Lamot Wiktor*.

Województwo poznańskie: urząd wojewódzki — Poznań, powiatów 34.
Wojewoda: *Raczyński Roger*.

Województwo stanisławowskie: urząd wojewódzki — Stanisławów, powiatów 16.
Wojewoda: *Nakoniecznikow-Klukowski Bronisław*.

Województwo śląskie: urząd wojewódzki — Katowice, powiatów 8.
Wojewoda: *Grażynski Michał*.

Województwo tarnopolskie: urząd wojewódzki — Tarnopol, powiatów 17.
Wojewoda: *Moszyński Kazimierz*.

Województwo wileńskie: urząd wojewódzki — Wilno, powiatów 9.
Wojewoda: *Rackiewicz Władysław*.

Województwo wołyńskie: urząd wojewódzki — Łuck, powiatów 10.
Wojewoda: *Józewski Henryk*.

Rezydencja Prezydenta Rzeczypospolitej na Wawelu.

Część zamku z loggią, odnowiona, mieszcząca na II p. salony reprezentacyjne p. Prezydenta, a na I p. pod loggią pokoje mieszkalne p. Prezydenta.

OKRĘGOWE IZBY KONTROLI.

Brześć n/B. (Białostocka 44) — prezes: *Józef Minowski*.
Katowice (gmach województwa) — prezes: *dr. Andrzej Bajda*.
Kielce (Kolejowa 54) — prezes: *Henryk Kondratowicz*.
Kraków (Krowoderska 5) — prezes: *dr. Włodzimierz Krauss*.
Lwów (Romanowicza 11 a) — prezes: *Henryk Dobrowolski*.
Poznań (Al. Marcinkowskiego 53) — prezes: *Mikołaj Zawadzki*.
Warszawa (Złota 22) — prezes: *Bolesław Sylwestrowicz*.
Wilno (Wielka Pohulanka) — prezes: *Jan Pietraszewski*.

IZBY SKARBOWE.

Białystok	— prezes	August Franc.
Brześć n/B.	—	Wiktor Mańkowski.
Grudziądz	—	Michał Brzecki.
Kielce	—	Józef Kościelski.
Kraków	—	Dr. Józef Greger.
Lublin	—	Wiktor Grażewicz
Lwów	—	Dr. Tadeusz Polak.
Łódź	—	Leon Towarnicki.
Łuck	—	Wacław Dziewota.
Poznań	—	Mieczysław Naruszewicz.
Warszawa	—	Karol Góra
		(Izba skarb. grodzka).
Warszawa	—	Dr. Edward Tomkiewicz
		(Izba skarb. okręgowa).
Wilno	—	Edward Ratyński.

WYDZIAŁ SKARBOWY.

Katowice — naczelnik *Antoni Kankofer*

DYREKCJE KOLEJOWE.

Gdańska — dyrektor: *Tadeusz Czarnowski*,
wicedyrektor: *Stanisław Okołowicz*.
Katowicka — dyrektor: *inż. Bogumił Dobrzycki*,
wicedyrektor: *inż. Mieczysław Niebieszczański*.
Krakowska — dyrektor: *inż. Mieczysław Gronowski*,
wicedyrektor: *inż. Ferdynand Gisman*.
Lwowska — dyr.: *inż. Paweł Prachtel-Morawiański*,
wicedyrektor: *Zygmunt Swatoń*.
Poznańska — dyrektor: *inż. Stanisław Ruciński*,
wicedyrektor: *inż. Witold Wyszyński*.
Radomska — dyrektor: *inż. Seweryn Andrzejewski*,
wicedyrektor: *inż. Aureli Rybicki*.
Stanisławowska — dyrektor: *inż. Stefan Wiktor*,
wicedyrektor: *dr. Jakób Grauer*.
Warszawska — dyrektor: *inż. Witold Bieniecki*,
wicedyrektor: *inż. Edward Ziętkiewicz*.
Wileńska — dyrektor: *inż. Julian Staszewski*,
wicedyrektor: *inż. Stanisław Łaguna*.

DYREKCJE POCZT I TELEGRAFÓW.

Bydgoska — prezes *Sylwester Maciejewski*.
Katowicka — " *Leonard Kuntze*.
Krakowska — " *inż. Kazimierz Dutczyński*.
Lubelska — " *Jan Walcher*.
Lwowska — " *Dominik Moszoro*.
Poznańska — " *Władysław Kaźmierski*.
Warszawska — " *Kazimierz Zeidler*.
Wileńska — " *Józef Zółtowski*.

Dyrekcja P. i T. Rzpltej w Gdańsku — prezes *Józef Zakrzewski*.

W obrębie tych dyrekcji istnieje 1.948 urzędów pocztowych, 1.953 agencji pocztowych i 1.086 pośrednictw pocztowych.

Z rezydencji Prezydenta Rzpltej na Wawelu.
Plafon środkowy sufitu sali „pod ptakami”,
dzieło prof. Felicjana Kowarskiego.

DYREKCJE DRÓG WODNYCH.

Krakowska: prezes inż. Wiktor Poźniak, Kraków, Rynek gł. (Zakres działania: Wisła od ujścia Przemyszy do ujścia Kamiennej; dopływy Wisły: Przemsza poniżej połączenia się Białej i Czarnej Przemszy, Dunajec poniżej ujścia Łasosiny, Nida poniżej połączenia się Białej i Czarnej Nidy, San poniżej ujścia Wiśloku; Kanał żegluga z krakowskiego zagłębia węglowego do Krakowa).

Warszawska: prezes inż. Rodowicz, Warszawa, Jasna 10. (Zakres działania: Wisła od ujścia Kamiennej do km 684 pod Włocławkiem; dopływy Wisły: Wieprz poniżej ujścia Bystrzycy, Pilica poniżej ujścia Wolborki, Bug poniżej ujścia Wareżanki, Narew poniżej ujścia Narewki; dopływy Narwi: Supraśla poniżej Sokółdy, Pisa od granicy państwa).

Toruńska: prezes inż. Artur Born, Toruń, Bydgoska 22. (Zakres działania: Wisła od km 684 pod Włocławkiem do granicy państwa).

Wileńska: prezes inż. Bosiacki, Wilno, Bernardyński zaulek 8. (Zakres działania: Niemen w granicach państwa, z żeglownymi i spławnymi odcinkami dopływów i Prypeć od ujścia Turji do granicy państwa, z żeglownymi i spławnymi odcinkami dopływów; Kanał Królewski z kanałami zasilecznymi i ze skanalizowanym odcinkiem Muchawca; Kanał Ogińskiego z żeglownym odcinkiem Jasiołdy; Kanał Augustowski z Biebrzą poniżej Dębowa; graniczny odcinek Dżwiny ze spławnymi odcinkami jej dopływów).

Zarządy dróg wodnych.

W obrębie dyrekcji krakowskiej 3: Kraków, Tarnów, Sandomierz.

W obrębie dyrekcji warszawskiej 5: Warszawa, Puławy, Płock, Wyszaków, Pułtusk.

W obrębie dyr. toruńskiej 3: Toruń, Chełmno, Tczew.
W obrębie dyr. wileńskiej 8: Wilno, Grodno, Słonim, Pińsk, Łuck, Brześć n/B., Telechany, Augustów.

DYREKCJE CELNE.

Warszawa, prezes Kłoszyn-Siewierski; Mysłowice, prezes Gabryśłowicz Zygmunt; Poznań, prezes Radwański; Gdańsk, prezes Kurnatowski; Wilno, prezes dr. Lewakowski St.; Lwów, prezes Jodko-Narkiewicz.

Urzędów celnych jest 250. Na dyrekcję celną warszawską przypadają 22, na myśłowicką 79, poznańską 78, wileńską 20, lwowską 26, gdańską 25.

Inspektoratów okręgowych straży granicznej jest 6: w Ciechanowie (mazowiecki), Czersku (pomorski), Poznaniu (wielkopolski), Katowicach (śląski), Sanoku (małopolski), Warszawie (wewnętrzny).

WYŻSZE URZĘDY GÓRNICZE.

1) Warszawa, 2) Kraków, 3) Katowice.

Okręgowych urzędów górniczych jest 12 (po 4 na terytorium każdego wyższego urzędu górniczego).

DYREKCJE LASÓW PAŃSTWOWYCH.

I. Warszawska, II. Siedlecka, III. Wileńska, IV. Białowiecka, V. Łucka, VI. Radomska, VII. Lwowska, VIII. Poznańska, IX. Bydgoska, X. Toruńska.

Nadleśnictw jest 349, tj. na każdą Dyrekcję przypada od 26 do 46.

Z rezydencji Prezydenta Rzpltej na Wawelu.
Gabinet p. Prezydenta (na II p.) wykończony w r. 1929.

OKRĘGOWE URZĘDY ZIEMSKIE.

Warszawa	—	prezes	dr. inż. Rosławiec Stan.
Białystok	—	„	Kieczyński Marjan.
Brześć n/B.	—	„	inż. Rychłowski.
Grodno	—	„	Uszacki.
Grudziądz	—	„	Gykier.
Katowice	—	„	Okolowicz Alfred.
Kielce	—	„	Sosnowski.
Kraków	—	„	Bulanda Józef.
Lublin	—	„	Janiszowski Henryk.
Lwów	—	„	inż. Chmielewski.
Łuck	—	„	Czarnocki Bogdan.
Piotrków	—	„	Khoman.
Poznań	—	„	Radwan Jerzy.
Stanisławów	—	„	Chamiec.
Tarnopol	—	„	Krzyżanowski.
Wilno	—	„	Łęczyński Stanisław.

Schematyzm wyznaniowy.

KOŚCIÓŁ RZYMSKO-KATOLICKI.

Obrządek łaciński.

Nuncjatura Stolicy Apostolskiej w Polsce: Warszawa, Aleja Batorego (Szucha) 10. Nuncjusz: Ks. Dr. Franciszek Marmaggi, arcyb. tyt. hadrianopolski.

I. Prowincja kościelna gnieźnieńsko-poznańska: Obejmuje archidiecezję gnieźnieńską i poznańską z diecezjami chełmińską i włocławską.

1) Archidiecezja gnieźnieńsko-poznańska: Arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański, prymas

Polski: ks. kardynał dr. August Hlond.

Sufragani gnieźnieński: ks. Antoni Laubitz.

Sufragani poznański: ks. Walenty Dymek, biskup tytularny Jass.

2) Diecezja chełmińska z rezydencją w Pelplinie: Biskup chełmiński, ks. dr. Stanisław Okoniewski.

Sufragani: ks. Dominik Konstanty, biskup tyt. atrybitański.

3) Diecezja włocławska: Biskup włocławski: ks. dr. Karol Radoński.

Sufragani: ks. dr. Wojciech Owczarek, biskup tyt. askalonitański.

Ks. bisk. Walenty Dymek
mianowany biskupem sufraganem
poznańskim w maju r. 1929.

II. Prowincja kościelna warszawska: Obejmuje archidiecezję warszawską z diecezjami płocką, sandomierską, lubelską, siedlecką czyli podlaską i łódzką.

1) Archidiecezja warszawska: Arcybiskup metropolita warszawski ks. dr. Aleks. Kakowski, kardynał.

Sufragani: ks. dr. Stanisław Gall, biskup tyt. halikarnaski, biskup polowy W. P.; ks. dr. Szałowski Antoni, biskup irenopolitański.

2) Diecezja płocka: Biskup płocki ks. Antoni Julian Nowowiejski.

Sufragani: ks. Wetmański Leon, biskup tyt. kamaheński.

3) Diecezja sandomierska: Biskup sandomierski ks. Marjan Józef Ryz.

Sufragani: ks. Paweł Kubicki, biskup tyt. Kuss.

4) Diecezja lubelska: Biskup lubelski ks. Marjan Leon Fulman.

Sufragani: ks. Adolf Józef Jelowicki, biskup tyt. lorymeński.

5) Diecezja siedlecka, czyli podlaska (z siedzibą w Siedlcach): Biskup podlaski ks. Henryk Przezdziecki.

Sufragani: ks. dr. Czesław Sokółowski, biskup tyt. pentakomeński.

6) Diecezja łódzka: Biskup łódzki ks. Wincenty Tymieniecki.

Sufragani: ks. Tomczak, biskup tyt. sykcejski.

III. Prowincja kościelna krakowska: Obejmuje archidiecezję krakowską z diecezjami: częstochowską, katowicką, kielecką i tarnowską.

1) Archidiecezja krakowska: Ksiądz arcybiskup metropolita krakowski ks. dr. Adam Sapieha.

Sufragani: ks. dr. Stanisław Rospond, biskup tyt. Dardanelski.

2) Diecezja częstochowska: Biskup częstochowski ks. dr. Teodor Kubina.

3) Diecezja katowicka: Biskup śląski ks. Arkadiusz Lisiecki.

4) Diecezja kielecka: Biskup kielecki ks. Augustyn Łosiński.

5) Diecezja tarnowska: Biskup tarnowski ks. dr. Leon Wałęga.

Sufragani: ks. dr. Edward Komar, biskup tyt. alindyjski.

IV. Prowincja kościelna lwowska: Obejmuje archidiecezję lwowską z diecezjami przemyską i łucką.

1) Archidiecezja lwowska: Metropolita arcybiskup lwowski ks. dr. Bolesław Twardowski.

Sufragani: ks. dr. Franciszek Lisowski, biskup tyt. mirjanicki.

2) Diecezja przemyska: Biskup przemyski ks. Anatol Nowak.

Sufragani: ks. Karol Fischer, biskup tyt. mallijski.

3) Diecezja łucka: Biskup łucki ks. Adolf Szeląg.

Sufragani: ks. Stefan Walczykowski, biskup tyt. zenopolitański.

V. Prowincja kościelna wileńska: Obejmuje archidiecezję wileńską, z djec. łomżyńską i pińską.

1) Archidiecezja wileńska: Arcybiskup metropolita wileński, ks. Romuald Jałbrzykowski.

Sufragani: ks. Kazimierz Michalkiewicz, biskup tyt. tyatyryjski.

2) Diecezja łomżyńska: Biskup łomżyński ks. Stanisław Łukomski.

3) Diecezja pińska: Biskup piński ks. Zygmunt Łoziński.

Kurja polowa biskupia W. P.

Biskup polowy: ks. dr. Stanisław Gall.

Biskupi rezydujący w Polsce.

Ks. dr. Władysław Bandurski, b. biskup sufragani lwowski (rezyduje w Wilnie).

Ks. Piotr Mańkowski, b. biskup kamieniecki (we Włodzimierzu).

Ks. Edward Ropp, arcybiskup mohylewski (w Warszawie).

OBRZĄDKI WSCHODNIE.

Prowincja kościelna grecko-katolicka.

1) Archidiecezja lwowska: Arcybiskup lwowski obrz. gr. kat. z rezydencją we Lwowie: ks. dr. Andrzej Szeptycki.

Sufragani: ks. dr. Grzegorz Łakota.

2) Diecezja przemyska: Biskup obrz. gr. kat. z rezydencją w Przemyśle ks. dr. Józef Kocylowski.

Sufragani: ks. dr. Grzegorz Chomyszyn.

Archidiecezja ormiańsko-katolicka: Arcybiskup metropolita ormiański z rezydencją we

Ks. bisk. Karol Radoński
mianowany biskupem włocławskim
w kwietniu r. 1929.

Lwowie, ks. dr. Józef Teodorowicz.

Kościół prawosławny.

Głową Kościoła prawosławnego w Polsce jest metropolita warszawski, wołyński i wszechpolski, *Dionizy*, zarazem archimandryta Poczajowskiej Ławry (Warszawa, Praga, ul. Zygmuntowska 13).

Diecezje:

1) grodzieńska — biskup *Aleksy Gromadzki*.

2) wileńska — arcybiskup wileński i lidzki *Teodozjusz Fiedozjew*.

3) poleska — biskup poleski i piński *Aleksander Inozjencow*.

4) warszawsko-chelmska,

5) wołyńska.

Biskupi sufragani:

1) diecezji wołyńskiej — *Simon*, biskup krzemieniecki.

2) diecezji warszawskiej *Antonjusz*, biskup lubelski.

Seminarjum duchowne 10-klasowe: 1) w Krzemieńcu, 2) w Wilnie.

W armii polskiej naczelnym kapłanem wyznania prawosławnego jest ks. protoprezbiter (infułat) *Bazyli Martysz* (w randze pułkownika).

Kościół ewangelicki.

1) Kościół ewangelicki augsburskiego wyznania (luterski), z konsystorzem w Warszawie. Superintendent Generalny ks. *Juljusz Bursche*.

2) Kościół ewangelicki unijny (połączenie administracyjne luterskiego i kalwińskiego kościoła) z konsystorzem w Poznaniu. Superintendent ks. dr. *Paweł Blau*.

3) Kościół ewangelicki wyznania augsburskiego i helweckiego (kalwińskiego) w Małopolsce z konsystorzem w Stanisławowie. Superintendent ks. dr. *Teodor Zöckler*.

4) Kościół ewangelicki kalwińskiego wyznania

Kościółek w Spale
przy pałacu Prezydenta Rzpltej.

z konsystorzem w Warszawie. Superintendent ks. *Władysław Semadeni*.

5) Kościół ewangelicki kalwińskiego wyznania z konsystorzem w Wilnie. Superintendent ks. *Michał Jastrzębski*.

6) Kościół ewangelicki unijny na Śląsku z konsystorzem w Katowicach (utworzony na podstawie konwencji genewskiej). Prezydent kościoła ks. dr. *Voss*.

7) Kościoły staroluterskie w b. dzielnicy pruskiej z centralą w Poznaniu.

Poza tem są w Polsce:

Baptyści i ewangeliczni chrześcijanie (sztundyści, przeważnie na kresach wschodnich), tworzący razem wspólną organizację.

Dla armii utworzyło M. S. Wojsk. dla około 4% ewangelików następujące etapy kapłanów w czasie pokoju:

Po 1 naczelnym kapłanie w randze pułkownika, wyznania ewang.-augsb., ewang.-reform. i ewang.-unijnego przy M. S. Wojsk., po 1 kapłanie w 7 okręgach korpusów, mianowicie: w Warszawie, Grodnie, Łodzi, Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Toruniu.

Naczelnym kapłanem wyznania ewang.-augsb. w Warszawie jest ks. senior płk. *Ryszard Paszko*, wyznania ewang.-ref. ks. sen. płk. *Kazimierz Szefer* w Warszawie.

Szefem duszpasterstwa ewangelickiego okręgu korpusu Nr. V. w Krakowie, a faktycznie dla całej Małopolski i Śląska jest ks. proboszcz ppłk. *Karol Grycz*, dla okręgu korpusu Nr. VII. w Poznaniu, a faktycznie dla całej Wielkopolski — ks. proboszcz ppłk. *Józef Mamica*, w Grodnie dla Wileńszczyzny ks. *Paweł Hause*.

Muftjat muzułmański.

Siedzibą muftjatu jest Wilno.

Mufti: dr. *Jakób Szymkiewicz*.

Muftjat obejmuje 20 parafij, ilość muzułmanów w Polsce wynosi około 6.000 osób.

Hachamat Karaimów.

Hacham w Trokach: *Seraj bej Szapszał*, tytułarny hacham taurydsko-odeski.

Ustrój wyznania Karaimów w Polsce jest autokefaliczny.

Do hachamatu należą 4 gminy: w Trokach, Wilnie, Łucku i Haliczu.

Gminy wyznaniowe żydowskie.

Na podstawie ustawy o organizacji gmin wyznaniowych żydowskich z dn. 7 lutego 1919 r. i rozp. Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego organizacji gmin wyznaniowych żydowskich (Dz. U. R. P. Nr. 911), należy do zadań gmin żydowskich zaspakajanie potrzeb religijnych swoich członków, tudzież

utrzymywanie i popieranie swoich religijnych, naukowych i dobroczynnych zakładów.

Fundusze na opędzenie wydatków, połączonych z temi zadaniami, uzyskuje gmina żydowska przez nakładanie na swych członków podatku wyznaniowego, oraz pobieranie zatwierdzonych przez władzę państwową opłat od rzezi i taks cmentarnych.

Organizacja i działalność gmin żydowskich ustalona jest w ustawie z dn. 14 października 1927 r., która wprowadza powszechne prawo głosowania do rad gminnych, względnie zarządów gmin żydowskich z tem, że z wyjątkiem kobiet uprawnione są do głosowania przy wyborach osoby, które ukończyły 25 lat życia i mieszkają w obrębie dotyczącej gminy żydowskiej bez przerwy przynajmniej przez jeden rok.

Na czele związku gmin żydowskich stoi *Rada religijna*, składająca się z 34 świeckich członków i 17 rabinów, z siedzibą w Warszawie.

Nacz. rabinem wojskowym jest dr. *Józef Mises*.

Malowniczy widok ruin opactwa w Tyńcu pod Krakowem.

Szkolnictwo.

Na czele administracji szkolnej stoi minister W. R. i O. P. (Bagatela 12, II p.).

Ministrem obecnie jest dr. *Sławomir Czerwiński*. Ministerstwu są podległe kuratoria szkolne, obejmujące większe terytoria, niż województwa.

Osobną organizację stanowi t. zw. Fundacja Liceum Krzemienieckiego, obejmująca rozległe dobra i utrzymująca z dochodów, płynących z tych dóbr, szereg szkół.

W skład ministerstwa wchodzi 7 departamentów:

- 1) Departament ogólny;
- 2) Departament szkolnictwa ogólno-kształcącego;
- 3) Departament szkolnictwa zawodowego;
- 4) Departament nauki i szkół wyższych;
- 5) Departament sztuki;
- 6) Departament wyznań religijnych;
- 7) Wydział Archiwów Państwowych.

Przy ministerstwie istnieją pracownie: humanistyczna, biologiczna, geograficzna i oświaty pozaszkolnej. Pracownie mają na celu: dokształcanie nauczycieli w zakresie przedmiotu nauczania, umożliwienie pracy naukowej w tych dziedzinach, wypożyczanie szkołom przyrządów, książek, obrazów itp., wreszcie dostarczanie porady wytwórniom środków pomocy szkolnych.

Poza tem w ministerstwie istnieje komisja pedagogiczna, składająca się z oddziałów: pedagogii ogólnej, psychologii porównawczej, metodyki nauk humanist. i metodyki nauk matem.-przyrodniczych.

Szkoły powszechne.

Ogółem istnieje w Polsce 26.476 szkół powszechnych. Z tej liczby 18.796 szkół przypada na szkoły jednoklasowe i dwuklasowe wiejskie.

Meczet w Doubuciszkach.

Malownicza świątynia polskich Tatarów w pow. oszmiańskim wojew. wileńskiego.

Ilość nauczycieli wynosi 70.197, w czym jest 36.920 kobiet. Naukę w języku polskim pobiera 2.859.565 dzieci. (Daty dotyczą stanu z r. 1928). Bezpośrednio szkoły powszechne podlegają inspektoratom.

Liczba dotyczy uczniów szkół powszechnych, przygotowawczych, specjalnych i wyższych klas (do III kl. włącznie) szkół średnich.

Stosunek liczby uczniów, bez różnicy wieku, pobierających naukę początkową, do liczby 7 roczników dzieci w wieku 7—18 lat, w okresie obowiązkowego szkolnego wynosi 90,2 procent.

Szkoły średnie ogólnokształcące.

W r. 1928 było ogółem szkół średnich 796, w tym państwowych 268, samorządowych 71, prywatnych 457 (męskich 314, żeńskich 249, koedukacyjnych 233). Najliczniejszy jest typ humanistyczny, z kolei matematyczno-przyrodniczy, w końcu klasyczny.

Ilość nauczycieli wynosi 14.808, w tym mężczyzn 9.963; ilość uczniów 215.470, t. j. chłopców 136.072, dziewcząt 79.398. (Stan za r. 1928).

Zakłady kształcenia nauczycieli.

Seminarjów nauczycielskich i ochroniarskich oraz kursów nauczycielskich było w r. 1928 razem 225, w tym państwowych 130.

W Seminarjach nauczycielskich kształciło się w r. 1928 ogółem 37.420 młodzieży, t. j. 15.542 chłopców i 21.878 dziewcząt.

Szkoły techniczne.

Bielsko — Państw. szkoła przem., Boryslaw — Kraj. szkoła górnicza i wiertnicza, Brześć n. B. —

Szkoła techniczna kolejowa, Bydgoszcz — Państw. szkoła przemysłowa, Dąbrowa Górnicza — Państw. szkoła górnicza i hutnicza, Grudziądz — Państw. szkoła budowy maszyn, Jarosław — Państw. szkoła budownictwa, Kowel — Państw. szkoła miernicza i drogowa, Kraków — Państw. szkoła przemysłowa, Kraków — Państw. szkoła sztuk zdobniczych i przemysłu art., Królewska Huta — Wojew. szkoła mechaniczna i hutnicza, Leszno — Państw. szkoła przemysłowo-handlowa, Lwów — Państw. szkoła przemysłowa, Łomża — Państw. szkoła miernicza i przemysłowo-leśna, Łódź — Państw. szkoła włókiennicza, Poznań — Państwowa szkoła budownictwa i mierniczo-melioracyjna, Państw. szkoła budowy maszyn, Państw. szkoła sztuk zdobniczych i przemysłu art. Pierwsza cywilna szkoła pilotów, Radom — Państw. szkoła techniczno-kolejowa, Sosnowiec — Państw. średnia szkoła techniczna kolejowa, Tarnowskie Góry — Szkoła górnicza górnośląskiego Związku Przemysłowców, Tczew — Szkoła morska pod zarządem ministerstwa przemysłu i handlu, Warszawa — Państw. szkoła budownictwa, Państw. szkoła budowy maszyn i elektrotechniki, Państwowe kursa radiotechniczne, Państw. szkoła miernicza, Państw. szkoła techniczna, Państw. średnia szkoła techniczno-kolejowa, Miejska szkoła sztuk zdobniczych i malarstwa, Towarzystwo kursów technicznych, Wieliczka — Państw. szkoła górnicza, Wilno — Państwowa szkoła techniczna, Zawod. kursa rysunkowe.

Dla dzieci głuchoniemych: Państw. instytut głuchoniemych w Warszawie, Państw. szkoła rolniczo-ogrodnicza dla głuchoniemych, Willa Góra, p. Nowy Dwór; Kraj. Zakład głuch., Poznań; Kraj. zakład głuch., Kościan; Kraj. Zakład głuch., Wejherowo.

Dr. Sławomir Czerwiński.
Minister W. R. i O. P.

Uniwersytet Stefana Batorego.

Widok na dziedziniec Sarbiewskiego z plebanją Świętojańską.

Nowy gmach Akademii górniczej w Krakowie.

W r. 1929 gmach ten oddany został częściowo do użytku.

Dla dzieci ociemniałych: Państw. instytut głuchych i ociemniałych, Warszawa; Kraj. zakład ociemniałych w Bydgoszczy; Szkoła Tow. opieki nad ociemniałymi, Małopolski Zakład ciemnych, Lwów.

Dla dzieci moralnie zaniedbanych: Zakłady wychowawczo-poprawcze w Głazie, pow. Wieluń; w Wielucianach, p. wileński; w Przedzielnicy, p. Dobromil.

Krajowe zakłady wychowawcze: Antoniowo, woj. poznańskie; Cerekwica Nowa, woj. poznańskie; Szubin, woj. poznańskie; Cieszyń, woj. śląskie; Krajowy zakład wychowawczy Chojnice; zakład wychowawczo-poprawczy Studzieniec, woj. warszawskie.

Dla dzieci umysłowo-upośledzonych: Szkoła ćwiczeń państwowego instytutu pedagogii specjalnej, Warszawa; szkoły powsz. specjalne w Warszawie, Krakowie, Lwowie, Łodzi i Poznaniu. Szkoły przy kraj. zakładach psychiatrycznych, Owieńska, woj. poznańskie; Świecie nad Wisłą, wojew. pomorskie; zakład wychowawczy gminy ewangelickiej Warszawa, zakład wychowawczy dra Gawrońskiego, Wieleń, wojew. poznańskie; zakład wychowawczy dra Onufrowicza, Kraków.

Wyższe uczelnie niepaństwowe.

- 1) Wyższa Szkoła Handlowa w Warszawie (szkoła akademicka).
- 2) Wyższa Szkoła Handl. w Poznaniu.
- 3) Uniwersytet Lubelski.
- 4) Wolna Wszechnica Polska w Warszawie.
- 5) Wyższa Szkoła Handlu Zagranicznego we Lwowie.
- 6) Wyższe Studium Handlowe w Krakowie.
- 7) Wyższa Szkoła Dziennikarska w Warszawie.
- 8) Szkoła Nauk Politycznych w Warszawie.
- 9) Wyższe Kursy Ziemiańskie we Lwowie.
- 10) Szkoła Nauk Politycznych w Krakowie.

Wyższe uczelnie państwowe.

- 1) Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

- 2) Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie.
- 3) Uniw. Warszawski.
- 4) Uniwersytet St. Batorego w Wilnie.
- 5) Uniwersytet Poznański.
- 6) Politechnika Warszawska.
- 7) Politechnika Lwowska.
- 8) Akademia Górnicza w Krakowie.
- 9) Szkoła Główna Gosp. Wiejskiego w Warszawie.
- 10) Akad. Medycyny Weterynaryjnej w Warszawie.
- 11) Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie.
- 12) Państwowy Instytut dentyst. w Warszawie.

Kuratorja.

- 1) Kuratorjum krakowskie: Kraków, ul. Wiełopole, P. K. O., kurator: dr. T. Kupczyński.
- 2) Kuratorjum lubelskie: Lublin, ul. 3-go Maja 6, kurator: dr. Eustachy Nowicki.
- 3) Kuratorjum lwowskie: Lwów, ul. Karmelicka 6, kurator: Ignacy Pytlakowski.
- 4) Kuratorjum łódzkie: Łódź, ul. Piotrkowska 56, kurator: Jerzy Gadomski.
- 5) Kuratorjum poleskie: Brześć n/Bugiem, ul. Dąbrowskiego 8, kurator: Zygmunt Gąsiorowski.
- 6) Kuratorjum pomorskie: Toruń, ul. Sienkiewicza 44, kurator: Jan Szwemin.
- 7) Kuratorjum poznańskie: Poznań, ul. Towarowa 23, kurator: dr. Joachim Namysł.
- 8) Kuratorjum śląskie (właściwie wydział szkolny wojew. śląskiego): Katowice, ul. Wojewódzka, kurator: dr. Ludwik Regorowicz.
- 9) Kuratorjum warszawskie: Warszawa, Al. Ujazdowska 20, kurator: Grzegorz Zawadzki.
- 10) Kuratorjum wileńskie: Wilno, Wolana 10, kurator: Stefan Pogorzelski.
- 11) Kuratorjum wołyńskie: Równe, kurator: Kazimierz Szelągowski.

Polska Akademia Umiejętności.

Instytucja powstała z Krakowskiego Tow. Naukowego w r. 1871. Składa się z trzech wydziałów: filozoficznego, historyczno-filozoficznego i matema-

Nowe gimnazjum polskie w Bielsku.

Najokazalszy gmach gimnazjalny w kraju, wybudowany przez Sejm śląski.

tyczno-przyrodniczego. Członkowie dzielą się na zwyczajnych i nadzwyczajnych, zwyczajni na czynnych i korespondentów.

Polska Akademia Umiejętności rozporządzając różnemi fundacjami i zasiłkami rządowemi, wydaje pomnikowe dzieła naukowe i nagradza twórczość naukową lub artystyczną.

Biblioteka Akademji liczy około 180.000 woluminów.

Akademja utrzymuje dwie placówki naukowe za granicą, t. zw. stacje, mianowicie stację rzymską i paryską, obie zaopatrzone w biblioteki, czytelnie, zbiory, oraz związane z hospicjami.

Adres: Kraków, ul. Sławkowska.

Prezes: prof. Dr. Kazimierz Kostanecki, prof. U. J.

Gen. sekretarz: Dr. Stanisław Kutrzeba, prof. U. J.

Dyr. kancelarii: Józef Rydel.

Dr. Kazimierz Kostanecki.

Prezes Polskiej Akademji Umiejętności.

Bydgoszcz — Biblioteka Miejska ok. 160.000 t.
Kraków — B. Jag., ok. 500.000.
Kraków — B. Muzeum Czartoryskich, ok. 150.000.
Lwów — B. Uniw. J. K., ponad 300.000.
Lwów — B. Zakładu Nar. im. Ossolińskich, ok. 400.000.
Poznań — B. Uniwers., ok. 340.000.
Poznań — B. Tow. Przyj. Nauk, ponad 130.000.
Poznań — B. Diecezjalna, ok. 100.000.
Puławy — B. Państw Inst. Naucz. Gosp. Wiejsk., ok. 100.000.
Toruń — Książnica Miejska, ok. 100.000.
Warszawa — Centr. B. Wojsk., ok. 100.000.
Warszawa — B. Uniw. ok. 700.000.
Warszawa — B. Publiczna, ok. 140.000.
Warszawa — B. Ord. Krasińskich, ok. 250.000.
Warszawa — B. Ord. Zamoyskich, ok. 100.000.
Wilno — B. Publiczna i Uniwersytecka, ok. 300.000.
Wrocław — B. Seminarjum Duchown., ok. 100.000.

Ważniejsze biblioteki.

Polska posiada przeszło 400 bibliotek publicznych i prywatnych o charakterze publ. Do bibliotek liczących ponad 100.000 t. należą:

Wilno — B. Publiczna i Uniwersytecka, ok. 300.000.
Wrocław — B. Seminarjum Duchown., ok. 100.000.

Założenie i odnowienie krakowskiej Akademji.

Podobizna z nagrobka kaplicy Jagiellonów na Wawelu.

Na rycinie na lewo Jagiełło, otaczający opieką Litwinów. Za królem stoi Zbigniew Oleśnicki. Na prawo Jadwiga, osłaniająca Rusinów. Za królową stoi Kazimierz Wielki. Jadwiga i Jagiełło podtrzymują dom o dwu salach szkolnych, opierający się na ścianach kaplicy (prawdopodobnie kaplicy św. Jana Kantego).

Władze wojskowe.

Belweder, siedziba Generalnego Inspektoratu sił zbrojnych.

(Zdjęcie od strony historycznego wejścia, którem wdarli się do pałacu powstańcy listopadowi).

Zwierzchnik sił zbrojnych.

Prezydent Rzeczypospolitej.

Minister spraw wojskowych: Marszałek Józef Piłsudski.

I-szy wiceminister: gen. dyw. Daniel Konarzewski.

II-gi wiceminister: gen. bryg. Kazimierz Fabrycy.

Szef gabinetu ministra: plk. S. G. Józef Beck.

Szef sztabu generaln.: gen. dyw. Tadeusz Piskor.

Biuro sztabu gen.: Warszawa, pl. Saski 6.

Gen. Inspektorat sił zbrojnych

Warszawa, Belweder.

Warszawa, Al. Ujazd. 1—5.

Generalny Inspektor: Marszałek Józef Piłsudski.

Inspektorowie armji.

Generalowie dywizji: Jan Romer.

Aleksander Osński.

Edward Rydz-Śmigły.

Józef Rybak.

Mieczysław Norwid.

Neugebauer.

Leonard Skierski.

Kazimierz Sosnkowski.

Leon Berbecki.

Juliusz Rómmel.

Generałowie

brygady: Stefan

Dąb-Biernacki, Gustaw Orlicz-Dreszer, Stanisław Burhardt-Bukacki.

Dowództwa okręgów korpusów.

Nr. I Warszawa — gen. bryg. Jan Wróblewski.

Nr. II Lublin — gen. bryg. Stanisław Taczak.

Nr. III Grodno — gen. bryg. Aleksander Litwinowicz.

Nr. IV Łódź — gen. bryg. Stanisław Malachowski.

Nr. V Kraków — gen. dyw. Stanisław Wróblewski.

Nr. VI Lwów — gen. bryg. Popowicz.

Nr. VII Poznań — gen. dyw. Kazimierz Dzierżanowski.

Nr. VIII Toruń — gen. bryg. Stefan Wiktor Pastawski.

Nr. IX Brześć nad Bugiem — gen. bryg. Mieczysław Trojanowski.

Nr. X Przemyśl — gen. bryg. Andrzej Galica.

Marynarka wojenna.

Kierownictwo

marynarki: War-

sawia, ul. Chału-

bińskiego 3.

Szef kierownic-

stwa marynarki:

komandor Jerzy

Świrski.

Szef sztabu:

komandor ppor.

Marjan Wolbek.

Siedziba dowództwa floty polskiej w Gdyni.

Władysław Jaza Rożen
gen. bryg.,
gł. komendant Zw. Strzeleckiego.

Dowódca floty: kom. Józef *Unrug*.
Szef sztabu: kom. ppor. Karol *Korytowski*.

Dowódca dywizjonu torpedowców:
kom. ppor. Eugeniusz *Solski*.
Komendant portu wojen.: kom. por.
A. *Mohuczy* (Gdynia).

Dowódca flotyli pińskiej: kom.
por. Wł. *Blinstrub* (Pińsk).

Składowemi częściami marynarki
wojennej są: Flotylla rzeczna w Piń-
sku, Kadra marynarki wojennej
w Świeciu, fort wojenny Modlin.

Związek Strzelecki.

Protector Związku: Marszałek Józef *Piłsudski*.

Prezes honorowy: Wacław *Sieroszewski*.

Członkowie honorowi: ks. biskup
dr. Władysław *Bandurski*, gen. broni
Józef *Haller*, senator Bolesław *Li-
manowski*, gen. dyw. Edward *Rydz-
Śmigły*, gen. dyw. Kazimierz *Sosn-
kowski*, gen. broni Lucjan *Żeligow-
ski*, dr. Kazimierz *Dłuski*, poseł mjr.
Kazimierz *Kierzkowski*.

Prezes Zarządu Gł.: Antoni *Anusz*.
Komendant główny: gen. bryg.
Władysław *Jaza-Rożen*.

Antoni Anusz
prezes Zarządu głównego
Związku Strzeleckiego.

Warsztaty polskiego portu wojennego w Gdyni.

Polskie urzędy dyplomatyczne i konsularne zagranicą.

Argentyna. Poselstwo — Buenos Aires (Calle Rincon 280), Konsulat Buenos Aires (przy poselstwie).

Austria. Poselstwo — Wiedeń (III. Rennweg 1). Konsulat — Wiedeń (przy poselstwie).

Australja. Konsulat — Sydney (46—52 Carrington).

Belgia. Poselstwo — Bruksela (29, Avenue des Galois). Konsulaty: Antwerpja (38 rue van Dyck), Bruksela (39 rue de la Loi).

Albert Martin hr. Franklin.
Pierwszy ambasador Włoch
w Polsce.

Brazylja. Poselstwo — Rio de Janeiro (Senador Vergueiro 197). Konsulaty — Rio de Janeiro (przy pos.), Kurytyba (Rue 13 do Maio 63).

Bulgaria. Poselstwo — Sofia (Patriarch Eftimi 35). Konsulaty — Sofia (przy poselstwie) i Warna (Angle des Rues Tsar Boris et Raukow).

Chile. Poselstwo — Santiago (Calle Nueva York 54).

Chiny (Mandżurja). Delegatura — Charbin (Gloukhaia 21).

Czechosłowacja. Poselstwo — Praga (Staromestké Namesti. Pałac Kinského). Konsulaty — Praga (Smichov, Stefanikova 46), Bratislava (Gundolicova 12), Koszyce (Rakoczy 16), Marjańskie Lazne (Hans Hannover) i Morawska Ostrawa (Denisovo Namesti).

Dania. Poselstwo — Kopenhaga (Frederiksgade 17). Konsulaty — Kopenhaga (przy poselstwie), Aalborg (Jumfru 16), Aarhus (Rosenkranzgade 23), Hasle a Bornholm (Kin-

Stefan hr. Przeździecki.
Pierwszy ambasador Polski
we Włoszech.

Ambasador Polski w Kwirynale.

Orszak pierwszego ambasadora Polski po złożeniu przez tegoż listów uwierzytelniających królowi włoskiemu opuszcza pałac kwirynalski.

ker og Chammotestenfabriker) i Odense (Odensen Aegforretning).

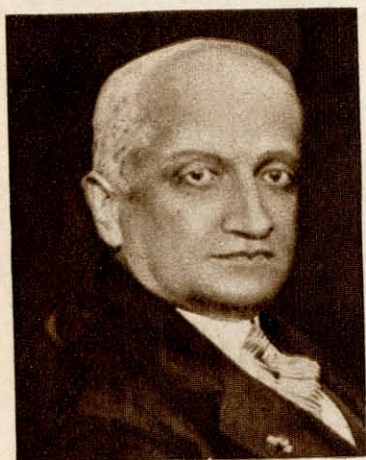
Estonja. Poselstwo — Tallin (Kohtu tanaw 10). Konsulat — Tallin (przy poselstwie).

Finlandja. Poselstwo — Helsingfors (Annegatan 16). Konsulat — Helsingfors (przy poselstwie).

Francja. Ambasada — Paryż (14, Avenue de Tokio).

Konsulaty — Paryż (43 rue Theophile Gautier), Algier (rue Empereur Vespasien 8), Bordeaux (Allée de Chartres 7), Le Havre (Boulevard de Strassbourg 148), Lille (Boulevard de la Republique 119), Lyon (Boulevard de la Cote 14), Marsylja (Place

Saint Ferreol 6), Nicea (rue de France 98), Strassburg (Boulevard Clemenceau 41).
Grecja. Poselstwo — Ateny (Guilford 2, Mateo Syrgio).
Hiszpanja. Poselstwo — Madryt (Calle de Goya 9). Konsulaty: Madryt (przy poselstwie) i Barcelona (Rambla Cataluna).
Holandja. Poselstwo — Haga (Prinsessegracht 9). Konsulaty — Amsterdam (Heerengracht 495) i Rotterdam (Schiekade 190a).
Indje Holenderskie (Jawa). Konsulat — Batawia.
Japonja. Poselstwo — Tokio (55 Zaimkucho, Azabu-ku). Konsulaty — Tokio (przy poselstwie) i Osaka.
Jugosławja. Poselstwo — Belgrad (Krunska 58). Konsulaty — Belgrad (przy poselstwie) i Zagrzeb (Kukovicera 16).
Kanada. Konsulat — Montreal (430, Mackay street).
Luxemburg. Konsulat — Luxemburg (5 rue Joseph).
Liga Narodów. — Delegacja (Genewa, Quai Wilson 33).
Łotwa. Poselstwo — Ryga (Nikolaja iela 27—29). Konsulaty — Ryga (Rainis bul. 6), Dyneburg (Tetra iela 8) i Libawa (Lorenca iela 17).

Utworzenie ambasady polskiej w Londynie.

W połowie października z. r. na podstawie porozumienia między Polską a W. Brytanią dotychczasowe poselstwa tych państw zamienione zostały na ambasady. Fakt ten obok utworzenia w czerwcu z. r. ambasady włoskiej w Warszawie i polskiej przy Kwirynale stanowi wymowny dowód wzrostu mocarstwowego stanowiska Polski. W okresie wzajemnego kreowania ambasad polskiej i brytyjskiej przedstawicielami obu mocarstw byli: W Londynie: Konstanty Skirmunt, minister pełnomocny Polski (na lewo). W Warszawie: William Erskine, minister pełnomocny Wielkiej Brytanii (na prawo).

Niemcy. Poselstwo — Berlin (Kurfürstenstrasse 136). Konsulaty — Berlin (Kurfürstenstrasse 137), Bytom (Gleiwitzerstr. 10), Elk (Freyst. 3), Essen (Bahnhofstr. 90—92), Hamburg (Kirchenallee 27), Kolonja (Lindenthal Duerenerstr. 248), Królewiec (Neudammgasse 20), Kwidzyn (Herrenstr. 14), Lipsk (Petersteinweg 10), Monachjum (Von der Tannstr. 26), Olsztyn (Kaiserstr. 28), Pila (Koenigstr. 37), Szczecin (Breiterstr. 46/1), Wrocław (Freiburgerstr. 7).
Norwegja. Poselstwo — Oslo (Riddervoldsgate 2). Konsulaty — Oslo (przy poselstwie) i Tönsberg.
Palestyna. Konsulat — Jerozolima (Bab-el-Zahré).
Państwo kościelne. — Ambasada — Rzym (Lungotevere del Melini 24).
Paragwaj. Konsulat, Asuncion (Calle 15 de Agosto 225).
Persja. Poselstwo — Teheran (Parc Amin-ed-Dowleh Khiaban Darvaze Chimran).

Portugalja. Konsulaty — Lizbona (rua dos Luziadas) i Porto (Avenida dos Aliados 41. II).
Rosja. Poselstwo — Moskwa (Powarskaja 21). Konsulaty — Moskwa (przy poselstwie, 2. Mieszczanskaja 32—34), Charków (Rakowskiego 15), Kijów, Leningrad, Mińsk (Sowiecka 84) i Tyflis.
Rumunja. Poselstwo — Bukareszt (Sosea Kissieleff 47). Konsulaty — Bukareszt (Strada Popa Tatu 47), Czerniowce (Str. Vlahuta 8), Gałac (Cura Voda 53) i Kiszyniów (rue de Mohileff 5).
Stany Zjedn. Am. Póln. Poselstwo — Waszyngton (C. C. 2640, 16-th street). Konsulaty — Chicago (III America Fore 844 Rush street), Buffalo (N. Y. Filmore Avenue 761—765), Detroit (80 E. Garfield-ave), Nowy Jork (953, Third Avenue, 57-th street) i Pittsburg (249 N. Craig street).
Szwajcarja. Poselstwo — Bern (Elfenstr. 20). Konsulaty, Bern (przy pos.), Zurych (Fraumünsterstr. 13).
Szwecja. Poselstwo — Sztokholm (Narvavägen 32). Konsulaty — Sztokholm (przy poselstwie, Sztokholm, Strandvägen 1) i Malmö (Jöns Filsgatan 2).

Turcja. Poselstwo — Angora (rue Stamboul). Konsulat (przy poselstwie), Konstantynopol (Nichantache 53).
Urugwaj. Konsulat — Montevideo (Calle Brandren 2282).
Węgry. Poselstwo — Budapeszt (I. Orszaghaz utca 13). Konsulat — Budapeszt (przy poselstwie, I. Orszaghaz-utca 15).
Wielka Brytanja. Ambasada — Londyn (W. I. 47. Portland Place). Konsulat — Londyn (2, Upper Montague street W. C. I. Russel Square).
Włochy. Ambasada — Rzym (Piazza Campitelli 3). Konsulaty — Rzym (przy ambasadzie, Via Sicilia 66), Florencja (Lung Arno del Tempio 22), Medjolan (Piazza Cajazzo 33), Neapol (Via dei Mille 47), Palermo (Piazza della Marina 18), Wenecja (S. Marcuola 1459), Triest (Piazza della Borsa 4) i Turyn (Via Milano 20).

Costarika. Konsulat — Łódź (Andrzeja 3).
Czechosłowacja. Poselstwo — Warszawa (Zgoda 10/4). Konsulaty — Warszawa (Złota 4), Katowice (Mickiewicza 14), Kraków (Gołębia 18), Lwów (3-go Maja 2), Poznań (Pl. Sapieżyński 8).
Danja. Poselstwo — Warszawa (Pl. Małachowskiego 4). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langgasse 73), Katowice (Wełnowice, huta Hohenlohego), Lwów (Nowy Świat 14), Łódź (Piotrkowska 135), Poznań (Słowackiego 57).
Egipt. Poselstwo — Praga (Hotel d'Europe).
Estonja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 19/4). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langermarkt 18/I).
Finlandja. Poselstwo — Warszawa (Pl. Napoleona 3). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Werftgasse 4), Katowice (Słowackiego 15), Lwów (Łozińskiego 4), Łódź (Piotrkowska 282), Poznań (Drużbackiej 7).
Francja. Ambasada — Warszawa (Al. Róż 2). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langermarkt 17), Gdynia (10-go Lutego), Katowice (3-go Maja 23), Lwów (Czarnieckiego 4), Łódź (Piotrkowska 177), Poznań (Berwińskiego 1), Toruń (Mostowa 28), Kraków (Smoleńsk 1).
Grecja. Poselstwo — Warszawa (Marszałkowska 48/5). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Heumarkt 4), Kraków (Wiślna 3), Łódź (Zachodnia 41/3), Poznań (Rzeczypospolitej 1).
Gwatemala. Konsulaty — Gdańsk (Hundegasse 65).
Hiszpanja. Poselstwo — Warszawa (Hotel d'Europe 101). Konsulaty — Warszawa (Książęca 6), Gdańsk (Hundegasse 89).
Holandja. Poselstwo — Warszawa (Czackiego 19/8). Konsulaty — Warszawa (Czackiego 9), Gdańsk (Langgasse 34), Kraków (Podwale 7), Lwów (Mickiewicza 10), Łódź (Kopernika 40), Poznań (Mickiewicza 31).
Honduras. Konsulaty — Warszawa (Piękna 52/17), Gdańsk (Hundegasse 65).
Japonja. Poselstwo — Warszawa (Foksal 10). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).
Jugosławja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 33). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langermarkt 12/13).
Łotwa. Poselstwo — Warszawa (Szkolna 6). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langfuhr, Jäschkentalerweg 3/I), Łódź (Piotrkowska 143), Poznań (27-go Grudnia 2), Lwów (Romanowicza 1), Wilno (Piaskowa 14).
Meksyk. Konsulaty — Warszawa (Szpitalna 5), Gdańsk (Hundegasse 89).
Nikaragwa. Konsulat — Gdańsk (Hundegasse 65).
Niemcy. Poselstwo — Warszawa (Piękna 17). Konsu-

laty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Dominikswall 3), Katowice (Sokolska 8), Kraków (Warszawska 7), Łódź (Al. Kościuszki 85), Poznań (Zwierzyniecka 15), Toruń (Bydgoska 34).
Norwegja. Poselstwo — Warszawa (Foksal 3). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Hundegasse 89), Gdynia.
Panama. Konsulat — Gdańsk (Elisabethwall 5).
Państwo kościelne. Ambasada — Warszawa (Al. Szu-cha 12).
Persja. Poselstwo — Warszawa (Kredytowa 8).
Peru. Konsulat — Warszawa (Oboźna 11), Kraków (Długa 27), Poznań, Toruń.
Portugalja. Poselstwo — Warszawa (Foksal 14). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Dominikswall 12).
Rosja. Poselstwo — Warszawa (Poznańska 15). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langgarten 74), Lwów (Nabielaka 27).
Rumunja. Poselstwo — Warszawa (Wiejska 10). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Hundegasse 85), Lwów (Pl. Marjacki 8), Poznań (Pl. Wolności 17).
San Marino. Konsulat — Warszawa (Wspólna 29).
Stany Zjedn. A. Póln. Poselstwo — Warszawa (Foksal 3). Konsulaty — Warszawa (Jasna 11), Gdańsk (Elisabethwall 9).
Szwajcarja. Poselstwo — Warszawa (Smolna 25). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Holzraum 21/II).
Szwecja. Poselstwo — Warszawa (Królewska 3). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Bydgoszcz (Gdańska 120), Gdańsk (Langermarkt 20), Gdynia, Katowice (Jul. Ligonia 3), Kraków (Jana 3), Łódź (Cegielniana 20), Poznań (św. Marcina 26).
Turcja. Poselstwo — Warszawa (Szopena 2 a). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langfuhr).
Urugwaj. Poselstwo — Wiedeń (Reisnerstrasse 16). Konsulat — Łódź (Kościuszki 37/I).
Venezuela. Konsulat — Gdańsk (Breitgasse 21).
Węgry. Poselstwo — Warszawa (Mokotowska 48). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Katowice (Piłsudskiego 5), Kraków (Podwale 7), Gdańsk (Jopengasse 66), Lwów (Łyczakowska 8).
W. Brytanja. Ambasada — Warszawa (Nowy Świat 18). Konsulaty — Warszawa (Al. Róż 10/2), Borysław, Bydgoszcz, Gdańsk (Stadtgraben 14), Katowice (3-go Maja 33), Lwów (Asnyka 1), Łódź (Ewangelicka 1).
Włochy. Ambasada — Warszawa (Pl. Dąbrowskiego 6). Konsulaty — Warszawa (przy ambasadzie), Gdańsk (Rennertstifgasse 11), Katowice (Pocztowa 11), Łódź (Kilińskiego 222).

Zagraniczne urzędy dyplomatyczne i konsularne w Polsce.

Argentyna. Poselstwo — Warszawa (Żabia 4). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langfuhr, Jäschkentalerweg 46), Kraków (Radziwiłłowska 23).
Austria. Poselstwo — Warszawa (Koszykowa 11 b). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Bielsk (Blichowa 27), Gdańsk (Langermarkt 38), Katowice (Pl. Wolności 6), Poznań (Pl. Wolności 18), Kraków (Wolska 4), Lwów (Sykstuska 35), Łódź (Targowa 63), Poznań (Pl. Wolności 18).
Belgia. Poselstwo — Warszawa (Świętokrzyska 25/6). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk

(Hansaplatz 13), Katowice (Andrzeja 5), Lwów (Nabielaka 37 a), Łódź (Nawrot 13), Poznań (Słowackiego 35).
Brazylja. Poselstwo — Warszawa (Al. Róż 4). Konsulaty — Warszawa (Zgoda 4), Gdańsk (Weiden-gasse 38), Katowice (Marjacka 13), Lwów (Linde-go 9), Poznań (Kantaka 7).
Bułgarja. Poselstwo — Warszawa (Al. Ujazdowska 39). Konsulat — Warszawa (przy poselstwie).
Chile. Poselstwo — Warszawa (Mokotowska 14/5). Konsulaty — Warszawa (przy poselstwie), Gdańsk (Langfuhr, Hauptstr. 48).

Bój się Boga, człowieku!
 Czy kupiłeś już
 „Dziesięciolecie Polski Odrodzonej”?
 Bo będzie zapóźno!

Bliższe szczegóły: Patrz strony 82 i 83 Kalendarza.

Kronika roku 1929.

Przegląd polityczny.

Z pobytu Prezydenta Rzeczypospolitej w Krakowie.

Prezydent Rzpltej ze świtą na kopcu Kościuszki w czasie swego letniego pobytu w Krakowie (dn. 16 VII z. r.), oprowadzany przez marszałka pow. krakowskiego dra St. Skrzyńskiego (1) i dowódcę O. K. V. gen. Wróblewskiego (2). Na prawo przy ścieżce wieża koszar na kopcu, w głębi panorama Krakowa.

Ubiegły rok przyniósł nam szereg nader doniosłych wydarzeń w życiu politycznym, szereg faktów ważnych tak dla całokształtu stosunków politycznych świata jak i dla naszego państwa.

Od lat 11-tu, t. zn. od chwili zakończenia wielkiej wojny, ciągnęły się niemal bez przerwy rokowania, konferencje i rozmowy, mające na celu likwidację wielkiej wojny.

W r. 1929 przystąpiono do ostatecznego rozwiązania najbardziej trudnego zagadnienia z całego kompleksu „likwidacji wojny“, t. zn. do sprawy reparacji. Z początkiem roku rozpoczęły się w Paryżu konferencje rzeczoznawców finansowych państw w reparacjach zainteresowanych, które doprowadziły do ustalenia projektu ostatecznego załatwienia sprawy reparacji, planu, ohrzczonego wedle imienia najwybitniejszego z jego współtwórców, amerykańskiego delegata Owena Younga — planem Younga.

Stworzony przez rzeczoznawców finansowych plan reparacyjny stał się przedmiotem obrad konferencji haskiej, na której po licznych tarcach, zdających się zapowiadać nawet rozbicie konferencji, przyjęto wkońcu plan Younga. Na czoło mężów stanu obradujących w Hadze wysunęła się postać angielskiego ministra skarbu Snowdena, który nieustępliwie domagając się zmiany rozdziału spłat reparacyjnych, przewidzianych w planie paryskim, przeprowadził ostatecznie prawie wszystkie swe żądania.

Równocześnie z podpisaniem planu Younga w Hadze otrzymały Niemcy od b. państw sprzymierzonych obietnicę wcześniejszej ewakuacji Nadrenji. Wojska alianckie rozpoczęły opróżnianie okupowanych terenów we wrześniu z. r.

Na drugiej widowni międzynarodowej polityki, na forum Ligi Narodów, należy w ub. roku zarejestrować również szereg faktów wiele znaczących. I tak na posiedzeniu Rady Ligi Nar. w Madrycie Niemcy usiłowały ze sprawy mniejszościowej uczynić narzędzie do mieszania się w politykę wewnętrzną państw, obarczonych traktatami mniejszościowymi. Usiłowania te spotkały się jednak ze zdecydowanym oporem większości Rady. Wrześniowa zaś sesja Ligi Narodów przyniosła wybory niestających członków Rady Ligi, wydarzenie dla Polski szczególnie ważne, gdyż jej mandat w Radzie Ligi skończył się w r. 1929.

Obydwa mocarstwa anglo-saskie, Anglja i Stany Zjedn., doznały w r. 1929 zmiany kierowniczych osobistości. W Stanach Zjedn. wybrany w r. 1928 prezydent Hoover objął w marcu 1929 r. swój urząd prezydenta. Anglii zaś ubiegły rok przyniósł nowe wybory, które zakończyły się zupełnym przekształceniem jej oblicza politycznego. Zwycięstwo w walce wyborczej odniosła Partja Pracy, jednakże rząd jej, utworzony przez Mac Donalda, nie rozporządza większością bezwzględną, czem można tłumaczyć pewną powściągliwość rządu brytyjskiego w sprawach wewnętrznej polityki angielskiej, wyrównaną jednak żywą ruchliwością na terenie zagranicznym. — Wymieniliśmy wyżej wystąpienie Snowdena w Hadze. Drugim ważnym krokiem rządu Mac Donalda było przystąpienie do załatwienia sprawy zbrojeń morskich, będących stale płaszczyzną nieporozumień angielsko-amerykańskich. Energja Mac Donalda znalazła swój wyraz w podróży premiera angielskiego do Stanów Zjedn., gdzie zaprojektowano wspólne zwołanie konferencji rozbrojenio-

Podpisanie paktu polsko-sowieckiego.

Przedstawiciel Polski minister pełnomocny Stanisław Patek (x) w rozmowie z komisarzem dla spraw zagr. Z. S. R. R. Litwinowem (xx) bezpośrednio po podpisaniu protokołu dodatkowego do paktu Kelloga w Moskwie dn. 9 lutego 1929 r.

wej morskiej, na którą Anglja i Stany Zjednoczone przyjdą z gotowym już planem.

Znamienne przesunięcia nastąpiły we Włoszech. Przedewszystkiem Mussolini przeprowadził w ub. roku pierwsze wybory faszystowskie, będące raczej plebiscytem na rzecz faszyzmu, gdyż wyborca mógł tylko oddać głos: tak, lub nie. W jesieni Mussolini utworzył normalny rząd, oddając ministrom resortowym 5 tek, będących dotąd w jego rękach. Wydarzeniem o historycznym znaczeniu było zakończenie od 1870 r. trwającego sporu między państwem włoskim a Watykanem, które znalazło swój wyraz w podpisaniu umowy stwarzającej nanowo suwerenne państwo kościelne.

Drugie państwo adriatyckie, królestwo S. H. S. wkroczyło równocześnie z Nowym Rokiem w nową erę swego rozwoju państwowego. Król Aleksander przeprowadził „bezkrwawą rewolucję“ i zniósł konstytucję, przyłączając swe państwo do krajów rządzonych dyktaturą. W drugim połowie roku weszła Jugosławia w drugi etap rozwoju, zapoczątkowanego zaprowadzeniem absolutyzmu królewskiego: nastąpiło ściśle zespoleenie dotychczasowych trzech t. zw. prowincyj, Serbji, Chorwacji, Sławonji, państwo otrzymało nową nazwę Królestwa Jugosła-

wji i stworzono nowy podział administracyjny na 9 banatów. Kroki te miały na celu złagodzenie i usunięcie przeciwnieństw narodowościowych w państwie.

Na Wschodzie przez ubiegły rok sypały się iskry zbrojnych starć, które niejednokrotnie groziły wybuchem pożogi wojennej między państwem sowieckim a budzącem się państwem Dalekiego Wschodu — Chinami.

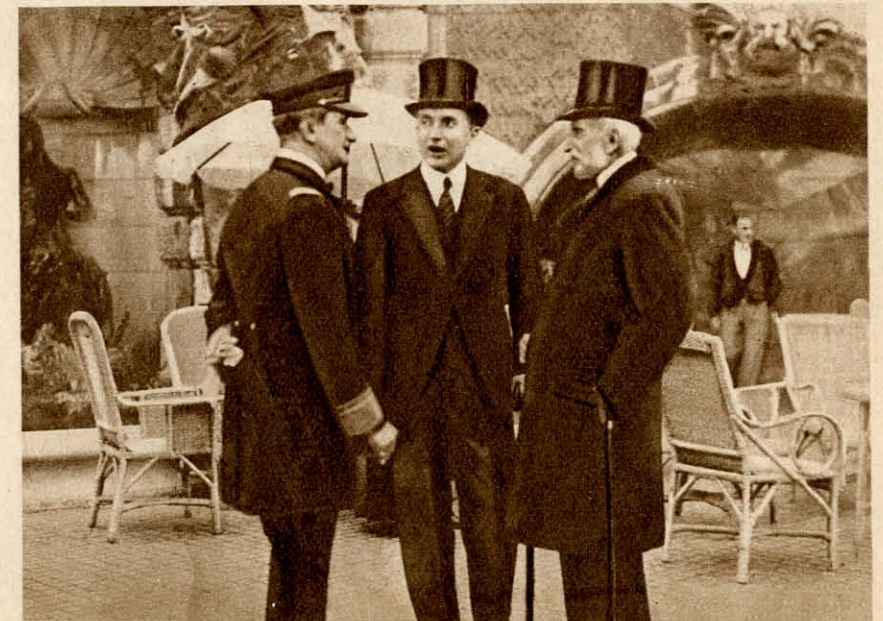
Co się tyczy państw sąsiadujących z Polską, to na Litwie kowieńskiej wrzesień przyniósł zupełnie niespodziewany upadek Waldemarasa i w związku z tem pewne wyjaśnienie wewnętrzno-politycznej sytuacji Litwy. Jednak w odniesieniu do Polski nowy premier Tubielis nie

przedsięwziął żadnych kroków mogących zapowiadać zmianę kursu litewskiej polityki.

Czechosłowacja z końcem roku znalazła się w obliczu agitacji przedwyborczej, ponieważ prez. Masaryk wobec rozbicia koalicji rządowej, zarządził rozwiązanie parlamentu i nowe wybory.

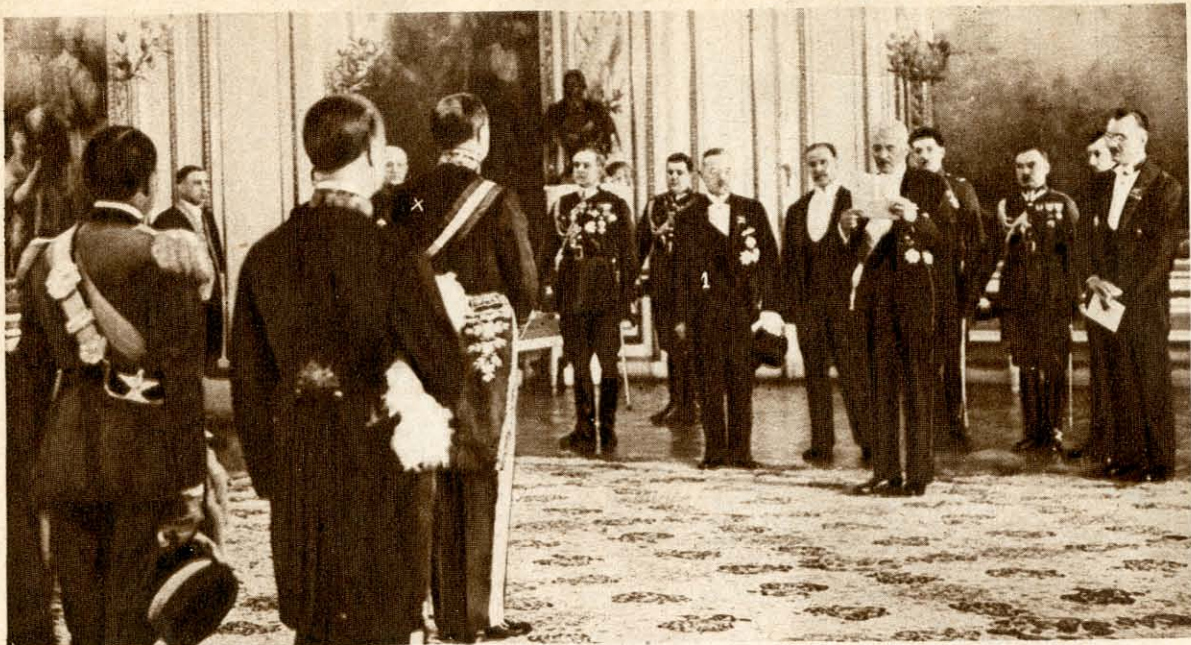
Środkowa Europa była widownią naprężonych stosunków węgiersko-czeskich, gdyż Węgry ciągle domagają się wypełnienia traktatu wersalskiego i nadania Słowaczynie autonomji.

Niespokojny też rok spędziła Austria, której w każdą niemal niedzielę groziły krwawe awan-

Z pobytu ministra Zaleskiego w Budapeszcie.

Min. Zaleski (w środku) podczas „garden party“ u regenta Węgier Horthyego (z lewej) w rozmowie z regentem. Na prawo stoi hr. Festetich.

Wręczenie listów uwierzytelniających Prezydentowi Rzpltej przez ambasadora Włoch.
Prezydent Rzpltej odczytuje odpowiedź na przemówienie pierwszego ambasadora Włoch hr. Franklina (x).
W orszaku Prezydenta jest podsekretarz stanu min. spr. zagr. dr. Alfred Wysocki (1).

tury zbrojnych bojówek partyjnych. — Nowy rząd austriacki b. prezydenta policji Schobera, utworzony w jesieni, stanął przed trudnym zagadnieniem pacyfikacji stosunków wewnętrzno-politycznych w państwie.

Rumunja obchodziła ub. roku wśród wielkich uroczystości 10-lecie swego zjednoczenia.

Dla Polski rok ubiegły stanowi nader doniosły etap, gdyż w tym roku rozpoczęła się kampanja o zmianę konstytucji. Projekt reformy konstytucji, wniesiony przez obóz popierający rząd Marszałka Piłsudskiego, stał się przedmiotem ataków opozycji sejmowej, która następnie rozwinęła kampanję przeciw rządowi, głównie w dziedzinie budżetu państwa. W kampanji tej interpretacyjna sprawa, kiedy rząd ma przedłożyć parlamentowi ustawę o przekroczeniach budżetowych, doprowadziła do oskarżenia min. Czechowicza przed Trybunałem stanu. Wobec negatywnego ustosunkowania się Sejmu do współpracy z rządem, ustąpił gabinet dra Bartla, nowy rząd utworzył dr. Świtalski, a w skład gabinetu weszli nowi ministrowie: Czerwiński, Matuszewski i Prystor.

Wyrok Trybunału stanu, odsyłający sprawę b. min. Czechowicza do Sejmu, zamknął okres polityczny przedwakacyjny.

Senatorka
Józefa Bramowska.

Górnoślazaczka wchodząca do senatu w miejsce ś. p. ks. prałata Londzina.

Po ferjach rząd i klub B. B. W. R. podjęły próbę stworzenia platformy rzeczowych rozmów z Sejmem. Premier Świtalski wyraził wobec marszałka Sejmu chęć odbycia konferencji z przywódcami stronnictw sejmowych w celu usprawnienia obrad nad budżetem państwa. Inicjatywa rządu spotkała się z odmową większości partyj. Po raz drugi wystąpił z propozycją rozmów pozasejmowych na temat zmiany konstytucji prezes klubu B. B. W. R. pos. Ślawek. I na ten krok odpowiedzieli stronnictwa opozycyjne negatywnie.

Na tle stosunku rządu do Sejmu zaznaczyły się wystąpienia Marszałka Piłsudskiego, który niejednokrotnie w ub. roku zabierał głos czy to na łamach prasy, czy też wygłaszając mowy.

Wszystkie te przejawy wpływały na przygotowanie się stronnictw do jesiennej sesji sejmowej, zwołanej na 31 paźdź.

Na terenie polityki zagranicznej Polska w ub. roku zyskiwała sobie coraz silniejsze stanowisko, odpowiadające jej mocarstwowej roli. Znalazło to wyraz w jej wyborze do Rady Ligi Narodów, w ustanowieniu ambasady włoskiej i angielskiej w Warszawie, a polskiej w Rzymie i Londynie, oraz w przygotowaniach do wzajemnego utworzenia ambasad w Waszyngtonie i Warszawie.

Weterani armji Stanów Zjedn. w Warszawie.
Delegacja weteranów z wieńcem na grobie Nieznanego Żołnierza.
W środku przy wieńcu attache wojskowy St. Zjedn. mjr. Yalgar.

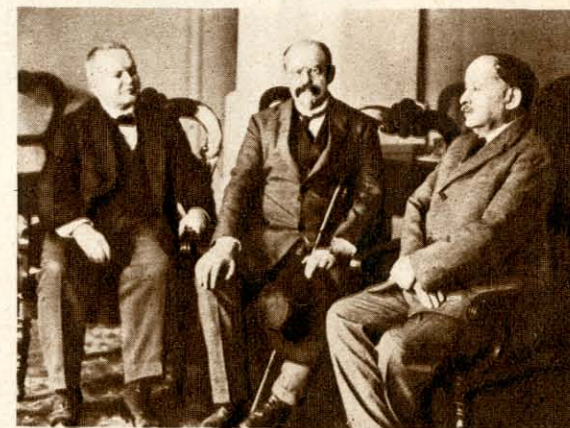
Z ważniejszych wydarzeń dotyczących spraw politycznych Polski w roku 1929 należy w chronologicznym porządku wymienić następujące fakty:

Rok 1929 rozpoczął się tradycyjnym przyjęciem przedstawicieli państw obcych, władz państwowych i t. d. przez Prezydenta Rzpltej na Zamku.

Dn. 10 stycznia rząd polski wyraził zasadniczą zgodę na propozycję Sowietów w sprawie podpisania dodatkowego protokołu do paktu Kelloga, zgłoszoną dn. 30 grudnia z. r., zaznaczając, iż musi uprzednio porozumieć się z sygnatariuszami tego paktu. Rząd polski wyraził przytem zdziwienie, dlaczego rząd Sowietów zaprasza Litwę do podpisu wraz z Polską, a pomija państwa bałtyckie oraz Rumunję. W ciągu 24 godzin, z pośpiechem niespotykanym dotąd w praktyce dyplomatycznej, rząd sowiecki udzielił odpowiedzi Polsce, w mętnej zresztą nocy.

Dn. 19 stycznia rząd polski polecił swemu przedstawicielowi w Moskwie podjęcie rokowań w sprawie podpisania protokołu dodatkowego do paktu Kelloga i w rezultacie dn. 9 lutego nastąpiło w Moskwie podpisanie między Polską a Sowietami paktu dodatkowego. Protokół ten podpisała równocześnie Rumunja, Estonia i Lotwa.

Dn. 15 stycznia odbyło się posiedzenie komisji budżetowej Sejmu, znamienne z tego powodu, iż Marsz. Piłsudski nie przybył na nie, ani nie przysłał przedstawiciela M. S. Wojsk. — Krok swój Marszałek motywował tem, że mundur oficerski mógłby być zagrożony przez członków Sejmu.

Emil Vandervelde w Warszawie.
Przywódca socjalistów belgijskich E. Vandervelde (w środku) za pobytu w Warszawie (17 VI z. r.) z wizytą u marszałka senatu dra Szymańskiego (z lewej). Na prawo wicemarszałek senatu St. Posner.

Stanu za nieprzedłożenie w terminie ustawy o przekroczeniach budżetowych.

Dn. 12 lutego Prezydent Rzpltej rozwiązał Sejm Śląski. Następnego dnia aresztowano przywódcę „Volksbundu“ na Śląsku, postą Ulitza, za ułatwienie dezercji.

Dn. 19 lutego lewica sejmowa zgłosiła w Sejmie wniosek o postawienie min. Czechowicza w stan oskarżenia.

Dn. 29 lutego przybył do Polski rumuński minister spraw zagranicznych Mironescu.

Gabriel Czechowicz
min. skarbu w IV gabinecie Bartla.

Dn. 28 lutego na posiedzeniu senackiej komisji skarbowo-budżetowej Marsz. Piłsudski wygłosił mowę przeciw obcinaniu budżetów przez opozycję. Przy tej sposobności Marszałek poruszył sprawę „wesółych budżetów” z dawniejszych lat.

Dn. 8 marca min. Czechowicz zgłosił dymisję.

netu podpisana została dn. 14 kwietnia. Zmiany nastąpiły na stanowiskach ministra skarbu (nowy kierownik Ignacy Matuszewski), ministra oświaty (dr. Stanisław Czerwiński), oraz ministra pracy i opieki społecznej (Aleksander Prystor).

Dn. 28 kwietnia w Opolu pod wpływem szowinistycznej propagandy antypolskiej pobito w krwawy sposób aktorów polskich z Katowic, przybyłych do Opolu na gościnny występ. Napad ten oddziałal nader podniecająco na nastroje na kresach zachodnich, a poseł polski w Berlinie przedsięwziął odpowiednie kroki u rządu Rzeszy.

Dn. 5 maja Prezydent Rzpltej dokonał otwarcia nowego gmachu województwa i Sejmu śląskiego w Katowicach.

Dn. 16 maja otwarto w Poznaniu Powszechną Wystawę Krajową. Oprócz znaczenia kulturalnego i gospodarczego wystawa ta posiadała wybitne znaczenie propagandowe i polityczne, w związku z nią bowiem przybył do Polski sze-

Marsz. Piłsudski na posiedzeniu senackiej komisji skarbowo-budżetowej.

W związku z kampanją opozycji sejmowej przeciw b. ministrowi skarbu Czechowiczowi i przeciw budżetowi, Marsz. Piłsudski przybył dn. 28 lutego z. r. na posiedzenie senackiej komisji skarbowo-budżetowej i wygłosił dłuższe przemówienie, w którym wystąpił przeciw obcinaniu budżetów przez opozycję.

Kampanja w sprawie przekroczeń budżetowych rozstrzygnęła się dn. 25 marca, tego dnia bowiem Sejm głosami opozycji uchwalił postawienie min. Czechowicza w stan oskarżenia.

Dn. 7 kwietnia Marsz. Piłsudski wystąpił po raz drugi publicznie z ostrem oskarżeniem przeciw Sejmowi w artykule p. t. „Dno Oka”. Artykuł ten wywołał liczne komentarze.

Dn. 12 kwietnia rząd dra Bartla podał się do dymisji. W ciągu dwóch następnych dni dotychczasowy minister oświaty dr. Świtalski utworzył nowy rząd, a lista gabi-

Walery Stawek w albumie rosyjskiej „ochrany”.

Przedwojenna fotografia obecnego prezesa B. B. W. R. płk. Walerego Stawka, mieszcząca się w albumie rosyjskiej politycznej policji w Warszawie. Ten oryginalny dokument fotograficzny pochodzi z aktów warszawskiej „ochrany”, rejestrującej podobizny „politycznie podejrzanych” polskich działaczy.

Oficerowie włoskiej marynarki przy grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie.

Grupa oficerów włoskiej marynarki za pobytu w Warszawie (dn. 1 VIII 1929) u stóp pomnika ks. Józefa, z wiceadmirałem Rottą (w środku grupy) na czele.

reg ministrów zagranicznych, polityków i dziennikarzy, którzy mieli przez to sposobność bezpośredniego zetknięcia się z nami i czynienia bezpośrednich spostrzeżeń.

W dniach 19—23 maja bawił w Budapeszcie min. Zaleski, entuzjastycznie przyjmowany przez ludność Węgier. Wizyta min. Zaleskiego przyczyniła się niewątpliwie do pogłębienia opartych na wiekowej tradycji serdecznych stosunków polsko-węgierskich.

Z początkiem czerwca na podstawie porozumienia między Włochami i Polską poselstwa obu

tych państw zamienione zostały na ambasady i dn. 4 czerwca nowomianowany ambasador włoski hr. Franklin Martin złożył listy uwierzytelniające Prezydentowi Polski.

Dn. 15 czerwca Prezydent Rzpltej rozpoczął zwiedzanie Wołynia, witany wszędzie na kresach wprost entuzjastycznie.

Trybunał Stanu, zwołany dla sprawy b. ministra Czechowicza, zebrał się dn. 28 czerwca. Rozprawa zakończyła się przekazaniem Sejmowi sprawy dla ponownego jej zbadania. W toku rozprawy wygłosił również mowę Marsz. Piłsudski, któ-

Ze zjazdu Polaków z zagranicy w Warszawie.

Grupa uczestników Zjazdu w pochodzie do grobu Nieznanego Żołnierza. Na czele pochodu marsz. Senatu dr. Szymański.

Na lewo:
Fragment ze Zjazdu legjonowego w N. Sączu. Uczestnicy Zjazdu podczas mszy polowej odprawionej na rynku.

Poniżej:
Członkowie opery polskiej w Katowicach, którzy przybywszy dnia 28 IV z. r. do Opola na gościnny występ, napadnięci zostali i pobici przez szowinistów niemieckich. Na zdjęciu, dokonaniem po napadzie, zespół operowy jest niekompletny, gdyż kilkanaście osób, ofiar napadu, znajdowało się wówczas w szpitalach.

ry wziął na siebie odpowiedzialność za przekroczenia budżetowe.

Dn. 14 lipca rozpoczęły się w Warszawie obrady przedstawicieli wszystkich zbiorowisk polskich zagranicą. Zjazd ten pogłębił łączność między polskimi ośrodkami zagranicznymi a krajem macierzystym.

Dn. 15 lipca Prezydent Rzpltej przybył na czasowy letni pobyt do Krakowa, gdzie zamieszkał w swej rezydencji na Wawelu. — Podczas pobytu w Krakowie p. Prezydent zwiedzał zachodnią Małopolskę.

Dn. 25 lipca rozpoczął się w Katowicach proces Ulitza, zakończony wyrokiem skazującym oskarżonego za zdradę główną na 5 miesięcy więzienia.

„Il. Kuryer Codzienny“ ogłosił dn. 25 lipca sensacyjne dokumenty, odsłaniające tajniki propagandy antypolskiej, wykazujące niezbitcie, że publicysta angielski Robert Donald, autor dwóch antypolskich książek, był płatnym agentem propagandy niemieckiej. — Ta rewelacja wywołała w świecie wielkie poruszenie.

Dn. 11 sierpnia odbył się w Nowym Sączu tradycyjny doroczny zjazd legjonowy.

Rocznice powstania górno-śląskiego obchodzono uroczystości dn. 18 sierpnia w kraju. W głównych uroczystościach w Katowicach wziął udział Prezydent Rzpltej.

Dn. 4 września premier dr. Światłski przedstawił marszałkowi Sejmu propozycję odbycia wspólnej konferencji przedstawicieli klubów sejmowych celem usprawnienia obrad budżetowych. Większość stronnictw opozycyjnych na propozycję tę odpowiedziała odmownie.

Otwarcie Targów Wschodnich w dniu 7 września było wykorzystane przez ukraińską organizację wojskową do wykonania zamachów bombowych we Lwowie. Na szczęście zbrodnicze poczynania nie pociągnęły za sobą katastrof większych rozmiarów. Sprawców aresztowano.

W zakresie polityki zagranicznej zanotować należy sukces osiągnięty na Zgromadzeniu Ligi Narodów, gdzie dn. 9 września Polska ponownie prawie jednogłośnie wybrana została na członka Rady Ligi na nadchodzące trzecielecie.

Wobec zbliżania się sejmowej sesji jesiennej obóz popierający rząd proponował stronnictwom odbycie rzeczowych rozmów w sprawie przygotowania dyskusji nad rewizją konstytucji. Stronnictwa opozycyjne odrzuciły tę propozycję. W związku z tem marsz. Piłsudski ogłosił artykuł p. t. „Gasnącemu światu“, oświetlający zakulisowe pociągnięcia niektórych stronnictw w kierunku

ku nawiązania kontaktu z rządem. Na artykuł ten odpowiedział marszałek Sejmu Daszyński artykułem p. t. „Niewczesne żale“, wyjaśniającym jego inicjatywę co do takiego zbliżenia.

W dn. 30 września podczas uroczystości związanych z zamknięciem P. W. K. wygłosili mowy o tematach politycznych i ekonomicznych premier Światłski oraz ministrowie Kwiatkowski i Matuszewski.

Proces przeciw sprawcom napadu na polskich aktorów w Opolu rozpoczął się dn. 7 październi-

ka i po szeregu rozpraw, toczących się w atmosferze teroru, zakończył się 12 października skazaniem kilku tylko oskarżonych na drobne kary.

Rząd polski i angielski wydały w dn. 14 października oficjalny komunikat w sprawie podniesienia poselstw w Londynie i Warszawie do rzędu ambasad.

Równocześnie rozpoczęły się między rządami Stanów Zjednoczonych i Polski rozmowy na temat wzajemnego podniesienia poselstw w Warszawie i Waszyngtonie do rzędu ambasad.

Kronika zagraniczna.

Z początkiem stycznia nastąpił w Jugosławii przewrót polityczny. Król Aleksander wobec trudności wewnętrznych kraju, spowodowanych wadliwym ustrojem parlamentarnym, w nocy z dn. 5 na 6 stycznia zniósł konstytucję i zaprowadził czasowo absolutyzm królewski.

Dn. 16 stycznia znany publicysta angielski Wickham Steed opublikował tajny memoriał gen. Groenera w sprawie budowy pancernika „A“. Memoriał ten stwierdzał, że zbrojenia niemieckie na morzu są w pierwszym rzędzie skierowane przeciw Polsce. Sprawa pancernika „A“ w ciągu obrad nad nią zdawała się grozić rozbiciem koalicji rządowej niemieckiej, gdyż socjaliści jako partja oświadczała się przeciw pancernikowi, a ministrowie socjalistyczni za budowę, jednak w decydujących momentach socjaliści głosowali za budową.

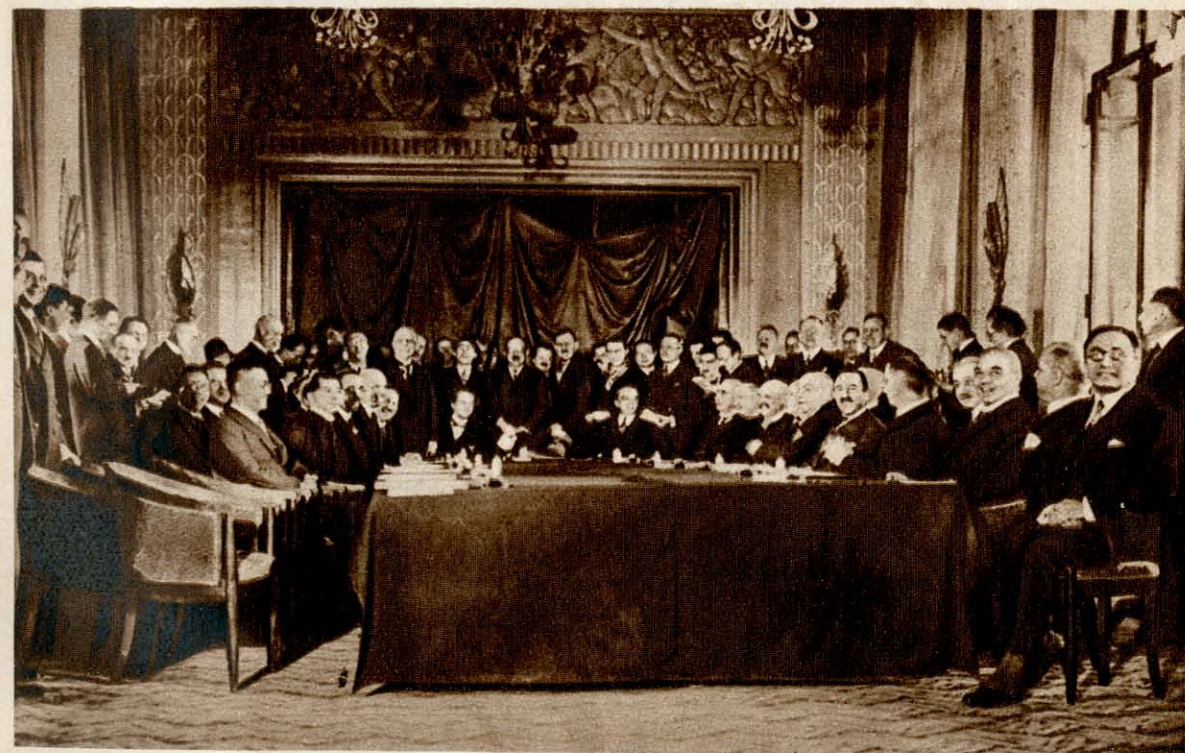
Dn. 27 stycznia Holandia obchodziła uroczystości 350-lecia zjednoczenia państwa.

Dn. 29 stycznia Trocki opuścił państwo sowieckie jako wygnaniec, udając się do Turcji. Próby Trockiego uzyskania pozwolenia na pobyt w Niemczech, Austrii, Czechosłowacji i Anglii nie powiodły się.

Dn. 7 lutego kard. Gasparri zawiadomił dyplomatów akredytowanych przy Watykanie o zawarciu ugody między Kwirynalem a Watykanem, w myśl której wskrzeszone zostało Państwo kościelne. Podpisanie układu między Stolicą Apostolską a rządem włoskim nastąpiło dnia 11-go lutego.

W Paryżu otwarto dn. 9 lutego konferencję rzeczoznawców finansowych Stanów Zjedn., Anglii, Francji, Belgji, Włoch, Japonji i Niemiec, którzy mieli się zająć wypracowaniem projektu ostatecznego uregulowania kwestji odszkodowań wojennych.

Rada Ligi Narodów zebrała się w Madrycie dn. 4 marca na sesję wiosenną. Najważniejszą

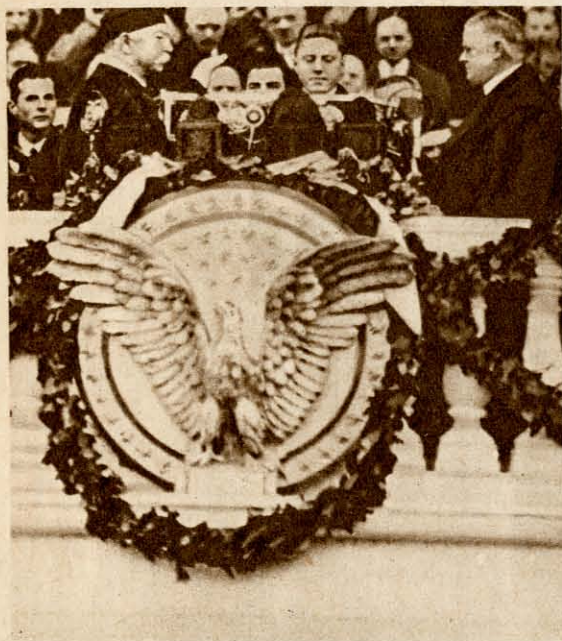
Konferencja rzeczoznawców finansowych w Paryżu.

Uroczystość otwarcia konferencji w dniu 9 lutego z. r. w hotelu „George V“ w Paryżu. Przewodniczy przedstawiciel Stanów Zjednoczonych Owen Young (w środku za stołem).

Obrazek z powstania w Meksyku.

Grupa powstańców przy budowie barykady podczas walk ulicznych w Vera Cruz.

Zmiana prezydenta Stanów Zjedn.

Nowy prezydent Hoover wobec przedstawicieli władz składa dnia 4 III z. r. przysięgę na konstytucję przez pocałowanie biblij, którą prezydentowi podaje najwyższy sędzia Mr. Taft. Na zdjęciu bocznem: Nowy prezydent Herbert Hoover i ustępujący prezydent Coolidge (z lewej).

sprawą znajdującą się na porządku dziennym była sprawa mniejszościowa i sprawa Ulitza.

W Meksyku wybuchła dn. 4 marca nowa rewolucja, która zakończyła się po kilkutygodniowych walkach zwycięstwem rządu.

Wybrany w r. 1928 prezydent Stanów Zjednoczonych Hoover objął swój urząd dn. 5 marca.

Dn. 9 marca papież przyjął na audjencji korpus dyplomatyczny, wygłaszając do zgromadzo-

nych przedstawicieli państw obcych dłuższe przemówienie o znaczeniu podpisanych umów watykańskich.

Dn. 25 marca odbyły się we Włoszech pierwsze wybory od czasów objęcia dyktatury przez Mussoliniego. Wybory te posiadały raczej charakter plebiscytu w sprawie faszyzmu, gdyż każdy z głosujących mógł się oświadczyć tylko za rządami faszystowskimi lub przeciw nim. — Uroczyste otwarcie parlamentu włoskiego nastąpiło dn. 20-go kwietnia.

Dzień 1-go maja minął naogół spokojnie. Tylko w Niemczech w pierwszych dniach maja wydarzyły się krwawe rozruchy komunistyczne, które

w Berlinie przybrały miejscami nawet rozmiary rewolty.

Dn. 6 maja dokonano zamachu na Waldemaras. Waldemaras wyszedł cało. Sprawa zamachu nie została bliżej wyjaśniona.

W Anglii król rozwiązał dn. 10 maja parlament i zarządził nowe wybory.

Mimo zawarcia ugody między Stolicą Apostolską a rządem włoskim zaznaczyły się pewne tar-

Plebiscyt w sprawie faszyzmu we Włoszech.

Propaganda uliczna w Rzymie na rzecz głosowania za faszyzmem. Na gmachu olbrzymi portret Mussoliniego, oraz hasła głosowania „si” (tak).

cia, zwłaszcza na tle ingerencji państwa i Kościoła do wychowania młodzieży. Odmienne zapatrywania na tę sprawę papieża i Mussoliniego znalazły wyraz w mowie Mussoliniego dn. 14-go maja i odpowiedzi Papieża 16-go maja.

Rumunja obchodziła w dn. 21 maja z wielkimi uroczystościami 10-lecie powstania wielkiej Rumunji.

Na Litwie rozstrzelano dn. 24 maja studenta Wasyljusa, rzekomego sprawcę zamachu na Waldemaras, pomimo, iż poszlaki wskazywały raczej na to, że jest on niewinny.

Tarcia chińsko-sowieckie w sprawie t. zw. kolei transsyberyjskiej weszły w bardzo groźne stadium w dn. 29 maja, wskutek aresztowania przez władze chińskie całego personelu konsulatu sowieckiego w Charbinie, pod zarzutem uprawiania agitacji wywrotowej.

Wybory angielskie odbyły się dn. 30 maja. Przyniosły one zwycięstwo partii pracy. Wobec wyników wyborów gabinet angielski podał się do dymisji 3 czerwca, a w 2 dni później przywódca partii pracy Mac Donald utworzył nowy rząd.

Na konferencji paryskiej po kilkumiesięcznych obradach osiągnięto nareszcie dn. 4 czerwca porozumienie na podstawie planu reparacyjnego, opracowanego przez rzeczoznawcę amerykańskiego Ovena Younga. Podpisanie planu Younga nastąpiło w dn. 7 czerwca w uroczysty sposób.

W dn. 10 do 15 czerwca odbywała się letnia sesja Rady Ligi Narodów.

Wojna religijna w Meksyku zakończyła się dn. 22 czerwca podpisaniem umowy między Watykanem a rządem meksykańskim.

Nowy rząd angielski rozpoczął swe prace staniem nawiązania stosunków dyplomatycznych z sołtami, zapraszając rząd sowiecki do podjęcia rozmów na ten temat.

Król angielski stworzył w tradycyjny i uroczysty sposób dnia 2-go lipca nowy parlament angielski.

Dn. 11-go lipca Briand w artykule dziennikarskim wystąpił niespodziewanie z projektem utworzenia stanów zjednoczonych Europy, początkowo na polu gospodarczym.

August Waldemaras.

B. premier Litwy, którego gabinet upadł nagle dn. 19 IX z. r.

Z obrad konferencji reparacyjnej w Hadze.
Historyczny gmach parlamentu, w którym obrady konferencji doprowadziły do ustalenia planu reparacyj.

kę parlamentarną o ratyfikację układów dłużnych z Ameryką. Poincare osiągnął dwukrotnie (16 i 23 lipca) zwycięstwo i parlament ratyfikował układy dłużne. Po tym wspaniałym sukcesie Poincare z powodu ciężkiej choroby dn. 26 lipca zgłosił dymisję, a nowy rząd francuski utworzył Briand dn. 27 lipca.

Zapowiedziany hucznie przez komintern czerwony dzień w dn. 1 sierpnia zakończył się zupełnym fiaskiem i wykazał upadek wpływów komunistycznej międzynarodówki na świecie.

Dn. 6 sierpnia rozpoczęła w Hadze obrady konferencja haska, na której przedstawiciele 14 państw mieli ustalić ostateczny tekst planu rozwiązującego sprawę reparacyj. Konferencja ta mimo bardzo krytycznych nieraz chwil doprowadziła do ostatecznego porozumienia w dn. 28 sierpnia i w 3 dni później została zamknięta po podpisaniu dokumentów w sprawie reparacyj i przedterminowej ewakuacji Nadrenji.

W drugiej połowie sierpnia Palestyna stała się widownią krwawych walk między Arabami a kolonistami żydowskimi w następstwie nieporozumień wynikłych na tle sporu o t. zw. ścianę płac.

Powyżej: Komuniści demonstrujący dn. 1 maja w Berlinie.
Na prawo: Fragment z konfliktu chińsko-sowieckiego. Chińskie pogotowie sanitarne na terenie walk w Mandżurji.

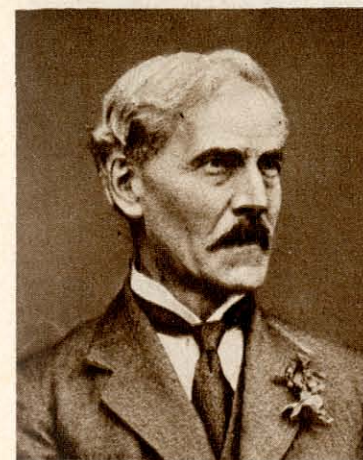
Rząd sowietów upatrując w dążeniu Chin do zlikwidowania wpływów rosyjskich na kolei transsyberyjskiej naruszenie istniejących umów, wystosował dn. 13-go lipca ultimatum do Chin. Ponieważ odpowiedź Chin nie zadowoliła Sowietów, nastąpiło 18-go lipca formalne zerwanie stosunków dyplomatycznych.

W drugiej połowie lipca rząd Poincarego musiał stoczyć ciężką wal-

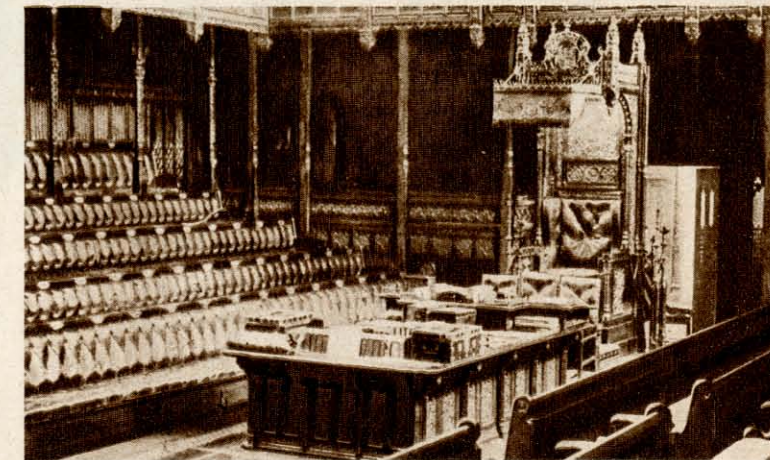

Obrazki z wyborów w Anglii.

Na lewo: Liberalna kandydatka, panna Dora West, w jednym z okręgów Londynu agituje wśród robotników za swoją kandydaturą. Na prawo: Lloyd George agituujący wśród robotnic.

Ramsay Mac Donald
premjer W. Brytanji.

Fragment z parlamentu angielskiego.
Wnętrze sali parlamentu, z krzesłem tronowym.

czu. Władze angielskie stosunkowo szybko przywróciły tam porządek i położyły kres starciom, niemniej jednak zagadnienie nie zostało uregulowane, gdyż tubylcza ludność arabska jest przeciwna kolonizacji Żydów.

Jesienna sesja Rady Ligi Narodów rozpoczęła się dn. 29-go sierpnia, a dn. 2 września otwarto posiedzenie Ligi Narodów.

Dn. 12-go września nastąpiła w rządzie włoskim zmiana, mianowicie Mussolini, który w swoim ręku trzymał dotychczas kierownictwo wszystkich ministerstw, zrzekł się 5 tek ministerjalnych, powierzając ich prowadzenie resortowym ministrom.

Dn. 14 września Anglja rozpoczęła ewakuację Nadrenji.

Malgorzata Bondfield
brytyjski minister pracy.

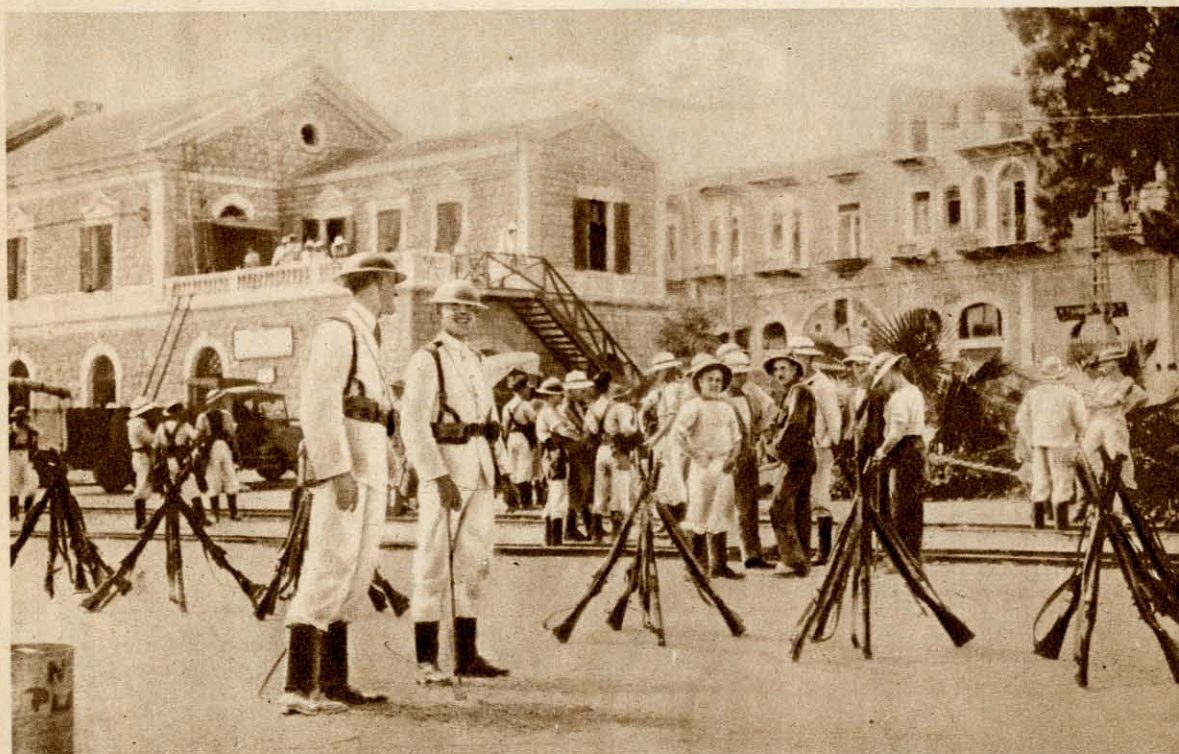

Filip Snowden
brytyjski minister skarbu.

„Ściana płaczu“ w Jerozolimie.

Pamiętkowy dla żydów zabytek, przedmiot sporu i krwawych starć między Arabami a kolonistami żydowskimi.

Z zaburzeń w Palestynie.

Oddział brytyjskiej marynarki biwakuje na ulicach Haify, aby nie dopuścić do starć arabsko-żydowskich.

Evakuacja Nadrenji.

Oddział angielskich wojsk okupacyjnych w chwili odjazdu z Nadrenji do Anglii.

Owen Young
autor planu reparacyjnego.

Dr. Jan Schober
nowy kanclerz Austrii.

Dyktatura Waldemarasa upadła zupełnie niespodziewanie dn. 19-go września, kiedy po powrocie z Genewy zmuszono Waldemarasa do zgłoszenia dymisji. Nowy rząd litewski utworzył premier Tubielis.

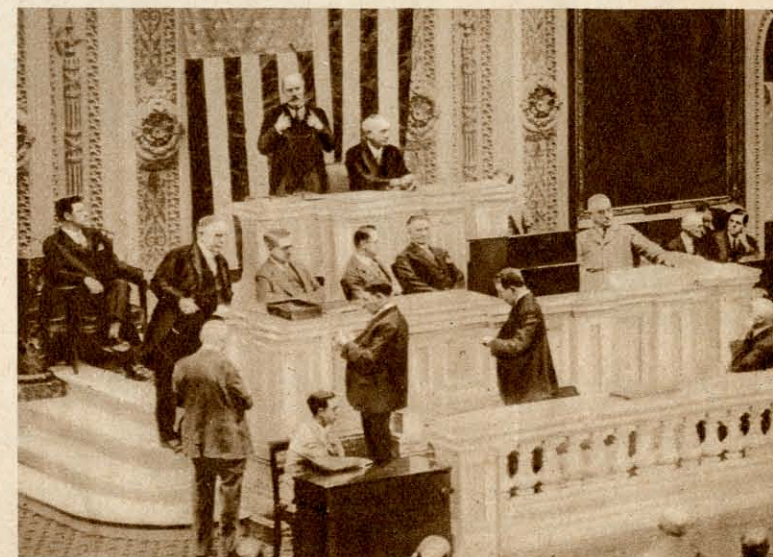
Dn. 25 września parlament czesko-słowacki został rozwiązany.

Dn. 25 września gabinet austriacki Steruwitza zgłosił dymisję, a nowy rząd utworzył b. prezydent policji Schober.

Dn. 3 października po długich rokowaniach ambasadorów sowieckich w Paryżu i sekretarz stanu Henderson podpisali układ w sprawie podjęcia stosunków dyplomatycznych sowiecko-angielskich.

Minister spraw zagr. Rzeszy dr. Gustaw Stressemann zmarł nagle w dniu 3 października. Sprawa obsadzenia teki spraw zagranicznych stała się powodem nieporozumień w łonie koalicji rządowej.

Dn. 4 października przybył do Stanów Zjednoczonych witany uroczystością premier angielski Mac Donald. Podróż ta miała znaczenie głównie dla sprawy ograniczenia zbrojeń morskich.

Z pobytu brytyjskiego premiera Mac Donald w Waszyngtonie.
W sali Kongresu w Waszyngtonie Mac Donald wygłasza mowę za rozbrojeniem.

GEOGRAFJA.
ETNOGRAFIA.
DEMOGRAFIA.
DZIEJE 10-LECIA.
DZIEJE ORĘŻA.

—

USTRÓJ PAŃSTWA.
WŁADZE NACZELNE.
POLITYKA WEWNĘTRZNA.
POLITYKA ZAGRANICZNA.

—

UNIFIKACJA
USTAWODAWSTWA.
SĄDOWNICTWO.
OBRONA
I BEZPIECZEŃSTWO
KRAJU.
STOSUNKI
WYZNANIOWE.

—

ODBUDOWA KRAJU.
ODBUDOWA MIAST.
KOMUNIKACJE.
BALNEOLOGJA.
UZDROWISKA.
LETNISKA.
TURYSTYKA.

—

SZKOLNICTWO.
NAUKA.
PIŚMIENNICTWO.
SZTUKI PIĘKNE.
MUZYKA.
TEATR.
REGIONALIZM.

—

USTRÓJ SPOŁECZNY.
SPÓŁDZIELCZOŚĆ.

—

POLACY
NA OBCYZYŃIE.

—

KULTURA FIZYCZNA.
SPORT.

—

DZIAŁ KOBIECY.

—

ROZWÓJ GOSPODARCZY.
GOSPODARKA PAŃSTWA
I SAMORZĄDU.
ROLNICTWO,
GÓRNICSTWO I HUTNICTWO.
PRZEMYSŁ.
RZEMIOSŁO.
HANDEL.
BANKI.
UBEZPIECZENIA.
NAUKA
I PUBLICYSTYKA
GOSPODARCZA.

„DZIESIĘCIOLECIE POLSKI ODRODZONEJ“

Tak jak „Powszechna Wystawa Krajowa“ w Poznaniu była dokumentem Polski Odrodzonej z kamienia, żelaza i drzewa, tak „Dziesięciolecie Polski Odrodzonej“ jest jej dokumentem w słowie i obrazie. Tylko, że Wystawa przemieniła a „Dziesięciolecie Polski Odrodzonej“ przetrwa pokolenia.

Bo „Dziesięciolecie Polski Odrodzonej“ jest niejako encyklopedią pierwszych 10 lat Rzeczypospolitej — dokumentem obiektywnym, ujmującym ściśle i rzeczowo a jednak żywo i barwnie całokształt dzieł, spraw i życia Odrodzonej Polski.

To też dzieło powinno się znaleźć w rękach każdego Polaka w kraju (a tembardziej zagranicą) bo nie tylko będzie mu ono, dzięki swemu dokumentarycznemu charakterowi, księgą informacyjną i pomocniczą — dzięki swej treści, niewyczerpaną kopalnią lektury poważnej — dzięki tysiącom ilustracji przedmiotem rozrywki — dzięki swej szacie zewnętrznej ozdobą każdej biblioteki i każdego salonu — ale da mu zarazem dokładny obraz tak olbrzymich rezultatów pracy dokonanej w pierwszym dziesięcioleciu, jakich ani oko ludzkie ani umysł zmierzyć nie mogły w ich rozprószeniu na drobiazgi zjawisk codziennego życia.

60
złotych

**REWELACJA
NA RYNKU KSIĘGARSKIM!**

**KSIĘGA, JAKIEJ JESZCZE
POLSKA NIE WIDZIAŁA!**

WEDŁUG CEN RYNKU KSIĘ-
GARSKIEGO POWINNA
KOSZTOWAĆ
300 zł.

60
złotych

KOSZTUJE

„DZIESIĘCIOLECIE POLSKI ODRODZONEJ“

1918 — 1928

1.200 stron druku

Blisko **4.000** ilustracji

Okolo **350** prac pióra czołowych ludzi w Polsce: mężów stanu, mężów nauki, literatury, sztuki etc.

Format albumowy

Papier ilustracyjny

BEZ ANONSÓW!

Druk rotograviurowy

Okładka płócienna, bogato tłoczona,
ze złożonym grzbietem

Waga książki przeszło **5 kg**

DO NABYCIA WSZĘDZIE

SKŁAD GŁÓWNY
„PAŁAC PRASY“
KRAKÓW
UL. WIEŁOPOLE 1.

WYDAWNICTWO

„IL. KURYERA CODZ.“

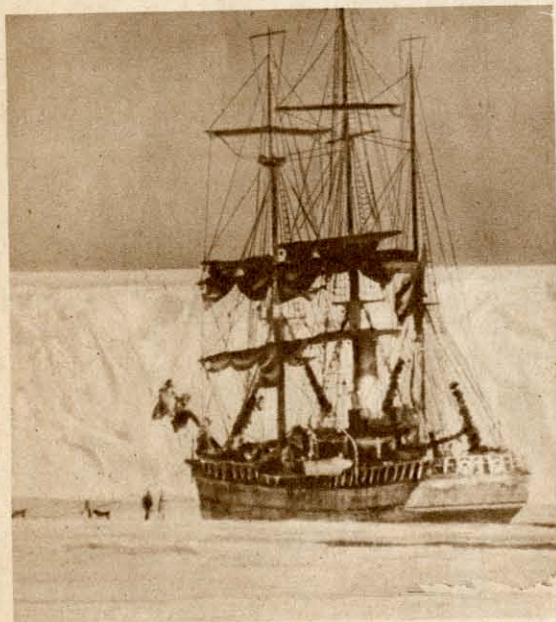
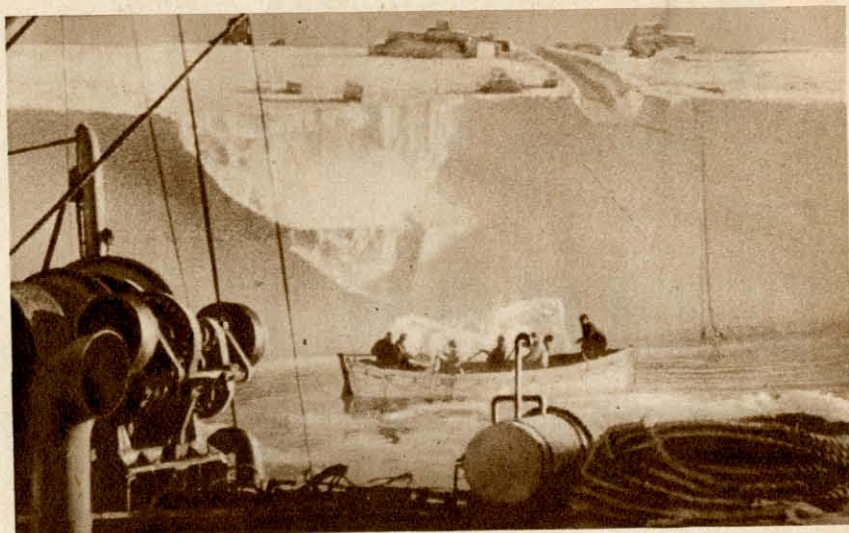
I „ŚWIATOWIDA“

KRAKÓW-WARSZAWA

Pochód kultury.

Czego dokonał na polu kultury rok ubiegły? Jakimi wytycznymi zaznaczył się w postępie, jakie przyniósł prawdy, jakie zdobycze, jaką wiedzę z otchłani niewiedzy? Niełatwe to zadanie odróżnić rzeczy istotne od nieistotnych, znaleźć istotne ziarno wśród głośno i szumnie brzmiających a nierzadko fałszywych doniesień.

Ale mimo tych zastrzeżeń można naogół stwierdzić, że rok ubiegły pogłębił, rozszerzył i rozbudował hasła i idee bieżącej epoki. Epoka ta nosi jeszcze wybitne piętno powojennych nastrojów i zmian w strukturze duchowej. Zbliżniliśmy już rany jeśli nie fizyczne, to przynajmniej moralne. I tutaj uderza, że w miarę jak oddalamy się od wielkiej wojny i zyskujemy historyczną perspektywę na nią, widzimy coraz wyraźniej ogrom katastrofalnych skutków tego zjawiska, do którego w r. 1914 przystępowano z zimnem

wyrachowaniem. To też idea przewodnią dzisiejszej myśli twórczej, kształtującej życie, jest zapobiec powtórzeniu się podobnego kataklizmu, usunąć wojnę z form życia narodów.

Na podłożu takich dążeń pojawiły się w ub. roku różne projekty rozbrojeniowe, może czasem wysunięte jako czysto taktyczne pociągnięcia, ale odzwierciedlające kierunek zbiorowej pracy mózgów narodów.

Na takim podłożu zrodziła się wysunięta przez Brianda idea Stanów Zjednoczonych Euro-

py, w pierwszej chwili robiąca wrażenie utopji, jednakże charakterystyczna dla poszukiwania środków skasowania wojny.

W tej atmosferze pokojowych wytycznych na przyszłość dojrzywać zaczęły w ub. roku wielkie koncepcje techniczne, mogące być realizowanymi tylko w ciągu lat pokoju.

Z wyprawy Byrda do bieguna południowego.

U góry: Obóz zimowy wyprawy na barjerze lodowej w Zatoce Wielorybiej. Zdjęcie przedstawia moment, gdy łódź wyprawy śpieszy na ratunek mechanika Hardinga, który skutkiem oberwania się barjery spadł z niej w morze. Na lewo: Główny okręt wyprawy „City of New York”, zimujący przy barjerze, na której mieści się obóz.

Poniżej: Straszna przygoda foksterjera Byrda, „Igloo”. Pies po raz pierwszy ujrzał niesamowitego mieszkańca podbiegunowego, pingwina i aż przysiadł ze zdumienia.

I tak w fazę realnych studjów wszedł projekt tunelu podmorskiego pod kanałem La Manche, wznowiono problem tunelu od Gibraltaru do Afryki, wysunięto zagadnienie nawodnienia Sahary, aby olbrzymi obszar jałowych piasków zrobić użytecznym w służbie cywilizacji.

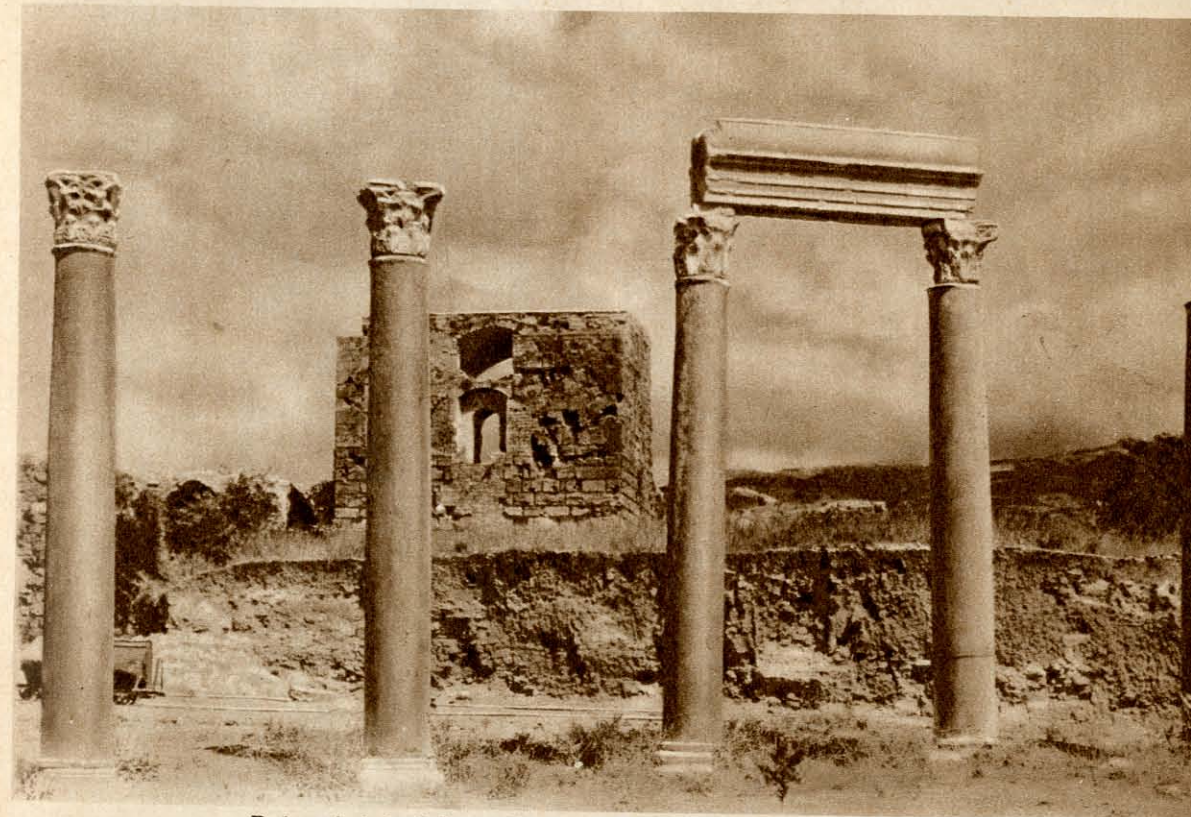
A u nas w Polsce podjęto gigantyczny plan osuszenia Polesia, największe dziś przedsięwzięcie techniczne w Europie.

Również w atmosferze pokoju mogła być realizowana wielka wyprawa Byrda w okolice bieguna

Wykopaliska w Egipcie.

U góry: Olbrzymi blok kamienny z hieroglifami, odkryty w ubiegłym roku w Egipcie koło I-ej katarakty na Nilu. Na lewo: Alabastrowa łódka pogrzebowa na alabastrowym cokole, znaleziona w grobowcu Tutankhamena.

Ruiny świątyni boga Słońca odkopane w Baalbek w Syrii.

Nowe interesujące odkopaliska z czasów helleńskiej kultury, podobne do znajdujących się w Baalbek i Palmirze ruin starych świątyń. W głębi ruiny czworobocznej budowli z czasu wypraw krzyżowych.

połudn., oraz szereg wypraw archeologicznych dla wydzierania ziemi tajemnic minionych dziejów.

Jeżeli jeszcze uwzględnimy rejestrowany stale przez prasę codzienną ogrom wynalazków, które przyniósł rok ubiegły, wynalazków w najróżno-

rodniejszych dziedzinach życia, od różnych specjalnych ulepszeń do środków czysto praktycznych, widzimy tutaj błogosławione skutki pokoju, w którym myśl twórcza człowieka może pracować owocnie dla zbiorowego dobra.

Zarząd Związku oświaty i obrony kresów polskich w Ameryce.

Pośrodku siedzi prof. Uniw. Jag. dr. Roman Dyboski, który w z. r. wygłosił szereg odczytów o Polsce w Stanach Zjednoczonych, pogłębiając niemi interesowanie się Polską.

U nas w Polsce, gdzie pragnienie pokoju i chęć utrwalenia go w świecie jest kierującym czynnikiem naszego życia państwowego, zaznaczył się rok ubiegły rozwojem i wzrostem fabryk, zbliżając nas do ideału samowystarczalności przemysłowej. Wielkim etapem w tym kierunku jest ukończona w z. r. olbrzymia fabryka związków azotowych w Mościcach pod Tarnowem, a drugi taki wielki etap — to nasze okno na świat, Gdynia, zarówno miasto jak i port, którego amerykański rozwój budzi niekłamany podziw zagranicą.

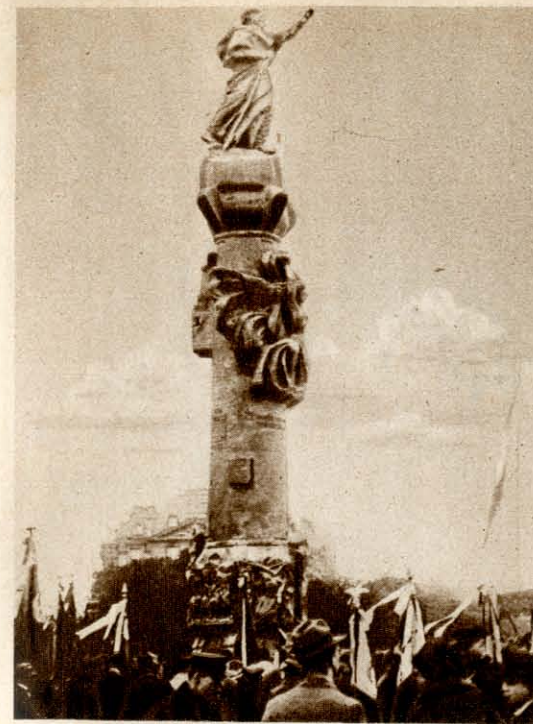
Przegląd chronologiczny.

W porządku chronologicznym należy zarejestrować z ub. roku m. in. następujące ważniejsze przejawy:

Z początkiem roku podjęto dalsze poszukiwania w grobowcu Tutankhamena i odkryto czwartą komorę, gdzie znaleziono szereg cennych przedmiotów obrzędowych i użytkowych. Z pośród nich najpiękniejszym i najcenniejszym jest alabastrowy model łodzi pogrzebowej.

Wielkie zainteresowanie w całym świecie wzbudziły losy wyprawy amerykańskiego lotnika Byrda do terenów pod biegunem południowym. Byrd, który w jesieni r. 1928 wyruszył okrętem do Antarktydy, założył swą podstawę operacyjną przy zatoce Wielorybiej i stamtąd przy pomocy samolotów rozpoczął badania terenów i mórz. Tam też uczestnicy wyprawy spędzili zimę podbiegunową,

Na zdjęciu na prawo: Jeden ze słynnej kolekcji 156 sztuk arrasów wawelskich, wywiezionych w r. 1795 z Warszawy do Petersburga, a obecnie odzyskanych w ilości 95 sztuk.

Pomnik Adama Mickiewicza w Paryżu.

Uroczystość odsłonięcia pomnika, dzieła francuskiego rzeźbiarza Emila Bourdelle'a, na placu Alma 28 kwietnia z. r.

urządziwszy sobie odpowiednie kwatery. Wyprawa rozporządzając stacją iskrową, komunikowała światu wyniki swych badań oraz szczegóły ze swego pobytu; te relacje przyjmowane były skwapliwie przez cały świat. Przypomnieć tu trzeba, że wyprawa Byrda zimowała pod biegunem w tem miejscu, gdzie przed 32 laty kierownik naukowej belgijskiej wyprawy do bieguna południowego, właściwy odkrywca Antarktydy, Polak Henryk Arctowski, pierwszy z badaczy spędził zimę pod biegunem południowym.

Z początkiem roku ukończono po 4-ch latach pracy budowę kolei podziemnej w Londynie, obecnie największej tego rodzaju kolei na świecie.

Wybitny polski uczony dr. Roman Dyboski, który jako pierwszy wymienny profesor z Polski, między Polską a Ameryką, wyjechał do Stanów Zjedn., wygłosił tam w wielu osiedlach polskich oraz w wyższych zakładach naukowych szereg odczytów o Polsce. Odczyty te okazały się nader owocną propagandą na-

Pomnik Bolesława Chrobrego w Gnieźnie.

Uroczystość odsłonięcia pomnika, dzieła art. rzeźb. Marcina Rożka, przez Prezydenta Rzpltej dnia 30 maja z. r.

szego kraju w Ameryce, oraz poważnym czynnikiem ściślejszego zbliżenia Polonii amerykańskiej z Ojczyzną.

Z początkiem stycznia wrócili do Polski rewindykowane od Sowietów cenne zabytki, wywiezione przez Moskali, m. in. berło króla Władysława IV, płaszcz koronacyjny, berło i korona cara Aleksandra I i Mikołaja I, którzy koronowali się jako królowie w Warszawie. Wśród później zrewindykowanych zabytków, znalazł się płaszcz króla Jana III, ofiarowany mu przez Ludwika XIV, chorągiew turecka z XVII w. i t. p.

W ub. r. kościół katolicki podniósł do rzędu błogosławionych:

ks. Jana Bosko, założyciela zak. Salezjanów, Małgorzatę Redi, Karmelitanę Bosą, zmarłą w r. 1770, Franciszkę da Camboroso, braci-szka z zakonu Kapucynów, zmarłego w roku 1866, O. Klaudjusza de la Colombierze, b. Ojca duchownego św. Małgorzaty Alacoque, wreszcie ks. Kosmę da Carboniano, Ormianina, misjonarza, zamęczonego w roku 1707.

Pierwszy pomnik ofiar wojny gazowej.

Pomnik wzniesiony w Belgii, odsłonięty w obecności króla d. 26 IV z. r. Plaskorzeźba na frontonie obrazuje straszne skutki wojny gazowej.

Pogrzeb ś. p. por. Kazimierza Szalasa w Warszawie.

Zwłoki ś. p. Szalasa, który w lecie r. 1928 poniósł śmierć podczas lądowania w Bagdadzie, przewieziono do kraju, gdzie je dn. 24 maja z. r. uroczystie pochowano w Warszawie.

W lutym prof. Hans Fischer z Monachjum, po 17-letnich żmudnych doświadczeniach, zrobił duży krok naprzód na polu *syntezy barwika krwi*, uzyskując substancję bardzo blisko pokrewną hemoglobinie. Poprzednikiem badań prof. Fischera na tem polu jest światowej sławy polski uczony prof. Uniw. Jag. dr. *Leon Marchlewski*, który odkrył powinowactwo między czerwonymi ciałkami krwi a chlorofilem.

W lutym oddano do użytku publicznego *najdłuższy most świata*, wybudowany na James River, w stanie Virginja w Am. Płn. Most ten ma 5 mil ang. długości.

W lutym archeolog berliński dr. Herzfeld odkrył *ruiny starożytnego miasta Bazargadae*, dawnej stolicy Cyrusa Wielkiego.

Piękny czyn obywatelski zanotować należy z kwietnia z. r. — Zmarły w tym czasie obywatel ziemski w pow. opoczyńskim ś. p. *Gabriel Kraśński*, zapisał *Polskiej Akademji Umiejętności* dwa doskonale zagospodarowane majątki. — Ta ofiarność na popieranie polskiej nauki zasługuje na jaknajwiększe uznanie, gdyż nader skromne u nas dotacje na rzecz Akademji nie mogą wystarczyć na żywszy rozwój nauki w Polsce, zagranicą zaś, zwłaszcza w Ameryce, na te cele idą miljonowe fundacje.

Odrestaurowanie grobów Scypionów w Rzymie.

Słynne groby Scypionów przy Via Appia, pochodzące z r. 312 przed Chr., odrestaurowane zostały obecnie. — Na zdjęciu: Uroczystość otwarcia odnowionych historycznych zabytków w obecności Mussoliniego, oraz członków włoskiego rządu.

W kwietniu mistrz *Ignacy Paderewski* złożył *królewski dar dla ofiar wojny we Francji*, przeznaczając dochód 3 milionów fr. uzyskany ze swych koncertów w różnych miastach Francji, na przytulki dla wdów wojennych.

W kwietniu powstała *polsko-brytyjska linja morska*, która na czterech parowcach, będących własnością przeważnie Polaków, pełni pomiędzy Gdynią a Anglią służbę pasażerską i przesyłkową.

Dn. 28 kwietnia odbyła się *piękna uroczystość odsłonięcia pomnika Adama Mickiewicza w Paryżu na placu Alma*. — Wieszcz polski jest przedstawiony w postaci pielgrzyma, kroczącego z kiem pielgrzymim w rękę.

Pomnik wyszedł z pracowni najwybitniejszego współczesnego rzeźbiarza francuskiego Bourdelle'a. Uroczystość odsłonięcia była podniosłą manifestacją przyjaźni polsko-francuskiej.

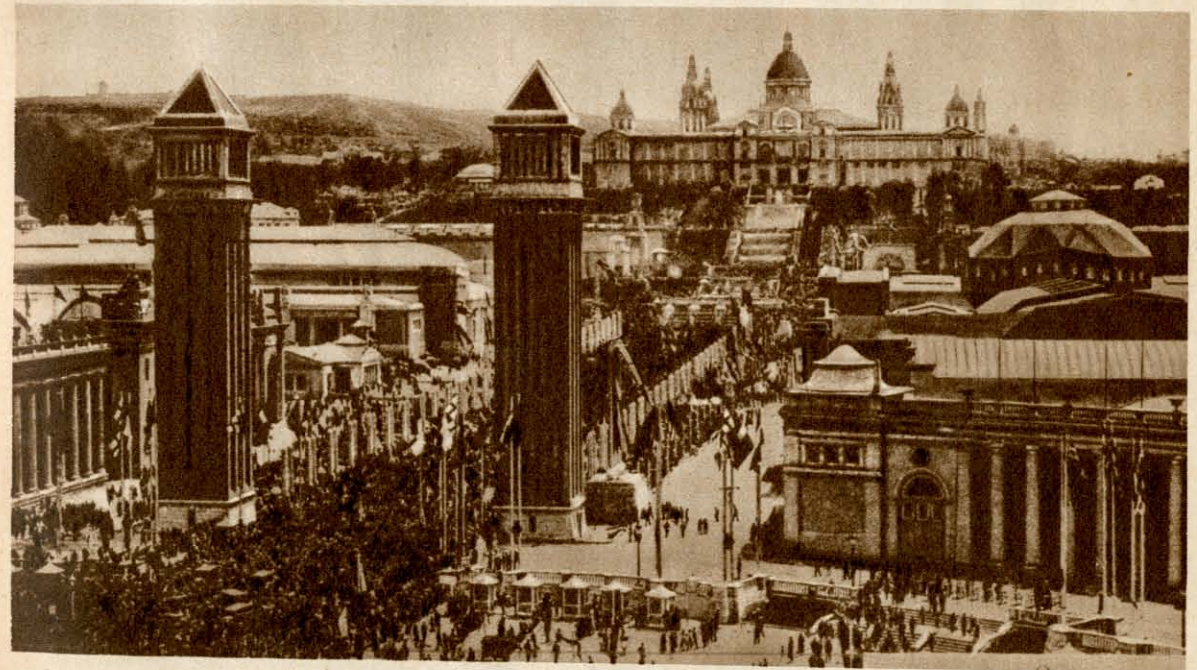
W *bibliotece Kórnickiej* odkryto w maju obraz *Tycjana*, przedstawiający 8-letniego ks. Urbina Galeazina. Obraz ten powiększa wydatnie nasz stan posiadania dzieł wielkich mistrzów.

Pierwsza rozmowa telefoniczna między Krakowem a Buenos-Aires odbyła się dn. 15 czerwca. Rozmawiała redakcja „I. K. C.” z przebywającymi

Z wystawy iberyjsko-amerykańskiej w Sewilli.

Malowniczy pawilon wystawowy dzieł religijnych dawnej sztuki.

Panorama międzynarodowej wystawy w Barcelonie.

W głębi widoczny Pałac Narodów, centralny punkt wystawy.

tam na gościnnych występach słynnym tenorem polskim Kiepurą.

W Wilnie odbyło się 15 czerwca uroczyste *odsłonięcie pomnika-nagrobka arcybiskupa wileńskiego ks. Cieplaka*, zasłużonego kapłana patryjoty, ofiary teroru bolszewickiego.

Dn. 20 czerwca odbyła się w Aleppo w Syrii ekshumacja zwłok *gen. Józefa Bema*. Pośmiertne

Uroczystości sprowadzenia do kraju zwłok generała Józefa Bema.

Na lewo: Składanie szczątków pośmiertnych generała z grobu do trumny na cmentarzu w Aleppo. Kości składa porucznik madagaskarskiego pułku kolonialnego, Rakoto, pochodzący z królewskiej rodziny madagaskarskiej. Za trumną stoją członkowie polskiej delegacji, przybyłej do Aleppo po zwłoki, z przewodniczącym delegacji, płk. Emilem Przedzimirskim, szefem depart. art. M. S. Wojsk. na czele. W kole: 104-letni Turek, obecny przy ekshumacji, który znalazł gen. Bema z czasu przyjazdu generała do Turcji. U góry: Fragment z uroczystości w Budapeszcie. Trumna na lawecie w drodze do Muzeum Narodowego. U dołu: Trumna, ustawiona na podwórzu arkadowym na Wawelu. Przy trumnie warta honor. strzelców podhalańskich. (Zdjęcie fotograficzne zrobione w nocy).

Na lewo: Wyniesienie trumny z Wawelu przez główną bramę wjazdową. Trumnę niosą generałowie armii polskiej. Obok idą członkowie polskiej delegacji i eskorta honorowa oficerów artylerji.

Na prawo: Fragment z uroczystości złożenia trumny w Mauzoleum w Tarnowie. Na trybunie inspektor armji gen. Jan Romer wypuszcza gołębia pocztowego z meldunkiem do Warszawy, że zwłoki gen. Bema spoczęły w wolnej Polsce.

Poniżej: Moment wnoszenia trumny do Mauzoleum. Trumnę niosą członkowie delegacji węgierskiej przybyłej na uroczystości. — Przy Mauzoleum w rogach platformy stoją czterej trębacz, który odegrali historyczne pobudki wojskowe z czasów Bema.

Z międzynarodowego zlotu harcerzy w Birmingham.

W lecie z. r. odbył się w Birmingham doroczny międzynarodowy zlot harcerski przy udziale grup z całego świata. Na zdjęciu grupa harcerzy hinduskich. Na prawo: Wódz harcerzy Baden Powell na rogu „kudu” daje znak otwarcia zlotu.

Goście węgierscy w „Palacu Prasy” w Krakowie. Z końcem września z. r. bawiła w Polsce reprezentacyjna wycieczka węgierska. — Na zdjęciu grupa uczestników wycieczki w gmachu I. K. C. w Krakowie.

szczałki bohatera Polski i Węgier przewieziono do ojczyzny przez Węgry, gdzie odbyły się imponujące manifestacje hołdownicze ku czci tego wielkiego wodza węgierskiego powstania. Po 2-dniowych uroczystościach w Krakowie, gdzie trumnę wystawiono na podwórzu zamkowym na Wawelu, odbyło się dn. 30 czerwca w Tarnowie, rodzinnym mieście generała, złożenie trumny do wspaniałego Mauzoleum, potężnej koncepcji architektonicznej prof. dr. A. Szyszk-Bohusza. Uroczystość ta, w której wzięła udział specjalna delegacja węgierska oraz przedstawiciele Turcji i kilkudziesięciotysięczne tłumy, przybrała rozmiary wprost niezwykle. Miasto udekorowane z prawdziwym przepychem, wśród ślicznej pogody, robiło wrażenie wspaniałego bukietu, uwitego na przyjęcie powracającego bohatera. Wzruszające zaś momenty ceremoniału złożenia zwłok w Mauzoleum wywierały niezapomniane wrażenie.

Dn. 24 maja przewieziono do ojczyzny z honorami zwłoki *sp. por. Kazimierza Szalasa*, który zginął w Bagdadzie w r. 1928, kończąc tam bravurowy lot z Warszawy. Zwłoki pogrzebano na cmentarzu powązkowskim w Warszawie.

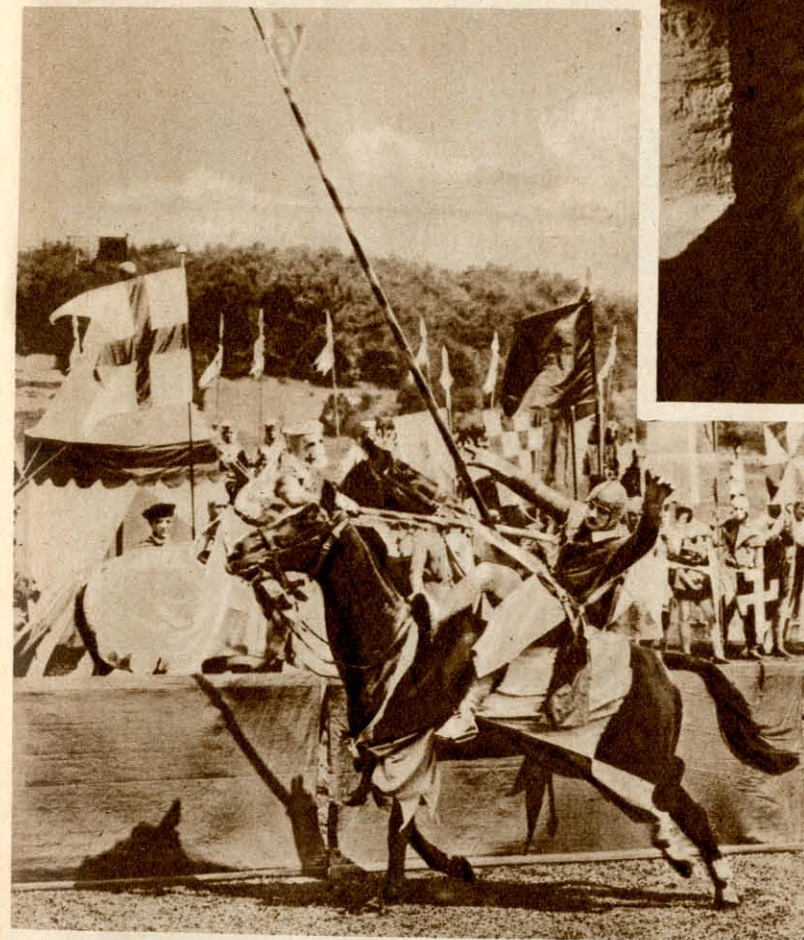
W lecie otwarto w Hiszpanii dwie wystawy. Pierwsza z nich w Sewilli, przygotowywana od dwudziestu lat, była wystawą *iberyjsko-amerykańską*, reprezentującą kulturę narodów mówiących językiem hiszpańskim. Druga wystawa

w Barcelonie o charakterze międzynarodowym, obejmowała z jednej strony ekspozycję pewnych dziedzin z szeregu państw europejskich, a z drugiej obrazowała rozwój współczesnej Hiszpanji na polu przemysłowym i kulturalnym.

W czerwcu dokonano na uniwersytecie Princetown w Stanach Zjednoczonych *pierwszego sfilmowania powierzchni księżyca*.

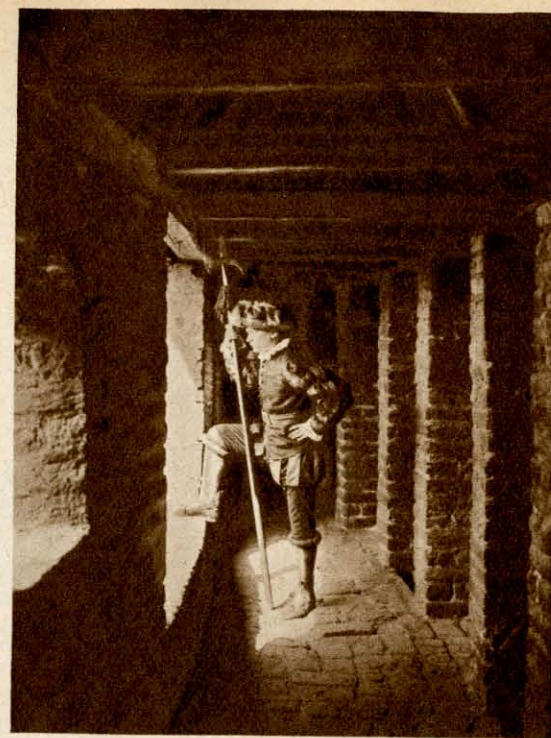
W lipcu w zakładzie weterynarii i medycyny doświadczalnej prof. dr. Juliana Nowaka w Krakowie udało się *wykryć i sfotografować ultramikroskopowy przesączalny zarodek zarazy płucnej*

W średniowiecznym stylu.

Na lewo: Średniowieczny turniej rycerski urządzony w Anglii w ub. r. Powyżej: Średniowieczny halabardnik w korytarzu Barbakanu w Krakowie. Występowanie takich stylowych strażników w uroczystych momentach, łączących się z Barbakanem, dodaje momentom tym wiele uroku.

U dołu: Fragment z uroczystego otwarcia Targów Wschodnich we Lwowie z. r. Na czele pochodu grupa historyczna typów mieszczańskich polskich w starodawnych strojach.

u bydła. Odkrycie to jest jedną z najpiękniejszych zdobyczy nie tylko nauki polskiej, ale i zwycięstwem nauki na arenie międzynarodowej.

W powiecie kostopolskim na Wołyniu odkryto w lipcu znaczne *tereny rudy miedzianej*, zawierającej blisko 99% miedzi i 1% czystego srebra. Eksploatacją rudy zajmie się rząd.

Dn. 17 sierpnia rząd polski zakupił od hr. Braniczkiego, właściciela Wilanowa, drogocenny *dywan turecki o zabytkowej wartości*, za sumę 900.000 zł. Sprawa tego kupna była w prasie żywo omawiana, gdyż dywan miał być sprzedany za granicę.

Dn. 14 września odsłonięto w Toruniu tablicę pamiątkową ku czci marszałka Focha.

W dniach od 26 do 29 września odbył się w Wilnie 13-sty kolejny zjazd lekarzy i przyrodników polskich, zaszczycony obecnością Pre-

zydenta Rzpltej. Na zjazd ten przybyło 1.300 przedstawicieli polskiej nauki.

W połowie września podały dzienniki interesującą wiadomość, że amerykański miliard J. Cumming, z wdzięczności za pomyślne wyniki leczenia raka, uzyskane przez Polaka, pracującego we Wiedniu i w Marjenbadzie, dra Edelmanna, złożył na ręce tegoż kwotę 100.000 dolarów, jako pierwszą ratę na założenie *Institutu dla walki z rakiem*, pod kierownictwem dra Edelmanna. Czynnione były starania, by Instytut ten powstał w Krakowie, albowiem ani miliard amerykański, ani tem mniej dr. Edelman, który w Krakowie studjował, nie mieli nic przeciwko temu. Niestety starania te nie znalazły u nas w kraju dostatecznego poparcia i ostatecznie placówka ta, tak doniosła dla badań naukowych lekarskich, powstaje we Wiedniu.

Skopjowana karawela Krzysztofa Kolumba.
Admirałski okręt Kolumba „Santa Maria”, zbudowany w Seville według pierwowzoru i odtworzony ściśle we wszystkich szczegółach.

Święto weteranów z r. 1863 w Poznaniu.

Dn. 22 września z. r. odbył się w Poznaniu zjazd weteranów z r. 1863, połączony ze zwiedzaniem P. W. K. Miasto Poznań nader serdecznie podejmowało sędziwych gości. Na zdjęciu grupa weteranów odbierająca defiladę stowarzyszeń Przysposobienia Wojskowego. Z lewej strony w grupie widoczny sztandar Stowarzyszenia Weteranów, który był używany w walkach w r. 1863.

Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu.

W czasie od 16 maja do 30 września była otwarta w Poznaniu Powszechna Wystawa Krajowa, owoc dwuletnich prac przygotowawczych Poznania i komitetów rozrzuconych po całej Polsce, obrazująca współczesną kulturę polską i imponujący rozwój Polski w okresie dziesięciolecia niepodległości.

Rozmiarami tworzyła ona prawdziwe miasto w mieście. Wystarczy zaznaczyć, że eksponaty mieściły się w 110 wielkich budynkach i szeregu pawilonów o łącznej powierzchni 134.000 m². Przeprowadzono tam 15 km kabla, 8 km dróg dla pieszych, 6 km dróg kołowych, 13 km sieci wodociągowej, 12 km rur kanalizacyjnych i t. d.

Wystawa budziła prawdziwy podziw u licznie ją zwiedzających cudzoziemców i dzięki tej wystawie Polska w ub. r. stała się terenem tak licznych wycieczek z całego świata. Szczególnie silnie zaznaczył się na wystawie napływ drogiej naszemu sercu rodaków amerykańskich.

W związku z wystawą odbywały się w Poznaniu liczne międzynarodowe kongresy i zjazdy, m. in. zlot drużyn śpiewaczych słowiańskich, kongres harcerzy, zjazd filologów klasycznych, literatów polskich, rolników, esperantystów, zlot straży pożarnych i t. d. Nadto odbywały się

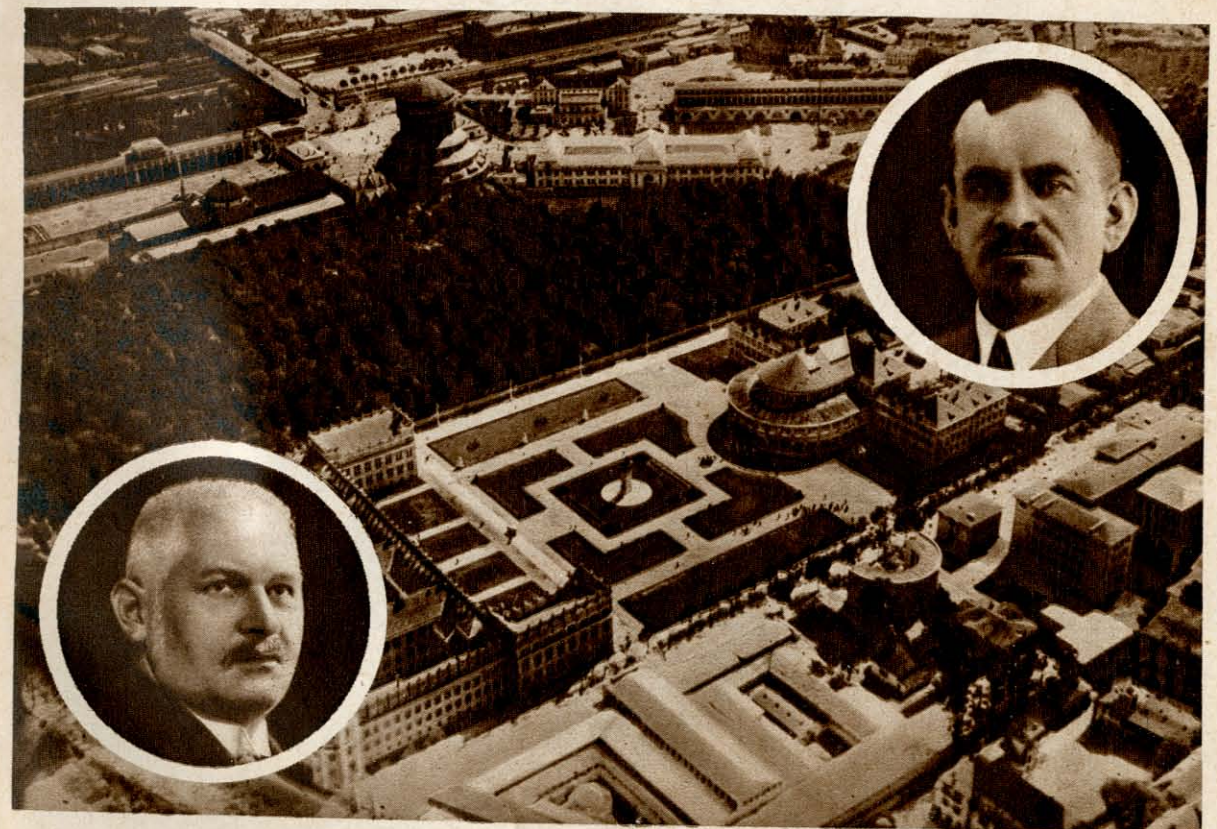
konkursy hipiczne i przeróżne zawody sportowe, a w początku lipca odbył się pokaz żywego inwentarza, tak wielki, jakiego dotąd na świecie żadne państwo nie zorganizowało.

Wystawę zwiedziło cztery i pół miliona ludzi. Wystawa chlubnie i owocnie wypełniła swe zadanie, dzięki wyborowej organizacji, na której czele stali: dyrektor wystawy Stanisław Wachowiak i prezydent m. Poznania Cyryl Ratajski, tak zasłużyli około doprowadzenia do skutku tego imponującego dzieła.

Stwierdzić też należy, że wystawa została otwarta w zapowiedzianym terminie, co przy tego rodzaju wielkich imprezach należy do wyjątków.

Do tego, podczas gdy różne wielkie wystawy krajowe czy międzynarodowe, urządzone w tym wieku, zamykały się z reguły poważnymi deficytami — wystawa poznańska nie wykazała żadnych strat, co przypisać należy umiejętnemu i energicznemu jej prowadzeniu.

Wystawa poznańska chlubnie okazała światu, a zwłaszcza naszym sąsiadom, jak właściwie wygląda w rzeczywistości „polska gospodarka”.

Panorama wystawy poznańskiej.

(Zdjęcie z samolotu).
Powyżej: Dr. Stanisław Wachowiak, prezes i nacz. dyrektor P. W. K.
U dołu: Cyryl Ratajski, przewodniczący Rady Głównej P. W. K.

Uroczystość otwarcia P. W. K. dn. 16 maja 1929 r.

Na prawo w pierwszych krzesłach: Prezydent Rzpltej z małżonką, w głębi oraz na lewo od trybuny członkowie rządu i członkowie dyrekcji P. W. K.
Z trybuny przemawia prezes Rady Głównej PWK. Cyryl Batajski.

Część terenów zachodnich P. W. K. z pawilonami przemysłu spożywczego.
W głębi na lewo samoczynna turbina o sile 20 KM, największa w Polsce.

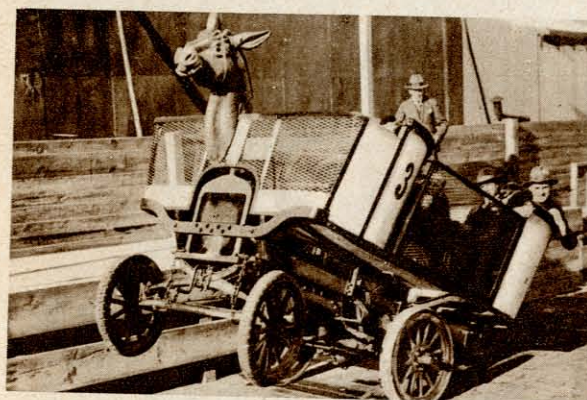
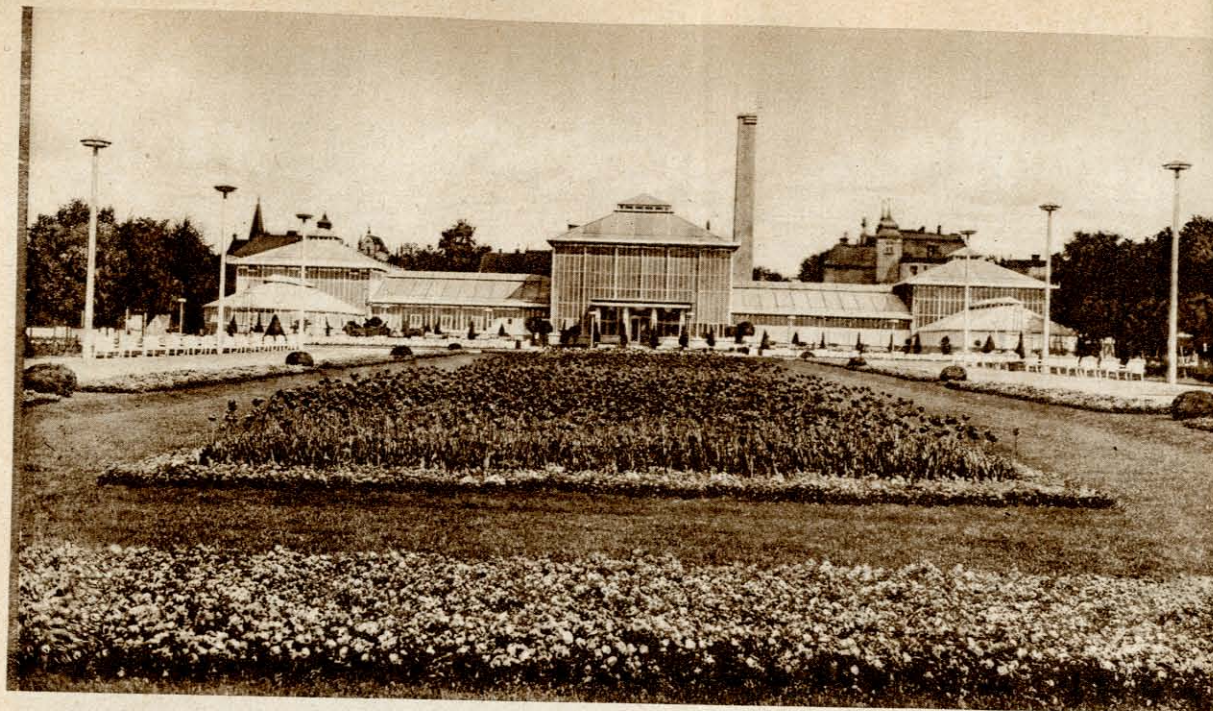

Fragment działu rolnictwa na P. W. K.
Zabudowania dla gospodarstwa hodowlanego bydła i koni rasowych.

Pawilon Ligi Obrony Powietrznej Państwa.

Pawilon Państwowego Instytutu Meteorologicznego.

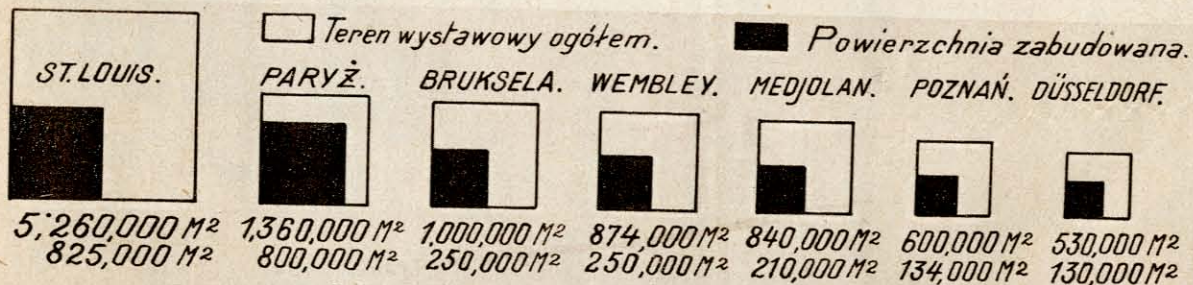

U góry: Fragment wystawy ogrodniczej.

Pośrodku palmiarnia w parku Wilsona, na pierwszym planie wielkie pole hiacyntów.

Na lewo: Jedna z atrakcji „Wesołego miasteczka” na wystawie „dziki osioł”, samochód z osłim łbem, wyprawiający dziwne harce w czasie przewożenia publiczności.

Na prawo: Fragment karuzeli samolotowej z „Wesołego miasteczka”, cieszącej się wielkim powodzeniem.

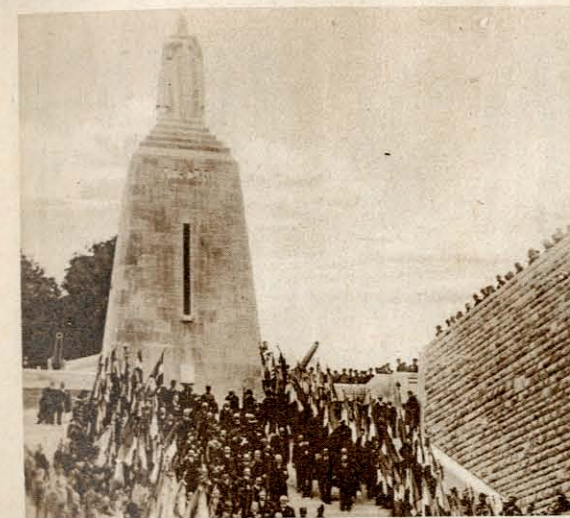
Przegląd porównawczy ważniejszych wystaw w XX wieku.

Rocznice i jubileusze.

W rocznicę urodzin Kościuszki i Lincolna.

Dn. 12 lutego, w rocznicę urodzin tych dwóch wielkich demokratów Ameryki, dzieci polskie w N. Yorku złożyły wieńce przy drzewkach Wolności w parku koło ratusza.

Świat naukowy angielski obchodził w styczniu 25 rocznicę śmierci wielkiego filozofa i socjologa angielskiego *Herberta Spencera*, znakomitego myśliciela, który stworzył własny system filozoficzny i socjologiczny, zwany ewolucyjnym. W polskim przekładzie posiadamy niemałą liczbę jego utworów, jak „Szkice filozoficzne”, „Etyka”, „Zasady socjologii” i t. p.

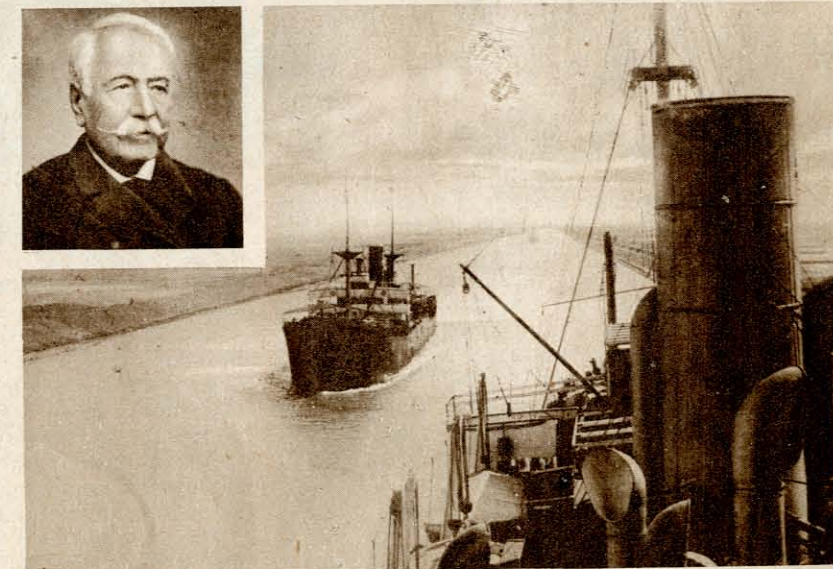
Nestor polskich pianistów, *Aleksander Michałowski*, święcił w dniu 26 stycznia 60-tą rocznicę swej pracy muzycznej. Michałowski jest jako kompozytor epigonem Szopena. Jako pedagog stworzył własną szkołę.

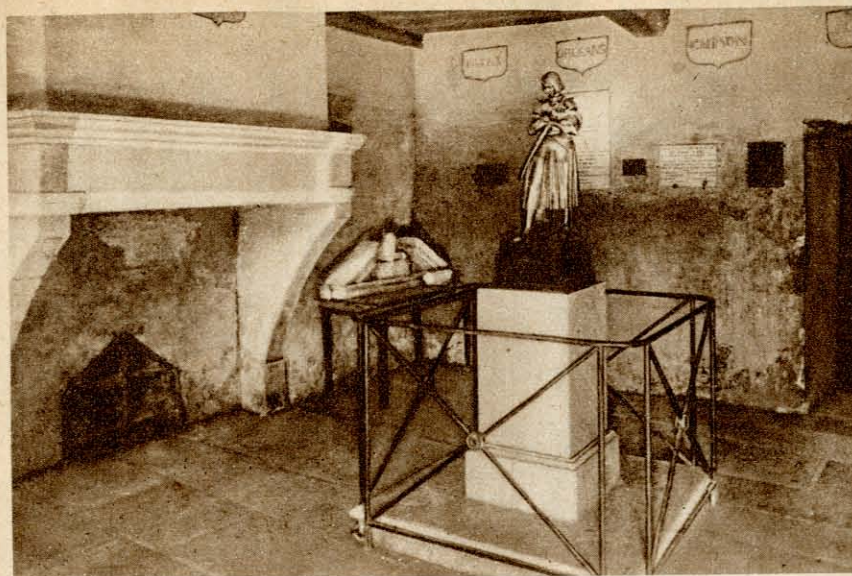
Dn. 2 lutego zoologowie całego świata obchodzili stulecie urodzin głośnego badacza fauny i podróżnika *Alfreda Brehma*, autora znanego dzieła syntetycznego, opisującego życie zwierząt.

Powyżej: Odsłonięcie olbrzymiego pomnika w Verdun na pamiątkę bohaterskiej obrony miasta w 15-lecie walki o tę twierdzę. Na prawo: Kanał Sueski, którego 60-lecie istnienia, a 70-lecie rozpoczęcia budowy obchodzono w z. r. Obok twórcy kanału inż. Ferdinand Lesseps.

W styczniu upłynęło 200 lat od urodzin poety i krytyka niemieckiego *Gottholda Ephraima Lessinga*. Jego dramaty „*Minna von Barnhelm*” i „*Nathan der Weise*” były reakcją przeciw bezdusznemu naśladowaniu pseudo-klasycyzmu, a dzieła krytyczne „*Hamburska dramaturgia*” i „*Laokoon*” odegrały wielką rolę na polu zwrócenia oryginalnej twórczości literackiej Niemców ku nowym kierunkom.

Pięćsetlecie Joanny d'Arc.

Na lewo: Wnętrze pokoju, w którym urodziła się Joanna d'Arc, w wiosce Domremy. Poniżej z lewej: Pomnik Joanny d'Arc odsłonięty podczas obchodów w Orleanie. Rzeźba symbolizuje zwycięską Francję, której anioł po koju wręcza gałązkę oliwną. Z prawej: Fragment z uroczystości jubileuszowych przy pomniku Joanny d'Arc w Paryżu na placu Pyramid. — Przed pomnikiem arcybiskup Paryża ks. kardynał Dubois.

W marcu obchodziła Francja i sprzymierzone z nią państwa 15-lecie największej bitwy świata, stoczonej w r. 1916 o zdobycie *twierdzy Verdun*. Bitwa ta trwała 140 dni i pociągnęła z obu stron milion ofiar. Zakończona zwycięstwem Francji, jest ta bitwa jedną z najchlubniejszych kart w dziejach francuskiego oręża.

W kwietniu obchodzono 70-lecie rozpoczęcia budowy kanału Sueskiego przez francuskiego inżyniera Lessepsa. Otwarcie tego kanału odbyło się po 10-letnich pracach dnia 19 listopada 1869 r. Kanał Sueski jest jednym z największych dobrodziejstw technicznych, jakimi ludzki umysł i ludzki trud zorganizowany obdarzył świat. Skraca on o przeszło połowę drogę okrętową z Europy do Indji oraz na Daleki Wschód.

Dn. 22 kwietnia uczczono wspomnieniami 25-lecie śmierci *Piotra Chmielowskiego*, jednego z najświetniejszych krytyków literackich polskich, autora doskonałej kilkutomowej „Historji Literatury Polskiej“.

Dn. 28 kwietnia rozpoczęły się we Francji kilkotygodniowe uroczystości ku uczczeniu 500-lecia *bohaterskich czynów Joanny D'Arc*. Koroną tych obchodów były wielkie manifestacje religijno-polityczne w Orleanie.

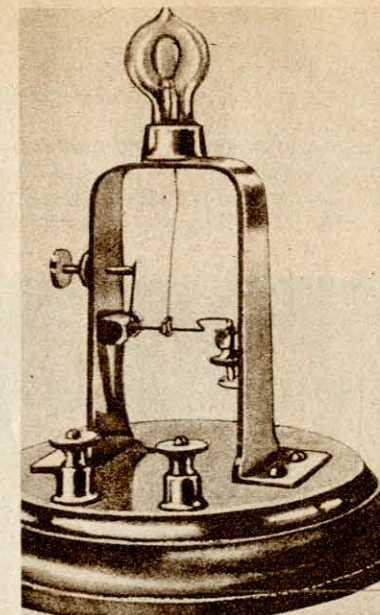
Polski świat lekarski obchodził w maju 10-tą rocznicę śmierci prof. dra *Napoleona Cybulskiego*, jednego z najwybitniejszych fizjologów polskich.

Pięćdziesięciolecie swej pracy naukowej obchodził 3 maja lwowski krytyk literacki i etnograf dr. *Henryk Biegeleisen*, zasłużony na polu histo-

Jubileusz Edisona.

W październiku z. r. uczcił cały świat wielkiego wynalazcę Tomasza Edisona jubileuszowymi obchodami z okazji przypadającej w tym czasie 50-tej rocznicy wynalezienia przez Edisona żarówki elektrycznej. Szczególnie uroczystości obchodzono tę rocznicę w ojczyźnie wynalazcy, gdzie wydano ku jego czci specjalny znaczek pocztowy (u góry na lewo), oraz na mocy uchwały Kongresu uczczono go medalem (w środku). Na trzecim zdjęciu podobizna pierwszej żarówki, wynalezionej przez Edisona. — Żarówka ta świeciła się wówczas przez 40 godzin.

Tysiąclecie Bułgarji obchodził uroczystości dn. 15 maja naród bułgarski. Po ciosach wielkiej wojny Bułgarja podnosi się intensywną pracą i wykazuje wielką żywotność. Uroczystościom z okazji tysiąclecia istnienia państwa towarzyszyły serdeczne życzenia narodu polskiego, oparte na tradycjach walk w obronie przed Turkami, sięgających czasów *Warneńczyka*.

W czerwcu upłynęło 40 lat od wybudowania przez inż. *Eiffła* w Paryżu wieży żelaznej, wysokości 300 m., będącej dotychczas unikatem w ar-

W tysiąclecie Bułgarji.

Granitowy nagrobek na mogile króla *Władysława Warneńczyka* w Warnie. — Z okazji jubileuszu Bułgarji złożono przy tym nagrobku liczne wieńce.

rji literatury polskiej pierwszym najobszerniejszym wydaniem pism *Słowackiego*.

Dn. 8 maja świat muzyczny uczcił 40-lecie pracy artystycznej jednego z najwybitniejszych pianistów polskich *Józefa Słowińskiego*, świetnego interpretatora muzyki romantycznej.

Dn. 22 maja obchodził 70-tą rocznicę urodzin słynny angielski powieściopisarz *Conan Doyle*, obecnie przywódca spirytystów angielskich.

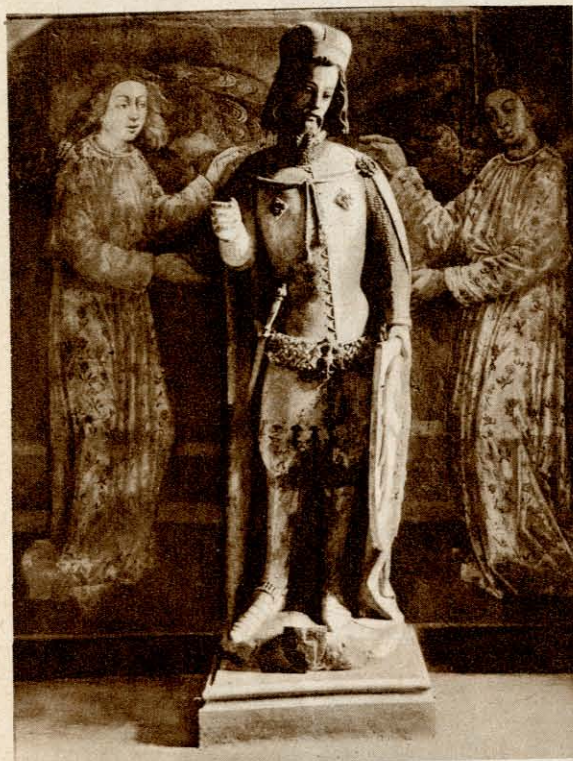

Czterdziestolecie wieży Eiffla.

Popiersie twórcy wieży inż. *Gustawa Eiffla*, u stóp wieży.

chitekturze świata. Wieża Eiffla miała być przed wojną zburzona, ponieważ psuje rzekomo architekturę Paryża, ocalała jednak ze względu na wielkie korzyści, jakie daje umieszczenie na jej szczycie stacji radiowej.

Dn. 8 czerwca przypadało 50-lecie istnienia gramofonu, wynalezionego przez Edisona. Ten przyrząd do reprodukcji wszelkich dźwięków wzbudził z chwilą jego wynalezienia podziw po-

łączony z niedowierzaniem. Udoskonalany w ciągu pół wieku, znalazł gramofon ogromne rozpowszechnienie w całym świecie, już to jako popularyzator muzyki i śpiewu, już to w zastosowaniu dla celów czysto naukowych.

Ten sam wielki wynalazca obchodził 21 paź-

Dr. Michał Bobrzyński.
Wybitny historyk polski,
w 80-lecie urodzin.

Ks. Marjan Ryz.
Biskup sandomierski,
w 50-lecie kapłaństwa.

Prof. Tad. Zieliński.
Największy hellenista świata,
w 70-lecie urodzin.

dziennika 50-letni jubileusz skonstruowania pierwszej żarówki elektrycznej. Jubileusz ten obchodzono uroczystie w całym świecie.

Dn. 17 czerwca upłynęło 40-lecie otwarcia Parku Jordana w Krakowie. Twórcą tego parku oraz inicjatorem podobnych parków dla młodzieży był prof. Uniw. Jag. dr. Henryk Jordan (1842—1907), wielki reformator na polu wychowania fizycznego, który w tę dziedzinę wycho-

Z uroczystości św. Wacława w Czechach.

U góry: Fragment z obchodów w Pradze. Czeska św. Wacława, ukoronowana, obnoszona w uroczystym pochodzie. Na lewo: Statua św. Wacława w katedrze św. Wita na Hradczynie w Pradze, w kaplicy św. Wacława.

wania młodzieży pierwszy wprowadził zabawy i gry ruchowe na wolnym powietrzu, czynnik niedoceniany poprzednio i zaniedbywany w całej Europie.

W lipcu odbyły się w Czechach wielkie uroczystości z powodu tysiąclecia śmierci św. Wacława, który rozszerzył w swoim kraju chrześcijaństwo.

Dn. 31 lipca obchodził 70-tą rocznicę urodzin wielki pisarz norweski Knut Hamsun, laureat nagrody Nobla z r. 1920.

Setna rocznica zgonu twórcy sceny narodowej Wojciecha Bogusławskiego była uroczystością święconą przez polski świat artystyczny. Dla uczczenia pamięci Bogusławskiego wystawiono w Warszawie w ciekawej reżyserji na Starem Mieście jego najwięcej spopularyzowany utwór sceniczny „Krakowiacy i górale”, a w Krakowie odegrano ten utwór we wspaniałej wystawie w teatrze im. Słowackiego.

Dn. 11 sierpnia upłynęło 100 lat od pierwszego koncertu Chopina.

W lecie świat chrześcijański obchodził 1400-lecie założenia przez św. Benedykta zakonu Benedyktynów, tak zasłużonego na polu pielęgnowania grecko-rzymskiej kultury. — Szczególnie wspaniałe uroczystości odbyły się w pierwszym opactwie Benedyktynów, założonym na Monte Cassino we Włoszech.

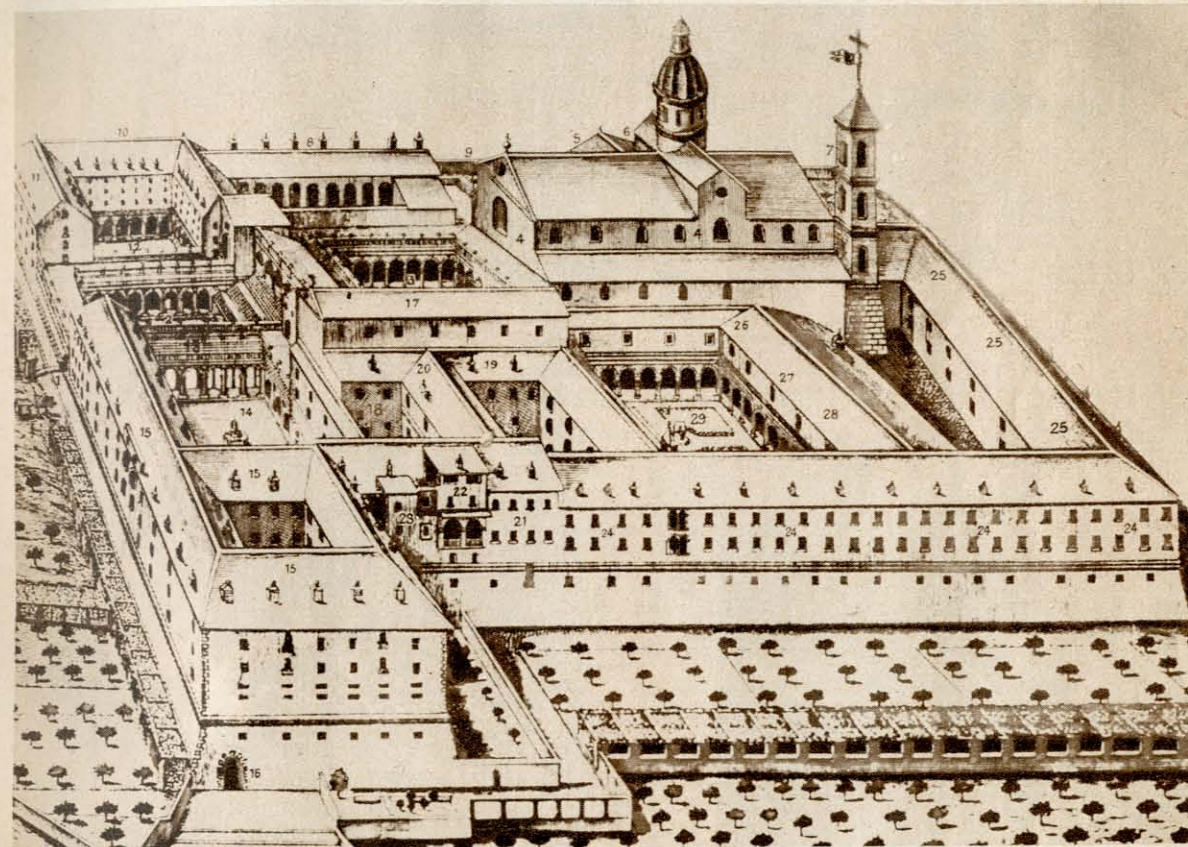
Równie piękny jubileusz 700-lecia klasztoru PP. Benedyktynów w Staniątkach obchodzono dn. 15 września.

Biskup sandomierski ks. Marjan Ryz, zasłużony około utrzymania polskości pod zaborem rosyjskim, obchodził w sierpniu 50-lecie kapłaństwa.

Dn. 17 sierpnia upłynęło 300-lecie urodzin króla Jana Sobieskiego, uczczone specjalnymi obchodami, szczególnie we Lwowie.

Na dzień 11 października przypadła 150 rocznica śmierci bohatera konfederacji Barskiej, oraz walki o wolność Stanów Zjednoczonych, Kazimierza Pułaskiego. W myśl orędzia prez. Hoovera Ameryka zjednoczyła się z Polską, celem oddania hołdu bohaterowi dwóch krajów. W obu państwach w szeregu miast obchodzono tę rocznicę bardzo uroczystie.

W październiku uniwersytet Stefana Batorego obchodził uroczystie 350-lecie swego powstania. Uniwersytet ten był ośrodkiem polskiej nauki i kultury na kresach północno-wschodnich, a za-

U góry: Ogólny widok pierwszego klasztoru reguły św. Benedykta na Monte Cassino we Włoszech. Zakon św. Benedykta świecił w ub. r. 1.400-ną rocznicę swego założenia.

Na lewo: Klasztor i kościół PP. Benedyktynów w Staniątkach, najstarszy żeński klasztor tej reguły w Polsce, założony przed 7 wiekami.

*Jubileusz
350-lecia
U. S. B.*

U góry: Uroczyste nabożeństwo w bazylice wileńskiej w dniu 19 październ. z. r., z okazji jubileuszowych uroczystości Uniwersytetu St. Batoiego. Na prawo: Medal pamiątkowy na 350-lecie Uniwersytetu.

błysnął szczególną świetnością z początkiem XIX w., wydając uczonych pierwszorzędnej miary, jak Grodecki, Lelewel, Poczubut, bracia Śniadeccy i t. d. Pierwszym jego rektorem był ks. Piotr Skarga, a uczniami byli m. in. Adam Mickiewicz i Juliusz Słowacki. Z obchodem uniwersytetu wileńskiego łączyło się równocześnie 10-lecie wskrzeszenia tej uczelni, dekretem naczelnika państwa Józefa Piłsudskiego. — W związku z obchodem jubileuszowym sprowadzono do Wilna z Paryża zwłoki *Joachima Lelewela* i podczas uroczystości jubileusz. pochowano na cmentarzu wileńskim. Pod koniec września Zamość uczcił obchodem 300-ną rocznicę śmierci znakomitego polskiego poety i orga-

Na lewo: Grób Joachima Lelewela na cmentarzu Montmartre w Paryżu. Zwłoki Lelewela przewiezione do kraju pochowano na cmentarzu w Wilnie w czasie obchodu jubileuszu U. S. B.

W rocznicę bohaterskiej śmierci gen. Józefa Sowińskiego.

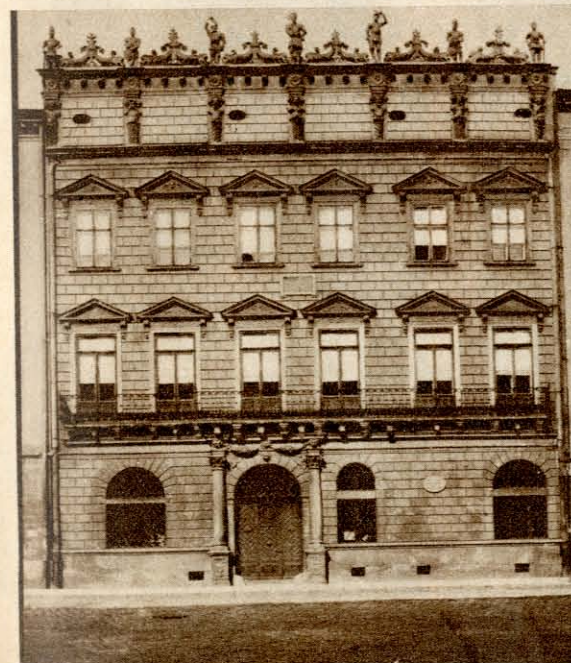
Delegacje organizacji wojskowych z wieńcami przy tablicy pamiątkowej generała w Warszawie na Woli.

nizatora Akademii Zamojskiej, *Szymona Szymonowicza*, autora najpiękniejszych w literaturze staropolskiej sielanek. Uroczystość ta była połączona ze zjazdem literatów i krytyków literackich Polski.

Dn. 1 października obchodził 80-lecie urodzin profesor Wszechnicy Jagiellońskiej, wydziału

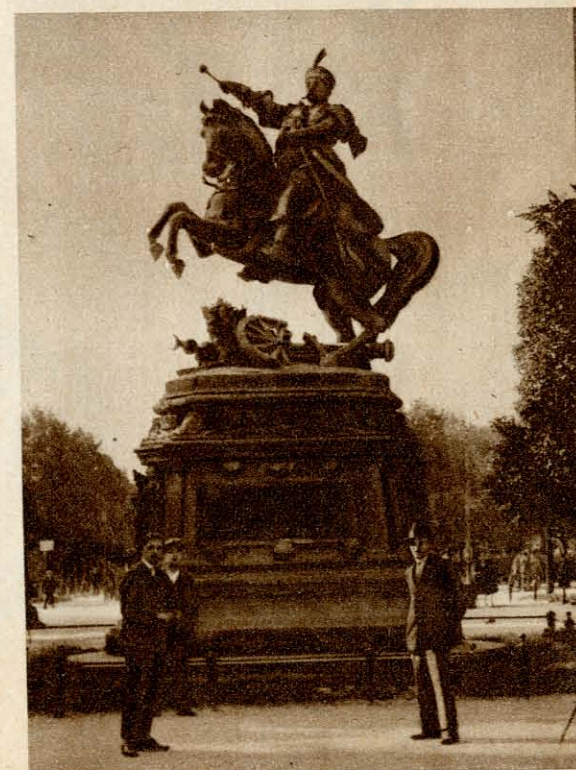
prawniczego, dr. *Michał Bobrzyński*, znakomity uczony polski, autor m. in. głośnej publikacji „Dzieje Polski”, która w swoim czasie wywołała bardzo ożywione polemiki.

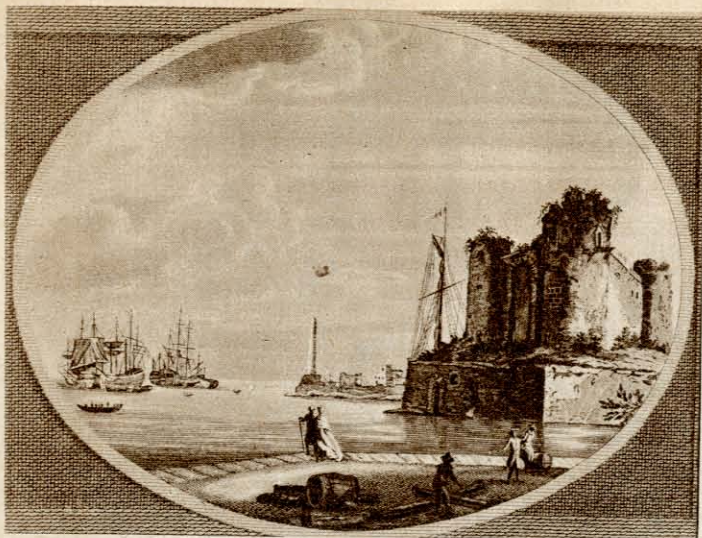
Indje obchodziły dn. 2 października 70-tą rocznicę urodzin najgłośniejszego ze swych przywódców *Mahatmy Gandhiego*, który w wybitnym sto-

W trzechsetlecie urodzin Jana III.

U góry: Muzeum Nar. im. króla Jana III we Lwowie. Na prawo: Pomnik Jana Sobieskiego na Walach Hetmańskich we Lwowie.

Kult Kazimierza Pułaskiego w Stanach Zjedn.

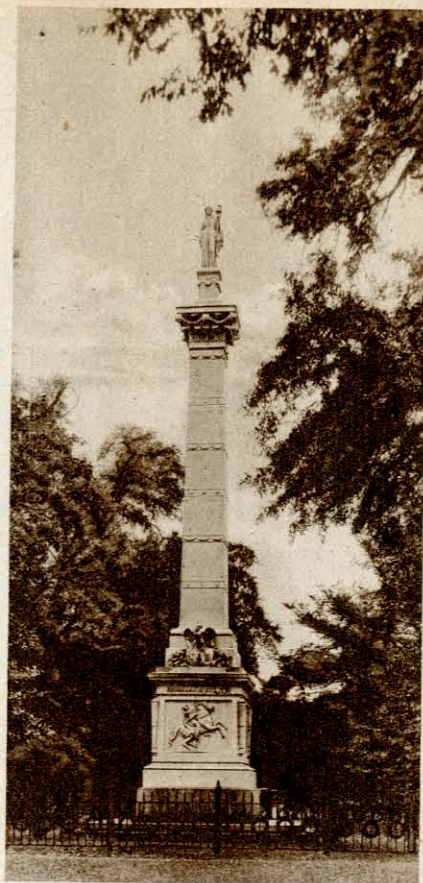
U góry: Port Savannah, gdzie w bitwie zginął Pułaski. (Według obrazu Verneta). — Na prawo: Pomnik Pułaskiego w Savannah. — Poniżej: Sztandar pułku kawalerji Pułaskiego, niesiony w bitwie pod Savannah; Pułaski zginął walcząc przy tym sztandarze. Na sztandarze widnieją litery U. S. i napis: „Unita virtus forcior“. Sztandar znajduje się w marylandzkim muzeum hist. w Baltimore. U dołu: Pomnik Pułaskiego w Waszyngtonie.

pnio przyczynił się do rozbudzenia poczucia narodowego wśród Hindusów. Mahatma Gandhi jest twórcą oryginalnego sposobu prowadzenia walki z angielskimi władzami w Indjach, t. zw. non cooperation (niewspółpraca).

W październiku świat lekarski obchodził 80-

lecie jednego z najwybitniejszych współczesnych fizjologów *Iwana Pawłowa*, kierownika petersburskiego instytutu fizjologicznego. Uczony ten dokonał szeregu doniosłych prac z zakresu fizjologii serca i żołądka. W r. 1904 odznaczony został nagrodą Nobla za medycynę.

Laureaci polscy z roku 1929.

Dr. Michał Janik.
Nagroda im. P. Barczewskiego
za pracę historyczną.

Stefan Filipkiewicz.
Nagroda im. P. Barczewskiego
za dzieło malarzkie.

Czesław Marek.
Nagroda im. F. Jasieńskiego
za kompozycje muzyczne.

Laureaci Polskiej Akademji Umiejętności.

Laureaci nagród państwowych.

Na lewo:

Pius Weloński
laureat państwowej nagrody
za sztukę.

Na prawo:

Juljusz Kaden-Bandrowski
laureat państwowej nagrody
za literaturę, za rok poprzedni.

Wacław Berent.
Nagroda literacka
m. stoł. Warszawy.

Laureaci miast.

Zofja Nalkowska.
Nagroda m. Łodzi.

Wład. Marcinkowski.
Nagroda m. Poznania
za całą twórczość.

Konkurs na podobizny

Stanisław Noakowski.

Autor:
Alfons Karny.
Rzeźba odzn. I nagrodą.

Stanisław Rączka

z Zawiercia, zdobył I nagrodę na konkursie kompozytorskim Kolegium Zw. Narodowego Polskiego w Cambridge Springs (w Stanach Zjedn.).

Zygmunt Dessauer

architekt z Krakowa, odznaczony jedną z trzech nagród na konkursie architektonicznym m. Paryża.

Jan z Kolna.

Autor:
Aleksander Żurkowski.
Rzeźba odzn. II nagrodą.
(Konkurs organizował warsz. Zw. Art. „Rzeźba“).

Pomnik

Wojciecha Bogusławskiego.

Projekt Jana Szczepkowskiego
odznaczony na konkursie I nagrodą.

znakomitych Polaków.

Cyprian Norwid.

Autor:
Bazyli Wojtowicz.
Rzeźba odzn. III nagrodą.

Zygmunt Weininger

z Katowic, zdobył II nagrodę na konkursie kompozytorskim Kolegium Zw. Narodowego Polskiego w Cambridge Springs (w Stanach Zjedn.).

Józef Birkenmajer

z Warszawy, laureat konkursu na wiersz ku czci matki, ogłoszonego przez Krak. Koło T. N. S. W.

Kronika lotnicza 1929 roku.

Polskie zdjęcie lotnicze odznaczone I nagrodą na wystawie fotografii lotniczej w Paryżu.

Zdjęcie wykonane przez p. Maysenhaltera z 2-go p. lotniczego, przedstawiające lot kpt. Orlińskiego nad Tatrami, odznaczone zostało w z. r. pierwszą nagrodą na paryskim konkursie fotografii lotniczej. Na zdjęciu na prawo widoczny statecznik samolotu, z którego dokonano zdjęcia.

W ubiegłym roku pierwszeństwo w sukcesach lotniczych przypadło nie samolotom, lecz sterowcom. Pierwszy raid dokoła świata dokonany przez sterowiec „Graf Zeppelin” zapoczątkował nową erę w rozwoju i zastosowaniu tego rodzaju środków komunikacyjnych. Statki sterowe stają się w ten sposób uzupełnieniem samolotów i prawdopodobnie już w niedalekiej przyszłości będą mogły objąć służbę w stałej komunikacji powietrznej na wielkich przestrzeniach, zapewniają bowiem stosunkowo znaczne bezpieczeństwo oraz większą wygodę w czasie podróży.

Samoloty okazały się najsprawniejszymi do służby na krótkich przestrzeniach, jednakowoż do długodystansowych lotów, a zwłaszcza do skutecznej walki z żywiołami dotychczas nie zostały jeszcze dostatecznie uzdolnione. Wykazały to w ub. roku liczne niestety katastrofy samolotowe, a w ich rzędzie tak bolesna dla nas katastrofa samolotu „Józef Piłsudski”, która spowodowała śmierć majora Ludwika Idzikowskiego. Pod wrażeniem tej katastrofy nasunęła się refleksja, że może dobrze się stało, iż projektowany drugi polski lot do Ameryki samolotu „Polonia” nie doszedł do skutku i nie naraził innych naszych śmiałych lotników na zbyt jeszcze ryzykowną próbę. Niejednokrotnie bowiem

i to w tragiczny sposób okazało się, że droga powietrzna z Europy do Ameryki jest dla samolotu jeszcze tak niebezpieczna, iż lotnik ma tu za ledwie 1% prawdopodobieństwa przelotu. Sukces zaś „Pathfindera”, który z Hiszpanii zdołał przelecieć do Ameryki, należy jeszcze uważać za wyjątkowo szczęśliwy przypadek.

Wysiłki techniczne w dziedzinie lotnictwa idą ciągle jeszcze w kierunku bezpieczeństwa lotu, od startu do lądowania. Co do startu interesujący jest wynalazek angielski, polegający na wyrzucaniu startującego samolotu przez olbrzymie katapulty wprost w powietrze. Wynalazek ten jest w trakcie prób.

Równocześnie praca techników idzie w kierunku zwiększenia szybkości lotu. W tej dziedzinie rok ubiegły przyniósł niezwykle rekord. Mianowicie na zawodach szybkości hydroplanów, urządzonych z początkiem września z. r. w południowej Anglii, o puchar Schneidra, lotnicy angielscy Stainworth i Orlebar osiągnęli średnią chyżość 572 kilometrów na godzinę.

Na polu rozwoju komunikacji pasażerskiej i przesyłkowej we wszystkich państwach wydać tendencje rozszerzenia sieci komunikacyjnej i zwiększenia liczby lotnisk.

U nas znać także intensywniejszą pracę w tym

Piąty przelot Atlantyku.

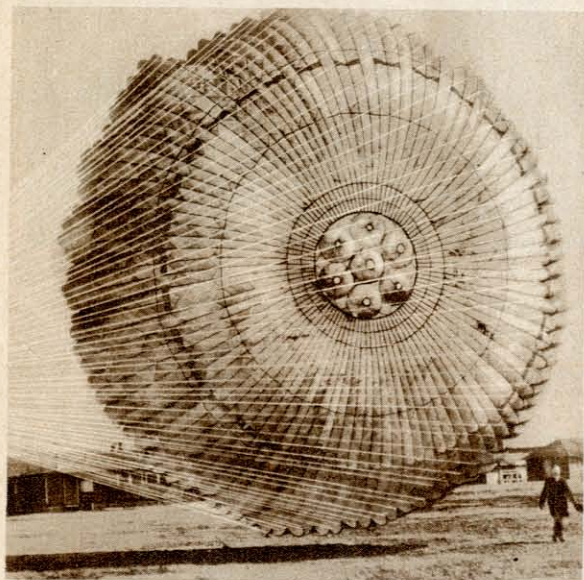
Lotnicy francuscy (od lewej): Lotti, Assolant i Lefevre, którzy w czerwcu z. r. przelecieli Atlantyk na samolocie „Złoty Ptak”.

Pierwszy przelot z Europy do Ameryki.
Angielscy lotnicy: Yancey (z lewej) i Williams, którzy na „Pathfinderze” przelecieli ocean z Hiszpanji do Ameryki.

Światowy rekord wysokości lotu awionetki.
Polski lotnik, por. Franciszek Żwirko, ustanowił w z. r. światowy rekord wysokości lotu na awionetce na 4.500 km.

Nowy wynalazek w lotnictwie.
Spadochron dla samolotu, zwalniający tempo jego opadania. — Wynalazek wprowadzony w armji amerykańskiej.

kierunku. W ub. roku podjęto u nas na szeroką skalę akcję budowy szeregu lotnisk, a w przygotowaniu jest wprowadzenie za wzorem zagranicy lotów nocnych. Próby takich lotów dały dobre wyniki.

O rozwoju naszej komunikacji lotniczej świadczyć mogą następujące dane: Podczas gdy przed 5 laty samoloty naszych linii w ciągu całego roku przewiozły 2.791 podróżnych i 30.209 tonn towaru, to w ciągu jednego miesiąca lipca 1929 r. odbyły 699 lotów, przelatując 165.653 km i przewożąc 2.380 podróżnych, oraz 44.843 tonn towarów.

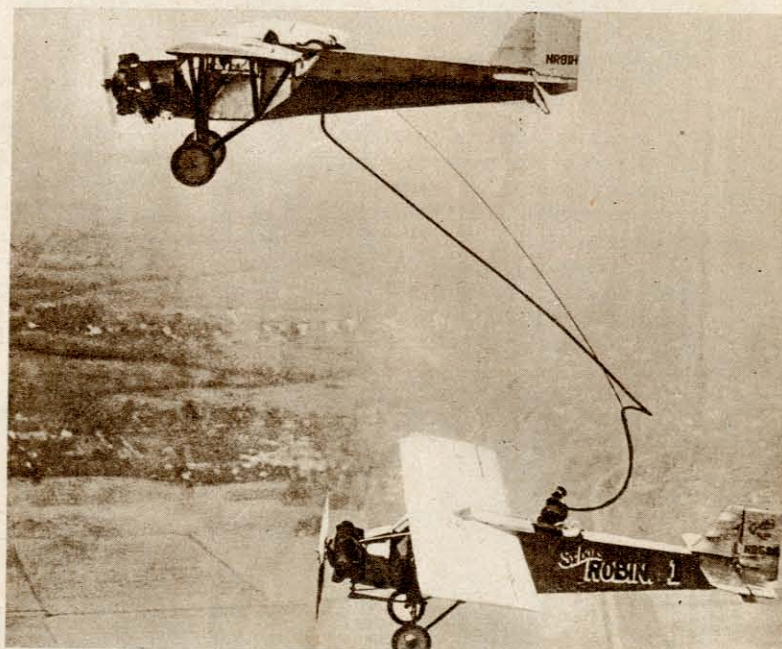
Poza tem nasze lotnictwo osiągnęło piękne sukcesy w zakresie rozwoju własnego przemysłu lotniczego. W znacznej już mierze zdołaliśmy wyzwolić się z zależności od zagranicy i produkujemy w naszym kraju samoloty

wykonane przez naszych inżynierów i robotników. Samoloty te zdały już egzamin w zeszłorocznym raidzie Małej Ententy, a szybkość lotu i pewność tych aparatów wzbudziła podziw u obcych.

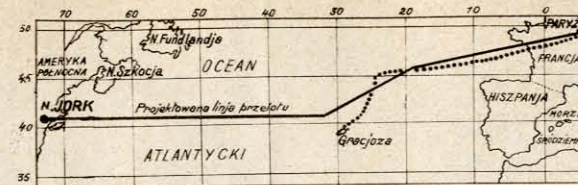
Rok ubiegły zaznaczył się u nas także zwiększonym zainteresowaniem się samolotami słabosilnikowymi, awionetkami. Kilka zeszłorocznych pięknych lotów na awionetkach wykazało, jak pociągający jest ten sport, wzrost zaś zainteresowania w tym kierunku wpłynął korzystnie na akcję budowy nowych lotnisk.

Wreszcie na rachunek ub. roku zarejestrować u nas należy projektowanie i konstruowanie różnych nowych typów samolotów, rozwój klubów samolotowych i rozwój czasopism poświęconych lotnictwu.

Podnieść należy, że dnia 25 lipca 1929 r. upłynęło 20 lat od chwili, gdy Bleriot przeleciał Kanał La Manche. Było to zaskakujące samolotu, a przecież ów przelot wzbudził wówczas w całym świecie powszechny entuzjazm. Czem był

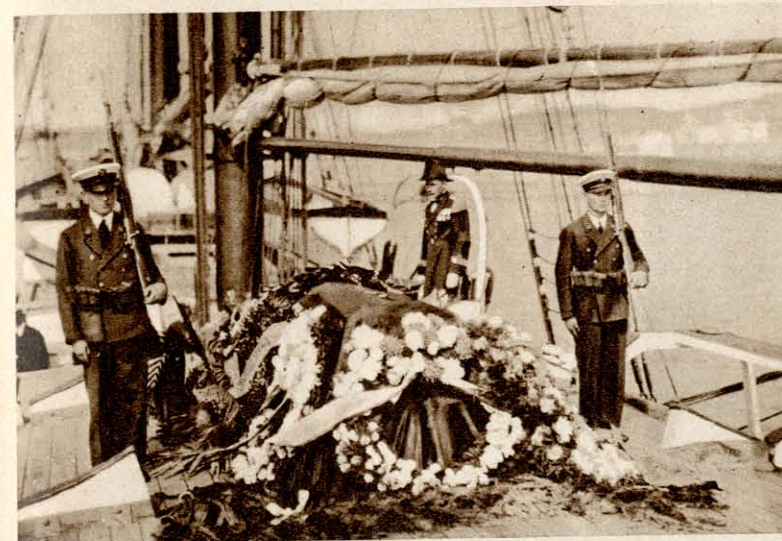

420 godzin w powietrzu.
Amerykańscy lotnicy Jackson i O'Brien na samolocie „St. Louis Robin” stworzyli rekord lotu bez przerwy, utrzymując się w powietrzu 18 dni i 17 nocy. Samolot zasilany był z drugiego samolotu benzyną przy pomocy węża gumowego.

Tragiczny lot majora Ludwika Idzikowskiego.

Na lewo: Mjr. Idzikowski, na prawo: Mjr. Kubala. W środku: Mapa tragicznego lotu. Linja kropkowana oznacza przebytą drogę, aż do momentu katastrofy. Poniżej na lewo: Wyspa Graciosa, miejsce katastrofy. Na prawo: Szczątki samolotu po katastrofie na wyspie.

Powyżej: Trumna ze szczątkami majora Idzikowskiego na pokładzie okrętu „Iskra”.

jednak ów rekord wobec dzisiejszych długodystansowych raidów i transoceanowych przelotów, czem ówczesna chyżość w porównaniu z dzisiejszymi chyżościami? W perspektywie 20-lecia rekordu Bleriota dzisiejszy rozwój techniki lotniczej i stan lotnictwa jest nader wymownym obrazem, jak owocnie i jak olbrzymimi krokami postępuje w tej dziedzinie twórczy umysł człowieka.

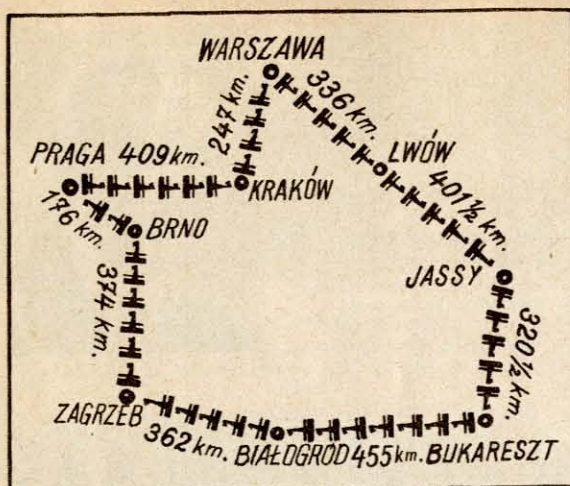
Kronika lotnicza ub. roku notuje następujące ważniejsze momenty (w chronologicznym przeglądzie):

Z przełomu roku 1928/29 zaznaczyć należy, że międzynarodowa Liga Lotnicza nadała tytuł najlepszego lotnika świata za r. 1928 pułkownikowi włoskiemu Arturowi Ferrarino. Tytuł ten przypadł mu w udziale za lot Rzym—Buenos Aires (7.160 km) w ciągu 49 godzin.

W Nowy Rok wojskowy samolot amerykański „Question Mark” stworzył pierwszy w z. r. rekord długotrwałości lotu, utrzymując się w powietrzu 153

Poniżej: Kondukt pogrzebowy majora Idzikowskiego w Warszawie, w drodze do kościoła garnizonowego.

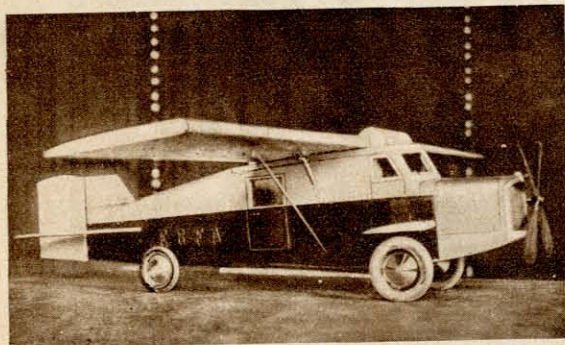
Raid lotniczy M. Ententy i Polski.

Mapka lotu okrężnego, odbytego we wrześniu z. r. Podczas raidu zginął czeski pilot kpt. Soukup przy lądowaniu w czasie burzy na terytorjum Czechosłowacji.

godzin i przebywając 12.000 mil. Światowy rekord długości lotu w r. 1928 wynosił 60 godzin. Lotnicy w ciągu lotu zaopatrywali się w benzynę z innego samolotu.

W zimie polski lotnik wojskowy Bernard Skórzewski dokonał na awionetce oryginalnego lotu na linii Londyn—Sahara—Kraków, długości 10.000 km. Lotnikowi towarzyszyła małżonka.

Rekord skoku przy pomocy spadochronu z wysokości 8.000 m osiągnął lotnik francuski Machenaud w styczniu 1929 r.

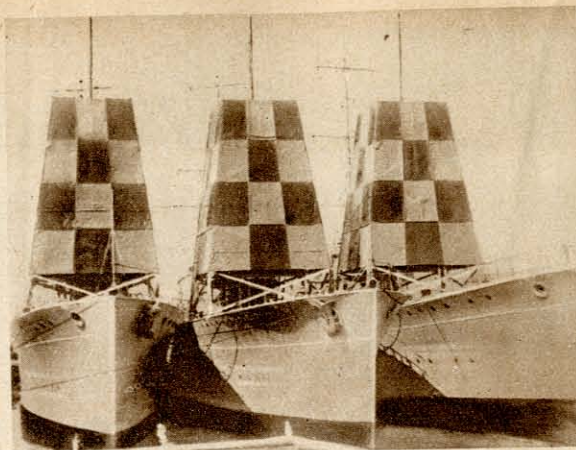
Samochód-samolot.

Nowy wynalazek, umożliwiający przez złożenie lub rozpięcie skrzydeł, oraz puszczenie odpowiedniego motoru, użycie tego samego aparatu jako auta lub jako samolotu.

Udały start samolotu rakietowego inż. Opela.

Samolot rakietowy inż. Opela, oparty na tej samej zasadzie, co samochód rakietowy, startował z powodzeniem dnia 3 października z. r. na lotnisku koło Frankfurtu n. M. i przeleciał około 2 km.

Z zawodów o puchar Schneidra.

U góry: Torpedowce angielskie z wieżami szachownicowymi, pełniące na morzu służbę jako znaki orientacyjne dla lotników podczas zawodów o puchar Schneidra.

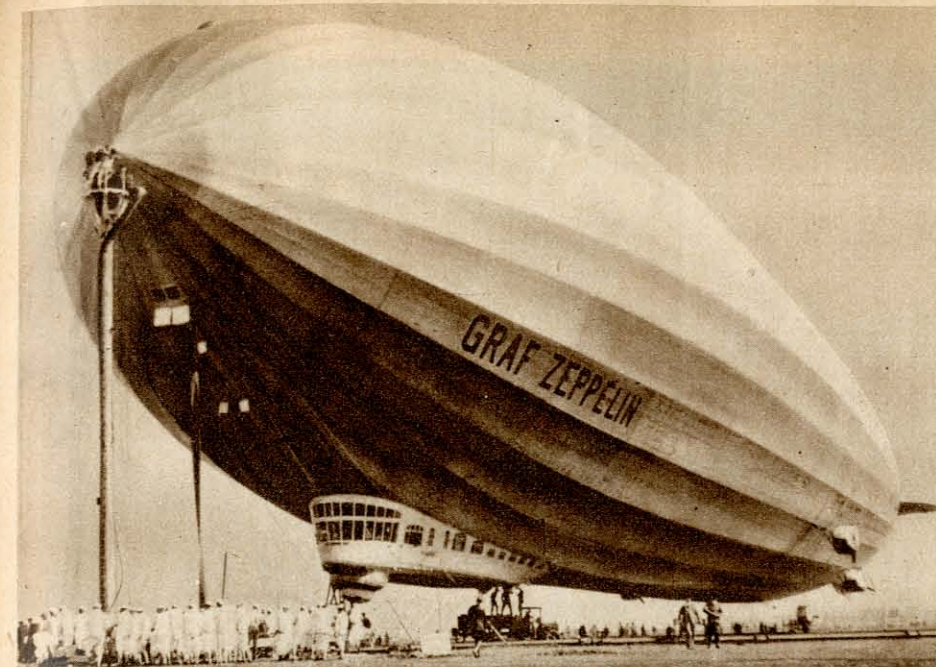
W kole: Lotnik Orlebar, który w zawodach osiągnął poza konkursem rekordową szybkość 572 km na godzinę.

Dn. 3 kwietnia wyruszyło na samolocie „Southern Cross” dwóch lotników australijskich Kingsford Smith i Charles Ulm, głoszących z przelotu nad Oceanem Spokojnym (z Kalifornii do Sydney w Australii, w marcu 1928 r. na hydroplanie „Krzyż Południa”) celem dokonania lotu ponad Australją. Lotnicy zaginęli i nie odnaleziono ich śladów.

Dn. 10 kwietnia wystartował z Paryża do Indochin płatowiec francuski, lecz tuż przed osiągnięciem celu spadł w płomieniach na terytorjum Indochin. Załoga ocalała.

Dn. 24 kwietnia wyleciał z lotniska w Cramwell w Anglii pilot Johnes Williams, a dn. 26-go kwietnia wylądował w Karaszi w Indjach, przeleciawszy 6.644 km bez lądowania, w ciągu 50 godz. i 38 min. Był to pierwszy lot dokonany na tej linii, po kilku poprzednio podejmowanych nieudanych próbach.

W końcu maja jednopłatowiec „Ford-Nord” w Ameryce odbył lot trwający 172 godz. 33 min., pobił zatem noworoczny rekord amerykański.

Lot okrężny Zeppelina około świata.

U góry: Mapka półn. półkuli z linią przeletu Zeppelina.

Na lewo: Sterowiec po przybyciu do Los Angeles, umocowany przy maszcie na lotnisku.

U dołu: Koperta listu przewieszonego sterowcem, t. zw. przesyłka pocztowa Zeppelina.

Par Avion

By Air Mail

Dn. 8 czerwca wylecieli ze Szwecji lotnicy Flo den i Ahrenberg do Ameryki, jednak musieli wylądować w Islandji z powodu braku benzyny.

W czerwcu odbył się kongres lotnictwa sanitarnego w Paryżu. Kongres uchwalił humanitarną akcję wprzagnięcia lotnictwa do transportu chorych rozszerzyć na całą kulę ziemską.

Dn. 12 czerwca lotnik A. Rob przebył 100 km na szybkości bezsilnikowym, pobijając w ten sposób poprzedni rekord Nehringa, wynoszący 72 km.

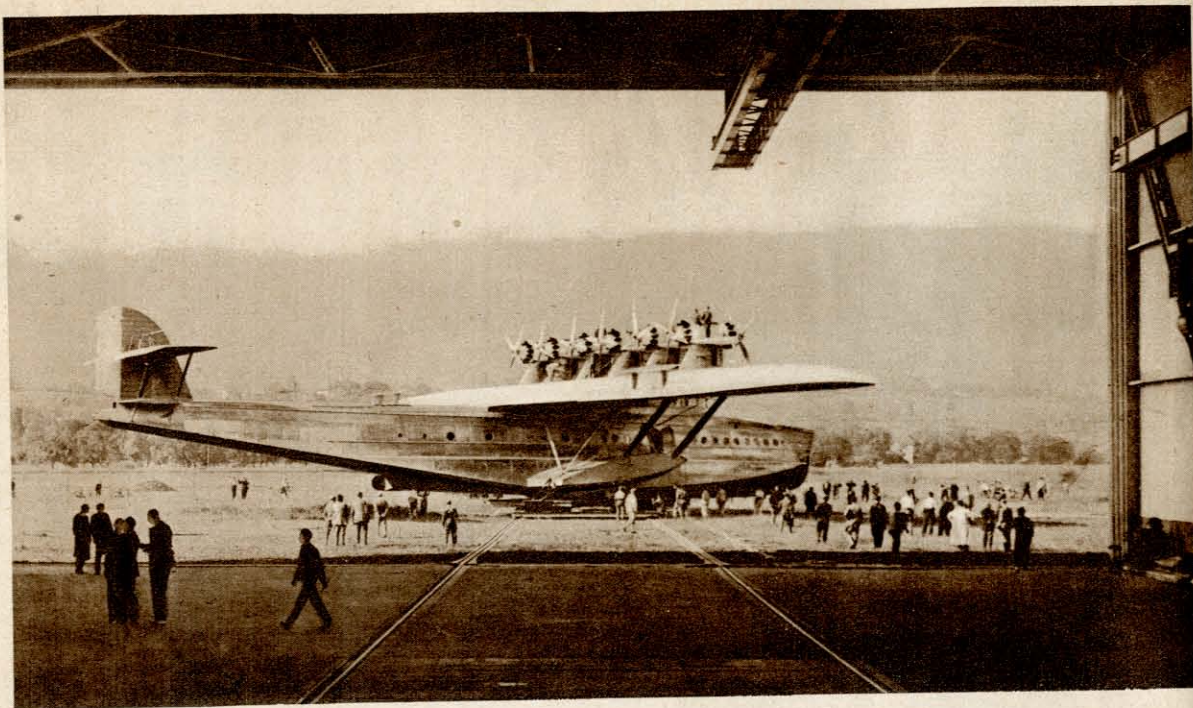
Samolot „Żółty Ptak” z francuskimi lotnikami Lefevrem, Assolantem i Lottim odleciał 13 czerwca z N. Jorku przez Atlantyk do Paryża i szybując z szybkością 165 km na godzinę, dotarł do Hiszpanji, skąd po wylądowaniu w miejscowości Comillas przybył do Paryża powitany owacyjnie. W ten sposób po Lindberghu, Byrdzie, Chamberlinie i Miss Earhardt ocean został przebyty po raz piąty, drogą z Ameryki do Europy.

Samolot hiszpański „Numancja”, kierowany przez pilota Mello Franco, wyleciał z Hiszpanji do N. Jorku i opadł na morzu koło Azorów dn. 23 czerwca. Po ośmiu dniach blądania się, załoga została uratowana.

Samolot australijski „Krzyż Południa” odbył w początku lipca wielki lot w etapach: Australja—Rzym—Anglja. Lot ten trwał 15 dni.

Dn. 8 lipca wylecieli z południowej Hiszpanji angielscy lotnicy Williams i Yancey na samolocie „Pathfinder” i po 46 godzinnym locie wylądowali na terytorjum amerykańskim w Old—Orhard w pln. Ameryce. Był to pierwszy całkowicie udany lot z Europy do Ameryki.

Olbrzymi samolot „D. O. X”, zwany też „latającym hotelem”, zbudowano w lipcu w warsztatach w Friedrichshafen. Samolot ten o sile 8.000 koni, jest przeznaczony do transportu 100 pasażerów i ma służyć do regularnych lotów transocea-

Olbrzym hydroplan D. O. X. w chwili startu.

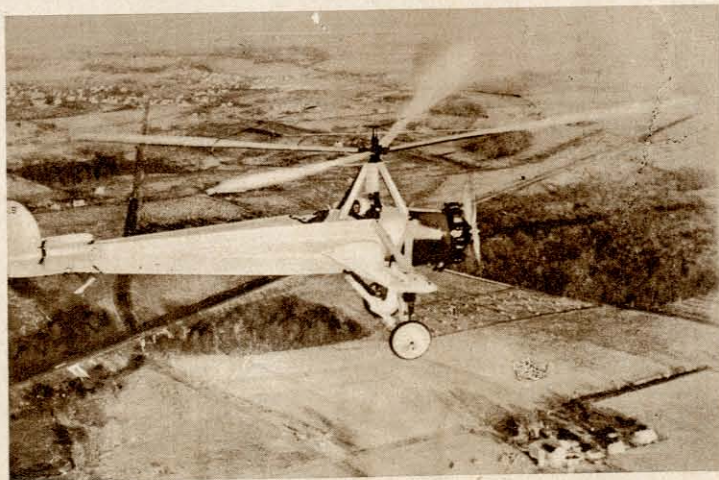
Samolot wyposażony w 12 motorów, odbył w październiku próbną lot nad jeziorem Bodeńskim, na wysokości 600 m. Aparat ma 40 m długości, 48 m rozpiętości. (Zdjęcie z wnętrza hangaru).

nicznych. Lot próbny odbył się w październiku nad jeziorem Bodeńskim, przyczem samolot zabrał 169 podróżnych.

W lipcu lotnik amerykański Harold Bromley dokonał lotu Waszyngton—Tokio, przebywając drogę 6.400 km.

Samolot amerykański „Untin Bowler” wystartował dn. 11 lipca z Chicago do Europy, lecz był zmuszony wskutek mgły wylądować w Kanadzie.

Dn. 13 lipca wystartowali powtórnie z Paryża do N. Yorku mjr. Idzikowski i mjr. Kubala na samolocie „Marszałek Piłsudski”. Lot ten przygotowywany nader starannie i przez szereg miesięcy, skończył się katastrofą. Polscy lotnicy stanęli na wysokości tak trudnego zadania — nie dopisała maszyna: wskutek defektu motoru samolot był zmuszony do lądowania na wyspie Graciosa (jedna z grupy wysp Azorskich), już po przelecaniu połowy drogi. Było to w porze nocnej i pilot nie mógł zauważyć przeszkód terenowych podczas lądowania. Uderzywszy o nierówność te-

Samolot bezpłatowy z helikopterem.

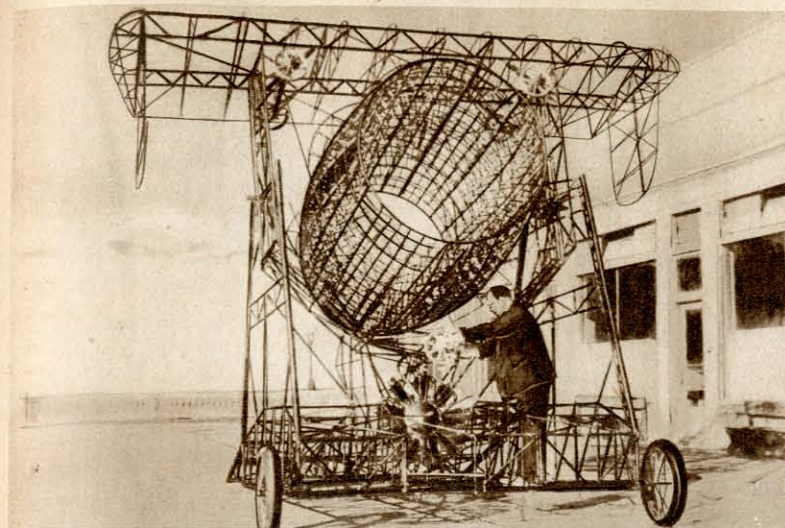
Nowy aparat skonstruowany przez lotnika Juana de la Cierva, podczas próbnego lotu nad Filadelfją.

renu, aparat przewrócił się, powodując wybuch benzyny. Mjr. Kubala zdołał uciec z życiem, odnosząc nieznaczne tylko obrażenia, natomiast jego bohaterstwo towarzyszył mjr. Idzikowski zginął.

Wieść o tak tragicznym zakończeniu tego drugiego polskiego lotu, śledzonego w Polsce z olbrzymim napięciem nerwów, odbiła się boleśnie w całym kraju. Wyrazem tych uczuć były liczne manifestacje żałobne w Polsce i w Ameryce. — Szczególnie imponującą była uroczysta Akademia w Chicago, na której tamtejsza ludność polska zdeklarowała w dowód łączności z Macierzą zakupić 3 samoloty i ofiarować je Państwu Polskiemu.

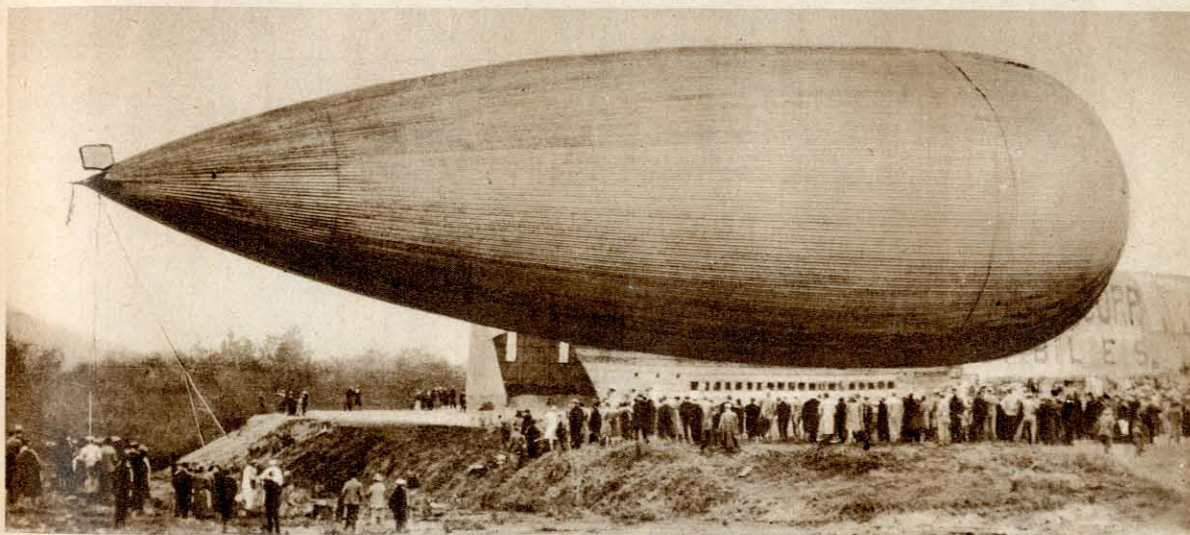
Zwłoki mjr. Idzikowskiego przewiezione zostały na statku „Iskra” do ojczyzny i uroczyste pogrzebane w Warszawie.

Dn. 31-go lipca lotnicy amerykańscy Fred Jackson i Forest O'Brien osiągnęli na samolocie 420 godzin lotu bez przerwy, pobijając czerwcowy rekord niemieckich lotników Mendeda i Reinharta o 7 dni, 4 godz. i 37 min. Zwycięski samolot przebywał

Nowy oryginalny samolot.

Aparat latający zapomocą ruchu obrotowego cylindra, odbywał w z. r. z powodzeniem próby w San Diego.

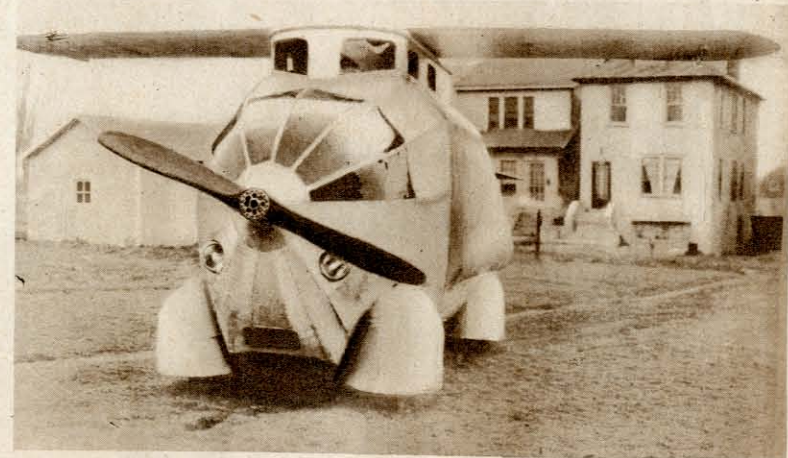
Metalowy sterowiec.

Pierwszy cały z metalu sterowiec w Stanach Zjedn., z turbinami okrętowymi, wyprowadzany z hangaru do próbnego lotu.

w powietrzu bez przerwy 18 dni i 17 nocy. Przebył on drogę 41.250 km, t. j. więcej niż długość południka. Śmigła motorów wykonały 32 miliony obrotów.

Z początkiem sierpnia odbył się dokoła Europy raid słabosilnikowych samolotów, z punktem wyjścia Orly we Francji. Trasa lotu wynosiła 6.400 km. W raidzie brało udział 55 awionetek różnych państw. — Raid był dobrą propagandą awionetki w służbie sportu lotniczego.

W sierpniu warszawscy akademicy piloci Zwirko i Wigura odbyli raid z ramienia warszaw-

Niezwykły typ samolotu.

Nowy aparat skonstruowany w Ameryce, mający śmigła z przodu i z tyłu.

skiego akademickiego klubu lotniczego na trasie Warszawa — Berlin — Paryż — Barcelona — Marsylja — Medjolan — Wenecja — Wiedeń — Kraków — Warszawa. Ten raid okrężny odbył się zupełnie dobrze. Ten sam lotnik Franciszek Zwirko ustanowił dn. 17 października światowy rekord wysokości lotu w kategorii lekkich awionetek dwumiejscowych, wznosząc się z lotniska warszawskiego na wysokość 4.500 m.

W sierpniu pilot Makowski odbył na samolocie typu „Spad” lot długodystansowy z Poznania do Barcelony i z powrotem (4.000 km). Celem lotu było zawieszenie pozdrowienia wystawie barcelońskiej od wystawy poznańskiej.

Dn. 20 sierpnia wyleciał z Lizbony do Ameryki szwajcarski

W dwudziestolecie rekordu Bleriota.

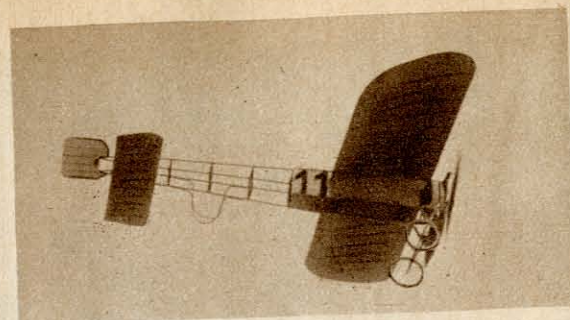
Na lewo: Portret słynnego lotnika Bleriota, który pierwszy przeleciał kanał La Manche, zdobywając tym czynnem światową sławę. Na prawo: Aparat o sile 25 KM, na którym Bleriot dokonał przelotu.

lotnik Kaefer. Lotnik z towarzyszem zaginął koło Azorów.

Sterowiec niemiecki „Graf Zeppelin” odbył w z. r. trzy duże loty. Pierwszy z nich, podjęty w maju nad morzem Śródziemnym, z powodu trudności atmosferycznych zakończył się przymusowym lądowaniem w południowej Francji. Drugi podjęty z początkiem sierpnia, odbył się do Ameryki i z powrotem, a trzeci, w końcu sierpnia, objął podróż dookoła świata. Trasą lotu były punkty Friedrichshafen — Tokio — Los Angeles — Lakehurst — Friedrichshafen. Lot trwał 3 tygodnie, przeciętna szybkość 120—150 km na g.

Dn. 3 września został zawarty między Polską a Niemcami traktat lotniczy, stanowiący uzupełnienie ważnej dotychczas na tem polu luki. Następstwem traktatu będzie stworzenie bezpośredniej linii komunikacyjnej lotniczej między Warszawą a Berlinem, oraz Bytomiem i Katowicami, względnie Krakowem.

We wrześniu odbył się raid lotniczy Małej Ententy, z udziałem Polski. Raid był interesujący z tego powodu, iż wzięły w nim udział poraz

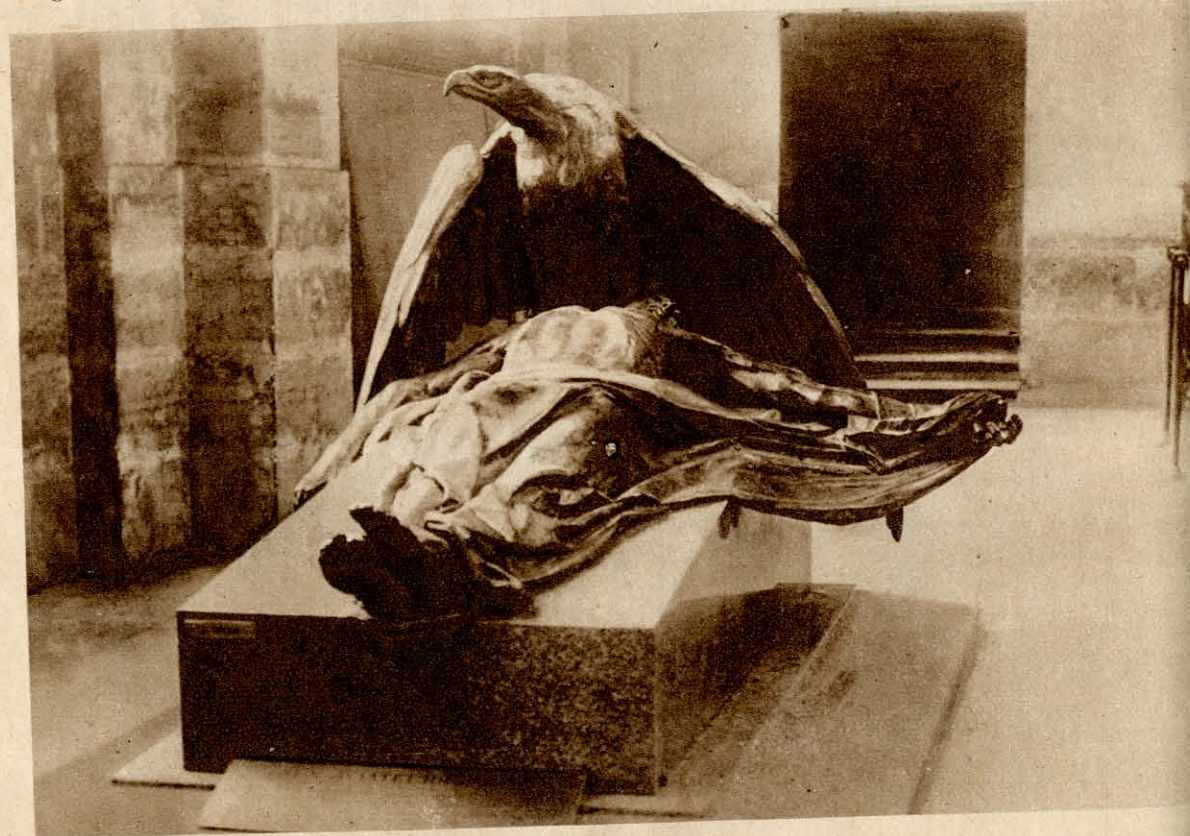
pierwszy samoloty myśliwskie najnowszej konstrukcji. Z polskiej strony wyznaczono do raidu 3 samoloty typu „Spad” i 3 „Fiaty”. Trasa lotu przechodząca przez wszystkie państwa Małej Ententy, a także i Polski, wynosiła 3.112 km. W locie zwyciężyła Jugosławia i Rumunja.

Z początkiem października francuscy piloci Bellone i Costes odbyli lot bez lądowania Paryż—Cziczekaru (w Mandżurji koło Charbina), stwarzając rekord długości lotu 7.800 km.

Dn. 3 października niemiecki konstruktor samochodowy Opel dokonał szczęśliwie próbnego lotu na samolocie poruszonym rakietą.

Z okazji Tygodnia Lotniczego w Polsce urządzono 6 października lot południowo-zachodniej Polski na trasie Kraków—Częstochowa—Katowice—Kraków. Brało udział 19 samolotów.

Dn. 14 października odbył pierwszy lot próbny wielki sterowiec angielski „R 101”. Nie rozwinął on takiej szybkości jak Zeppelin, natomiast urządzenie wewn. sterowca okazało się wygodniejsze.

Pomnik ofiar lotnictwa.

Oryginalny pomnik ku czci wszystkich ofiar lotnictwa od czasu powstania awiatyki, wystawiony w Paryżu u Inwalidów.

Kronika katastrof i nieszczęśliwych wypadków w roku 1929.

W rzedzie klęsk elementarnych, które w ub. roku nawiedziły ziemię, zarejestrować należy w pierwszej linii *niebывale wprost mrozy*, które w pierwszych miesiącach z. r. nawiedziły półkulę północną. Na obszarach Polski mrozy o -40°C występowały wielokrotnie (w Wileńszczyźnie temperatura spadała do -46°C), a w bardziej na północ wysuniętych okolicach Europy zimno przekraczało -50°C .

Następstwem tak ostrej zimy były liczne wypadki śmierci z przemrożenia, wielkie szkody w zwierzostanie, zniszczenie w lasach, a zwłaszcza w sadach. Bezpośrednio zaś ujemne skutki mrozów zaznaczyły się w zastoju komunikacyjnym skutkiem psucia się lokomotyw, przez co silnie ucierpiało zaopatrywanie ludności w węgiel, a także w żywność, np. w Małopolsce Wschodniej i na Wschodnich Kresach. — Ostra, przeciągająca się zima, wobec nagromadzenia się olbrzymich

w każdym roku zdarzają się rozliczne zatonięcia okrętów i łodzi podwodnych, zderzenia pociągów i t. d., a w ich porównaniu ilościowym i jakościowym zachodzą stosunkowo nieznaczne tylko różnice. Mimo to jednak przegląd kroniki wypadków wykazuje, że podczas gdy w r. 1928 częściej uderzały katastrofy budowlane, to w roku ub. były one *bardzo nieliczne* (poważniejszy wypadek zdarzył się w Algierze), a natomiast dominowały różne eksplozje, powodujące pożary.

U góry: „Zieloność” na plantach krakowskich w dniu 1 maja 1929 r. Zdjęcie unaocznia, że bzy i kasztany w dn. 1 V z. r. nie miały jeszcze nawet listków, skutkiem ciężkiej a spóźnionej zimy.

Na lewo: Zasypy śnieżne ub. zimy na linii Lwów—Tarnopol. Tor oczyszczają rzesze robotników, a zasypy śniegowe przebijają lokomotywy z pługami.

U dołu: Wielki zator lodowy pod Nowym Dworem na Wiśle w zimie z. r.

opadów śnieżnych, mogła spowodować katastrofalne wiosenne wylewy, co jednak na szczęście nie nastąpiło, a także *późne rozpoczęcie się wiosny nie wpłynęło ujemnie na zbiory*. Z drugiej strony nader upalne lato — temperatura dochodziła do $+40^{\circ}\text{C}$ — także nie zaszkodziło zbiorom.

W dziedzinie innych żywiołowych katastrof rok 1929 nie obfitował naogół w tyle wybuchów wulkanów i katastrofalnych burz, co rok poprzedni, aczkolwiek i tutaj bilans zniszczeń był wielki.

Co do nieszczęśliwych wypadków, trudno porównywać rok ubiegły z poprzednimi latami, gdyż

Trudno naturalnie wysnuwać z tych zjawisk ogólniejsze wnioski, jednakże nasuwa się tu pytanie, czy w dziedzinie wypadków nie odgrywa jakiejś głębszej roli *prawo serji*.
Poniżej podajemy w ugrupowaniach przegląd znaczniejszych wypadków i katastrof:

Burze i wylewy.

Orkan śnieżny, szalejący na wybrzeżach w północnej Japonii z początkiem stycznia, spowodował zamrożenie 42 rybaków, którzy wyruszyli na połów.

Przez stan Georgia w Stanach Zjedn. przeszedł 26 kwietnia *tornado*, który spowodował śmierć 100 osób, oraz znaczne straty materialne.

W maju dorzecza *Eufratu i Tygrysu* zostały dotknięte *olbrzymimi wylewami*. Kilkaset ludzi znalazło śmierć we wzburzonych falach.

Dn. 23 maja nawiedziła prowincję Fukusima w Japonii *straszliwa burza*, niszcząc około 5.000 domów i wyrządzając szkody na 10.000.000 jenów.

Powódź w Japonii.

Miejscowość kąpielowa koło Hondo, nad Oceanem Spokojnym, zalana katastrofalnym wylewem.

Na wybrzeżu *Wenezueli i Chile* szalała 22-go czerwca *gwałtowna burza*, która spowodowała zniszczenie wielu budynków i zatonięcie statków.

Oberwanie chmur w Azji mniejszej, w lipcu koło Trapezundu, spowodowało 400 ofiar w lu-

Szosa Warszawa—Jabłonna zalana przez wylew Wisły.

Pociąg uwieczony przez powódź.

W Ameryce płn. nagle powódź zalała tor i wyrwała szyny na znacznej przestrzeni, unieruchamiając pociąg.

Sila huraganu.

Stuletnia topola koło Świnoujścia pod naporem burzy runęła na przejeżdżający samochód pocztowy.

dziach. W tym samym czasie podobnie katastrofalne ulewę nawiedziły większe przestrzenie *Peru*.

Dn. 5 lipca szalała *nad Europą środkową nawałnica*, połączona z gradem, która spowodowała wielkie straty jako też liczne ofiary w ludziach.

Katastrofalny wybuch wulkanu Calbuco.

Z początkiem z. r. Chile nawiedzone zostało silnym trzęsieniem ziemi przy równoczesnym wybuchu wulkanu Calbuco. Na zdjęciu widać 3 czynne kratery wulkanu.

Fragment z trzęsienia ziemi w Wenezueli.

Z powodu zerwania się *wielkiej tamy* u źródeł rzeki Indus, *Kaszmir* został nawiedzony *ogromną powodzią*.

W połowie lipca nawiedziła *Małopolskę Wschodnią* powódź, która szczególnie wyrządziła *wielkie szkody w pow. stanisławowskim*. Najbardziej dał się we znaki Prut i Czeremosz. W Nadwórnej i okolicy powódź zniszczyła 7 mostów, a na całej przestrzeni od Worochty do Jaremcza zostały zatopione nadbrzeżne domy. W kilku miejscowościach został też przerwany ruch kolejowy. Wylewy powtórzyły się na mniejszą skalę w woj. stanisławowskim z początkiem sierpnia.

Dn. 19 lipca *wybrzeże Małej Azji* nawiedziła powódź, która w samej prowincji Trapezund spowodowała śmierć *tysiąca osób* i zniszczyła pola.

Trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów.

Wenezuelę nawiedziło w dniu 18 stycznia *silne trzęsienie ziemi*, które pociągnęło za sobą 200 ofiar w zabitych i 1.000 w rannych.

Prowincję *Chorasan* w Persji dotknęło w lutym trzęsienie ziemi, które zniszczyło szereg mniejszych miejscowości, oraz spowodowało śmierć około 3.000 ludzi.

Dn. 26 maja *Turcja* została nawiedzona *trzęsieniem ziemi*, podczas którego najwięcej ucier-

Wybuch Wezuwiusza.

Widok na krater, czynny dn. 4 czerwca z. r.

Po pożarze miasteczka Karczew.
Fragment zgliszczy Karczewa, gdzie dn. 17 września z. r. pożar zniszczył 53 domy.

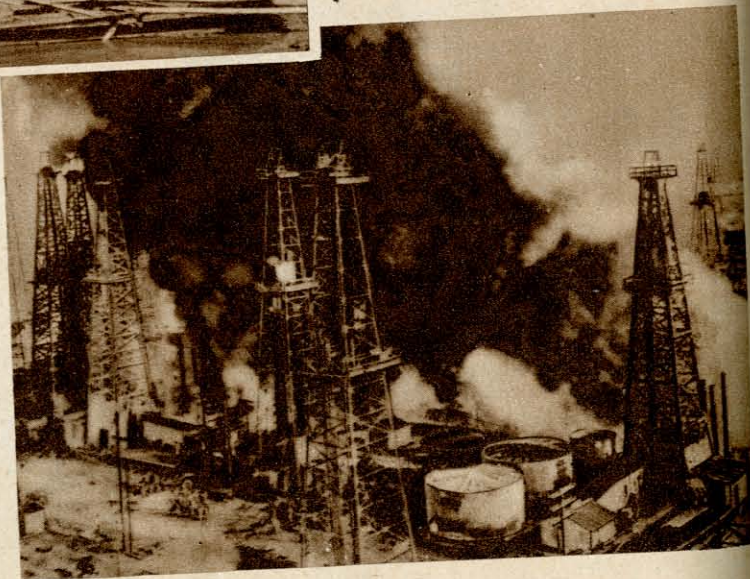
Pożar szybów w Moreni.
Jeden z szybów na terenach naftowych w Rumunii, płonących od czerwca z. r. do późnej jesieni.

piała okolica Siwasu. 1357 domów legło w gruzach.

Dn. 5 lipca wybuchł niespodzianie na wyspie Jesso w Japonii wulkan Komagatake, wyrzucając przy silnym trzęsieniu ziemi wielkie masy lawy i pozabawił dachu 8.000 osób.

Dn. 29 września miasto Hile na wyspie Hawaj zostało nawiedzone trzęsieniem ziemi. Kilkaset domów zniszczonych.

Pod koniec października wybuchł wulkan Mont Pele na Martynice, nie powodując jednak znaczniejszych szkód. Ostatni katastrofalny wybuch tego wulkanu w 1902 r. pociągnął za sobą 30 tysięcy ofiar.

Pożar pól naftowych koło Los Angeles.
Olbrzymi pożar szybów w Santa Fe podczas upałów ub. lata, który spowodował szkody na 4 miliony dolarów.

W późniejszych miesiącach z. r. działalność wulkanów i trzęsień ziemi nie zaznaczyła się już silniej.

Eksplodje i pożary.

Dn. 3 stycznia spłonął doszczętnie największy kościół Ameryki w Riverside, wystawiony kosztem multimilionera Jana Rockfellera.

Gęsto zabudowaną grecką dzielnicę Konstantynopola zniszczył dn. 22 stycznia pożar, który pochłonął 1.000 domów.

Miasto greckie Korynt, odbudowujące się po zniszczeniu w r. 1927 przez katastrofalne trzęsienie ziemi, 31 stycznia zostało zniszczone przez pożar. Wszystkie baraki z drzewa

oraz namioty dla bezdomnych padły pastwą płomieni.

Dn. 4-go marca spłonął w Żurawnie pałac ks. Czar-toryskich. Meble o-ras bibliotekę zdo-lano uratować.

Dn. 4-go marca w Sofji wyleciał w powietrze arsenał, przyczem 28 ro-botników poniosło śmierć.

Jeden z największych okrętów pa-sażerskich „Euro-pa“, znajdujący się jeszcze w porcie hamburskim, spalił

się z niewyjaśnionych przyczyn dn. 26 marca. Szkoda wynosi 40 milionów mk.

Wybuch i pożar w szpitalu w Kantonie dn. 25 czerwca spowodował śmierć około 50-ciu osób.

Dn. 19 lipca w New Kingston w St. Zjedn. wyleciała w powietrze fabryka prochu. 20 robotni-ków zabitych.

Eksplodja w fabryce tlenu w Berlinie dn. 24-go lipca spowodowała zniszczenie całej fabryki.

Dn. 30 lipca eksplozja gazów w szybie „Na-dzieja Pokoju“ w Dolnych Hermanicach na Ślą-sku niem., pociągnęła za sobą śmierć 23 górników.

Eksplodja w fabryce tlenu w Berlinie.
Katastrofalny wybuch dn. 24 lipca z. r., który zniszczył całą fabrykę.

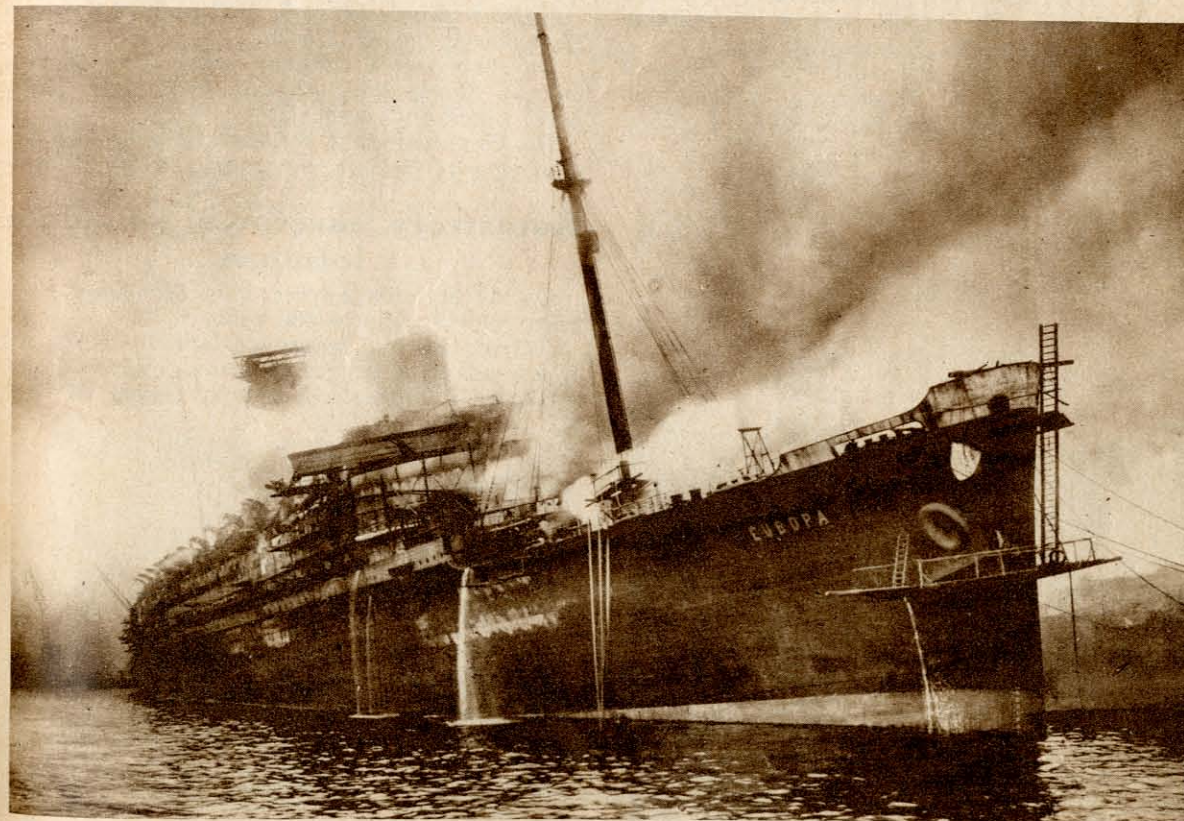
Miasto Czań-Czań w Chinach, liczące około miliona mieszkańców, zostało z początkiem maja niemal doszczętnie zniszczone pożarem.

Dn. 12 maja zgorzał gmach parlamentu bułgar-skiego w Sofji.

Miasteczko Iwie zostało zniszczone dn. 18 maja doszczętnie przez pożar. Na pogorzalców rodacy z Ameryki zebrali milion złotych.

W Los Angeles spaliło się dn. 11 czerwca 9 wież wiertniczych i 45 tysięcy beczek nafty.

Na terenie naftowym w Moreni w Rumunji wybuchł w czerwcu gigantyczny pożar, który lo-

Pożar „Europy“ w porcie hamburskim.
Jeden z największych niemieckich okrętów pasażerskich „Europa“, zniszczony został pożarem dn. 26 marca z. r. Okręt miał 46.000 tonn pojemności.

W kwietniu po-żar zniszczył dziel-nicę Szanghaju, przyczem w pło-mieniach zginęło 300 osób.

Groźny pożar wybuchł 26 kwie-tnia na lotnisku cywilnem w War-szawie, powodując straty kilkaset ty-sięcy złotych.

Eksplodja w fa-bryce nitrogliceryny zdarzyła się dn. 30 kwietnia koło Pardubie w Cze-chosłowacji. 5 ro-botników straciło przy tem życie.

Katastrofa parowca wycieczkowego w Ostendzie.

Parowiec wycieczkowy „Józef II” wypływając z Ostendy skutkiem uderzenia przez nadpływający okręt rozcięty został na 2 części i zatonał. Na zdjęciu widać maszt zatopionego parowca.

kalizowany częściowo przeciągnął się do jesieni. Straty idą w setki milionów lei.

Fort Domnesti pod Bukaresztem wyleciał w powietrze dn. 20 sierpnia, wywołując w Bukareszcie niemałą panikę. Zginęło 25 ludzi.

W fabryce maszyn Poznańskiego, w Köpenick koło Berlina wybuchł 21 sierpnia ogromny pożar z powodu eksplozji rezerwoarów z oliwą.

Gwałtowna eksplozja gazów kopalnianych w Hokkaido w Japonii pociągnęła dn. 22 sierpnia 60 ofiar w zabitych.

Wybuch składu benzyny w Parmie 14 września spowodował śmierć 18 osób.

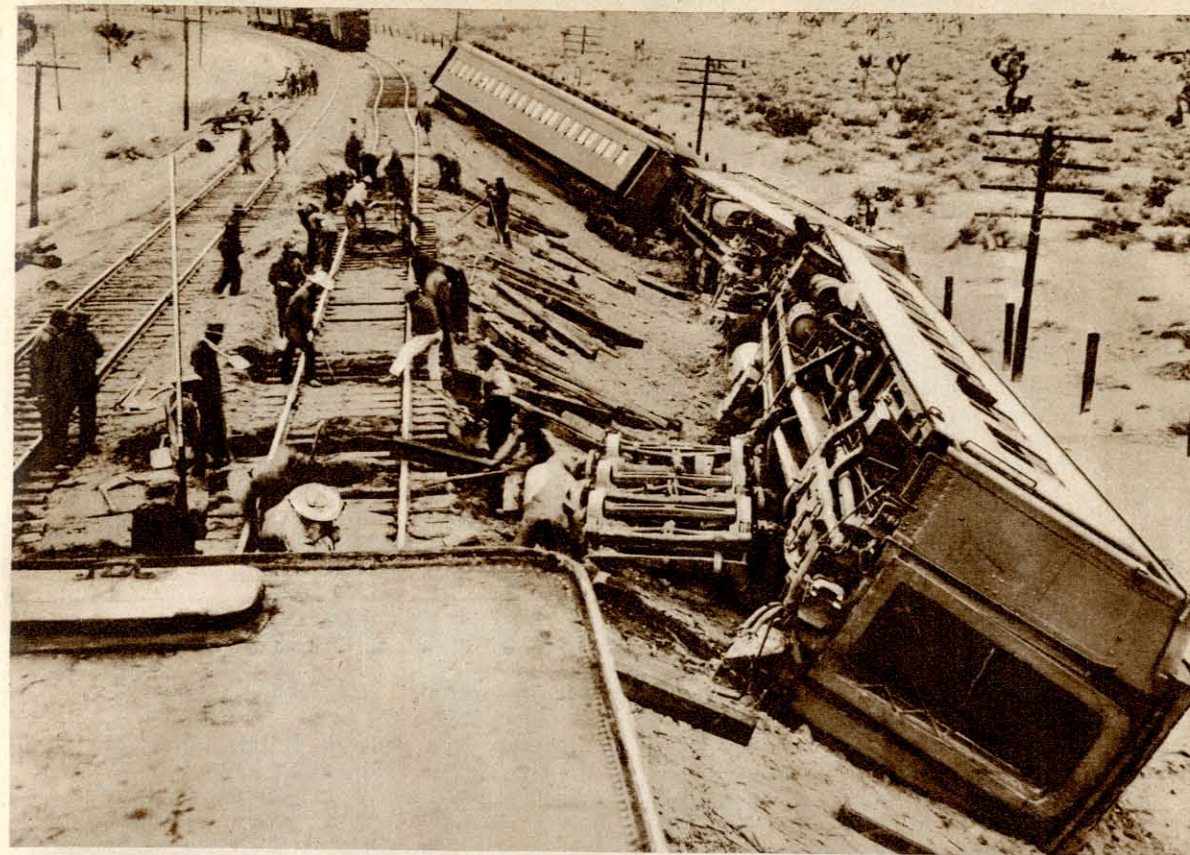
Dn. 30 września ogromny pożar zniszczył miasteczko Stupia Nowa w woj. kieleckiem. Większość zabudowań spłonęła.

Dn. 25 października wyleciała w powietrze prochownia pod Bolonią, powodując śmierć 18 osób.

Katastrofy okrętowe, kolejowe lotnicze.

Dn. 14 stycznia zatonał koło Szanghaju parowiec chiński. Zginęło 380 osób.

Najpoważniejsza katastrofa lotnicza w Stanach Zjedn. zdarzyła się dn. 18 marca koło N. Jorku, gdzie spadł samolot, powodując śmierć 13 osób.

Katastrofa kolejowa w Hesperia w Kalifornii.

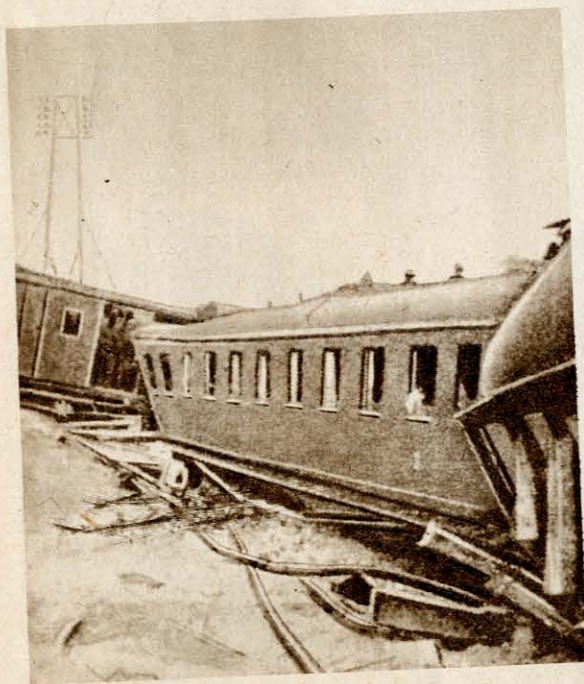
Zderzenie pociągu pociągów pociągów z Los Angeles z pociągiem idącym z Chicago.

Dn. 4 kwietnia w Rumunji koło stacji Boboc wykołait się pociąg pociągów, powodując śmierć 20 podróżnych.

Dn. 3 lipca padł ofiarą pożaru największy i najstarszy budynek teatralny Sztokholmu. Na szczęście pożar powstał nie podczas przedstawienia.

Dn. 9 lipca zderzyły się w kanale św. Jerzego (między Anglią a Irlandją) dwie łodzie podwodne angielskie, przyczem łódź podwodna „H. 47” poszła na dno. Trzech ludzi uratowano, 21 zginęło.

Dn. 29 lipca samolot „Minnesota”, odbywający lot długotrwałości, spadł po 154 godzinach, pod-

Katastrofa pociągu Paryż—Warszawa.
Fragment zniszczonych wagonów koło Kolonji. Na pierwszym planie szyny pociągów w kablak.

Katastrofa kolejowa w Sobolewie.

Zderzenie pociągu warszawskiego z pociągiem lwowskim dn. 9 października z. r. Rozbitych zostało 7 wagonów.

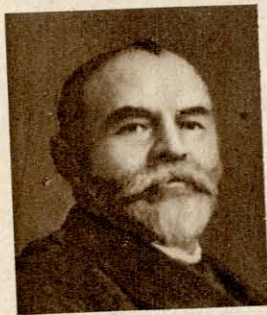
Niezwykła katastrofa samolotowa.

Angielski samolot skutkiem defektu w motorze spadł koło Warwickshire w ten sposób, że przewrócił się kołami do góry. Mimo to trzech pasażerowie wyszli z katastrofy cało.

125

O. Zygmunt Janicki.
Gwardjan OO. Reformatów
w Krakowie.

Kazimierz Stabrowski.
Artysta malarz,
b. dyr. warsz. szk. Szt. P.

Dr. Józef Wybicki.
Starosta krajowy pomorski
w Toruniu.

Juljusz hr. Andrassy.
Węgierski polityk,
orędownik sprawy polskiej.

jako autor wielkich widowisk scenicznych, oraz librett operowych, pisanych dla R. Straussa.
Dn. 14 sierpnia zmarł w Poznaniu prof. Uniwersytetu poznańskiego dr. Bolesław Namysłowski, wybitny botanik i badacz grzybów krajowych.

wiających żywo zarówno swemi wartościami artystycznymi, jak i symboliką w ujmowaniu tematów.
Dn. 5 lipca zginął jako ofiara tragicznego wypadku w Tatrach prof. gimn. dr. Mieczysław Świerż, jeden z najstarszych i najwybitniejszych taterników. Dr. Świerż był autorem wielu przewodników turystycznych i odgrywał wybitną rolę w ożywieniu naszego ruchu turystycznego.

Dn. 9 lipca zmarł w Krakowie w wieku 76 lat nestor malarstwa polskiego, *Juljan Fałat*, b. dyrektor krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, świetny pejzażysta, którego zwłaszcza pejzaże zimowe uzyskały sławę światową. Również ulubionymi tematami obrazów Fałata były studia dzikich zwierząt, typy ludowe i architektura starych kościołków.

Juljan Fałat.
Artysta malarz, b. dyrektor
krak. Akademii Szt. P.

Dr. Józef Kallenbach.
Rektor Uniwersytetu Jag.
badacz literatury.

Feliks Jasiński.
Twórca Oddziału
Muzeum Nar. w Krakowie.

Dr. Antoni Korczyński.
Profesor chemii
w Uniwersytecie pozn.

Dn. 24 sierpnia zmarł w Warszawie znany i popularny dla swych zalet towarzyskich dziennikarz *Adam Zagórski*, ceniony krytyk teatralny, który przez szereg lat pracował także w prasie lwowskiej.

Dn. 30 sierpnia zmarł w Belgradzie najwybitniejszy przedstawiciel jugosłowiańskiej literatury *Ivon Vojnović*. Głośne jego sztuki dramatyczne wystawiane były na scenach polskich z dużym powodzeniem.
Dn. 3 września zmarł w Krakowie *Jan Kanty Steczkowski*, b. dyrektor Banku Kraj. Galic., b. minister skarbu, b. dyr. Polskiej Kraj. Kasy Pożyczkowej, wybitny finansista, członek Prawicy Narod.

Ks. K. Hryniewiecki.
Arcybiskup Pergeński,
b. biskup wileński.

Stanisław Barcewicz.
Muzyk, kompozytor,
b. dyr. opery warszawskiej.

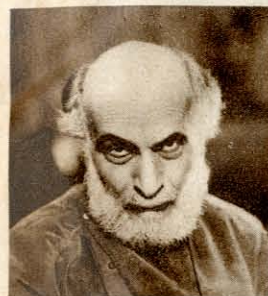
Dr. Mieczysław Świerż.
Prof. gimn. w Zakopanem,
wybitny taternik.

Dr. Gustaw Stresemann.
Minister spraw zagr. Rzeszy
niemieckiej.

Ks. dr. J. Londzin.
Działacz narod. na Śląsku,
senator, b. poseł na Sejm.

Antoni Bourdelle.
Art. rzeźb., twórca pomnika
Mickiewicza w Paryżu.

czas monografii o Mickiewiczu, nadto autor wielu cennych prac o Krasińskim, Słowackim i romantykach polskich.

Dn. 20 września zmarł w Paryżu kardynał francuski *ks. Ernest Dubois*. Wybitny ten dostojnik kościelny zaznaczył się w ostatnich czasach stanowczym i ostrym wystąpieniem przeciwko francuskiej organizacji prawicowej „Action Française”, z powodu nadużywania przez nią religii do celów politycznych.

Dn. 2 października zmarł w Paryżu najgłośniejszy z rzeźbiarzy francuskich obecnej doby, *Antoni Bourdelle*, twórca odsłoniętego w Paryżu w lecie z. r. pomnika Mickiewicza oraz wielu innych o wysokich wartościach artystycznych dzieł sztuki.

Dn. 3-go października zmarł w Berlinie najwybitniejszy mąż stanu powojennych Niemiec dr. *Gustaw Stresemann*. Sterował on bardzo zręcznie nawą państwową Niemiec jako minister spraw zagranicznych i osiągnął szereg wybitnych sukcesów, jak np. wejście Niemiec do Ligi Narodów, traktat w Locarno, obniżenie sum reparacyjnych (plan Younga).

Dn. 5-go października zmarł w Wilnie *Czesław Jankowski*, wybitny publicysta i krytyk literacki, autor licznych utworów poetyckich i publikacji historycznych, zasłużony krzewiciel ducha narodowego na kresach.

Dn. 7-go października zmarł w Krakowie w 75 roku życia

Jan K. Steczkowski.
B. minister skarbu, b. dyr.
Banku Pol. i P. K. P. P.

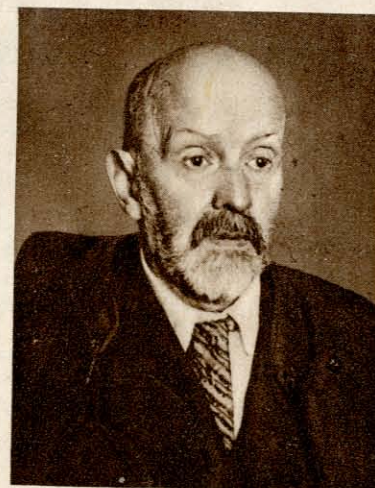
Inż. Józef Sare.
Długoletni wiceprezydent
miasta Krakowa.

Płk. dr. A. Maciesza.
Poseł na Sejm,
wiceprezes B. B. W. R.

Ks. Ernest Dubois.
Kardynał francuski,
arcybiskup Paryża.

Jacek Malczewski.
Najwybitniejszy
współczesny malarz polski.

najwybitniejszy współczesny malarz polski *Jacek Malczewski*, artysta, który w dziejach malarstwa polskiego stworzył własną epokę. Od pierwszego okresu swej twórczości, na którą duży wpływ wywarły wypadki z 1863 roku, do epoki najświetniejszego swego rozwoju stworzył Malczewski nader bogatą kolekcję dzieł, zarówno portretów, jak kompozycji, wśród których do wyobraźni widza przemawiały zwłaszcza obrazy o treści symbolicznej, oraz wizyjne ujęcia tematów z okresu odradzania się Polski, które to momenty artysta odczuwał bardzo intensywnie. — Pogrzeb Jacka Malczewskiego odbył się kosztem państwa. Zwłoki złożono w krypcie Zasłużonych na Skałce w Krakowie.

Dn. 4 października zmarł w Warszawie w wieku 84 lat jeden z najwybitniejszych polskich językoznawców, *Jan Ignacy Niecisław Baudouin de Courtenay*. Wykładał on na uniwersytetach: petersburskim, kazańskim, dorpaczkim, krakowskim i warszawskim, zajmując się głównie fonetyką i semantyką, a w swych badaniach wyróżniał się wszechstronnością i oryginalnością. Ogłosił drukiem mnóstwo publikacji w językach: polskim, francuskim, włoskim, niemieckim, rosyjskim i czeskim. Zaznaczył się także bardzo wybitnie w życiu społecznym jako bojownik oświeconego liberalizmu.

Z polskiego świata parlamentarnego ubyli m. in.: dn. 30-go czerwca poseł płk. dr. *Adolf Maciesza*, wybitny oficer Leg., jeden z najbliższych współpracowników Marsz. Piłsudskiego, ostatnio wiceprezes B. B. W. R., a dalej senatorowie: dn. 13-go kwietnia *Jan Englisch*, długoletni dyrektor Kasy chorych w Krakowie, wybitny działacz P. P. S.; dn. 21 kwietnia *ks. dr. Józef Londzin*, członek BBWR., niestrudzony i nader zasłużony bojownik o polskość Śląska.

Nowa zagadka.
Rysunek Ksawerego Pillatiego.

Marja Konopnicka.

Na Nowy Rok.

Witaj zdrowy, roku nowy,
Nowej pracy dniu!
Choć nie zdejmiesz troski z głowy,
Nie przysporzysz smu;

Choć się człowiek nie dopyta
W nowe gody te,
Czy mu na chleb starczy żyta,
Czy go minie zle;

Choć nie będzie lżej bić młotem,
Ani ciągnąć pił,
Chociaż musi krwawym potem
Spotnieć — aby żył,

Hej! niech życzy, kto życziwy!
Uściśnijmy dłoń...
Jedność bratnia — skarb prawdziwy,
Tego skarbu broń!

Przecież sercu jego miło
Witać nowy rok,
I w świat boży z nową siłą
Podnieść jasny wzrok.

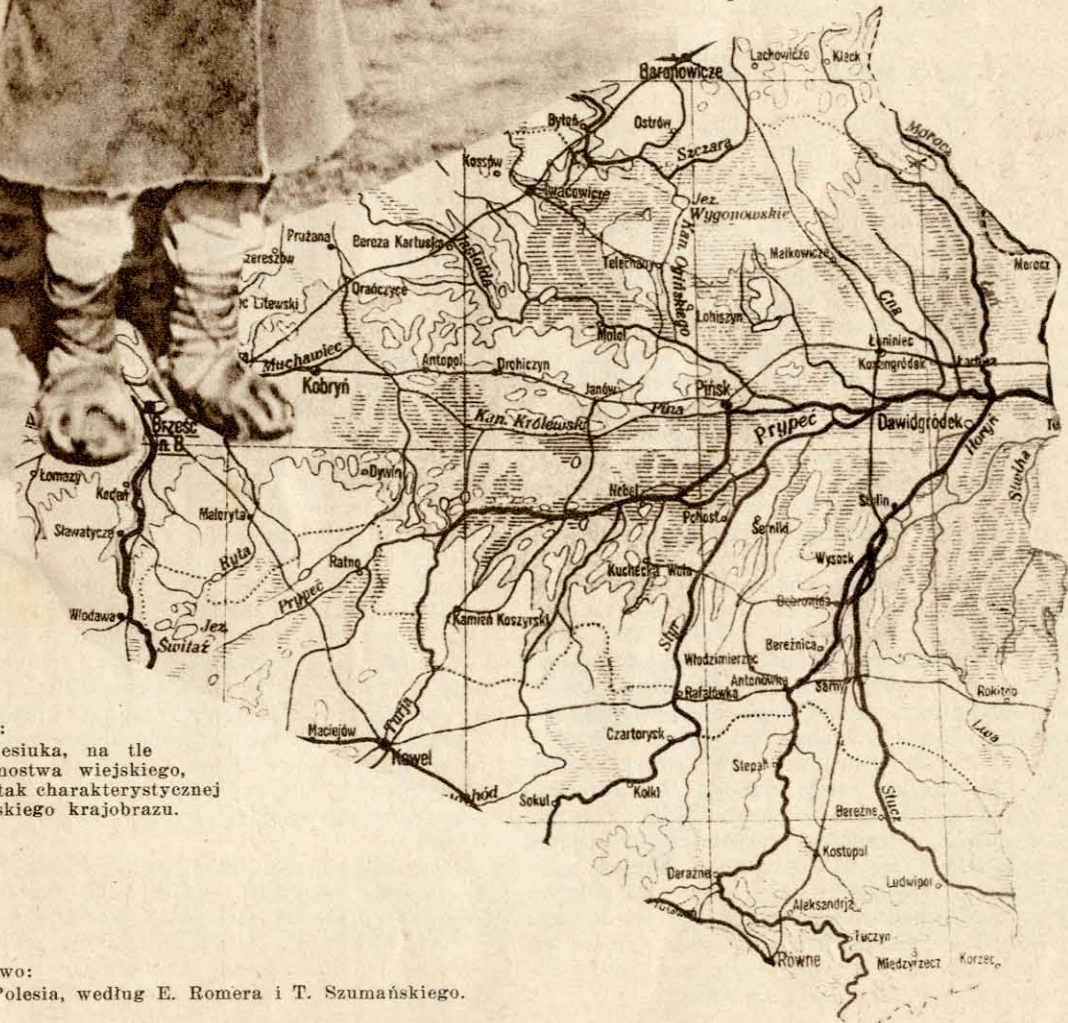
Bo jest w piersiach u człowieka
Taka dziwna moc,
Że z nadzieją słońca czeka,
Choć na ziemi noc...

Bo w nim żyje siła taka,
Taki pęd w nim tkwi,
Że się zrywa lotem ptaka
Do jutrzejszych dni.

U góry:
Typ Polesiuka, na tle
jego domostwa wiejskiego,
budowli tak charakterystycznej
dla poleskiego krajobrazu.

Na prawo:
Mapka Polesia, według E. Romera i T. Szumańskiego.

Melioracja Polesia.

Polesie w geograficznym tego
słowa znaczeniu obejmuje obszar
ograniczony idealnym trójką-
tem, którego wierzchołek mieści
się w Brześciu n. B., a podsta-
wę tworzy linja łącząca Kijów
z Mohylowem i obejmuje teren
o powierzchni około 80.000 km².
W granicach Rzeczypospolitej
znajduje się jedynie część całego
obszaru, określona granicą
państwową od wschodu od sta-
cji Stołbce do granicy woje-
wództwa poleskiego i wołyńskiego,
a od tych punktów linjami
mającymi punkt przecięcia w
Brześciu. Powierzchnia obszaru
polskiego Polesia obejmuje oko-
ło 56.000 km² i rozciąga się ad-
ministracyjnie na województwa
polskie (41.000 km²), wołyńskie

Wieś na bagnach.

Charakterystyczny obrazek z Polesia. Osada wiejska wśród bagnisk, przy drodze do Sarn.

(10.000 km²), białostockie (800 km²) i nowogrodzkie (4.000 km²).

Powszechnie wyobrażają sobie, iż cały teren Polesia stanowi jedno nieprzebyte bagno, na którym tu i ówdzie znajdują się małe wioski połączone brodami przez mokradła. Tak jednak nie jest. Na obszarze Polesia powierzchnia moczarów i bagien stanowi 14.000 km², a więc około 1/4 części terenu; reszta pokryta jest lasami bądź piaskami, a duża część stanowi urodzajną glebę przechodzącą na południe w wołyński czarnoziem.

Liczne rzeki przerzynają Polesie i tworzą sieć wodną o długości 6.000 km, połączoną kanałami żeglownymi dla spławu drzewa i towarów.

Główną arterję wodną stanowi rzeka Prypeć, leniwa, ocieśla królowa Polesia, z rzekami Turją, Stochodem, Styrem, Jasioldą i pomniejszymi ściekami, które wachlarzem wodnym zlewają się w jedną całość, uchodzącą poza granicami Polski do Dniepru.

Dwa większe kanały, budowane przez dawne rządy Polski, łączą dorzecze Prypeci z dorzeczem Wisły i Niemna, względnie dorzecza dopływów Prypeci między sobą; prócz tego dziesiątki drobnych kanałów, bądź to osuszających bądź spławnych, uwypuklają rzeźbę tego ciekawego kraju.

Historia osuszenia Polesia ma już za sobą dłuższy okres badań, studjów i prac przygotowawczych. Po pracach rządu dawnej Rzeczypospolitej nastąpiła dłuższa przerwa. Rząd rosyjski uważał obszar Polesia za przeszkodę dla działań nieprzyjaciela i na niedostępności bagien poleskich opierał swoje wojskowe plany operacyjne. Dlatego też wybudowane zostały systemy twierdz przy bramach wypadowych Smoleńska i Równego, oraz linja obronna brzegu Wisły umocniona została twierdzami Modlina i Dębłina.

Ponieważ równocześnie olbrzymie obszary niżu rosyjskiego zapewniały Rosji samowystarczalność gospodarczą, a głodu ziemi nie odczuwano do tego stopnia, ażeby pozyskiwać rolę drogą kosztownych meljoracyj, przeto sama myśl meljoracji Polesia nie miała zupełnie zwolenników w miarodajnych czynnikach carskiego rządu.

Dopiero Polak Żyliński, wybitny geodeta, pozostający w rosyjskiej służbie wojskowej, pod pozorem prac topograficznych usiłował przemycić projekt osuszenia Polesia i zdołał przekonać w tym kierunku ministra Wałujewa, który złożył do Komitetu Ministrów raport o pierwszych oznakach osłabienia przemysłu rolnego, a w związku z tem podniósł konieczność rozpoczęcia pewnych prac meljoracyjnych w obszarze Rosji europejskiej. Powołano zatem komisję dla zbadania stanu rolnictwa i przemysłu rolnego w Rosji, a następnie w r. 1873 wysłano kilka ekspedycji rolniczych, między innymi ekspedycję poleską. Na czele jej stanął generał Żyliński, który z niemałym trudem uzyskał kredyt 10.000 rubli i szczupły personel pomocniczy dla prowadzenia badań.

Żyliński z niebywałą energją zabrał się do dzieła. Przeprowadził przedewszystkiem precyzyjne pomiary, a następnie studja gleboznawcze i przedstawił bardzo obszerne sprawozdanie, ujęte w kilkutomowe dzieło, opisujące stan i postępek prac i ich organizację, oraz wskazujące przyczyny zabagnienia terenu i sposoby osuszenia bagien.

Równina poleska przedstawia lekko pochylą ku wschodowi wklęsłość, której dno stanowią pokłady kredowe na głębokości 50—100 m pod terenem; oprócz kredy ujawniono też pokłady bazaltów, granitów i innych skal. To podłoże kredowe wychodzi w wielu miejscach aż na po-

wierzchnię, lub do głębokości zaledwo 8—10 m, a wielokrotnie występują nad nim jeszcze inne pokłady warstw skalistych, ponadto przytrafiają się moreny jako twory lodowcowe, w postaci piaskzystych i gliniastych morenowych wzgórz.

Rozpatrując te i inne przyczyny utworzenia się tak wielkiej wklęsłości przypuszcza gen. Żyliński istnienie w tem miejscu śródlądowego morza, o czem świadczą tradycje miejscowe, a poniekąd i wzmianki Herodota. Zdaniem Żylińskiego w miarę jak lodowce cofały się ku północy, masy wód wypełniły wklęsłość i utworzyły jezioro, zasycane potokami z okolicznych wyżyn. Potoki te zmywając lekkie lodowcowe osady i moreny, zamulały dno i podwyższały poziom wody jeziora. Wody jeziora szukały odpływu i prawdopodobnie przerwały dział wód koło Mozyrza przez mało odporną warstwę osadów lodowcowych i spłynęły do Dniepru.

Ten proces namulania trwał dziesiątki tysięcy lat, rzeki żłobiły sobie koryta w mulę poprzednio naniesioną, a między rzekami potworzyły się bagna. Bagna te nie są zasilane naturalnymi źródłami wody wglębnej, a tylko utrzymują wody przypływające z zewnątrz, będąc zaś z natury

Polesie jest to kraj bagien i piasków, oraz rzek z bardzo długimi deltami przy ujściach i ze szerokimi płaskimi dolinami, wzdłuż których ciągną się wzgórza piaszczyste. Jest to kraj, gdzie wiosenne wylewy rzek zajmują niedające się objąć okiem przestrzenie i gdzie trzymają się nie-raz do jesieni.

Przeważającą florą jest tu na piaskach sosna, na bagnach trzcina i turzyca. Liściaste drzewa znajdują się szczególnie na południowym i zachodnim krańcu. Na niegłębokich bagnach i płytkich piaskach z gliniastym podłożem rosną lasy brzoźowe, a w dolinach rzek gaje olchowe.

Przeważającą glebą jest piasek i bagniste torfy, a pod nimi zalegają niebieskie gliny, wychodzące na powierzchnię w postaci wysp na bagnach.

Więcej urodzajne gleby znajdują się wyspowo, porozrzucane po całej poleskiej wklęsłości.

Wyjątki te, zacytowane z pism gen. Żylińskiego, dają ogólny pogląd na całokształt krajobrazu i charakterystykę terenu.

Dużo czasu poświęcił Żyliński studjom hydro-metrycznym i meteorologicznym, badaniom szczegółowym gleby i jej możliwości użytkowania po osuszeniu, a wreszcie opracował generalny plan osuszenia Polesia.

A więc przedewszystkiem proponuje zapomocą kanałów nadać ujściom rzek basenu Prypeci bardziej skośny kierunek i poprzestawiać te ujścia tak, ażeby znajdowały się w większych od siebie odległościach.

Następnie projektuje gęstą sieć kanałów odprowadzających wody stojące do wyprostowanych poprzednio rzek i kanałów głównych.

Projektuje wyprostować kierunek Prypeci

Piaski lotne na Polesiu.

Obszary piaszczyste w pow. łuninieckim.

rzeczy bardzo porowate, mają olbrzymią pojemność wody. Bagna poleskie tworzą więc niejako nadal jezioro, w którym zamiast wody czystej znajduje się mul, mniej lub więcej grząski.

Na tem podłożu rozwija się życie roślinne i zwierzęce, tworzą się i giną lasy, powstają torfowiska i ten skomplikowany obraz terenu, jaki dziś Polesie przedstawia.

Ogólną charakterystykę Polesia daje gen. Żyliński w nast. określeniu:

Zbiór siana na bagnach.

Łąki bagniste w czasie rozlewu rzeki Hrywdy w Lubieszczyczach.

i innych rzek, przez co uzyskują one większy spadek i oczyszczają się z naniesionych mułowi i sztucznych przeszkód.

Z tym ogólnie naszkicowanym projektem melioracji Polesia połączył Żyliński roboty wykonawcze i rzeczywiście wykonał około 5.000 km kanałów, z czego około 1.000 km na obecnym terytorjum polskiej części Polesia.

Od roku 1898 działalność ekspedycji gen. Żylińskiego zmniejszała się z roku na rok dla braku funduszy i poparcia w miarodajnych sferach, aż wreszcie w r. 1903 nastąpiło zlikwidowanie prac melioracyjnych, które ugrzęzły w miejscowych Zarządach Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Po wskrzeszeniu Państwa Polskiego Ministerstwo Robót Publicznych stanęło wobec zmienionego zadania. Granica państwowa przecięła teren Polesia na dwie niezależne części, a trudno jest porozumieć się z rządem sowieckim na temat ujęcia sprawy melioracji Polesia w jednolitą całość, traktowaną wyłącznie z punktu widzenia gospodarczego. Musimy się na razie liczyć z tem, iż Prypeć kończy się u granic Państwa Polskiego, a chęć wciągnięcia obszaru rosyjskiego Polesia

Kamieniołomy wśród bagien.
W Klesowie, pow. sarneński.

w jeden organizm techniczny prawdopodobnie spotkałaby się z niepowodzeniem.

Mamy więc inne warunki od tych, jakie miał Żyliński, wobec czego jego niesłychanie sumienne i wyczerpująca praca może mieć dla nas w wykonaniu planów jedynie informacyjne znaczenie, natomiast techniczne przeprowadzenie musi ulec zasadniczej przeróbce.

To też Ministerstwo R. P. po przestudjowaniu kwestji i po pierwszych próbach organizacji w łonie urzędów niższej instancji, postanowiło zorganizować centralną instytucję w samym Ministerstwie i jej powierzyć narazie opracowanie projektu generalnego, a potem opracowanie szczegółów tego projektu oraz ich wykonania.

W roku 1928 rozp. Prezydenta Rzpltej z mocą ustawy zostało utworzone Biuro Melioracji Polesia, z siedzibą w Brześciu. Kierownictwo powierzono wybitnemu specjalście spraw wodnych b. ministrowi Robót Publ. Józefowi Pruchnikowi. Na przeprowadzenie studiów wstępnych wyznaczono 4 lata, a wydatki określono na 6 milionów złotych.

Zadaniem Biura będzie opracowanie generalnego projektu, sporządzenie ko-

sztorsu, obliczenie wartości oraz bezpośrednio przystąpienie do prac wykonawczych. Generalny projekt ma rozstrzygnąć wszystkie ważne problemy hydrotechniczne i rolniczo-gospodarcze, a więc określić spadły, przekroje nowych kanałów, spadły rzek po ich regulacji i wysokości małych i wielkich wylewowych wód.

Wykonanie prac przez Biuro ograniczy się do uregulowania rzek i wykopania kanałów głównych, prace szczegółowe przy rozbudowie gęstej sieci drobnych kanałów nastąpią później, po ujawnieniu się skutków pierwszej głównej melioracji, a zajmą się nimi spółki wodne, sejmiki i t. p.

Pierwsze kroki działalności Biura były bardzo trudne. Dobór ludzi, kwestja mieszkaniowa, sprawa wynagrodzenia za pracę w rzeczywistości ciężkich warunkach życiowych, stawiała Dyrekcję w trudnym położeniu, a jeżeli dodamy do tego nieraz bardzo gorącą polemikę i ścieranie się zdań i zapatrywań technicznych, ekonomicznych i politycznych, nawet i narodowościowych, to przyznać należy, iż zadanie do łatwych nie należało.

Zlewisko wód w nizinym terenie.
Odnoga rzeki Szczary przy kanale Ogińskiego.

reperów niwelacyjnych, to jest znaków kamiennych czy żelaznych o określonych z milimetrową dokładnością wysokościach n. p. m. Potem trzeba wykonać pomiary rzek i pasa nadrzecznego. — Dawne plany Żylińskiego nie odpowiadają już obecnemu stanowi na gruncie, rzeki pozmięniały kierunki, potworzyły się nowe koryta, przekopano dużo kanałów. A jeżeli dodamy do tego, że rewidacja planów z Rosji jest bardzo uciążliwa, to nie dziwnego, iż zdecydowano się na przeprowadzenie nowych pomiarów.

Główne kierownictwo pomiarów objął radca Ministerstwa R. P. Gryglaszewski, który w poprzedniej swej działalności jako kierownik przeprowadzenia granicy polsko-czeskosłowackiej, dał

Typowy trakt poleski.
Trakt piński, o szerokości 30 m, bez nawierzchni i bez żwiru.

Rozlew rzeki Kamionki.
Krajobraz charakterystyczny dla przyręcznych obszarów moczarowych, w czasie roztopów.

się poznać jako zdolny technik i dobry organizator. Rozważania nad tem, jaką metodę zastosować należy w danym terenie, przy uwzględnieniu postępów ostatnich lat w tej gałęzi techniki wskazywały na zdjęcia lotnicze jako jedyną nadającą się tutaj metodę. Dzięki współpracy Ministerstwa Komunikacji uzyskano jeden samolot, typu Fokkera, oraz pilotów i obsługę, a Ministerstwo Rob. Publ. zakupiło najnowsze przyrządy i kamery lotnicze i dostarczyło nawigatora oraz operatorów technicznych.

Stronę techniczną lotów objął prof. Piątkiewicz z Krakowa, jako nawigatora pozyskano majora Rödera, który podczas wojny polsko-bolszewickiej i później w pracach pokojowych wykazał w tym kierunku specjalne uzdolnienie.

W r. 1929 wykonano znaczną część zadania, bo dokonano pomiaru około 1.000 km rzek, w latach następnych sprawa pójdzie już szybszym tempem.

Przetwarzanie zdjęć fotograficznych na plany odbywać się będzie częściowo w Krakowie, częściowo w Brześciu.

Prace pomiarowe nie wyczerpują jednak całości zadań Biura. Są one coprawda fundamentem planu generalnego, ale równocześnie z nimi muszą być ujęte i inne czynniki, przede wszystkim służba hydrologiczna, która obejmuje zbadanie wszystkich wód, a zatem opadów deszczowych, ilości przepływu wody w potokach i rzekach, a w końcu stan wód podziemnych wgłębnych i zaskórnych. — Drugim czynnikiem miarodajnym o równorzędnej z poprzednimi wartości są studia geologiczne i dokładne zbadanie warstw, na których spoczywa kotlina Polesia, oraz zbadanie przekrojów geologicznych, wskazujących kierunki opadu i głębokość warstw podziemnych.

A wreszcie wysuwa się zagadnienie gospodarcze: Co zrobić z tym osuszonym terenem, jak go eksploatować, jaką gospodarkę rolną czy hodowlaną należy tam zaprowadzić? — zagadnie-

nie o bardzo wielkiej doniosłości ze względu na ogrom obszaru, jaki uzyska się po osuszeniu dla celów gospodarczych.

Są to może najważniejsze studia, gdyż one dopiero wykazać mogą rentowność całego przedsięwzięcia.

Studia te prowadzą się na wielką skalę, a zajmuje się nimi cały świat naukowo-rolniczy na fermach doświadczalnych i specjalnych polach próbnych.

Dyrekcja Biura melioracji Polesia potrafiła zapewnić sobie współpracę wybitnych czynników naukowych, a aczkolwiek do dziś w poglądach na zagadnienie osuszenia tego obszaru zachodzą jeszcze wielkie różnice zdań i toczą się gorące dyskusje i tarcia, to jednak dają one przez to właśnie możność gruntownego ujęcia zagadnienia ze wszystkich stron i wyprowadzenia najwłaściwszych wniosków bez ryzyka.

Mnożą się zdania, iż Polesie po osuszeniu stanie się lotnem piaskowiskiem o skarłowaciałych sosenkach i jałowcu, są obawy zeszpecenia krajobrazu, podnoszą się uzasadnione argumenty, że obniżenie poziomu wód podziemnych zniszczy kulturę rolną w pewnych częściach Polesia. — A wreszcie podnoszą się głosy, że równocześnie z osuszeniem należy przewidzieć także i nawodnienie pewnych partyj. Wygląda to może paradoksalnie, ale kto wie, czy niema w tem racji.

W każdym razie praca wre, praca żmudna i sumienna i coraz bliżej dochodzimy do tego, że wydrzemy bagnetem kilkanaście tysięcy kilometrów kwadratowych, obszar równy nieomal powierzchni niejednego z mniejszych państw europejskich.

Uzyskamy kolonję poleską dla nadmiaru naszych rąk pracy ludu i przemysłu rolnego, uzyskamy rynki zbytu dla naszego przemysłu maszynowego i damy światu nowy dowód naszej zapobiegliwości, pracy i ładu. — A technika nasza wystawi sobie pomnik pracy, trwalszy od spiżu.

Dr. Adam Gadomski.

Polski dorobek naukowy w geografii.

W poprzednim roczniku Kalendarza I. K. C. omówiliśmy wielkie zasługi polskich odkrywców i podróżników w dziedzinie geografii. Przypomnienie tych zasług na terenie własnym oraz międzynarodowym, jakoteż rewindykowanie szeregu polskich badaczy na rzecz polskiej nauki jest postulatem ze względu na rolę Polaków, jako geografów uczonych, a także jako konstruktorów i wynalazców rozmaitych przyrządów i środków pomocniczych do nauki geografii i nauk z tą wiedzą związanych.

Już nasze położenie geograficzne wywierało bardzo wielki wpływ na rozwój u nas nauki geografii, zainteresowanie się zaś tą gałęzią wiedzy powstało głównie pod wpływem Odrodzenia. Na schyłku średniowiecza zakwitła ta wiedza zarówno na dworze królewskim, jak pośród kleru, a przede wszystkim na Uniwersytecie krakowskim. Są to czasy Kopernika, który astronomję polską postawił na najwyższym poziomie, czasy, w których uczeni polscy nie mieli sobie równych i sławę swoją ściągali zastępy obcych, żądnych wiedzy, w mury Krakowa. W związku z astronomją rozwijały się również nauki geograficzne, a wszyscy profesorowie przyrodniczy i historycy wykładali geografję i jej nauki pomocnicze.

Od końca XV do połowy XVI w. możnaby wliczyć kilkadziesiąt nazwisk polskich geografów, a wśród grona pierwszych pionierów tej wiedzy kroczy na czele historyk i geograf Jan Długosz (1415—1480), autor monumentalnej publikacji p. t. „Chorographia Regni Poloniae”, dokumentu pierwszorzędnej wartości w nauce światowej.

W tej pierwszej polskiej geografii podaje Długosz świetny opis gór i wód w Polsce. Jakkolwiek usługi Długosza, jako historyka, są powszechnie znane, należy jednak specjalnie podkreślić jego znaczenie jako geografii, nie tylko krajowe, lecz i międzynarodowe, dzięki właśnie jego pierwszorzędnej polskiej geografii.

Jana Długosza należy uznać za pierwszego polskiego geografii o międzynarodowym znaczeniu, którego dzieło stanowi pierwsze źródło w rzędzie polskich prac geograficznych. On pierwszy opisuje 7 głównych rzek Polski, oraz częściowo umiejscawia źródła Wolgi, Donu, Dniepru i Dźwiny w jeziorze, co stanie się później wytyczną dla geografii Miechowity, by zerwać z błędnym pojęciem nieistniejących gór Ryfejskich. Zapewne też Długosz posłu-

giwał się pierwszą mapą Polski; choć mapy tej nie znaleziono, są jednak dane historyczne, że istniała.

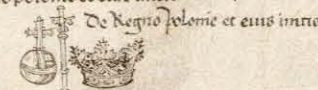
To samo powiedzieć należy o „Historji” Długosza, w której pomieścił mnóstwo cennych wiadomości geograficznych z epok minionych. Wszystkie te miejsca geograficzne zestawil prof. F. Buk w rozprawie p. t. Długosz jako geograf, studia geograficzno-historyczne (Kraków 1925, str. 102—103).

Same wykłady w Uniwersytecie Jagiellońskim były właściwie w owych czasach objaśnianiem autorów od Arystotelesa aż do współczesnych mistrzów. Najwięcej przedewszystkiem uwzględniano Ptolomeusza i jego system, dalej opisy obcych krajów i najnowsze zdobycze geograficzne. W czasach Odrodzenia wzmożło się zainteresowanie geografją, wywołwane chęcią nawiazania stosunków handlowych z krajami nowo odkrywanymi. Wyrazem tego jest pierwszy polski globus po-kolumbowy, znajdujący się w Bibliotece Jag., tem ciekawszy, że wyrysowano na nim Amerykę po jej odkryciu. Brak na nim Ameryki północnej, jest natomiast południowa pod nazwą: „Mondus Novus, Terra Sanctae Crucis”. Na południowy-wschód od Madagaskaru jest oznaczony kraj z napisem: „America noviter reperta”. Globus ten został opisany przez prof. E. Estreichera (w Rozprawach Akad. Um.). Autor przypuszcza, że globus powstał około 1510 roku, kiedy odkrycie Ameryki, oraz nadanie jej tej nazwy było rzeczą zupełnie nową. Umieszczenie Ameryki na Oceanie Indyjskim powstało — jak pisze prof. Estreicher — z tego powodu, że twórca globusa widocznie chciał zarejestrować najnowsze odkrycia geograficzne i to tak dalece, że nawet nie wiedział dobrze, gdzie je zapisać i dlatego zapisał fałszywie. Powyższy globus prof. Estreicher uważa za najstarszy globus po-kolumbowy, na którym podany jest ład amerykański nie połączony z Azją.

Natomiast pierwszym u nas dziełem, wzmiankującym o Ameryce, i to już w roku 1512, jest naukowe potraktowanie nowych ziem przez Jana ze Stobnicy, autora pierwszej mapy, wydanej w Polsce. (Poprzednio istniała, jak np. u Długosza, mapa rękopiśmienna, która dopiero później, w XVI wieku, przyczyniła się do wydawnictwa oryginalnie polskiego. Pierwszą jednak mapą, wydaną w Polsce, są półkule globu ziemskiego, znajdujące się w książce Jana ze Stobnicy).

De Regno polonie et eius initio

Polskie Pomorze w fantastycznym ujęciu średniowiecznego drzeworytu.

(Rycina nagłówkowa rozdziału „De Sarmatia regione Europe” z Hartmanna Schedla „Liber Chronicarum”, Norymberga, r. 1493).

Polesiuk (do inżyniera dokonywującego pomiarów): Poczekaćcie panoczku, nie osuszajcie, bo tam są moje sieci! (Satyryczny rysunek w związku z pracami pomiarowymi. Wieśniacy sądzą, że dokonywanie pomiarów powoduje bezpośrednie ustąpienie wód).

Jan Długosz.

Ze zbioru obrazów króla Stanisława Augusta w Belwederze. (Sztylet Jana Ligbera).

kilku opisami geograficznymi (m. in. relacja polskiego podróżnika do Ziemi świętej, Anzelma), jednakże zajmuje ono wybitne miejsce w dziejach geografii w Polsce, jako popularyzacja współczesnej wiedzy zachodniej, a w szczególności jako *pierwsze u nas dzieło, wzmiankujące o Ameryce*. Dodane do wydania 1512 roku półkule, nie są pracą oryginalną Jana ze Stobnicy, lecz kopją winiet z wielkiej mapy ziemi Waldseemüllera z 1507 roku, mają jednak wartość jako pierwsze mapy wydane w Polsce. Nadto Jan ze Stobnicy jest autorem trzeciego polskiego podręcznika geograficznego dla młodzieży uniwersyteckiej, ponieważ dla uzyskania tytułu naukowego magistra czy doktora filozofii musiała młodzież zdawać egzamin także i z geografii.

Pierwszym polskim podręcznikiem (po łacinie) była „Kosmografia” *Wawrzyńca Rabego* z Nowej Srody (znanego jako Laurentius Corvinus Novoforensis), drugim był podręcznik *Jana z Głogowa*, czwartym (po Janie ze Stobnicy) podręcznik *Jana Honterusa* z Kronstadu w Siedmiogrodzie, jednak w Krakowie powstały i wydrukowane.

Podręczniki te, jak i wykłady, niewiele czasem posuwały się poza autorów nie tylko średnowiecznych, lecz i starożytnych, zwłaszcza Ptolomeusza, który wywierał wówczas największy wpływ. Profesorowie byli przeważnie duchownymi. Z tych, którzy specjalnie oddawali się geografii, najśłynniejszymi byli oprócz już wymienionych: Stanisław z Łowicza, Bogucki ze Świecia, Maciej Cichosz z Szamotuł. Tu należy też przypomnieć astronomów: Brudzewskiego, Marcina z Przemyśla i Michała z Wrocławia, ze względu na ich prace, ustalające położenie poszczególnych miejscowości.

Wielkie znaczenie w geografii ma wspomniany poprzednio geograf *Jan z Głogowa* († 1507), profesor U. J., filozof, astronom i geograf, który na wykładach geografii dla wyjaśnienia uczniom zakresu i położenia krajów posilkował się mapami dodanymi do wydania geografii Ptolomeusza z r. 1480. Jest to jeden z *najstarszych znanych nam wypadków posilkowania się mapami przy*

wykładzie geografii, potrzeba też podkreślić ten fakt, tembardziej, że wyszedł on ze strony *polskiego geografa*.

Jan z Głogowa utrzymywał z uczonymi innych krajów tak żywy kontakt, iż mógł dzielić się ze swymi uczniami wiadomościami o najświeższych odkryciach nowych ziem. Dowodzą tego jego relacje z r. 1506 o odkryciach i podróżach Portu galezyków, świeżo właśnie odbywanych.

Jak żywo interesowano się w Polsce temi odkryciami, świadczy fakt, że kanonik krakowski *Maciej z Miechowa* zbierał prócz wiadomości nawet mapy ziem nowo odkrytych krajów, a dzieło tego autora: „*Tractatus de duobus Sarmatiis*”, wydane w r. 1517 w Krakowie, wywołało *wielką sensację* w świecie ówczesnym, czego dowodem było 10 wydań łacińskich, 4 włoskie i jedno niemieckie. Praca Miechowity wywołała żywą polemikę, ponieważ autor *ośmielił się przeciwstawić twierdzeniom Ptolomeusza*, głosząc, że rzeki Europy wschodniej, jak Dniepr, Don, Dźwina i Wołga, nie wypływają z fikcyjnych gór Ryfejskich i Hyperborejskich, lecz z jezior w krainie „*plaskiej i moczarowatej*”. Miechowita jest więc autorem *pierwszej mapy Sarmacji*, obejmującej kraje od Odry po Morze Kaspijskie.

Maciej z Miechowa zatem *pierwszy umieścił źródła Wolgi, Donu, Dniepru i Dźwiny*, podając na swej mapie odległości poszczególnych krajów. On pierwszy przedstawił w ten sposób potęgę Słowiańszczyzny i zasięg jej kultury i języka, a zarazem w swej pracy zrekapitulował *chlubne wyniki pracy Polaków w dziejach poznania tajemniczy Orientu*. Jak Hiszpanie i Portugalczycy mają największe zasługi w dziejach poznania Zachodu, tak *Polacy posiadają największe zasługi w dziejach badania Wschodu*.

Przy rekonstruowaniu pierwszej mapy Orientu posługiwał się Miechowita również relacjami licznych kupców polskich, jeżdżących do krajów rosyjskich. Tu należy podkreślić, że nasze stosunki ze Wschodem rozpoczęły się znacznie dawniej. Mamy dane historyczne, iż w r. 1245 zostali wyprowadzeni w poselstwie Jean Carpin Polonais, oraz Benedykt Polonus, którzy rok i cztery miesiące wędrowali od śląskiej Lignicy aż do granic „*Kita-ju*”, przez kraje Kumanów, Chazarów, Kirgizów, przez Bucharję i ziemie licznych hord tatarskich.

W dalszym dorobku na polu geografii w Polsce zarejestrować trzeba wydanie *pierwszych polskich krajowych map* Bernarda Wapowskiego, w r. 1528 w Krakowie, przez krakowskiego drukarza Florjana Unglera. O silnym ruchu geo-

Ks. Wład. Aleks. Łubiński
Prymas arcyb. gnieźnieński, geograf polski (1703—1767)

Pierwszy globus pokolumbowy.

Najstarszy znany globus pokolumbowy z r. 1510, pierwszy, na którym widoczna jest część Ameryki i pierwszy, który ujmuje Amerykę jako odrębną część świata, nie złączoną z Azją, wbrew mniemaniu Kolumba. (Ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej).

ziemskich. Obserwatorium krakowskie ma globus z r. 1751, Toruń 2 globusy z XVIII w., bogate zaś zbiory Stanisława Augusta Poniatowskiego zawierały w r. 1781 pięć globusów niebieskich i cztery ziemskie, wysokiej wartości historycznej. Gdzie są one obecnie, nie wiemy.

Najstarsze *pomniki kartografii polskiej*, zachowane w Krakowie, sięgają XV w., a na ich czoło występują szkice rękopiśmienne ziem zakonu krzyżackiego z pierwszej połowy XV stulecia, załączone do kodeksu Sędziwoja z Czechła. Dalej do zabytków kartografii historycznej należą mapy Grodeckiego, oraz mapy Księstwa Oświęcimskiego i Zatorskiego, St. Porębskiego. Mapa Gro-

Polskie wynalazki w dziedzinie geograficzno-kosmograficznej.

W dziedzinie konstrukcji różnych przyrządów i środków pomocniczych do nauki geografii i nauk z nią związanych, zarejestrować można kilka wynalazków polskich, mających przedewszystkiem na celu *ułatwienie nauki w zakresie geograficzno-kosmograficznym*, a uderzających zarówno oryginalnością pomysłu, jak i prostotą konstrukcji.

Tutaj zanotować trzeba przedewszystkiem *gnomonograf*, t. j. przyrząd do rysowania zegarów słonecznych nie tylko na płaszczyźnie, ale i na *powierzchniach krzywych, nieregularnych*, jakoteż do wyznaczania różnych funkcji kosmograficznych, wynalazek Wojciecha Bogumiła Jastrzębowskiego (1779—1882), profesora fizyki i historii naturalnej w Instytucie gospodarstwa wiejskiego w Marymoncie. Przyrząd ten pozwala w sposób bardzo prosty kreślić zegary słoneczne bez obliczeń, na każdej dowolnie ustawionej powierzchni czy bryle. Ogółem istnieją tylko trzy *gnomonografy* Jastrzębowskiego. Jeden, zapomocą którego wykreślił Jastrzębowski *zegar słoneczny na wielkiej bryle w parku Łazienkowskim*, mieści się w obserwatorium astronomicznym w Warszawie, dwa inne pozostałe aparaty, wykonane w szereg lat po śmierci wynalazcy, znajdują się w prywatnym zbiorze gnomonograficznym.

Gnomonograf może pozatem służyć do dokładnego wyznaczania stron świata, do sprawdzania odchylenia igły magnetycznej, do oznaczania położenia ciał niebieskich, pozornego biegu Słońca, położenia w prze-

deckiego i jej pewne styczne z wywodami Długosza, żyjącego w XV w., dowodzą wedle prof. Wł. Semkowicza, iż *Długosz już się mapą posługiwał*, a nawet iż tej samej mapy mógł używać Grodecki, kartograf z XV w., co w następstwie rewindykowałoby Długosza nie tylko jako pierwszego geografa, ale i jako kartografa polskiego.

Jak wiadomo, główny rozwój kartografii polskiej przypada dopiero na wiek XVII i XVIII.

Wielkie zasługi zwłaszcza w rozwoju geografii i kartografii w XVIII w. położył *Jan Śniadecki*, kierownik Obserwatorium astronomicznego w Krakowie (w dziele p. t. *Geografia*, czyli matematyczne i fizyczne opisanie ziemi), a w kartografii zasłużył się przede wszystkim przez wykonanie projektu *mapy hydrograficznej Polski*. Na mapy zwracano wielką uwagę w szkolnictwie polskim. Z polecenia Komisji Edukacyjnej, jak nakazuje program, „*Nauczyciel geografii bez kart dawać nie ma, ani historii bez geografii*”. Zaznacza się tu więc *zurot w metodzie nauczania*; w miejsce częstej nauki pamięciowej — realna nauka pogładowa.

W tym okresie *Kottłataj* staje się twórcą podwalin pod *nowy system geografii, geografii człowieka*, która jako taka walczyć długo o stanowisko w nauce, zdobyła je wkońcu po wiekowym wysiłku.

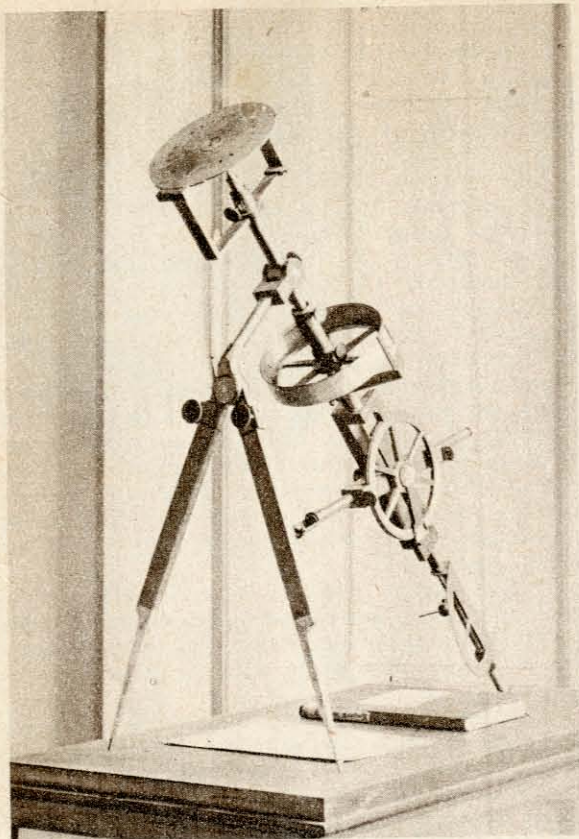
Wreszcie na widownię naukowości polskiej w końcu XVIII w. wysuwa się *Staszic* (1775—1820), a rezultatem jego badań naukowych w kraju jest dzieło „*O ziemiorództwie Karpatów*”, oraz *mapa hypsometryczna, pierwsza nie tylko w Polsce, ale bodaj i w Europie*. Dorobek naukowy Staszica miał to znaczenie dla XVIII w., co Długosza dla XV stulecia.

O ile chodzi o *geografię historyczną*, to pierwszym polskim geografem historycznym i niewątpliwie *jednym z pierwszych w tym rodzaju geografów w nauce wogóle*, był *Joachim Lelewel*.

Ze względu na tak szerokie zastosowanie, wynalazek ten przy swej *wielkiej prostocie*, może mieć *ogromne znaczenie pedagogiczne* przy wykładach z kosmografii. Dzięki temu wynalazkowi zegar słoneczny, sporządzony, na *nieobrobionej bryle kamiennej*, tworzy *specjalnie polski typ zegara słonecznego, nie spotykany nigdzie indziej*.

Dr. Wacław Jezierski
konstruktor Zenitarjum.

Gnomonograf W. Jastrzębowskiego.

Przyrząd do kreślenia zegarów słonecznych na nieregularnych powierzchniach.

Dalej zanotować tu trzeba *Zenitarjum*, wynalazek dra Wacława Jezierskiego, przedwcześnie zmarłego wizytatora Min. W. R. i O. P. Przyrząd ten służy do pokazowego dowodu, że oś ziemską jest nachylna do ekliptyki pod kątem $66\frac{1}{2}^\circ$.

Wynalazek Jezierskiego na wystawie dydaktyki geografii we Florencji w marcu 1925 r., odniósł wielki sukces międzynarodowy, a za dowód jego ogromnej wartości pedagogicznej może służyć choćby ta okoliczność, że zaraz na wystawie florenckiej Niemcy chcieli zakupić patent tego przyrządu na państwo

Zegar słoneczny w Łazienkach w Warszawie skonstruowany r. 1828 przy pomocy gnomonografu.

Zenitarium W. Jezierskiego.

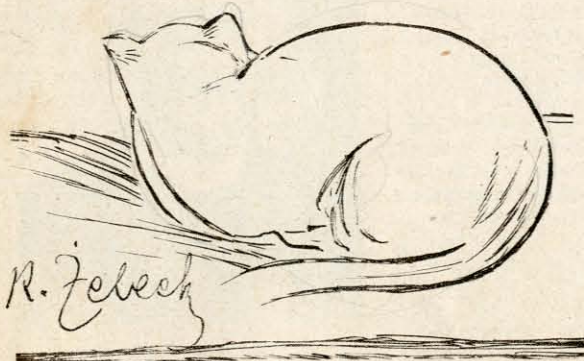
Przyrząd demonstrujący kąt nachylenia osi ziemskiej do ekliptyki.

niemieckie. Prawo eksploatacji wynalazku pozostało jednak w rękach polskich.

Wreszcie wymienić należy *planiglob ruchomy*, wynalazek Józefa Migacza z N. Sącza, umożliwiający uzmysłowienie uczniom w sposób jasny i zrozumiały przyczyn, dlaczego dzień jest raz dłuższy, raz krótszy, dlaczego w okolicach podbiegunowych nastaje noc polarna i kiedy, dlaczego na kuli ziemskiej mamy pięć sfer klimatycznych i t. d. Do tego planiglob ten wyróżnia się wielką prostotą, co podnosi jeszcze jego zalety przy używaniu go w szkole.

Humor i satyra.

Taki kotek szary, bury,
Lubi ptaszki, ani słowa!
Zwróć go ogonem do góry,
Ujrysz — malarza z Krakowa!

Żarcik rysunkowy.

Wyrysował i opisał
art. malarz Kasper Zelechowski.

Dr. Władysław Bogatyński.

Polskie dzwony.

Wyciąganie dzwonu Zygmunta, wobec króla i dworu (r. 1520).
(Drzeworyt Józefa Holewińskiego, według rysunku Jana Matejki).

Dzwony towarzyszą człowiekowi w życiu od kołbelki do grobu, przedewszystkiem w jego życiu religijnem, następnie obyczajowem, wreszcie w zajęciach codziennych. Ich muzyka wywołuje w duszy człowieka całą skalę uczuć, radosnych lub smutnych. Głośny pisarz francuski, Chateaubriand, powiedział o dzwonach, że „była to rzecz prawie cudowna wynaleźć środek, ażeby za uderzeniem kruszcu w jednej chwili jedno uczucie w tysięcznych obudzić sercach i zmusić wiatry i chmury do roznoszenia myśli człowieka“.

Dzwony mają też znaczenie jako dzieła sztuki, przez swoje napisy i ornamenty, które mogą być także źródłem dla historyka.

Polskie dzwony owiane są sentymentem i poezją, zwłaszcza na tle wsi polskiej. W życiu religijnem odgrywają dominującą rolę. Wzywają codziennie wczesnym rankiem wiernych na nabożeństwo, dzwonią trzy razy przez dzień na „Anioł Pański“, rozbrzmiewają w czasie „Podniesienia“. One to potęgują nastrój uroczysty dni świątecznych, a szczególnie podnoszą ducha ku Bogu, gdy rozdzwonią się na Narodzenie i Zmartwychwstanie Pańskie. Wtedy to przy wtórze ich dźwięków z tysięcznych piersi, wezbranych radością, unosi się ku niebu pieśń: „Bóg się rodzi, moc truchleje“... i „Wesoły nam dziś dzień nastał“...

Na takie „sursum corda“ ileż to razy rozkołysały się dzwony polskie także w naszym życiu narodowem. Ileż to razy nasz stary „Zygmunt“ akompaniował dzięczynnemu „Te Deum laudamus“, bijącemu z piersi tysięcy w sklepienie katedry wawelskiej!

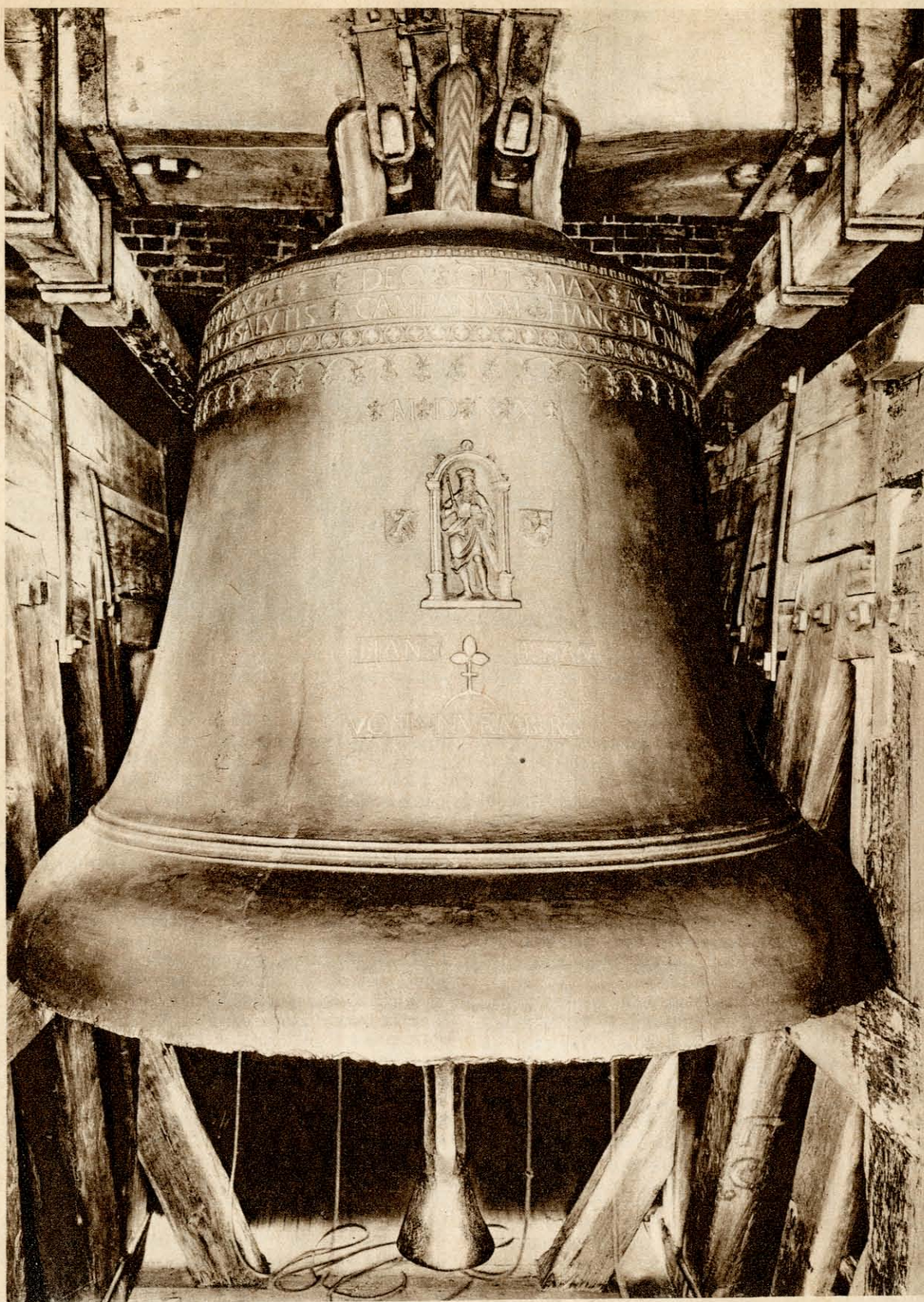
Ale bywało też inaczej. Głosiły nieraz dzwony nasze i żałobne wieści, jak zresztą częściej jeszcze głoszą w życiu codziennem, prywatnem.

Skoro tak ważne znaczenie mają dzwony w życiu naszym, nie od rzeczy jest przypomnieć ich dzieje i to właśnie, gdy na wielkie misterjum Narodzenia Zbawcy świata, a potem na Nowy Rok rozebrzmiały wszystkie dzwony z „Zygmuntem“ na czele, jak Polska długa i szeroka.

W szerokiej skali użyteczności zajął dzwon od najdawniejszych czasów pierwsze miejsce jako sprzęt liturgiczny. W Polsce odlewały go w XI i XII w. klasztory, główne wówczas ogniska rzemiosł, szukając odpowiedniego kształtu, celem wydobycia jak największej czystości, siły, głębokości i barwy głosu dzwonu. W XIII w. ustaliła się typowa jego forma, w której szerokość dolnej średnicy równa się mniej więcej wysokości dzwonu, wziętej razem z koroną, cz. tą górną nasadą, która służy do zawieszania. W XIII i XIV w. odlewali dzwony *rotgisarze*, zorganizowani w cech, od których pochodzi nazwa *ludwisarzy*, odlewających w swych warsztatach, zw. *ludwisarniami*, dzwony, a od XV w. także działa. W XV i XVI w. rzemiosło to stało się artystycznym, odkąd dzwony nasze pokryły napisy i rzeźby.

Inwentaryzacja i badania naukowe dzwonów postąpiły u nas naprzód w okresie powojennym, stwierdzając znaczne szkody i uszczuplenie wskutek działań i rekwizycji wojennych w stanie posiadania dzwonów.

Z istniejących dzisiaj dzwonów w Polsce najstarsze pochodzą z reguły z wieku XIV, prócz

Dzwon Zygmunta w katedrze wawelskiej.

kilku, których pochodzenie wcześniejsze jest prawdopodobne, ale nie absolutnie pewne. Kryteriami do oznaczenia chronologii niedatowanych dzwonów są: kształt, inskrypcje czyli napisy i ornamentyka. Te ostatnie pozwalają też nieraz na określenie pochodzenia warsztatowego dzwonów, gdy nieznany autor.

Nasze dzwony najdawniejsze mają normalny kształt gotycki, wyjątek stanowi dzwon z Gruszowa w pow. wielickim i „Nowak” w naszej katedrze wawelskiej, pierwszy więcej, drugi mniej wydłużony od typu normalnego dzwonów średniowiecznych polskich i dlatego oba powstały zapewne w XIII w.

Napisy naszych dzwonów średniowiecznych mają najpierw duże litery o typie łacińskim, czyli t. zw. majuskuły, potem od drugiej połowy XIV w. litery drobne gotyckie, czyli t. zw. minuskuły. W XVI w. wróciło na dzwonach pismo majuskułowe, pod wpływem renesansu odmiennie nieco od majuskuły średniowiecznej.

Napisy na dzwonach polskich średniowiecza były z reguły w języku łacińskim, rzadko w ruskim (np. świętojurski we Lwowie z 1341 r.), lub w niemieckim. W późniejszych czasach, zwłaszcza od drugiej połowy XVI w., spotykamy także napisy polskie i ruskie. Treścią napisów była notatka, dotycząca powstania dzwonu, więc data i nazwisko fundatora, rzadziej odwołanie do Pana Jezusa, Matki Boskiej, rzadziej do Trójcy św. i W. Świętych. Najczęstsze wezwanie średniowieczne brzmi: „O rex gloriae veni cum pace”. Spotykamy je np. na dzwonach z wieży niższej u P. Marji w Krakowie, na trzech z XIV w., na jednym z XV w., na dwóch z nich łącznie z inwokacją do Matki Boskiej. Na słynnym na całą Polskę „Zygmuncie” wawelskim jest napis dotyczący fundacji:

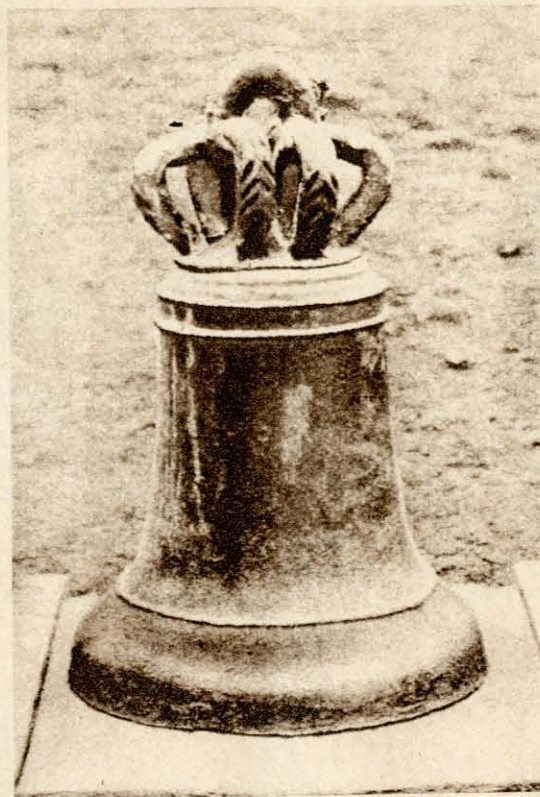
„Deo opt. max. ac Virgini Deiparae sanctisque patronis suis divus Sigismundus Poloniae rex campanam hanc dignam animi operumque ac gestorum suorum magnitudine fieri fecit anno salutis MDXX”.

Podobnej treści napis nosi dzwon z r. 1588 w kościele Bernardynów we Lwowie:

„Ten zwun dał uliacz Pan Stanisław Zolkiewski wojewoda ruski Panu Bogu ku czci ku chwale”.

Oprócz inskrypcyj zdobią dzwony rzeźby. Są to ornamenty napisów w formie zrazu waleczków

i listewek, potem koronki, częściej dopiero w XVI w. i wtedy szerszej, złożonej z dużych liści stylizowanych. Od XIV w. począwszy, często biegną szerokie pasy ornamentu środkiem ściany dzwonu, jak np. w formie gałązki liściastej na dzwonach z końca XIV w. u P. Marji w Krakowie. Środkowe pole dzwonów pokrywają zwykle plakietki, względnie medaliony z płaskorzeźbami figuralnymi, nieraz kompozycjami i herbami. Najczęściej występuje w tych rzeźbach Chrystus Ukrzyżowany sam lub z Matką Boską i św. Janem, również często Matka Boska z Dzieciątkiem, rzadziej święci. U P. Marji w Krakowie na jednym z wyżej wymienionych dzwonów rozdzielają wyrazy napisu medaljoniki okrągłe z wyobrażeniem Ukrzyżowanego, Zwiastowania, Baranka, symbolów ewangelicznych. nadto są osobne medaliony z herbami i czterema symbolami ewangelicznymi. W tym samym kościele na innym dzwonie, t. zw. „Półzygmuncie” z r. 1438, oprócz herbów Krakowa i orła polskiego, spotykamy Matkę Boską z Dzieciątkiem i herby szlachty polskiej. — Na naszym słynnym „Zygmuncie” wawelskim są płaskorzeźby figuralne nieprzeciętnej wartości: jedna przedstawia króla Zygmunta, druga św. Stanisława wskrzeszającego Piotrowina.

Dzwonnica w Bochni.
(Drzeworyt Feliksa Zabłockiego, według rysunku Jana Matejki).

Do najpiękniejszych kompozycji figuralnych na dzwonach zaliczyć można Matkę Boską z Dzieciątkiem adorowaną przez aniołów na dzwonie czchowskim z r. 1459 (powiat brzeski) i scenę spotkania Joachima z św. Anną na dzwonie z r. 1538 w kościele św. Anny w Krakowie.

Rzeźby te wykonywali zwykle nie sami ludwisarze, lecz osobni rzeźbiarze. W wiekach średnich mają rzeźby przeważnie małą wartość artystyczną, w późniejszych wiekach spotyka się na dzwonach coraz więcej rzeźb wartościowych. W dobie renesansu zdarzają się czasem rzeźby na temat mitologiczny, jak np. „Sąd Parysa” na jednym z najpiękniejszych naszych dzwonów w Olpinach (pow. jasielski) z r. 1569.

Ozdobność dzwonów wzrastała zupełnie w zależności od stylów, które na dzwonach XVII i XVIII w. wybiły piętno swe pod względem bogactwa ornamentacyjnego.

Porównanie dzwonów pod względem inskrypcyj i ornamentacji między sobą, a często z innymi dziełami kunsztu ludwisarskiego, jak chrzcielnice, pozwoliło niedawno prof. Szydłowskiemu zgrupować dzwony małopolskie z przed roku

1600 i rzucić sporo światła na ich pochodzenie jak i stronę artystyczną.

Z pośród dzwonów małopolskich pierwszej połowy XV w. niejeden pochodzi z tej samej odlewni, co dzwon Marjacki z końca XIV, noszący na sobie nazwisko jej właściciela: „Johannes von dem Nevendorf”, z Nowej Wsi na Spiszu. Inne znowu, też z tego czasu, wyszły z warsztatu głośnego mistrza krakowskiego, Jana Freudenthala. On to ułął „Półzigmunta” u P. Marji w Krakowie w r. 1438, dwa dzwony katedralne krakowskie i dzwon u Norbertanek na Zwierzyńcu, nadto liczne dzwony poza Krakowem.

Współcześnie z Freudenthalem była w Krakowie druga, większa jeszcze ludwisarnia, z której wyszły liczne dzwony: z Królówki (pow. bocheński), Zatora, Lipnicy W. (pow. grybowski), Dobczyc (pow. wielicki) i w. in. W drugiej połowie XV w. rozwijał działalność ludwisarz Erhard (Herard), twórca dzwonu czchowskiego z r. 1459, który też może odlał dzwony katedralne wawelskie z r. 1460 i 1463. W XVI w. wstąpił się nieśmiertelnie swym arcydziełem odlewnictwa dzwonowego, „Zygmunt” wawelskim, Jan Beham Norymberscyk, z którego warsztatu wyszło zapewne więcej jeszcze dzwonów. W drugiej połowie tego wieku prowadził warsztat ludwisarski w Krakowie, być może że nawet po Behamie, Oswald Baldner, twórca przepięknego dzwonu w Olpinach w r. 1569. W tym czasie też działał Szymon Hauwicz i Hans Wagner, obaj Niemcy. Należy tutaj zaznaczyć, że odlewnictwem dzwonów trudnili się w Polsce aż do XVI w. wyłącznie Niemcy, którzy i w następnych wiekach główną jeszcze rolę odgrywali, jako ludwisarze dzwonów i dział.

We Lwowie występują odlewacze z r. 1382: *Nikol* (fusor campanarum) w XVI w.: *Hanusz* (campanifusor) i *Leonard*, równoznaczny, zdaje się, z *Lenartem Hirtem*, w XVII w. *Jerzy Frank*, w XVIII w. *Jan Andrzej Lebrecht*.

W Poznaniu głośnym odlewaczem dzwonów w XVII w. był *Wilhelm Hampel*, a w XVIII w. *Johann Christian Bruck* i *Johann Zacharias Neubardt*.

W Warszawie występują w XVIII w. Niemcy ludwisarze *Wreden* i *Witwerck*. — W Wilnie miał odlewać dzwony w XVII w. *Breutelt* i *Jan Delamars*, ostatni do katedry.

Od XVII—XVIII w. słynął *Gdańsk* z ludwisarstwa.

W różnych miejscowościach Polski, nieraz mniej znacznych, bywały ludwisarnie, jak

w *Konieczpolu* (XVI w.) lub *Urzeczcu Radziwiłłowskim na Litwie* (XVIII w.).

Pierwsi Polacy ludwisarze znani są w XVI w. *Szymon Bochwicz* odlał dzwon zegarowy u P. Marji w Krakowie w r. 1565, a także odlewał w Wilnie z polecenia Zygmunta Augusta dzwony i działa, inny znowu Polak, *Urban Kotodziej* odlał dzwon dla *Ślemienia* w r. 1595, w *Konieczpolu* działał *Swoboda* w XVI w., a w *Lublinie* w XVII wieku odlali dzwon do Bernardynów *Andrzej Przybyłko* i *Wojciech Żmuda*. Polacy podobnie jak Niemcy zaznaczali często na dzwonach swą narodowość, czasem nawet w takiej charakterystycznej formie, jak na dzwonie w *Skalmierzu* w XVIII w.: „*Non germanus, sed polonus me fecit Batazor*”.

Polska posiada mnóstwo zabytkowych dzwonów liturgicznych w Krakowie, Lwowie, Warszawie, Poznaniu, Wilnie, Lublinie i wielu mniejszych miastach, po kościołach katedralnych, parafialnych i klasztornych, dalej w kościołach wiejskich.

Pośród staropolskich dzwonów obok liturgicznych są jeszcze zegarowe po kościołach, ratuszach i zamkach, jak dzwony zegarowe u P. Marji w Krakowie z r. 1564 i 1530 lub pięć słynnych dzwonów zegarowych z XVI do XVIII w. na ratuszu poznańskim lub dzwony zegarowe z XVII wieku na zamku mirskim czy w pałacu wilanowskim. Dzwonów liturgicznych i zegarowych używano też do alarmów w razie niebezpieczeństwa pożaru, powodzi, napadu wroga i t. p.

Najwięcej naturalnie dzwonów zabytkowych jest pośród kościelnych. Sam *Kraków* posiada je z XIII w. jeden w katedrze wawelskiej wspomniany już „*Nowak*”, jeden z trzech t. zw. srebrnych, z XIV w. u P. Marji trzy, z XV w. — w katedrze trzy, u P. Marji, Norbertanek, z XVI w. — w katedrze dwa, u św. Krzyża, u P. Marji dwa, św. Anny dwa, św. Marka, u *Karmelitów*, u św. Katarzyny dwa, u *Bożego Ciała* i u św. *Barbary* dwa.

Prof. *Szydlowski* w katalogu dzwonów, pomieszczonym przy pracy o „*Dzwonach starodawnych*”, podał z byłej *Galicji* z czasu od XIII do końca XVI w. 347 dzwonów, z których pewne uległy zniszczeniu w czasie wojny światowej. To jest miarą, ile dzwonów kościelnych zachowało się w całej Polsce i to nietylko od XIII do XVI, ale także do XIX wieku włącznie. — Stanowią one cenny materiał dla przyszłego monografisty dzwonów polskich.

Dzwon z Gruszowa (koło Wieliczki).

Jeden z najstarszych dzwonów polskich z XIII w., wyróżniający się niezwykle wydłużonym kształtem.

Dr. *Kazimierz Szczepański*.

Wskrzeszenie Państwa Kościelnego.

Rok 1929 przyniósł światu zdarzenie o wielkim znaczeniu dziejowym, mianowicie wznowienie Państwa Kościelnego, jako suwerennego. Państwo to zniknęło w r. 1870 z szeregu państw świeckich, a w dniu 11 lutego 1929 r., wskrzeszone zostało na mocy ugody zawartej między *Kwiryndą* a *Watykanem*.

Do 20 września 1870, t. j. do chwili zaboru

Państwo Kościelne do obszaru 12.803 km.² z 692.100 mieszkańcami. Pozostał tylko *Rzym* z *Comarcą* i *Delegacje Viterbo, Civitavecchia, Orvieto, Velletri* i *Frosinone*.

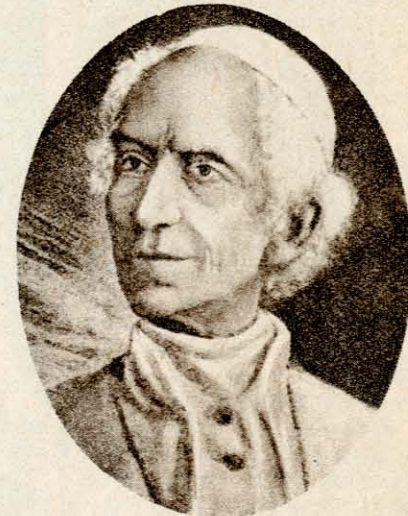
Przed opisanym wyżej stanem miało Państwo Kościelne znacznie szersze granice, a historia jego w bardzo wielkim skrócie przedstawia się następująco:

Papieże z okresu od upadku do wskrzeszenia Państwa Kościelnego.

Na lewo: Papież *Pius IX* (panujący od r. 1846 do r. 1878), od r. 1870 dobrowolny więzień *Watykanu*.
Poniżej: Papież *Leon XIII* (1878-1903).
Na prawo: Papież *Pius X* (1903-1914).
Poniżej: Papież *Benedykt XV* (1914-1922).

W środku: Mapa suwerennego Państwa Kościelnego w okresie jego upadku.

Rzymu przez ówczesne państwo włoskie, zajmowało Państwo Kościelne obszar 41.187 km.² z przeszło 3 milionami obywateli. Papież, wybierany przez Kolegium Kardynałów, był monarchą nieograniczonym. Państwo Kościelne dzieliło się (prócz *Rzymu*) na *Legacje* z kardynałami na czele, a te znowu rozpadały się na *Delegacje* (gubernje), rządzone przez prałatów lub osoby świeckie. Przed rewolucją francuską należały jeszcze do Państwa Kościelnego *Avignon* i *Veneisín we Francji*, zajmujące obszar 2200 km.² z 55 tysiącami mieszkańców. Po wypadkach lat 1859—1860 (*Napoleon III*, *Garibaldi* zdobywający Królestwo *Obojga Sycylii*, zagrożenie *Rzymu*) zeszczuplało

Początku „*Patrimonium Sancti Petri*” należy szukać w prywatnych posiadłościach Kościoła rzymskiego, rozrastających się od IV w. po Chr. i dających Biskupom rzymskim niezależność materialną. Wysoki autorytet moralny i wielki majątek pozwoliły Papieżom stanąć skutecznie w obronie *Rzymu* w dobie najazdów barbarzyńców, zwłaszcza zaś w czasie, gdy ówczesny świecki władca *Rzymu* rezydował w *Konstantynopolu* i o *Rzym* mało się troszczył. Biskupi *Rzymu*, pełniący w tych czasach rolę obrońców i opiekunów *Wiecznego Miasta*, stawali się z natury rzeczy pierwszymi osobami w mieście, nie tylko w dziedzinie duchowej, lecz i politycznej. To zna-

czenie Biskupów rzymskich rozwinęło się głównie na przełomie VII i VIII w.

Reakcja, podejmowana przez cesarzy bizantyjskich przeciw Biskupom rzymskim, spełzała na niczym. Wprawdzie cesarz Konstancjusz uwięził w połowie VII w. papieża Marcina I i skazał go na wygnanie, ale gdy jeden z jego następców chciał w podobny sposób postąpić z papieżem Sergiuszem, napotkał zbrojny opór Rzymian, odkąd zaś cesarz Leon podjął ruch obrazoburczy, ustała faktycznie władza cesarska w Rzymie i przeszła „de facto” na papieża.

Niebawem jednak zagroziło tej faktycznej niezależności papieskiej królestwo Longobardji, które pragnęło zjednoczyć pod swym berłem całą Italię. Z pomocą papieżom przybył wówczas król Franków Pepin Mały, który pokonał Longobardów i odstąpił papieżom w roku 755 Egzarchat Rawenny i okęg Rzymu. W ten sposób powstało *świeckie Państwo Kościelne*.

Z chwilą, gdy włoska armja wkroczyła w dniu 20-go września 1870 r. przez zburzoną strzałami *Porta Pia*, a kanclerz papieski otrzymał od *Piusa IX* rozkaz nie opierania się sile zbrojnej, nastąpiło zerwanie stosunków między Watykanem a Włochami. — Państwo włoskie

Papież Pius XI.
Wskrzesiciel Państwa Kościelnego.

udzieliło wprawdzie Watykanowi pewnej *gwarancji i przywilejów*, jednak *Kurja rzymska nie chciała ich uznać i nie uznawała*, a papież postanowił na znak protestu zostać *dobrowolnymi więźniami Watykanu* i nie opuszczali jego granic. Stan taki, znany pod nazwą „*kwestja rzymska*” i nierzadko zaznaczający się kłopotliwie na terenie polityki międzynarodowej, trwał za *Piusa IX, Leona XIII, Piusa X i Benedykta XV*, a ustał dopiero w 8-mym roku panowania obecnego papieża *Piusa XI*.

Pojednanie się Watykanu z Kwirynałem nastąpiło na zasadzie *zrzeczenia się przez papieża na rzecz Włoch prawie całego historycznego terytorjum Państwa Kościelnego*, o które zabiegał Watykan od roku 1870.

Obecne Państwo Kościelne „*Citta del Vaticano*”, nie wielkie obszarem, potężne jest jednak tem wszystkim, co w swych murach zawiera. Papież, mówiąc o nowem Państwie Kościelnem do proboszczów, zebranych w Watykanie z okazji rozpoczęcia wielkiego postu w ub. roku, w ten sposób określił swoje państwo:

„*Małe to terytorjum, lecz papież śmie twierdzić, że jest ono największe w świecie, zawiera bowiem kolumnadę Berniniego, kopułę*

Siedziba papieska w Rzymie.
Pałace Watykanu (na prawo od obeliska). Pośrodku bazylika św. Piotra.

Ogólny widok Citta del Vaticano.
(Zdjęcie z samolotu).

Michała Anioła, skarby wiedzy w ogrodach i bibliotece, skarby sztuki w muzeach i galerjach i wreszcie grób Księcia Apostołów. Droгоценiejszego terytorjum niema.

Teren, na którym rozciąga się Państwo Kościelne, jest nierówny i wznosi się do wysokości 62 m nad pow. morza. Państwo Kościelne, z wyjątkiem słynnych ogrodów watykańskich i placów, jest prawie zupełnie pokryte wspinałami budowlami, zajmującemi ogólną powierzchnię 55.000 m². Cały ten kompleks gmachów wznosi się na różnych wysokościach, na północ od placu i kościoła św. Piotra ku *Monte Vaticano*, którego grzbiet pokrywają wspomniane wyżej ogrody, zamknięte od północy i zachodu historycznym murem granicznym.

Z budowli tworzących ten kompleks gmachów należy przedewszystkiem wymienić prześliczną

Plan sytuacyjny
wskrzeszonego Państwa Kościelnego.

bazylikę św. Piotra, skąd, z loggi, będą znów papież, jak dawniej przez wieki, błogosławić „*urbi et orbi*”, dalej słynną kaplicę Sykstyńską, Bibliotekę, Stanzę, komnaty i wieżę Borgiów, Loggię Bramantesa, rezydencję przy *Dziedzińcu Damazego*, *Scala Regia Berniniego*, Muzeum obok *Belwedera*. W rzędzie zaś 20 dziedzińców znajduje się *wspaniały Dziedziniec Damazego*, dokąd prowadzą imponujące schody wybudowane przez *Piusa IX*.

„*Citta del Vaticano*” ma kształt prawie trójkąta, którego ostry kąt zwraca się ku dolinie „*Valle dell'Inferno*”, a za podstawę ma front Bazyliki. Całość Watykanu, wraz z ogrodami, otoczona jest pierścieniem odwiecznych murów. Zdala, w dni pogodne, widać z nich rzadkość we włoskim klimacie — *lasek sosnowy*, t. zw. „*Pineta Sacchetti*”, poza którym w mgłach horyzontu lśni morze.

Znaczki pocztowe Państwa Kościelnego.

Poza bazylikami patriarchalnymi i Lateranem w Rzymie, prawo eksterytorjalności przyznane zostało także jednemu pałacowi papieskiemu poza Rzymem, t. j. siedzibie letniej w *Castel Gandolfo* w górach Albańskich, będących od wieków lotniskiem Rzymu. Pałac ten wzniesiony został przez Urbana VIII, a rozszerzony przez Aleksandra VII i Klemensa XIII. Ostatnim papieżem, który tam bawił, był *Pius IX* w r. 1869. *Pius XI* postanowił użyć tego pałacu za miejsce odpoczynku dla dostojników kościelnych. Obecnie pałac wrócił do dawnego przeznaczenia.

Traktat, zawarty między *Stolicą Apostolską* a Włochami i ratyfikowany przez Watykan i rząd włoski, uznaje suwerenną jurysdykcję stolicy apostolskiej nad *Citta del Vaticano*.

Traktat postanawia m. in., że państwo włoskie wybuduje w *Citta del Vaticano* sieć tramwajową, oraz zorganizuje służbę telefoniczną, telegraficzną i pocztową, za pośrednictwem której Watykan będzie bezpośrednio połączony z innymi państwami. Dalej przewiduje traktat, iż na żądanie Watykanu Włochy podejmują się wykonywania kar za ewentualne zbrodnie, popełnione na terytorjum papieskim. Winni będą oddawani w ręce władz włoskich. W jednej z klauzul Watykan oświad-

cza, że będzie się trzymał na uboczu w chwili nieporozumień pomiędzy państwami, oraz od kongresów międzynarodowych, chyba, że zainteresowane strony odwołają się same do Watykanu. W konsekwencji tego terytorjum *Citta del Vaticano* będzie musiało być uważane w tym wypadku za *neutralne i nienaruszalne*.

Dalej oświadcza Watykan, że wierzy, iż zawarte klauzule zapewnią mu możliwość wykonywania w sposób wolny i niezależny rządów w diecezji rzymskiej, Kościele katolickim we Włoszech i w całym świecie.

Inne artykuły określają osoby, które będą rezydowały w *Citta del Vaticano*, oraz ustalają przywileje, jakie będą przyznane dygnitarzom kościelnym. Np. kardynałowie kurjalni otrzymują prawa książąt domu panującego.

Konkordat między Watykanem a państwem włoskim w artykułach, które regulują sposób mianowania biskupów, opiera się na wzorze konkordatu z Polską.

W ten sposób kwestja rzymska została ostatecznie uregulowaną. Watykan uznaje królestwo włoskie pod panowaniem dynastji sabaudzkiej, ze stolicą w Rzymie, a Włochy uznają państwo *Citta del Vaticano*, pod panowaniem papieża.

Zaprzysiężenie gwardji papieskiej na podwórzu Watykanu.

Gwardja rekrutująca się ze Szwajcarów, występuje w swych historycznych mundurach.

Gyula diák.

Na polskim morzu.

Podemną szemrze zwelniona roztocz morza,
nademną płynie ptak śnieżysto-pióry;
krąży, polata, waży się w przestworzach,
uderza w fale; znów w otchłań lazurową
wzłata ku słońcu... Śnieżne jego skrzydła
radość wolności rwie jak wiatr proporce.
Mewa — a widzę w niej orla białego —
płynie jak jasna, dziękczynna modlitwa,
(oddawna śniony sen w węgierskich sercach)
że morze szumi tu u polskich brzegów.

Mewa — a widzę w niej orla białego:
jak żywy płomień wykwił z polskich marzeń —
rwie przez błękity jako wichur śniegu,
jak lot skrzydlatych, srebrzystych husarzy.
Wolny! — Ku słońcu mknij, w niebiosów zenit!
Bratnie me serce gra pieśnią jak szczęście,
świat w jasnym bryzgach, w uśmiechach promieni:
niebo i morze i brzeg w złoty pierścień.

W podniebne gony ptak śnieżno-biały wzłata,
garnąc pod skrzydła Bałtyku toń zwelnioną.
Na jego drogę patrzę z miłością brata
i serce moje pieśnią jak winem płonie —
Na harfę nieba, na struny rzucam złote:
błogosławione niech będą jego loty!
błogosławiona ziemia i brzeg i morze
i brat mój, Polak, na swojej wolnej włości!
błogosławione przymierze nasze boże
w braterstwie serca, w niedoli i wolności!

Uleciał orzeł. — Znikł w dalach widnokręgu... —
Nad jaką ziemią mknij sztandar jego skrzydeł?
Może wzdłuż Dniestru? Nad Wisły srebrną wstęgą?
Nad morzem szumem pszenicą, srebrnym żytem?
Gdziekolwiek lot go na skrzydłach nieba porwał,
wolność, zwycięstwo gra pod śmigami orla!
Patrzę na morze... w świat mkną zwelnione fale...
a w sercu mojem ból płacze mej ojczyzny...
Nie gardź mną, Bracie, że serce me się żali,
że przy Twem szczęściu we mnie się krwawią blizny,
że ucho słyszy zgubionej Adryj fale...

Tłumaczył z węgierskiego Andrzej Łohoyński.

Autor powyższego wiersza jest jednym z najwybitniejszych poetów węgierskich, nazywanym współczesnym Petőfim. Pisze pod pseudonimem literackim: Gyula diák, a jego nazwisko rodowe: witeż Gyula Somogyvári. We wrześniu z. r. poeta wraz z wycieczką Narodowego Związku Węgierskiego i węgierskich dziennikarzy bawił po raz pierwszy w Polsce i pod wrażeniami z tego pobytu, a przy swym gorącym sentymencie dla Polski, napisał wiersz powyższy. Drugi swój utwór poetycki napisany także za pobytu w Polsce p. t. „Pod pomnikiem Kościuszki“, odczytał autor podczas manifestacji hołdowniczej, gdy wycieczka węgierska składała wieniec u stóp pomnika Kościuszki na Wawelu. Gyula diák w chwili wybuchu wojny wstąpił jako ochotnik do służby w kompanji Legionów Polskich w Budapeszcie. Wojnę przeżył na kilku frontach. Po wojnie brał na Węgrzech żywy udział w ruchu kontrrewolucyjnym. Pracował jako publicysta, był kierownikiem wydawnictwa politycznego Węgierskiego Biura Korespondencyjnego, a obecnie jest wicedyrektorem węgierskiego radja. Rozgłos uzyskał tomem poezji p. t. „Podpalenie“, wydanym w r. 1919.

Ludwik Szczepański.

Radjofonja w Polsce.

Oficjalną datą urodzin *radjofonji polskiej* (broadcasting) — jest dzień 18 kwietnia 1926 r., gdy poraz pierwszy *oficjalnie radjostacja warszawska* rozpoczęła swą działalność z aparaturą Marconi'ego o sile 1'5 kw. jako prowizoryczna stacja, która z końcem owego roku ustąpiła nowej silnej stacji. Studio i skromne biura znajdowały się przy ul. Kredytowej 1. — Słaba ta stacja oczywiście nie odpowiadała potrzebom stolicy. Z początkiem 1927 r. stację warszawską przeniesiono tedy do *Krakowa* (gdzie od 1 marca 1927 r. zaczęła się jej normalna praca), *Warszawa* zaś otrzymała nową stację o sile 10 kw., również z fabryki Marconi'ego.

Z kolei powstały: (na zasadzie subkoncesji) samoistna stacja w *Poznaniu* (otwarta dn. 24-go kwietnia 1927 r.) o sile 1.5 kw., fabrykatu ameryk. „Western“ (studja i biura przy placu Wolności 11), w *Katowicach* o sile 12—15 kw. typu „Western“ (otwarta oficjalnie 4 grudnia 1928 r., biura przy ul. Mieleckiego) i wreszcie w *Wilnie* o sile 0'5 kw. typu „Western“.

Radjofonja polska, jedna z najmłodszych w Europie (Niemcy wyprzedziły Polskę o 2 lata) i borykająca się w pierwszych czasach z wielkimi utrudnieniami ustawowymi, wzięła odrazu wielki rozmach, skoro w ciągu dwu lat zdobyła się na stworzenie *pięciu* stacji.

Ale w następnych dwu latach (w r. 1928 i w r. 1929) nie zrealizowano dalszych zamierzeń w kierunku koniecznej rozbudowy sieci radjofonicznej. Nie izby dyrekcja P. R. (S-ki Akcyjnej, w której rząd posiada znaczny udział i którą kontroluje przez swoich delegatów) nie zdawała sobie sprawy z potrzeb polskiej radjofonji i nie miała programu: w połowie r. 1928 wielki plan rozbudowy był wypracowany i znany. Ale rokowania z rządem przeciągały się — i dopiero

Gmach radjostacji w Wilnie.

Malowniczo położony nad urwistym brzegiem Wilji, w otoczeniu drzew, w jednej najpiękniejszych dzielnic Wilna, na Zwierzyńcu.

w lipcu 1929 r. rząd akceptował projekt przedłożony przez dyr. P. R.

Pod koniec września 1929 r. dyrekcja P. R. zawarła umowę z *Tow. Marconiego* w Londynie, które objęło całą techniczną stronę rozbudowy, udzielając zarazem Spółce akc. P. R. kilkuletniego kredytu. Dzięki wielkim inwestycjom radjofonja polska uzyskała *nowe warunki rozwoju* — i Polska przestanie kroczyć tak jak dotychczas w ogonie państw europejskich. Nie ulega kwestji, że w bliskim czasie liczba radjoabonentów w Polsce przynajmniej się podwoi, albowiem po dokonanej rozbudowie blisko 70% mieszkańców Polski uzyska możliwość odbioru detektorowego — a w naszych warunkach gospodarczych detektor pozostanie jeszcze na długie czasy odbiornikiem szerokich sfer społeczeństwa. Dzięki tej rozbudowie radio stanie się istotnie potężnym, wszędzie docierającym instrumentem pro-

pagandy kulturalnej i narodowej — i Polska nie będzie musiała wstydzić się wobec swoich sąsiadów Niemiec i Rosji, którzy wszelkimi siłami rozwijają radjofonję. Gdy w *Niemczech* liczba radjoabonentów dn. 1-go października 1929 roku doszła do 2,843.569, gdy w *Anglii* 1-go sierpnia 1929 r. wynosiła 2,805.003, w *Polsce* z końcem roku 1929 przekroczyliśmy dopiero liczbę 220.000 abonentów!

Jak na państwo o przeszło 30 milj. ludności, ilość ta jest za nikłą!

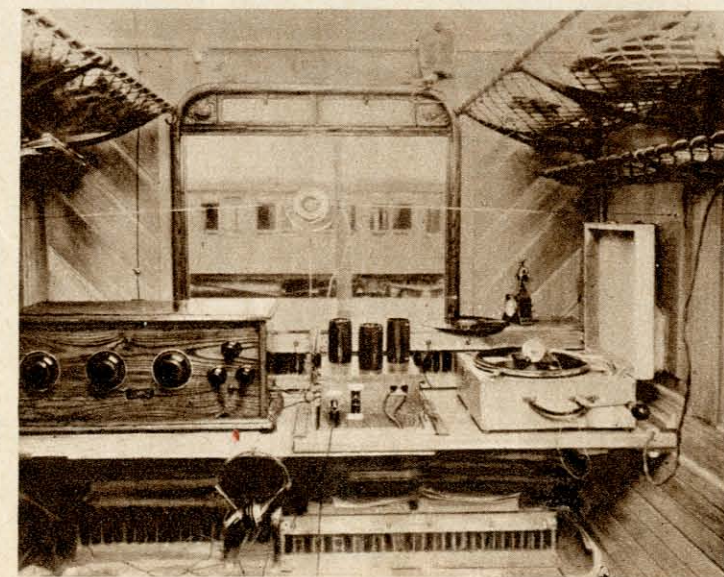
Program rozbudowy.

W ciągu roku, względnie półtora roku wybudowane mają być w Polsce następujące stacje:

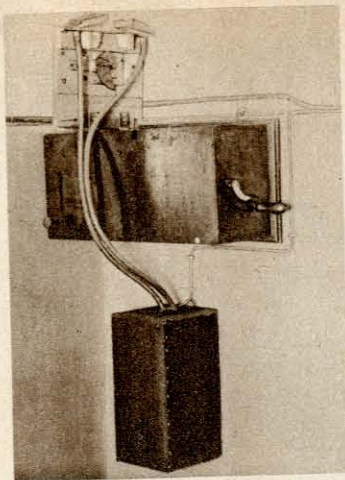
Potężna polska centrala o sile 120 kw., (która byłaby w dzisiejszych przynajmniej warunkach najsilniejszą stacją w Europie). Stacja ta stanie na południu od Warszawy w odległości kilkunastu km. od stolicy, a jej energia nadawcza zapewni ma

Masztty antenowe wielkiej stacji radjotelegraficznej pod Warszawą.
(Za fortem Bema, w okolicy Bielani).

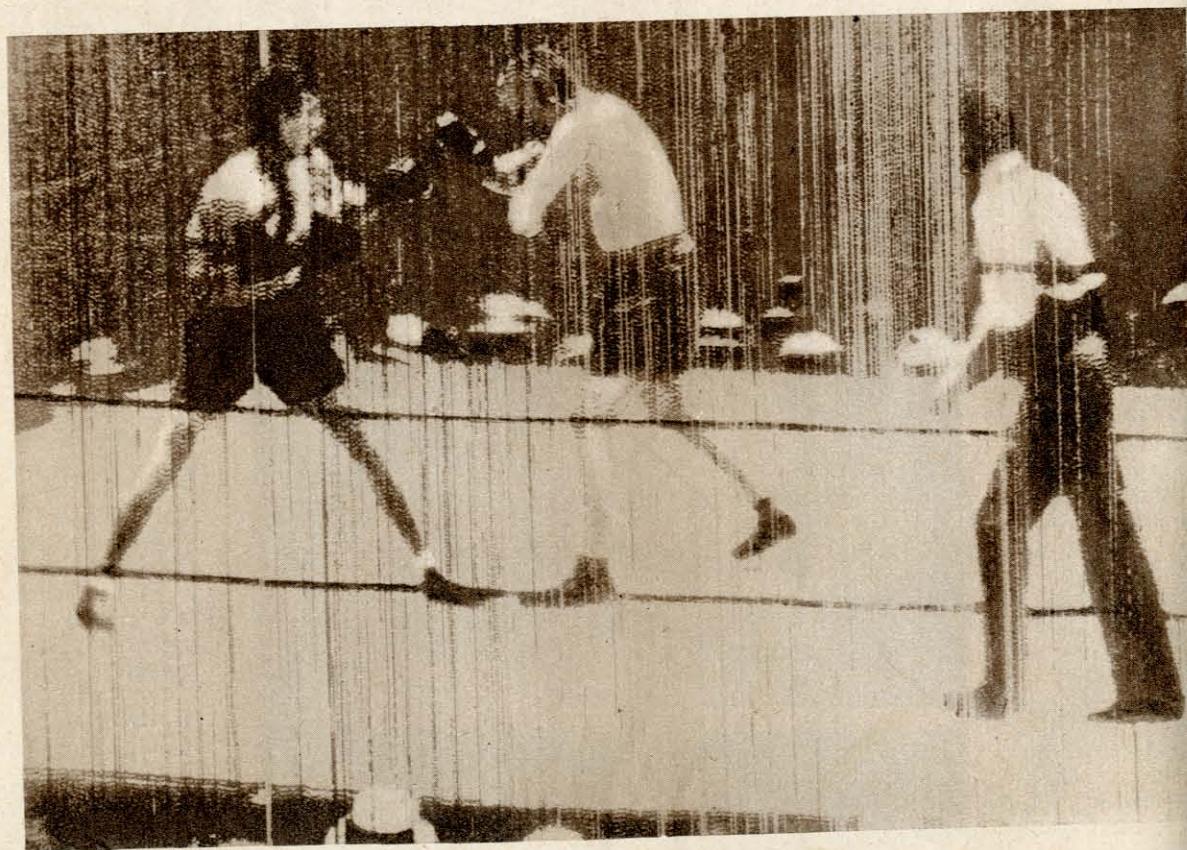
Radjo-stacja odbiorczo-nadawcza w pociągu
Warszawa—Kraków.

Kukulka wileńska.

Przyrząd, który zapomocą mieszków i fujarek daje popularny sygnał wileńskiej radiostacji: dźwięki, naśladujące głos kukulki.

Lwów otrzymać ma stację o sile 16 kw. Ponieważ jednak budowa pawilonu na maszyny i urządzenia odpowiedniego studjo, oraz instalacja aparatury nie mogłyby nastąpić przed końcem wiosny 1930 r., P. R. zamierza uruchomić jeszcze przed upływem 1929 r. prowizoryczną stację we Lwowie o sile 1,5 kw., która będzie, w braku studjo, narazie wyłącznie stacją przekątnikową.

Pierwszy obraz przesłany elektrycznie z Ameryki do Europy.

Transmisja meczu bokserskiego, odbywającego się w stadjonie Yankee, w N. Jorku, dokonana kablowo do Europy, jako pierwsza w tym rodzaju na tej przestrzeni dnia 27 czerwca 1929 r.

możność odbioru detektorowego nawet mieszkańcom miast środkowej Małopolski, którzy dotychczas tylko lampkowymi aparatami mogli odbierać audycje radiowe. Ta potężna stacja będzie centralną stacją polską. — Warszawa zatrzyma zaś swoją obecną stację dla programu lokalnego, tylko energia tejże stacji zostanie zmniejszona. W Warszawie nadawane byłyby programy na różnych falach.

Wilno otrzymać ma również 16 kw. stację. Aparatura zaś istniejącej w Wilnie słabiej stacji będzie przeniesiona do jednego z miast prowincjonalnych, aby służyć celom stacji przekątnikowej. — Także Toruń, oraz Łódź otrzymać mają stację dla potrzeb lokalnych.

Oto główne punkty programu rozbudowy radiofonji polskiej, która dopiero z chwilą pełnej realizacji tych zamierzeń wejdzie na tory należytego rozwoju i rozpocznie nową erę. Przygotowując się do nowych zadań, dyrekcja P. R. w Warszawie wydzierżawiła w r. 1919 gmach przy Zielnej 25, gdzie urządzono godne stolicy i placówki kulturalnej sale nadawcze i biura. Prócz wielkiej koncertowej sali istnieją tam 4 pomniejsze studia dla koncertów kameralnych, odczytów, prób etc.

Rady programowe.

Nowa umowa P. R. z rządem mieści postanowienie, że na żądanie ministra poczt i tel. P. Radjo obowiązane jest zorganizować rady programowe dla współpracy z jego dyrekcją.

Rada programowa stacji warszawskiej składać się będzie z 9 członków, z których 5 mianuje Ministerstwo poczt, a 4 P. Radjo. Rady programowe stacji prowincjonalnych składać się będą z 5 członków, z których 3 mianuje Minist. poczt, a 2 P. Radjo.

Nowy rozdział fal w Europie.

W kwietniu 1929 r. obradowała w Pradze międzynarodowa konferencja, złożona z przedstawicieli państw, nad nowym rozdziałem fal w Europie.

Chodziło o usunięcie „chaosu w eterze“, zapewnienie wszędzie możliwości dobrego odbioru wszystkich większych stacji zagranicznych.

Według postanowień światowej konferencji w Waszyngtonie w listopadzie 1927 r. przeznaczono dla radiofonji (broadcasting) tylko pasma fal od 200—545 i od 1300—1875 m.

Na zebraniu Unji Radjofonicznej (Związek tow. radiofonicznych) w Brukseli w r. 1928 rozdzielono fale między poszczególne państwa i stacje — i podział ten wszedł w życie 13 stycznia 1929 r. Odstęp między falami sąsiadujących stacji ustalono na 9 kilohertzów i wyrażono życzenie, aby fale określano nie według długości, lecz według częstości drgań. — Co należy rozumieć przez „długość fali“ i „częstość drgań“? Długością fali radiowej nazywamy iloraz z prędkości rozchodzenia się fali elektrycznej — prędkość ta jest stałą i wynosi 300.000 km. na sekundę — i ilości drgań

na sekundę czyli częstości drgań. Częstość drgań oznacza się w hertzach albo kilohertzach. Częstość drgań można zmierzyć, długość fali zaś jest idealnym pojęciem rachunkowym.

Przy odstępie mniejszym od 9 KHZ między falami daje się słyszeć w słuchawce przykry ton interferencyjny: stacje sobie wzajemnie przeszkadzają w odbiorze.

Waszyngtońsko-brukselski rozdział fal nie zadowolili słuchaczy. W kwietniu 1929 r. na międzynarodowej konferencji w Pradze dokonano nowego rozdziału fal w Europie.

Konferencja Międzynar. Unji Radjofonicznej w Lozannie zatwierdziła z końcem maja projekt praski. I w nocy z 30 czerwca na 1 lipca radiostacje europejskie przeszły na nowe fale.

Radiofonji polskiej przyznano 7 fal: 1411 m, 408 m, 385 m, 335 m, 313 m, 234 m, 214 m, co zapewnia nam pełną możliwość rozbudowy naszej radiofonji i powstanie nowych stacji polskich.

Radjofoniczne stacje nadawcze.

Stan z końca roku 1929.

Długość fali m	Stacja nadawcza	Energja KW.	Częstotl. Kc.	Strojenie kondensatora		
				I.	II.	III.
453	Akwizgran (Aachen)	0,7	662			
350,5	Barcelona	20	855			
1010	Bazylea	0,25	297			
418	Berlin	4	716			
283	Berlin O	1,5	1058			
2525	Berlin (Biuro Wolffa)	20	119			
403	Bern	1,5	743			
429	Białogród (Belgrad)	2,5	698			
279	Bratysława (Pressburg)	0,5	1076			
339	Brema	0,7	887			
342	Brno	2,4	878			
508,5	Bruksela	1,5	590			
550	Budapeszt	20	545			
394	Bukareszt	0,12	761			
1304	Charków	12	230			
479,2	Dawentry Experimental	25	626			
1554,4	Dawentry 5 XX	25	193			
319	Drezno	0,7	941			
218	Flensburg	1,5	1373			
390	Frankfurt n/M.	4	770			
570	Fryburg	0,7	526			
453	Gdańsk	0,7	662			
760	Genewa	0,35	395			
325	Gliwice	15	923			
322	Goeteborg	10	932			
372	Hamburg	4	806			
560	Hanower	0,7	536			
221	Helsingfors	1,5	1357			
298	Hilversum	10	1004			

Długość fali m	Stacja nadawcza	Energja	Częstotł.	Strojenie kondensatora		
		KW.	Kc.	I.	II.	III.
1071	Hilversum od g. 17-40	10	280			
257	Hoerby	10	1166			
1875	Huiz	20	160			
1153	Kalundborg	7	260			
416	Katowice	10	721			
246	Kassel	0.7	1220			
246	Kilonja	1.5	1220			
800	Kijów	1	357			
1635	Koenigswusterhausen (Zeesen)	30	1835			
227	Kolonja	4	1319			
281	Kopenhaga	4	1067			
293	Koszyce	2.5	1022			
1935	Kowno	7	155			
313	Kraków	1.2	959			
276	Królewiec	4	1085			
1800	Lathi	35	167			
473	Langenberg	40	635			
1000	Leningrad I.	20	300			
351	Leningrad	1	855,5			
259	Lipsk	4	1157			
572	Lublana	2.5	524,5			
356,3	Londyn	2	842			
283	Magdeburg	1.5	1058			
501	Medjolan	7	599			
533	Monachjum	4	563			
234	Monaster	1.5	1283			
1348	Motala	30	222,5			
263	Morawska Ostrawa	10	1139			
1481	Moskwa (Komintern)	40	202,5			
496,7	Oslo	1.5	604			
1725	Paryż	9	174			
335	Poznań	1.5	896			
487	Praga	5	617			
441	Rzym	3	680			
525	Ryga	4.5	572			
283	Szczecin	1.5	1058			
1200	Stambul	6	250			
436	Stockholm	1.5	689			
360	Stuttgart	4	833			
296	Tallin	5	1013			
381	Tuluza	8	788			
1385,7	Warszawa	10	216,5			
516,3	Wiedeń	15	581			
456	Wilno	0.5	658			
253	Wrocław	4	1184			
308	Zagrzeb	0.7	973			
489,4	Zurych	0,65	613			

Jenö Heltai.

Ilustrował A. Żmuda

Jak lekarz operował śmierć.

Groteska.

Pewnej nocy marcowej dziwny i tajemniczy powóz stanął przed sanatorium dr. Morbidusa, największą i najkosztowniejszą lecznicą wielkiego miasta. Lokaj w liberji, który dotychczas w grobowym milczeniu z założonymi rękami siedział na koźle koło woźnicy, zeskoczył i szarpnął gwałtownie za dzwonek u bramy. Ostre ton dzwonka przerwał nocne czuwanie wszystkich nie mogących zasnąć chorych, dyżurnych siostr i lekarzy, a nie obudził tylko dyrektora sanatorium, szefa tych wszystkich lekarzy i dyktatora wszystkich chorych, samego dra Morbidusa. Spał on snem doskonałym, a przytem chrapał tak, że aż portjery się ruszały.

Dr. Morbidus był profesorem uniwersytetu, uczonym światowej sławy, autorem ogromnego kompendjum anatomicznego i jedynym na całą Europę specjalistą od operacyj śledziony i żółci. Można też wyobrazić sobie, jakiej potrzeba było odwagi, a nawet zuchwalstwa, ażeby w nocy dzwonić do takiego sanatorium i to w tym celu — jak się później okaże — aby wzywać samego szefa do konsultacji. — Na to mogli sobie pozwolić tylko wybrani i praktykujący trudną sztukę uiszczania wysokich honorarjów lekarskich.

Dwukrotnie, imperatywnie, nieustępliwie pociągnął lokaj za dzwonek. Otworzyła się brama, ukazał się zaspany portjer, jeden z tych, co swoją minę i zachowanie regulują wedle przypuszczalnej wysokości spodziewanego napiwka. — Obaczysz, lokaju, w liberji, pohamował złość.

Otworzyła się brama, ukazał się zaspany portjer.

— Szybko, szybko — zawołał lokaj podnieconym głosem. — Proszę obudzić pana profesora, księżna jest umierająca...

Portjer nawet nie próbował protestować. Gdyby to umierał zwyczajny człowiek, urzędnik, literat, czy robotnik, to nocny gość spotkałby się z przekleństwem i zatrzasknięciem bramy przed nosem. Ale portjer dobrze wiedział, kiedy można budzić pana dyrektora! Bez wahania wpadł do pokoju dra Morbidusa i począł szarpać nocną koszulę wielkiego mistrza od operacyj śledziony.

Ciężko się było zbudzić profesorowi. Z początku był wściekły, usłyszawszy jednak, że chodzi tu o księżną, sprężył się zeskoczył z łóżka i począł się ubierać. Po 10 minutach otulony w ogromne dostatnie futro, zeszedł na dół po schodach wysłanych puszystym chodnikiem. Przed westybulem czekał lokaj, który otwierając drzwiczki powozu, uniżenie zdjął cylinder.

— Do kogo jedziemy? — zapytał profesor wsiadając do karety.

— Do księżnej pani — odpowiedział lokaj.

— Dobrze, dobrze — mruknął profesor — kto jest ta księżna? — Jak się ona nazywa?

— Śmierć — odpowiedział spokojnie lokaj, zatrzaskując drzwiczki karety. Równocześnie powóz ruszył.

Dr. Morbidus usłyszawszy takie dosyć znane, a jednak denerwujące imię, wybuchł przyduszoną, niesamowitym śmiechem.

— Zdaje się, że śnię! tak, ja śnię! — rzekł do siebie.

Włożył rękę do kieszeni, wyciągnął małe srebrne okute pudełko z zapalnikami i zaświecił jedną z nich. Rozjaśniła ona wnętrze powozu migotliwym blaskiem. Dr. Morbidus spostrzegł nagle ze drżeniem, że spogląda na niego blade, zmieszane oblicze — jego własne oblicze, odbite w lustrze wiszącym naprzeciw.

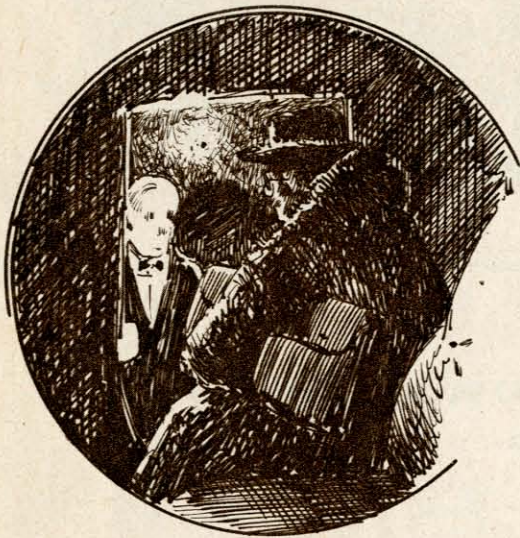
— Hm — mruknął — a może ja nie śnię?

Wnętrze wozu było obite czarnym jedwabiem. Profesor zaczął się czuć coraz bardziej nieswojo. Nie słyszał ani toczenia się kół, ani tupotu ko-

pyt konskich o kostki ulicy, karetą toczyła się cicho, bez szmeru. A może wogóle się nie toczyła.

Spojrzał przez okno i rzekł spokojnie:

— Ja jednak śnię... to nie może być rzeczywistość!

— Jesteśmy na miejscu — oznajmił lokaj uprzejmym głosem.

Zaledwie 5 minut upłynęło jak opuścili sanatorium, a oto karetą jechała drogą górską pomiędzy dwoma rzędami wysokich skał, które od czasu do czasu odsłaniały bezdenną przepaść. Po obu stronach skał ukazywał się czasem jakiś niebiesko-błękitny słabo migocący cień, który szybko znikał.

— Tak, tak, to nie może być rzeczywistość — rozważał profesor — uświadamiając sobie jednak równocześnie, że myśli tak z coraz mniejszym przekonaniem... — Ale co to może właściwie być? Sen? Przecież do diabła, ja nie śpię. O, przecieram przecież oczy, zapalam zapałkę, dotykam się, rozumiem, obserwuję, zdaję sobie sprawę z tego, że mnie mój portjer obudził... Więc nie śpię! Ale w takim razie co to wszystko ma znaczyć? O ile mi wiadomo, medycyna, ani praktyka lekarska nie notuje ani jednego takiego wypadku, aby śmierć posyłała po lekarza swój własny powóz!... Dotychczas odwiedzała ludzi piechotą!... Co za zaszczyt!... Pierwszorządny zaszczyt!... Bądź co bądź dla mnie, jako dla człowieka nauki, wypadek to niezwykle interesujący!... Wyobrażam sobie, co to będzie za sensacja, gdy na posiedzeniu towarzystwa lekarskiego...

Zapalił papierosa i powiedział sobie, że trzeba spokojnie oczekiwać dalszego ciągu tej awantury.

W gruncie rzeczy nie przeraziłby się nawet, gdyby przyszło mu w takich warunkach i umrzeć, ale miał wrażenie, że na to się nie zanosilo. — Przecież mógł umrzeć tam u siebie w sanatorium, na własnym łóżku czy na stole operacyjnym. Po to nie potrzebował przyjeżdżać w tę jakąś niesamowitą okolicę i to w tak niezwykłych warunkach.

— Tu chodzi o co innego — zakonkludował pod koniec rozważań.

W tej chwili drzwiczki karety się otworzyły i stanął przed niemi lokaj z cylindrem w ręku. — Jesteśmy na miejscu — oznajmił uprzejmym głosem.

Profesor wysiadł i rozejrzał się. Znajdował się na niewielkim ciemnym podwórzu, ledwo oświetlonym oliwną lampką. Panowała cisza taka, jaka panuje w nocy na podwórzach koszar i więzień.

Lokaj ruszył naprzód po kręconych schodach, a doktor skierował się za nim.

— Czegoż właściwie chcą tu odemnie? — zapytał.

Lokaj nie odpowiedział na to, tylko położył palec na ustach, jak aktor w romantycznej tragedji, grający tajemniczą rolę.

Na końcu niezbyt długiego korytarza lokaj zapukał do drzwi niskich.

— Na i co? — odezwał się jakiś głos z wnętrza.

— Pan profesor przybył — zameldował lokaj, zginając się unieście.

Oba skrzydła drzwi otworzyły się nagle, profesora zalała fala światła, tak silna, że odruchowo osłonił oczy ręką. Mimo to ruszył naprzód i wszedł do pokoju, jakby ciągnęła go tam jakaś niewidzialna siła.

W pierwszej chwili pokój wydał się mu pusty.

— Proszę zająć miejsce, panie profesorze — rzekł lokaj — księżna pani zaraz przyjdzie.

Dr. Morbidus siadł na fotelu i nerwowo, niespokojnie, zaczął się rozglądać. Serce biło mu gwałtownie. Profesor był człowiekiem spokojnym i nawet cynicznym, jak większość współczesnych, wykształconych Europejczyków, w tej jednak chwili czuł, że dzieje się tu coś wielkiego czy osobliwego.

Nagle zjawila się przed nim Śmierć.

— Kazałam poprosić pana profesora — rzekła zmęczonym głosem. — Pan daruje, że trudziłam o tak późnej porze, ale było to wprost konieczne.

— Pan profesor przybył — zameldował lokaj zginając się unieście.

Dr. Morbidus wstał i skłonił się głęboko. Mentalnie opanował się. Był już spokojny i nawet uczył się tak wesół, iż omal nie roześmiał się. Doprawdy nigdy nie wyobrażał sobie, żeby tak wyglądała śmierć. Jeżeli naturalnie nie myślał, że powinna być ukazać się jako owa przysłowiowa, tradycyjna kostucha, z płachtą na kościach i z kosą w ręce, to w każdym razie mógł spodziewać się, że będzie to coś imponującego, zastraszającego, albo też coś bardzo łagodnego. Ale ta Śmierć!... Była to mała, nędzna, szczupła, podupała widocznie na zdrowiu staruszka, która sięgała mu zaledwie do bioder. Sto tysięcy zmarszczek na twarzy, rękach i nogach, a twarzyczka taka, jak u dziecka! Szybko przyrównał uczony profesor, który miał żywą fantazję, ową staruszkę do olbrzymiego bakcyła, który swe dostojeństwo jedynie tem zdradzał, iż miał na sobie ciężki, purpurowy płaszcz.

Śmierć usiadła, poczem profesor usiadł także.

Po chwili Śmierć zaczęła mówić:

— Jestem bardzo przygnębiona, panie profesorze. Cierpię bardzo... jestem chora, bardzo chora... boję się, że umrę...

— Nie zrozumiałem dobrze, co księżna pani mówi... — wykrztusił profesor zaskoczony i zdumiony. — Co pani raczyła powiedzieć?...

— Pan mnie dobrze rozumiał, profesorze — rzekła Śmierć ze smutnym uśmiechem... — Może się panu tylko dziwnem wydaje to, co pan usłyszał... Dziwnem dlatego, że ja to mówię... Jeżeli inny to mówi... Krótko mówiąc, boję się, że będę musiała umrzeć...

— Księżna pani żartuje!

— Ja nigdy nie żartuję Ani mi się śni żartować. Gdybym chciała żartować, tobym pana nie wzywała. Znam przecież lekarzy. Jeżeli kto ich zna dobrze, to chyba ja. Pan jest jedynym człowiekiem, któremu ufam.

— Doprawdy księżno, nie wiem, jak mam się wywdzięczyć za to zaufanie, tak niezwykle... ale...

— Niech pan ze mną nie dysputuje. Jestem chora. Pan to lepiej zobaczy, gdy pan mnie zbada. Naprawdę nie wiem, skąd mi się to wzięło. Dotychczas przez całe życie byłam zdrowa jak rydz, czyżbym się już miała tak zestarzeć? Bądź co bądź faktem jest, że boli mnie śledziona, boli mnie wątroba, wszystko mnie boli. Zeszłam na psy. Jeżeli pan mnie nie uleczy, to będzie po mnie.

W czasie tej przemocy Śmierć w widoczny sposób zaczęła słabnąć i słaniać się.

Natomiast profesor zaczął się czuć coraz pewnością siebie. Gdyby ktoś trzeci bezstronny obserwował tę scenę, orzekłby bezwarunkowo, że profesor jest istotą potęż-

Nagle zjawila się przed nim Śmierć.

niejszą, groźniejszą, że czuć w nim siłę, że jest panem położenia, że jest panem pacjentki.

Istotnie profesor opanował się i nawet wpadł w dobry humor. Do licha, przecież to wcale nie było jakiś wypadek. Ale co to za złośliwa choroba, która powaliła wreszcie tę starą morderczynię, grasującą przez miliony lat? A co by to była za nieprawdopodobna i fantastyczna historia, gdyby ta Śmierć — umarła!... A co za sensacja, gdyby wyzdrowiała!...

Przez chwilę dr. Morbidus nie mógł zestawić tych myśli.

— Cierpliwości księżno, cierpliwości — rzekł swobodnie, zacierając ręce. — Nie trzeba rozpaczować. Zaraz zobaczymy, co pani brakuje!

Śmierć spoglądała przed siebie tępo, beznadziejnie. Na skinięcie profesora lokaj podniósł księżnę i zdjął z niej okrycie, tak — jakby rozbierał niemowlę. Staruszka zasuszona w całej swej nagości była jeszcze komiczniejsza, niż przedtem.

Dr. Morbidus zabrał się z zapalem do badania. Opukiwał, słuchał, potrząsał głową.

Wyraz jego twarzy stawał się coraz pogodniejszy, ale równocześnie jego dusza zaczęła się zasepiać.

— Wszystko w porządku, księżno, wszystko w porządku! — rzekł wesoło. — Trzeba tu będzie dokonać tylko drobnej nieznacznej operacji, ale za to za godzinę księżnej już nie wogóle nie będzie brakować.

A równocześnie myślał: Kończy się. Jeżeli mam ją uratować, to muszę jej wyjąć śledzionę i wątrobę i żółć. Ale nawet w takim wypadku wynik jest wątpliwy.

Śmierć spojrzała na profesora z odrobiną otuchy. Ten jednak unikając jej spojrzenia, wy dobył z wielkiej torby ręczne instrumenty i posłał lokaja po wodę i ręczniki.

— Czy ja jednak wytrzymam operację? — spytała Śmierć niespokojnie.

— To zabawka! Już nie jedna, ale tysiąc takich operacji powiedlo mi się. Moi pacjenci mówią, że mam rękę jak z aksamitu.

— Rękę jak z aksamitu, podoba mi się to, to ładnie powiedziane.

— Księżna pani zobaczy, iż moja ręka zasługuje na to określenie.

— Ale czy ja jednak wytrzymam narkozę? Czy się potem obudzę?

— Ależ księżno!...

Śmierć zawstydziła się swego tchórzostwa i pozwoliła się usnąć. Poszło to bardzo szybko.

Profesor spoglądał ze skupieniem na śpiącą.

— Jesteś w moich rękach, lotrzyco! — przebiegło mu przez mózg. — Jeżeli zechcę, będzie z tobą koniec. Niech się tylko pomyśle o włos, a uwolnię świat od ciebie! Bo... dlaczegoż nie miałbym się pomylić? Tak!... Sam stałbym się zbrodniarzem, gdybym się nie pomylił, gdybym ludzkości nie miał oddać tej przysługi!... Ale... A może to — nie wypada? Ostatecznie jest to moja pacjentka! Pacjentka, która powierzyła mi życie! Nie mogę być jej sędzią i katem. Uratuję ją!

I podniósł nóż.

Ale nim zrobił cięcie, zaczął dygotać. Nerwy rozigrały się.

— Szaleństwo! — mruknął. Krew napłynęła mu do twarzy, w głowie zaczęło szumieć.

— Szaleństwo! — powtórzył. — Nigdy nie będę miał podobnej sposobności. Mam tego potwora

ratować? Ażeby mnie jutro porwała jako swoją ofiarę?... Śmieszne!... Będziemy wszyscy żyć wiecznie, jeżeli tylko ona umrze... I umrze!...

Silną i pewną dłoń wykonał dwa cięcia, poczem pochylił się nad chorą. Śmierć nie poruszyła się. Nie żyła.

Profesor spokojnie umył sobie ręce.

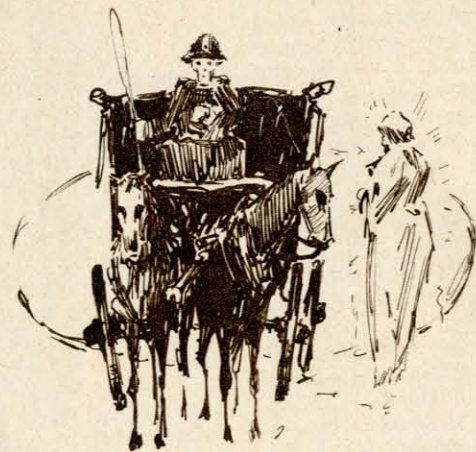
— Niestety — odezwał się po chwili do lokaja,

który stał sztywnie przy łóżku — nie udało się. Księżna umarła... Jej żółć... Ale tego pan i tak nie zrozumie... Przykro mi, że się tak stało... Może gdyby mnie wcześniej zawezwano...

Mówił obojętnie, spokojnie, a równocześnie cały szalał wewnętrznym z radości. Ani na chwilę nie czuł się mordercą. W swem przekonaniu spełnił czyn wielkopomny, niezapomniany. Widział już, jak go będą uwieczniać... Wywiady, pomniki, prace naukowe, encyklopedje... Zrozumiał, że jest największym człowiekiem wszystkich czasów, że będzie czczony przez wszystkie narody, bardziej niż królowie i papieże...

Lokaj przyjął wiadomość całkiem obojętnie. Podał usłużnie doktorowi palto i poprowadził do karety, która czekała na podwórzu.

Doktor Morbidus w świadomości dobrze spełnionego dzieła zapalił papierosa i uśmiechnął się zadowolony. Sława, bogactwo, nieśmiertelność... wszystko to niósł teraz do domu ze sobą.

Koło karety stała wysoka kobieta, której szaty wydzielaly blado-błękitne błyski.

Powóz przebył kawałek drogi, gdy nagle rozległo się kilkakrotne: hop, hop! Powóz stanął.

Doktor Morbidus wyjrzał niespokojnie przez okno.

Koło karety stała wysoka kobieta, której szaty wydzielaly blado-błękitne błyski.

— Przepraszam, panie profesorze — odezwała się przybyła ponurym głosem. — Pan profesor zapomniał podjąć honorarium.

Przy tych słowach wręczyła lekarzowi zapieczętowaną kopertę.

Dr. Morbidus nie potrzebował otwierać koperty. Dzięki wyrobionemu w ciągu praktyki lekarskiej dotykowi wiedział, co w niej się znajduje. W kopercie było 50 milionów.

— Dziękuję panu profesorowi uprzejmie za trudy — rzekła przybyła głosem, któremu starała się nadać łagodne brzmienie... — Ale kłopotliwe to tylko, że te trudy były bezskuteczne.

— Tak, tak... — rzekł niepewnie dr. Morbidus. — Księżna zanied-

bała swój stan. Trzeba było wcześniej...

— Ja to ciągle mówiłam mamie.

Dr. Morbidus spojrzał przerażony.

— Co? Jak, proszę?...

— Tak jest — odrzekła przybyła spokojnie. —

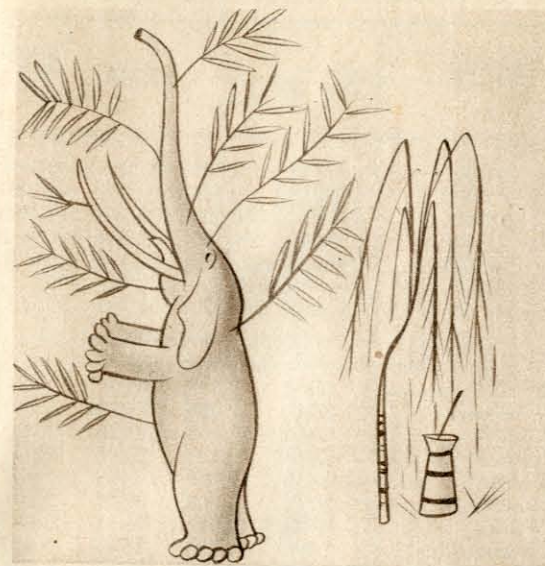
Ja jestem jej córką. Teraz obejmuję jej przedsiębiorstwo.

I znikła między skałami.

Przełożył z węgierskiego Tk.

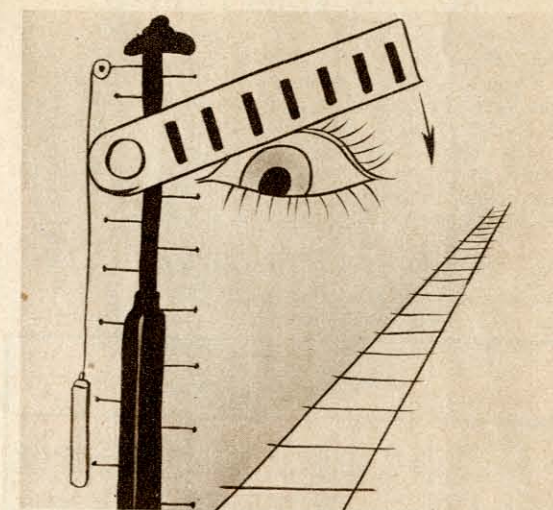
Najnowsza poezja polska w rysunku.

Rysował A. Wasilewski.

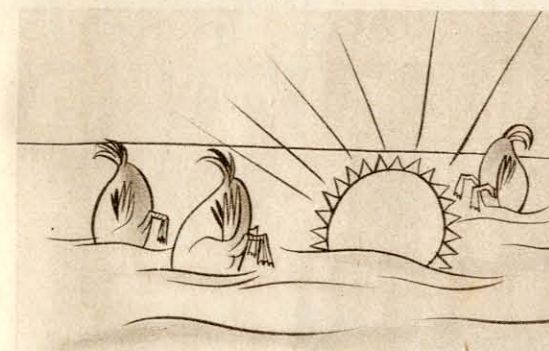
Zeby drzewa jak słonie rosły.
Z brzoź niech cieknie strumieniami śmietana.

Julian Tuwim.

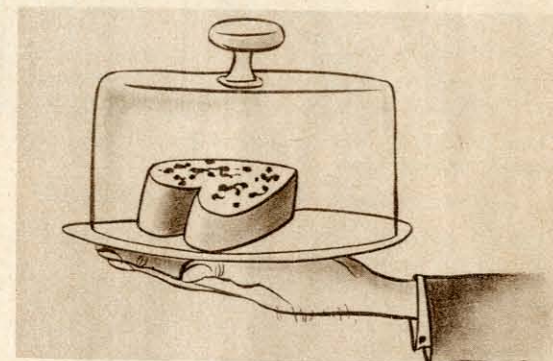
O zamknij oczu swoich semafor.

Bruno Jasiński.

Słońce nurkuje z kaczkami.

Stanisław Jerzy Letz.

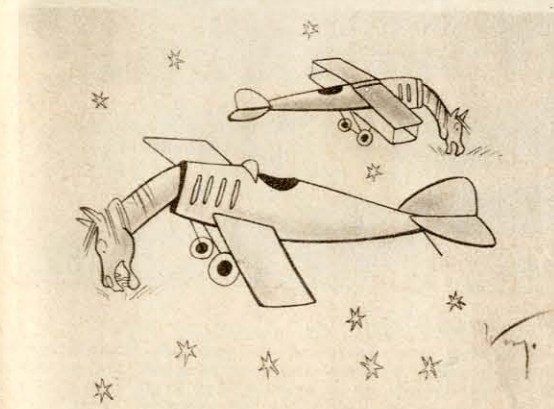
O podaj mi swe serce jak ser szwajcarski.

Jan Brzękowski.

Czyli: ulicą idę, a pod pachą łaskoce mnie gwiazda.

Tadeusz Peiper.

Na niebieskiej łące pasą się samoloty rumaki aluminiowe.

Alina Butrymowiczówna.

FIRMA ISTNIEJE OD R. 1866.
WŁ. TOMASZEWSKI
KRAKÓW, RYNEK GŁÓWNY L. 16.

Główny magazyn lamp naftowych, elektrycznych, serwisów porcelanowych stołowych oraz serwisów do kawy i herbaty, jakoteż kryształów, szkła i porcelany do zwykłego codziennego użytku, alpaki z fabryki warszawskiej Henneberga, srebra chińskiego znanej firmy „Frage-ta” i tac. — Kompletuje serwisy stołowe z fabryk czeskich. — Wypożycza szkło i porcelanę na zebrania towarzyskie.

SKRZYPCE

SKORYGOWANE DO UŻYTKU
SZKOLNEGO I KONCERTOWE

STRUNY z najlepszych fabryk
poleca:

Pracownia instrumentów muzycznych
JÓZEFA ZAJĄCA
Kraków, Florjańska 21 I piętro

Wszelkie naprawy uskutecznia po cenach
konkurencyjnych. Praca bardzo staranna

Instrumenta dęte z fabryki
Bohland & Fuchs
na składzie w wielkim wyborze.

BACZNOŚĆ cierplacy na
PRZEPUKLINE

M. TILLEMAN SPECJALISTA I WYNAŁAZCA OPATENT. BANDAŻY KRAKÓW, ul. SZLAK 39.
Zadać prospektów bezpłatnie.

Dużo rzekomych specjalistów ogłasza się, że ich sposoby leczenia przepukliny są jedynie skuteczne. — Aby zaś przekonać się, że tylko przez znane powagi naukowe polecane bandaż, usuwające radykalnie po osobistym jawieniu się najzastarszemu i najniebezpieczniejszemu przepukliny u pań, panów i dzieci, najstarszego wynalazku M. Tillemana, oddawna znanego w całej Polsce specjalisty i prof. Raskala są wprost zbawienne — wystarczy przyjść i prze-

86

Przegląd statystyczny Polski.

Położenie kraju i obszar.

Rzeczpospolita Polska leży w północno-wschodniej części Europy środkowej, między 55°50' a 47°44' szer. płn. i między 28°30' a 15°45' wsch. dł. (od Greenwich). Punkt kraju wysunięty najbardziej ku wschodowi znajduje się przy ujściu Dźwiny do Dźwiny, ku południowi — u źródła Czeremoszu, ku zachodowi — w miejscowości Pszczewo (woj. poznańskie), ku północy w łańcuchu Dźwiny poniżej Dryssy.

Ogólny obszar Polski wynosi 388.390 km².

Rozwój ludności kraju.

(Szacunkowo, na podstawie spisów, rzeczywistego przyrostu naturalnego, emigracji, reemigracji i repatriacji).

Data	Ogółem
1.1 — 1919	26.282.290
1.1 — 1920	26.664.277
1.1 — 1921	26.828.532
30.IX — 1921	27.201.342
1.1 — 1922	27.471.184
1.1 — 1923	27.941.243
1.1 — 1924	28.374.613
1.1 — 1925	28.809.570
1.1 — 1926	29.293.996
1.1 — 1927	29.638.097
1.1 — 1928	29.996.646
1.1 — 1929	30.408.247

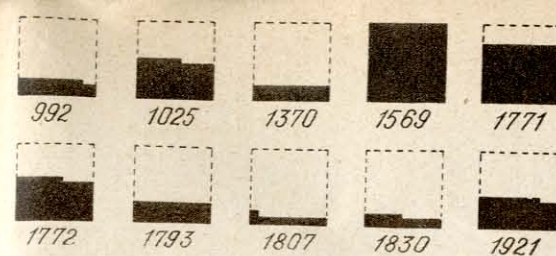
Dane tej tabeli uważać należy za przybliżone, mające znaczenie orientacyjne.

Naturalny ruch ludności.

Rok	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
1923	286.741	1.014.796	493.835	520.961
1924	269.013	1.000.144	519.174	480.970
1925	238.582	1.036.660	492.248	544.412
1926	256.948	989.183	532.769	456.414
1927	259.306	952.672	526.400	426.272
1928	294.788	983.720	504.569	479.151
1929 I.	84.806	248.571	168.185	80.386

(Ruch ludności według województw)
(Dane tymczasowe za I kwartał 1929)

M. st. Warszawa	1.960	5.305	4.826	479
Warszawa	6.247	17.095	14.379	2.716
Łódź	8.346	17.766	14.116	3.650
Kielce	8.413	22.493	15.868	6.625
Lublin	6.435	17.852	12.599	5.253
Białystok	5.170	13.852	8.554	5.298
Wilno	3.882	10.387	6.431	3.956
Nowogródek	2.998	10.883	5.728	5.155
Polesie	4.755	14.151	7.760	6.391
Wołyń	7.065	17.014	8.929	8.085
Poznań	4.042	14.945	9.436	5.509
Pomorze	1.959	8.425	4.848	3.577
Śląsk	1.943	8.534	5.121	3.413
Kraków	5.166	18.812	12.744	6.068
Lwów	6.598	24.313	18.468	5.845
Stanisławów	6.353	14.118	9.877	4.241
Tarnopol	3.474	12.626	8.501	4.125

Obszar Polski w różnych okresach dziejowych.
Czarne pola obrazują obszar Polski w danym roku, w stosunku do obszaru z czasu największego rozrostu (linje kropkowane).

Średnie temperatury i opady.

	sty-czeń	li-piec	rocz-na	długość zimy	śr. rocz. opady
Białystok	-4'6	+18'6	+6'8	114 dni	507 mm
Bydgoszcz	-2'4	+18'6	+7'7	93	491
Cieszyn	-2'9	+18'4	+7'9	—	1020
Gdańsk	-1'6	+17'4	+7'4	85	553
Kalisz	-2'5	+19'0	+8'1	—	496
Kraków	-3'4	+18'6	+7'8	96	640
Krynica	-6'0	+15'8	+5'4	112	838
Lublin	-4'2	+18'7	+7'3	—	564
Lwów	-4'0	+18'7	+7'6	100	707
Poznań	-2'0	+18'6	+8'0	—	494
Radom	-3'4	+18'9	+7'8	—	667
Warszawa	-3'6	+17'9	+7'8	113	585
Wilno	-5'3	+18'8	+6'4	125	590
Zakopane	-5'6	+15'3	+4'6	135	1101

Średnie temperatury powietrza zostały wyprowadzone z 50-letniego okresu obserwacji (r. 1851—1900).

Najmniejsze śr. opady wykazuje Płock: 467 mm, największe Rycerka Górna (dorzecze Soły): 1296 mm.

Położenie i rozbudowa stolicy.

21°1' 51" dł. na wsch. od Greenwich.
52°13' 5" szer. płn.

Średnie wzniesienie n. p. m. 110 m. Średnie wzniesienie ponad poziom Wisły 35 m. Średnie roczne ciśnienie barometryczne 750'7 mm. Średnia temperatura roczna 7'9 C.

Temperatura najwyższa (w okresie 1886—1925) 38'9 C. najniższa — 30' C. (Średnia roczna wysokość opadów 545'2 mm.).

W roku 1928 Warszawa posiadała 16.655 nieruchomości, w tem zabudowanych 12.366. Budynków mieszkalnych było według spisu z 1921 r. 22.380, lokali zamieszkałych 194.441. Na jeden dom wypadało przeciętnie (spis 1921) 93'3 mieszkańców.

Zaludnienie i obszar miast.

Warszawa (1 stycznia 1929) 1,086.305

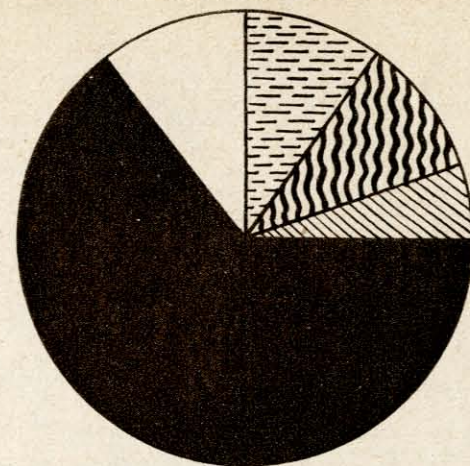
W tem mężczyzn 500.588, kobiet 585.717. (Na 100 mężczyzn przypada 117 kobiet).
Wedle wyznania: rz.-kat. 758.812, żyd. 327.493 (30'29%).

Obszar 12.100 ha (dzielnice lewobrzeżne 7.605 ha, prawobrzeżne 3.878 ha), w tem śródmieście 3.273 ha, przedmieścia 8.210 ha, Wisła w obrębie miasta 617 ha. Z całego obszaru przypada na tereny zabudowane około 5.000, ulice i place 509 ha, ogrody i parki 311 ha, cmentarze 251 ha, tereny kolejowe 554 ha, tereny wodne (prócz Wisły) 116 ha.

Łódź (1 stycznia 1929) ok. 600.000

W tem Niemców ok. 42.000, innych ok. 2.000. (Wyznaniowo: żyd. 171.000).
Obszar 5.875 ha. W r. 1925 zabudowanych było 32'4% całego obszaru, obecnie praw-

PODZIAŁ POD WZGLĘDEM WYZNANIOWYM

■ Rzym.kat. 63'8%. □ Grek.kat. 11'2%.

■ Prawosł. 10'5%. ■ Mojesz. 10'5%.

■ Ewang. Augsb. i Reform. 3'7%.

Reszta ok. 0'3% przypada na różne drobne sekty. Liczby procentowe odpowiadają danym statystycznym spisu ludności z r. 1921.

Rozwój ludności Warszawy.

Pod koniec panowania Stanisława Augusta Warszawa liczyła przeszło 100.000 mieszkańców. Po ostatnim rozbiórze Polski ludność stolicy zmniejszyła się prawie o połowę. Od roku 1800 rozwój ludności Warszawy przedstawia się następująco:

Rok	Ludność	Rok	Ludność
1800	63.359	1870	266.218
1810	77.727	1880	357.169
1820	100.338	1890	455.852
1830	145.000	1900	686.010
1840	139.591	1910	781.179
1850	163.597	1914	884.544
1860	162.805	1918	666.748

Dn. 1 I 1920 Warszawa liczyła już 945.155 miesz.

Ustalanie granicy polsko-rumuńskiej.

Wytaczanie polsko-rumuńskiej granicy w terenie potrwa jeszcze około 2 lata. Następcza ona ogromne trudności z powodu częstego wzbierania nieuregulowanych jeszcze rzek górskich, których wylewy niszczą wykonane już prace pomiarowe w terenie, same zaś rzeki często zmieniają swe łóżyska i wyznaczają nowe granice. Tak stało się np. z korytem rzeki Dźwiny w sierpniu r. 1927, gdy olbrzymie wylewy i powódź w ciągu kilku dni zniszczyły plon jednorocznej pracy techników. — Na zdjęciu: Zwały ków na przestrzeni ok. 100 km. M. in. Czeremosz po tej katastrofalnej powodzi zmienił łóżysko tak silnie, iż właściciele pogranicznych gruntów znaleźli się nagle z częścią swych zabudowań po drugiej stronie rzeki. — Na zdjęciu: Zwały drzewa na Czeremoszu pod Jabłonicą, po przejściu wielkich wód. Po prawej stronie dawne koryto Czeremoszu, po lewej — koryto nowoutworzone. Na zwalach drzew członkowie polsko-rumuńskiej komisji granicznej.

Z przeszłości naszych zdrojowisk: Druskieniki.
Stan z ok. 1850 r. (Litografia według rysunku z natury).

W tem mężczyzn 93.038, kobiet 115.693. Wedle wyznań: rz.-kat. 155.958, żyd. 52.773 (daty dotyczą ludności cywilnej i są obliczane na podstawie spisu z 31 marca 1927).
Obszar kat. (z końcem r. 1928) 4.854 ha, z czego gruntu uprawne 3.944 ha, nieużytki 40 ha, powierzchnia zabudowana i podwórza 441 ha, inne grunta (drogi, wody i t.p.) 429 ha. Obszar starych dzielnic (I—VIII) 522 ha, nowych (IX—XXII) 4.322 ha.

Wilno (1 lipca 1929) 199.172

W tem: rz.-kat. 124.577, żyd. 71.265, prawosławnych 2.030. Według narodowości: Białorusinów 1.917, Litwinów 3.599, Rosjan 2.030, innych 1.300.
Obszar 10.400 ha.

Katowice (koniec 1928) 126.679

W tem mężczyzn 63.079, kobiet 63.600. Według wyznania: rz.-kat. 114.915, ewang. 6.372, żyd. 4.998, innych 394. Wedle narodowości: Niemców 2.515, innych 969.
Obszar 4.023 ha.

Bydgoszcz (1 lipca 1929) 117.463

W tem mężczyzn 57.997, kobiet 59.466. Według wyznania: rz.-kat. 104.061, ewang. 11.409, żyd. 1.593, innych 400. Według narodowości: Niemców 8.920, innych 689. Obszar 6.499 ha 67 ar 26 m². W tem tereny zabudowane 617 ha 69 ar 64 m² (9'51%), niezabudowane 4.679 ha 05 ar 79 m² (71'99%), drogi, ulice, place 769 ha 13 ar 28 m² (11'83%), parki i ogrody publ. 41 ha 58 ar 33 m² (0'64%), cmentarze 37 ha 80 ar 19 m² (0'58%), wody 281 ha 64 ar 98 m² (4'33%), inne tereny (boiska) 72 ha 75 ar 08 m² (1'12%).

Lublin (1 stycznia 1929) 116.314

Sosnowiec (koniec października 1927) 106.000

Obszar 2.338 ha.

Częstochowa (1 sierpnia 1929) ok. 101.803

W tem mężczyzn 45.333, kobiet 56.470. Liczba ludności na przyłączonych ostatnio terenach nie zarejestrowana jeszcze, ok. 120.000. Według wyznań: rz.-kat. 75.888, ewang. 586, prawosł. 356, żyd. 24.975. Obszar 3.166'87 ha, w tem: rola 1.640'20 ha, ogrody 241'02 ha, łąki 443'26 ha, pastwiska 95'08 ha, jeziora i stawy 50'42 ha, błota i piaski 278'70 ha, zabudowania 232'57 ha, ulice i place 185'62 ha.

Białystok (1 czerwca 1929) 93.415

W tem mężczyzn 46'1%, kobiet 53'9%. Wedle wyznań: rz.-kat. 38'6%, prawosł. 6'2%, ewang. 3'3%, innych wyznań chrześcijańskich 0'3%, żyd. 51'6%. Z mniejszości narodowych: Rosjan 1'8%, Białorusinów 0'8%, Niemców 1'9, innych 0'2%. Obszar ok. 4.200 ha, w tem teren zabudowany ok. 2.500 ha, niezabudowany ok. 1.700 ha.

Stanisławów (1 października 1929) ok. 70.000

W tem mężczyzn ok. 48%, kobiet ok. 52%. Niemców ok. 2%, żyd. ok. 46%, Rusinów ok. 16%. Obszar 2.692 ha 95 a 39 m², obszar śródmieścia 415 ha 08 a, przestrzeń zabudowana 370 ha, niezabudowana 2.322 ha 95 a 39 m².

Równe (1 sierpnia 1929) 67.800

W tem mężczyzn 27.200, kobiet 40.600. Według narodowości: Ukraińców 2.965, Rosjan 2.067, Czechów 652, innych 107. Według wyznania: rz.-kat. 12.402, prawosł. 5.684, żyd. 49.607, innych 107. Obszar 653 ha, w tem śródmieście 125 ha, przedmieścia 528 ha. Zabudowane najsilniej 125 ha, łącznie 338 ha, niezabudowane 190 ha.

Grudziądz (1 sierpnia 1929) 63.887

W tem mężczyzn 31.250, kobiet 32.637. Według wyznania: rz.-kat. 49.415, ewang. 12.996, żyd. 943, innych 533. Wedle naro-

Iwonicz.
Stan z 7-go dziesiątka XIX w. (Litografia Salba).

dowości: Niemców ok. 13%.
Obszar 2.132 ha, w tem przestrzeń zabudowana 215 ha, place i ulice 212 ha, ogrody 64 ha, cmentarze 7 ha, lasy 558 ha, pola, łąki, nieużytki 1.076 ha.

Przemysł (1 stycznia 1929) ok. 62.000

W tem mężczyzn 45.333, kobiet 56.470. 35.000.

Obszar 1.651'94 ha, w tem tereny zabudowane 480 ha.

Radom (r. 1928) 61.599

W tem mężczyzn 28.764, kobiet 32.835. Według wyznań: żyd. 22.499, innych 35. Z mniejszości nar.: Niemców 81, Rosjan 52, Rusinów 14.

Obszar 2.193'5 ha, z tego na tereny zabudowane 660 ha, pow. niezabud. 1.326 ha, ogrody 15'5 ha, cmentarze 11 ha, ulice i place 108 ha, tereny kolejowe 62 ha, wody 11 ha.

Toruń (szacunkowo z 19 sierpnia 1929 r.) 54.557

Wedle wyznań: kat. 93%, ewang. 6%, innych 1%. Wedle narodowości: Niemców 5'05%, innych 0'99%. Obszar 3.641'64 ha, w tem przestrzeń zabudowana (łącznie z podwórzami i ogródkami przy domach) 350'84 ha, drogi, ulice, place publ. i koleje 449'26 ha, parki i ogrody publ. 97'00 ha, cmentarze 19'16

ha, lasy 186'54 ha, pola, łąki, nieużytki, oraz place budowlane i wody 2.538'84 ha.

Włocławek (1 sierpnia 1929) 53.796

W tem (w stosunku % według spisu z r. 1921) rz.-kat. 74'7%, żyd. 21%, ewang. 3'8%, innych 0'5%. Według narodowości: Niemców 1'1%, innych mniejszości 0'2%. Obszar do 1927 r. wynosił 1.424 ha. Na skutek przyłączenia terenów podmiejskich w r. 1927, obszar ten powiększył się do 3.200 ha (bez Wisły i Zgłowiączki, których powierzchnia w granicach miasta wynosi ok. 795 ha). Z obszaru gminy przypada 186'12 ha na lasy państw., 9 ha na nieruchomości i place państw., 36'56 ha na ogródki kolejowe i na linie kolejową, 383'09 ha na lasy miejskie, 146'58 ha na ulice, place, zieleńce, 970'52 ha na grunty zabudowane, nieużytki i jeziora, 2.020'44 ha na obszar 665 gospodarstw, wg. statystyki produkcji rolnej ub. r. (w tem 3 gospodarstwa mające ponad 50 ha, o pow. 603'41 ha i 662 gospodarstw poniżej 50 ha, o pow. 1.417'03 ha).

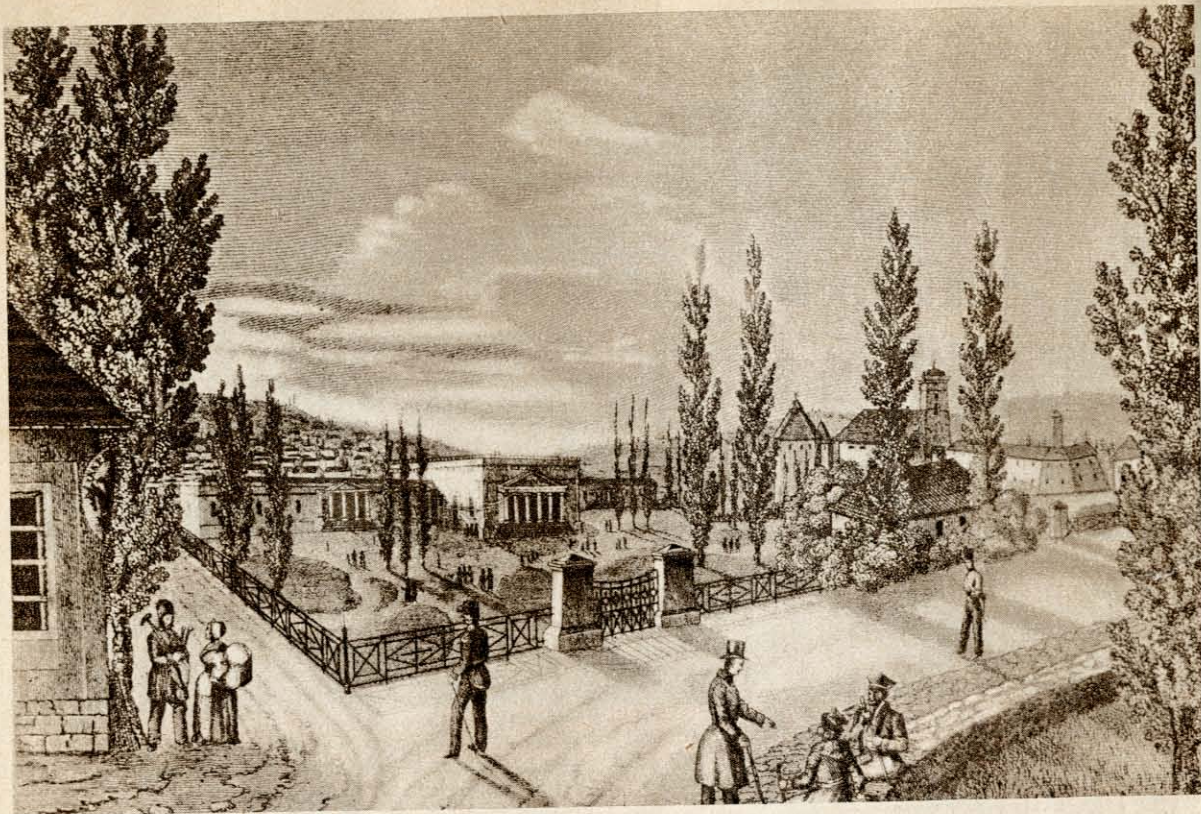
Tarnów (sierpień 1929) ok. 52.000

Krynica.
Stan z 3-go dziesiątka XIX w.
(Rys. Ant. Lange, lit. Piller we Lwowie).

Zegiestów.
Stan z około 1860 roku.
(Drzeworyt według współczesnego rysunku).

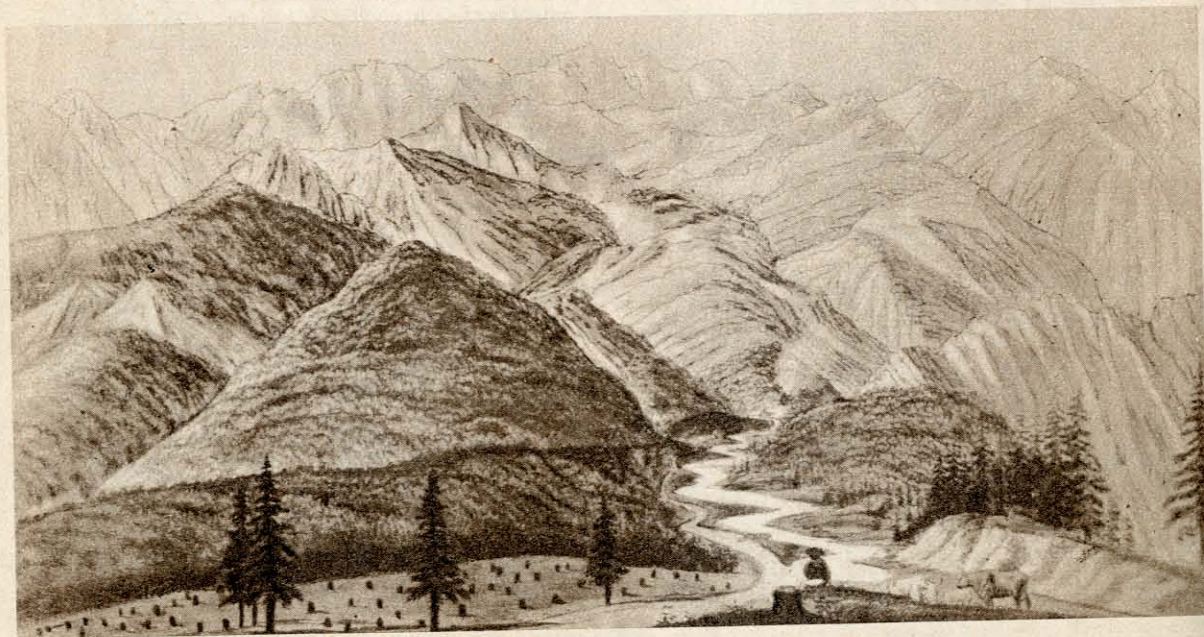

Zakład kąpielowo-solankowy w Wieliczce.

Zał. w r. 1839, zamknięty został przez nieprzychylny rząd austriacki w r. 1846.
(Miejsce współczesny z czasu istnienia zakładu).

W tem rz.-kat. 54%, żyd. 46%. Na 100
mężczyzn przypada 109 kobiet.
Obszar 1.760'87 ha, z tego śródmieście
ok. 70 ha, place zabudowane 142 ha, ogro-
dy ok. 79 ha, pola 1.462 ha.

Kielce (1 stycznia 1929) ok. 50.000
W tem: rz.-kat. ok. 32.500, żyd. ok. 17.500.
(Według spisu z r. 1921 ludność Kielc wy-
nosiła (bez wojska) 41.357, w tem męż-
czyzn 19.319, kobiet 22.038).

Zakopane. Widok na dawne Kuźnice.

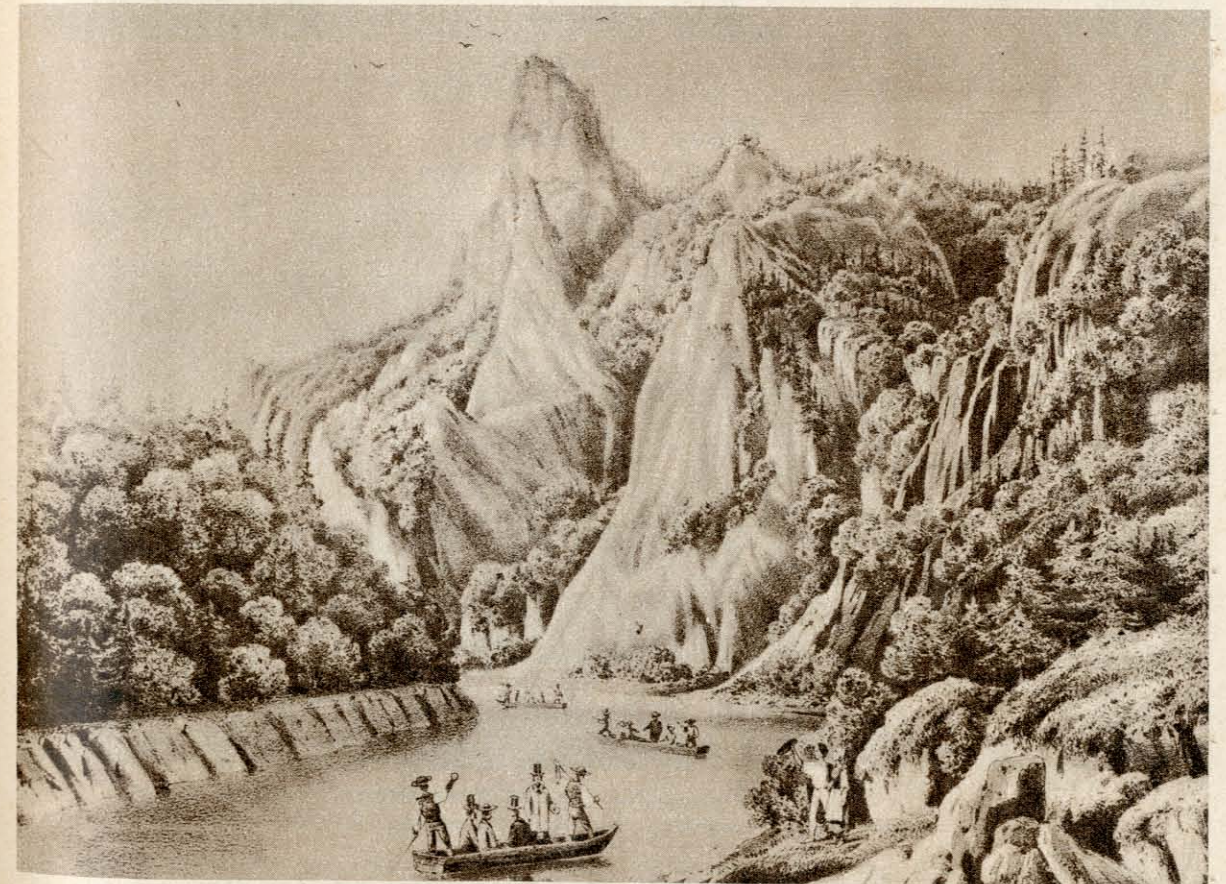
Sten z r. 1822. (Litografia bar. Kronbacha, według rysunku z natury).

Według stanu z ok. 1865 r. (Litografia Salba w Krakowie).

Obszar 2.052 ha. W tem teren zabudowa-
ny ok. 40%, niezabudowany ok. 60%.
Pabjanice (1 czerwca 1929) ok. 48.000
Obszar 1.621'2 ha, w tem teren zabudo-
wany 57'05 ha.
Grodno (1 sierpnia 1929) 47.000
W tem żydów 65%, prawosławnych 13%.
Piotrków (1 stycznia 1929) 46.524
W tem rz.-kat. 68'61%, ewang. 2'11%,
prawosł. 0'52%, żyd. 28'20%, innych
0'46%.
Obszar 3.869 ha.
Będzin (sierpień 1928) 43.806
W tem mężczyzn 20.467, kobiet 23.330.
Według wyznań: rz.-kat. 55%, żyd. 44'9%,
innych 0'1%.
Obszar 1.600 ha. Obszar gęsto zabudowa-
ny 390 ha, luźno (przedmieścia) 809 ha,
niezabudowany (wielka własność — ob-
szar dworski) 401 ha.

Siedlce (Sierpień 1929) 40.000
Obszar 1.668 ha 0.054 m'.
Brześć n. B. (1 sierpnia 1929) 37.222
W tem mężczyzn 17.217, kobiet 20.005.
Według wyznań: rz.-kat. 11.546, prawosł.
4.620, gr.-kat. 41, żyd. 20.829, ewang. 146,
bapt. 18, inne 22. Wedle narodowości:
Ukraińców 522, Białorusinów 1.498, Ro-
sjan 1.301, innych 36. (Liczba 37.222 wy-
raża się ilość mieszkańców w śródmieściu,
gdyż mieszkańcy przedmieść dopiero przy-
łączonych nie zostali jeszcze spisem
objęci).
Obszar 1.781 ha, w tem śródmieście 347
ha, Nowa Dzielnica 125 ha, przedmieście
Grajewskie 417 ha, Kijowskie 266 ha,
Szpanowice 132 ha, Wołyńskie 330 ha, te-
ren P. K. P. 164 ha.
Stryj (1 sierpnia 1929) ok.
W tem mężczyzn ok. 18.150, kobiet ok.
16.850. Wedle narodowości: Rusinów ok.
9.150, Niemców ok. 300. (Wedle wyzna-
nia: żyd. ok. 14.000).
Obszar 3.500 ha.
Tarnopol (wrzesień 1928) ok. 35.000
W tem mężczyzn ok. 16.000, kobiet ok.
19.000. Wedle wyznań: rz.-kat. ok. 11.000,
gr.-kat. ok. 9.000, żyd. ok. 14.500, innych
ok. 500.
Obszar 5.364 ha.
Płock (1 lipca 1929) 32.910
W tem rz.-kat. 21.823, żyd. 9.736, ma-
rjawitów 478, prawosł. 315, ewang.-aug.
452, baptystów 14, nieoznaczonych 92.

Pieniny. Fragment przełomu Dunajca pod Sokolicą.
(Lit. W. Loeillet, Berlin, r. 1858, według rysunku Józefa Szalaya).

Obszar 2.200 ha, w czym Radziwie 750 ha, śródmieście 150 ha, teren zabudowany 20 ha, inne 1.100 ha.

Nowy Sącz (sierpień 1929)	32.000
W tem mężczyzn ok. 40%, kobiet ok. 60%. Według wyznań: 32% żydów, 0,7% protestantów, reszta rz.-kat. Z mniejszości narod. jest 0,6% Rusinów.	
Baranowice (1 sierpnia 1929) ok.	30.000
Łuck (1 stycznia 1928)	29.508
W tem mężczyzn 16.200, kobiet 13.808. Według wyznań: rz.-kat. 7.026, prawosł. 4.531, ewang. 230, luteran. 402, żyd. 17.269, karaimów 49. Z mniejszości nar.: Rosjan i Ukraińców 4.578, Niemców 358, Czechów 261, innych 16. Obszar 618 ha 1.782 m. ²	
Inowrocław (1 sierpnia 1929)	28.908
W tem mężczyzn 13.510, kobiet 15.392. Według wyznań: rz.-kat. 27.915, ewang. 797, żyd. 136, innych 60. Według narodowości: Niemców 811, innych 57. Obszar 2.261 ha, w tem śródmieście 294 ha, przedmieścia 1.883 ha. Teren zabudowany obejmuje 185 ha, grunta orne 1.901 ha, drogi 166 ha, wody 9 ha.	
Gniezno (1 sierpnia 1929)	28.870
W tem mężczyzn 13.462, kobiet 15.408. Według wyznań: rz.-kat. 27.942, ewang. 720, żyd. 180, innych 28. Obszar ok. 1.363,58 ha.	
Żyrardów (1 sierpnia 1929)	28.760
W tem mężczyzn 13.890, kobiet 14.870. Według wyznań: rz.-kat. 21.686, żyd. 3.360, ewang.-augsb. 2.834, ewang.-reform. 304, marjawici, hodurówcy i baptyści 576. Z mniejszości narod. 51 osób. Obszar 701'25 ha, z tego śródmieście 38%, przedmieścia 52%. Teren zabudowany obejmuje ok. 40% całego obszaru.	

Łomża (1 sierpnia 1929)	28.000
W tem mężczyzn ok. 48%, kobiet ok. 52%. Według wyznań: rz.-kat. i ewang. 63%, żyd. 36%, innych 1%. Obszar 700 ha (teren zabud. 350 ha).	
Ostrowiec (1 sierpnia 1929)	27.292
W tem mężczyzn 13.516, kobiet 15.392. Według wyznania: rz.-kat. 19.095, żyd. 8.197. Obszar 2.000 ha, z tego śródmieście 45 ha, teren zabudowany 135 ha, lasy 50 ha, łąki 150 ha, wody 30 ha, nieużytki 20 ha, grunta uprawne 1.615 ha.	
Zgierz (1 czerwca 1929)	24.050
W tem: rz.-kat. 15.561, marjawitów 1.671, ewang. 2.462, baptystów 76, żyd. 4.083, prawosł. 22, innych 75. Z mniejszości narodowych: Niemców 1.638, innych 47. Obszar 2.062 ha (budowle i ulice 626 ha).	
Bielsko (sierpień 1929) ok.	24.000
Obszar 500 ha, z tego zabudowanych ok. 350 ha, niezabudowanych lub zabudowanych częściowo ok. 150 ha.	
Tczew (1 sierpnia 1929)	21.324
W tem mężczyzn 10.594, kobiet 10.370. Według wyznania: rz.-kat. 19.870, ewang. 1.284, żyd. 127, innych 43. Według narodowości: Niemców 1.876, Rosjan (Ukraińców) 6, różnych 56. Obszar 2.401 ha, z tego na śródmieście 3'5%, przedmieścia 1'5%, zabudowania poza miastem 0'5%.	
Biała (początek 1929 r.) ok.	21.000
Obszar 2.125 ha, w tem ok. 50 ha przypada na śródmieście, reszta na przedmieścia o przeważnie rolniczym charakterze.	
Cieszyn (1 października 1921)	15.324
Obszar 476'74 ha, w tem pow. zabudowana 51'67 ha, ulice i place 38'92 ha, ogrody 8'55 ha, cmentarze 11'67 ha, pola 365'93 ha.	

Góry w Polsce.

Panorama Tatr, z widokiem na Nowy Targ.
(Według rysunku z natury i litografii bar. Kronbacha z r. 1822).

W całokształcie geografii Polski, kraju przeważnie i wybitnie nizinnego, góry nie odgrywają wybitniejszej roli. Ściśle mówiąc, Polska posiada zaledwie część północno-wschodnich stoków Karpat, dotyka-

jąc grzbietu głównego swą południową granicą. Jest to zarazem jedyna naturalna granica Polski. Granica ta w swym przebiegu obejmuje także część najwyższego i najbardziej do Alp zbliżonego gniazda

Kasprowy Wierch w Tatrach.

Nader efektowne zdjęcie lotnicze, ujmujące sam szczyt Kasprowego Wierchu, na tle pasma górskiego. Na lewo piramida Krywania. Na zdjęciu dokonane z samolotu 2-go pułku lotniczego widoczny fragment skrzydła tegoż samolotu.

Karpat, mianowicie Tatr. Niestety najwyższe i najpiękniejsze ich partje przypadły mocą traktatów powojennych Czechosłowacji. Inne „góry” w Polsce, jako to Łysogóry w Sandomierskiem, Miodobory, Gologóry, Roztocze etc. we Wschodniej Małopolsce i t. d., są górami de nomine w pojęciu geograficznem jedynie, będąc raczej łańcuchami wybitniejszych wzgórz i pagórków. To też rola gór w życiu Polski jest stosunkowo niewielką, choć nie ostatnią.

Klimatycznie wywierają wpływ jedynie Karpaty, i to jedynie na najbliższą swą okolicę podgórska — i tu koncentruje się większość naszych uzdrowisk i stacyj turystycznych. Poza tem gospodarczo stanowią Karpaty jeden z głównych ośrodków zalesienia Polski. Wreszcie na Podkarpaciu leży polskie zagłębie naftowe, oraz główne kopalnie soli kamiennej, potasowej i innych.

W zakresie pasterstwa i hodowli bydła, która ma w górach znakomite pole do rozwoju, dziedzina ta jest u nas jeszcze mocno zaniedbaną i okolice górskie w ogólnym bilansie tej gałęzi gospodarstwa krajowego nie zajmują takiego stanowiska, jakieby mogły i powinny zajmować.

W podanem poniżej zestawieniu wysokości uwzględnione są tylko najcharakterystyczniejsze wzniesienia oraz szczyty naszych pasm górskich.

Wybitniejsze wzniesienia.

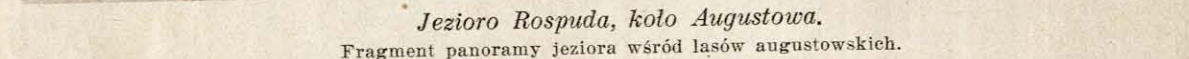
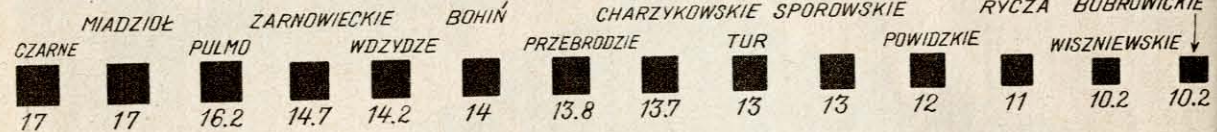
(Wysokość w metrach n. p. m.).

Rysy (Tatry Wys.)	2.503
Mieguniszowieckie (Tatry Wys.)	2.437
Swinica (Tatry Wys.)	2.306
Kozi Wierch (Tatry Wys.)	2.295
Miedziane (Tatry Wys.)	2.238
Starorobociański W. (Tatry Zach.)	2.170

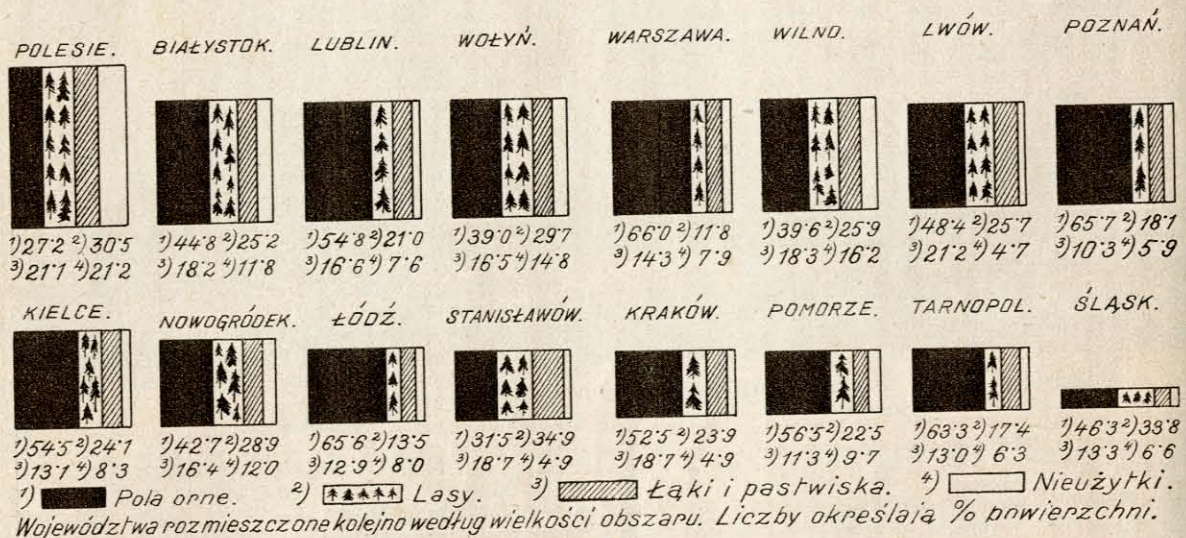
Błyszcz (Tatry Zach.)	2.163
Czerwone Wierchy, Krzesawica (Tatry Zach.)	2.128
Wołowiec (Tatry Zach.)	2.065
Howerla (Czarnohora)	2.058
Pop Iwan (Czarohora)	2.026
Giewont (Tatry Zach.)	1.900
Sywula (Gorgany)	1.815
Ihrowyszcze (Gorgany)	1.807
Bratkowska (Gorgany)	1.792
Doboszanka (Gorgany)	1.757
Popadia (Gorgany)	1.742
Babia Góra (Besk. Zach.)	1.725
Pilsko (Besk. Zach.)	1.557
Menczul (Gorgany)	1.459
Pikuj (Bieszczady)	1.405
Turbacz (Gorce)	1.311
Radziejowa (Besk. Sądecki)	1.265
Skrzyczne (Besk. Śląski)	1.250
Wielka Racza (Besk. Zach.)	1.236
Barania Góra (Besk. Śląski)	1.214
Jaworzyna (Besk. Sądecki)	1.116
Wysokie Skalki (Pieniny)	1.052
Luboń Wk. (Besk. Lim. Myśl.)	1.026
Trzy Korony (Pieniny)	982
Łamana Skała (Besk. Mały)	934
Długa Kiczera (Besk. Niski)	863
Łysica (Łysogóry)	611
Góra Zamkowa Ogrodzieniec (Wyż. Krak. Śl.)	504
Kamula (Gologóry)	473
Kamienna Góra (Woronia)	463
Jańcowa (Miodobory)	436
Czartowska Skała (Roztocze)	414
Góra Bony (Góry Krzemienieckie)	407
Góry Gorajskie (Wyż. Lub.)	335
Wieżycza (G. Szymbarskie Pomorze)	331
Góry Nowogrodzkie (Pojez. Litew.)	324

WIGBY

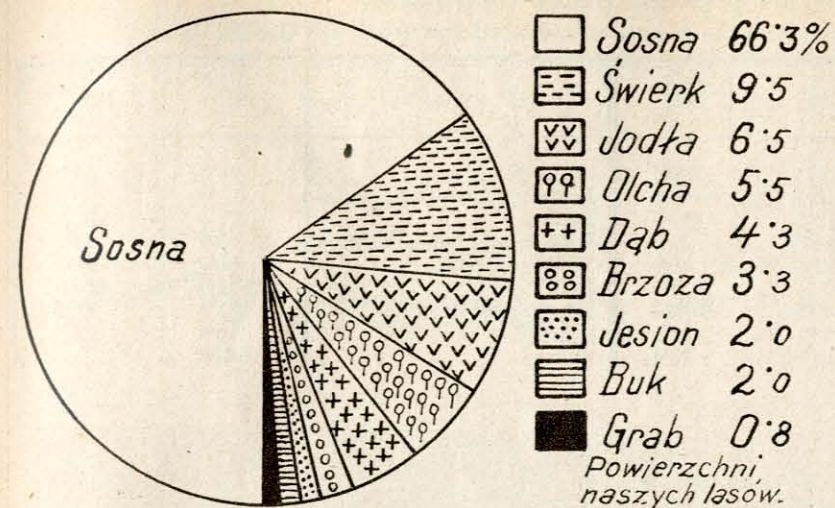
WIGBY

Jezioro Rospuda, koło Augustowa.
Fragment panoramy jeziora wśród lasów augustowskich.

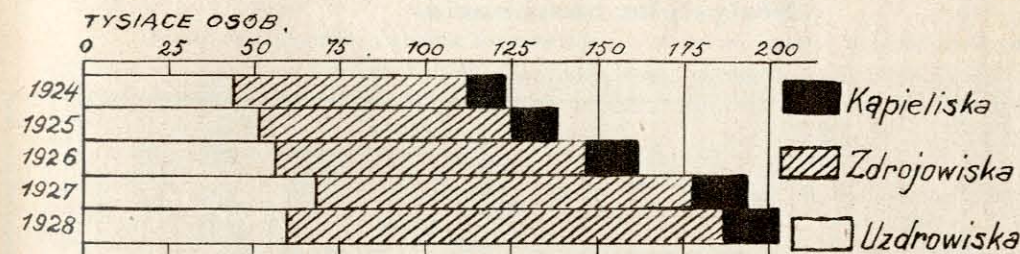
Zużytkowanie ziemi. Podział wedle województw.

Wykres zamieszczony obok wykazuje, że najbardziej rozpowszechniona w kraju jest sosna (66,3% ogólnej powierzchni lasów), najmniej — grab (0,8%). Najwięcej drzewa dostarcza woj. poleskie (2,340,000 m³ rocznie), najmniej woj. śląskie (40,000 m³). Pod względem rocznej produkcji drzewa w Europie Polska zajmuje 6-te miejsce, z wytwórczością 22,600,000 m³. (Na I miejscu jest Rosja z produkcją 234,000,000 m³).

Pasażerska międzymiastowa komunikacja autobusowa.

Województwa	Linje autobusowe	Przedsiębiorstwa	Autobusy	Długość szlaków, na których kursują autobusy, w km	Osoby przewiezione autobusami	Autobusokilometry	Pasażerokilometry
Na dobę							
Polska	1927	777	1.067	14.050	99.400	140.040	2.361.000
1928	2.041	1.717	2.121	20.281	138.750	285.677	4.490.590
Warszawa . . .	341	275	365	2.579	21.378	58.142	990.250
Łódź . . .	379	301	363	2.134	23.132	55.932	880.720
Kielce . . .	287	212	312	2.029	20.054	43.902	556.850
Lublin . . .	246	209	247	1.906	12.966	34.256	572.990
Białystok . . .	100	92	98	2.162	7.527	12.928	232.520
Wilno . . .	22	22	22	340	1.198	2.330	33.51
Nowogródek . .	63	44	57	807	3.110	5.086	82.610
Polesie . . .	54	41	45	646	2.798	4.608	89.800
Wołyń . . .	50	44	57	828	2.322	5.966	99.690
Poznań . . .	82	82	104	1.282	8.310	12.465	209.590
Pomorze . . .	41	41	47	861	3.650	5.155	89.820
Śląsk . . .	24	24	42	353	8.010	6.222	110.350
Kraków . . .	151	141	148	1.630	12.523	18.005	264.970
Lwów . . .	90	89	100	891	7.520	10.330	127.510
Stanisławów . .	72	61	70	980	3.062	5.988	97.840
Tarnopol . . .	39	39	44	853	1.190	4.362	51.570

Wykres zamieszczony obok obrazuje wzrost ruchu w naszych zdrojowiskach i uzdrowiskach (na podstawie danych statystycznych za lata 1924—1928).

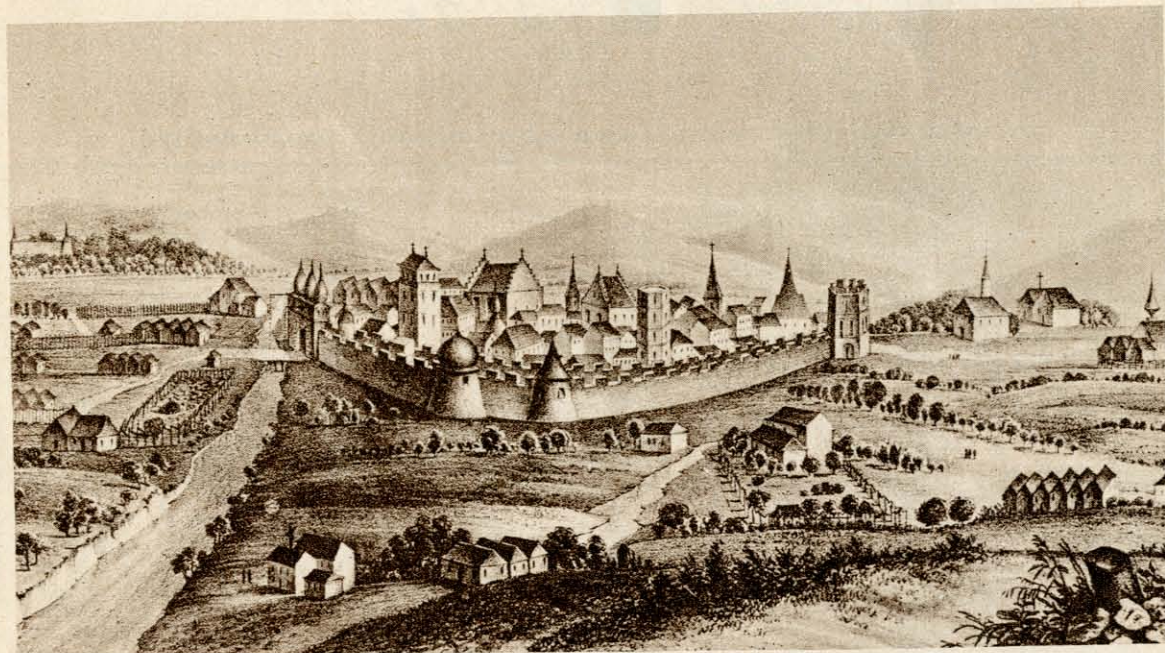
Przeciętna z r. 1927 = 100·00.

Wskaźniki	1 9 2 8						1 9 2 9						
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
Ogólny . .	101.9	100.2	99.7	99.9	99.9	99.5	97.5	98.8	99.0	98.3	95.4	95.2	95.6
Artykuły rolne .	98.8	95.0	94.7	94.6	94.1	93.9	89.5	92.3	91.6	90.3	84.2	84.3	85.1
Art. przemysłowe	104.5	104.3	103.8	104.2	104.7	104.1	104.0	103.9	104.7	104.3	104.1	103.6	103.6

Produkcja górnico-hutnicza.

(Liczby w tysiącach tonn oznaczają przeciętną produkcję miesięczną dla danego roku).

Produkty	1913	1928	Produkty	1913	1928
Węgiel kamienny . . .	3.393	3.384	Rudy żelazne	38'6	58'3
brunatny	16'4	6'1	Rudy cynkowe i ołowiane		91'8
Koks	76'5	139'0	surowe		28'2
Brykiety	26'7	22'0	Rudy cynk. i ołow. użyt.	46'6	57'0
Ropa naftowa	92'8	61'9	Surowiec żelaza	87'9	119'8
Gaz z. 1000 m ³		38.291	Stal	134'9	87'3
Wosk ziemny	0'113	0'064	Wytwory walcowane . . .	101'9	13'5
Sole potasowe	0'195	28'5	Cynk	16'0	
Sól kamienna i warzonka	15'7	33'4	Ołów	3.466	

Krosno, kolebka przemysłu naftowego w Polsce.

Wedle ryciny z dzieła Andrzeja Cellaryusza „Regni Poloniae Magnique“, Amsterdam, r. 1659.

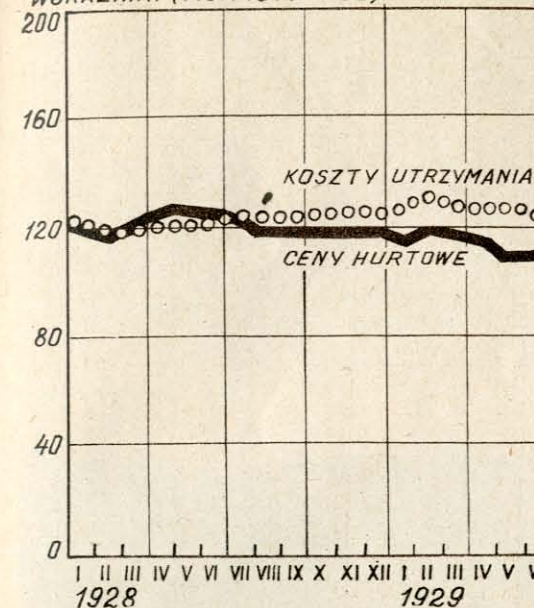
Statystyka bezrobocia.

Liczby bezrobotnych zarejestrowanych w państwowych urzędach pośrednictwa pracy.

(Stan na 1-go każdego miesiąca).

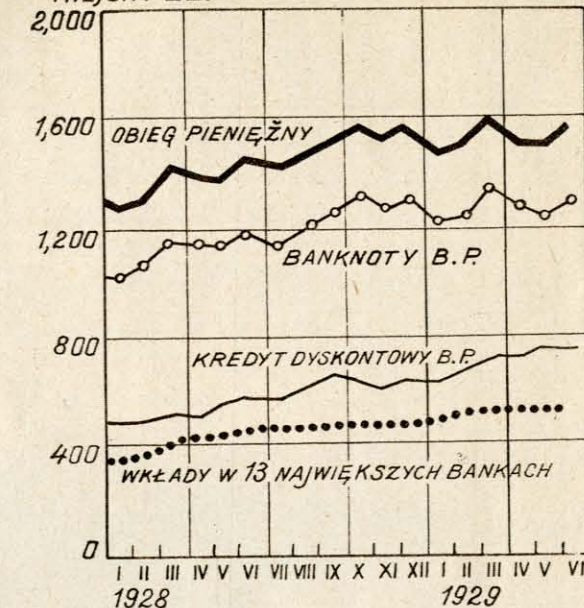
Miesiące	Ogółem	Grupa					Inne grupy zawodowe	Robotnicy niewykwalifikowani	Robotnicy rolni	Pracownicy umysłowi	Młodociani	Służba domowa i robot. komunikac.
		górnica	hutnicza	metalowa	włókiennicza	budowlana						
1928 VII	116.719	15.544	1.986	6.618	13.817	4.683	6.883	48.701	1.781	11.842	2.249	2.615
VIII	103.451	14.716	1.905	6.020	11.183	3.511	5.824	43.092	1.517	11.404	1.863	2.416
IX	94.177	13.689	1.402	5.410	10.128	3.216	5.450	38.780	1.555	10.450	1.775	2.322
X	79.885	11.814	1.267	4.377	7.275	1.809	4.669	33.789	1.435	9.819	1.604	2.027
XI	79.689	10.629	1.336	4.203	7.805	2.331	5.277	33.438	1.141	10.147	1.442	1.940
XII	94.132	10.171	1.250	5.281	10.021	4.457	5.667	41.949	1.154	10.486	1.544	2.152
1929 I	126.429	7.417	1.336	6.720	10.308	12.279	7.183	65.372	1.990	9.918	1.647	2.259
II	160.843	6.783	1.189	8.269	12.039	19.650	9.199	86.230	2.598	10.506	1.651	2.729
III	177.462	6.614	1.143	8.944	13.553	21.828	10.215	96.563	2.841	11.109	1.673	2.979
IV	170.494	5.748	1.249	8.327	12.741	20.945	9.719	93.725	2.788	10.992	1.522	2.738
V	149.093	4.284	1.084	7.919	14.968	14.918	9.084	78.881	3.258	10.818	1.463	2.416
VI	119.877	3.253	858	6.421	18.941	7.833	7.339	59.537	2.100	10.421	1.084	2.090
VII	105.065	2.671	712	5.869	20.904	4.953	6.205	49.644	1'882	9.736	718	1.771

KOSZTY UTRZYMANIA WSKAŹNIKI (ROK 1914 = 100)

KREDYT

MILJONY ŻŁ.

Zatrudnienie w przemyśle.

Miesiące	Górnictwo	Hutnictwo	Przemysł przetwórczy	Wytwórnice amunicji i warsztaty kolejowe	Elektrownie i wodociągi	Roboty publiczne
1928						
VI	143.380	63.510	571.717	63.262	6.760	41.544
VII	143.401	64.386	578.668	63.055	6.832	47.531
VIII	142.937	65.642	590.831	63.521	6.752	45.788
IX	142.952	65.945	591.108	63.780	6.938	46.516
X	143.999	66.708	617.388	63.651	7.176	42.067
XI	146.797	67.207	608.226	64.430	7.272	33.526
XII	147.397	66.638	576.966	64.678	7.110	17.336
1929						
I	149.429	65.546	534.658	63.799	7.008	9.772
II	149.807	65.914	520.987	62.531	7.062	9.360
III	149.740	65.484	532.752	62.498	7.013	10.715
IV	150.241	66.885	561.401	62.872	7.668	17.288
V	152.524	66.349	577.725	61.759	7.733	25.587
VI	154.245	67.029	576.740	60.389	7.698	35.800

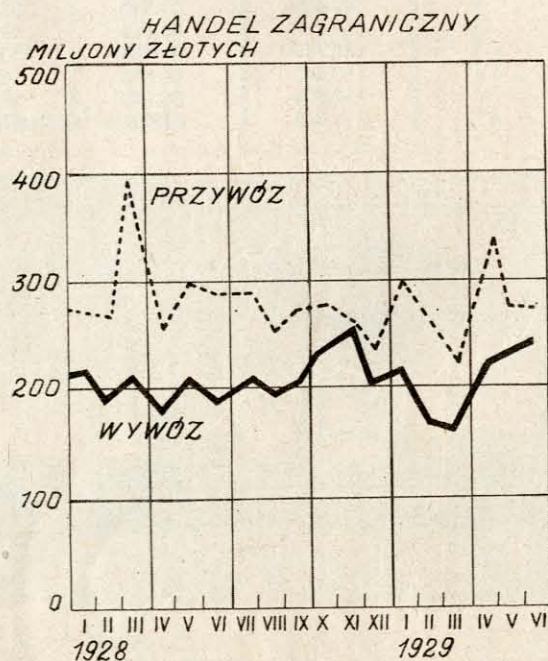
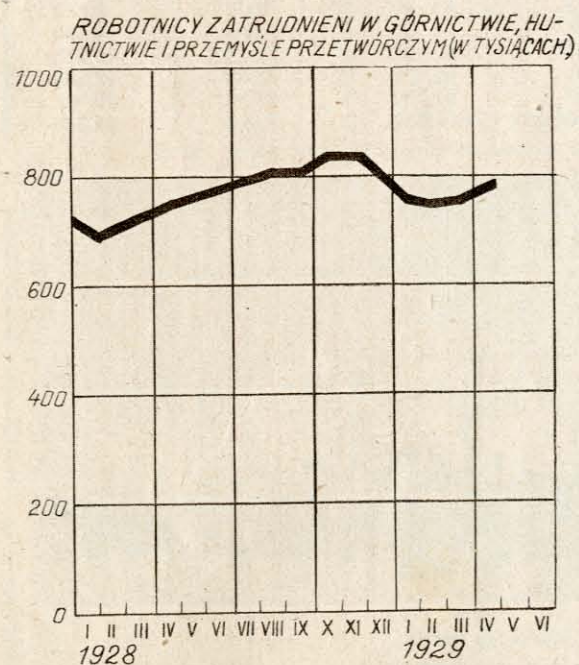
Fragment portu w Gdyni, w zimie.

Część urządzeń załadunkowych i wyładunkowych.

Torfowisko w Swoszowicach pod Krakowem, ze stertami suchego torfu.

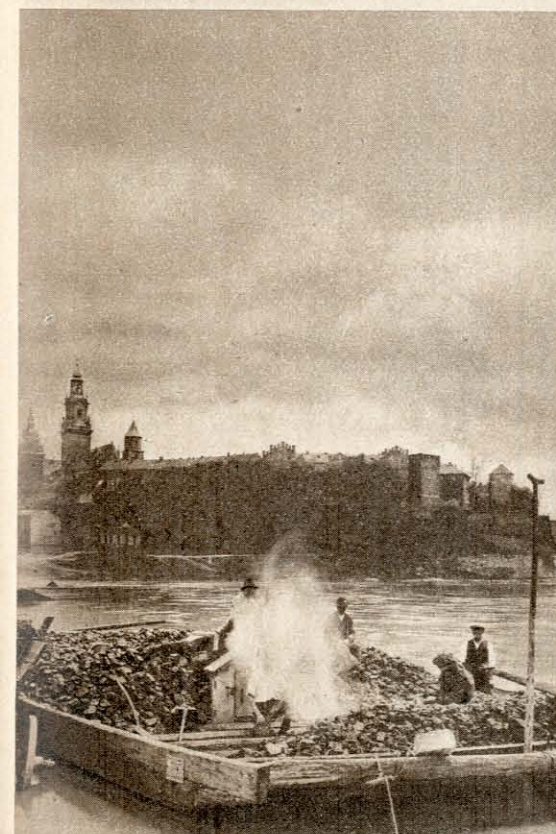
Torfowiska w Polsce zajmują ok. 3 miliony ha. Z pokładów tych ok. 30% nadaje się do celów opałowych, reszta może być wyzyskana rolniczo, po przeprowadzeniu melioracji. Znaczna część torfowisk w kraju nie jest jednak eksploatowana, co powoduje uszczerbek w gospodarstwie narodowym.

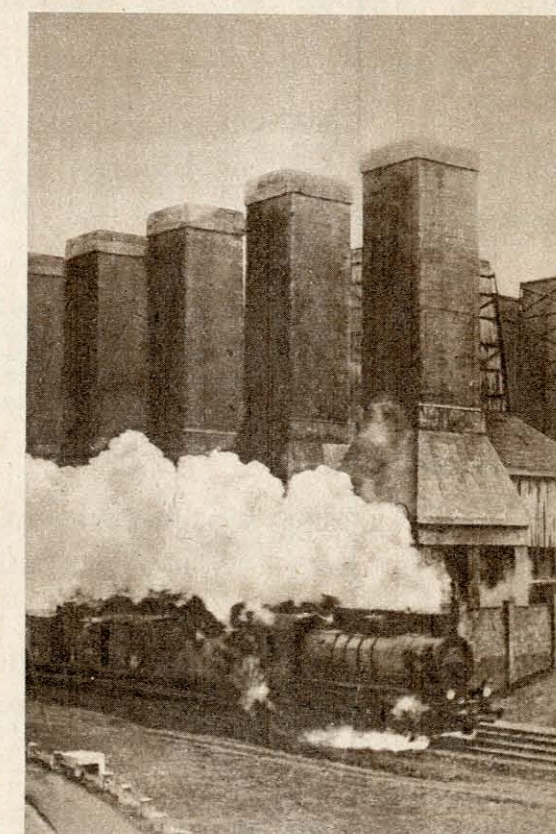
Skarbowość państwowa.

W tysiącach złotych.

Wyszczególnienie	Rzeczywiste 1928/29	Budżet na 1929/30	Rzeczywiste kwiecień- lipiec 1929	Wyszczególnienie	Rzeczywiste 1928/29	Budżet na 1929/30	Rzeczywiste kwiecień- lipiec 1-29
Wydatki ogółem	2.808.463	2.787.788	968.945	Dochody ogółem	3.008.643	2.954.967	980.634
Wydatki zwyczajne . . .	2.563.835	2.576.955	892.319	Dochody zwyczajne . . .	2.788.468	2.741.648	930.566
" nadzwyczajne . . .	244.628	210.833	76.626	" nadzwyczajne . . .	219.175	213.319	50.068
Administracja . . .	2.787.907	2.765.900	958.577	Administracja . . .	2.013.514	1.885.849	651.142
Władze naczelne . . .	23.367	24.755	7.710	Podatki bezpośrednie . . .	766.166	620.850	253.063
Ministerstwa :				" pośrednie . . .	181.750	172.210	62.736
Spraw Zagr.	55.716	55.391	21.100	Cło	425.178	425.000	144.738
" Wojsk.	840.444	812.835	271.596	Oplaty stemplowe . . .	198.933	195.600	69.093
" Wewn.	248.704	235.221	76.178	Podatek majątkowy . . .	48.903	90.000	5.206
Skarbu	169.991	145.986	42.105	10 1/2 dodatek do			
Sprawiedliwości . . .	115.818	123.175	37.130	danin publ.	116.884	98.000	40.076
Przem. i Handlu . . .	55.288	56.524	25.503	Inne dochody admin. . .	275.700	284.189	76.230
Komunikacji	16.126	18.775	15.867	Przedsiębiorstwa	104.804	164.601	53.880
Rolnictwa	52.919	60.649	15.206	Monopole	890.325	904.517	275.612
W. R. i O. P.	419.487	433.276	140.150	Nadzwyczajne			
Robót Publ.	137.399	162.133	54.724	wydatki inwesty-			
Pracy i Opieki Społ. . .	62.218	65.410	19.204	cyjne z rezerw			
Reform Rolnych . . .	80.598	72.910	15.820	skarbowych	54.752	88.160	11.694
Poczt. i Telegr. . . .	2.364	2.819	923				
Emerytury	122.704	113.660	53.399				
Renty inwal. i pensje .	156.711	135.070	52.013				
Długi państwowe . . .	228.053	247.311	109.949				
Przedsiębiorstwa	20.566	21.888	10.368				

Prom węglarski
na Wiśle pod Wawelem.

Wysokie piece
w Tarnobrzegu.

Stan gospodarczy.

Wyszczególnienie	1 9 2 8						1 9 2 9						
	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
	Produkcja w tysiącach tonn												
Węgiel	3 248	3 416	3 401	3 848	3 770	3 449	4 039	3 295	3 808	3 734	3 402	3 500	—
Surówka żelaza	56,1	56,8	56,4	62,9	59,1	57,5	61,5	48,6	59,9	61,0	63,7	58,3	—
Stal	122,3	128,4	127,2	139,2	131,3	128,0	142,7	118,6	126,3	125,1	120,7	115,5	—
Cynk	13,7	13,7	13,2	13,7	13,9	14,8	14,5	12,4	13,8	14,4	14,3	13,0	—
Praca													
Zatrudnieni } tys.	786,4	799,7	800,7	828,1	823,6	791,6	749,6	737,2	748,0	778,5	796,6	798,0	—
Bezrobotni } częściowo %	103,5	94,2	79,9	79,7	94,1	126,4	160,8	177,5	170,4	149,1	119,9	105,1	—
	7,8	9,5	11,9	12,6	5,7	7,4	6,1	10,7	11,7	17,5	23,5	16,0	—
Komunikacja													
Koleje, tys. wagonów	16,5	17,1	17,1	20,0	19,9	15,8	14,8	12,7	15,3	16,9	15,5	17,0	18,2
Statki, tys. tonn. Gdańsk } weszło	432,4	462,2	445,0	454,5	419,8	417,0	418,4	111,9	202,3	505,5	528,0	523,2	550,7
i Gdynia } wyszło	453,4	453,0	451,0	442,6	433,8	407,0	434,0	109,3	185,2	495,3	547,8	550,3	548,5
Handel zagraniczny mil. złotych													
Wywóz ogółem	201,5	196,3	204,3	238,7	255,1	209,2	215,8	167,5	161,5	214,3	226,8	237,9	276,4
Produkty rolne	62,0	59,6	69,4	92,5	120,0	92,9	96,8	60,0	58,4	77,3	86,4	85,9	—
Węgiel	29,0	36,3	33,1	38,7	29,1	29,1	30,5	28,0	23,4	29,9	28,5	30,8	38,1
Przywóz ogółem	288,2	258,8	272,8	277,3	261,1	238,4	294,0	264,9	233,3	321,1	271,9	271,8	266,4
Sur. włókiennicze	41,8	39,2	39,7	41,0	38,4	46,4	56,5	55,9	55,4	53,7	39,6	38,1	32,4
Saldo	-86,7	-62,5	-68,5	-38,6	-6,0	-29,2	-78,2	-97,4	-71,8	-106,8	-45,1	-33,9	+10,0
Ceny — Wskaźniki													
Hurtowy:													
Ogólny	120,8	118,7	118,1	118,4	118,4	117,9	115,5	117,1	117,3	116,5	113,0	112,8	113,3
Rolny	128,9	124,0	123,6	123,5	122,8	122,5	116,8	120,5	119,5	117,8	109,9	110,0	111,1
Przemysłowy	117,1	116,9	116,4	116,8	117,4	116,7	116,6	116,5	117,4	116,9	116,7	116,0	116,1
Koszty utrzym.	122,6	122,1	122,1	123,2	125,2	125,0	124,5	127,7	124,6	125,1	125,1	123,2	123,4
Koszty żywności	144,1	142,8	142,4	144,0	148,0	147,3	145,7	153,0	146,0	144,0	143,8	138,6	139,2
Kredyt													
Dolar, wskaźnik	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8	99,8
Akcje, wskaźnik	21,84	23,16	23,18	21,81	21,94	21,58	19,72	18,92	17,70	16,88	16,59	16,01	17,35
Obieg pien. } mil.	1 405	1 455	1 516	1 569	1 516	1 539	1 462	1 480	1 572	1 505	1 471	1 532	1 539
Banknoty } zł.	1 159	1 207	1 262	1 313	1 270	1 295	1 222	1 249	1 333	1 274	1 244	1 298	1 293
Bilon	246	248	254	256	246	244	240	231	239	231	227	234	143
Bank Polski													
Kruszec i waluty, mil. złotych	1 315,9	1 285,9	1 269,6	1 290,4	1 311,6	1 335,5	1 307,1	1 320,1	1 282,2	1 200,6	1 164,3	1 147,9	1 155,9
Dyskonto, mil. złotych	591,1	633,3	660,0	640,2	623,5	640,7	638,0	660,2	704,0	697,5	742,2	741,4	699,6
Banki akcyjne													
Dyskonto } mil.	406,2	422,2	427,4	433,9	441,4	437,6	443,1	448,1	449,5	448,4	445,0	450,0	—
Wkłady: } Terminowe	153,7	160,3	166,0	164,1	163,7	163,6	169,5	173,5	182,5	183,4	196,8	198,1	—
Beztermin. } zł.	319,8	305,5	309,6	307,3	316,7	320,2	323,4	331,6	328,2	330,8	321,1	323,2	—
Kasy oszczędności													
Wkłady, mil. zł.	210,9	220,1	227,8	229,5	233,9	240,7	253,5	261,6	270,4	276,2	281,9	289,3	—
Spółdzielnie													
Wkłady, mil. zł.	33,2	33,7	34,4	34,4	35,4	36,5	38,7	40,3	41,5	41,9	42,2	42,2	—

Statystyka przywozu i wywozu.

PRZYWÓZ	Za czas 1 I. 1929 31 VIII 1929		WYWÓZ	Za czas 1 I. 1929 31 VIII 1929	
	w tonnach	w tys. zł.		w tonnach	w tys. zł.
Ogółem	3.612.868	2.150.032	Ogółem	13.300.140	1.781.030
Pszenica	27.297	12.138	Pszenica	672	328
Żyto	986	408	Żyto	111.385	34.540
Jęczmień	422	157	Jęczmień	132.422	48.716
Owies	5.056	1.783	Owies	18.079	5.681
Kukurydza	12.438	5.132	Groch	15.930	9.393
Ryż	50.226	26.376	Fasola	8.513	6.395
Mąka pszenna	1.104	719	Ziemiaki	49.654	5.088
Cytryny i pomarańcze	11.797	9.537	Platki ziemn., mąka,		
Herbata	1.482	12.341	krochmal ziemn.	7.083	2.726
Kawa	5.228	24.850	Cukier surowy	86.638	39.182
Ryby świeże, sol. i mr.	3.110	6.710	" kryształ	73.180	39.249
" marynowane	376	2.092	" rafinada	134	148
Śledzie	58.827	33.525	Mięso świeże, solone,		
Tłuszcze jadal. zwierz.	12.253	32.283	mrożone	21.078	63.558
Tłuszcz. jadal. roślin.	12.570	20.413	Masło	9.497	54.503
Tytoń	11.709	40.043	Jaja	38.095	93.682
Pasza	28.667	10.744	Chmiel	862	3.855
Nasiona oleiste	24.110	16.640	Pasza	135.834	32.445
Skóry surowe	8.010	24.316	Bydło rogate	*) 11.852	7.868
Futra surowe	2.390	28.636	Trzoda chlewna	*) 688.933	129.185
Garbniki	8.989	8.811	Gęsi	*) 327.749	3.062
Skóry wyprawione	2.344	54.685	Skóry surowe	3.554	12.631
Futra wyprawione	161	20.391	Futra surowe.	383	8.579
Obuwie skórzane	183	9.670	Drzewo surowe:		
Szkło i wyroby szkl.	6.282	9.125	Papierówka	718.029	48.237
Juta i odpadki	17.549	23.273	Okraglaki i kopalniaki	281.450	15.563
Bawełna i odpadki	43.988	182.784	Kłody, kłocce i dłużyce	386.530	41.678
Przędza bawełniana	1.883	34.378	Drzewo nawpółobr.:		
Tkaniny bawełniane	1.277	29.372	Bale, deski iłaty	652.272	133.660
Wetna i odpadki	12.803	110.053	Podkłady kolejowe	138.445	21.977
Wetna czesana	2.115	36.698	Wyroby z drzewa:		
Przędza wełniana	1.517	38.666	Wyroby bednarskie	18.676	5.740
Tkaniny wełniane	366	13.692	Meble wszelkie	5.106	11.164
Przędza jedwabna	118	8.244	Forniery klejone i wyroby		
Tkaniny jedwabne	170	31.066	z nich	24.937	20.154
Odzież i konfekcja	263	15.401	Nasiona	62.393	44.084
Szmaty i makulatura	24.706	20.799	Materiały budowlane i wy-		
Papier i wyr. z pap.	14.324	21.115	roby ceramiczne	341.005	7.992
Fosforyty	173.616	9.133	Szkło i wyroby szkl.	835	859
Sole potasowe	102.499	16.086	Len i odpadki	11.991	14.283
Saletra chilijska	76.882	34.497	Konopie i odpadki	2.479	2.205
Oleje roślinne tech.	19.754	30.182	Tkaniny i worki jut.	4.036	9.864
Tłuszcze zwierz. techn.	12.231	19.510	Przędza bawełniana	927	5.296
Barwniki syntetyczne	432	7.652	Tkaniny bawełniane	2.015	21.659
Różne przetw. chem.	3.806	12.023	Wetna i odpadki	1.148	5.897
Gumelastyka	4.470	29.989	Przędza wełniana	1.804	36.045
Koks	155.800	5.805	Tkaniny wełniane	1.426	31.612
Rudy cynkowe	129.347	32.783	Jedwab sztuczny	260	4.979
Rudy żelazne	480.620	23.692	Papier, tektura i wyroby		
Żelazstwo (szmelc)	426.113	62.302	z papieru	3.370	2.810
Szyny, stal i żelazo			Nawozy sztuczne	47.531	10.450
wszelkie	32.714	11.098	Benzol	10.213	6.164
Blacha żelazna i stal.	8.256	6.538	Farby, barwn. i lakiery	3.574	4.170
Narzędzia rzemieśln.	1.005	7.839	Nafta	26.450	5.337
Miedź i wyr. z miedzi	8.253	32.242	Oleje pędne	34.224	5.421
Stopy z miedzi i wyr.			" smarowe	25.450	6.261
z nich	1.708	11.276	Benzyna	22.076	9.154
Cyna i wyroby z cyny	580	5.430	Parafina	15.364	15.519
Silniki	4.502	18.121	Węgiel	8.910.687	247.688
Maszyny elektryczne	2.936	21.600	Koks	86.287	3.633
Obrab. do drz. i met.	4.722	21.159	Szyny, żelazo i stal	55.659	19.145
Maszyny włókiennicze	6.268	37.922	wszelkie		
Maszyny rolnicze	8.069	20.243	Blacha żelazna i stalowa	26.898	15.826
Przyrządy, przewodniki			Rury	46.308	30.767
i inne materiały elek-			Ołów	10.608	10.729
trotechniczne	8.099	62.174	Cynk i pył cynkowy	94.590	104.555
Kotły, aparaty i części do			Blacha cynkowa	9.008	12.430
ogrzewań	6.186	26.548	Maszyny i aparaty	3.501	10.749
Samochody	8.566	50.216			

Bilans płatniczy Polski za r. 1928.

Stan czynny	W milionach zł.	Stan bierny	W milionach zł.
I. Przychody bieżące		I. Rozchody bieżące.	
Wydów towarów	2.466.1	Przywóz towarów	3.458.3
Obrót dla uszlachetnienia	19.2	Obrót dla uszlachetnienia	3.9
Cła, przekazane przez Gdańsk Skarbowi Państwa	97.9	Inne rozchody handlu zagran.	220.5
Koleje	171.2	Koleje	122.4
Dochody statków polsk. z przewozów	37.6	Wydatki statków polskich w portach obcych	4.6
Pocztą i telegraf	5.8	Pocztą i telegraf	2.7
Dobrane proc. i prowizje bankowe	30.7	Zapłacone proc. od długów	
Dywidenda od przedsięb. zagran.	0.9	Państwowych	120.2
Reasekuracja	14.7	Komunalnych	8.0
Ruch podróży	98.3	Prywatnych (bez banków)	72.2
Emigracja :		Procenty i prowizje bankowe	47.3
a) Stany Zjednoczone	149.2	Wyplacone przedsięb. zagran.	
b) Francja	42.4	Diwidendy	64.0
c) Niemcy	24.2	Tantjemy i koszty admin.	3.9
d) Kanada i inne	40.0	Straty oddz. zagr. społ. krajow.	0.5
Dochody placówek zagr.	13.7	Reasekuracja	11.7
Wydatki placówek zagranicznych w Polsce	21.7	Za wynajem film., licencje i t. p.	23.4
Ofiary na cele publ. i dobrocz.	9.8	Ruch podróży	169.0
Różne przychody	0.8	Emigracja	61.1
Razem	3.244.2	Wydatki placówek polsk. zagran	26.9
II. Przychody zwiększające zadłużenie		Dochody placówek zagr. w Polsce	13.2
Pożyczki zaciągnięte		Ofiary na cele publ. i dobrocz.	5.0
a) Państwowe	—	Razem	4.438.8
b) Komunalne	167.0	II. Rozchody zmniejszające	
c) Prywatne (bez banków)	1.190.6	zadłużenie.	
d) Banki kredytu krótkotermin.	136.9	Pożyczki zwrócone	
e) Instytucje kredytu długoter.	56.3	a) Państwowe	90.2
Razem	1.550.8	b) Komunalne	3.5
III. Przychody zmniejszające majątek		c) Prywatne	529.8
Zwrot pożyczek osób prywatnych	16.8	d) Banku Polskiego	—
Zmniejszenie pożyczek udzielonych zagranicą	145.7	e) Banków kred. krótkotermin.	—
Sprzedaż papierów wartościowych	79.8	f) Instytucji kred. długotermin.	11.3
Udziały nabyte przez zagranicę	101.3	Razem	634.8
w przedsiębiorstwach krajowych	2.2	III. Rozchody zwiększające	
Sprzedaż udziałów w przedsiębiorstwach zagranicznych	2.1	majątek.	
Sprzedaż nieruchomości obcokraj.	0.1	Pożyczki udzielone zagranicą	
Wycofane kapitały z zagranicznych oddziałów spółek krajowych	0.1	przez osoby prywatne	101.7
Razem	348.0	Pożyczki udziel. zagran. przez :	
Ogółem przychodu	5.143.0	a) Bank Polski	—
Przewyżka ujętych rozchodów nad ujętymi przychodami	140.2	b) Banki krajowe	59.3
		Kupno papierów wartościow.	38.8
		Wycofane kapitały spółek zagran. działających w Polsce	1.2
		Inwestycje w oddziałach zagranicznych spółek krajowych	1.4
		Wykupno nieruchomości od obcych	7.2
		Razem	209.6
		Ogółem rozchody	5.283.2
		Przewyżka ujętych przychodów nad ujętymi rozchodami	—

Humor i satyra.

Autentyczne wyjątki z pism amerykańskich.

Teatralja: Sid Grauman wpadł na pomysł ozdobienia kinoteatru w Los Angeles *odciskami stóp sławnych ludzi*. Myśl tą podchwyciło miasto Melbourne z Australji i Paramount wysłał już 4 cementowe sześciiany, ważące po 4.500 funtów, z *odciskami rąk i nóg, oraz podpisami Clary Bow, Buddy Rogers'a, Adolfa Menjou i Esther Ralston*. Te wieczyste pamiątki naszych ulubieńców filmowych staną u wejścia do kinematografu w Melbourne.

Evening Herald z Los Angeles.

Agitacja wyborcza: Głosujcie na J. B. Chavous'a, kandydata na radnego miejskiego z piątego okręgu. Wiem sam, że *nie jestem znakomitością, ale dla czego głosować na gorszego*.

Chronicle z Augusta.

Dwa wyroki sądowe ogłoszone w tym samym numerze: Adwokat G. H. Gilson, któremu udowodniono, że przywłaszczył sobie 55.459 dol. z majątku ś. p. W. H. Hudsona, został *skazany na 2 do 4 lat więzienia*.

Sędzia V. B. Moore skazał A. Bussey'a za kradzież pugilaresu zawierającego 15 ct. na 5 do 7 lat więzienia.

Constitution z Atlanta.

Do czytelników: Koszt ogłoszeń pogrzebowych będzie wynosił: a) 10 centów dla osób, które za życia *nie umieszczały żadnych ogłoszeń w naszym piśmie*, b) 15 ct. dla *zalegających z opłatą abonentów*, c) umieszczającym ogłoszenia w naszym piśmie lub placującym abonament gotówką napiszemy *bezpłatnie pośmiertne wspomnienie, najpiękniejsze, na jakie będziemy się mogli zdobyć*. Lepiej od razu przyslijcie abonament, bo *cholera grasuje po świecie*.

Tribune z Altoona.

Bądź szczęśliwy. Przepędź moce piekielne z własnego domu. *Nasz Olej Szczęścia* Van Van i Sol Szczęścia *uszcześliwiły wielu ludzi* i dopomogły im w miłości, grze i we wszystkim. Dlaczego Ty również nie miałbyś spróbować. Silny zapach Van Van i moc twórcza Soli Szczęścia zachwyci Cię. Kiedy używa się ich podług naszych tajnych wskazówek, ujawniają *tajemniczy i potężny wpływ*, przynosząc szczęście używającemu ich. Zakup je dzisiaj. (Następuje adres firmy).

Ulotka z Chicago.

Nowy rekord świata: Clarence Tillman, lat 14, uczeń miejscowego gimnazjum, włożył *40 kawałków gumy do żucia naraz do ust*, śpiewał „Home Sweet Home“, a w przerwach pomiędzy wierszami piosenki wypił galon mleka.

United Press z Warsaw (Indiana).

Modele nóg do pończoch, rozmieszczone za wystawowymi szybami *zagrożają publicznej moralności*. Takie było zdanie pani J. D. Grudyer, wybitnej członkini klubu z Baton Rouge La, która przybyła do naszego miasta. Pani Grudyer opowiadała, że podczas ostatniej podróży do New Orleansu *wykupiła wszystkie nogi z wystaw sklepowych i spaliła je*.

Journal Post z Kansas City.

Wiadomości ekonomiczne: B. E. Balbock z Phelps N. Y. przewodniczył na zebraniu Narodowego Związku Producentów Kiszzonej Kapusty. Posiedzenia odbywały się przy drzwiach zamkniętych. Na posiedzeniach tych 75 „baronów kapuścianych“ wysłuchało sprawozdania z postępu propagandy, mającej na celu uświadomić Amerykę pod względem *spożywczej wartości kapusty*.

Journal of Commerce z Ohio.

Założona w r. 1851

Pierwsza w Kraju Fabryka Czekolady

EMIL WEDEL i Syn

nagrodzona na **POWSZECHNEJ WYSTAWIE KRAJOWEJ W POZNANIU** najwyższą nagrodą rządową P. W. K.

Grand Prix oraz Wielkim Złotym Medalem P. W. K.

pojęcia znane ze swej bezkonkurencyjnej dobroci

BISZKOPTY KARMELKI CZEKOLADY

Alberty

w 60 odmianach

Rival wytrawną

Markizy

Angielskie

Mleczną

Keksy

MARMELADKI

Deserową gorzką

102

Karmelki śmietankowe „TOFFI“ o łagodnych smakach, jedyne w swoim rodzaju.

I K C

LUSTROWANY KURYER CODZIENNY

KRAKÓW, PAŁAC PRASY

TELEFONY 1198, 3292, 1572, 3542, 3840, 4450

I. K. C. MA 180.000 — 230.000 EGZ. NAKŁADU DZIENNE

I. K. C. DOCIERA DO WSZYSTKICH ZAKĄTKÓW POLSKI

I. K. C. CZYTAJĄ WSZYSTKIE WARSTWY I ZAWODY

ABONUJ CIE I. K. C.

CZYTAJ CIE I. K. C.

OGLASZAJ CIE SIĘ W I. K. C.

TWOJE PRZEDSIĘBIORSTWO

POZYSKA WIELU NOWYCH KLIENTÓW
JEŻELI BĘDZIESZ SIĘ REKLAMOWAŁ W

I K C

LUSTROWANYM KURYERZEM CODZIENNYM

Prenumerata miesięczna Zł. 7-60.

Polska w statystyce światowej.

Polska wśród państw Europy.

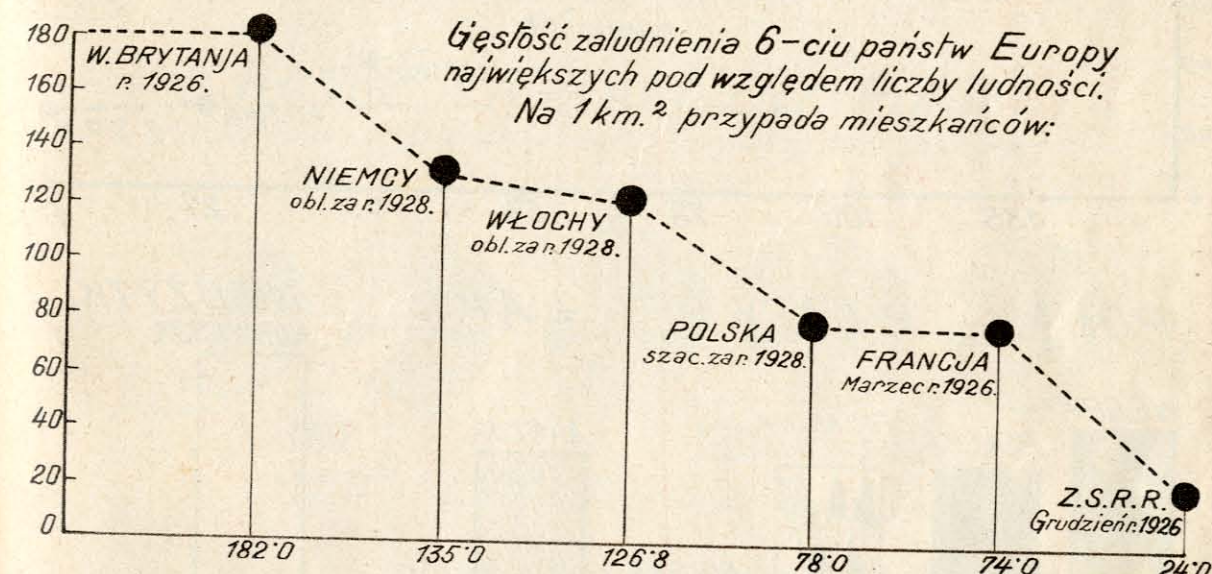
Polska zajmuje pod względem obszaru 6-te miejsce w Europie.
1) **Z. S. R. R.** — 4,670.000 km², 2) **Francja** — 550.986 km², 3) **Hiszpania** — 497.881 km², 4) **Niemcy** — 470.628 km², 5) **Szwecja** — 448.460 km², 6) **Polska** — 338.390 km².

Pod względem ludności 6-te miejsce w Europie.
1) **Z. S. R. R.** — 114,368.000 mieszk. (spis 17. XII. 1926).
2) **Niemcy** — 64,500.000 mieszk. (oblicz. pocz. 1928).
3) **Anglja** — 48,700.000 mieszk. (r. 1926).
4) **Francja** — 40,922.000 mieszk. (spis 7. III. 1926).
5) **Włochy** — 40,550.000 mieszk. (obl. pocz. 1928).
6) **Polska** — 30,408.247 mieszk. (szac. na 1 I 1929).

Granice ważniejszych państw.

Państwo	Ogółem km.	Gr. lądowe km.	Gr. wodne km.
Japonja	27.648	—	27.648
Norwegja	21.854	2.418	19.436

Państwo	Ogółem km.	Gr. lądowe km.	Gr. wodne km.
Z. S. R. R.	20.837	8.335	12.502
Ameryka	15.550	8.480	7.070
W. Brytania i Irlandja	12.880	—	12.880
Włochy	9.851	1.872	7.979
Szwecja	9.817	2.193	7.624
Niemcy	7.700	5.600	2.100
Hiszpanja	6.209	1.925	4.284
Francja	5.624	2.756	2.868
Polska	5.536	5.392	144
Jugosławja	4.323	2.752	1.751
Czechosłowacja	3.390	3.390	—
Austria	2.637	2.637	—
Rumunja	2.627	2.207	420
Portugalia	2.463	1.212	1.251
Holandja	2.035	992	1.043
Szwajcaria	1.854	1.854	—
Węgry	1.736	1.736	—
Belgia	1.331	1.246	85

NA 1000 MĘŻCZYZN PRZYPADA KOBIET:

ŁOTWA.	1145.	WĘGRY.	1062.	BULGARJA.	995
ESTONJA.	1128	WŁOCHY.	1060	BRAZYLJA.	984
PORTUGALJA.	1112	WARMJA.	1054	JAPONJA.	977
Z.S.R.R.	1111	DANJA.	1051	AUSTRALJA.	967
FRANCJA.	1103	MEKSYK.	1049	ST. ZJEDN. AMERYKI PŁN.	961
LITWA.	1096	JUGOSŁAWJA.	1040	PŁD. AFRYKA.	957
W. BRYTANIA I IRLANDJA.	1093	SZWECJA.	1035	NOWA ZELANDJA.	956
POLSKA.	1080	FINLANDJA.	1027	INDJE BRYTYJSKIE.	945
AUSTRIA.	1078	HOLANDJA.	1013	KANADA.	940
CZECHO-SŁOWACJA.	1075	GRECJA.	1013	ARGENTYNA.	900
SZWAJCARJA.	1074	CHILE.	1012	HONGKONG.	636
NIEMCY.	1064	INDJE HOLENDERSKIE.	1009	MALAKKA BRYT.	581
HISZPANJA.	1062	BELGJA.	1000	PŁD. GEORGJA.	3

Ludność polska poza granicami kraju.

Zestawienia Wydziału konsularnego Ministerstwa spr. zagr. z połowy r. 1929, dotyczące ilościowego stanu ludności polskiej poza granicami Polski, a oparte na nowych sprawozdaniach i dodatkowych obliczeniach, wykazują, że ogólna ilość Polaków poza krajem w sto-

sunku do zestawień z połowy r. 1928 jest większa o przeszło 350.000. Rozmieszczenie pozakrajowej ludności polskiej przedstawia się następująco:
W Europie: Niemcy 1,100.000, Rosja 800.000,

Francja 500.000, Litwa 200.000, Czechosłowacja 250.000, Łotwa 83.000, Rumunia 100.000, Gdańsk 30.000, Węgry 17.000, Jugosławia 15.000, Belgia 12.600, Danja 12.000, Austria 8.000, Anglia 5.000, Holandia 4.000, Luksemburg 3.000, Estonia 1.000, Włochy 980, Szwajcaria 800, Finlandja 500, Szwecja 200, wreszcie poniżej 100 osób zamieszkuje w Bułgarii, Grecji, Hiszpanji, Norwegii i Portugalji.

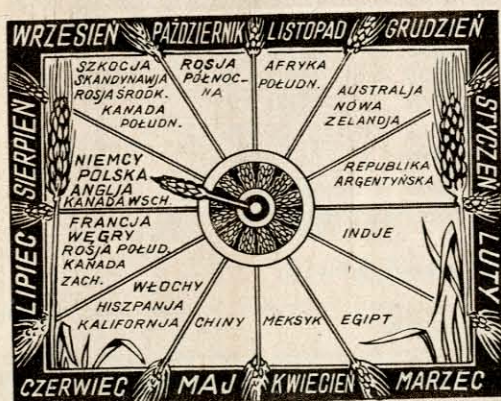
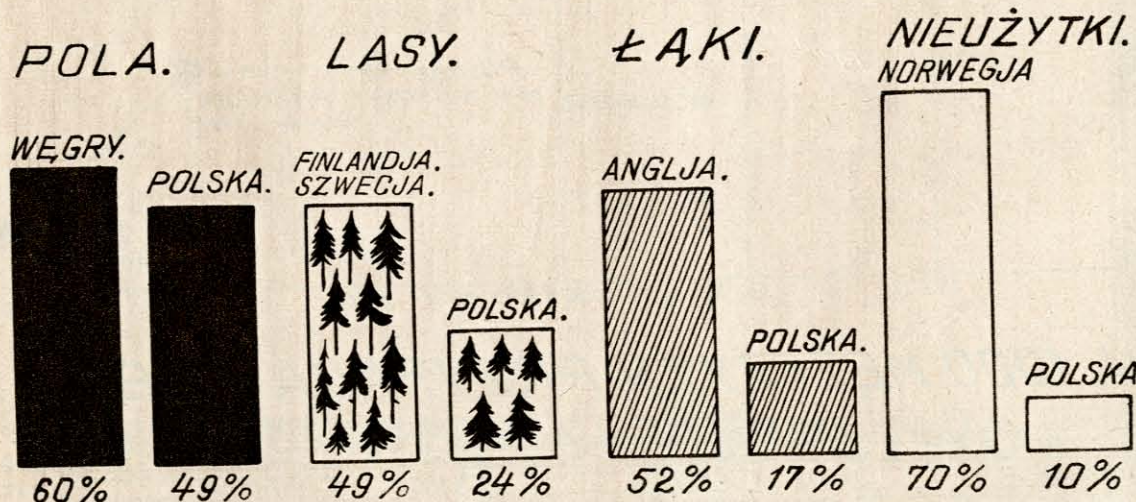
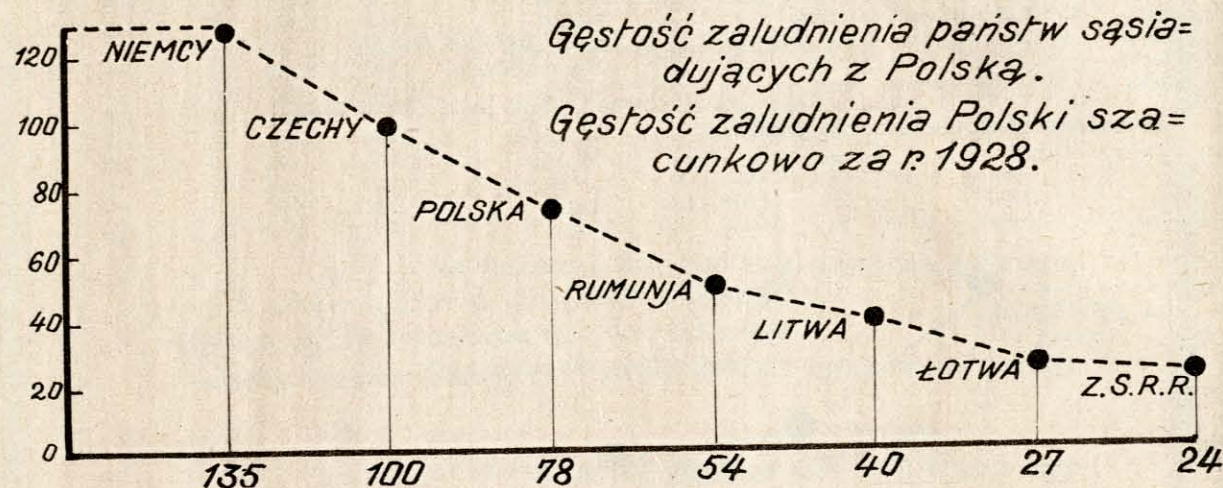
W Ameryce: Stany Zjednoczone 3.500.000, Brazylja 200.000, Kanada 72.000, Argentyna 27.000, Kuba 2.000, w małych republikach południowej Ameryki 1.000, w Meksyku 500.

W Azji: Syberja 15.000, Chiny 3.000, Turcja 800, poniżej 100 ludzi w Persji, w Japonji i w Indjach Holenderskich.

W Afryce: Algier 1.200, reszta rozrzucona. Według części świata podział jest następujący:

Europa 3.143.320
Ameryka 3.802.150
Azja 18.950
Afryka 1.250
Australja 300

Ogólna ilość Polaków poza granicami kraju wedle najnowszej statystyki wynosi 6.965.970.

Na lewo: Światowy kalendarz zniw. — Nazwy krajów rozmieszczone na polach miesięcy oznaczają, że w tych krajach w danym miesiącu są główne zniwa.

Na prawo: Liczby przy nazwach krajów określają wydajność zboża w hl z 1 ha. — Długości kłosów obrazują stosunek wydajności zboża w wyszczególnionych krajach.

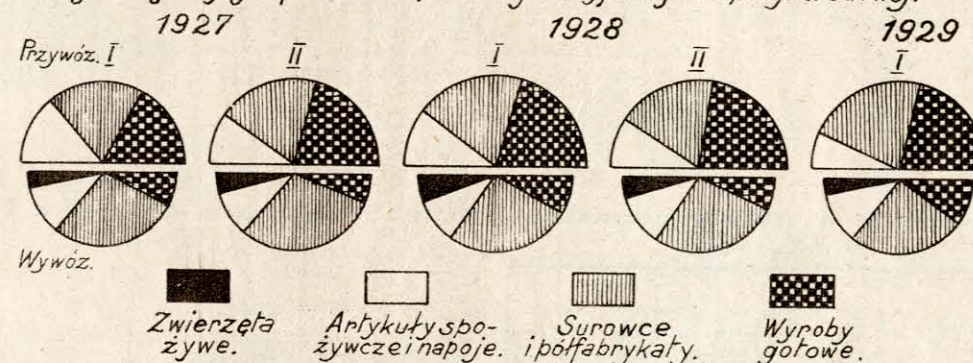

Ceny giełdowe zbóż.

Giełda (W dol. za 1 q)	Przeciętna		Ceny w połowie październ. 1929	Giełda (W dol. za 1 q)	Przeciętna		Ceny w połowie październ. 1929
	1913	1928/29			1913	1928/29	
Pszenica				Zyto			
Warszawa	3'75	5'38	4'42	Warszawa	2'77	3'87	2'72
Poznań	4'53	4'98	4'27	Poznań	3'72	3'63	2'78
Berlin	4'68	5'21	5'61	Berlin	3'96	4'89	4'37
Hamburg	4.69	4'98	5'02	Hamburg	3'96	4'61	4'14
Praga	4'27	5'69	5'27	Praga	3'57	5'02	3'92
Paryż	4'26	6'07	5'76	Paryż	3'82	5'03	3'93
Liverpool	4'04	4'96	—	Chicago	2'51	4'11	4'32
Chicago	3'32	4'40	4'82	Nowy York	—	4'52	4'47
Nowy York	3'57	4'87	5'14	Owies			
Buenos-Ayres	3'67	4'07	—	Warszawa	2'98	3'92	2'68
Jęczmień				Poznań	3'72	3'55	2'56
Warszawa	3'13	3'96	3'15	Berlin	4'13	4'77	4'22
Poznań	3'26	3'82	3'20	Paryż	3'78	4'83	3'69
Berlin	4'24	5'27	4'79	Liverpool	3'17	4'77	3'87
Praga	3'42	5'20	4.44	Chicago	2'72	3'39	—
Paryż	4'26	5'22	4'20	Buenos-Ayres	2'33	3'26	3'35

HANDEL ZAGRANICZNY POLSKI.

Przegląd ogólny grup towarów, według klasyfikacji międzynarodowej.

Polski przywóz i wywóz.

Kraje	Styczeń — Czerwiec				Kraje	Styczeń — Czerwiec			
	1929		1928			1929		1928	
	Przywóz	Wywóz	Przywóz	Wywóz		Przywóz	Wywóz	Przywóz	Wywóz
	w tysiącach złotych					w tysiącach złotych			
Ogółem	1.657.050	1.223.872	1.765.540	1.202.810	Azja	50.681	23.639	62.458	16.629
Europa	1.249.540	1.158.640	1.345.953	1.163.218	Indje Bryt.	44.164	1.091	55.805	712
Anglja	143.179	121.049	160.173	111.261	Inne kraje	6.517	22.548	6.653	15.917
Austria	95.779	150.798	115.364	153.679	Ameryka Półn.	207.642	17.648	254.438	10.924
Belgia	36.279	30.898	34.628	27.128	Stany Zjedn.	206.582	17.123	248.902	10.734
Czechosłowacja	120.732	135.306	107.787	147.413	Inne kraje	1.060	525	5.536	190
Dania	25.189	40.427	26.074	40.013	Ameryka Śr.	5.636	421	5.456	106
Francja	109.340	23.678	139.646	20.737	Ameryka Płd.	77.430	9.273	67.905	4.888
Holandja	61.322	27.831	73.350	47.123	Afryka	26.113	6.450	15.268	4.028
Łotwa	5.459	38.876	8.641	27.193	Oceanja	39.877	136	13.700	50
Niemcy	438.960	366.514	454.741	390.616	Zaopatrywanie statków morskich	—	6.202	—	—
Z. S. R. R.	17.635	32.564	20.145	16.196	Transporty dystrybucyjne bez określonego kierunku	131	1.463	362	2.967
Rumunia	14.403	27.720	22.031	27.124					
Szwajcaria	49.876	18.746	40.348	7.736					
Szwecja	26.979	45.984	38.930	55.996					
Węgry	18.146	25.935	26.727	18.216					
Włochy	43.974	19.988	49.056	23.888					
Inne kraje	42.338	52.326	28.312	48.899					

Floty bałtyckie.

Stan liczebny z dnia 1 stycznia 1929 r.

Liczby w nawiasach dotyczą okrętów bę- dących w bu- dowie	Pancerniki		Pancerniki obrony wy- brzeżnej		Krażowniki		Torpedowce		Łodzie podwodne		Okręty pomocnicze o znacz. milit.		Razem	
	Ilość	Tonn	Ilość	Tonn	Ilość	Tonn	Ilość	Tonn	Ilość	Tonn	Ilość	Tonn	Ilość	Tonn
Niemcy	8 (1)	105.600 (10.000)			11 (1)	46.300 (6000)	39	30.000			60	18.100	118 (2)	200.000 (16.000)
Z. S. R. R.	4	104.000			3	20.800	12	15.800	9	5.600	55	33.800	83	180.000
Szwecja			10	50.000	1	5.000	40 (2)	10.000 (2.000)	16 (5)	5.000 (1.900)	16 (5)	15.000 (3.800)	83 (12)	85.000 (9.700)
Dania			5	17.500			23	3.200	16	3.500	10	8.800	54	35.000
Estonia							3	3.700			4	1.300	7	5.000
Finlandia							7	650	(3)	(1.350)	8	4.000	15 (3)	4.650 (1.350)
Polska							5 (2)	1.750 (3.000)	(3)	(3.000)	6	1.400	11 (5)	3.150 (6.000)
Łotwa									2	800	3	1.100	5	1.900

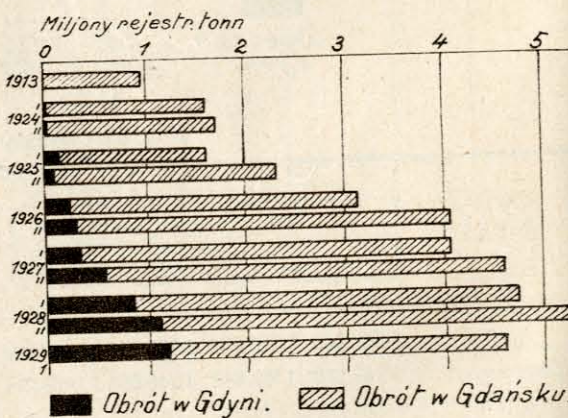
Ruch statków w porcie gdynskim. Ruch w portach Gdańska i Gdyni Podział według bander. Za I i II półrocze.

Bandera	II kwartał 1929			
	Liczba statków	Netto rej. tonn	Liczba statków	Netto rej. tonn
Ogółem	440	430.587	451	437.693
Amerykańska	3	9.139	2	6.139
Angielska	10	37.468	9	34.498
Belgijska	1	1.384	1	1.384
Czeska	1	323	1	323
Duńska	47	54.191	47	54.573
Estońska	5	3.116	4	3.097
Finlandzka	5	3.407	6	4.509
Francuska	14	44.551	14	44.551
Gdańska	10	1.939	10	1.938
Grecka	1	1.286	1	1.286
Holenderska	5	5.964	5	5.965
Litewska	2	1.170	2	1.170
Łotewska	39	33.518	40	35.067
Niemiecka	71	52.663	70	51.752
Norweska	37	26.986	38	28.116
Polska	34	32.848	37	36.954
Szwedzka	154	118.347	163	124.084
Włoska	1	2.287	1	2.287

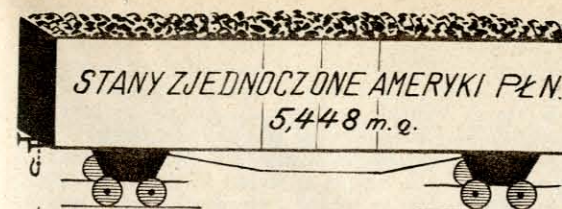
Rozwój portu gdynskiego.

Wykres powyżej zamieszczony uwidocznił stały wzrost ruchu okrętów w Gdyni, zaznaczający się szczególnie silnie w latach 1926—1928. Dane statystyczne za III kwartał r. 1929 wykazują, że w stosunku do II kwartału (zob. powyższą tabelkę) ruch wjazdowy i wyjazdowy statków w Gdyni zwiększył się znacznie. I tak

w III kwartale z. r. weszło do portu w Gdyni 507 statków o łącznej pojemności netto rej. tonn 461.445, wyszło 495 o pojemności 458.762 rej. tonn netto. — Podróżnych przybyło do portu gdynskiego w II kwartale z. r. 2.692, w III kwartale 2.815, wyjechało z Gdyni w drugim kwartale 5.348, w trzecim kwartale 5.355.

Pola wykresów obrazują, ile w danym półroczu wpłynęło statków do każdego z portów i ile wypłynęło, w łącznej pojemności rejestrowanych tonn. Pole odnoszące się do r. 1913 obrazuje przeciętną półroczną ruch okrętów w Gdańsku.

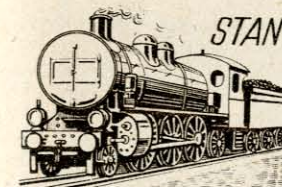
Światowa produkcja w r. 1927. 14,750 milj. q.
POLSKA. Pierwsze miejsce zajmują Stany Zjedn. Ameryki Płn.
Polska w produkcji światowej zajmuje piąte miejsce.

Według stanu z r. 1928 produkcja węgla kamiennego w Polsce w r. 1928 wynosiła przeciętnie miesięcznie 3,384.000 tonn, w sierpniu 1929 r. wyniosła 3,942.000 (dane tymczasowe).

PRODUKCJA SOLI
(W milionach q za r. 1925)
Światowa produkcja 236.
Polska zajmuje 11te miejsce.

Produkcja w Polsce w r. 1917 wynosiła 3'78.

STANY ZJEDN. AMERYKI PŁN.
(r. 1925.)

Papowozów.....63.619.
Wagonów osob.....56.000.
Wagonów towar.....2,347,275.

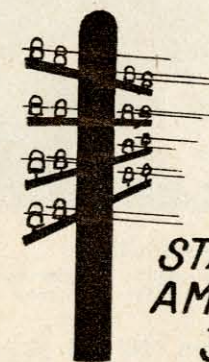
POLSKA. Papowozów.....5.160.
Wagonów osob.....10.004.
Wagonów towar.....139,463.

W produkcji cynku (r. 1926) Polska zajmuje 3-cie miejsce. (Okolo 10% światowej produkcji).
Światowa produkcja lnu (r. 1927) 590 milionów kg. Polska zajmuje 2-gie miejsce.
Światowa produkcja konopi (r. 1927) 935 milionów kg. Polska zajmuje 4-te miejsce.

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI PŁN.
74.

POLSKA
0'7.
Polska zajmuje 15te miejsce.

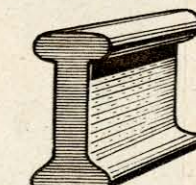

PRODUKCJA ROPY
(Stan z r. 1927 w milj. hl.)
Światowa produkcja:
1,994. Polska zajmuje 12te miejsce.

Produkcja ropy naftowej w Polsce w r. 1928 wynosiła przeciętnie miesięcznie 61.900 tonn, w sierpniu 1929 r. wyniosła 57.800 tonn (dane tymczasowe).

PRODUKCJA ZELAZA I STALI
(W milionach q, z roku 1927)

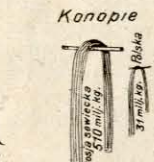
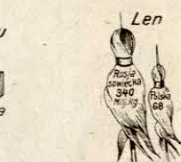
STANY ZJEDN. AMERYKI PŁN.
Żelazo 372.
Stal 457.

ŚWIATOWA PRODUKCJA:
Żelazo 868 milj. q.
Stal 1,014 milj. q.

POLSKA.
Żelazo 62. (13 miejsce)
Stal 125. (12 miejsce)

Produkcja surowca zelaza w Polsce w r. 1928 miesięcznie 57.000 tonn, w sierpniu 1929 — 65.700 tonn (dane tymcz.), produkcja stali w r. 1928 mies. 119.800 tonn, w sierpniu 1929 — 112.000 tonn (dane tymczasowe).

MAJĄTEK NARODOWY
(szacunkowo za r. 1928.)

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI PŁN.
na 1 mieszkańca
około 43,000 zł.

POLSKA.
około 140
milionów zł.

POLSKA.
na 1 mieszkańca
około 4,700 zł.

Majątek światowy w r. 1928 szacunkowo około 10 200 miliardów złotych. W r. 1914 majątek światowy był obliczony na ok. 7.900 miliardów złotych. Majątek Europy w r. 1928 szacunkowo około 3.900 miliardów zł., t. j. ok. 37% światowego majątku. W r. 1914 majątek Europy był obliczony także na ok. 3.900 miliardów zł., co wówczas dawało ok. 49% majątku światowego. Wedle obliczeń szacunkowych za r. 1928 w Europie 1-sze miejsce pod względem wielkości majątku narodowego zajmuje W. Brytania (ok. 1.000 miliardów zł.), 2-gie Francja (ok. 650 miliardów zł.), 3-cie Niemcy (ok. 550 miliardów zł.).

Polskie nazwy w geografii świata.

W geografii opisowej świata znajduje się szereg nazw polskich. W ich rzędzie oprócz nazw ponadawanych zwłaszcza miejscowościom przez polskich osadników z pietyzmu dla kraju ojczystego, jest na karcie świata szereg nazw nadanych przez ciała naukowe na cześć odkrywców Polaków, albo dla ich zasług naukowych. Nazwy te są wobec świata wskaźnikami terenów działania polskich badaczy, a zarazem wymownym dowodem ich zasług przy odkrywaniu nieznanych lądów i mórz.

W rzędzie nazw polskich wymienić należy następujące:

Góry Czerskiego. W r. 1926 badacz rosyjski Obruchew zawiadomił, że w dorzeczu Indygirki w półn. Syberji odkrył rozległe i wysokie pasmo górskie (między 140° a 150° dł. wsch. i między 62° a 70° szer. półn.). Na podstawie uchwały rosyjskiego towarzystwa geograficznego, góry te otrzymały nazwę gór Czerskiego, gdyż okazało się, że już poprzednio odkrył je i pierwszy zbadał Jan Czerski (1845—1890), Polak, zesłany na Sybir w r. 1863.

Potężne to pasmo górskie jest 1000 km. długie, 300 km. szerokie i posiada łańcuchy wysokie na 3000—3300 m. n. p. m. Obruchew komunikuje ciekawe dane co do zaśnieżenia tych gór. Góry Czerskiego pokryte są wiecznym śniegiem, którego granica w sierpniu i wrześniu wznosi się na około 1600 m. n. p. m. Mimo to nie znaleziono tam lodowców. Natomiast stwierdzono pokaźne złodowacenie tych gór. Pasma Czerskiego posiada wszelkie cechy krajobrazu lodowcowego, jak doliny korytarzowe, moreny (wznoszące się niekiedy do 400 m nad dno dzisiejsze doliny), jeziora lodowcowe, doliny wiszące i t. p.

Wodospad Czerskiego, jest na Syberji, na rzece Chora, która po złączeniu z Chonszonem tworzy rzekę Uryk w dorzeczu Angary. Wodospad ten ma 10 m szerokości, 7 m wysokości i nazwany jest na cześć Jana Czerskiego, który badał te okolice.

Góry Przewalskiego w Tybecie, między 37° i 36° dł. pn. a 87° do 92° szer. wschodn. od

Greenwich, nazwane na cześć światowej sławy polskiego podróżnika, generała Mikołaja Przewalskiego, który będąc w służbie rosyjskiej, badał wschodnią Azję. Góry te dochodzą do 7.000 m. n. p. m.

Przewalsk. W r. 1888 gen. Przewalski, wyruszywszy w piątą podróż odkrywczą do Azji, zmarł w mieście powiatowym Karakoł w Turkiestanie. Na cześć podróżnika Karakoł przemianowany został na Przewalsk.

Góra Kościuszki. Jest to najwyższe wzniesienie w Australji. 2.240 m. n. p., w Alpach australskich, na terytorjum Nowej Południowej Walji, w pobliżu granic z Wiktorją. Nazwę nadał odkrywca tej góry, polski podróżnik, Edmund Strzelecki.

Wyspa Kościuszki, koło Alaski, przy zachodnim wybrzeżu Ameryki Pn., pod 56° szer. pn., górzysta, poszarpana fjordami, ma około 46 km. długości. Nazwę nadał badacz Alaski W. H. Dall w r. 1879.

Kościuszko. 1) Miasto w Stanie Missisipi, na półn. zach. od Jakson. 2) Gmina w stanie Indiana. 3) Gmina w stanie Teksas. 4) Osada w stanie Indiana. — Wszystkie miejscowości są w St. Zjedn. A. P.

Fort Sułkowskiego. W Kairze, w północno-zachodniej części miasta, na placu Midan El Zehir. Nazwany przez Francuzów na cześć pułkownika ks. Sułkowskiego, poległego pod Napoleonem w walkach na ulicach Kairu.

Pulaski, miasto w stanie Pensylwania pod 80½° dł. zach. i 41° szer. półn. Nazwa kilku gmin w stanie Teksas w Ameryce Płn. Nazwy te zostały nadane na cześć Kazimierza Pułaskiego.

Fort Pułaskiego. W stanie Georgia pod 81° dł. zach. i 32° szer. półn., przy ujściu rzeki Savannah.

Sobieski. Gmina w stanie Wisconsin w St. Zjedn. A. P. (Wśród mieszkańców jest 600 Polaków).

Poniatowski. Gmina w stanie Wisconsin w St. Zjedn. A. P. (Wśród mieszkańców jest 550 Polaków).

Lodowiec Romera. W Alasce. Nazwę nadano w Stanach Zjedn. na cześć współczesnego polskiego geografa prof. E. Romera.

Wyspa Maurycego Beniowskiego. Pod 58° dł. wsch. i 20° szer. poł. Nazwa nadana ku czci zdobywcy Madagaskaru.

Góry Domejki, między 25° a 22° szer. półd. i między 70° a 67° dł. zach.

Domejko. Miasto w Ameryce płd., pod 70° dł. zach. i pod zwrotnikiem Koziorożca. (Obie nazwy ku czci i pod zwrotnikiem Koziorożca. (Zob. Kalendarz I. K. C. r. 1929).

Rzeka Strzeleckiego. W półd. Australji. Wpada do rzeki Coopera, wpływającej z jeziora Erye.

Góra Strzeleckiego. W Australji, pod 134° dł. wsch. i 22° szer. półd.

Góra Arctowskiego. W pobliżu Szpicbergu, pod 16½° dł. wsch. i pod 78° szer. półn.

Fort Motylińskiego. W Afryce centralnej, w górach Ahaggar pod 23° szer. półd. i 15° dł. wsch., ku czci badacza polskiego, tam zmarłego w r. 1906.

Wyspa Woje-wódzkiego. Pod

133° dł. zach. i 58° szer. półd. — Wojewódzki i Zaremba byli kapitanami marynarki rosyjskiej w pierwszej połowie XIX w.

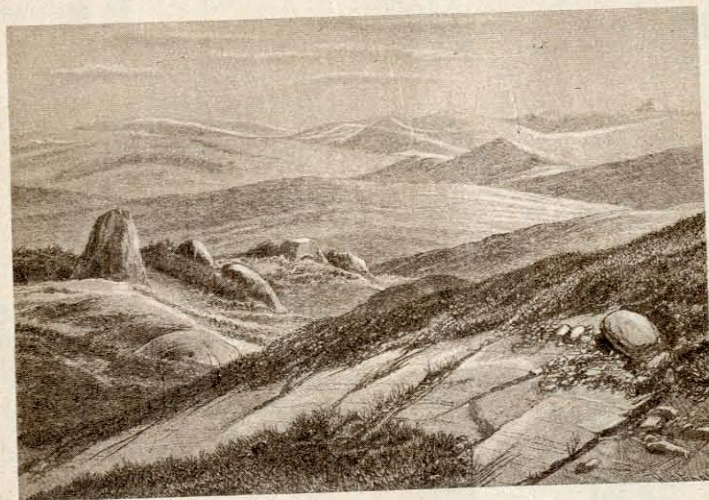
Wyspa Zaremby. Pod 132½° dł. zach. i 57½° szer. półd.

Miasto 3 Maja. W Ameryce Pł. pod 52° dł. zach. i 25½° szer. półd.

Warszawa. Gmina w stanie Dakoty, w St. Zjedn. A. P. (Wśród mieszkańców jest 1600 Polaków). — W stanach Kentucky i Wirginja znajdują się miasta pod nazwą „Warsaw”.

Miasto Baranówka. W Ameryce Płd. pod 50° dł. zach. i 26° szer. poł.

Z nazw geograficznych przypuszczalnie polskiego pochodzenia wymienić należy *Wyspy Przybyłowskie* na oceanie Spokojnym, oraz *wyspy Bogusławskiej* na morzu Beringa. Geneza tych nazw wymaga jednak jeszcze zbadania.

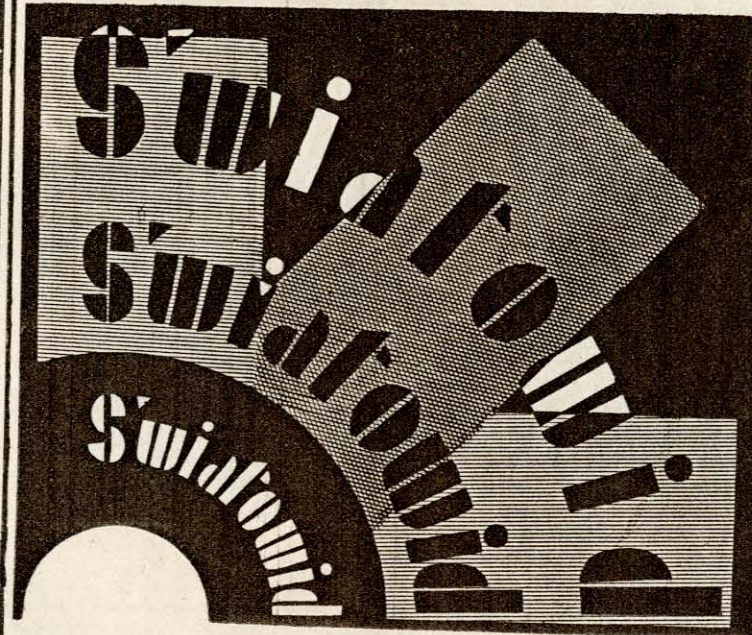

Plaskowyż Kościuszki w Alpach australskich.

W głębi góra Kościuszki, najwyższy szczyt Australji. — Na pierwszym planie widoczne ślady posuwania się lodowców dyluwialnych.

NAJPOPULARNIEJSZY TYGODNIK ILUSTRACYJNY W POLSCE

(NAKLAD 80.000 EGZEMPLARZY)

zawiera w każdym numerze najświeższe wydarzenia ze świata:

Politycznego
Towarzyskiego
Teatralnego
Filmowego
Mód kobiecych
Wynalazków

Ten niezwykle popularny, wytworny
Tygodnik Ilustracyjny, jest stałym nieodłącznym
towarzyszem

w salonie
podróży
pensjonacie
czytelni

Cena pojedynczego numeru 1 zł.

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:

KRAKÓW, PAŁAC PRASY

Świat w liczbach.

Ziemia po stworzeniu.
(Według Sebastjana Münstera, z 1550 r.).

Elementy kuli ziemskiej.

Promień równika	6,377'397 km	Długość ekliptyki	936,250.000 km
1/2 osi ziemskiej	6,356'079 "	Stopień równoleżnika na równiku	111'307 "
Obwód równika	40,070'368 "	na zwrotniku	102'129 "
Obwód południka	40,003'423 "	na 45° szer. geogr.	78'8 "
Obwód zwrotnika	36,778'000 "	na kole polarnym	44'508 "
Obwód koła polarnego	15,996'280 "	na biegunie	0'0 "
Średni stopień południka	111'121 "		
Objętość ziemi	1,082,841,315.400 km³		
Powierzchnia ziemi	509,950.714 km²		
Średnia gęstość ziemi (woda = 1)	5'6		
Odległość od słońca w perihelium	146,504.000 km		
" " " w afelium	151,496.000 km		

Lądy i morza.

Wedle dzisiejszego stanu wiedzy powierzchnia kuli ziemskiej wynosi 509,950.000 km². Z tego przypada na obszar lądów 149,000.000 km² (29'4% całej powierzchni ziemi), na obszar mórz 360,250.000 km² (70'6%).

Obszar lądów	tyś. km²	0/0 lądu	średnia wys. w m.
Europa	10.029	6'7	300
Azja	43.865	29'7	950
Afryka	30.312	19'9	650
Ameryka płn.	24.476	16'2	715
" pd.	18.155	12'0	580
Australja	8.973	6'0	350
Antarktyda	14.000	9'5	2.900

(Liczby procentowe lądów i mórz oznaczają procent w stosunku do całej powierzchni ziemi).

Najwyższe wzniesienie na ziemi — Mt. Everest 8.882 m.

Średnia wysokość lądów na całym globie 825 m.
Średnie wzniesienie Polski 223 m.
Najgłębsze wiercenie na ziemi — w Wirginji (St. Zjedn.) 2.526 m.
Najgłębsze wiercenie w Europie — w Czuchowie (koło Gliwic) 2.240 m.

Obszar oceanów	tys. km²	0/0 mórz	śr. głęb. w m.	Największa głęb. w m.
Spokojny	180.000	49'8	4.282	10.793
Atlantycki	105.250	29'5	3.926	8.526
Indyjski	75.000	20'7	3.963	7.000

Największa dotąd znana głębokość oceanów 10.793 m, wysondowana została w rowie filipińskim, na płn. wschód od Mindungo.

Średnia głębokość oceanów 3.800 m.

Podział według półkul.

Półkule	Ląd	Morze
	0/0 całej powierzchni	
Północna	39'0	61'0
Południowa	19'0	81'0
Lądowa	49'0	51'0
Morska	9'0	91'0

(Wykres na lewo — półkula lądów, na prawo — półkula mórz).

Podział części świata.

17%	1%	2%	8%	6%	15%
8%	1%	2%	19%	14%	5%
75%	99%	98%	73%	80%	80%
AMERYKA POŁNOČNA	AMERYKA POŁUDNIOWA	AFRYKA	EUROPA	AZJA	AUSTRALJA

Wyspy. Półwyspy. Kontynent.

Długość wybrzeży.

(Zestawienie według części świata).

AMERYKA POŁN. 75,200 km.

(bez Grenlandji)

AZJA 69,600 km.

EUROPA 37,800 km.

(bez wysp arktycznych)

AFRYKA 30,400 km.

AMERYKA POŁ. 28,800 km.

AUSTRALJA 19,600 km.

Zaludnienie ziemi.

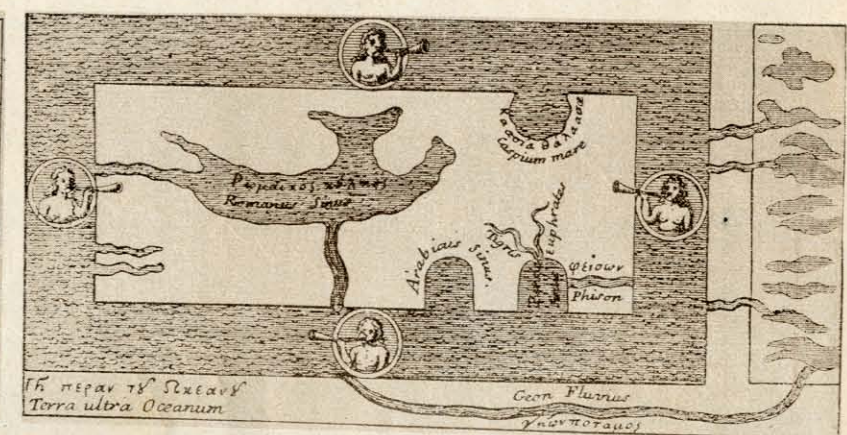
(Liczby ludności zestawione szacunkowo).

	Stan z pocz. r. 1927	Stan z pocz. r. 1928	Na 1 km²
Europa	480,000.000	484,000.000	48
Azja	1,039,000.000	1,045,000.000	24
Afryka	138,000.000	139,000.000	4'6
Ameryka Płn.	158,000.000	160,000.000	6'5
Ameryka Płd.	74,000.000	75,000.000	4
Antarktyda	1.340	1.340	
Australja i Oceanja	9,300.000	9,500.000	1
Razem (okrągło)	1,898,000.000	1,912,000.000	

Średnia gęstość zaludnienia ziemi: 12'6 mieszkańców na 1 km². (Inne zestawienia szacunkowe podają średnią gęstość zaludnienia na 14'2, bez uwzględnienia Antarktydy).

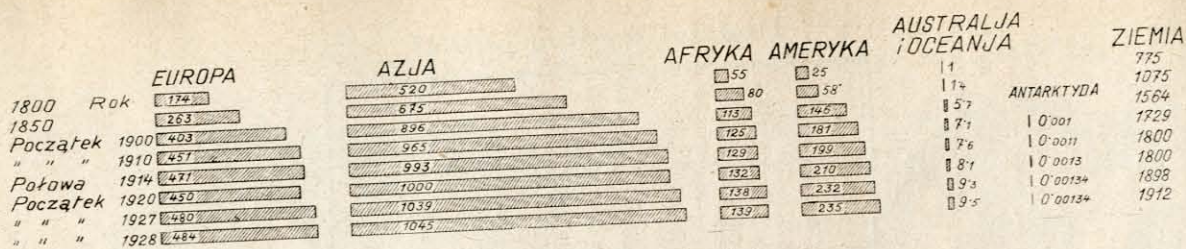
Zamieszkuje:

	ogółem	% ogółu	na 1 km²
Półkulę płn.	1,751.000.000	91'3	18'0
Półkulę płd.	161.000.000	8'7	4'3

Ziemia wedle pojęć starożytności.

Na lewo: Ziemia otoczona murami niebios, wedle poglądów starobabilońskich. Nad ziemią firmament, oddzielający górną część gmachu, gdzie jest siedzisko błogosławionych. — Na prawo: Mapa ziemi, ułożona na wzór stołu w Mojżeszowym namiocie przysmyka. Raj ziemski mieści się na prawo od Oceanu. (Rysunki według Kosmasy Indikopleustesa, mnicha z VI w. po Chr., autora „Chrześcijańskiej topografii”).

Rozwój ludności ziemi.
Liczby oznaczają ilość mieszkańców w milionach.

Naturalny przyrost ludności.

(Na 1000 mieszkańców w roku)

Śmiertelność:

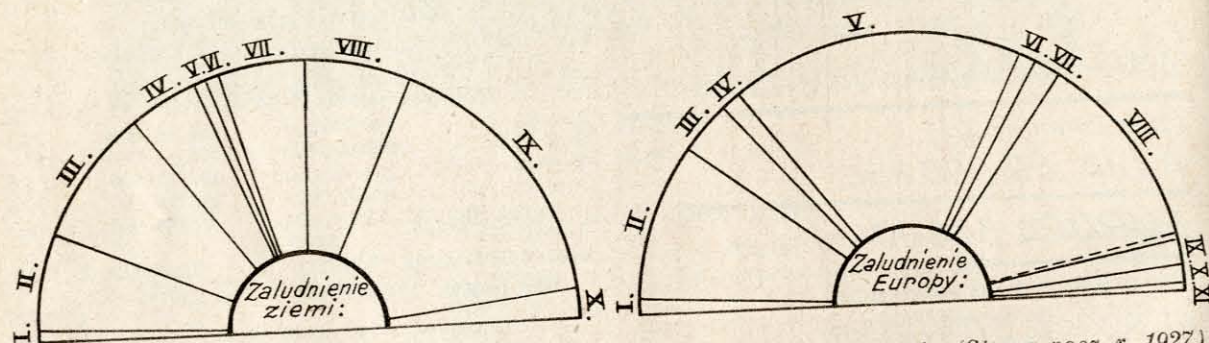
Urodzenia:

Najwyższy % — Hongkong (r. 1925) 46'4	Najwyższy % — Malakka bryt. (r. 1926) 33'0
Najniższy % — Szwecja (r. 1926) 16'9	Najniższy % — Australia (r. 1926) 9'4
Polska (r. 1927) — 31'6%, tj. 16-te z kolei miejsce.	Polska (r. 1927) — 14'2%, tj. 27-e z kolei miejsce.

Naturalny przyrost:

Najwyższy % — Hongkong (r. 1925) 27'4	Nadwyżka śmiertelności — Meksyk (r. 1922) 2'0
Nadwyżka przyrostu w Polsce (r. 1927) — 14'2%, tj. 12-te z kolei miejsce	

Ludność ziemi według wyznań.

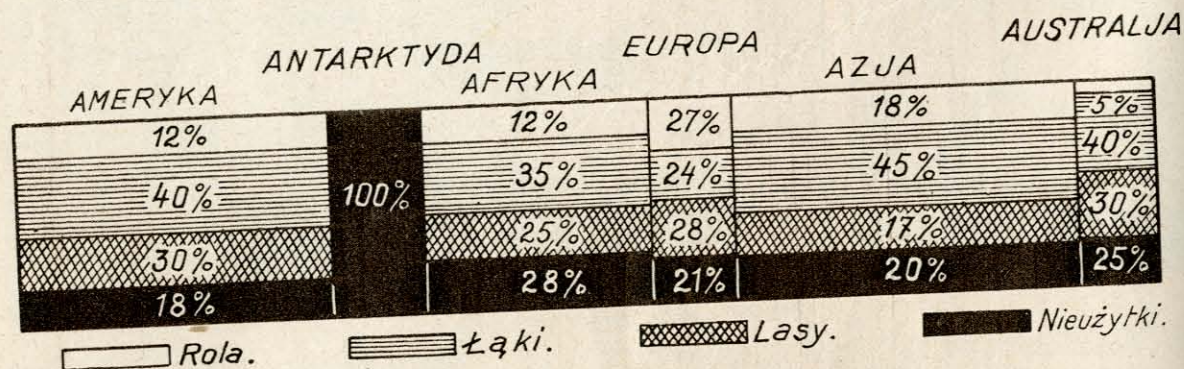

Podział wyznań na ziemi. (Stan z pocz. r. 1927).

I. Bezwyznaniowci	35 milj.	1'8%
II. Ewangelicy	200 "	10'5%
III. Katolicy	360 "	19%
IV. Prawosławni	140 "	7'4%
V. Inni chrześcijanie	10 "	0'5%
VI. Żydzi	14'2 "	0'7%
VII. Mahometanie	235 "	12'4%
VIII. Mazdejsi i Bramini	241'1 "	12'60%
IX. Wyznawcy wschodn. azjatyckich religij.	590 "	31'1%
X. Wyznawcy wierzeń pierwotnych	75 "	4%

Podział wyznań w Europie. (Stan z pocz. r. 1927).

I. Bezwyznaniowci	9 milj.	1'9%
II. Luteranie, Kalwi- ni, Unitarzyści i i.	82 "	17'1%
III. Anglikanie	27 "	5'6%
IV. Inni ewangelicy	10 "	2'1%
V. Rzymsko-katolicy	193 "	40'2%
VI. Unie i Ormianie	6 "	1'3%
VII. Rosyjscy katolicy	10 "	2'1%
VIII. Prawosławni, w tem 525.000 wyzn. kośc. czesko-słow.	121 "	25'2%
IX. Żydzi	9'65 "	2'0%
X. Mahometanie	12 "	2'5%
XI. Inne religie	0,3 "	0'06%

Zużytkowanie ziemi w częściach świata.

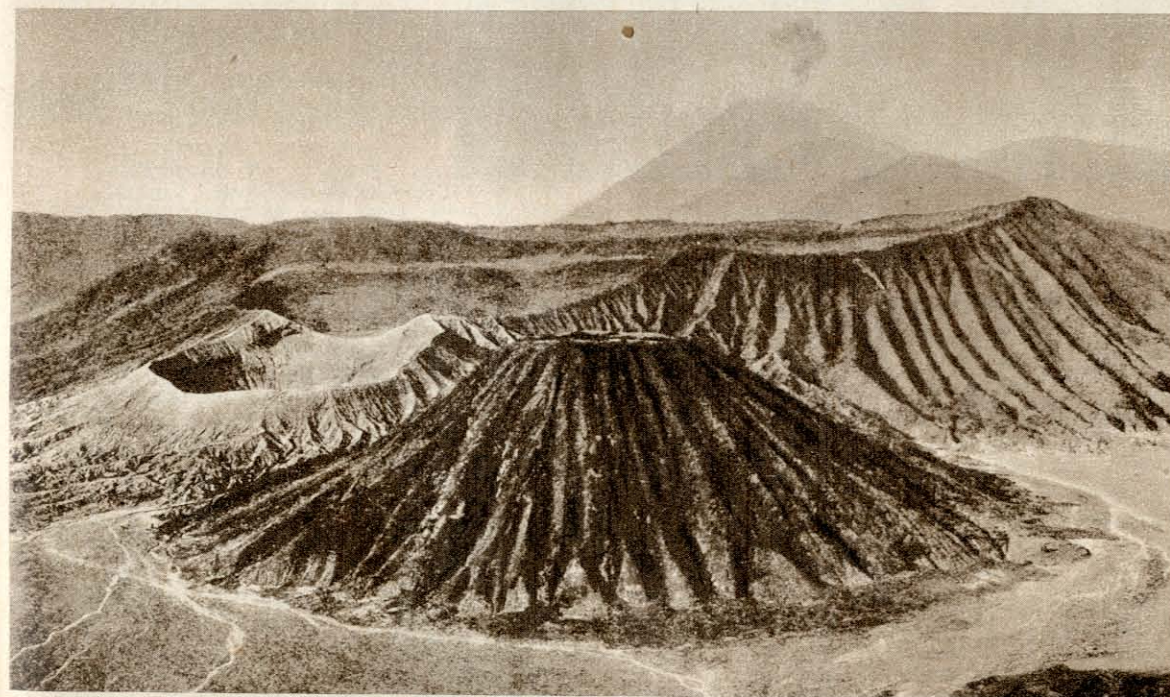
Pasma górskie według części świata.

Najwyższe góry.

Europa: Mont Blanc 4.810 m	Ameryka Płd.: Aconcagwa 7.035 m
Azja: Everest 8.882 "	Australia: Victoria (Nowa Gwinea) 5.100 "
Afryka: Kilimandżaro 5.893 "	Australia: Góra Kościuszki 2.196 "
Ameryka Płn.: Mac Kinley 6.240 "	Antarktyda: Markhan 4.600 "

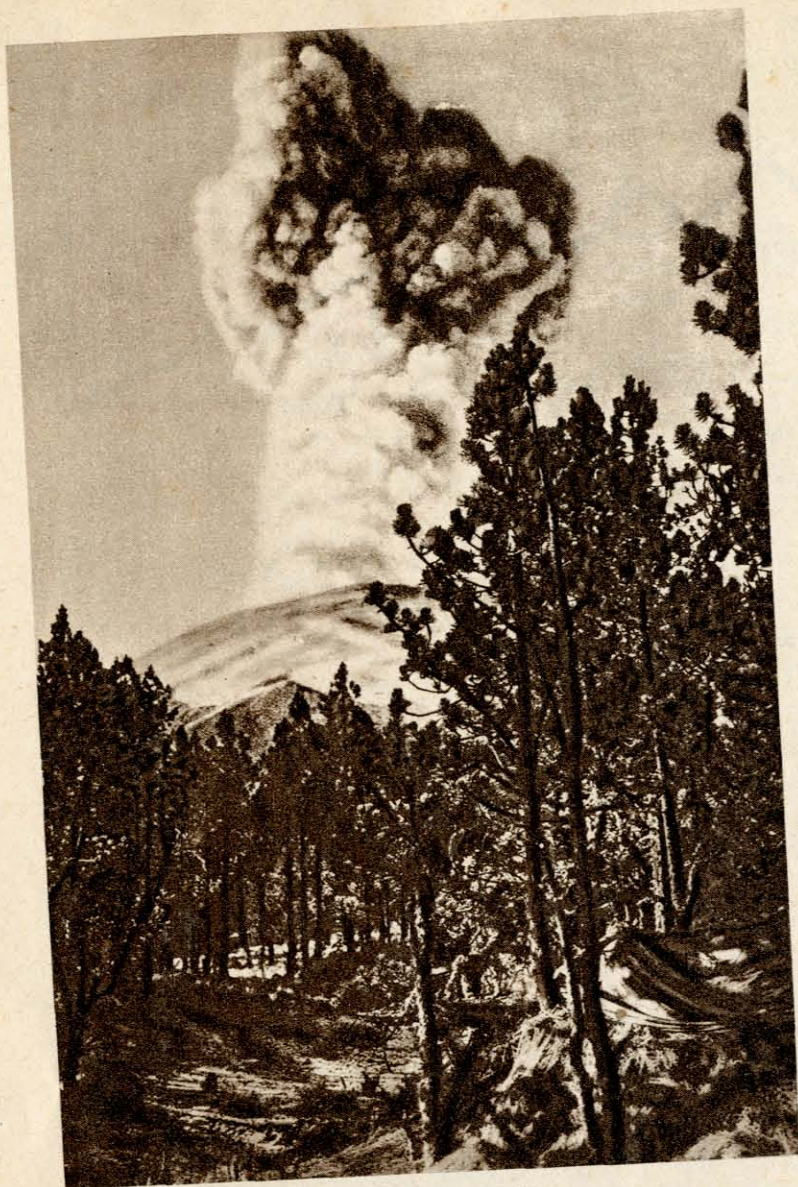
Najwyższe góry w Europie.

Francja: Mont Blanc 4.810 m	Rumunia: Negoi 2.536 m
Szwajcaria: Dufour Spitze, Monte Rosa 4.601 "	Polska: Rysy 2.503 "
Włochy: Gran Paradiso 4.061 "	Szwecja: Kebnekaise 2.135 "
Austria: Gross Glockner 3.798 "	Islandia: Hvannadalshnukur 2.120 "
Hiszpania: Mulhacen 3.481 "	Portugalia: Sierra de Estrella 1.991 "
Niemcy: Zugspitze 2.963 "	Rosja: Toell-pos-is 1.688 "
Bułgaria: Muss Alla 2.930 "	Anglia: Ben Nevis 1.343 "
Grecja: Olympos 2.918 "	Finlandia: Haltiotunturi 1.256 "
Jugosławia: Ljubetrn 2.700 "	Irlandia: Carrantuohill 1.040 "
Albania: Maja Dżarawisa 2.677 "	Węgry: Matra 1.010 "
Czechosłowacja: Gerlach 2.663 "	Estonia: Munnamaeggi 324 "
Norwegia: Galdhoppigen 2.560 "	Lotwa: Gaising 313 "

Wulkany na Jawie.

Panorama wulkanów na wyspie Jawie, wyróżniająca się fantastycznością i dzikością krajobrazu. W głębi dymiący wulkan Semeroe, 3.676 m wysoki, na pierwszym planie foremny stożek wulkanu Batok, obok na lewo szeroko otwarty krater wulkanu Bromo, w którym niegdyś składano ofiary z ludzi na cześć boga ognia.

Wybuch wulkanu Popocatepetl.
(Zdjęcie od strony Tlamecas, Meksyk).

Czynne wulkany.

(Wysokość w metrach).

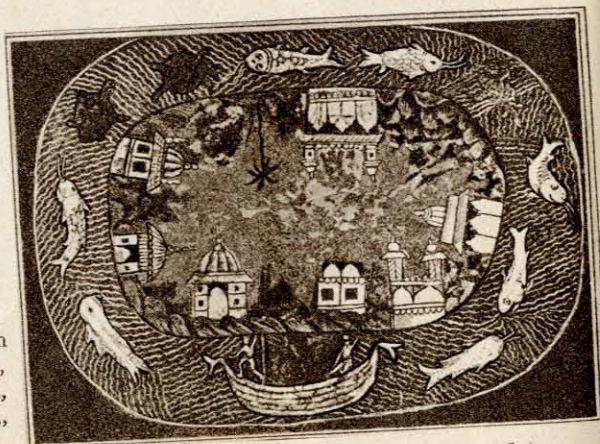
Misti (Peru)	6.100
Św. Piotra i Pawła (Chile)	6.000
Cotopaxi (Ekwador)	5.943
Św. Józefa (Chile)	5.830
Antisana (Ekwador)	5.734
Pico de Orizaba (Meksyk)	5.500
Popocatepetl (Meksyk)	5.452
Wrangel (Alaska)	5.390
Sangay (Ekwador)	5.325
Maipó (Chile)	5.290
Tunguragua (Ekwador)	5.089
Kluczewskaja (Kamczatka)	4.917
Meru (Afryka)	4.730
Mt. Rainier (Ameryka)	4.375
Mauna Loa (Hawaj)	4.170
Kamerun (Afryka)	4.075
Erebus (Antarktyda)	4.054
Acatenango (Gwatemala)	3.960
Colima (Meksyk)	3.940
Korintji (Sumatra)	3.805
Fudziyama (Japonia)	3.778
Agua (Gwatemala)	3.750
Pico de Teyde (Teneryfa)	3.730
Smeru (Jawa)	3.676
Etna (Sycylja)	3.274
Sziwelucz (Kamczatka)	3.200
Lassen Peak (Ameryka)	3.188
Llaima (Chile)	3.060
Mayon (Filipiny)	2.990
Pogo (w. Zielonego Przyl.)	2.975
Kirunga (Afryka)	2.960
Merapi (Jawa)	2.870
Villarica (Chile)	2.840
Tambora (Sumbawa)	2.760
Awacza (Kamczatka)	2.600
Bory (Reunion)	2.515
Assamayama (Japonia)	2.480
Osorno (Chile)	2.250
Calbuco (Chile)	2.015
Bandaian (Japonia)	1.965
Klut (Jawa)	1.730
Hekla (Islandja)	1.560
Soufrière (Gwadelupa)	1.484
Mont. Pelée (Martinika)	1.350
Kilauea (Hawaj)	1.220
Katla (Islandja)	1.200
Wezuwjuż (Włochy)	1.186
Sakurazima (Japonia)	1.130
Stromboli (W. Liparyjskie)	926
Krakatoa (Cieśn. Sunda)	816
Vulcano (W. Liparyjskie)	499
Monte Santorin (Arch. grecki)	127

Największe wyspy.

Grenlandja	2.174.000 km²	Hondo	226.600 km²
N. Gwinea	786.000 "	Celebes	170.000 "
Borneo	735.000 "	Jawa	126.200 "
Madagaskar	620.000 "	Kuba	114.524 "
Kraj Baffina	467.000 "	N. Funlandja	110.679 "
Sumatra	410.000 "	Luzon	106.000 "
N. Zelandja	265.000 "	Islandja	102.846 "
W. Brytania	229.840 "	Mindanao	96.300 "

Najdłuższe tunele.

Simplon	19.803 m	Giovi	8.260 m
St. Gotthard	14.990 "	Hauensteinbasis	8.134 "
Loetschberg	14.536 "	Andy	8.100 "
Mont Cenis	13.636 "	Col di Tenda	8.080 "
Arlberg	10.270 "	Karawanki	8.016 "
Tauern	8.550 "	Hoosac (St. Zj.)	7.645 "
Ricken	8.520 "	Pirenejski	7.600 "
Otira (N. Seland.)	8.450 "	Severn (Anglja)	7.250 "

Tarcza ziemską pływająca po wodzie.

(Średniowieczne wyobrażenie ziemi, wedle orientalnych kosmografij Ahmada z Tuz i Quazwini, XII i XIII w.).

Najważniejsze wodospady.

Nazwa wodospadu	Wysokość w m.	Nazwa wodospadu	Wysokość w m.
Wielkie Wodospady (Labrador)	610	Stirling (N. Zelandja)	153
Sutherlandzki (N. Zelandja)	581	Yosemite dolny (Kalifornja)	122
Yosemite górny (Kalifornja)	438	Wiktorja (Afryka)	122
Gawarnie (Francja)	422	Yellowstone dolny (Montana)	122
Mbwilo (Tanganika)	389	Tivoli (Włochy)	110
Takkakaw (Bryt.-Kolumbja)	366	Montmorency (Quebec)	81
Staubbach (Szwajcaria)	305	Iguassu (Brazylja)	64
Vettis (Norwegja)	290	Twin (Idaho)	55
Multnomah (Oregon)	259	Niagara (Ameryka)	50
Rjukan (Norwegja)	238	Yellowstone górny (Montana)	34
Yosemite środkowy (Kalifornja)	191	Szafuza (Szwajcaria)	31
Voring (Norwegja)	183	Missouri (Montana)	27
Skjaeggedal (Norwegja)	162	Minnehaha (Minnesota)	15

Wodospady Niagary.

Oryginalne zdjęcie wodospadów na granicy Stanów Zjedn. i Kanady.
Prawy wodospad należy do Kanady lewy do Stanów Zjedn. Most na pierwszym planie jest międzynarodowy.

Średnie okresy zamarzania rzek.

(Liczby oznaczają ilość dni zamarznięcia w roku).

Lena koło Kireńska	203
Dźwina k. Archangielska	199
Ob k. Tomska	179
Jenissej k. Jenissejska	170
Ural k. Orenburga	155
Wołga k. Kazania	147
Newa k. Petersburga	147
Św. Wawrzyńca k. Quebec	141
Wołga k. Astrachania	111
Amur k. Nikolajewska	96
Hudson k. Albany	92
Wisła k. Warszawy	60
Łaba k. Hamburga	39
Dunaj k. Gałaczu	37
Ren k. Kolonji	21

Koniec świata w astrologicznym ujęciu.

(Z Reymana „Praktyk” astrologicznych na r. 1524).

Kanały międzymorskie.

Kanał Sueski. Port Said-Sues, długość 160 km, szerokość w zwierciadle 70—110 m, u podstawy 38'5 m, głębokość 9'5—10'5. Rok otwarcia 1869.

Kanał Panamski: Colon-Panama, długość 81'2 km, szer. u podstawy 91'4, głębokość 12'5—13'7 m, 6 śluz. — Rok otwarcia 1914.

Kanał Kiloński: Brunsbuetel-Holtenau, dł. 99 km, szer. w zwierciadle 102 m, u podstawy 44 m, głęb. 11 m. Rok otwarcia 1895.

Kanał Koryński: Poseidonia-Isthmia, dł. 6'3 km, szer. w zwierciadle 21—25 m, głęb. 8 m. Rok otwarcia 1893.

Najdłuższe mosty.

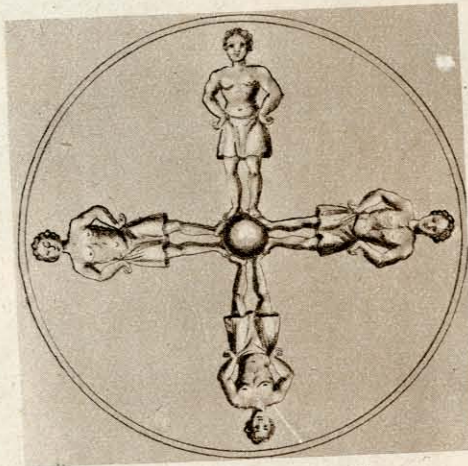
Na Dunaju koło Czerny Wody (Rumunja)	3.850 m
Na Lagunach (Wenecja)	3.500 "
W zatoce Galweston (St. Zjedn.)	3.400 "
Na Hoangho koło Tsinan (Chiny)	3.245 "
Na Ohio koło Cairo (St. Zjedn.)	3.220 "
Na Frith of Tay (Szkocja)	3.214 "
Na Godawari (Indje)	2.775 "
Na rzece św. Wawrzyńca k. Montrea	2.622 "
Na Firth of Forth (Szkocja)	2.466 "
Na East River w N. Yorku	1.818 "
Na Dunaju w Belgradzie	1.280 "
W Sydney	1.149 "

Most w Sydney jest mostem o największej rozpiętości: jego łuk środkowy ma 502 m.
W N. Yorku jest w budowie na rzece Hudson most o długości 2.031 m.

Wykorzystanie energii.

Obliczenie za r. 1925, w miliardach kilowattgodzin (kWh).
Energja węgla . . . 1.220 tj. 81%
Energja ropy . . . 115 " 8%
Sily wodne . . . 165 " 11%
Razem 1.500

Wedle obliczeń wszystkie znane dotąd na ziemi pokłady węgla, szacowane na ok. 45.000 miliardów q, przy dotychczasowym równomiernym tempie eksploatacji byłyby wyczerpane w ciągu ok. 3.300 lat, natomiast zasoby ropy już w ciągu ok. 250 lat. — Jest jednak prawdopodobne, że zużytkowanie tych trzech form energii zwiększy się, o ile nie powiedzie się zużytkowanie do celów praktycznych nowych źródeł energii, jak wiatru, promieni słonecznych, cie-

Starożytny „dowód”
przeciw kulistości ziemi.
(Według rysunku z VI wieku).

Średnie roczne temperatury.

(W stopniach C. Liczby rzymskie oznaczają miesiące).
Ziemi +14'3, półkuli płn. +15'2, półkuli pd. +13'4.
W styczniu +12'6, w lipcu +16'4.
Na równiku +26'3, na biegunie płn. —22'7, na biegunie pd. —25'0.
Na 50° szer. płn. (Polska) +5'8.
Średnia 0° w punktach: Snieżka (—7'3, I +8'3, VII), Haparanda (—11'9, II +15'0, VII), Archangielsk (—13'7, I +15'8, VII), Winnipeg (—21'7, I +15'8, VII).
Najniższa: Framheim (Antarktyda), —25, (najniżniej VIII, średnio —44'8, najcieplej XII, sr. —6'7).
Najwyższa: Massaua (Morze Czerwone) +30'2 (najzimniej I, sr. +25'0, najcieplej VII, sr. +35'2).
Najniższa notowana —67'8, Wierchojański, I 1892.
Najwyższa notowana +58'0, oaza Azizja (Trypolis), wrzesień r. 1922.

ploty ziemi, oraz przypływów i odpływów morza.

Te nowe sily wchodzą już od dłuższego czasu w program zagadnień techniki, dotąd jednak wynalazczość nie przyniosła wyników, pozwalających rokować szerokie korzystanie z nich.

Sily wodne świata, nadające się do zużytkowania, mogą dostarczać rocznie energii w ilości 2.250 miliardów kWh, tj. mogą pokryć ok. 15% obecnego zużycia energii ze wszystkich trzech dotychczasowych najważniejszych jej źródeł.

W wykorzystaniu źródeł energii pierwsze miejsce w świecie zajmują Stany Zjedn. A. Płn., u których konsumpcja wynosi (liczby oznaczają miliardy kWh):
energja węgla . . . 520
energja ropy . . . 95
sily wodnych . . . 53

Światowa produkcja.

Produkcja roślinna.			Produkcja górnio-hutnicza.		
	(r. 1927/28)			(r. 1926)	
Pszenvca	1.185 mil. q		Olów	1.603 mil. kg	
Jęczmień	355 " "		Nikiel	36 " "	
Żyto	470 " "		Aluminjum	200 " "	
Owies	660 " "		Miedź	1.459 " "	
Kukurudza	1.115 " "		Cyna	144 " "	
Ziemniaki	1.920 " "		Siarka	23 mil. q	
Len	590 mil. kg		Ruda żelazna	ok. 1.550 " "	
Konopie	935 " "		Rtęć	3.929 ton	
Chmiel	56 " "		Złoto	601 " "	
Ryż	1.160 mil. q		Srebro	7.557 " "	
Kawa	1.360 mil. kg		Djamenty	5.600 karat	
Herbata	670 " "				
Bawelna	4.865 " "				
Oliwa	437'3 " "				
Wino	149 mil. hl				
Kakao	513 mil. kg				
Produkcja zwierzęca.			Produkcja przemysłowa.		
	(r. 1927)			(r. 1927/28)	
Masło	442'6 mil. kg		Cukier buraczany	89 mil. q	
Ser	308'6 " "		Cukier trzcinowy	153 " "	
			Piwo	172 mil. hl	
			Sztuczny jedwab	100 mil. kg	

Liga Narodów.

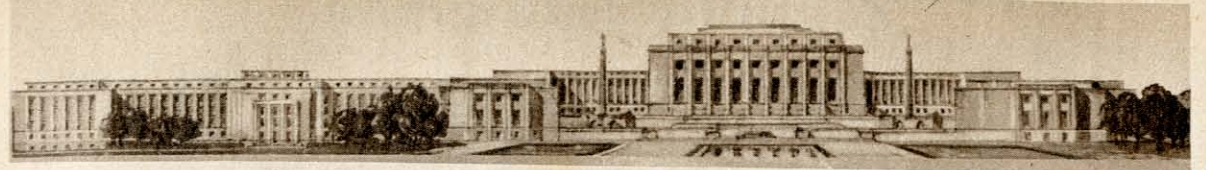
Siedzibą Ligi Narodów jest Genewa.

Członkami Ligi jest obecnie 53 państw, t. j.:

1) Pierwsi członkowie założyciele z roku 1919: Anglja, Afryka pld., Australia, Belgja, Boliwia, Chiny, Czechosłowacja, Francja, Grecja, Gwatemala, Haiti, Honduras, Indje, Japonja, Jugosławja, Kanada, Kuba, Libe-

rja, Nowa Zelandja, Nikaragwa, Panama, Peru, Polska, Portugalja, Rumunja, Siam, Urugwaj, Włochy.

2) Państwa neutralne zaproszone na członków: Argentyna, Chile, Danja, Holandia, Kolumbia, Norwegja, Paragwaj, Persja, Salwador, Szwajcaria, Szwecja, Wenezuela.

Nowy gmach Ligi Narodów w Genewie, w parku Ariana.

(Położenie kamienia węgielnego pod budowę tego gmachu odbyło się we wrześniu 1929 r.).

- 3) Przyjęte w roku 1920: Albanja, Austria, Bułgarja, Finlandja, Luksemburg.
- 4) Przyjęte w roku 1921: Estonia, Litwa, Łotwa.
- 5) Przyjęte w roku 1922: Węgry.
- 6) Przyjęte w roku 1923: Abissynja, Irlandja.
- 7) Przyjęte w roku 1926: Niemcy.

Z Ligi Narodów wystąpiły: Brazylja, należąca do grupy pierwszej — zgłosiła wystąpienie 11 czerwca 1926. Hiszpanja, należąca do grupy drugiej — zgłosiła wystąpienie 11 września 1926. Kostaryka, należąca do grupy trzeciej — zgłosiła wystąpienie 24 grudnia 1924.

Wedle statutu Ligi Narodów wystąpienie z Ligi następuje w 2 lata po zgłoszeniu odnośnej deklaracji.

Polityczny podział świata.

Nowy powojenny podział polityczny świata, ustalony różnymi traktatami, przedstawia się w liczbowym ujęciu następująco:

- 1) Państwo kościelne.
- 2) Monarchie: absolutne — 2, konstytucyjne — 22 (w tem 3 cesarstwa, 18 królestw, 3 księstwa).
- 3) Republiki — 38, republiki sowieckie — 6.

Święta narodowe obcych państw.

Argentyna 25 maja (wojna o niepodległość w r. 1810). Austria 12 listopada (rocznica ogłoszenia republiki w r. 1918). Belgja 27 listopada (dzień imienia króla Alberta I). Brazylja 15 listopada (rocznica ogłoszenia republiki w r. 1889). Bułgarja 3 października (rocznica wstąpienia na tron króla Borysa III, w r. 1918). Chile 18 września (rocznica ogłoszenia niepodległości, w r. 1810). Czechosłowacja 28 października (rocznica ogłoszenia niepodległości, w roku 1918). Danja 26 września (dzień urodzin króla Krystjana X, w r. 1870). Estonia 24 lutego (rocznica ogłoszenia niepodległości, w r. 1918). Finlandja 6 grudnia (rocznica ogłoszenia niepodległości, w roku 1917). Francja 14 lipca (święto narodowe). Grecja 25 marca (rocznica ogłoszenia niepodległości, w r. 1821). Hiszpanja 17 maja (dzień urodzin króla Alfonsa XIII, w r. 1886). Holandia 31 sierpnia (dzień urodzin królowej Wilhelminy, w r. 1880). Japonja 29 kwietnia (dzień urodzin cesarza Hirohito). Jugosławja 17 grudnia (dzień urodzin króla Aleksandra I, w r. 1888). Łotwa 18 listopada (rocznica ogłoszenia niepodległości, w r. 1918). Niemcy 11 sierpnia (rocznica ogłoszenia konstytucji, w r. 1919). Norwegja 17 maja (rocznica ogłoszenia konstytucji, w roku 1814). Persja 24 kwietnia (rocznica koronowania cesarza Ręza Schah Pahlavi, w r. 1926). Peru 28 lipca (święto narodowe). Portugalja 5 października (rocznica ogłoszenia republiki, w r. 1910). Rumunja 10 maja (święto narodowe). Stany Zjednoczone A. P. 4 lipca (rocznica ogłoszenia niepodległości, w roku 1776). Stolica Apostolska 12 lutego (rocznica koronowania papieża Piusa XI, w r. 1922). Szwajcaria 1 sierpnia (rocznica utworzenia federacji, w roku 1291). Szwecja 16 czerwca (dzień urodzin króla Gustawa V, w r. 1858). Turcja 29 października (rocznica ogłoszenia republiki, w r. 1923). Urugwaj 25 sierpnia (rocznica ogłoszenia niepodległości, w roku 1809). Węgry 20 sierpnia (święto św. Szczepana, króla Węgier). W. Brytanja 3 czerwca (dzień urodzin króla Jerzego V, w r. 1865). Włochy 11 listopada (dzień urodzin króla Wiktora Emanuela III, w r. 1869). Z. S. R. R. 7 listopada (rewolucja paźdz., w r. 1917).

Prognozy meteorologiczne u zwierząt.

Ciele: Matus, czy będzie pogoda?
Krowa: Nie, gospodarz wraca pijany, zanosí się na burzę.

Kon (do kolegi): Widzisz, jak dryndziarz benzynowy popija? Będziemy sami wozí gości. Będzie gorący dzień!

Raj ziemskich rozkoszy.

Drzeworyt z „Kroniki wszytkiego świata” Marcina Bielskiego (r. 1551), przedstawiający ideał szczęśliwego życia wedle ówczesnych wyobrażeń.

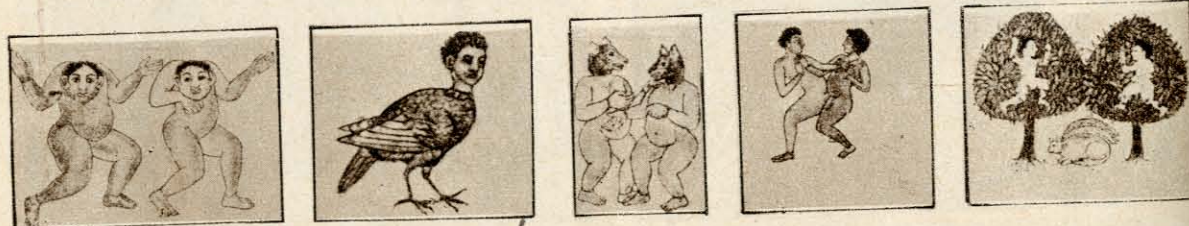
Temperatura ciała.

Temperatura skóry człowieka zależna jest od temperatury zewnętrznej. Temperatura człowieka dorosłego, normalnie ubranego, t. j. temperatura pod ubraniem, przy ciepocie otaczającego powietrza 17,5° wynosi 32°C. Człowiek nagi, znajdujący się na otwartym ale zupełnie spokojnym, bezwietrznym powietrzu, o temp. 18° ma temperaturę ciała 29°C.

Noworodek bezpośrednio po przyjściu na świat ma ciepłotę około 38°C. W pierwszych czterech godzinach po urodzeniu spada ciepłota o jakieś 2 stopnie, by jednak zaraz potem wrócić do właściwej noworodkowi normy 36,6°C. W czasie snu spada ciepłota noworodka o ćwierć do pół stopnia, podczas krzyku zaś może podnieść się o kilka dziesiątych stopnia.

Ciepłota jamy ustnej, odbytnicy i moczu wynosi średnio 36,5—37,5°C, przyczem ciepłota odbytnicy jest przeciętnie o 0,26° wyższa, niż ciepłota moczu, zaś o 0,65° wyższa niż ciepłota jamy ustnej.

Ciepłota żołądka jest bardzo nieznacznie wyższa niż ciepłota odbytnicy.

Mieszkańcy egzotycznych krain.

Rysunki ze wschodnich kosmografii z XII i XIII w., odzwierciedlające średniowieczne wyobrażenia o ludziach zamieszkujących dalekie lądy.

Ciepłota płuc jest mniejsza niż ciepłota ciała, wynosi bowiem zaledwie 35,2—35,6°C.

Ciepłota krwi żyłnej jest w wewnętrznych częściach ciała wyższa, niż krwi tętniczej, w zewnętrznych zaś częściach ciała naodwrot.

Chemiczne składniki organizmu.

Z pośród pierwiastków chemicznych w organizmie ludzkim znajdują się następujące:

Chlor znajduje się przeważnie w płynach organizmu, a jako kwas solny w soku żołądkowym. Poza tem wszystkie komórki zawierają jako nieodzowny składnik chlor, bez którego życie byłoby niemożliwym.

Brom znajduje się w bardzo nieznacznych ilościach we wszystkich prawie komórkach gruczołowych.

Jod znajduje się w organicznym połączeniu w wydzielinie tarczycy.

Siarka znajduje się w organizmie przeważnie w połączeniach organicznych.

Fosfor znajduje się również jako konieczny składnik w każdej komórce żyjącej.

Sód, potas, wapń i magnez są koniecznymi składnikami nie tylko komórek, ale i soków tkankowych. Są one także składnikami, bez których życie byłoby niemożliwym.

Z gazów znajdują się w organizmie:

Tlen, przeważnie chemicznie związany, znajduje się we krwi, w innych zaś płynach organizmu występuje w bardzo małych ilościach. — Organizm posiada tak urządzone ściany, wyściełające jamy ciała, że tlen ewentualnie tam się znajdujący, zostaje przez nie wyssany.

Azot jest fizycznie absorbowany w nieznacznych ilościach we krwi i w innych płynach ciała. Organicznie zaś związany azot ciał białkowych odgrywa wybitną rolę w przemianie materji.

Wodór powstaje wśród procesów gnilnych w przewodzie pokarmowym, znajduje się w gazach jelitowych, ewent. w żołądku, skąd może się dostać do krwi i do powietrza wydechanego.

Amonjak powstaje jako produkt pośredni przy przemianie materji białkowych. — Większość amonjaku zostaje w wątrobie pod wpływem kwasu węglowego zmieniona na mocznik.

Siarkowodór powstaje tylko jako produkt fermentacji w jelicie.

Dwutlenek węgla jest produktem końcowym spalania wszystkich organicznych substancji. Znajduje się on w dużych ilościach, związany jednak głównie chemicznie, we krwi i w innych płynach naszego organizmu.

Woda w organizmie człowieka.

Średnia zawartość wody w całym organizmie człowieka dorosłego wynosi 58,5%. Płód zawiera aż 97,5% wody, noworodek 66,4%. Ilość wody wraz z wzrostem dziecka zmniejsza się stopniowo aż do 58,5% u człowieka dorosłego. — Przy dobrym stanie odżywienia zawiera ciało mniej wody, niż przy złym odżywieniu; główną rolę odgrywa tu tłuszcz, który zawiera mało wody.

Najwięcej wody zawierają płuca (78%), następnie krew, jelita, nerki (77%), mózg (76%) i mięśnie (73%); najmniej wody zawierają kości (34%) i zę-

by (10%). Prawie połowa wody organizmu znajduje się w mięśniach.

Woda posiada ogromne znaczenie dla organizmu ludzkiego. Mianowicie dla procesów trawienia i przyswajania konieczne jest rozpuszczenie produktów żywności w wodzie. Z drugiej strony wszelkie substancje szkodliwe opuszczają organizm rozpuszczone w wodzie, czy przez wydalinę, czy przez skórę i płuca. Woda jest zatem kapitalnym, nieodłącznym warunkiem życia.

Czynniki trawienia.

Jak wiadomo, pożywienie nasze zostaje w przewodzie pokarmowym zaatakowane i rozłożone przez szereg fermentów trawiennych, działających na nie równocześnie i kolejno. — Pierwszą stacją jest jama ustna, gdzie gruczoły ślinowe, które w sumie ważą 66 gramów, wydzielają podczas żucia pokarmów w ciągu 30—58 minut 500—700 gramów śliny. Ilość ta zawiera 4—5 gramów składników stałych, do tego dołącza się jeszcze ilość śliny, która zostaje wydzielana poza posiłkami, w niezbyt jednak dużej ilości.

Drugą stacją jest żołądek, w którym pokarm zaatakowany zostaje przez sok żołądkowy. — Ilość soku żołądkowego

wydzielanego w czasie trawienia jest stosunkowo bardzo duża — zależy od rodzaju pokarmów.

W dalszym ciągu pokarm jest atakowany przez wydzielinę wątroby i trzustki. Jest to trzecia stacja. Ilość wydzieliny trzustki nie jest jeszcze dokładnie ustalona. Jak jednak badania zdają się wykazywać, trzustka wydziela dziennie 1/4 l. soku trawiennego, na czczo 15 do 18 cm³ na godzinę, w czasie przyjmowania posiłku 30—50 cm³ na godzinę. Sokiem trawiennym wątroby jest żółć. — Ilość dziennie wydzielanej żółci waha się prawdopodobnie w granicach 1 litra na dobę.

Wreszcie błona śluzowa jelit wydziela sok trawienny. Oznaczenie jednak doświadczalnie ilości wydzielania tego soku napotyka na duże trudności. W laboratorium udało się u zyskać z małego odcinka jelita ludzkiego 170 cm³ wydzieliny w ciągu doby.

Uczta czarownic.

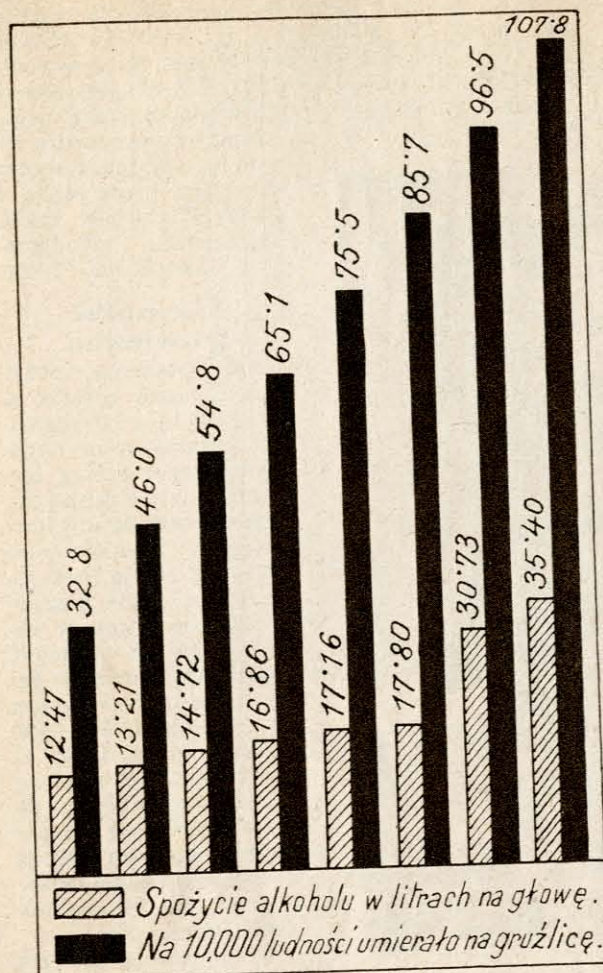
(Według drzeworytu Hansa Baldung Griena, z początku XVI w.).

Powstanie rasy białej i czarnej.

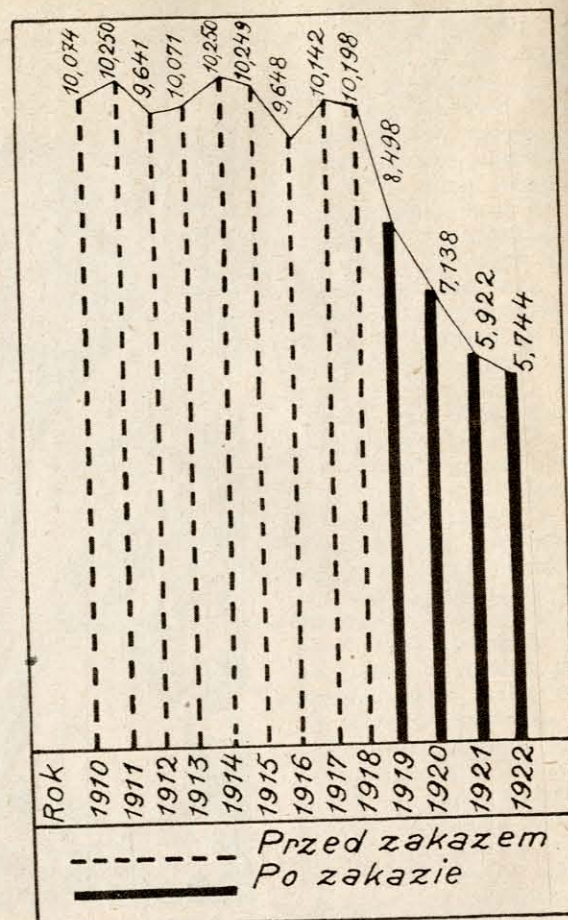
Wedle średniowiecznych pojęć rasy powstały w ten sposób, że człowiek, którego oświeciły promienie słońca, stał się białym, a człowiek pozostający w cieniu, stał się czarnym. (Ze wschodniej kosmografii z XII w.).

Z dziejów walki z alkoholem.

Alkohol a gruźlica.

Wykres wykonany na podstawie statystyki Braudrana, przeprowadzonej w różnych okolicach Francji

Prohibicja a gruźlica.

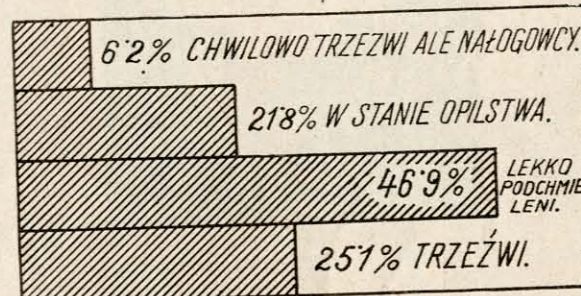
Wykres obrazuje zmniejszenie się w N. Jorku śmiertelności z powodu gruźlicy, przez wprowadzenie prohibicji.

Wpływ alkoholu na organizm.

Zgubny wpływ alkoholu na zdrowie człowieka znany jest dziś dostatecznie wszystkim, nawet pijakom. Alkohol jest jadem zatrującym najszlachetniejsze komórki organizmu, spełniające kapitalną rolę i warunkujące należyte funkcjonowanie naszego organizmu. W pierwszym rzędzie alkohol atakuje system nerwowy, komórki wątrobowe i komórki najważniejszych organów.

Skutki picia nawet małych ilości alkoholu, ale co najgorsze, stale, odbijają się bardzo szybko nie tylko na fizycznym zdrowiu człowieka i na jego odporności na choroby infekcyjne, zmniejszając ją wydatnie, ale i na jego charakterze, który wykazuje zmiany na niekorzyść.

Zamieszczone tutaj wykresy (według publikacji Mikołaja Skiby „Wykłady o alkoholi-

Alkohol a choroby płciowe.

Liczby na polach wykresu oznaczają stan procentowy podczas zarażenia, w stosunku na 200 chorych (Wykres wedle zestawienia prof. Forela).

zmieć) obrazują zgubny związek między alkoholem, a najczęstszymi w państwach cywilizowanych chorobami zakaźnymi, zwłaszcza gruźlicą.

Walka społeczna z alkoholizmem.

Prohibicja, wprowadzona w Stanach Zjednoczonych Ameryki Płn. w dniu 16 sierpnia 1920 r., była punktem zwrotnym pod względem zdrowotności, a nawet i dobrobytu biedniejszej zwłaszcza ludności.

Zakazem picia i sprzedawania alkoholu zaoszczędzono płody rolne, siły ludzkie, kapitał, podniesiono wydajność pracy ludzkiej. — Zaoszczędzono kapitał wyrażający się w 177.790 domach, w których dawniej mieścili się wyszynki. — Fabryki alkoholowych napojów przekształcono na wytwórnie

środków spożywczych, czy artykułów pierwszej potrzeby, przez co zwiększył się rynek pracy. Tak np. wielka firma „United States Food Products Company“ przekształciwszy swych 13 gorzelni na fabryki mąki, syropu, marmolady i t. d., zatrudniła w tych fabrykach 4.000 ludzi, podczas gdy przedtem w gorzelniach zatrudniała tylko 1.000 robotników.

Interesującą jest statystyka Zakładów Forda, która wykazuje, że przed wprowadzeniem prohibicji, w poniedziałki, nie zgłaszało się do pracy przeciętnie 2.500 robotników. Po wprowadzeniu prohibicji, ilość ta spadła do kilkuset.

W okręgach przemysłowych zmniejszyła się ilość lombardów o 45%.

Z drugiej zaś strony stwierdzono wzrost spożycia cukierków (o 50%), masła i sera (o 100%), kawy (o 25%), mleka (o 40%) i t. p.

Prohibicja posiada oczywiście do dziś dnia wielu przeciwników. Nie mniej ludzie światli, rozsądni, widzący okropną klęskę społeczną, jaką wyrządza alkohol, są bezwzględnie za wprowadzeniem prohibicji i w Europie, choć może w innej, łagodniejszej formie, niż w Ameryce.

W Polsce może każda gmina wprowadzić u siebie prohibicję na podstawie powszechnego głosowania. Ruch w tym kierunku jest jeszcze bardzo słaby, jednakże zaczął się już zaznaczać i niewątpliwie zwiększy się z czasem ze wzrostem oświaty.

Luetyk

w astrologicznym ujęciu.

(Drzeworyt Albrechta Dürera z r. 1496, z przepowiedni Ulseniusa).

Ruch prohibycyjny w Polsce.

(Uchwały gmin w sprawie sprzedaży alkoholu, powzięte do dn. 1 I 1929).

Wyszczególnienie	Ogółem	Warszawa	Kiełce	Lublin	Białystok	Poznań	Pomorzanie	Kraków	Lwów	Stanisławów	Tarnopol
Gminy w których przeprowadzono głosowanie	272	3	3	2	1	2	8	41	147	50	15
Wprowadzono zakaz	165	1	2	—	1	—	4	7	108	38	4
Odrzucono zakaz	43	1	1	2	—	1	4	1	25	5	3

W ogólnej liczbie 272 gmin przeprowadzających głosowanie było 64 gmin, które oświadczyły się za wprowadzeniem zakazu sprzedaży alkoholu, lecz zakaz nie został wprowadzony z powodu wniesionych odwołań.

Produkcja i spożycie alkoholu

Światowa produkcja wina (r. 1927) wynosiła 149 milj. hl, piwa (r. 1926) — 172 milj. hl, czystego alkoholu — ok. 1.200 milj. l.

W produkcji wina I-sze miejsce zajmuje Francja, w produkcji piwa i alkoholu — Niemcy.

Pod względem spożycia wina I miejsce zajmuje Francja, gdzie (r. 1925) na głowę wypada 178 l, co do spożycia piwa — Belgia, na głowę 190 l.

W Polsce produkcja piwa (r. 1927) wyniosła 2,097.000 hl, produkcja surowego spirytusu (rok 1926—1927) 579.000 hl.

Zestawienia statystyczne Stanów Zjedn. A. Płn. wykazują, że w r. 1915 wydano tam na alkohol 2,411,858.678 dol., podczas gdy na szkolnictwo publiczne przypadła prawie piąta część tej sumy, bo 555,077.146 dolarów, a wszystkie dochody z podatków wyniosły 1 miliard 7 milionów 646 tys. dol.

W Polsce podatek od wina wypitego w r. 1926 wyniósł 2,668.000 zł., wydano w tym roku za wypite piwo (ostrożnie rachując) 168,522.000 zł., za wypitą wódkę co najmniej 486,922.000 zł.

Wedle danych Dyrekcji Monopoli Spir. spożycie wódki w r. 1926 wynosiło w Polsce na głowę 1'64 l. (Najwyższa konsumpcja przypadła na wojew. warszawskie, 2'56 l na głowę, najniższa na woj. tarnopolskie, 0'88 l).

Ogółem w r. 1926 wydano w Polsce za wypity alkohol 658,112.880 zł.

Blizniacze uwłosienie.

W których polskich miastach muszą być ludzie o tej samej ilości włosów na głowie?

Na pierwszy rzut oka wydaje się, że na takie pytanie nie można ściśle odpowiedzieć, bo jakże udowodnić, że istnieje dwoje ludzi jednakowo uwłosionych, bo jakże policzyć ich włosy. A jednak wystarczy logiczne wnioskowanie, aby zadanie rozwiązać! Oprzemy się tutaj na wywodach znane go francuskiego moralisty z XVII wieku, teologa Piotra Nicole, który zajął się rozważaniem, czy w Paryżu znajdują się przynajmniej dwie osoby o jednakowej ilości włosów na głowie.

Problem przedstawia się następująco:

Najsilniej uwłosiony człowiek nie posiada na głowie więcej jak 80.000 włosów. To są rzeczy znane, bo włosy na głowie liczono już i szacowano i w podręcznikach lekarskich oraz w encyklopedjach znajdują się odnośne informacje.

Para bliźniaczo uwłosiona.

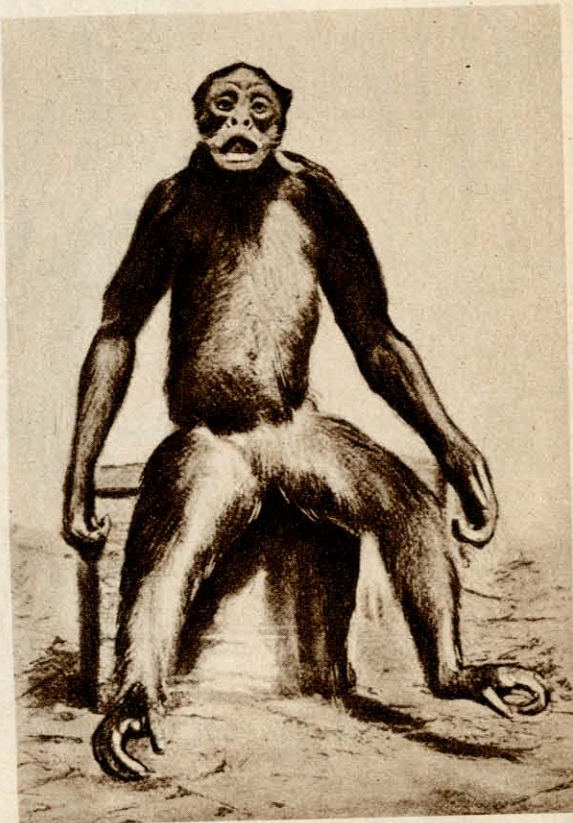
(Najczęściej rosną włosy blond, potem ciemne, najrzadsze zaś uwłosienie występuje u brunetów). Dla uproszczenia rachunku zaokrąglimy najgęstsze uwłosienie do liczby 100.000 włosów. Weźmy teraz z jakiegoś miasta sto tysięcy mieszkańców i przyjmijmy, że każdy z nich ma inną ilość włosów. Każda zatem głowa mieć będzie ilość włosów w granicach od jednego do stu tysięcy. Jeżeli weźmiemy jeszcze jednego mieszkańca z tego samego miasta, to o ile nie ma on głowy świeżo i bardzo dokładnie wygolonej, musi posiadać ilość włosów także w granicach od 1 do 100.000, a zatem musi nosić ilość włosów taką samą, jak jeden z owych poprzednio wybranych stu tysięcy.

Z tego wynika, że w mieście, które liczy 100.001 mieszkańców, musi się znajdować para ludzi o jednakowej liczbie włosów. Ile zatem jest w Polsce miast liczących ponad sto tysięcy ludności, w tylu miastach teoretycznie musi się znajdować minimalnie jedna para bliźniaczo uwłosiona. Warszawa, licząca ponad milion mieszkańców, posiada naturalnie dużo takich par bliźniaczych, albo nawet całe grupy jednakowej ilości włosów. Miasta: Łódź, Lwów, Poznań, Kraków, Wilno, Katowice, Bydgoszcz, Lublin, Sosnowiec, mogą się także szczycić podobnym stanem posiadania, choć już w znacznie mniejszych ramach.

W rzeczywistości jest niewątpliwie znacznie lepiej, gdyż uwłosienie głowy ludzkiej waha się w znacznie mniejszych granicach, w każdym jednak razie miasto, które liczy mniej mieszkańców niż najbujniejsza blondynka albo blondyn włosów na głowie, nie ma udowodnionego tytułu zaliczenia się do kategorii tak uprzywilejowanych miast. Chyba, że lokalny patriota wykaże to porachowaniem włosów.

Nowy małpolud.

W mało dostępnych okolicach Wenezueli, w dziewiczych lasach koło Rio Catacumbo, członkowie bawiącej tam ekspedycji geologicznej upolowali niesamowitą małpę. Małpa ta swoimi kształtami przypomina w wielu szczegółach człowieka, natomiast nie przypomina zupełnie żadnych znanych dotąd odmian małp, zbliżonych budową do budowy człowieka. Najciekawsze zaś

Antropoid z Wenezueli

jest miejsce pobytu owej małpy, prawie zupełnie niespodziewanie z punktu widzenia antropologii, tembardziej, że w z. r. koło Pekinu znaleziono szkielet, mający być owym poszukiwanym ogniwem przejściowym wedle teorii Darwina, że zatem w Chinach trzeba by szukać kolebki człowieka.

Ponieważ zarówno nowo-odkryty okaz jak i miejsce jego przebywania rzucić mogą nowe światło na teorię o pochodzeniu człowieka, dla przeprowadzenia dalszych badań i poszukiwań na miejscu ma być zorganizowana w Stanach Zjedn. nowa wyprawa naukowa, finansowana przez jedno z muzeów przyrodniczych N. Jorku.

Z pojęć o śmierci w średniowieczu.

Charakterystycznym dokumentem średniowiecznych pojęć o śmierci, panujących u nas, a analogicznych zresztą do powszechnie wówczas panujących wyobrażeń, jest poemat polski z XV wieku, p. t. „Rozmowa Mistrza ze śmiercią”, nieznanego autora, liczący około 500 wierszy, a utrzymany w formie dialogu między mistrzem Polikarphem a śmiercią.

W poemacie tym mistrz Polikarp prosił Boga, by mógł zobaczyć śmierć we właściwej jej postaci. Bóg wysłuchał prośby, i gdy Polikarp modlił się raz w kościele, śmierć ukazała się mu w swoich prawdziwych kształtach.

Otóż autor opisuje jej wygląd (niewątpliwie zgodnie z przedstawieniem śmierci przez średniowieczną ikonografię) w następujący realistyczny sposób.

U góry: Nadejście Antychrysta. U dołu: Taniec śmierci. (Drzeworyty wedle rys. M. Wohlgemutha z Schedla „Liber chronicarum”, r. 1493).

zapewne silnie przemawiający do wyobraźni ówczesnych czytelników:

Uzrał człowieka nagiego
Przyrodzenia niewieściego
Obrazą (twarzą) wielmi (bardzo) szkaradego
Łoktuszą (plachtą) przepasanego,
Chuda, blade, żółte lice
Łści się (łśni się) jako miednice,
Upadł ci jej koniec nosa
Z oczu płynie krwawa rosa,
Przewiązała głowę chustą
Jak sawojedz krzywoustą.
Nie było warg u jej gęby
Poziewając skrzyta zęby,
Mieci oczy zavracaając
Groźną kosę w rękę mając,
Goła głowa, przykra mowa,
Z wszech stron szkarada postawa,
Wypięła zębra i kości,
Groźno siecze bez litości (bez litości).

W dalszym dialogu śmierć opowiada o swoim pochodzeniu od chwili, gdy Adam w raju zjadł kawałek jabłka, a następnie chwali się wyliczaniem tych, których „zbawiła żywota”. Nikt się jej nie oprze, ani kanonicy, ani „plebani z tłustą szyją, którzy bardzo piwo piją”, ani panie i rozpustne niewiasty, ani nawet sędziowie.

Na zapytanie zaś mistrza Polikarpa, na co wobec jej wszechwładzy zdadzą się lekarze i zachwalane przez nich zioła, śmierć odpowiada:

Otoć każdy lekarz fałsi (łże),
Bowiem przeciw śmiertelnej szkodzie,
Nie pomogą jego maści.
Nie znajdzie zioła w ogrodzie.

Ówczesny sąd o lecznictwie nie był pochlebny.

Chiromnomja.

Dłoń i palce człowieka, ich kształt i proporcje, odzwierciedlają w pewnej mierze charakter i usposobienie danego osobnika, są one bowiem tak samo, jak cały organizm i różne jego części składowe, modelowane w ogólnych zarysach przez nasze instynkty i skłonności. Wyszukiwaniem tego związku między charakterem człowieka a kształtem jego ręki, t. j. *obserwowaniem ręki i wysnuwaniem odpowiednich wniosków z jej formy i cech charakterystycznych*, zaczęto się poważnie zajmować w najnowszych czasach i w ten sposób powstaje *nowoczesna właściwa chiromnomja*.

Termin ten był dawniej poniekąd równoznaczny z chiromancją, t. j. oboma słowami określano sztukę wróżenia z ręki. W takim znaczeniu jednak chiromnomja, jak i chiromancja opierała się na astrologicznych założeniach, wprowadzonych przez starożytnych Chaldejczyków i żydów, że gwiazdozbiory i planety oddziałują na człowieka i części składowe jego organizmu. Dzisiaj natomiast chiromnomja opiera się na zasadzie, że *konstrukcja psychiczna człowieka wybija się piętno na jego organizmie*, a zatem także i na jego ręce.

Dotychczasowe wyniki studiów chiromnomicznych streszczają się w następujących tezach:

Cechy ręki.

Na ogół *wielka dłoń z krótkimi palcami* oznacza przewagę cielesności, a *wielka dłoń z długimi palcami* — przewagę duchowości.

Ręka *szeroka* oznacza ideologię, energię, żywioł i pewną popędliwość. Ręka *wielka* jest ręką ludzi pozytywnych, małodusznych, bez wyobraźni. Ludzie wrażliwi i nonszalancy mają rękę

miękką, ręka *twarda* oznacza wielką aktywność. Ręka *pomarszczona* jest znakiem życzliwości i towarzyskości. Ręka *wklęsła* oznacza, że dany osobnik nie dojdzie do celu bez trudu i walki. Ręka *wypukła* zapewnia powodzenie, zwłaszcza finansowe. Jeżeli jest *prawie gładka* i bez linii, cechuje osoby posiadające zimną krew i mało wrażliwe, jeżeli zaś *bardzo polinowana* — jest dowodem nadzwyczajnej nerwowości i skłonności do samoudręki.

Typy palców.

Rozróżniamy głównie *cztery typy palców*: śpiżaste, czworoboczne, łopatkowate i stożkowate.

Palce *śpiżaste* posiadają poeci, szaleńcy, pazerzy, ludzie zmanierowani, palce bardzo silnie śpiżaste cechują fanatyków religijnych, utopistów, bohaterów romantycznych, oraz błagierów. Po palcach *czworobocznych* można rozpoznać skłonność do jasności sądów, sprawiedliwości, porządku, prostoty i poczucia obowiązku aż do najwyższej skrupulatności. Palce *łopatkowate* oznaczają zamiłowanie do ruchu, sportów, zdolność do wynalazków mechanicznych i wojowniczość, a nawet rewolucyjność. Palce *stożkowate* łączą w sobie własności palców śpiżastych i czworobocznych; są to palce osób harmonijnych, miłych, wyrozumiałych.

Na ogół palce *krótkie* cechują dobrych włodarzy i organizatorów, palce *długie* charakteryzują osoby posiadające dobry smak, zręczność, dokładność i zamiłowanie w etykiecie, znamionują one osoby wrażliwe, które się łatwo byle czem zrażają. Palce *węzłowate*, t. j. nieco zgrubiałe w stawach, są właściwością ludzi zastanawiających się nad wszystkim. Ludzie posiadający palce *gładkie*,

bez węzłów, nie lubią długich kalkulacji i rozważań, szybko i odruchowo decydują o wszystkim. Wreszcie palce *grube u podstawy* cechują ludzi zmysłowych, zamiłowanych w wygodach i uciechach życia, silniejsze zaś zgrubienia charakteryzują rozpustników.

Poza tem każdy palec wzięty osobno odpowiada różnym właściwościom. I tak: Jeżeli *falanga wielkiego palca z paznokciem* jest *długa*, oznacza energję i wolę posuniętą aż do ostateczności. Jeżeli ta falanga jest *średniej długości*, oznacza bierność, jeśli jest *krótka* — brak zdecydowania, nierówność nastrojów, brak woli i łatwe popadanie w rozpacz, gniew lub melancholję, jeżeli wreszcie jest *nabrzmiata*, oznacza człowieka impulsywnego.

Druga *falanga* jest oznaką rozumu, jeżeli jest *długa*, nielogiczności — jeżeli jest *krótka*.

Wielki palec odwrócony w tył oznacza szczerobliwość aż do rozrzutności.

Palec *wskazujący długi* jest cechą ambitnych, pysznych, protektorów, zwolenników wystawności. Palec *środkowy długi* oznacza smutek, spleen, trwogę połączoną z dumą i chorobliwą obawą śmieszności, nadto charakteryzuje brak zaufania w siebie. Palec *środkowy szeroki* albo *łopatkowaty*, oznacza skłonność do rewoltowania i sceptycyzmu. Palec *serdeczny długi* jest palcem artysty. Jeżeli jest *dłuższy niż palec wskazujący*, mówi, że zamiłowanie do sztuki jest większe od ambicji. Jeżeli jest *równie długi jak palec środkowy*, oznacza zamiłowanie do ryzyka i niezwyk-

łych przygód. Wreszcie palec *mały długi* jest palcem ludzi sumiennych i żądnych nauki, obdarzonych zdolnościami w pojmowaniu i przyswajaniu sobie wiedzy, wielką na ogół zręcznością w prowadzeniu interesów, wymową i zmysłem handlowym.

Paznokcie.

Paznokcie *proste* oznaczają pewność siebie i stałość, *skręcone i tępe* — nieuznawanie zależności i drapieżne instynkty, *krótkie* — lubowanie się w ironizowaniu, skłonność do szykanowania i gniewliwość, a poza tem wróżą długowieczność. *Małe* oznaczają zmysłowość, *miękkie* — słabość, pokryte *białymi punktami* cechują nerwowość i wróżą szczęście. Jeżeli są *twarde i skrzywione*, to znak ambicji i złośliwości, jeżeli *śpiżaste*, to dowód lenistwa. *Plaskie i szerokie*, jakoteż *niewiele przypłaszczone* cechują człowieka podstępного. *Stożkowate* oznaczają zamiłowanie do piękna, prawdy i dobra. *Rowkowane* są paznokciami nerwowców, *bardzo wypukłe* są charakterystyczne dla ludzi cierpiących chronicznie na płucą, wreszcie *długie* należą do ludzi skrupulatnych i trwożliwych.

Dodać jeszcze należy, że ozdrowieńcy mają paznokcie *kruche i łamliwe*, paznokcie z *delikatnymi kreskami* powierzchownymi, ściśniętymi są charakterystyczne dla artretyków, a *silniejsze bruzdy* są oznaką trwałych cierpień fizycznych.

Ludzi mających paznokcie *ciemne i długie*, albo *szare i blade*, należy unikać: są niebezpieczni.

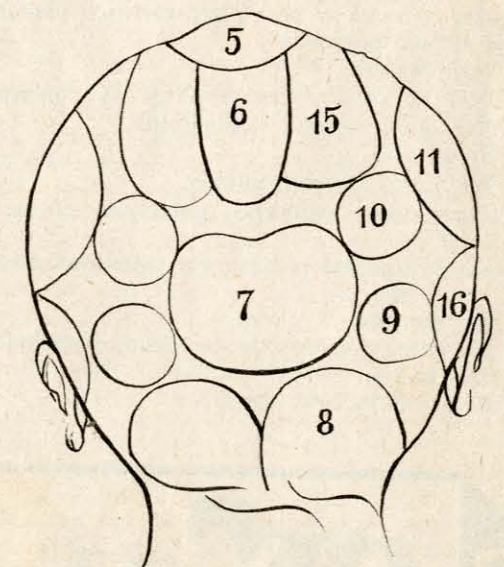
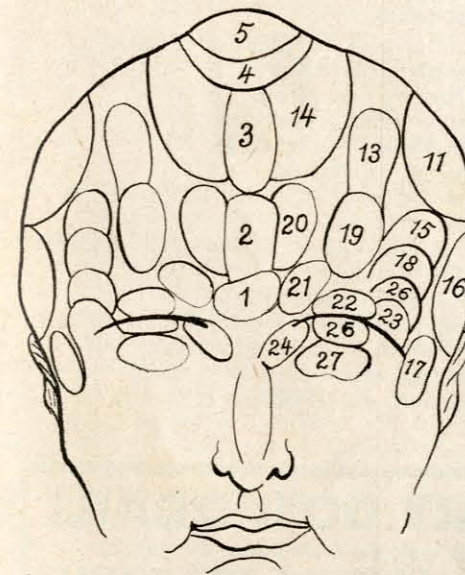
Zasady frenologii.

Od wieków już starają się ludzie dopatrywać w budowie czaszki śladów związku z inteligencją czy poszczególnymi uzdolnieniami. Zbudowano w tym kierunku szereg różnych teorii, popartych

powoduje równoległe dobre wykształtowanie mózgowe odnośnych cech psychicznych. Z wypukłości zatem na czaszce, zależnie od ich położenia, można wysnuwać odpowiednie wnioski o uzdol-

Ręce													
	Wielka dłoń, krótkie palce.	Wielka dłoń, palce długie	Szeroka dłoń	Wąska dłoń.	Miękka	Zmarszczona	Wklęsła	Wypukła	Gładka, bez linii	Bardzo polinowana			
Palce badane osobno													
	Szpiczaste	Czwonoboczne	Łopatkowate	Stożkowate	Krótkie	Długie	Bardzo długie	Węzłowate	Gładkie	Grube u podstawy			
Palce badane razem													
	1.sza falanga długa	2ga falanga szeroka	1.sza falanga krótka	1.falanga nabrzmięta	2.falanga długa	2.falanga krótka	Palec wskazujący długi	Palec środkowy długi	Palec środkowy szeroki	Palec serdeczny długi	Dłuzszy niż wskazujący	Równy środkowemu	Maty długi
Paznokcie													
	Proste	Skręcone	Krótkie	Mate	Miękkie	Szpiczaste z białym tem punktem	Twarde i skrzywione	Szpiczaste	Plaskie i szerokie	Nieco przypłaszczone	Stożkowate	Rowkowane	Bardzo wypukłe

Charakterystyczne typy ręki, palców i paznokci.

mniej lub bardziej zasłużonymi nazwiskami ich twórców, wszystkie one jednak nie przyniosły dotąd rzeczywistych wartości.

Założeniem frenologii jest teza, że w wyraźne wysklepienie kostne jakiegoś miejsca na czaszce

nieniu, o właściwościach charakteru oraz przyrodzonych skłonnościach danego osobnika.

Na zamieszczonym tutaj rysunku różne części czaszki oznaczone są liczbami, którym odpowiadają charakterystyki zestawione na poniższej ta-

Zmartwychwstanie na sąd ostateczny.
Fresk Łukasza Signorellego (r. 1441–1523) w katedrze w Orvieto we Włoszech.

belce frenologicznej. — Charakterystyki te, nie wchodząc zresztą w ocenę ich wartości, przedstawiają się następująco:

- 1) Jasny umysł.
- 2) Żyłka prawnicza, zamięłowanie do porównań.
- 3) Moralność, słodycz w obejściu.
- 4) Religijność.
- 5) Wierność, umysł rezolutny.
- 6) Arogancja, despotyzm, skłonność do egzaltacji.
- 7) Miłość ogniska rodzinnego, skłonność do melancholji.
- 8) Zmysłowość.
- 9) Brawura, zamięłowanie do ruchu, dyskusyj.
- 10) Filantropja.
- 11) Melancholja, brak decyzji.
- 12) Próżność, miłość własna, chęć zaszczytów i honorów.
- 13) Zamięłowanie do piękna, egzaltacja.
- 14) Talent do naśladowania.
- 15) Skąpstwo i zazdrość.
- 16) Umysł dziki, nieokiełzany.
- 17) Zdolności do mechaniki.
- 18) Finezja, złośliwość.
- 19) Zimna krew.
- 20) Głęboki umysł.
- 21) Umysł niestały, zamięłowanie do podróżowania.
- 22) Dobry smak.
- 23) Zdolności matematyczne.
- 24) Pamięć mimiczna twarzy i miny ludzi.
- 25) Wymowa, łatwość retoryczna.
- 26) Muzykalność.
- 27) Zdolność do języków.

DOBRY GOSPODARZ

używa stale jako dodatku do paszy

KWIZDY PROSZKU DLA BYDŁA.

do naclerania

KWIZDY FLUIDU RESTYTUCYJNEGO

w aptekach i drogerjach, gdzie niema wprost:

Aptekarz Drancz i Ska Bielsko

Sport polski w r. 1929.

Sport na Powszechnej Wystawie Krajowej.

Zorganizowana w r. 1929 Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu była potężnym bodźcem do urządzenia na jej terenach szeregu imprez sportowych. — Na zdjęciu naszym samochody zebrane na arenie P. W. K., które brały udział w konkursie elegancji, zorganizowanym przez Wielkopolski Automobilklub.

Po pierwszym udalym występie naszych reprezentantów w sporcie na Olimpiadzie w Amsterdamie 1928 r. musiały przyjść owoce ich pracy w następnych latach. I właśnie pierwszy rok poolimpijski, t. j. 1929, można nazwać okresem, który przyniósł nam już piękne wyniki na arenie międzynarodowej w całym szeregu gałęzi sportów, dzięki przygotowaniom, poprzedzającym nasz występ na ostatniej Olimpiadzie. Kiedy jednak w poprzednich latach zwycięstwo naszych reprezentantów w konkurencji zagranicznej było rzadko notowanym zjawiskiem i to w nielicznych tylko gałęziach sportu (najczęściej hippika lub piłka nożna), to obecnie możemy stwierdzić pod tym względem ogromny postęp we wszystkich dziedzinach.

W hokeju lodowym jesteśmy w stanie konkurować z najlepszymi nawet w Europie, podobnie i w narciarstwie, a w hippice rywalizować możemy z każdą narodowością świata. Wybijamy się na pierwsze miejsce z pośród zespołów amatorskich w piłce nożnej Środkowej Europy; w lekkiej atletyce, wioślarstwie i szermierce stajemy na pierwszym miejscu wśród Słowian, powoli prześcigamy naszych dotychczasowych rywali Rumunów i Jugosłowian, a równamy się z naszymi, niedawnymi mistrzami, Czechosłowakami.

Również w dziedzinie organizacyjnej możemy się poszczycić nie byle jakimi sukcesami. Dzięki zaszczytnym wynikom, uzyskanym na Olimpiadzie w Amsterdamie, powierzono nam organizację międzynarodowych zawodów o mistrzostwo Europy w narciarstwie i wioślarstwie. Już w tych dwu gałęziach sportu oficjalnie zadokumentowano naszą legitymację do urządzania wielkich zawodów międzynarodowych. Trzeba przyznać, iż wywią-

zaliśmy się ze swego zadania znakomicie, co stwierdziły tak liczne głosy prasy zagranicznej i przedstawiciele międzynarodowych związków sportowych. W ślad za temi dwoma gałęziami sportu przyjdzie kolej na inne; już teraz przesądzonem jest, iż w najbliższym roku doczekamy się powierzenia nam organizowania zawodów o mistrzostwo Europy w hokeju lodowym, gdzie dzięki naszej reprezentacyjnej drużynie zajmujemy tak silne stanowisko.

Z drugiej strony nie wolno nam niezauważyć, iż w pierwszym rzędzie doskonałych zawodników europejskich mamy tylko bardzo nieliczne jednostki. Lista najlepszych naszych reprezentantów, których zaliczyć można do czołowych w Europie, jest jeszcze niestety bardzo szczupła. Winno to być tylko bodźcem dla nas do dalszej pracy, jeśli się zmierzyc chcemy z innemi państwami, które rozporządzają olbrzymimi rezerwoarami doskonałych, wieloletnią pracą wyprodukowanych zawodników. Dalsze przeto wyniki, poparte przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, wciągający masowo całe społeczeństwo w szeregi zawodników i sportowców ułatwią nam odrobić w szybkim czasie zaniedbania niewoli i wywalczyć należne nam stanowisko w międzynarodowym świecie sportowym. Praca ta ma przed sobą jeszcze u nas wiele do zdziałania, gdyż mimo wszystko zagadnienie rozwoju fizycznego znajduje jeszcze stosunkowo za mało zrozumienia wśród szerszego społeczeństwa.

Prowadzona jednak w całym kraju intensywnie akcja w kierunku wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego narodu daje jak najlepsze rezultaty i pozwala dobre na przyszłość rokować nadzieje.

Narciarstwo.

Po pięknych sukcesach naszego sportu na Olimpiadzie zimowej w St. Moritz w r. 1928 ożywiło się niezwykle w naszym narciarstwie w kraju,

Prezydent Rzpltej na zawodach narciarskich.

Znaczenie sportu i rozwoju wychowania fizycznego dla społeczeństwa docenia w całej pełni Głowa naszego państwa, P. Prezydent Rzpltej, prof. Ignacy Mościcki, który interesuje się najważniejszymi zawodami w kraju. — W szczególności P. Prezydent, sam będąc narciarzem, brał żywy udział w zeszłorocznych, międzynarodowych zawodach narciarskich w Zakopanem.

Na historycznej mecie.

Jest nią „Wileznik” w Zakopanem, skąd następował start najważniejszych konkurencji w zawodach narciarskich naszego kraju, tam zarazem znajdowała się i meta. Z okazji mistrzostw Europy zebrały się na „Wilezniku” (odpowiednio urządzonym (trybuna, łoża dla P. Prezydenta Rzpltej, przedstawicieli dyplomacji i t. d.) tłumy widzów, a zawodnicy wjeżdżali jakby w barwną aleję przybraną we flagi wszystkich państw, których przedstawiciele brali udział w zawodach.

zwłaszcza, iż spotkał je zaszczyt tego rodzaju, jak powierzenie mandatu organizowania mistrzostw Europy w r. 1929 w Zakopanem.

Te fakty spowodowały, iż sport narciarski wznosił się w ciągu ubiegłych miesięcy na niebywałe wyżyny i śmiało nazwać można rok 1929 przełomowym w tej gałęzi naszego sportu. Obok poważnych już centrali sportów zimowych, jak Zakopane, Krynica, Lwów, Bielsko, Wilno itp. słyszało się w ub. roku też o nowych silnych środowiskach tego sportu, jak N. Targ, Żywiec, Barania Góra, Zwardoń, Jordanów, Gorlice itd. — Nawet Poznań, dzięki wyjątkowym w roku ub. warunkom śnieżnym oglądał zawody narciarskie, biegowe. To też obok mistrzostwa Polski, rozgrywanego corocznie w Zakopanem w konkurencji międzynarodowej od r. 1926 dał się spostrzec niezwykle żywy ruch w kraju, wyrażający się m. in. w mistrzowskich zawodach także i w innych ośrodkach, które miały również swoich mistrzów, jak Br. Czech (Zakopanego), Żytkowicz (Krynicy), Król (Lwowa), Z. Rajski (N. Targu) i t. p.

Również i pod względem występu na terenie zagranicznym nie pozostaliśmy w tyle. I mimo, iż uwaga naszych władz i towarzyszt narciarskich była pochłonięta międzynarodowymi zawodami o mistrzostwo Polski w Zakopanem, to jednak starczyło czasu i funduszy na obesłanie sześciu poważnych imprez zagranicznych, gdzie nasi reprezentanci zdobyli dwa mistrzostwa i świetne nast. wyniki niekiedy w najpotężniejszej konkurencji świata.

21 stycznia w biegu 18 klm. zwycięża Br. Czech w czasie 1:07,44 Ottokara Nemeckego

Patrol polski narciarski na międzynarodowych zawodach w Zakopanem.

Piękną niespodziankę zrobił na międzynarodowych zawodach narciarskich nasz patrol wojskowy (pod dowództwem por. Kasprzyka, 21 p. a. p.). Na zdjęciu moment zjeżdżania patrolu ze stoków Kopy Królewskiej na Halę Gąsienicową.

i Norwega Ruuda. W biegu złożonym znalazł się Br. Czech na drugim miejscu po Ruudzie a przed O. Nemeckym.

Nie poszczęściło się naszym narciarzom 17—18 II. na mistrzostwach republiki Czechosłowackiej w Strbske Pleso, gdzie wyniki ich wypadły całkiem nieszczerólnie, ale zato rewanż ich wypadł znakomicie w dn. 26—28 lutego na mistrzostwie H. D. W., które zdobył Br. Czech, bijąc tegorocznego mistrza Niemiec, Muellera i wielokrotnego mistrza Czechosłowacji, Burkerta.

Dn. 22 lutego w Brasso zdobywa utalentowany narciarz Krynicy, Żytkowicz Władysław tytuł mistrza Rumunii, a drugie po nim miejsce w biegu złożonym Lankosz (K. T. N.), mimo silnej konkurencji czeskiej, jugosłowiańskiej i rumuńskiej.

Godnem zakończeniem naszego sezonu był start naszych wybrańców w Finlandji, która po raz pierwszy zobaczyła u siebie przedstawicieli naszego narciarstwa. Wyniki takie, jak dn. 9—12 III. w Lathi dziewiąte miejsce w biegu 15 klm. Br. Czecha, a jedenaste Karola Szostaka, siódme Czecha w skoku a dziewiąte Szostaka, dalej piąte miejsce w konkursie otwartym Czecha, a przede wszystkim drugie miejsce Czecha w konkursie skoków w Helsingforsie (przyczem zawodnik nasz otrzymał za swój skok, jako najpiękniejszy dnia, najlepszą notę w stylu) to największy triumf naszego narciarstwa na zagranicznej skoczni.

Mistrzostwa narciarskie Europy w Zakopanem.

Największym jednak bezsprzecznie wydarzeniem sportowym w Polsce były w ciągu ub. roku międzynarodowe zawody narciarskie o mistrzostwo Europy w Zakopanem. Wprawdzie oficjalnie nie noszą one tytułu mistrzostw, tylko zawodów Międzynarodowej Federacji Narciarskiej,

jednakowoż odgrywają w zupełności rolę tego rodzaju konkurencji i za taką są powszechnie w świecie sportowym uważane. O rozmiarach tej gigantycznej imprezy świadczy fakt, iż na starcie zjawili się przedstawiciele 15 państw tj. Anglii, Austrii, Czechosłowacji, Finlandji, Francji, Jugosławji, Lotwy, Niemiec, Norwegji, Polski, Rumunii, Szwajcarii, Szwecji, Węgier i Włoch, przyczem ilość samych zawodników zagranicznych dosięgła imponującej liczby 200! Gdy weźmiemy pod uwagę jeszcze, iż równocześnie stawili się i nasi zawodnicy niezwykle licznie, a łącznie z tem nastąpił zjazd wielkiej ilości widzów i gości do Zakopanego, tak z kraju jak i zagranicy (przedstawiciele prasy zagranicznej, związków międzynarodowych itp.), a także i reprezentantów władz, to nie będzie przesadą stwierdzenie, iż impreza ta przewyższyła wszystkie, dotychczas urządzane w kraju zawody sportowe.

Nie zawiedliśmy się i na naszych zawodnikach; strona sportowa bowiem, jeśli idzie o naszych wybrańców, przewyższyła pod każdym względem nasze oczekiwania. Pierwsze miejsce Br. Czecha w biegu zjazdowym (w którym Skandynawowie jeszcze udziału nie biorą) i jego zwycięstwo nad wybitnymi przedstawicielami Szwajcarii i Anglii, zwycięstwo Bronisławy Staszek-Polankówniej w biegu pań nad zawodniczkami Czechosłowacji (startowały tylko Polki, Czeszki i jedna zawodniczka szwajcarska), a przede wszystkim czwarte miejsce Br. Czecha w biegu złożonym o mistrzostwo Polski jest sukcesem olbrzymim. Nabiera on dopiero znaczenia, jeśli się wzię, iż przed Czechem było tylko dwóch Norwegów i jeden Finlandczyk. Br. Czech znalazł się w kolejności państw na trzecim miejscu, a na pierwszym wśród państw Środkowej Europy. Poza Czechem znalazł się jeszcze długi szereg Skandy-

nawów, Niemcy, Szwajcarzy, Szwedzi, Czechosłowacy, Włosi i Rumuni. Również i w ostatniej konkurencji, tj. w otwartym konkursie skoków dziesiąte miejsce Br. Czecha jest pięknym wynikiem.

Na zakończenie wreszcie wspomnieć musimy, iż w ramach międzynarodowych zawodów odbył się także międzyarmijny bieg patrolowy na przestrzeni 28 klm. przy udziale patrolów czechosłowackiego, fińskiego, francuskiego, jugosłowiańskiego, polskiego i rumuńskiego. Zawody te zakończyły się pełnym powodzeniem naszych wybrańców, którzy w składzie por. Kasprzyk Artur (21 pap.) jako komendant, kpr. Pawluśkiewicz Jan (3 psp.), strzelec Skupień Jan (3 psp.), szer. Kuraś Józef (5 dyon samochodowy) i strzel.

Fragment z biegu zjazdowego na międzynarod. zawodach narciarskich. Bieg zjazdowy był jedną z konkurencji, w której odnieśliśmy piękne sukcesy. — Na zdjęciu naszym widzimy drugiego po Czechu, najlepszego zawodnika w tym biegu. Andrzeja Krzeptowskiego I (Nr. 38) na terenie Hali Gąsienicowej.

Zaszczytny debiut polskiego narciarza w Finlandji.

Najzaszczytniejszym występem naszego narciarza na terenie zagranicznym i zarazem pierwszym na terenie Finlandji były wyniki uzyskane tamże przez Br. Czecha w r. 1929. — Zdjęcie nasze przedstawia powyższego zawodnika w konkursie skoków w Lahti (Finlandja).

Hrywniak Józef (1 psp., jako strzelec zapasowy) zdobyli zaszczytne, drugie miejsce, po zwycięskim patrolu fińskim. Wynik dla nas bardzo pomyślny, ponieważ naszymi przeciwnikami byli narciarze armji, gdzie sport ten jest uprawiany oddawna, jako dział wyszkolenia wojskowego.

Naogół impreza ta, pierwsza pod względem rozmiarów w sporcie polskim, udała się znakomicie i miała wielki sukces propagandowy, popularyzując szeroko w świecie sport narciarski jak i centralną siedzibę jego, Zakopane, co nie pozostanie bez dodatniego wpływu na dalszą pracę P. Z. N.

Najdłuższy skok na Krokwi.

Najlepszy wynik, jeśli idzie o długość skoku (choć z upadkiem), osiągnął Zygmunt Ruud (Norwegja) na międzynarod. zawodach narciarskich w Zakopanem. — Na zdjęciu widzimy Ruuda w powyższym skoku długości 71 i pół mtr.

Program zawodów narciarskich na rok 1930.

26 i 28 XII 1929 konkursy skoków w Zakopanem; 1 I 1930 sztafeta 5x10 km w Zakopanem; 4-6 I pokaz sportów zimowych w Krynicy; 4 I międzynarodowy konkurs skoków w Zakopanem; 6 I międzynarodowy konkurs drużynowy skoków w Krynicy; 12 I konkurs skoków w Zakopanem; 18 i 19 I zawody o memoriał śp. Woycieckiego w Zakopanem; 18 i 19 I mistrzostwa okręgu Podhalańskiego w Zakopanem; 26 I mistrzostwa okręgu Podhalańskiego i Warszawskiego; 23-26 I mistrzostwa okręgu Lwowskiego w Zakopanem; 26 I zawody lokalne w Krynicy; 1-2 II mistrzostwa młodzików w kraju; 6-9 II mistrzostwa okręgu Śląsko-Krakowskiego; 8-9 II zawody międzyklubowe w Zakopanem; 9 II bieg turystyczny Krynica-Zegiestów; 11-16 II międzynarodowe mistrzostwa Polski w Zakopanem (bieg 50 km, zjazdowy, pań, 18 km i skoki); 22-23 II międzyklubowe zawody w Zakopanem; 22 II-3 III zawody FIS. w Oslo; 2 III bieg tatrzański w Zakopanem.

Wicemistrz Polski w hokeju na lodzie.

Druga drużyną najsilniejszą w Polsce została w ub. roku lwowska Pogoń, która potrafiła się wysunąć przed Legię.

Hockey na lodzie.

Druga najpoważniejsza u nas gałąź sportów zimowych, t. j. hokej na lodzie, może się poszczycić, podobnie jak i narciarstwo, największymi bodaj sukcesami w ciągu swych lat istnienia. Dzięki mocniejszym, jak w latach ubiegłych, podstawom organizacyjnym, zdołał Polski Związek Hokeja na lodzie przeprowadzić w tym roku składnie mistrzostwa Polski w Krynicy na torze Krynickiego Towarzystwa Hokejowego oraz zorganizować pierwszy na ziemiach polskich, międzynarodowy turniej z udziałem Pogoni, Legji, Teamu wiedeńskiego i mistrza Węgier B. K. E. (Budapeszt) oraz AZS. (Warszawa). Turniej ten zakończył się zaszczytnym zwycięstwem naszego mistrza AZS-u, drugie miejsce zajął BKE, a trzecim podzielili się wiedeńczycy i Pogoń.

Największym triumfem naszego hokeju był udział i wyniki naszej drużyny w mistrzostwach Europy w Budapeszcie. Poprzedziła je nieszczęśliwa wyprawa do Szwajcarii, gdzie nasi hokeiści

Z międzynarod. turnieju hokejowego w Krynicy.

Fragment z turnieju, który zakończył się zwycięstwem AZS. (Warszawa) w finale nad B. K. E. (Budapeszt).

ponosili jedną porażkę za drugą. Był to jednak dobry dla nich trening do mistrzostw Europy w Budapeszcie. Tu zwyciężają oni Szwajcarję 2:0, Austrię 3:1 i dostają się do finału z Czechosłowacją, której ulegają dopiero po przedłużeniu i przy mało szczęśliwej grze w stosunku 1:2.

Dzięki tym rezultatom Polska została po raz pierwszy w hokeju wicemistrzem Europy, co świadczy wymownie o wysokim poziomie gry naszych reprezentantów. Poczynione w ciągu ub. roku wstępne prace organizacyjne, celem urządzenia odpowiednio toru w Krynicy, jak i budowa toru sztucznego w Katowicach rojącej tej gałęzi sportu u nas piękną przyszłość.

Kalendarzyk zawodów hokejowych w sezonie nadchodzącym przedstawia się nast.: od 28 grudnia 1929 r. do 3 stycznia 1930 r. międzynarod. turniej w Krynicy. — W styczniu (10-12) turniej hokejowy w Zakopanem, następnie tournée drużyny polskiej na mistrzostwa Europy w Chamonix. W lutym od 1-8 międzynarod. turniej hokejowy w Zakopanem, od 17-23 II-gie mistrzostwa Polskie w Krynicy.

Z międzynarod. turnieju hokejowego w Krynicy. Moment z meczu Legia (Warszawa)—B. K. E. (Budapeszt).

Wioślarstwo.

Obok narciarstwa i wioślarstwo może się u nas szeregować, iż jest drugą gałęzią sportu, które do-
czekało się takiego uznania ze strony zagra-
nicznych związków państwowych, iż przypadł mu
zaszczyt urządzenia w r. 1929 *mistrzostw Europy*.
Regaty powyższe odbyły się na torze w *Brdy-
ujściu* przy udziale osad *Włoch, Szwajcarii, Ho-
landji, Belgji, Czechosłowacji, Francji, Danji,
Hiszpanji, Jugosławji i Polski*. Wynik ich był
dla nas *pomyślny*, gdyż zajęliśmy w tak silnej
konkurencji międzynarodowej w ogólnej klasyfi-
kacji *czwarte miejsce* po *Italji, Szwajcarii i Ho-
landji*. Organizacyjnie
zdaliśmy egzamin znako-
micie, albowiem o naszej
impresji jak i przygoto-
waniu tejże wyrażała się
zagranica z bardzo wiel-
kiem uznaniem.

Drugim sukcesem mię-
dzynarodowym jest zwy-
cięstwo naszej *czwórki
pań* (Warszawski Klub
Wioślarów) nad osadą
londyńską „*Ace Ladies
Rowing Club*“ odniesio-
ne w Warszawie, osada
angielska jednak nie na-
leży do najsilniejszych
w swoim kraju.

Obok regat wioślar-
skich o mistrzostwa Eu-
ropy odbyły się także
doroczne *mistrzostwa*

Z międzynarod. regat wioślarek w Warszawie.

W dn. 15 września ub. roku odbyły się po raz pierwszy
w Warszawie międzynarodowe regaty wioślarek z udziałem
jednej z osad londyńskich. W regatach tych wyróż-
niła się osada czwórki z Kalisza, którą przedstawia nasze
zdjęcie. — Na sterze Jadwiga Kraucka, dalej siedzą:
Anna Bencke, Anna Hemplówna, Jadwiga Zawadzka
i Hilda Messówna.

Z regat wioślarskich o mistrzostwo Europy.

Największą imprezą wioślarską w kraju były regaty
wioślarskie o mistrzostwo Europy, urządzone w dn. 17
i 18 sierpnia 1929 r. w Bydgoszczy na torze w *Brdy-
ujściu*. Zdjęcie nasze przedstawia (u góry) zwycięska
dwójkę włoską, oraz widzów na trybunach, mieszczą-
cych 3.000 widzów, jakoteż tłumy publiczności, obserwu-
jące z brzegu przebieg regat.

Polski również w Bydgoszczy. Przyniosły one
pełny triumf osadom *poznańskim*, które wydarły
supremację z rąk dotychczas bezkonkurencyjne-
go *Warszawskiego Towarzystwa Wioślarstwa*.
W biegu jedynek dominowali *krakowianie*.

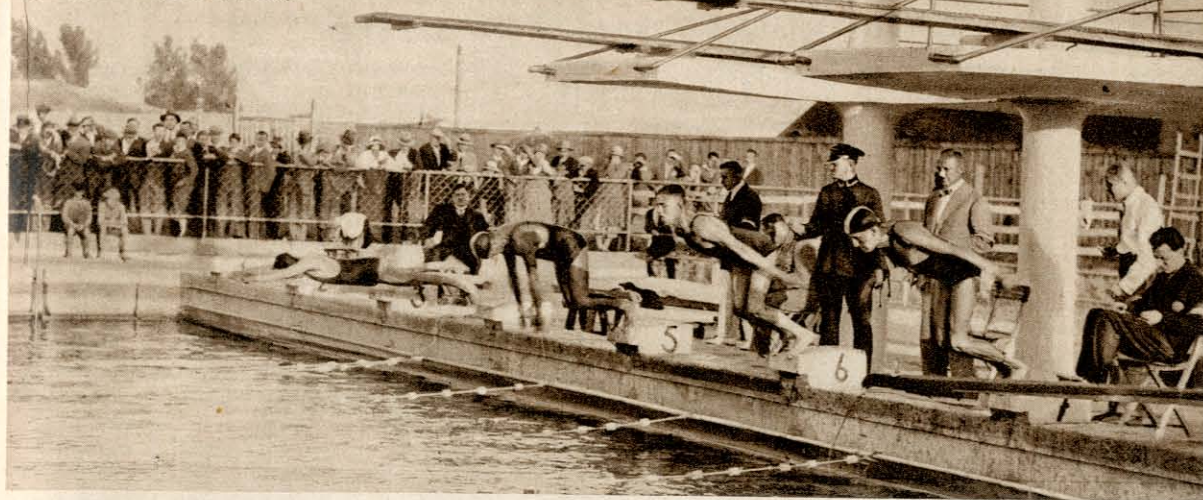
Na zakończenie wspomnieć musimy o torze re-
gatomym w *Brdyujściu*. Po dokonaniu powięk-
szeniu zezwala on obecnie na równoczesny start
6 łodzi i zaliczany jest do *najuspanialszych to-
rów Europy*. Posiada on szereg nowoczesnych
urządzeń, jak np. schron dla łodzi, szatnie i t. p.

Kalendarz międzyn. regat wioślarskich na r. 1930.

Dotychczas ustalono nast. program regat na r. 1930:
15 maja wyścigi ósemek
na Dunaju w Wiedniu;
15 i 16 czerwca regaty
w Budapeszcie, Frankfurcie
n. Menem albo w Duisbur-
gu; 21 i 22 czerwca mię-
dzynarodowe regaty w Ber-
linie (Grünau); 28 — 30
czerwca regaty niemieckie
w Frankfurcie n. Menem
albo w Duisburgu; 5 i 6 lip-
ca międzynarodowe regaty
we Wiedniu, Lipsku i Mann-
heimie; 12 i 13 lipca wy-
ścigi ósemek w Hamburgu;
19 i 20 lipca międzynaro-
dowe regaty w Moguncji oraz
w Velden i Gmunden
regaty wioślarskie o mistrzo-
stwo Austrii; 3 i 4 sierp-
nia regaty w Lundenburgu.
W połowie sierpnia mi-
strzostwa Europy i 7-go
września jesienne regaty
w Wiedniu.

Mecz pływacki Belgja—Polska.

Urządzony w nowowybudo-
wanej w roku 1929 pływal-
ni w Warszawie. — Zdjęcie
przedstawia fragment z po-
wyższego meczu, a miano-
wicie start biegu na 1.500 m.
Skaczą (od lewej ku prawej):
Boone (Belgja), Kot, zwy-
cięzca (Polska), Couvert
(Belgja), Matysiak (Polska).

Pływanie i piłka wodna.

Pod chlubnym zna-
kiem postępu upłynął
ubiegły sezon pływacki w
naszym kraju. Tytu re-
kordów (26) i tak lic-
nego startu pływaków nie
zanotował dotąd żaden
rok w naszym ubogim je-
szcze sporcie pływackim.
Mimo bowiem porażki
w „*Trójmecz Słowiań-
skim*“, gdzie ustąpić mu-
sieliśmy nietylko Cze-

chom, ale nawet *Jugosłowianom*, przyszła na-
stępnie przegrana w meczu z Belgją, ale w tak
małym stosunku 96:79, iż ta sukcesem naszych
pływaków musi być już nazwaną.

Na czoło naszych pływaków wybił się bez-
konkurencyjny *Bocheński* (AZS. Warszawa), któ-
ry przebywa na studjach w Belgji, gdzie czyni
ciągle postępy i bije raz po raz rekordy krajowe.

Jeśli idzie jednak o ilość rekordów, to na
pierwszym miejscu trzeba postawić Kota (AZS.
Lwów) z ilością 10, atoli pod względem wartości
wyżej cenić trzeba wyniki *Bocheńskiego*.

W konkurencjach kobiecych rok ubiegły nie
przyniósł większych postępów, wprowadzić przy-
były nowe rekordy *Schmidtówny, Reicherówny*
i *Nowakówny*, ale zato zawiodły tak znane za-
wodniczki, jak *Kajzerów-
na, Fitzówna, Traćowa i i.*

Zato w skokach wybiły
się szczególnie w ub. ro-
ku dwie doskonałe zawo-
dniczki, jak *Schnatzkó-
wna* (B. B. S. V. i *Schlesin-
gerówna* (Cracovia).

W roku ubiegłym za-
kończyła się wreszcie
pięcioletnia walka o pu-
har M. S. Wojsk, które
ufundowało go dla tego
klubu, który w okresie lat
1925—1929 poszczyci się
najlepszymi wynikami w
sporcie pływackim. Pu-
har zdobył *AZS. Warsza-
wa*), na drugim miejscu
znalazł się Klub Pływa-
ków Giszowicz-Nikisz-
owicz z Górnego Śląska.

Gorzej zato przedsta-
wia się nasza *piłka wod-*

U góry:

K. Bocheński

(AZS. Warszawa), najlep-
szy pływak polski i re-
kordzista na 100 i 200 m.
stylem dowolnym.

Na prawo:

K. Nowakówna

(Cracovia), mistrzyni Pol-
ski w pływaniu i rekor-
dżistka na 100 mtr. w pły-
waniu na wznak.

na, tu mamy mało ośrodków tego sportu, a zarazem klubów, któreby się tą gałęzią zajmowały. Mistrzem Polski została ponownie krakowska *Makkabi*. Nasza reprezentacyjna drużyna jest bardzo słabą, ilustruje to choćby jej porażka 1:8 poniesiona w meczu międzypaństwowym z drużyną *austrjacką* w Krakowie.

Tabela polskich rekordów pływackich.

a) Panowie:	Zawodnik.	Klub.	Wynik.	Miejscowość.	Data.	Tor.
50 m. dow.	I Szrajbman	Z. A. S. S., Warszawa	0:29,4	Warszawa	29 VI 1929	50 m.
100 m. dow.	K. Bocheński	A. Z. S., Warszawa	1:03,6	Gand, Belgja	28 X 1929	25 m.
200 m. dow.	K. Bocheński	A. Z. S., Warszawa	2:29,8	Gand, Belgja	27 IX 1929	25 m.
300 m. dow.	J. Kot	A. Z. S., Lwów	4:28,5	Warszawa	8 VII 1928	50 m.
400 m. dow.	K. Bocheński	A. Z. S., Warszawa	5:32,8	Warszawa	25 VIII 1929	50 m.
500 m. dow.	J. Kot	A. Z. S., Lwów	7:30,4	Warszawa	5 VIII 1929	50 m.
800 m. dow.	J. Kot	A. Z. S., Lwów	12:17,4	Warszawa	24 VIII 1929	50 m.
1000 m. dow.	J. Kot	A. Z. S., Lwów	15:26,4	Warszawa	24 VIII 1929	50 m.
1500 m. dow.	J. Kot	A. Z. S., Lwów	23:10,0	Warszawa	24 VIII 1929	50 m.
3000 m. dow.	J. Matysiak	A. Z. S., Warszawa	57:56,5	Bydgoszcz	17 VII 1927	500 m.
5000 m. dow.	J. Jurkowski	Polonia, Warszawa	1:38:42,6	Bydgoszcz	17 VII 1927	500 m.
100 m. klas.	J. Jurkowski	Polonia, Warszawa	1:27,8	Warszawa	6 VII 1929	50 m.
200 m. klas.	J. Jurkowski	Polonia, Warszawa	3:12,0	Warszawa	18 VIII 1929	50 m.
400 m. klas.	J. Jurkowski	Polonia, Warszawa	6:48,1	Kraków	11 VIII 1929	50 m.
500 m. klas.	J. Jurkowski	Polonia, Warszawa	9:00,4	Krół. Huta	13 VIII 1928	50 m.
100 m. nawzn.	H. Karliczek	E. K. S., Katowice	1:24,0	Warszawa	25 VIII 1929	50 m.
200 m. nawzn.	K. Trytko	Cracovia, Kraków	3:20,0	Cieszyn	5 VIII 1928	50 m.
400 m. nawzn.	H. Weigman	E. K. S., Katowice	7:11,4	Kraków	31 VIII 1924	45'7 m.
b) Panie:						
50 m. dow.	H. Schönfeldówna	Makabi, Kraków	0:38,8	Cieszyn	5 VIII 1928	50 m.
100 m. dow.	M. Izycka	A. Z. S., Warszawa	1:33,4	Krół. Huta	15 VII 1928	50 m.
200 m. dow.	L. Reicherówna	Hakoah, Bielsko	3:34,2	Warszawa	25 VIII 1929	50 m.
300 m. dow.	A. Tratowa	A. Z. S., Warszawa	5:44,2	Warszawa	1 VII 1928	25 m.
400 m. dow.	R. Kajzerówna	Giszowiec	7:40,4	Krół. Huta	14 VII 1928	50 m.
500 m. dow.	R. Kajzerówna	Giszowiec	10:05,4	Krół. Huta	13 VII 1928	50 m.
800 m. dow.	H. Schmidówna	Giszowiec	16:33,6	Warszawa	5 VIII 1929	50 m.
1000 m. dow.	H. Schmidówna	Giszowiec	20:42,4	Warszawa	5 VIII 1929	50 m.
1500 m. dow.	M. Fitzówna	Giszowiec	30:46,2	Krół. Huta	13 VII 1928	50 m.
3000 m. dow.	F. Schreiberówna	Makabi, Kraków	1:16:01,0	Bydgoszcz	17 VII 1927	500 m.
5000 m. dow.	F. Schreiberówna	Makabi, Kraków	2:07:59,3	Bydgoszcz	17 VII 1927	500 m.
100 m. klas.	L. Reicherówna	Hakoah, Bielsko	1:39,3	Kraków	11 VIII 1929	50 m.
200 m. klas.	L. Reicherówna	Hakoah, Bielsko	3:34,2	Warszawa	25 VIII 1929	50 m.
400 m. klas.	R. Kajzerówna	Giszowiec	7:42,0	Warszawa	17 VIII 1929	50 m.
500 m. klas.	rekordu niema.					
100 m. nawzn.	K. Nowakówna	Cracovia	1:39,6	Warszawa	3 VIII 1929	50 m.
200 m. nawzn.	rekordu niema.					
400 m. nawzn.	rekordu niema.					
5x50 m. dow. pań	A. Z. S. Warszawa		2:40,0	Warszawa	6 VIII 1929	50 m.
4x100 m. dow. pań	rekordu niema.					
10x50 m. dow. pań	A. Z. S. Warszawa		5:39,0	Warszawa	5 VIII 1929	50 m.
4x200 m. dow. pań	A. Z. S. Warszawa		11:48,0	Warszawa	4 VIII 1929	50 m.
4x200 m. dow. pań	Reprezentacja Polski (Kot, Szrajbman, Matysiak, Bocheński).		10:51,0	Warszawa	18 VIII 1929	50 m.
5x50 m. dow. pań	A. Z. S. Warszawa		3:39,4	Warszawa	3 VIII 1929	50 m.
4x100 m. dow. pań	A. Z. S. Warszawa		6:53,3	Warszawa	4 VIII 1929	50 m.
4x100 m. dow. pań	Reprezentacja Polski (Nowakówna, Reicherówna, Schönfeldówna, Izycka)		6:23,4	Warszawa	25 VIII 1929	50 m.
10x50 m. dow. pań	rekordu niema.					
4x200 m. dow. pań	rekordu niema.					

Fragment z biegu myśliwskiego w Poznaniu.

W październiku ub. roku odbył się staraniem korpusu oficerskiego 14 p. a. p. w Poznaniu bieg myśliwski na drodze z koszar pułkowych do hangaru dla balonów sterowych. — Na zdjęciu fragment z tego biegu.

Kalendarz zawodów pływackich w r. 1930.

Terminarz zawodów pływackich, ustalony przez Polski Związek Pływacki, przedstawia się następująco: od 29 czerwca do 13 lipca — mistrzostwa okręgowe, 20 lipca — długodystansowe mistrz. Polski na morzu, 27 lipca — zawody międzynarodowe, 9—11 sierpnia mistrzostwa Polski, 16 i 17 sierpnia mecz Polska—Austria w Wiedniu, 23 i 24 sierpnia słowiańskie mistrzostwa w Lublanie, 26—31 sierpnia mistrzostwa Europy w Wiedniu, 6—8 września mistrzostwa Polski w water-polo.

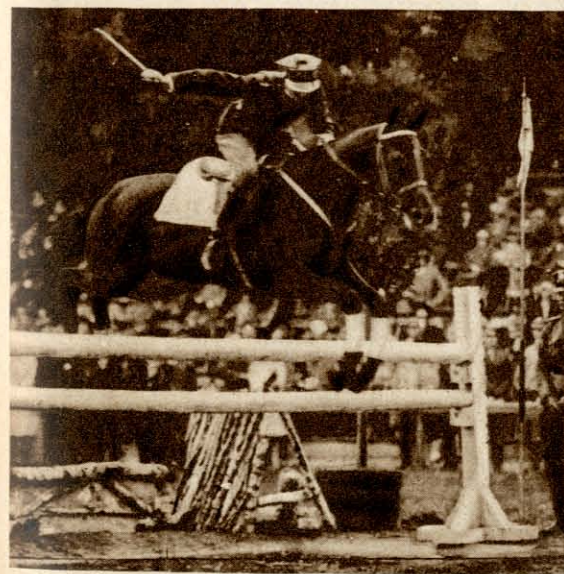
Hippika.

Po szeregu triumfów, jakie święcił nasz sport hippiczny w latach 1926—1927, częściowo i 1928, przyszły następnie pewne niepowodzenia, z jednej strony jeźdźcy zagraniczni czynili coraz większe postępy, a z drugiej znów nasi zawodnicy rozporządzają ciągle jeszcze materiałem końskim, pozostającym znacznie w tyle w porównaniu z innymi krajami. — Dowodem tego była porażka w Ameryce w r. 1928, kiedy najważniejsza nagroda „International Military Trophy“ t. zw. puchar Narodów, który dotąd był dwukrotnie w naszym ręku, przeszedł w ręce reprezentantów Niemiec. Również w r. 1929 ponosimy naogół porażki na terenie krajowym, na międzynarodowych konkursach hippicznych, w *Poznaniu* i *Warszawie*, gdzie zadowolić się musieliśmy w „Pucharze Narodów“ drugim miejscem, a pierwsze odstąpić jeźdźcom włoskim.

Dopiero w roku 1929 jeźdźcy nasi napowrót imię polskie okrywały sławą, drużyna nasza, złożona z por. *Gzowski*, por. *Starawskiego* i por. *Zgorzelskiego* poraż trzeci zdobyła to najcenniejsze trofeum w postaci srebrnej tacy. Zwycięstwo to jest tem cen-

Amazonki na międzyn. konkursach hippicznych w Warszawie.

W m. czerwcu ub. roku odbył się w ramach programu międzynarodowych zawodów konkurs amazoek. — Zdjęcie przedstawia chwilę wręczenia zwycięskim jeźdźcom nagród przez generała Rómmila. Na koniach znajdują się od lewej ku prawej: Chodkiewiczówna, Dembińska, Sulewska i Kucińska.

Z międzyn. konkursów hippiczn. w Warszawie. Rotmistrz Trenkwald (8 p. ul.), który na powyższych zawodach zdobył w konkursie im. „Armji Zagranicznej“ drugie miejsce.

niejsze, iż zadecydowało o *definitywnym* zdobyciu tej nagrody wędrowniej, przypadającej na własność 3-krotnemu zwycięzcy; w rzędzie zaś pokonanych jeźdźców byli m. in. Włosi i Amerykanie.

Nie można pominąć milczeniem, iż młody nasz sport hippiczny pozwolił sobie na nowość, którą można obserwować tylko w jednej miejscowości w Europie, t. j. w *St. Moritz*, gdzie na tafl. tamt. jeziora odbywają się w porze zimowej zawody hippiczne. Podobną imprezę, a mianowicie konkursy hippiczne na śniegu specjalnie do tego celu przygotowanym, urządziło Zakopane, dzięki staraniom Małopolskiego Klubu Jazdy. Palmę pierwszeństwa w tych konkursach dziężyli oficerowie 20 p. ul. (por. Szumski). Same zawody wzbudziły wielkie zainteresowanie w Zakopanem, które myśli o powtórzeniu ich w nast. latach w konkurencji międzynarodowej.

Kalendarz zaw. hippicznych w r. 1930.

Terminy międzynarodowych turniejów hippicznych na rok 1930 ustalono w następujący sposób: 18—30 kwietnia — Nizaa; 1—15 maja — Rzym; 2—5 maja — Antwerpja; 7—20-go maja — Bruksela; 6—18-go czerwca — Warszawa; 14—22-go czerwca — Hilversum; z początkiem czerwca — Wiedeń; 5—13 lipca — Lucerna; 15—30 lipca — Kolonia; sierpień — Akwizgran; 21—24 sierpnia — Leodjum; 6—17-go listopada — Genewa.

Pierwsze w Polsce konkursy hippiczne na śniegu. W lutym ub. roku odbyły się w Zakopanem po raz pierwszy u nas konkursy hippiczne na śniegu. Najlepszym jeźdźcą okazał się por. Szumski (20 p. ul.).

Z turnieju polo w Poznaniu.

Z okazji P. W. K. w Poznaniu odbył się z inicjatywy gen. Sochaczewskiego turniej gry w polo o nagrodę P. Prezydenta Rzpltej. — Na zdjęciu moment z turnieju.

Tenis.

Biały sport nie może się doczekać u nas lepszych warunków rozwoju (krytych hal), któreby umożliwiały uprawianie go przez cały rok a nie jedynie w porze letniej, co oczywiście nie może pozostać bez ujemnego wpływu na formę naszych zawodników. — Ale mimo to i tu możemy zanotować pewne sukcesy, do jakich należą głównie zwycięstwa naszych pań, t. j. mistrzyni Polski, Jadwigi Jędrzejowskiej (AZS Kraków) i eksmistrzyni Wandy Dubieńskiej (Kraków) na terenie zagranicznym na turniejach tenisowych w *Meranie* i *Czechosłowacji*. Godnym podkreślenia jest także zwycięstwo naszych tenisistów w Warszawie w meczu międzypaństwowym z *Finlandją* w stosunku 6:1, oraz nikła po-

rażka w Budapeszcie w meczu z *Węgrami* 3:4. Zato w spotkaniu z *Anglią* o puchar Davisa ponieśliśmy tradycyjną porażkę w stosunku 0:5.

Mistrzem Polski w grze pojedynczej ponownie został *Maks Stolarow* (Łódź), zaś mistrzem drużynowym został *Łódzki Klub Lawn Tennisowy*, po zwycięstwie nad AZS-em (Poznań) 4:3.

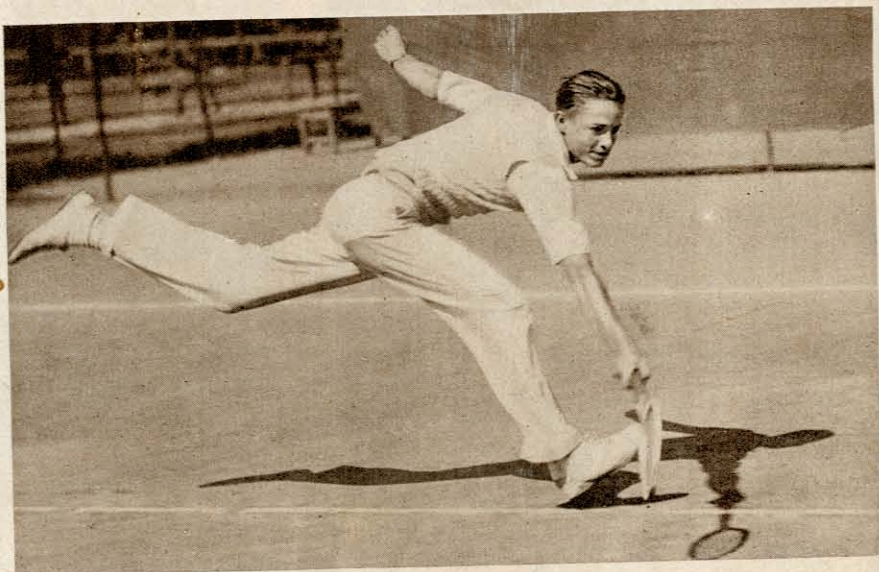
Program zawodów tenisowych w r. 1930.

Aczkolwiek kongres Międzynarodowego Związku Tenisowego odbędzie się dopiero w marcu 1930 roku, to jednak już zostały terminy najważniejszych zawodów mistrzowskich ustalone:

Przedstawiają się one następująco: 15—27 stycznia mistrzostwo Australji, 16—27 marca mistrzostwo Egiptu, 12—21 kwietnia mistrzostwo połudn. Afryki, 21—28 kwietnia mistrzostwo Grecji, 18 maja do 1 czerwca mistrzostwo Francji, 23 czerwca do 3 lipca turniej tenisowy w Wimbledonie, 6—11 lipca mistrzostwa Belgii, 28 lipca do 3 sierpnia mistrzostwa Holandji, 3—10 sierpnia mistrzostwa Niemiec w Hamburgu, z końcem sierpnia i początkiem września odbędą się mistrzostwa Ameryki, 27 VIII do 1 IX mistrzostwa Jugosławji, 1 VIII mistrzostwa Węgier.

Jadwiga Jędrzejewska
(AZS. Kraków),
mistrzyni Polski w tenisie.

Przemysław Warmiński
(AZS. Poznań), „as“ tenisowy Wielkopolski na turnieju warszawskiej Legji o mistrzostwo stolicy, w momencie odbicia piłki.

II Bieg kolarski dokola Polski największą imprezą kolarską.

Zdjęcie przedstawia moment z tej imprezy, gdy uczestnicy zjeżdżają z toru kolarskiego na Dynasach w Warszawie.

Kolarstwo.

Poważnemi rezultatami pracy może się pochwycić kolarstwo polskie w roku ubiegłym. 150 klubów i zrzeszonych w nich 16.000 kolarzy, oraz przeszło 600 wyścigów torowych i szosowych, to cyfry świadczące wymownie o tem, jak sport ten toruje sobie drogę do szerokich warstw naszego społeczeństwa za wzorem sąsiednich państw. Najsilniej jest on rozpowszechniony w *Wielkopolsce*, która liczy ponad połowę wszystkich rowerów, jakie posiada nasz kraj i gdzie przypada jeden rower na 14 mieszkańców.

Zawody szosowe stały na niezwykle wysokim poziomie, a na czoło imprez wysunęły się II bieg dokola Polski, mistrzostwo Polski na szosie i w wyścigu na przelaj (Cyklopedestre), wyścig górski Kraków—Zakopane, wyścig Kraków—Lwów, oraz wyścig Kraków—Katowice—Kraków, organizowany przez redakcję „Ilustr. Kuryera Codz.” w Krakowie. Mistrzem Polski szosowym jest *Józef Stefański* (Amatorski Klub Sportowy

Warszawa), który też był zwycięzcą w całym szeregu najważniejszych biegów.

Kolarstwo torowe, jeśli idzie o ilość imprez, zaprezentowało się *mizernie*, ale zato pod względem jakościowym *pierwszorzędnie*. Najważniejsze nasze placówki kolarstwa torowego *Dynasy* w Warszawie i *Helenów* w Łodzi oglądały pierwszorzędnych jeźdźców zagranicznych, m. in. i mistrza świata *Mazairaca* (Holandja). Mistrzem Polski został po licznych perypetyjach *zasiłanie Szamota* (WTC), przebywający stale w Paryżu. W drugim rodzaju kolarstwa torowego, t. j. za prowadzeniem motorów, niedoścignionym mistrzem pozostał *Józef Lange* (WTC. Warszawa). Do największych sukcesów naszego kolarstwa torowego należą zwycięstwa Szamoty nad olimpijczykiem *Beaufraudem* (Francja) i *Mazairacem* na Dynasach w Warszawie.

Z wyścigu kolarskiego Kraków—Katowice—Kraków.

Najmłodszą ale udaną imprezą kolarską był wyścig „Ilustr. Kuryera Codz.” na drodze Kraków—Katowice—Kraków. — Na zdjęciu fragment z wyścigu, przedstawiający kilku uczestników na trasie biegu.

U góry:
Józef Stefański
(Amatorski K. S. Warszawa),
kolarski mistrz szosowy
Polski.

U dołu:
Henryk Szamota
(WTC. Warszawa),
kolarski mistrz torowy Polski.

U góry:
Marja Tarnowska
(K. K. A.) na starcie wyścigu
górskiego na Krzyżowej.

U dołu:
Marja Koźmianowa
(Warszawa), jedyna zawod-
niczka, która wzięła udział
w zeszłorocznym Wyścigu
Tatrzańskim.

W owalu:
Jan Ripper
(K. K. A.), mistrz Polski
w jeździe automobilowej.

Automobilizm i motocyklizm.

Coraz silniejsze zainteresowanie naszego społeczeństwa problemami motoryzacji przyczynia się zarazem wcale do spopularyzowania w naszym kraju także i sportów motorowych, wzrastającego u nas z każdym rokiem i objawiającego się w postępie na wszystkich polach.

Sezon samochodowy obracał się w ramach wypróbowanych już w poprzednich latach imprez, których najważniejsza grupa — to zawody o *mistrzostwo Polski w jeździe automobilowej*. Dla zdobycia tego tytułu trzeba osiągnąć najlepsze wyniki we wspomnianej grupie zawodów, do których należą: dwa wyścigi płaskie, jeden w Łodzi a drugi we Lwowie, dwa wyścigi górskie, t. j. Tatrzański w Zakopanem i na Krzyżówce pod Krynicą, oraz międzynarodowy raid Automobilklubu Polski (A. P.). Zwycięstwa w większości imprez zeszłorocznych przypadły w ub. roku przeważnie

członkom *Krakowskiego Klubu Automobilowego* (K. K. A.), który liczy najlepszych kierowców w kraju. Mistrzem Polski w tej gałęzi sportu został Jan Ripper (K. K. A.), który miał godnego rywala w osobie dyr. Szwarzensztejna (K. K. A.). Dawna jednak supremacja K. K. A. została poważnie zachwiana, albowiem obok sekundującej stale grodowi Podwawelskiemu Warszawy, na czoło wybija się *Poznań*, a przede wszystkim *Łódź* i *Lwów*.

Coraz większy rozwój automobilizmu w naszym kraju objawia się nie tylko we wzroście im-

prez, ale też w coraz większej ilości startujących *dobrych kierowców oraz maszyn wyścigowych*. Licznym jest udział także zagranicznych zawodników zwłaszcza z Czechosłowacji, Austrii i Niemiec.

Również i bardzo nisko jeszcze stojący w naszym kraju ruch motocyklowy może się poszczycić pewnymi sukcesami odniesionymi w ub. roku. Polegają one nie na wynikach, ale na rozwoju wszcz; powstaje nowa placówka w postaci *Krakowskiego Klubu Motocyklowego*, Mysłowice przygotowują się do budowy nowego toru motocyklowego pod względem wielkości trzeciego w Europie, nasza największa impreza motocyklowa „Grand Prix” aczkolwiek kończy się zwycięstwem niemieckiego zawodnika, to jednak organizacyjnie wystawia naszemu młodemu sportowi motocyklowemu piękne świadectwo i stanowi dowód żywotności Pol. Związku Motocyklowego.

Kalendarz międzyn. zawodów automobilowych na r. 1930.

Marzec: 23 — Wyścigi (kilometr lancé) Genewa.

Kwiecień: 13 — Wielka nagroda Monako.

Maj: 4 — Targa Florio (Sycylja), 9 — Dwunastogodzinny wyścig na torze Brooklands, 23 — Wielka Nagroda Irlandji, 25 — Nagroda króla włosk. (Rzym), 25—29 — Turniej automobilowy w Wiesbaden, 30 — wyścigi w Indianapolis.

Czerwiec: 15 — Wyścigi w Keselberg i Wielka Nagroda Lyonu, 22—29 międzynarodowy raid Automobilklubu Polski, 25—29 — Turniej automobilowy w Baden-Baden.

Lipiec: 13 — Wielka nagroda Niemiec, 20 — Wielka Nagroda Europy w Spa, 25 — Wielka Nagroda San Sebastian, 28 — Wielka Nagroda Hiszpanji, 30—4-go sierpnia — międzynarodowy wyścig alpejski.

Sierpień: 10 — Wyścigi „Klausen”, 17 — wyścig górski A. D. A. C. pod Freiburgiem, 17—23 — Międzynarodowy tydzień zawodów w St. Moritz, 24 — Angielskie Tourist Trophy, 24 — wyścig Tatrzański, 31 — wyścig w Gais.

Program międzyn. zawodów motocyklowych na r. 1930.

Międzynarodowy Związek Motocyklowy ustalił na przyszły rok następujący kalendarz sportowy: w kwietniu Targa Florio.

Maj: 3—16 niemieckie mistrzostwa krajowe; 4 — węgierskie „Tourist-Trophy” i sześciogodzinne wyścigi w Barcelonie; 11 — wyścig górski Zbraslav-Jiloviste; 18 — o nagrodę królewską w Rzymie i austriackie „Tourist-Trophy”.

Czerwiec: 1 — wielka nagroda Czechosłowacji; 8 — wielka nagroda Polski; 9, 11 i 13 — angielskie „Tourist-Trophy” na wyspie Man; 15 — wielka nagroda Austrii; 22 — wielka nagroda Węgier i wyścig w Kołobrzegu; 29 — wielka nagroda Niemiec i wyścig Guggerberg (Węgry).

Lipiec: 5 — niemieckie Tourist-Trophy; 6 — dokoła jeziora Como; 13 — wielka nagroda FICM w Francochamps w pobliżu Spa (Belgia); 20 — wielka nagroda San Sebastian; 21 lipca do 2 sierpnia — międzynarodowa sześciogodzinna jazda FICM w Grenoble (Włochy-Szwajcaria-Francja).

Sierpień: 9—10 — wyścig Klausen; 17 — rekord górski w Freiburgu; 24 — wielka nagroda Szwecji; 31 — wyścig Gaisberga (Austria).

Wrzesień: Wielka nagroda Ulsteru (Irlandja); 14 — wielka nagroda narodów w Monza; 21 — wyścig Schwabenberg (Węgry) i wielka nagroda Francji.

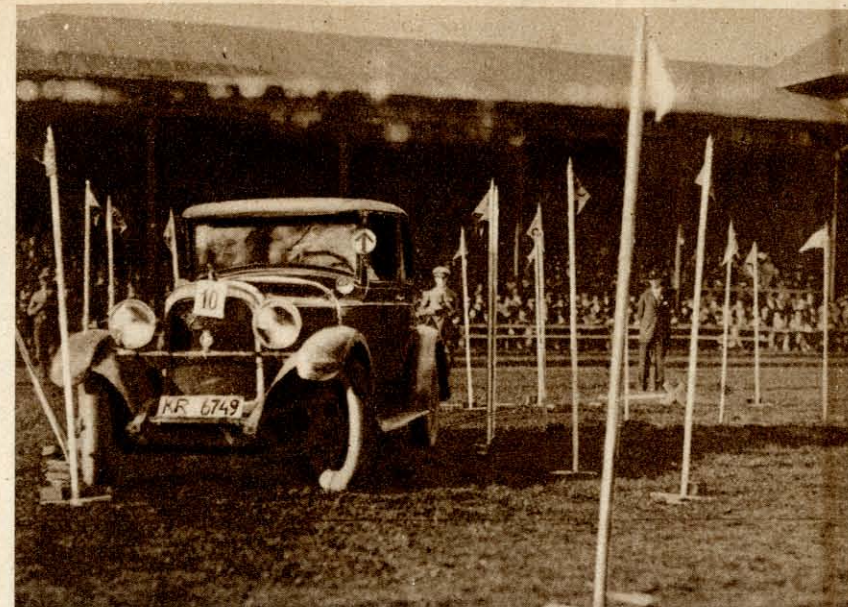
Październik: 8—9 — „Trials” Szwedzkiego Związku Motocyklowego.

Z zawodów motocyklowych

Warszawa—Radzymin.

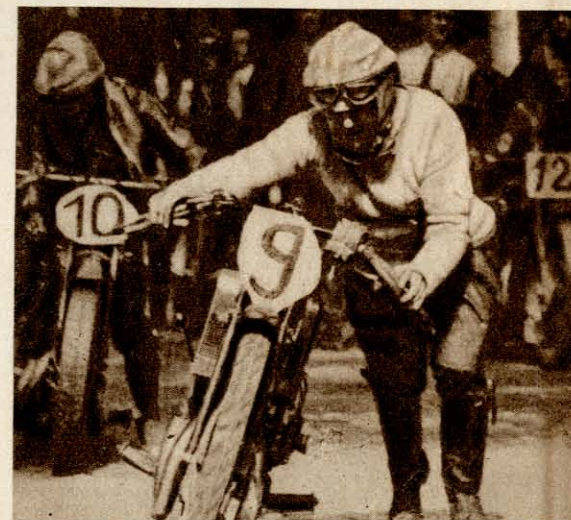
Oprócz największej imprezy, jaką były mistrzostwa Polski, zorganizowane przez P. Z. M. na G. Śląsku, słyszało się w ub. roku i o innych ciekawych zawodach, z których specjalnem zainteresowaniem wyróżniły się wyścigi motocyklowe na drodze Warszawa—Radzymin.

W imprezie tej wyróżnił się zdobywcą I miejsca, motocyklista Jakubowski, którego oglądamy na finishu.

Z gymkhany automobilowej w Krakowie.

W czasie Zielonych Świąt ub. r. zorganizował Krakowski Klub Automobilowy na boisku „Wisły” gymkhanę automobilową (konkurs jazdy zręcznościowej), z której dajemy zdjęcie, przedstawiające jeden z samochodów, biorących udział w konkursie.

Z wyścigu motocyklowego o „Grand Prix” w Katowicach.

Wargin, zdobywca I miejsca w kat. 250 ccm.

Lekka atletyka.

Usilna praca Polskiego Związku Lekkoatletycznego, Związków Okręgowych oraz poparcie, jakim darzy Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego lekkoatletykę, będącą podstawą przygotowania zawodniczego do wszystkich gałęzi sportów, wydają z każdym rokiem coraz większe owoce. Jednak trzeba z całym naciskiem podkreślić, iż piękne rezultaty naszych, czołowych zawodników, którym jest cały świat zaskoczony, są wynikiem tylko pracy *jednostek*, że jeszcze jest nam daleko do tego, abyśmy mogli powiedzieć, iż sport ten opiera się u nas na szerokich podstawach.

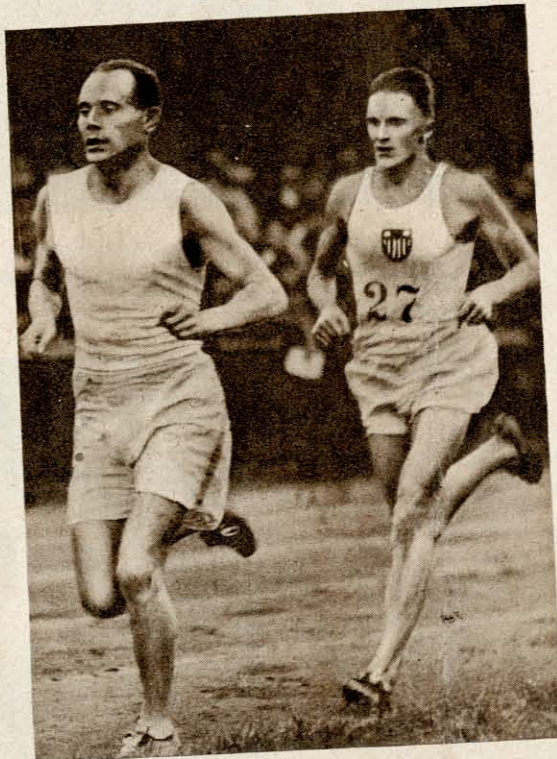
Przy omówieniu bilansu rocznego tego sportu w pierwszym rzędzie wspomnieć musimy o nazwisku *St. Petkiewicza*, naszego rekordzisty w biegach długodystansowych. Jego zwycięstwa nad największym biegaczem świata *Nurmem* (Finlandja), nad najlepszymi długodystansowcami *Francji* w stadionie olimpijskim *Colombes* (Paryż), oraz nad mistrzami *Szwecji* na bieżni Sztokholmu rozstrzygnęły polską lekkoatletykę w całym świecie.

Nazwisku *Petkiewicza* odpowiada w naszej kobiecej lekkoatletyce na-

U góry:

Historyczny bieg.

Zdarzeniem historycznej doniosłości w naszym sporcie było zwycięstwo *Petkiewicza* odniesione nad fenomenalnym lekkoatletą *Finlandji*, olimpijczykiem *Nurmem* w dn. 7 IX 1929 w biegu 3 klm. na bieżni w Agrykoli w Warszawie. Na zdjęciu na przedzie *Nurmi*, za nim *Petkiewicz* (Nr. 27). Czas zwycięzcy 8:51,6, czas *Nurmiego* — 8:52.

zwisko *Walasiewiczówny*, naszej rodaczki, zamieszkałej w Ameryce, która, przybywszy do kraju z okazji wycieczki na Powszechną Wystawę Krajową, wzięła udział w naszych zeszłorocznych meczach lekkoatletycznych, będąc w nich *najlepszą zawodniczką*.

Nasz bilans lekkoatletyczny przedstawiał się w ub. roku *pomyślniej*, jak w latach poprzednich: zwyciężyliśmy bowiem w konkurencji męskiej *Czechosłowację* w Warszawie stosunkiem 84½—73½ punktów, *Rumunję* we Lwowie 126—41 punktów, zaś w konkurencji kobiecej *Czechosłowację* 72½ na 32½ punktów i *Austrię* 62:44 punktów. Oba ostatnie mecze rozegrano na stadionie w Królewskiej Hucie.

Nie obeszło się jednak i bez porażek, do jakich należało zajęcie drugiego miejsca w *Trójmieście Baltyckim* w Rydze, gdzie daliśmy się wyprzedzić *Łotwie* (114,5 pkt.), a wysuwając się z 112,5 punktami przed *Estonję* (109 pkt.), tu zaliczyć należy przegraną w Budapeszcie w meczu z *Węgrami* w stosunku 27:54 pkt.

W domu rok ubiegły stał pod znakiem zażartej walki (o rozstrzygnięcie) dwu najsilniejszych naszych klubów lekkoatletycznych w stolicy i zarazem w kraju, tj. *AZS-u*

U dołu:

Z lekkoatletycznych mistrzostw Polski.

Zeszłoroczne mistrzostwa Polski w lekkoatletyce odbyły się w lipcu z. r. na nowowytworzonym stadionie w Poznaniu. Na zdjęciu moment z biegu na 800 mtr. po wyjściu zawodników ze startu.

W środku zwycięzca biegu i wielokrotny mistrz Polski *Stefan Kostrzewski* (x).

i *Polonii* o nagrodę prof. Wittiga w postaci „*Łucznika*”. Nagrodę tę zdobyła ostatecznie *Polonia*, uzyskując w roku bieżącym po pięcioletniej walce 263 punkty, o jeden zaledwie więcej od swego rywala — akademików warszawskich. Na trzecim miejscu znalazł się następny najsilniejszy klub lekkoatletyczny *Warszawianka*, rozporządzający najlepszymi długodystansowcami.

Do zilustrowania postępów naszej męskiej lekkoatletyki przyczyni się niewątpliwie wykaz wyników, uzyskanych przez 3 najlepszych, pierwszych naszych lekkoatletów, a dla lepszej orientacji podajemy w nawiasach rekord światowy:

100 mtr.: *Szenajch*, *Sikorski*, *Dobrowolski* po 11 sek., (rekord światowy 10,4 sek.).

200 mtr.: *Sikorski* 22,2, *Szenajch* 22,3, *Dobrowolski* 22,6, (20,6).

400 mtr.: *Kostrzewski* 50, *Piechocki* 50,3, *Żuber* 51,2 (47 sek.).

800 mtr.: *Kostrzewski* 1:55 min., *Żuber* 1:59,8, *Mędrzycki* 2:00,4, (1:50,6).

1500 mtr.: *Petkiewicz* 4:00,2 min., *Jaworski* i *Mędrzycki* 4:08, (3:51).

500 mtr.: *Petkiewicz* 15:02,26 min. *Sawaryn* 15:56,2, *Sarnacki* 15:56,8, (14:36).

10.000 mtr.: *Petkiewicz* 32:09 min., *Sawaryn* 33:30,6, *Kusociński* 33:41,8, (30:06,6).

110 mtr. płotki: *Trojanowski* 15,5 sek., *Kostrzewski* 15,6, *Nowosielski* 15,8, (14,6 sek.).

400 mtr. płotki: *Kostrzewski* 54,2 sek., *Malanowski* 58,4, *Drozdowski* 59,1, (52 sek.).

Skok wdół: *Nowak* 729 cm., *Sikorski* 726, *Nowosielski* 693, (793 cm.).

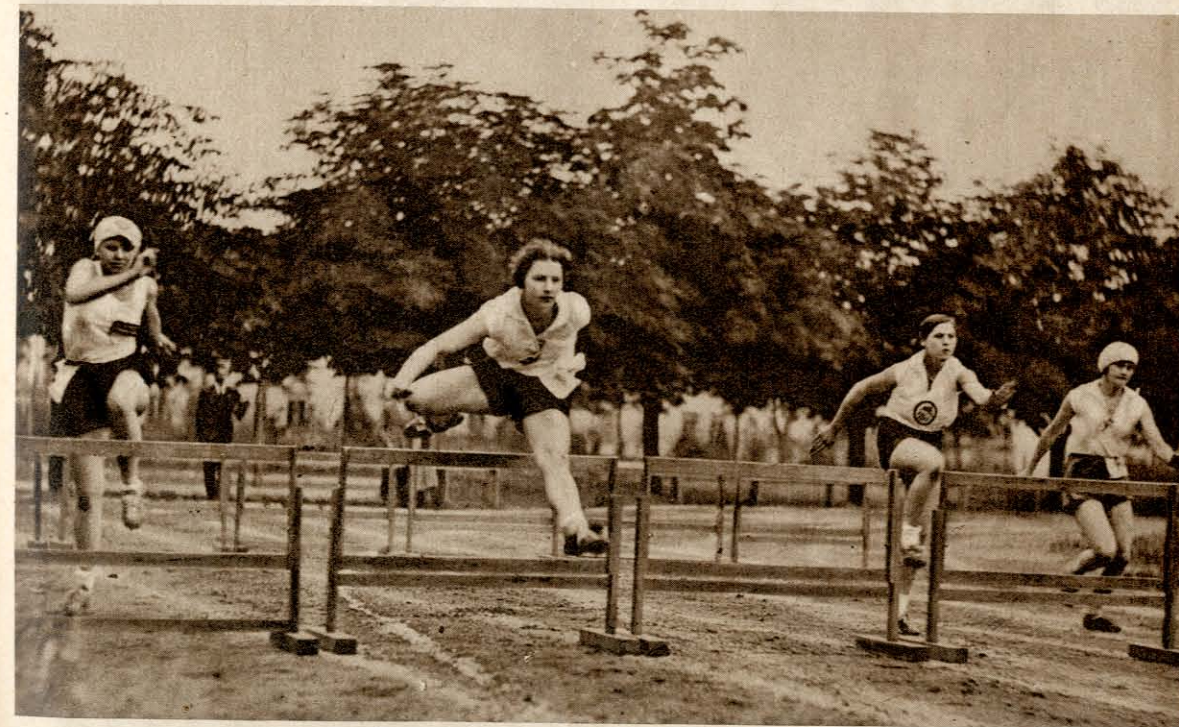
Skok wwyż: *Nowosad* 178 cm., *Nowak* 176, *Wróbel* 175,5, (203 cm.).

Skok o tyczce: *Adamczak* 364 cm., *Majtkowski* 352,5, *Wieczorek* 350, (432 cm.).

Bieg Maratoński w Krakowie.

Po raz pierwszy odbyła się ta najcięższa konkurencja lekkoatletyczna na dystansie ponad 42 klm. w październiku zeszł. roku w Krakowie. — Na zdjęciu na przedzie zwycięzca biegu *Milez* (*AZS*, Warszawa), czas biegu 2 g. 27 m. 55 i 4/10 sek. W głębi dalsi zawodnicy, widoczni na trasie na tle klasztoru *Kamedułów* na *Bielanach*.

Z lekkoatletycznych mistrzostw kobiecych w Warszawie.

W programie zawodów lekkoatletycznych kobiet o mistrzostwo Polski w Warszawie odbył się bieg 80 mtr. z płotkami. Na zdjęciu m. in. zwyciężczyni *Sehabińska* z warszawskiej *Legji* (druga od lewej strony).

Heljasz
(Warta), mistrz Polski w rzucie kulą.

Lonka
(Cracovia), mistrzyni Polski w rzucie oszczepem.

Trójskok: Sikorski 13.83, Cejzik 12.90, Luckhaus 12.69 (15.64 m.).
Kula: Heljasz 14.43 m., Górski 14.07, Puchalski 13.80, (16.11 m.).

Dysk: Górski 43.69 m., Baran 43.05, Cejzik 42.17, (49.90 m.).

Oszczep: Mikrut 57.48, Dobrowolski 54.60, Dobek 54.24, (71.01 m.).

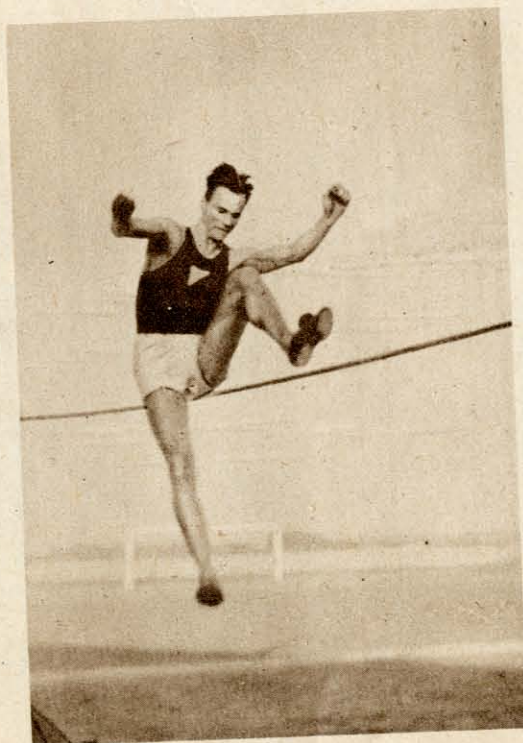
Młot: Więckowski 32 m. 77 ctm., Miller 36.75, Kielbkowski 32.77 mtr. (57.77 mtr.).

Pięciobój: Cejzik 3483 pkt., Wieczorek 3335, Mieczkowski 3039 pkt., (4325).

Dziesięciobój: Cejzik 7232 punkty, Wieczorek 7040, Meyro 5999.15 (8742).

Sztafeta 4×100 mtr.: AZS. (Warszawa) 44.5 sek., AZS. (Poznań) 44.8, Polonia Warszawa 45 (40.8 sek.).

Sztafeta 4×200 m.: Polonia 3:29.5 m., AZS. Warszawa 3:32, AZS. (Poznań) 3:33.4 m. (3:13.6 mtr.).

Cejzik
(Polonia), w skoku wwyż, zdobył on tytuł mistrza Polski w dziesięcioboju, w której to konkurencji postawił w ub. roku rekord polski, wynoszący 7,232 punktów.

Bieg z przeszkodami na przestrzeni 3 klm.: Kostrzewski 10:58.8, Maszewski, Wituch.

Maraton (42,250 m.): Milcz 2:57:55.4, Buczyński 3:03.10, Nowakowski 3:05.59, (2:32.25.0).

Bieg na przelaj o mistrzostwo Polski na przestrzeni około 8.000 m.: Petkiewicz 23:12.6 mtr., Kusociński, Sarnacki.

W kobiecej lekkoatletyce, która jest znacznie młodszą od męskiej, nasze zawodniczki robią znacznie większe postępy w porównaniu z zagranicą. Zaniedbanie nasze bowiem w sporcie, spowodowane latami niewoli, jest tutaj już znacznie mniejsze i łatwiejsze do odrobienia. Dla zobrazowania stanu tej gałęzi sportu podajemy wyniki najlepszych zawodniczek w sezonie 1929, oraz tabelę, ilustrującą rozwój tego sportu w ostatnich 6 latach, uwzględniającą najlepszy wynik.

Oryginalny bieg atletyczny.

Jedną z niezwykle interesujących konkurencji lekkoatletycznych jest bieg z przeszkodami na dystansie 3 klm., który się odbył w ub. roku w Agrykoli w Warszawie. Na zdjęciu oglądamy fragment tego biegu, jak zawodnicy borykają się z przeszkodami.

Wykaz najlepszych wyników w kobiecej lekkoatletyce w latach 1924—1929.

60 mtr.: 7.6 Walasiewiczówna, 7.9 Hulanicka, 8 Breuerówna, 8.2 Orłowska, Gędziorowska, Sadkowska, Freiwaldówna i Turecka.

100 mtr.: 12.4 Walasiewiczówna, 12.9 Breuerówna, Sadkowska, 13.1 Hulanicka, Gędziorowska, 13.2 Turecka.

200 mtr.: 26.6 Walasiewiczówna, 27.7 Schabińska I. 27.8 Czajówna, 28 Orłowska, 28.2 Breuerówna, 28.4 Metzendorówna.

800 mtr.: 2:30.3 Kilosówna, 2:30.8 Orłowska, 2:35.2 Wieczorkiewiczówna, 2:42 Sawczak-Fiszczowa, 2:44 Rytlówna, 2:45 Peronówna.

4×100 mtr.: 53.4 Grażyna, 54.8 Roździeń, 56 Makkabi (Kraków) i Cracovia, 56.2 AZS (Warszawa), 56.6 Warta.

4×200 mtr.: 1:57.2 Grażyna, 2:01.6 Cracovia, 2:02 Roździeń, 2:04.2 Legja, 2:04.6 Warszawianka i Makkabi (Kraków).

80 mtr. płotki: 12.8 Schabińska, 13 Freiwaldówna, 13.8 Wajsówna, 14.4 Rakoczanka, 14.8 Musielewska i Gorloffówna.

Skok w dal z miejsca: 245 Czajówna i Hulanicka, 233 Jankowska, 231 Pirowska, 229 Brylantówna, 225 Sadkowska i Szkudlarska.

Adamczak

(AZS. Warszawa), mistrz Polski w skoku o tyczce zdobywa nowy rekord polski 3.64 mtr.

Skok w dal: 550 Walasiewiczówna, 514 Sadkowska, 506 Freiwaldówna, 500 Lubecka, 492 i pół Hulanicka, 485 Breuerówna.

Skok w wyż: 150 i pół Krajewska, 146 Janowska, 140 Czajówna, 137 i pół Freiwaldówna, 136 Hulanicka, 135 Pirowska, Wajsówna, Szubrzykówna, Gruszecka i Bogdanówna.

Rzut kulą: 11.07 Lewinówna, 10.81 Jasna, 10.71 Konopacka, 10.69 Kraśnicka, 10.06 Jasieńska, 9.69 Schabińska II.

Rzut dyskiem: 37.15 Konopacka, 33.55 Kobielska, 33.43 Jasna, 33.17 Mierkisówna, 32.70 Goradowska, 32.04 Bergsonówna.

Rzut oszczepem: 35.11 Lonka, 32.24 Konopacka, 31.66 Lanżanka, 30.43 Kobielska, 30.18 Lewinówna, 29.77 Czerska.

Trójbój: 153 Hulanicka, 136 Walasiewiczówna, 133 Lonka, 112 Jasna i Musielewska, 107 Gędziorowska.

Pięciobój: 3691 Konopacka, 3364 Hulanicka, 3149 Lubecka, 3122 Jasna, 2981 Kobielska, 2942 Schabińska II.

Męskie rekordy polskie w r. 1929:

na 200 mtr. — Sikorski 22,2 s., 800 m. — Kostrzewski 1 m. 55,2 s., 1.500 m. — Petkiewicz 4 m. 2,2 s., 5.000 m. — Petkiewicz 15 m. 2,2 s., 400 m. płotki — Kostrzewski 54,2 s., skok w dal — Sikorski 726 ctm.

Tabela najlepszych wyników w kobiecej lekkoatletyce w latach 1924-1929.

Konkurencje	1924	1925	1926	1927	1928	1929
	1-sza	1-sza	1-sza	1-sza	1-sza	1-sza
60 m.	8.4	8.4	8.4	8.2	8	7.6
100 m.	14.9	13.9	13.6	13.1	12.9	12.4
200 m.	30.5	29.3	29	28.1	26.8	26.6
800 m.	—	—	—	2.34,2	2:28	2.30,3
80 płotki	—	—	—	13.2	13.2	12.8
4x100	60.4	61.5	56	56.4	53.6	53.4
4x200	—	—	—	2:01	1.57,4	1.57,2
w dal z m.	—	—	230	229	238.5	245
w dal	448	473	481	488.5	525	550
w wyż	132	135	140	141	141.5	150.5
kula	7.87	8.18	8.59	10.12	10.95	11.07
dysk	23.45	33.40	37.71	39.18	39.62	37.15
oszczep	25	27.87	28.50	33.30	36.90	35.11
trójbój	—	—	—	—	—	153
pięciobój	2604	2779	—	3350	4065	3691

Z największej imprezy lekkoatletycznej w Małopolsce.

Jest nią doroczny bieg okrężny „Ilustrowanego Kurjera Codziennego” w Krakowie. — Na ilustracji moment z zeszłorocznego biegu, jak zawodnicy przebiegają przez plantacje miejskie w pobliżu Bramy Florjańskiej.

Program imprez lekkoatletycznych w r. 1930.

Komisja sportowa Polskiego Związku Lekkoatletycznego (P. Z. L. A.) ułożyła nast. kalendarzyk ważniejszych zawodów lekkoatletycznych w roku 1930: 15-go czerwca: wielkie jubileuszowe zawody międzynarodowe P. Z. L. A., 21 i 22 czerwca: trójmecz bałtycki Polska—Łotwa—Estonia w Tallinie, 11—13 lipca: męskie mistrzostwa główne, 25—27 lipca: kobiece mistrzostwa główne, 27 lipca: mecz z Węgrami, 30 i 31 sierpnia: mecz z Czechosłowacją w Pradze, 13 i 14 września: mecz z Włochami.

Pozatem odbędzie się najprawdopodobniej mecz z Danją, natomiast mecz z Rumunią nie dojdzie pewnie do skutku. Lekkoatletki rozegrają mecz z Austrią w Wiedniu 10 sierpnia, zaś w Pradze od 6—8 września wezmą udział w III. kobiecych igrzyskach. Na jesieni rozegrane zostaną dalsze imprezy o mistrzostwa Polski.

Piłka nożna.

Osią całego zainteresowania zwolenników naszego piłkarstwa są rozgrywki o *mistrzostwo Ligi Polskiego Związku Piłki Nożnej*, które trwają rok cały z małą przerwą zimową. — Udział w tegorocznych rozgrywkach brało 13 klubów, t. j. *Polonia*, *Legja* i *Warszawianka* z Warszawy, *Cracovia*, *Garbarnia* i *Wisła* z Krakowa, *Czarni*

sach znalazły się dopiero tak silne i stare drużyny, jak *Warta*, *Legja*, *Wisła*, *LKS.*, *Cracovia* itd.

Kontakt z zagranicą był w porównaniu do lat ubiegłych niezbyt żywy i mało odbiegał od lat 1927—1928, kiedy to ilość spotkań międzypaństwowych czy też międzynarodowych była minimalna. Najważniejszą konkurencją międzynarodową, w której braliśmy udział, był turniej amatorów o puchar *Srodkowej Europy*. Obok naszej reprezentacyjnej drużyny współzawodniczyły w tej konkurencji drużyny *Austrii*, *Czechosłowacji* i *Węgier*. Udział naszej reprezentacji w tej konkurencji nie był powitany naogół przychylnie przez opinię kraju, gdyż drużyna nasza przez rozgrywki z amatorami niczego się nauczyć już nie może, a w razie zwycięstw nie podniesie prestige'u naszej piłki nożnej zagranicą; ewentualna natomiast przegrana mogłaby nas narazić tylko na kompromitację.

Na szczęście przebieg dotychczasowych rozgrywek w pierwszej kolejce był dla nas *pomyślny*. Wygramyśmy w Poznaniu z *reprezentacją Węgier* 5:1, z *Czechosłowacją* uzyskujemy na własnym gruncie w Krakowie wynik 1:1, co już nie jest bynajmniej sukcesem i wreszcie uzyskujemy naj-

Z zawodów ligowych *Warta—Polonia*.

Na zdjęciu: fragment z meczu ligowego między temi drużynami w Poznaniu, zakończonego zwycięstwem *Warty* 3:1, chwila, gdy *Przybysz* (w jasnej koszulce) strzela bramkę, której bramkarz *Polonii* *Kisieliński* nie potrafił obronić.

i *Pogoń* ze Lwowa, *L. K. S.* i *Turyści* z Łodzi, *I. F. C.* z Katowic, *Ruch* z Wielkich Hajduków i *Warta* z Poznania. Klasa drużyn wyrównała się już dość znacznie, a wyniki rozgrywek ligowych były często wielkimi niespodziankami, przez co zainteresowanie nimi jeszcze się bardziej wzmacniało. Mistrzem Ligi została *Garbarnia*, co było *największą rewelacją*, albowiem nikt nie przypuszczał, aby najmłodsza drużyna ligowa (która weszła do Ligi dopiero w r. 1928) tak szybko awansować mogła. Po *Garbarni* na dalszych miej-

piękniejszy wynik, bo zwycięstwo 3:1 *nad Austrią* w *Gracu* i dzięki niemu dostajemy się na *pierwsze miejsce* w tej konkurencji, spychając na drugie *Austrię*, na trzecim znalazła się *Czechosłowacja*, zaś na czwartym *Węgrzy*.

Pozatem nasz bilans spotkań międzynarodowych w piłkarstwie ograniczył się do kilku spotkań z klubami zagranicznymi i meczu miastowego *Budapeszt—Kraków*, zakończonego *świetnym zwycięstwem reprezentacyjnej drużyny krakowskiej* w stosunku 7:2. — Nadto

U góry:
Z zawodów ligowych
Czarni—Wista.

W głębi „zielone trybuny”, przed bramką Chmielowski (Czarni) w energicznym podskoku oddaje daleki wykop, oswabdzający bramkę własnej drużyny.

Na lewo:
Sukces Wisły
w Niemczech.

Wielkie znaczenie propagandowe miały zwycięstwa Wisły nad najsilniejszymi zespołami Niemiec Środkowych (Lipsk) i Guts Muts (Drezno), 2:1. — Na zdjęciu bramkarz Wisły, Koźmin, z piłką w sytuacji podbramkowej.

U dołu:
Z zawodów
międzypaństwowych.

Fragment z międzypaństwowych zawodów Czechosłowacja—Polska na boisku Cracovii w Krakowie w z. r. Wynik 2:2.

na szczególne podkreślenie zasługuje wyprawa mistrzowskiej drużyny ligowej Wisły do Niemiec, gdzie w spotkaniu z dwoma najsilniejszymi zespołami Niemiec Środkowych, a mianowicie z V. f. B. Lipsk) i Guts Muts (Drezno) uzyskała dwa zwycięstwa w identycznym stosunku 2:1, mające dla propagandy sportu polskiego w Niemczech niezwykle doniosłe znaczenie.

Na podkreślenie zasługuje jeszcze jeden szczegół z zeszłorocznej historii tego najpopularniej-

Z meczu Cracovia—Legja w Krakowie.

Moment z powyższych zawodów ligowych, rozegranych na boisku Cracovii z wynikiem 2:2. Obrona bramki przez Skwarczyńskiego, bramkarza Legji.

Hakoah (Wiedeń) pokonany w Polsce.

Znana w kraju drużyna wiedeńska Hakoah doznała porażki 1:4 w spotkaniu z Legją dn. 14 VII b. r. — Fragment z powyższych zawodów na boisku Legji w Warszawie.

szego sportu, a mianowicie w roku ubiegłym doszedł do skutku pierwszy po kilkuletniej przerwie występ polskiego arbitra na terenie zagranicznym. Było nim prowadzenie zawodów Czechosłowacja—Węgry o puchar amatorów środkowej Europy w Bratysławie przez dra Lustgartena z Krakowa.

Bilans naszych spotkań międzynarodowych.

Polska piłkarska reprezentacja rozegrała w latach od 1921—1929 r. 40 spotkań międzypaństwowych (w tem 23 zagranicą). Wygrano 14 meczów (7 zagr.), nierozegrano 9 meczów (5 zagranicą), a przegrano 17 meczów (11 zagranicą). Stosunek bramek 78:86.

Z Węgrami grano 7 razy (1 wygrana i 6 przegranych); ze Szwecją 7 razy (2 wygr., 1 rem. i 4 przegrane); z Czechosłowacją 5 razy (1 remis, 4 przegr.); z Finlandją 4 razy (2 wygr., 1 rem. i 1 przegr.); z Estonją 4 razy (3 wygr., 1 rem.); z Turcją 4 razy (3 wygr., 1 remis); z Rumunją 3 razy (3 rem.); z Jugosławją 2 razy (1 wygr., 1 przegr.); z USA 2 razy (1 rem., 1 przegr.); z Norwegją 1 raz (wygr.) i z repr. Rennes 1 raz (wygr.).

Ogółem w reprezentacji grało 105 graczy, przyczem z Krakowa 44, z Warszawy — 17, ze Lwowa — 16, z Łodzi — 11, z Poznania — 10 i ze Śląska — 7 graczy.

Najwięcej graczy dała Cracovia — 26; potem Wista — 15; Pogoń — 11, Warta — 10, Ł. K. S. — 8, Po-

Pierwsza drużyna „Garbarni” (Kraków).

Mistrzowska drużyna Polski na rok 1929/30, która zdobyła I-sze miejsce w Lidze po rocznym zaledwie pobycie w tejże.

lonia — 7, Legja — 5, Warszawianka, IFC i Policyjni K. S. po 3.

Najwięcej razy grali: Kuchar 29, potem Kałuża 21, Sperling 20, Staliński i Spojda po 17, Bacz 13, Hanke 13, Karasiak i Gerlitz po 12, Gintel i Adamek po 11, Reyman 1, Fryc i Zastawniak po 10.

Bramkę zdobyli najczęściej: Staliński 12, Batsch i Kałuża po 10, Kuchar 8, Reyman 1, 6, Steuermań i Balcer po 4.

Kalendarz zawodów piłkarskich w r. 1930.

Kalendarz meczów międzynarodowych na przyszły rok został już prawie w zupełności ustalony; w następującej liście podajemy najważniejsze spotkania:

5. I. — Paryż — Berlin, Hiszpania — Czechosłowacja.

9. II. — Włochy — Szwajcaria.

23. II. Portugalia — Francja.

23. III. — Belgia — Holandia, Niemcy — Włochy, Francja — Szwajcaria, Czechosłowacja — Austria, Wiedeń — Praga.

6. IV. — Holandia — Włochy, Szwajcaria — Węgry.

13. IV. — Francja — Belgia, Francja (B) — Luksemburg.

20. IV. — Austria — Niemcy południowe.

1. V. — Czechosłowacja — Węgry.

4. V. — Holandia — Belgia.

18. V. — Francja — Czechosłowacja.

25. V. — Belgia — Francja, Szwajcaria — Austria.

15. VI. — Holandia — Danja, Niemcy poł. — Węgry.

24. VI. — Bułgaria — Grecja.

15. VII. — Szwecja — Szwajcaria, Bułgaria — Rumunja.

18. VII. — Norwegia — Szwajcaria.

Gospodarze wymienieni są na pierwszym miejscu.

Sport w Policji Państwowej.

Główna Komenda naszej Policji Państwowej darzy ruch sportowy wśród podległych jej organów wielkiem poparciem. Nie ograniczając się tylko do wewnętrznych zawodów o mistrzostwo zorganizowała ona mecz bokserski Policji austriackiej i naszej w Katowicach z wynikiem 7:7. Zdjęcie nasze przedstawia obie drużyny.

Inne działy sportów.

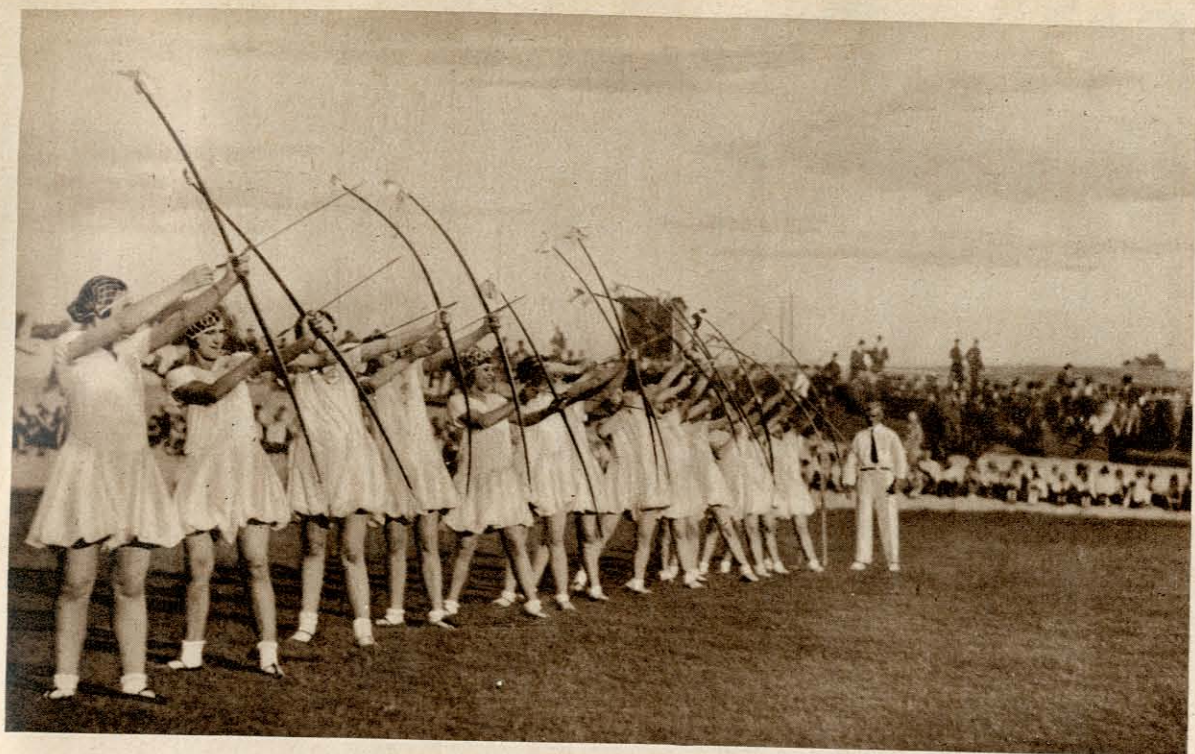
Jak już wspomnieliśmy i na innym miejscu, sport polski, od chwili odzyskania niepodległości, rozwija się żywiołowo we wszystkich dziedzinach, aczkolwiek ciężkie stosunki ekonomiczne temu niezbyt sprzyjają. Oprócz wymienionych już gałęzi sportów, którym poświęciliśmy więcej nieco miejsca, są też i inne, gdzie postęp ten dał się także zaznaczyć.

I tak w boksie, który liczy swych najlepszych przedstawicieli w Poznaniu (Warta), a następnie na G. Śląsku do zanotowania mamy zwycięski

AZS. (Kraków) posiada najlepsze zawodniczek we florecie.

Na zdjęciu moment z zawodów o mistrzostwo Polski między zawodniczkami tego klubu: p. Münnichówną (pierwsza od lewej strony) i p. Jopkówną.

Łucznictwo rozwija się coraz lepiej w Polsce.

Znajdujący się do niedawna w powijkach sport łuczniczy toruje sobie u nas drogę do coraz lepszego rozwoju, stając się coraz bardziej popularnym wśród szkół średnich. — Na zdjęciu naszym widzimy żeńską drużynę łuczniczą, w skład której wchodzi uczennice państw. gimn. żeńsk. w Kielcach.

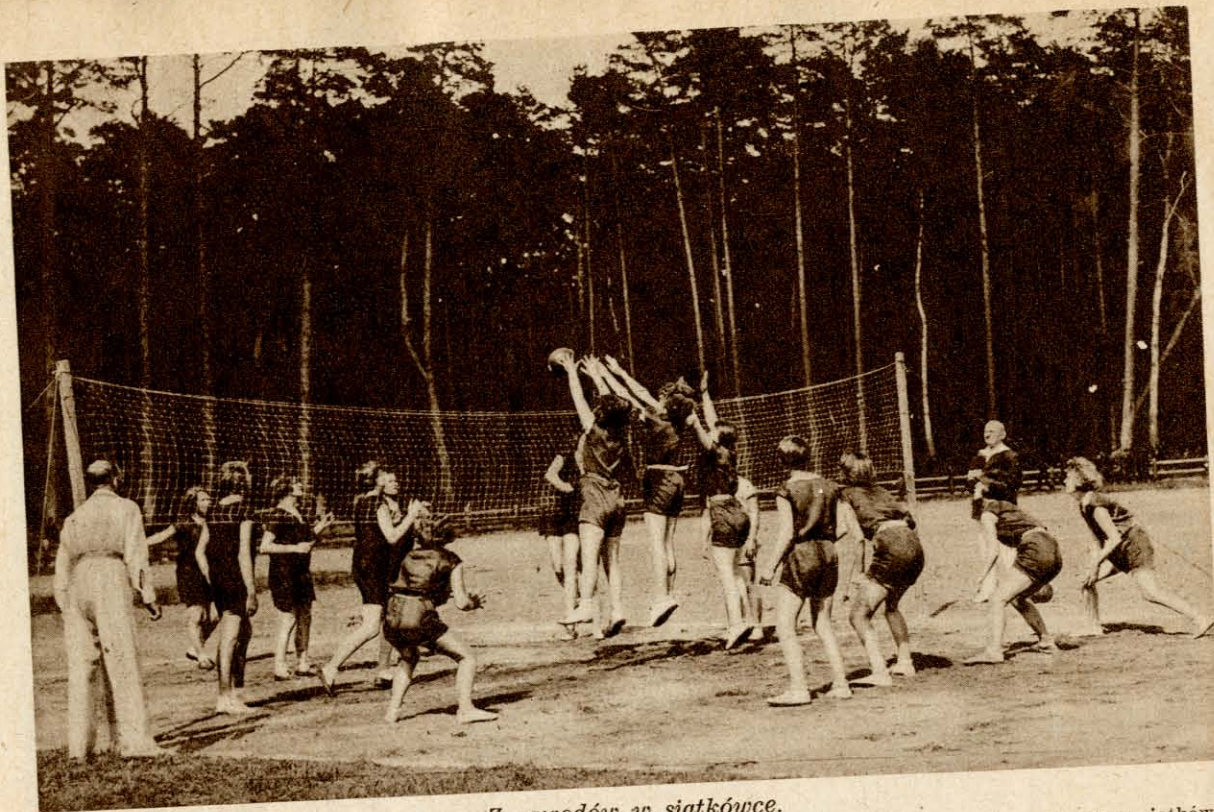
wynik meczu międzymiastowego Poznań — Wrocław 8:6. W meczu z Niemcami ponosimy co prawda porażkę we Wrocławiu 6:10, ale wobec wysokiego poziomu boks w Niemczech nie jest ona bynajmniej kompromitująca.

W hokeju na trawie mamy do zanotowania w ub. roku pierwszy występ naszych reprezentantów zagranicą, gdzie w meczu międzypaństwowym z Węgrami w Budapeszcie doznają porażki 0:6. Klęska ta obok drugiej w stosunku 0:4

Pierwszy międzynarodowy mecz hasey.

Fragment z międzynarodowego spotkania reprezentacyjnej drużyny Łodzi i Czechosłowacji (z wynikiem 2:10) na boisku Agrykoli w Warszawie.

Z zawodów w siatkówce.

Z okazji święta wych. fiz. i p. w., obchodzonego w Spale, odbył się szereg zawodów sportowych, m. in. mecz siatkówki żeńskiej, z którego fragment przedstawia nasze zdjęcie.

z Czechosłowacją w Poznaniu jest zrozumiała, gdyż sport ten znajduje się u nas jeszcze w powijakach.

W szermierce wobec rozpadnięcia się najsilniejszej drużyny w Polsce Akademickiego Związku Sportowego (Kraków), na skutek wyjazdu kilku jej członków do innych miast naszego kraju, nastąpił pewien zastój. Wyrazem tego jest choćby zeszłoroczna przegrana z Czechosłowacją w Pradze, poniesiona we wszystkich 3 broniach w stosunku 17:31 tuszów.

W strzelaniu, gdzie Warszawa i Kraków są najpoważniejszymi i najruchliwszymi ośrodkami w całej Polsce, mimo niezaprzeczonych postępów, jesteśmy jeszcze daleko w tyle w porównaniu z zagranicą, toteż udział nasz w tegorocznych mistrzostwach świata w Sztokholmie wypadł nie- szczególności.

Rycerski sport, jaki jest *lucznictwo*, zyskuje sobie coraz więcej zwolenników; odbywają się tu corocznie, podobnie jak w strzelaniu, „Narodowe” zawody. Przyniosły one w ub. roku tytuł „Króla” kurkowego Polskiego Związku Łuczników na r. 1929 kobiecie, *Janinie Kurkowskiej* (Klub Sportowy „Rodziny Wojskowej”).

Natomiast charakterystycznym jest, iż w *łyżwiarstwie* nie idziemy naprzód mimo, iż jest to sport, będący swego rodzaju przygotowaniem do hokeju, gdzie przecież tak piękną pozycję zajmujemy w międzynarodowej rywalizacji.

Żywem zainteresowaniem cieszyły się w roku ubiegłym także i *gry ruchowe*, z których *siatkówka* oraz *koszykówka* wybijają się na pierwszy plan. Zorganizowany w Krakowie turniej o mistrzostwo Polski przyniósł tytuł mistrza w koszykówce drużynie *Cracovii*. Również i *hazena*

zyskuje zwolenniczki głównie w Łodzi i Warszawie, gdzie mamy najlepsze nasze kluby. Poziomich jest jeszcze bardzo niski w porównaniu z zachodnią granicą, a dowodem tego są wysokie porażki w spotkaniach w ub. roku z reprezentacją Czechosłowacji w Warszawie i Łodzi.

Nie pozostały w tyle i doroczne, wielkie imprezy, mające obok sportowego swoje jeszcze odrębne znaczenie, jak np. „*Marsz szlakiem kadrowki*” na drodze *Kraków—Kielce*, dalej *Bieg Korpusu Ochrony Pogranicza* wzdłuż granic naszego państwa, *Bieg okrężny „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”* i t. p.

Zakończenie.

Krótki ten bilans wyników pracy naszych sportowców wykazuje we wszystkich dziedzinach *nieustanny postęp* i rokuje na przyszłość coraz lepsze nadzieje. W szczególności wobec zwrócenia uwagi na ten potężniejący ruch w naszym życiu społecznym ze strony władz rządowych, okazujących mu opiekę, jak zarówno wobec coraz czynniejszego zajęcia się nim ze strony społeczeństwa, przed sportem polskim otwierają się coraz lepsze horoskopy na przyszłość.

Ułatwi im to z jednej strony budowa potężnych inwestycji sportowych, z których do skutku doszła już w ub. roku piękna pływalnia Polskiego Związku Pływackiego w Warszawie i kryta hala pływacka w *Siemianowicach*, w toku są prace nad budową stworzenia *reprezentacyjnego stadionu Legji w Warszawie* (obejmującego m. in. tor kolarski, boisko do piłki nożnej, da- bieżnię, trybuny kryte na 5.000 osób i t. d.), dalej jednego z *największych torów motocyklowych*

w Europie pod *Mysłowicami*, sztucznej ślizgawki i boiska hokejowego w *Katowicach*, *pierwszego boiska do gry w golfa w Giszowcu* (Górny Śląsk), *stadionu zimowego w Zakopanem*, *ulepszenie boiska hokejowego w Krynicy*, *toru bobsleighowego w Kuźnicach* i t. d.

Obok tak poważnego pola do pracy dla naszych sportowców, jakimi są bezsprzecznie powstające ustawicznie coraz to nowe placówki sportu na terenie naszego kraju, przybywa nowa pomoc w postaci odpowiednio kwalifikowanych *instruktorów wychowania fizycznego*. Będą oni w ilości około 150 osób opuszczać corocznie mury *Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego na Bielanach pod Warszawą*, który dzięki wielkiej pracy *Państwowego Urzędu Wych. Fiz.* otworzył w ub. roku dla studujących swoje podwoje.

Niewątpliwie tak dalece idące poparcie ze strony władz i społeczeństwa pozwoli szybko naszemu sportowi zająć należne stanowisko w wielkiej rodzinie narodów.

Organizacja sportowa i wychowania fizycznego w kraju.

Związek Polskich Związków Sportowych i Komitet Olimpijski, Warszawa, ul. Wiejska 11.

Związek Młodzieży Chrześcijańskiej Y. M. C. A. Biuro główne: Warszawa, ul. Marszałkowska 81a.

Y. M. C. A. Dział chłopców, Warszawa, Aleje Ujazdowskie 22.

Y. M. C. A. Ognisko Akademickie, Warszawa, ul. Krucza 29.

Y. M. C. A. Kraków, ul. Krowoderska 8.

Polski Związek Towarzystw Gimnastycznych „Sokół”, Warszawa, ul. Szopena 3.

„Sokół”, Dzielnica Małopolska, Lwów, ul. Sokoła 7.

„Sokół”, Dzielnica Krakowska, Kraków, Wolska 27.

„Sokół”, Dzielnica Wielkopolska, Poznań, Zielone Ogródki.

„Sokół”, Dzielnica Mazowiecka, Warszawa, ul. Śniadeckich 10.

„Sokół”, Dzielnica Śląska, Katowice, Załęże, ul. Legionia 20.

Żydowski Związek Towarzystw Gimnastycznych i Sportowych, Warszawa, ul. Szopena 3.

Związek Harcerstwa Polskiego, Warszawa, Aleje Ujazdowskie 37, m. 12.

Oddział w Krakowie, ul. Szewska 12, I p.

Polski Związek Lawn-Tenisowy, Warszawa, Pl. Małachowskiego 2.

Polski Związek Lekko-atletyczny, Warszawa, Wiejska 11.

Polski Związek Towarzystw Wioślarskich, Warszawa, ul. Foksal 19.

Polski Związek Piłki Nożnej, Warszawa, ul. Wiejska 3.

Liga Polskiego Związku Piłki Nożnej, Warszawa, ul. Wiejska 3.

Polski Związek Narciarski, Warszawa, ul. Żorawia 23, m. 5.

Polski Związek Motocyklowy, Katowice.

Polski Związek Towarzystw Kolarskich, Warszawa, Oboźna 1—3.

Polski Związek Łyżwiarzy, Warszawa, ul. Szopena 3.

Polski Związek Pływacki, Warszawa, ul. Wiejska 11.

Związek Strzelecki (Komenda główna), Warszawa, Al. Jerozolimskie 27 m. 3.

Polski Związek Szermierczy, Warszawa, ul. Górnośląska 13, prof. Fiedorowicz.

Polski Związek Hokeja na lodzie, Warszawa, ul. Wiejska 11.

Polski Związek Hokeja na trawie, Poznań, ul. Łąkowa 10.

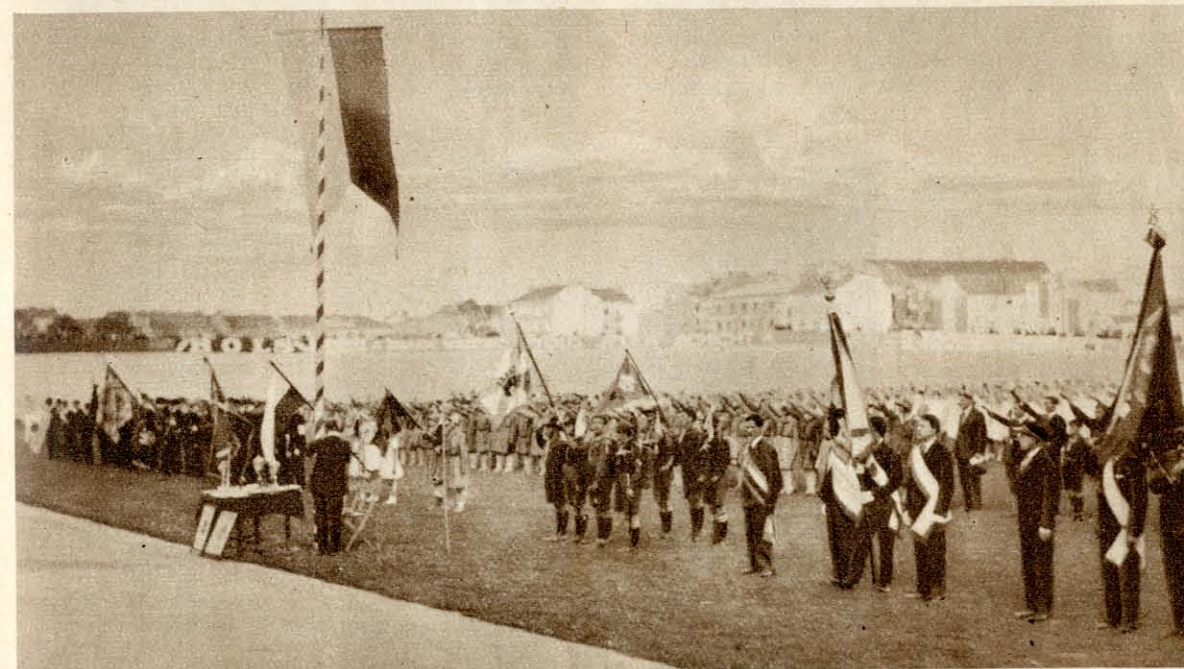
Polski Związek Żeglarski, Warszawa, ul. Marszałkowska 136.

Polski Związek Jeździecki, Warszawa, Al. Szucha 23.

Polski Związek Łuczników, Warszawa.

Polski Związek Bokserski, Katowice.

Polski Związek Gier Sportowych, Warszawa, Krucza 29.

Rocznica Jordanowska.

Czterdziestolecie założenia parku dra Jordana było obchodzone uroczystie przez młodzież krakowską, która zgromadziła się na boisku Cracovii, biorąc udział w szeregu zawodów sportowych. — Na zdjęciu widzimy moment podniesienia sztandaru w chwili rozpoczęcia uroczystości.

Założenie obozu Strzeleckiego im. Z. Lewakowskiego na Podkarpaciu.

Uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod obóz Strzelecki w Zakrzowie odbyła się dnia 14-go lipca z. r. Na zdjęciu widzimy dowódcę O. K. V., gen. Wróblewskiego, podpisującego akt erekcyjny. U góry: portret fundatora obozu, b. senatora Zygmunta Lewakowskiego.

Międzynarodowe organizacje sportowe.

Międzynarodowy Komitet Olimpijski: (Comite International Olympique) Lausanne (Szwajcaria).

Automobilizm: Association Internationale des Automobile Clubs Reconnus Paris, 8 Place de Concorde.

Boks: Federation Internationale de Boxe Amateur, London E. C. 2. Valentine Barker 69, Bishopsgate.

Dźwiganie ciężarów: Federation Internationale Halterophile, Paris rue Etienne Dolet.

Gimnastyka: Federation Internationale de Gymnastique, Bordeaux (France) M. Charles Cazalet, 8 rue Reigner.

Hippika: Federation Internationale Equestre, Paris 33, Avenue Montaigne.

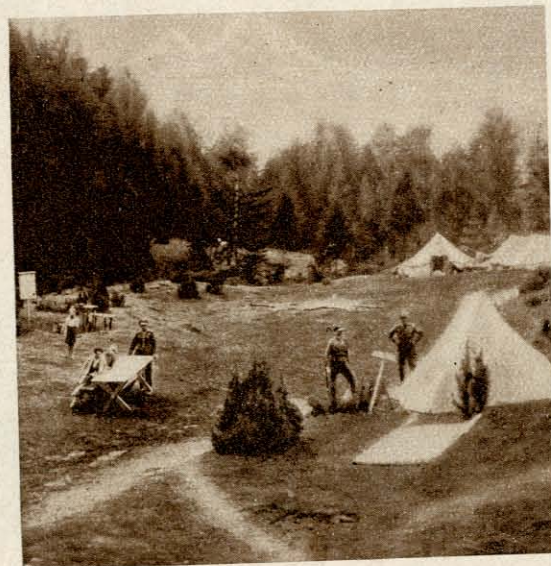
Jachty: Internationale Yacht Cacing Union, Carlsbrook. Ile de Wight (Anglja).

Kobiece Sporty: Federation Sportive Feminine Internationale, Paris 17, Maubourg Montmartre.

Kolarstwo: Union Cycliste Internationale, Paris 24 Boulevard Poissonniere.

Lawn Tennis: Federation Internationale de Lawn Tennis, Paris 76, Avenue Wagram.

Lekka Atletyka: Internationale Armateur Athletic Federation Vesteras (Szwajcaria).

Obóz przysposobienia wojsk. w Ryttrze.

Ogólny widok obozu, zorganizowanego staraniem Okręgu Urzędu Wychowania Fizycznego i P. W. w Krakowie.

Lotnictwo: Federation Aeronautique Internationale, Paris, 5 rue Francois 1er.

Łyżwiarstwo: Internationale Skating Union, Stockholm, Major General P. B. Balck.

Myślistwo: Federation Internationale de Tir de Chasse, Paris 21 rue de Clichy.

Narciarstwo: Federation Internationale de Ski Stockholm, Strandwagen 65.

Pływanie: Federation Internationale de Natation Amateur, Kent (Anglja), Tudor House Eltham Road, Lee.

Pilka nożna: Federation Intern. de Football Association, Secr. C. A. W. Hirschmann, Amsterdam (Holandja), Nic. Maestraat 67.

Saneczki: Federation Internationale de Bobsleigh et de Tobogganing, Paris 1, Place d'Iena.

Strzelanie: Union Internationale de Tir, Paris 46 rue de Provence.

Szermierka: Fed. Internat. d'Escrime, 172 avenue Parmentier, Paris.

Wioślarstwo: Fed. Intern. des Societes d'Aviron, Lausanne (Szwajcaria) 14, av. de l'Eglise Anglaise.

Wychowanie fizyczne: Fed. Intern. de Gymnastique Educative — Bruxelles 33, Av. Haversherke, Forest.

Zapaśnictwo: Fed. Intern. de Lutte (Greco romaine, lutte libre, Surey (Anglja), Gailock Wellington.

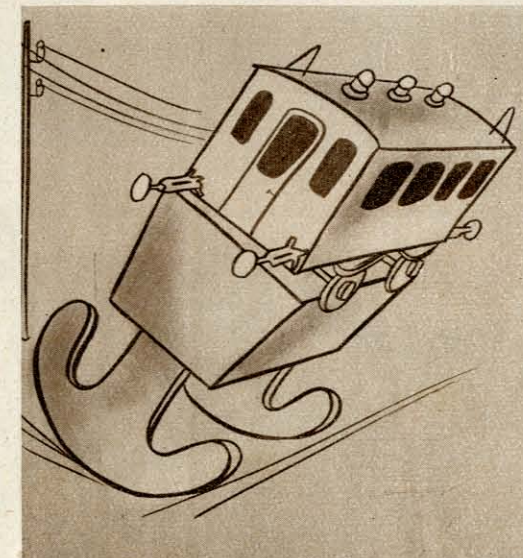
Najnowsza poezja polska w rysunku.

Rysował A. Wasilewski.

Popatrz na mnie ciepło z pod czapki swej strzechy,
Uśmiechnie się znajomo okienek oczyma.

Stanisław Ciesielczuk.

Rytmicznie, jednostajnie, wagon się kołysze.

Wiesław Gorecki.

Księżyc się przytulił do szyby i zasnął.

Maurycy Schimmel.

W każdy próg przybite męką czarnych śrub
jęczymy my, kolejowe szyny.
Każą nam piersią niby nożem,
rozkrawać białe ciała drożyn,
przecinać wciąż kwadraty zbóż
i tykać kurz na drogach...
I w dzień i w noc musimy być na nogach
nie wolno schylić barków.

Michał Rusinek.

PODZAS POŻARU WIOSKI OKÓNIN, W KTÓREJ SPŁONĘŁO 58 ZABUDOWAŃ, OCALAŁ JEDYNIÉ DOM JABŁOŃSKIEGO. DZIEN TEMU ŻE BYŁ POKRYTY „ETERNITEM”.

1. INSPEKTOR POW. P.Z.U.W. H. E. GASIŃSKI
2. PRZEDSTAW. P.Z.U.W. H. A. KARCZYK
3. INSPEKTOR UBEZP. POW. WŁODZIMIERZSKI I PIĄTKOWSKI
4. INSPEKTOR UBEZP. H. OSSOWSKI
5. WÓJT G.M. MACIEJÓW I T. MISIUR
6. DYR KOMUN. KASY Oszcz. W KOWLU I R. RACZYŃSKI
7. SEKRET. G.M. MACIEJÓW I J. KOTLIŃSKI
8. ZASTĘPCA INSPEKT. WOJEWÓDZKIEGO I H. PIOTROWSKI

Pożar wioski Okónin.

Powyższe zdjęcie przedstawia zgłiszczą zabudowań wioski Okónin, pozostałych po ogromnym pożarze. Jedynie tylko dom p. Jabłońskiego ocalał z pogorzeli dzięki temu, że był pokryty eternitem. Podobne wypadki zdarzają się często i dlatego każdy, kto chce zabezpieczyć swój dom od zniszczenia przez pożar, używać musi do pokrycia dachu jedynie ogniotrwałej dachówki eternitowej, która posiada oprócz pięknego wyglądu, także wiele innych dodatnich cech, jest ona bowiem złym przewodnikiem ciepła, a zatem chroni tak w lecie od upałów, jak w zimie od zimna.

119

Przegląd szachowy.

W ubiegłym roku aktywność świata szachowego zaznaczyła się poważną liczbą imprez, trzymających w napięciu szerokie masy miłośników gry królewskiej. Z powodzi turniejów i innych zawodów najciekawszymi i najsilniej obsadzonymi był międzynarodowy turniej w Karlowych Varach i Budapeszcie, jak również pojedynek o mistrzostwo świata Alechina z Bogolubowem. — Polscy mistrzowie Rubinstein i dr. Tartakower odznaczyli się świetnymi sukcesami. Mistrz Przepiórka zapewne skutkiem dłuższej przerwy w grze nie okazał pełni swej formy. Z mistrzów zagranicznych nadzwyczajne rezultaty osiągnęli: Niemcowski, Capablanca, Spielmann, dr. Vidmar, dr. Euwe i Becker. Alechin w większych turniejach nie brał udziału, wykazując swą bezsporną przewagę właściwie jedynie w pojedynku z Bogolubowem. Dr. Em. Lasker wycofał się już definitywnie z życia szachowego.

W tym roku teoria szachów uczyniła ogromny postęp zwłaszcza w oświetleniu obrony indyjskiej i gambitu damy. I w dziedzinie kompozycji element twórczy wyraził się szeregiem znakomitych prac, odznaczających się nie tyle oryginalnością idei, co koronkowem i niezwykle subtelnem opracowaniem tematów. Z polskich autorów prócz Przepiórki wymienić należy Wróbla, młodego bardzo utalentowanego kompozytora, który ma już za sobą dużo świetnych nagród na międzynarodowych konkursach.

Literatura szachowa wydała mnóstwo nowych dzieł. Najznakomitszymi i najwięcej godnymi studiowania są prace ostatnich lat: Dr. A. Alechin: Meine besten Partien, Das New Yorker Grossmeisterturnier 1927; Dr. S. G. Tartakower: Das grosse internationale Schachmeisterturnier in Bad Kissingen 1928; A. Niemcowski: Mein System; Die Praxis meines Systems; Dr. Em. Lasker: Lehrbuch des Schachspiels; J. Capablanca: Grundzüge der Schachstrategie.

Polska nie posiada rozwiniętej literatury szachowej, o silnie rozbudzonem życiu szachowem świadczą jedynie czasopisma, jak np. „Świat szachowy” w Warszawie, oraz dziaty szachowe w pismach codziennych i tygodnikach, m. in. w „Il-Kuryerze Codziennym” i w „Światowidzie”.

Przegląd turniejów w r. 1929.

I. Europa.

POLSKA.

Warszawa. Turniej o mistrz. miasta: I. Kremer 8, II. Blass 6, III—IV. Łowcki i Makarczyk po 5 p (6 uczestn.).

Łódź. Turniej o mistrz. miasta: I. Regedziński 9½, II. Appel 9, III. Rozenbaum 8, IV—V. Kremer i Frydman po 7½, VI. Mund 7 p. (13 uczestn.).

Kraków. Turniej o mistrz. klubu krakowskiego: I. Październy, II. Zukowski, III. Gałuszka, IV. Biłski. Turniej o mistrzostwo miasta dotychczas nie odbył się.

Lwów. Turniej o mistrz. miasta: I. Friedman 13, II. Piotrowski 11½, III. Kaufman i Tuchlewicz po 11, V—VI. Homme i St. Popiel 10½, VII. Pomohaczi 10, VIII. Kikinis 9 p.

Bielsko-Biała. Turniej o mistrz. okręgu: I. Fussgänger 13½, II. Klar 10½, III—IV. Karfiol i Rakower 10, V. Janosz 9½ p. (15 uczestn.).

Katowice. Turniej Związkowy: I—II. Sojka i Goldmanc po 6 p., Mróz 5½, Palik 4½, Kotula 4, Teichman 3½ p (9 uczestn.).

Turniej o mistrzostwo drużynowe Polski: I. Warszawa 23, II. Łódź 19½, III. Kraków 15½, IV. Lwów 13, V. Śląsk 10½, VI. Poznań 8½ p.

Poznań. Turniej o mistrz. miasta: I. Wojciechowski 13, II. Steifer 12, III. Kwaśniewski 11, IV. Mięśowicz 11, V. Zaleski 10½, VI. Gaworski 10 p.

W tym roku śmierć wydarła Polsce kilku wybitnych szachistów, a to: Zabińskiego, Wasilewskiego, Potemskiego (Warszawa), inż. Kopę i inż. Drosio (Poznań).

CZECHOSŁOWACJA.

Praga. V turniej Kautsky-Memorial: I. Flohr 11½, II. Richter 11, III. Dr. Jandera 8½, IV. Opoczeński 8, V., VI. i VII. Dobiasz, Haszek i Thelen po 7½ p. (14 uczestn.).

Turniej o mistrz. miasta: I. Opoczeński 9, II., III., IV. Flohr, Fricz i Grgurczicz po 7½, V., VI. Dobiasz i Maksymowicz po 6½ p. (12 uczestn.).

Mor. Ostrawa. Turniej o mistrz. miasta: I. Gilg 14½, II. Salomonowicz 11, III. Gentner 10 p.

Brno. Turniej o mistrz. Czechosłowacji: I. Opoczeński 9, II. Schulc 7½, III—IV. Pokorny i Rejfirz 6½, V. Haszek i Szery 5½ p. (12 uczestn.).

Turniej o mistrz. miasta: I. Teller 12, II. Pitschak 11½, III. Pokorny 11 p.

Karlowe Vary. Wynik turnieju międzynarodowego: I. Niemcowski 15, II—III. Capablanca i Spielmann po 14½, IV. Rubinstein 13½, V., VI i VII. Becker, Dr.

A. Alechin.
Mistrz świata.

A. Niemcowski.
Mistrz duński.

J. R. Capablanca.
Mistrz kubański.

A. Rubinstein.
Mistrz polski.

Euwe i Dr. Vidmar po 12 p., VII. Bogolubow 11½, IX. Grünfeld 11 p. (22 uczestn.).

Czesi stracili w tym roku słynnego mistrza R. Retiego.

ROSJA.

Moskwa. Turniej o mistrz. miasta: I. Panow 11, II. Rjumin 10½, III. Lewin 9, IV. Grigorjew 8½ p. (16 uczestników).

Leninград. Turniej o mistrz. miasta: I. Ilija Genewski 5½, II—III. Model i Romanowski po 4½ p. (8 uczestn.). — Championat: I. Ostrowski 11, II—III. Romanowski i Sosin po 10½, VI. Lisiczy 7½, VII—VIII. Gothalf i Czechower po 7 p. (15 uczestn.).

Mińsk. Turniej o mistrz. Białej Rusi: I, II, III. Model, Silicz i Wygodczikow po 9½, IV. Rosenthal 9 p. (14 uczestn.).

Kijów. Turniej o mistrz. miasta: I. Bogatyrzyczuk 10½, II. Rajzer 10, III. Zamichowski 9½ p. (14 uczestn.).

Kaukaz. Championat: I. Makagonow 14, II—III. Bondarewski i Sokolow po 12 p. (16 uczestn.).

AUSTRIA.

Wiedeń. Pojedynek Spielmann—Hönliger + 5, — 2, = 3.

NIEMCY.

Wiesbaden. Pojedynek o mistrzostwo świata pomiędzy Dr. Alechinem a Bogolubowem zakończył się zwycięstwem pierwszego w stosunku 11 wygranych, 5 przegranych i 9 nierozstrzygniętych partii.

Berlin. Turniej o mistrz. miasta: I—II. Ahues i Richter po 6½, III—IV. Koch i Rellstab po 5 p.

Duisburg. Turniej o mistrz. Niemiec: I. Ahues 9, II. Leonhardt 8½, III—IV. Helling i Sämsch po 8 p. (14 uczestn.).

Hamburg. Turniej o mistrz. D. Łaby: I. Heinicke 7, II. Wagner 6½, III. Schönmann 5 p. (10 uczestn.).

Hannover. Turniej o mistrz. miasta: I. Eppers 8½, Hunte 7½, III—IV. Gigas i Möller po 7 p. (12 uczestn.).

Lipsk. Turniej o mistrz. miasta: I. Gebhardt 8½, II, III, IV, V. Laubmann, Rothballer, Haesser i Otto po 7 p.

Monachjum. Turniej o mistrz. miasta: I. Blümich 10, II. Schroeder 8, III. Fajarowicz 7½ p. (12 uczestn.).

Niemcy ponieśli w tym roku dwie bolesne straty w osobach: Dr. Hartlauba i Gebhardta.

FRANCJA.

Paryż. Turniej o mistrz. miasta: I. Baratz 12, II—III. Cukierman i Szwarcman 10, IV. Snoskoborowski 9, V. Monosson 8½ p. (15 uczestn.). — Turniej „Cercle d'Echecs de la Rive Gauche”: I. Cukierman 6, II—III. Betbader i v. Halberstadt po 5, IV. Szwarcman 3½ p. (6 uczestn.).

Turniej międzynarodowy: I. Dr. Tartakower 8, II, III, IV. Baratz, Colle i Snoskoborowski po 7 p., V—VI. Cukierman i Thomas po 6 p.

St. Claude. Turniej o mistrz. Francji: I. Gheron 7½, II. Gromer 6½, III, IV, V. Barthelemy, Betbader i Gibaud po 6 p. (10 uczestn.).

BELGIA.

Gandawa. Turniej o mistrz. Belgii: I. Colle 5, II. Koltanowski 4½ p. (4 uczestn.).

Brussels. Turniej o mistrz. miasta: I. E. Lancel 7½, II. R. Ellinger 6, III. P. Limbos 5½ p.

ANGLIA.

Hastings. Turniej świąteczny: I, II, III. Colle, Marshall i Takacs po 6, IV. Koltanowski 5½ p. (10 uczestn.).

Ramsgate. Turniej międzynarodowy: I. Capablanca 5½, II, III. Menchik i Rubinstein po 5, IV—V. Koltanowski i Maroczy po 4½ p. — Anglię wyszli niedzwyczajnie: I. Thomas 3½, Yates 3 p.

Turniej o mistrz. Anglii: I. Sultan Khan 8, II—III. Price i Michell po 7 p. (12 uczestn.).

Mistrzostwo pań zdobyła: Gilchrist.

Scarborough. Turniej międzynarodowy: I—II. Saunders i Dr. Tartakower po 6, III. Thomas 5½ (7 uczestn.).

Londyn. Turniej o mistrz. klubu lond.: I. Thomas 11½ II. Michell 10, III. Sergeant 9½ p. (15 uczestn.).

Turniej klubu The Gambit Chess R.: I. Yates 5, II. Winter 4, Conde i Sultan Khan po 1½ p.

HOLANDIA.

Pojedynek Bogolubow—Dr. Euwe 5½:4½.

Amsterdam. Turniej o mistrz. Holandji: I. Dr. Euwe 8½, II—III. Landau i Weenink po 7, IV. van den Bosch 6½, V—VI. Davidson i Loman po 4 p. (10 uczestn.).

Haga. Jubileuszowy turniej klubu „Discendo discimus”: I. Kroone 3½, II. Key 3, Goud i Wertheim po 2½.

SZWECJA.

Västerås. Turniej o mistrz. Szwecji: I. Petterson 4½, II. Stoltz 4, III. Lundin 3½ p.

Göteborg. Turniej o mistrz. Skandynawji: I. Stahlberg 7½, II. Lundin 6, III—IV. Karlin i Kinnmark po 5½ p. (10 uczestn.).

Sztokholm. Turniej międzynarodowy: I. Reti 6½, II—III. Lundin i Stoltz po 3, Stahlberg 1½ p.

DANIA.

Kopenhaga. Championat: I. Andersen 6, II—III. Cruunberg i Enevoldsen po 5 p.

ISLANDIA.

Reykjavik. Turniej o mistrz. Irlandji: I. Berndtsson 2½, II. Gudmundsson 2, Stefannsson po 1½ p. (5 uczestników).

FINLANDIA.

Wyborg. Turniej o mistrz. miasta: I. Krogus 8, II. Colliander 7½, III. Rasmussen 7 p.

Mistrzostwo Finlandji zdobył Czepurnow zwyciężając w pojedynku Lindrossa 5:3.

SZWAJCARJA.

Bazylea. Turniej o mistrz. Szwajcarii: I. H. Johner 10½, II. Dr. Naegeli 9, III. Gygli 7½ p.

WŁOCHY.

Florencja. Pojedynek o mistrzostwo Włoch: Monticelli—Rosselli + 6, — 4, = 4.

Wenecja. Turniej międzynarodowy: I. Pitschak 8½, II. Ahues 8, III—IV—V. Hellmann, Naegeli i Rejfirz po 7½ p. (10 uczestn.).

HISZPANIA.

Barcelona. Turniej międzynarodowy: I. Capablanca 13½, Dr. Tartakower 11½, III. Colle 11, IV—V. Monticelli i Dr. Rey po 8½, VI. Golmayo 8, VII. Yates 7½, VIII—IX. Menchik i Vallardebó po 7 p. (15 uczestn.).

WĘGRY.

Budapeszt. Jubileuszowy turniej klubu miejscowego: I—II. Havasi i Leich po 6½, III—IV. A. Steiner i Szekely po 6 p. (10 uczestn.).

Turniej międzynarodowy: I. Capablanca 10½, II. Rubinstein 9½, III. Dr. Tartakower 8, IV—V. Thomas i Dr. Vajda po 7½, VI. A. Steiner 7, VII. Colle i Havasi po 6½ p. (14 uczestn.).

RUMUNIA.

Jassy. Turniej o mistrzostwo Rumunii: I. Tyroler 5, II—III. Dr. Balogh i Gudju po 4 p. (7 uczestn.).

Bukareszt. Turniej o mistrz. miasta: I. Mendelssohn 4½, II. Wechsler 4½, III—IV. Dr. Balogh i Löwenton po 3½ p.

JUGOSŁAWIA.

Belgrad. Turniej o mistrz. miasta: I. Nedeljkowicz 13, II. Poljakow 13, III—IV. Szwekow i Toth po 11 p.

Reguska Slatina. Turniej międzynarodowy: I. Rubinstein 11½, II. Flohr 10½, III—IV—V. Maroczy, Pirc i Takacs po 10, VI. Przepiórka 9½, Canal i Grünfeld po 9, Brinckmann 8, Sämsch 7½ p. (16 uczestn.).

II. Ameryka.

STANY ZJEDNOCZONE.

Nowy Jork. Turniej o mistrz. „Marshall Ch. Club”: I. Bigelow 11, II—III—IV. Santasiere, Smirka, Tholfsen po 10½, V. Reinfeld 10 p.

Turniej o mistrz. „Manhattan Ch. Club”: I. Kheviz 8, II. Kupchik 6½, III. Kashdan 6 p.

Chicago. Turniej o mistrz. miasta: I. Isaacs 7, II. Factor 6½, III. Jensen 6 p.

St. Louis. Turniej o mistrz. „Western Chess Assoc.”: I. Hahlbom 8, II—III—IV. Anderson, Whitaker i H. Steiner po 7½ p. (11 uczestn.).

Pensylwanja. Mistrzostwo Pensylwanji zdobył Whitaker.

Bradley Beach. Turniej międzynarodowy: I. Dr. Alechin 8½, II. L. Steiner 7, III—IV. Kupchik i Turower po 5½, V. Fox 5 p. (10 uczestn.).

KANADA.

Montreal. Turniej o mistrz. Kanady: I. Fox 10½, II. Eastman 9, III. Belson 8 p. (12 uczestn.).

ARGENTYNA.

Buenos Aires. Turniej o mistrz. miasta: I. Pleci 11, II. Maderna 10½, III—IV. Villegas i Cristia po 8 p.

Turniej o mistrz. „Club Argentino de Ajedrez”: I. Lynch 13½, II—III. Villegas i Dr. Querenco po 10½ p.

Rosario. Turniej o mistrz. Argentyny: I. Grau 11½, Cristia 10 p.

KUBA.

Hawanna. Turniej o mistrz. klubu: I. Planas 11, II. Blanco 7 p. (4 uczestn.).

URUGWAJ.

Montevideo. Turniej o mistrz. Urugwaju: I. Anayo Oger, wygrywając pojedynek z Drem Gabarain w stosunku + 4, — 1, = 5.

BRAZYLIA.

Mistrzostwo Brazylii zdobył Dr. Mendez, obroniwszy tytuł mistrza w pojedynku z Cruzem, z wynikiem + 5, — 5.

III. Afryka.

KONGO.

Elisabethville. Turniej o mistrz. Konga: I. Jentgen 19½, II. Gernay 17, III. Philoche 14½, IV. Mathieu 11½ p.

Południowa Afryka.

Natal. Mistrz. klubu „Natal Ch. Club”: I. Hunt 11, II. Gibbs 9½ p.

IV. Australia.

QUEENSLAND.

Brisbane. Turniej o mistrz. Q.: I. Francis 9, II. Calame 7½ p., III. Thomson.

VIKTORIA.

Viktorja. Turniej o mistrz. miasta: I. Gundersen 6, II. Rosenblum 4½ p.

Turniej o mistrz. kraju: I. Gundersen 11½, II. Francis 9, III. Rosenblum 8½ p. (8 uczestn.).

Melbourne. Turniej o mistrz. miasta: I—II. Watson i Crowl po 4, Gundersen, Kosznicki i Purdy po 2, Faul 1.

TASMANIA.

Turniej o mistrz. Tasmanji: I. Tregear 4, II. Vince 3½, III. Ingleden 3 p.

Perth. Turniej o mistrz. Australji: I. Cracanthorpe 8½, II. Younkman 8, III. Purdy 7½ p. (10 uczestn.).

NOWA ZELANDIA.

Wellington. Turniej o mistrz. N. Zelandji: I. Erskine 8, II. Gyles 7, III. Severne 4½ p. (9 uczestn.).

Najpiękniejsza partja z r. 1929.

Białe: R. Spielmann. Czarne: B. Hönliger.

Grała w Wiedniu dn. 1 lutego 1929 r. jako ósma partja pojedynku, zakończona zwycięstwem pierwszego w stosunku +5, —2, =3.

OBRONA CARO-KANN.

1. e4 c6 2. d4 d5 3. S—c3 d×e4 4. S×e4 S—f6 (1) 5. S—g3 e6 (2) 6. S—f3 c5! (3) 7. G—d3 S—c6 8.

d×c5 G×c5 9. a3! (4) 0—0 10. 0—0 b6 11. b4! (5) G—e7 12. G—b2 D—c7 (6) 13. b5 S—a5 (7) 14. S—e5 G—b7 15. S—g4 D—d8 (8) 16. S—e3 S—d5? (9) 17. D—h5 g6 (10) 18. S—g4! G—f6 (11) 19. S×f6+ S×f6 (12) 20. D—h6! W—c8 21. Wa—d1 D—e7 22. Wf—e1 S—e8 23. S—f5! (13) D—c5 (14) 24. W—e5 G—d5 25. S—e7+!! Czarne poddały się. (15).

Uwagi:

(1) 4... G—f5 wystarczało do wyrównania partji.

(2) Blümich uważa to posunięcie za słabe zalecając 5... G—f5. Becker jest przeciwnego przekonania twierdząc, że z czterech możliwości ten sposób gry jest najlepszym. Gdyby Białe grały 5. S×f6+, to po g×f6 Czarne mogły mieć dużo kontrszans.

(3) Czarne od razu burzą centrum. Otwarcie linii w dalszej części gry okaże się niebezpiecznym.

(4) Nietylko celem uniknięcia S—b4 lecz także jako przygotowanie fianchetto gońca.

(5) Wygląda na pierwszy rzut oka paradoksalnie, gdyż stwarza przyzostałego piona c2, jednak wobec silnego ataku na skrzydło króla ta okoliczność niema wielkiego znaczenia.

(6) Czarne powinny były grać 12... G—b7.

(7) Jeśli 13... S—b8, to 144. G—e5! z silną groźbą: 15. G×f6 G×f6 16. G—e4!

(8) Ta obrona wydaje się konieczną, gdyż grozi: 16. S×f6+G×f6 17. G×f6 g×f 18. D—h5 f5 19. G×f5 e×f 20. D—g5+ K—h8 21. D—f6+K—g8 22. S×f5 zrujnowaniem pozycji Czarnych. Jednak Hönliger miał jeszcze możliwość odparcia ataku przeciwnika, jak to wykazał Kmoch i 15... D—f4! 16. S×f6+G×f6 17. S—h5 D—g5 18. S×f6 g×f6 i t. d.

(9) 16... W—c8 należało grać. Teraz Spielmann w niezrównanie mistrzowski sposób rozbija pozycję Czarnych.

(10) 17...h6 18. G×g7! K×g7 19. S×f5+ e×f 20. S×f5+ rozstrzygałoby ewentualnie 17... f5 18. S×f5! e×f 19. S×f5!

(11) Jeżeli: 18... S—f6, to: 19. D—e5! K—g7 20. S—h5+! lub: 19... D—d5 20. D×d5!

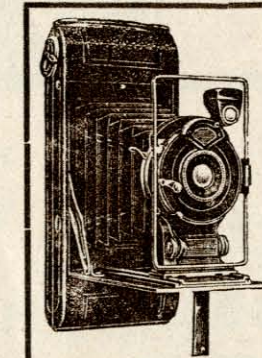
Jako motyw dominujący w tej partji występuje osłabienie przekątni a1—h8 wspianale wyzyskane przez Spielmanna.

(12) 19... D×f6 20. G×f6 (20. D×d5? D×b2) g×h5 21. S×h5 Białe zdobywały piona. Hönliger powinien wybrać raczej tę alternatywę, lecz prawdopodobnie nie przewidział przebiegu zakończenia partji.

(13) Gdyby teraz: 23... g×f, to 24. G×f5 f6 25. G×e6+ lub 24. W—e3 poczem W—g3+.

(14) To posunięcie przyspiesza tylko pewną przegraną Czarnych. Nie ratowało już gry: 23... D—c7 24. W—e3! (e×f? 25. W×e8).

(15) Następuje mat: 26. D×h7+ K×h7 27. W—h5+ K—g8 28. W—h8X.

Stały i wielki wybór aparatów i przyborów fotograficznych poleca na dogodnych warunkach spłaty, firma

JAKÓB SCHARF

Aparaty i przybory fotograficzne

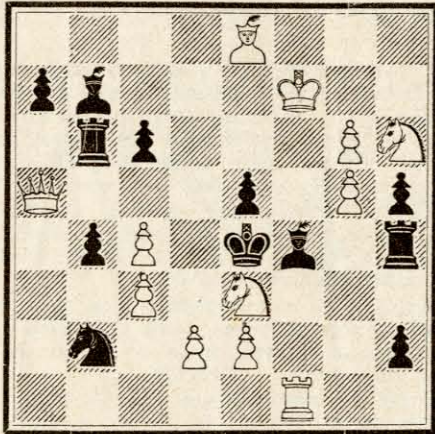
KATOWICE, ulica 3-go Maja 11 p. — Żądać katalogów.

Kompozycje.

ZADANIE NR. 1.

J. Paluzie (Hiszpanja).

Czarne: Ke4, Wb6 h4, Gb7 f4, Sb2, piony: a7, b4, c6, e5, h5 h2, (12).

Białe: Kf7, Da5, Wf1, Ge8, Se3 h6, piony: c3, c4, d2, e2, g5, g6. (12).

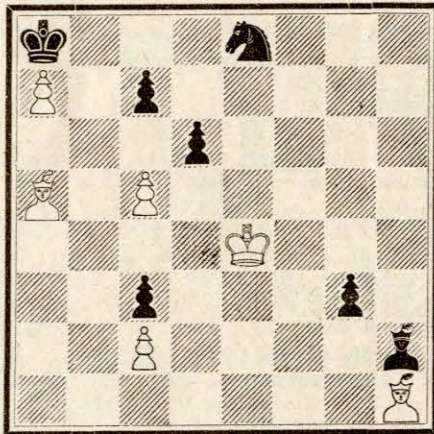
3-chodówka. 12+12=24.

Mat w 3 posunięciach.

ZADANIE NR. 2.

K. A. L. Kubbel (Rosja).

Czarne: Ka8, Gh2, Se8, piony: c7, d6, c3, g3. (7).

Białe: Ke4, Ga5 h1, piony: a7, c2, c5. (6).

Końcówka. (+). 6+7=13.

Białe zaczynają i wygrywają.

ROZWIĄZANIA ZADAŃ:

Nr. 1. (Paluzie) 1. D—c5.

I. 1... G—a8 2. G—d7 i 3X.

II. 1... G×g5 2. Se—f5 i 3X.

III. 1... G—g3 2. Se—g4 i 3X.

IV. 1... W—h3 2. Sh—f5 i 3X.

V. 1... G—c8(a6) 2. D ew. G×c6+ i 3X.

Nr. 2 (Kubbel): 1. G—b6! a×b6 2c×b6 g2! 3. G×g2! S—c7 4. b×c7 d5+ 5. K×d5 G×c7 6. K—c6! G—a5 (lub —d8) 7. S—b5+ lub: S—d7+ i Białe wygrywają.

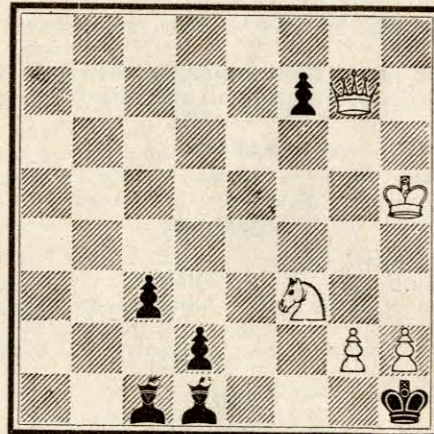
3... d5+ 4. K×d5 S—d6. 5. K—c5+ (K—c6) S—b7+ 6. K—b5 poczem K—a6 i 9. G×b7X.

1... c6 2. c×d g2 3. G×g2 S×d6 4. K—d3 K—b7 5. G—e3 K—a8 6. G×c2+ S—b7 7. —10 Kc4—b5— a6 i G×b7X.

ZADANIE NR. 3.

W. Koroljkow (Rosja).

Czarne: Kh1, Gc1 d1, piony: c3, d2, f7. (6).

Białe: Kh5, Dg7, Sf3, piony: g2, h2. (5).

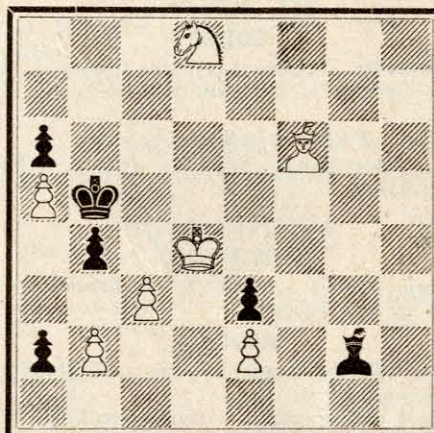
Końcówka. (+). 5+6=11.

Białe zaczynają i remisują.

ZADANIE NR. 4.

W. Koroljkow (Rosja).

Czarne: Kb5, Gg2, piony: a2, a6, b4, e3 (6).

Białe: Kd4, Gf6, Sd8, piony: a5, b2, c3, e2. (7).

Końcówka. (+). 7+6=13.

Białe zaczynają i remisują.

„NA SZEROKIM ŚWIECIE”

JAKIEKAWSZY TYGODNIK JAKIĄSZY OBRAZKOWY

ZAŁOŻYCIEL: **MARJAN DĄBROWSKI**
REDAKTOR NACZ.

WYDAWNICTWO: **KONCERN PRASOWY „I. K. C.”**
KRAKÓW, PAŁAC PRASY, WIELOPOLE 1.

Rozmaiłości.

Z dziejów ustalania granicy polsko-rumuńskiej.

W zeszłorocznym Kalendarzu I. K. C. omawiając sprawę wytyczenia w terenie granic Polski, wskazaliśmy na szczególnie trudne warunki, wśród jakich pracują nasi technicy pomiarowi na granicy polsko-rumuńskiej (zob. także w niniejszym Kalendarzu dział „Przegląd statystyczny Polski”). Trudy i wysiłki polskich inżynierów zna i ocenia ludność pograniczna, mogąca bezpośrednio obserwować ich pracę w dzikim i przeważnie trudno dostępnym paśmie granicznym, a tak samo w Sniatynie, gdzie mieści się podstawa polskiej komisji granicznej, członkowie tej komisji cieszą się dla swej pracy popularnością i uznaniem ze strony miejscowej ludności. Wyrazem tej sympatii jest napisany przez p. Zieniewicza ze Sniatyna wiersz, który pod nazwą „Marsz polskiej komisji granicznej” spopularyzował się lokalnie, a który w prostych słowach ocenia trud pracy naszych inżynierów i znaczenie linii granicznej. Wiersz ten przytaczamy poniżej jako charakterystyczny przyczynek do dziejów wytyczania granicy polsko-rumuńskiej. Opiewa on:

Czy burza huczy w koło nas,
Czy śnieżna zamieć dmie,
Dla sprawy Polski każdy czas
Przy pracy szybko mknie.
Ojczyźnie my stawiamy próg,
By zdradny w nią nie wkroczył wróg,
A pracy naszej ślad
Tysiące przetrwa lat.

Czy biegiem rzek, czy szczytem gór
Przez step, przez gęsty las,
Graniczny my stawiamy mur,
Graniczny tworzymy pas,
A Moskal, Litwin, Czech, czy Szwab,
Niech nie wysuwa swoich łap,
Bo tam, gdzie jest słup nasz,
Wciąż czuwa polska straż.

Od Dniestru aż po Karpat grzbiet
Nas wiedzie pracy szlak,
Tam każdy z nas piechotą szedł,
Wytaczał granic znak,
Pośród bezludnych, dzikich stron,
Gdzie tylko niedźwiedź ma swój schron,
Tam ślady naszych stóp,
Gdzie tkwi graniczny słup.

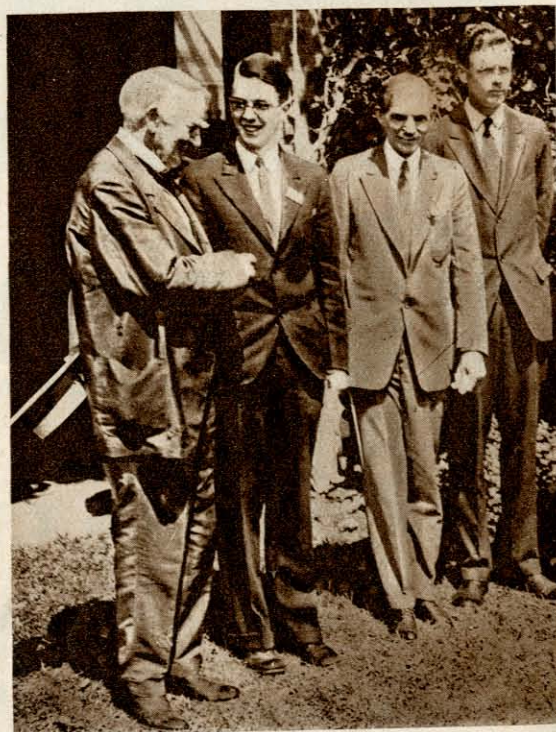
Następca Edisona.

Wielki wynalazca Edison jest już starcem, to też z niepokojem rozmyślał, kto po jego śmierci będzie mógł dalej prowadzić jego wielkie laboratorjum, w którym powstały tak doniosłe dla naszej cywilizacji wynalazki. Ażeby znaleźć następcę, wpadł na pomysł czysto amerykański: oto ogłosił konkurs na drugiego Edisona. Zwycięzcą konkursu miał być ten, kto najlepiej odpowie na kilkadziesiąt najrozmaitszych pytań, dotyczących zarówno nauk ścisłych, jak i życia

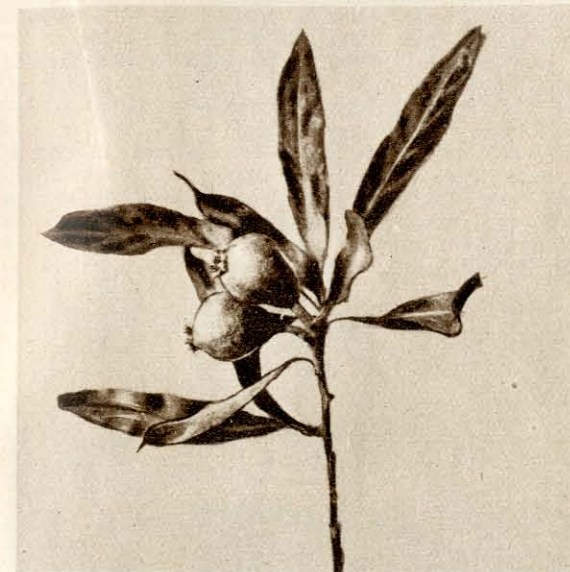

„Dogodne“ warunki pomiarowe nad Czeremoszem.
Przeciąganie taśmy pomiarowej przez rzekę.

praktycznego. Nagrodę zwycięstwa osiągnął młody gimnazjalista amerykański Wilbur B. Huston z Seattle, który odpowiadając na pytania kwestionariusza, okazał wiele wiedzy i trzeźwego sądu w pojmowaniu życia. Laureat ma teraz odbyć na koszt Edisona studia techniczne, poczem stanie na czele jego zakładów. O ile pomysł tego konkursu uznać można za także pewnego rodzaju wynalazek Edisona, to jednak może być jeszcze wątpliwym, czy wyszukany tą drogą następca okaże się umysłem wynalazczym. W interesie rozwoju cywilizacji życzyć sobie należy, aby następca Edisona okazał się godnym swego pierwowzoru.

Na zamieszczonej tutaj fotografii zdjętej po zakończeniu konkursu, widzimy (kolejno od lewej): Edisona, Hustona, Henryka Forda i płk. Lindbergha.

Gruszki na wierzbie są rzeczywistością.

Wbrew przysłowiowej mądrości narodów, gruszki na wierzbie rosną już. Tego rodzaju eksperyment udał się po raz pierwszy w parku p. Kościelskiego w Miłosławiu, gdzie rośnie wierzba, rodząca od dłuższego czasu gruszki.

Podobnie też powiodło się w ub. roku profesorowi Uniw. Jag. Brzezińskiemu otrzymać owoce gruszek na wierzbie, zaszczerpionej przed 9-ciu laty.

Postęp w sadownictwie obalił sens starego przysłowia, dziś nie można obiecywać gruszek z wierzby.

Królowe piękności w roku 1929.

Zeszłoroczne konkursy piękności, urządzone jak zwykle dla celów reklamy filmowej, obdarowały każdy kraj, w którym urządzano konkurs, jedną królową piękności, a choć o tem wyróżnieniu decydować miały w pierwszej linii warunki fotogeniczne kandydatek, niemniej jednak plon konkursowy ukazał światu szereg uroczych twarzątek, odznaczających się urodą i wdziękiem.

U nas jako Miss Polonia kreowana została warszawianka, panna Władysława Kostakówna, a rów-

nocześnie w Ameryce druga Polka, panna Jurczakówna, obrana została królową piękności przez Polonię amerykańską.

Wedle założeń konkursowych z pośród królowych piękności wszystkich krajów wybierana jest przez specjalny sąd konkursowy królowa piękności świata na dany rok, Miss Universum. Jest naturalne, że przy tym wyborze odgrywają rolę także różne uboczne momenty, jak np. zabiegi czynników zainteresowanych czyto ambicjami narodowymi czy nawet momentami politycznymi, interesy przedsiębiorstw filmowych, a także względy międzynarodowej kurtuazji. Toteż patent na Miss Universum nie jest jeszcze patentem na najpiękniejszą na świecie, tembardziej, że samo pojęcie piękna jest pojęciem indywidualnym.

W roku 1929 jako Miss Universum wybrana została na międzynarodowym konkursie piękności w Galvestone (stan Teksas) panna Goldarbeiter z Austrii.

Na obok pomieszczonych zdjęciach reprodukuje my portrety trzech laureatek ubiegłego roku.

Sam w łodzi dookoła świata.

W r. 1922 znakomity tenisista francuski Allain Gerbault wpadł na zachwałny pomysł przepłynięcia na łodzi żaglowej z Europy do Ameryki. Udało mu się to istotnie, po przezwyciężeniu trudów i przeszkód, na jakie zdałoby się, jeden człowiek nie śmiałyby się poważyć. Swą epopeję zmagania się z żywiołami opisał Gerbault następnie w książce p. t. „Sam w łodzi przez Atlantyk”.

Sądzono wówczas, że jest to szczyt możliwości tego rodzaju. Tymczasem Gerbault postanowił pobić swój własny rekord. Oto w r. 1922 wyruszył z Francji na tej samej co poprzednio łodzi „Firecrest”, z zamiarem opłynięcia całego świata. I ta podróż powiodła się. Trwała ona 5 lat i zakończyła się dn. 29 lipca 1929 r. Gerbault zdołał szczęśliwie pokonać niebezpieczeństwa oceanów, natomiast omal nie zginął na progu Europy, w zatoce Biskajskiej, gdzie wśród gwałtownej burzy uratował go przypadkowo przepływający tamtędy statek. Już we Francji i w świecie oplakiwano śmierć Gerbaulta, gdy niespodzianie „Firecrest” dotarł do Hawru.

Niesamowity wprost wysiłek sportowy Gerbaulta wywołał w świecie niezwykle wrażenie. Na Gerbaulta zaś owa pięcioletnia podróż oddziaływała o tyle ujemnie, że — odzwyczaiła go od europejskiego stroju. W drodze nie krepował się strojem, to też, przybywszy do Francji, nie mógł się pogodzić z ubraniem, a zwłaszcza dłuższy czas nie uznawał butów. Było to zresztą naturalne następstwo kilkuletniej samotności i swobody w ubiorze.

Panna Jurczakówna.
Miss Polonia
w Ameryce w r. 1929.

Elżbieta Goldarbeiter.
Miss Universum
w r. 1929 (Austria).

Władysława Kostakówna.
Miss Polonia
w r. 1929 (Warszawa).

Samotnie łodzią naokoło świata.
Motorówka, w której Gerbault odbył podróż.
W owalu portret Gerbaulta.

Czy istnieją syreny.

„Żeglarze Odysseusza napotkali w swoich morskich podróżach syreny, półryby-półkobiety, które tak pięknie i tak zwodniczo śpiewały, iż Odysseusz, aby uchronić swoich ludzi od niechybnej zagłady, musiał im uszy zalepiać woskiem. Od tego czasu syrena stała się piękną przenośnią poetycką, ale w rzeczywistości nikt jej inaczej nie traktował, jak tylko jako przenośnię.

Tymczasem w ub. roku schwytano na wodach angielskich morskiego potwora, który — jak widać z zamieszczonej tu reprodukcji — wystarcza w zupełności by stworzyć mit o syrenach.

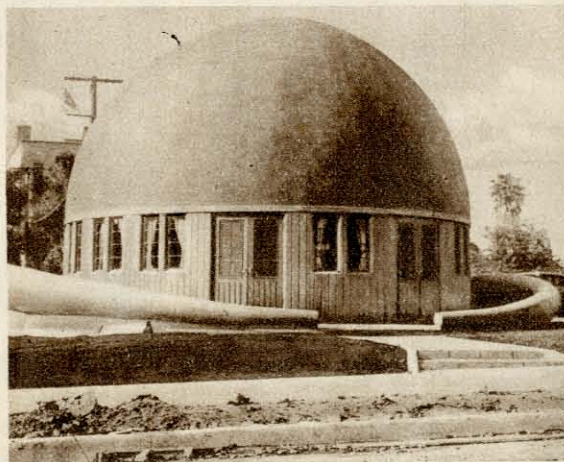
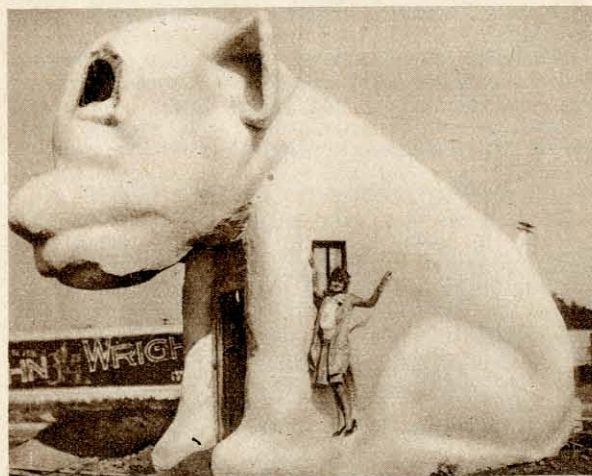
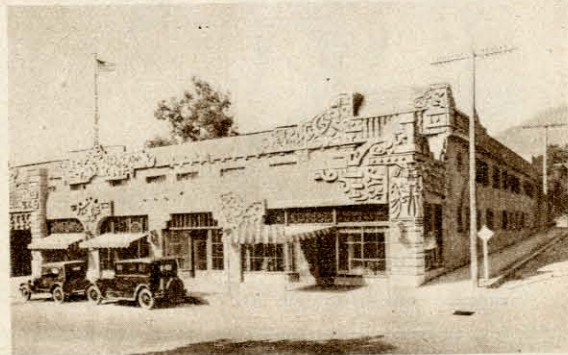
Osobniki tego gatunku muszą być niezmiernie rzadkie, gdyż pierwszą taką rybę złapali włoscy rybacy przed 40-tu laty na zachodnim wybrzeżu Sycylii.

Osobliwości w budownictwie amerykańskim.

W mieście Monrowia w Kalifornji wybudowano hotel pod nazwą „hotel Azteków”. Fasada tego budyn-

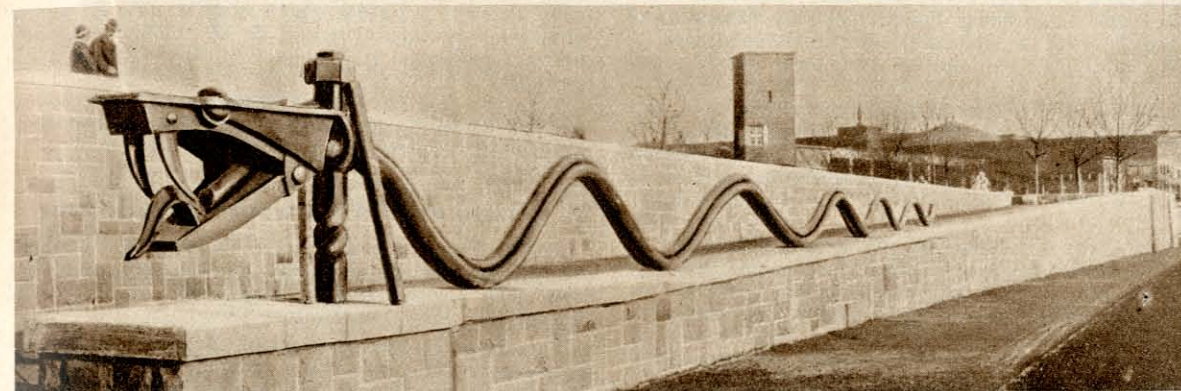
ku jak i wewnętrzne urządzenie jest nietylko osobliwością, ale wprost unikatem w całym świecie. Dom wzorowany jest na starych budowlach azteckich, znanych dziś ze szczątkowych ruin, a w motywach ornamentacyjnych zużytkowane zostały dawne podania i wierzenia owego wymarłego indyjskiego szczepu.

„Hotel Azteków” wywołał wielkie zainteresowanie nawet w Ameryce, gdzie wysilanie się na oryginalność jest na porządku dziennym. Przykładem takiej ekstrawagancji w architekturze jest dom w Los Angeles, wybudowany na kształt kapelusza melonika, naturalnie wedle pomysłu właściciela, chcącego być oryginalnym. Tak samo koło Los Angeles pomysłowy restaurator wybudował sobie pawilon restauracyjny w kształcie monstrualnego mopsa. Zapewne dla skuteczniejszego przyciągania gości i dla popisania się pomysłowością.

Osobliwe pomniki.

Zwierzęta odgrywały dotychczas w dziedzinie pomników i grobowców rolę tylko symboliczną, użyte natomiast jako tematy do pomników stanowią pewną osobliwość. Taki oryginalny pomnik, przedstawiający węży w okowach, wzniesiony został w Duesseldorfie. Tę formę wybrano dla upamiętnienia daty ukończenia budowy olbrzymich tam, zabezpieczających miasto od wylewów. Wąż w okowach — to obraz pokromienia wrogich sił przyrody, pomnik zatem, acz-

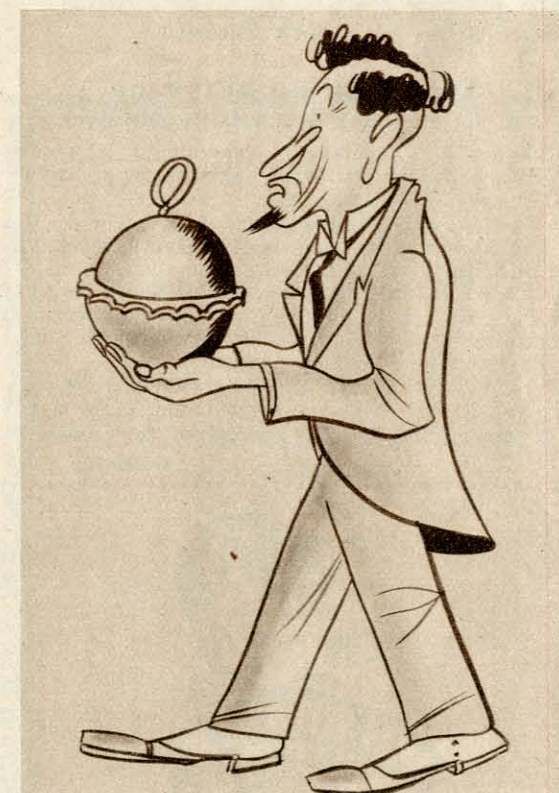
Najnowsza poezja polska w rysunku.

Rysował A. Wasilewski.

Oplotaś mi usta wężem.

Ronard Bujański.

Pan Ernest Brzdąc obnosi wielce strapioną minę.

Anatol Krakowiecki.

Ze starych kalendarzy.

Gospodarstwo białogłowskie.

(Rymami, ponieważ ta pleć
z natury poetyczną delectuje się wena).
(Z „Książki gospodarczej” na r. 1750).

Dlatego Wszechmocny Bóg z providencji
Przedziwnej tak sporządził, że swojej profesji
Mężczyzna bez płci białej nie może pilnować.
Bez niej sam rodzaj ludzki musiałby szwankować.
Przeto z swej niedościgłej sporządził mądrości:
Wywiódł Ewę subtelnie z Adamowej kości.

Albowiem człowiekowi źle bez pomocnika,
Biada samemu, niemasz większego nędznika,
Na świecie w spółnym bowiem być stowarzyszeniu
Czy w szczęściu, czy w nieszczęściu — jest ku
pocieszeniu.

To też najwyższy Stwórca, gdy w raju skusili
Jabłka z zakazanego drzewa i potem poszyli
Sobie z liści rogóżki, by pokryli ciała,
Rzekł: „Ponieważ respektu żadnego nie miała,

Przestroga moja: w pocie krwawym czoła swego
Pożywać sztuki chleba aż do Dnia Sądneho
Będziecie, ziemię orząc”. Okropne to słowa.
Wnet po nich łagodniejsza nastąpiła mowa:
„Roście, pomnażajcie się, napełniajcie ziemię,
I luboście zgrzeszyli, przeciwieście me plemie”.

Tego i ja przeznacze wam życzę Matrony,
Abyście tym sposobem Ojczyźnie obrony
Dodawali; gdy się tak (wróże wam) sprawicie,
Gospodarskie fatygi sobie osłodzicie.

Ekonomika polityczna.

To jest o rzeczach do obyczajów należących.

„Ekonomika Ziemiańska generalna”, z połowy
XVIII w., podaje pod wyżej przytoczonym nagłów-
kiem następujące wskazania:

Trzy rzeczy śmierci się równają:
1) Czekać a nie doczekać się. 2) Służyć bez nagro-
dy. 3) W nocy w łóżku leżeć, a nie spać.

Trzy kondycje dla konserwacji
przyjaźni ludzkiej: 1) Beczka wina na
utraktowanie. 2) Czapka dla uszanowania ludzi.
3) Papieru libra dla korespondencji.

Trzy rzeczy gości z domu wyga-
niają: 1) Gdy komu za szyję kapie. 2) Dym gdy
oczy kasa i dusi. 3) Zła i swarliwa żona trajkotka.

Do nabycia w drogerjach, składach farb itp.

To troje nadaremno się i niepo-
trzebnie czyni: 1) Gdy kto sitem czerpa wodę.
2) Gdy kto goni ptactwo latające. 3) Gdy kto płacze
nad umarłym, bo go tem nie wskrzesi.

Próżne rzeczy i niepożyteczne: 1)
W piecu suszyć lody. 2) Umywać cegłę albo Mu-
rzyna. 3) Babę starą naganiać do tańca.

Z temi trzema dobrami pokazywał
się rzecz niebezpieczna: 1) Z winem
słodkiem i smakowitem. 2) Z białogłową uro-
dziwą i nadobną. 3) Z bogactwami, abyś złodzieja nie
zwał.

Troje to w domu zostawać powin-
no: 1) Kury. 2) Kotka. 3) Żona, której jest rzecz
przyzwitoa domem zawiadować.

Obserwacje w życiu ludzkim.

Podług Pisma Św. Adam żył lat 931, Set 912, Enos
995, Kain 910, Matuzal 969, Zamech 777, Noe 950.
Sem 600, Orphaxad 338, Thare 205, Abraham 175,
Ismael 137, Józef 110, Mojżesz 120.

Lecz przebież jeszcze wieki od Mojżesza do Dawida,
przeciąg jest 446 lat, ujrzyś znowu inną odmianę. Po-
wie ten św. Prorok, iż ludzkie życie jest jak teraz 70
lat, a bardziej podeszłe do 80, a czasem nieco dalej
zachodzi.

Wielu autorów uważało i za prawdę mieć chcą tę
obserwację ogłoszoną, iż siódmy każdy rok, który oni
zowią klimakterycznym, ma coś bardziej niebezpiecz-
nego dla człowieka, niżli inne lata. A ten, kto doj-
dzie dziewiątego klimakteryku, jak mówią, najniebez-
pieczniejszego, to jest 63 roku życia, taki może nie-
chybnie spodziewać się długiej, zdrowej i milej starości.

Na lysienie sposób pewny.

Weźmij sadła komarowego uncyj 20, namieszaj usu-
szonej krwi koguta czarnego, jako żeby włosy czarne
były i dodaj krzywe ususzonego mózgu wisiela po-
wieszzonego w pierwszy piątek miesiąca o godzinie
piątej rano. Wszystko to dać do tygielka wytoczonego
z kości gamratki, może też być czerep z gołębicą
i uprażyć na wolnym ogniu, w którym trzeba naprzed
spalić koszulę stuletniego dziada. Gdy ostygnie masę,
smaruj łysinę, lub tam gdzie chcesz aby włos urósł,
a czynić trzeba o pełni księżyca, ale zaczynać dopiero
gdy pies wyć zacznie na księżyc. Toż czynić trzeba
przez trzy pełnie z kolei.

Włosy przyrodzone kłoby chciał odmienić na czarną farbę.

Dostać jaja kruczego i rozbić je na miednicy mosią-
dowej, ogoliwszy te miejsca, gdzie kto chce mieć czar-
ne włosy i tym one nasmarować, a póki nie uschnie,
póty też mieć i trzymać zawsze w uszach swoich oli-
wę, żeby z tego i zęby nie zczerniały. A czynić w cie-
niu jakim przez trzy dni.

Tanecznikom i tym coby radzi daleko chodzili, sposób do chodu.

Niech sobie każdy taki w obuwiu pod same podeszwy
pokrzywanego albo olszowego nakładzie liścia; wiele
chodzącego i tańczącego trud żaden nie będzie mo-
lestował. Pewniejsza pokrzywka, bo zaraz skutkuje.

Znaki, poznać wino z wodą mieszane.

1) Wrzucić gruszki lub jabłka dzikie do wina, skoro
po wierzchu pływają, czyste jest wino.

2) Włożyć jaje do wina, skoro się zaraz ponurzy,
wino mieszane jest z wodą; lecz jeśli nie zaraz na
dno idzie, ale nieco pływa, czyste jest wino.

3) Wleć nieco wina na wapno niegaszone, skoro wino
jest mieszane z wodą, wapno rozsypie się, lecz gdy

wino jest czyste, zachowa swą formę i trwałość wapna.

4) Weź kilka kropel wina na rękę, potem trzymaj dłoń
jedną o drugą; jeśli wino stanie się lepkie i do rąk
lgnąć zacznie, znak jest, iż wino nie jest mieszane.

5) Zdzieblo słomki nasmaruj oliwą i zanurz do bec-
ki. Gdy je wyjmiesz z wina, jeśli będą kropki przy-
lgnięte do słomki, znak, że przymieszana jest woda.

Dziewczęta, jakie być mają.

Zalecenia trafne wielce.

(Wedle kalendarza z początku XIX w.).

Dziewczęta powinny być jak kwiaty, czyste i czule.
I nie powinny być jak kwiaty, bo powinny unikać
motylów.

Dziewczęta powinny być jak oplatki do pieczętowa-
nia, t. j. wiernie zachowywać tajemnicę. I nie powin-
ny być jak oplatki, bo nie powinny być tak często na
ustach ludzkich.

Dziewczęta powinny być jak arfy, urocze i mile.
I nie powinny być jak arfy, które miewają wydy-
mane kształty.

Dziewczęta powinny być jak słońce, jedyne w swoim
sposobie. I nie powinny być jak słońce, bo nie powin-
ny rumienić się z rana i wieczór.

Dziewczęta powinny być jak księżyc, przychylne ku
kochaniu. I nie powinny być jak księżyc, który wedle
dostrzeżeń gwiazdźdźarzy prawie codziennie z toru
zbacza.

Dziewczęta powinny być jak gwiazdy, tak wzniosłe
i tak łagodne. I nie powinny być jak gwiazdy, bo nie
powinny uśmiechać się do każdego.

Dziewczęta powinny być jak kościół, tak uroczyste
i święte. I nie powinny być jak kościół, bo nie powin-
ny zwolnywać wszystkich głośnie dzwonieniem na na-
bożeństwo do siebie.

Dziewczęta powinny być jak jagody, piękne i słodkie.
I nie powinny być jak jagody, które lada swawolny
ptaszek dziubie.

Kanold **KA**
CUKIERKI
RUMOWE

KARMEŁKI ŚMIETANKOWE

76

Robus
Dawniej się Babcią
i Sto lat bieduła,
Zanim kam jedną
Pocieszę zrobiła.

Robus

GWARANTUJEMY DO 300 ZŁ.
miesięcznego dochodu
Gotowy towar skupujemy

Żądajcie listów pochwalnych w firmie: Tow. Handlowe
J. Kallisz i Ska Cieszyn, ul. Trzech Braci 6.

**CHEMICZNA PRALNIA
i FARBIARNIA**
Franciszka Bębenka
W KRAKOWIE

CENTRALA: ULICA GRZEGÓRZECKA 32

FILJE: DUNAJEWSKIEGO 9.
Św. JANA 26.
STAROWIŚLNA 26.
Św. SEBASTJANA 5.

PODGÓRZE-RYNEK 13

KATOWICE
TRZECIEGO MAJA 7.

NA ŻĄDANIA USKUTECZNIA
WSZELKIE
ROBOTY W 6 GODZINACH.

**SPÓŁKA AKCYJNA
DO
EKSPLOATACJI
PAŃSTWOWEGO
MONOPOLU ZAPAŁCZANEGO
W POLSCE
WARSZAWA — KRÓLEWSKA 3**

Kronika w obrazach.

U góry:

Z pobytu pierwszej polskiej pielgrzymki narodowej w Jerozolimie. Uroczysta procesja do Grobu św. w dniu 23 IV z. r. prowadzona przez ks. bisk. Okoniewskiego.

Na lewo:

Leopold Staff, laureat nagrody literackiej miasta Lwowa, za rok ub. (Nagroda przyznana była dn. 25 X, t. j. już po zamknięciu redakcyjnym naszego działu laureatów).

Na prawo:

Pomnik Elizy Orzeszkowej w Grodnie, odsłonięty dn. 20 X z. r.

*Uroczysty pogrzeb Jacka Malczewskiego w Krakowie.
Moment wnoszenia trumny do krypty Zasłużonych na Skałce dn. 12 X z. r.*

W rocznicę manifestacji na pl. Grzybowskim w Warszawie.

Manifestacyjny pochód na pl. Grzybowskim dla uczczenia 25-tej rocznicy wszczęcia zbrojnej walki o Niepodległość.

W 11-tą rocznicę odzyskania Niepodległości.

Kompanja góralska Zw. Strzeleckiego, otwierająca defiladę oddziałów Strzelca na pl. Marsz. Piłsudskiego w Warszawie.

OPERATOR FILMOWY

w roli

czarnoksiężnika

Podejrzliwość Lapończyków jest powszechnie znana; szczególną obawę wywołuje u nich zwłaszcza aparat fotograficzny. Również znana jest zrodzona ze sprytu kupieckiego pomysłowość Anglików. Prasa szwedzka opisuje zabawną historję, wykazującą, jak prostemi bywają częstokroć podstawy tej pomysłowości i jak wielki wpływ może ona wyrzucić nawet na podejrzliwych Lapończyków.

Mr. Hart i Mr. Clowes, dwaj angielscy operatorzy filmowi, uzbrojeni we właściwą ich rasie wytrwałość i aparaty filmowe, żyli, a raczej leżeli już od 3-ich miesięcy w północnej Laponii. Celem ich wyprawy było dokonanie zdjęć z trybu życia tamtejszych mieszkańców. Wspomniana jednak podejrzliwość Lapończyków utrudniała to w znacznym stopniu i synowie Albjonu musieli szukać sposobów dla przezwyciężenia tej obawy przed kamerą fotograficzną. Otóż Mr. Hart posiadał talent pokazywania sztuk magicznych, dzięki któremu pozyskiwał sobie naiwnych Lapończyków, wydobywając im ku ich wielkiemu zdumieniu n. p. monety z nosa. Nie więc dziwnego, że obu Anglików uznano za lekarzy i w ten sposób w wolnych chwilach zmuszeni oni byli do leczenia chorych. Jedynym uniwersalnym środkiem, który nasi operatorzy mieli ze sobą i który podawali Lapończykom, były oryginalne tabletki ASPIRIN.

W ten sposób zdobyli oni szybko zaufanie Lapończyków i umożliwili sobie dokonanie pożądaných zdjęć, które natrafiało początkowo na tak trudny do przezwyciężenia opór.

Z dużą ilością zdjęć filmowych i pełni słusznej dumy z osiągniętych wyników — powrócili nasi mistrzowie do stolicy Szwecji, gdzie z nieco

mniejszą obawą, niż ich nowi przyjaciele, poddali się szturmowi aparatów fotograficznych reporterów.

Odmowa

z powodu bólu głowy!

Można było tego wszystkiego uniknąć, zażywając w porę tabletek Aspirin. Dwie tabletki, rozpuszczone w szklance wody usunęłyby szybko cierpienie. Jest to sposób pozbycia się uporczywych rwących bólów, zatruwających częstokroć po kilka dni życie kobietom.

Tabletek Aspirin

żądać tylko w oryginalnem opakowaniu z czerwoną opaską ze znakiem „Bayer“.

Cena
6 szt. zł. 1,10 — 20 szt. zł. 2,75.

Matki! Chroncie dzieci
przed zarażeniem się,
przeziębieniem, anginą,
bólem gardła

zapomoga
Panflaviny
w PASTYLKACH.
Do nabycia we wszystkich aptekach.

Część informacyjna.

Miary.

Miary długości.

a) metryczne:	
Metr (m)	= 10 dm = 100 cm = 1000 mm
Kilometr (km)	= 1000 m
Decymetr (dm)	= 0'1 m
Centymetr (cm)	= 0'01 m
Milimetr (mm)	= 0'001 m
b) niemetryczne:	
Mila geograficzna	= 7420'4 m
Mila morska	= 1852 m
Yard	= 3 stopy ang. = 36 cali = 91'43992 cm
Mila angielska	= 1609 m
Sążen austriacki	= 6 stóp austr. = 72 cali = 1'8965 m
Toise	= 6 stóp franc. = 72 cali = 72'12 linij = 1'94909 m
Sążen polski	= 3 łokcie = 6 stóp = 1'728 m
Mila polska	= 8534 m
Sążen rosyjski	= 3 arszyny = 2'1336 m
Wiorsta	= 500 sążni = 1066'8 m

Miary powierzchni.

a) metryczne:	
Metr kwadratowy (m ²)	= 100 dm ² = 10.000 cm ² = 1.000.000.000 mm ²
Ar (a)	= 100 m ²
Hektar (ha)	= 100 a = 10.000 m ²
Kilometr kw. (km ²)	= 1.000.000 m ²
b) niemetryczne:	
Morg austriacki	= 57'546 a
Morg pruski	= 25'532 a
Akr angielski	= 40'569 a
Morg polski	= 55'987 a

Taryfa pocztowo-telegraficzna.

I. Obrót wewnętrzny.

(Wraz z Gdańskiem).

Listy prywatne: do wagi 20 g. — 25 gr.; ponad 20 g. do 250 g. — 50 gr.; ponad 250 do 500 g. — 80 gr.

Listy urzędowe: do wagi 20 g. — jak za listy prywatne; ponad 200 do 250 g. — 50 gr.; ponad 250 do 2.000 g. — 70 gr.

Kartki pocztowe: pojedyncze — 15 gr.; z odpowiednią — 30 gr.

Druki: do wagi 25 g. — 5 gr.; ponad 25 do 50 g. — 10 gr.; ponad 50 do 100 g. — 15 gr.; ponad 100

Dziesięcina = 109'25 a
Włoka = 30 mórg = 16 ha 79'61 a

Miary objętości.

b) metryczne:	
Metr sześcienny (m ³)	= 1000 dm ³ = 1.000.000 cm ³ = 1.000.000.000 mm ³
b) niemetryczne:	
Litr (l)	= 1.000027 dm ³
Hektolitr (hl)	= 100 l
Gallon amerykański	= 3'7854 l
Gallon angielski	= 4'5435 l
Korzec	= 32 garnców = 128 l
Garniec	= 4 l
Beczka rosyjska	= 40 wiader = 491'96 l

Miary masy.

a) metryczne:	
Kilogram (kg)	= 100 dkg = 1000 gr
Tonna (t)	= 1000 kg
Cetnar metryczny (q)	= 100 kg
Dekagram (dkg)	= 0'01 kg
Gram (g)	= 0'001 g
Decygram (dg)	= 0'1 g
Centygram (cg)	= 0'01 g
Miligram (mg)	= 0'001 g
b) niemetryczne:	
Funt angielski	= 16 uncj = 7000 gramów = 453'5926 g
Funt austriacki	= 560'01 g
Funt polski	= 32 łutów = 405'5 g
Funt pruski	= 467'711 g
Funt rosyjski	= 1/40 puda = 409'511 g
Karat holenderski	= 0'2051 g

do 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr.; tylko pojedynczo wysyłane tomy — 70 gr. Druki urzędowe do 250 g. — jak za druki prywatne; ponad 250 do 2.000 g. — 40 gr. Druki dla ociemniałych: do wagi 5.000 g. — 5 gr.

Próbki towarów: do wagi 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.

Papiery handlowe: do wagi 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr.

Przesyłki mieszane: do wagi 250 g. — 25

gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr.

Listy wartościowe: za listy wartościowe pobiera się, oprócz opłaty jak za list polecony, odpowiedniej wagi, należność asekuracyjną: do 1.000 zł. podanej wartości — 50 gr.; do 5.000 zł. podanej wartości — 100 gr.; do 10.000 zł. podanej wartości — 200 gr.; za każde dalsze 10.000 zł. — 200 gr., oraz dopłatę dodatkową, bez względu na wagę lub wysokość podanej wartości — 10 gr.

Paczki: (w obrocie z W. M. Gdańskiem obowiązują taryfa zagraniczna). Opłata za paczki prywatne i urzędowe zwykle wynosi: do wagi 1 kg. — 100 gr.; ponad 1 do 5 kg. — 200 gr.; od 5 do 10 kg. — 300 gr.; od 10 do 15 kg. — 500 gr.; od 15 do 20 kg. — 600 gr., oraz opłata dodatkowa bez względu na wagę paczki — 10 gr.

Przekazy: do 10 zł. — 15 gr.; ponad 10 do 25 zł. — 30 gr.; od 25 do 50 zł. — 45 gr.; od 50 do 100 zł. — 65 gr.; od 100 do 250 zł. — 90 gr.; od 250 do 500 zł. — 130 gr.; od 500 do 750 zł. — 175 gr.; od 750 do 1000 zł. — 215 gr. Za przekazy telegraficzne, oprócz należności powyższych — należność manipulacyjna za sporządzenie telegramu przekazowego 20 gr.; należność za telegram i należność za pośpieszne doręczenie (o ile nie chodzi o przekazy, adresowane post-restante, lub do miejscowości należącej do zamiejscowego okręgu doręczeń).

Należności dodatkowe: za przyjęcie przez listonosza wiejskiego: listu wartościowego, przekazu pocztowego lub przekazu P. K. O. (w obrocie wewnętrznym i zagranicznym) — 20 gr.; paczki za każde 5 kg. wagi (w obrocie wewnętrznym i zagranicznym) — 30 gr.

Po nadaniu: zmiana adresu lub zarządzenie zwrotu wynosi w Warszawie do 5 kg. — 50 gr.; do 10 kg. — 60 gr.; do 15 kg. — 100 gr.; do 20 kg. — 120 gr.; w innych miejscowościach: do 5 kg. — 40 gr.;

BIELIZNĘ MĘSKĄ

KAPELUSZE

KRAWATY

14

poleca
w wielkim wyborze

**A. SKÓRCZEWSKI
i POLAKIEWICZ**

KRAKÓW

ULICA FLORJAŃSKA L. 13.
TELEFON Nr. 4650.

MAGAZYN ZAŁOŻONY W ROKU 1871.

do 10 kg. — 50 gr.; do 15 kg. — 80 gr.; do 20 kg. — 100 gr. Za doręczenie przez listonosza wiejskiego paczki za każde 5 kg. — 30 gr.

Telegramy: miejscowe i zamiejscowe zwykle, opłata od wyrazu — 15 gr.; Pilne: opłata od wyrazu — 45 gr. Oprócz opłat, wyszczególnionych w taryfie, pobiera się ponadto za każdy telegram w obrocie wewnętrznym opłatę dodatkową — 50 gr.

II. Obrót zagraniczny.

Listy: do wagi 20 g. — 50 gr.; za każde dalsze 20 g. — 30 gr.; do Austrii, Czechosłowacji, Rumunii i Węgier: do wagi 20 g. — 40 gr.; za każde dalsze 20 g. — 30 gr. Najwyższa dopuszczalna waga: 2 kg.

Kartki pocztowe: pojedyncze lub za każdą część kartki z opłaconą odpowiedzią — 30 gr., do Austrii, Czechosłowacji, Rumunii i Węgier — 25 gr.

Druki: za każde 50 g. — 10 gr. Najwyższa waga 2 kg. Waga pojedynczo wysyłanych tomów może wynosić 3 kg.

Druki dla ociemniałych: za każde 1000 g. — 5 gr.; najwyższa waga 3 kg. Do Austrii, Czechosłowacji, Rumunii i Węgier do wagi 3000 g. — 5 gr.

Próbki towarów: za każde 50 g. — 10 gr., najmniej 20 gr. Najwyższa waga 500 g.

Papiery handlowe: za każde 50 g. — 10 gr., najmniej jednak 50 gr. Najwyższa waga 2 kg.

Przesyłki mieszane: za każde 50 g. — 10 gr., najmniej jednak 20 gr., jeśli przesyłka składa się z druków i próbek towarów. W innych wypadkach najmniej 50 gr. Najwyższa waga 2 kg., warunki — jak w obrocie wewnętrznym.

Listy wartościowe: jak za list polecony odpowiedniej wagi i ponadto należność od deklarowanej wartości za każde 300 zł. lub części tychże — 50 gr. Podana wartość nie może przekraczać 5.000 franków w złocie.

KARPATY

SPRZEDAŻ
PRODUKTÓW
NAFTOWYCH

SPÓŁKA Z OGR. PORĘKĄ.

POLECA
WSZELKIE PRODUKTY NAFTOWE
OLEJE SPECJALNE
ORAZ OLEJE I SMARY

AUTOMOBILOWE

MARKI

GALKAR

53

CENTRALA: LWÓW, ULICA BATOREGO 26. TELEFON 3-62
ODDZIAŁY W CAŁEJ POLSCE.

**Kaisera karmelki
piersionne
z 3 jodłami**

Przez 40 lat

wypróbowany, pewnie działający
dietetyczny preparat,
jakoteż

**znakomity środek ochronny
organów oddechowych**

Zarazem jest to środek wytwarzający krew i pobudzający apetyt

Prawdziwe tylko z marką ochronną

„3 Jodły“

Do nabycia we wszystkich aptekach i drogeriach

Część informacyjna.

Miary.

Miary długości.

a) metryczne:	
Metr (m)	= 10 dm = 100 cm = 1000 mm
Kilometr (km)	= 1000 m
Decymetr (dm)	= 0'1 m
Centymetr (cm)	= 0'01 m
Milimetr (mm)	= 0'001 m
b) niemetryczne:	
Mila geograficzna	= 7420'4 m
Mila morska	= 1852 m
Yard	= 3 stopy ang. = 36 cali = 91'43992 cm
Mila angielska	= 1609 m
Sążeń austriacki	= 6 stóp austr. = 72 cali = 1'8965 m
Toise	= 6 stóp franc. = 72 cali = 72'12 linij = 1'94909 m
Sążeń polski	= 3 łokcie = 6 stóp = 1'728 m
Mila polska	= 8534 m
Sążeń rosyjski	= 3 arszyny = 2'1336 m
Wiorsta	= 500 sążni = 1066'8 m

Miary powierzchni.

a) metryczne:	
Metr kwadratowy (m ²)	= 100 dm ² = 10.000 cm ² = 1.000.000.000 mm ²
Ar (a)	= 100 m ²
Hektar (ha)	= 100 a = 10.000 m ²
Kilometr kw. (km ²)	= 1.000.000 m ²
b) niemetryczne:	
Morg austriacki	= 57'546 a
Morg pruski	= 25'532 a
Akr angielski	= 40'569 a
Morg polski	= 55'987 a

Taryfa pocztowo-telegraficzna.

I. Obrót wewnętrzny.

(Wraz z Gdańskiem).

Listy prywatne: do wagi 20 g. — 25 gr.; ponad 20 g. do 250 g. — 50 gr.; ponad 250 do 500 g. — 80 gr.
Listy urzędowe: do wagi 20 g. — jak za listy prywatne; ponad 200 do 250 g. — 50 gr.; ponad 250 do 2.000 g. — 70 gr.
Kartki pocztowe: pojedyncze — 15 gr.; z odpowiednią — 30 gr.
Druki: do wagi 25 g. — 5 gr.; ponad 25 do 50 g. — 10 gr.; ponad 50 do 100 g. — 15 gr.; ponad 100

Dziesięcina = 109'25 a
Włoka = 30 mórg = 16 ha 79'61 a

Miary objętości.

b) metryczne:	
Metr sześcienny (m ³)	= 1000 dm ³ = 1.000.000 cm ³ = 1.000.000.000 mm ³
b) niemetryczne:	
Litr (l)	= 1.000027 dm ³
Hektolitr (hl)	= 100 l
Gallon amerykański	= 3'7854 l
Gallon angielski	= 4'5435 l
Korzec	= 32 garnców = 128 l
Garniec	= 4 l
Beczka rosyjska	= 40 wiader = 491'96 l

Miary masy.

a) metryczne:	
Kilogram (kg)	= 1000 dkg = 1000 gr
Tonna (t)	= 1000 kg
Cetnar metryczny (q)	= 100 kg
Dekagram (dkg)	= 0'01 kg
Gram (g)	= 0'001 g
Decygram (dg)	= 0'1 g
Centygram (cg)	= 0'01 g
Miligram (mg)	= 0'001 g
b) niemetryczne:	
Funt angielski	= 16 uncj = 7000 gramów = 453'5926 g
Funt austriacki	= 560'01 g
Funt polski	= 32 łutów = 405'5 g
Funt pruski	= 467'711 g
Funt rosyjski	= 1/40 pudła = 409'511 g
Karat holenderski	= 0'2051 g

do 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr.; tylko pojedynczo wysyłane tomy — 70 gr. Druki urzędowe do 250 g. — jak za druki prywatne; ponad 250 do 2.000 g. — 40 gr.
Druki dla ociemniałych: do wagi 5.000 g. — 5 gr.

Próbki towarów: do wagi 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.
Papiery handlowe: do wagi 250 g. — 25 gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr.

Przesyłki mieszane: do wagi 250 g. — 25

gr.; ponad 250 do 500 g. — 50 gr.; ponad 500 do 1.000 g. — 60 gr.

Listy wartościowe: za listy wartościowe pobiera się, oprócz opłaty jak za list polecony odpowiedniej wagi, należność asekuracyjną: do 1.000 zł. podanej wartości — 50 gr.; do 5.000 zł. podanej wartości — 100 gr.; do 10.000 zł. podanej wartości — 200 gr.; za każde dalsze 10.000 zł. — 200 gr., oraz dopłatę dodatkową, bez względu na wagę lub wysokość podanej wartości — 10 gr.

Paczki: (w obrocie z W. M. Gdańskiem obowiązuje taryfa zagraniczna). Opłata za paczki prywatne i urzędowe zwykle wynosi: do wagi 1 kg. — 100 gr.; ponad 1 do 5 kg. — 200 gr.; od 5 do 10 kg. — 300 gr.; od 10 do 15 kg. — 500 gr.; od 15 do 20 kg. — 600 gr., oraz opłata dodatkowa bez względu na wagę paczki — 10 gr.

Przekazy: do 10 zł. — 15 gr.; ponad 10 do 25 zł. — 30 gr.; od 25 do 50 zł. — 45 gr.; od 50 do 100 zł. — 65 gr.; od 100 do 250 zł. — 90 gr.; od 250 do 500 zł. — 130 gr.; od 500 do 750 zł. — 175 gr.; od 750 do 1000 zł. — 215 gr. Za przekazy telegraficzne, oprócz należności powyższych — należność manipulacyjna za sporządzenie telegramu przekazowego 20 gr.; należność za telegram i należność za pocieszenie doręczenia (o ile nie chodzi o przekazy, adresowane postrestande, lub do miejscowości należącej do zamiejscowego okręgu doręczeń).

Należności dodatkowe: za przyjęcie przez listonosza wiejskiego: listu wartościowego, przekazu pocztowego lub przekazu P. K. O. (w obrocie wewnętrznym i zagranicznym) — 20 gr.; paczki za każde 5 kg. wagi (w obrocie wewnętrznym i zagranicznym) — 30 gr.

Po nadaniu: zmiana adresu lub zarządzenie zwrotu wynosi w Warszawie do 5 kg. — 50 gr.; do 10 kg. — 60 gr.; do 15 kg. — 100 gr.; do 20 kg. — 120 gr.; w innych miejscowościach: do 5 kg. — 40 gr.;

BIELIZNĘ MĘSKĄ

KAPELUSZE

KRAWATY

14

poleca
w wielkim wyborze

**A. SKÓRCZEWSKI
i POLAKIEWICZ**

KRAKÓW

ULICA FLORJAŃSKA L. 13.
TELEFON Nr. 4650.

MAGAZYN ZAŁOŻONY W ROKU 1871.

do 10 kg. — 50 gr.; do 15 kg. — 80 gr.; do 20 kg. — 100 gr. Za doręczenie przez listonosza wiejskiego paczki za każde 5 kg. — 30 gr.

Telegramy: miejscowe i zamiejscowe zwykle, opłata od wyrazu — 15 gr.; Pilne: opłata od wyrazu — 45 gr. Oprócz opłat, wyszczególnionych w taryfie, pobiera się ponadto za każdy telegram w obrocie wewnętrznym opłatę dodatkową — 50 gr.

II. Obrót zagraniczny.

Listy: do wagi 20 g. — 50 gr.; za każde dalsze 20 g. — 30 gr.; do Austrii, Czechosłowacji, Rumunii i Węgier: do wagi 20 g. — 40 gr.; za każde dalsze 20 g. — 30 gr. Najwyższa dopuszczalna waga: 2 kg.

Kartki pocztowe: pojedyncze lub za każdą część kartki z opłaconą odpowiedzią — 30 gr., do Austrii, Czechosłowacji, Rumunii i Węgier — 25 gr.

Druki: za każde 50 g. — 10 gr. Najwyższa waga 2 kg. Waga pojedynczo wysyłanych tomów może wynosić 3 kg.

Druki dla ociemniałych: za każde 1000 g. — 5 gr.; najwyższa waga 3 kg. Do Austrii, Czechosłowacji, Rumunii i Węgier do wagi 3000 g. — 5 gr.

Próbki towarów: za każde 50 g. — 10 gr., najmniej 20 gr. Najwyższa waga 500 g.

Papiery handlowe: za każde 50 g. — 10 gr., najmniej jednak 50 gr. Najwyższa waga 2 kg.

Przesyłki mieszane: za każde 50 g. — 10 gr., najmniej jednak 20 gr., jeśli przesyłka składa się z druków i próbek towarów. W innych wypadkach najmniej 50 gr. Najwyższa waga 2 kg., warunki — jak w obrocie wewnętrznym.

Listy wartościowe: jak za list polecony odpowiedniej wagi i ponadto należność od deklarowanej wartości za każde 300 zł. lub części tychże — 50 gr. Podana wartość nie może przekraczać 5.000 franków w złocie.

**Kaisera karmelki
piersionne
z 3 jodłami**

Przez 40 lat

wypróbowany, pewnie działający
dietetyczny preparat,
jakoteż

**znakomity środek ochronny
organów oddechowych**

Zarazem jest to środek wytwarzający krew i pobudzający apetyt

Prawdziwe tylko z marką ochronną

„3 Jodły“

Do nabycia we wszystkich aptekach i drogeriach

KARPATY

SPRZEDAŻ
PRODUKTÓW
NAFTOWYCH

SPÓŁKA Z OGR. PORĘKĄ.

POLECA
WSZELKIE PRODUKTY NAFTOWE
OLEJE SPECJALNE
ORAZ OLEJE I SMARY
AUTOMOBILOWE
MARKI
GALKAR

53
CENTRALA: LWÓW, ULICA BATOrego 26. TELEFON 3-62
ODDZIAŁY W CAŁEJ POLSCE.

Paczki: opłaty różne — zależnie od kraju przeznaczenia i od drogi przewozu — oznaczone szczegółowo w zagranicznej taryfie paczkowej.

Przekazy: tylko do Francji, obszaru Saary, Stanów Zjednoczonych i Kanady. Kwota przekazu nie może przekraczać: do Francji i terytorjum Saary — 250 zł., do Kanady — 500 zł., do Stanów Zjednoczonych — 1000 zł. Należność za każde 100 zł. przekazanej kwoty — 80 gr.

Opłaty stemplowe.

Czeki: jeżeli wystawca wręczył go innej osobie przed dniem oznaczonym datą wystawienia, albo jeżeli w czeku wystawca jest zarazem trasatem

0'3%

Jeżeli nie zachodzą powyższe warunki, albo gdy na czeku wystawca i trasatem są dwa oddzielne tego samego przedsiębiorstwa — wolne są od opłaty.

Obliży, skrypta dłużne, rewersy: zasadniczo od sumy

0'5%

Pełnomocnictwa: zasadniczo

zł. 3.—

Upoważniające do zastępstwa w sprawie należącej w I. instancji do sądu pow. (pokoju) przem. lub kupieck., do 100 zł., wolne od opłaty

zł. 1.—

Ponad 100 zł.

zł. 1.—

Upoważniające do zastępstwa w sprawie należącej w I instancji do urzędu rozjemczego do spraw najmu

W sprawach karno-sądowych, karno-admin. lub karno-skarb. — wolne od opłaty.

Substytucyjne — wolne od opłaty.

Do odbioru sumy do 500 zł. — wolne od opłaty.

zł. 1.—

Powyżej tej sumy

Pocztowe — wolne od opłaty.

Do odbioru sumy powyżej 500 zł., należnej ze stosunku służb., lub z tytułu zwrotu wkładki w P. K. O. — wolne od opłaty.

Poza wypadkami wspomnianymi powyżej 500 zł.

zł. 1.—

Podania: do urzędów państwowych od I-go arkusza zasadniczo

zł. 3.—

Od dalszego arkusza, jakoteż od załączników

zł. —50

Podania: od każdego załącznika

zł. —50

Papiery wartościowe, jako załączniki — wolne od opłaty.

Dodatkowe, z przedłożeniem załączników

zł. —50

Gdy petent żąda zmiany decyzji w przedmiocie daniny publicznej, przy sumie spornej do 50 zł. — wolne od opłaty.

zł. 2.—

Przy sumie spornej ponad 50 do 100 zł.

Pokwitowania: z odbioru pieniędzy, papierów wartościowych i innych przedmiotów zasadniczo do wartości 50 zł. — wolne od opłaty.

Należności dodatkowe: polecenie przesyłki pocztowej — 50 gr.; zwrotne poświadczenie odbioru, żądanych przy nadaniu — 50 gr.; żądane po nadaniu — 100 gr.; zwrotne poświadczenie wypłaty, żądane przy nadaniu — 50 gr.; za listy — 100 gr.; za paczki — 80 gr.

Telegramy: opłaty różne (zależnie od kraju przeznaczenia i od drogi) oznaczone szczegółowo w zagranicznej taryfie telegraficznej.

Powyżej tej wartości zł. —20

Umieszczone na rachunkach, a dotyczące się należności stwierdzonej rachunkiem — wolne od opłaty.

Wydane w obrocie wewnętrznym jednego i tego samego przedsiębiorstwa — wolne od opłaty.

Stwierdzające odbiór pensji służb. lub poborów — wolne od opłaty.

Stwierdzające uiszczenie sumy należnej z weksla, czeku i inne mniej ważne — wolne od opłaty.

Z przyjęciem podania przez urząd zł. —20

Rachunki: do kwoty 20 zł. — wolne od opłaty.

Ponad 20 zł. — do 50 zł. zł. —10

Za każde dalsze 50 zł. zł. 10.—

Zagraniczne podlegają opłacie jak krajowe.

Świadcstwa: zasadniczo zł. 3.—

Szkolne — wolne od opłaty.

Wydane przez sądy, podlegają opłatom sądowym.

Weksle: in bianco (bez wymienienia sumy) zł. 30.—

Wtórny weksel, oraz odpis weksla zaop.

Ma Pan rację!

używając jedynie wybornego środka ochronnego. Szczytem nowoczesnej techniki — jak obłok powiewna, jak jedwab delikatna gumka

3 szt. zł. 1.75, 6 szt. zł. 3.50.

W aptekach i drogerjach, gdzie niema, wprost: Aptekarz Drancz i Ska Bielsko. — Zajmująca broszurka „Środki ochronne w stosunkach płciowych” bezpłatnie.

ZAROBISZ

200-300 zł. miesięcznie i zabezpieczysz sobie i rodzinie egzystencję pracując na udoskonalonej i silnie zbudowanej maszynie pończoszniczej „ROBUS” bez potrzebnych wiadomości fachowych, potrzebny tylko kapitał zł. 340, reszta na spłaty mies.

Towary wyrobione na tej maszynie skupujemy, placąc za wyrób i dostarczamy surowca, Żądajcie listów pochwalnych i bliższych informacji w firmie:

Towarzystwo Handlowe J. Kalisz i Ska Cieszyn, ul. Trzech Braci 6.

trzony bądź w indos, bądź w porękę wekslową, podlega opłacie, jak weksel.

Wtórny weksel, na którego przedniej stronie zaznaczono, że służy celem przesłania do przyjęcia, a odwrotną stronę przekreślono — wolny od opłaty.

Wystawione zagranicą podlegają opłacie jeżeli: miejsce płatności lub miejsce wymienione obok nazwiska trasata (przekazanego) znajduje się w Polsce,

gdy weksel opiewa na walutę polską przy wekslu wystawionym zagranicą,

gdy weksel jest zaskarżalny w Polsce. Weksel zagraniczny należy ostemplować przez przedłożenie go kasie skarbowej. Dodatkowo ostemplować weksla nie wolno. Kara opłacają ci, którzy podpisali weksel przed jego należytem ostemplowaniem. Kara wynosi przy wadliwym ostemplowaniu lub nieostemplowaniu 25-krotną należność.

Skala wekslowa.

Weksle wystawione w Polsce — zasadniczo:

ponad	do	50 zł.	50 zł.	zł.	zł.
50 zł.	100	100	100	100	100
100	200	200	200	200	200
200	300	300	300	300	300
300	400	400	400	400	400
400	500	500	500	500	500
500	600	600	600	600	600
600	700	700	700	700	700
700	800	800	800	800	800
800	900	900	900	900	900
900	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
1.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
2.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
3.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000

ponad	4.000 zł.	do	5.000 zł.	zł.	15.—
"	5.000	"	6.000	"	18.—
"	6.000	"	7.000	"	21.—
"	7.000	"	8.000	"	24.—
"	8.000	"	9.000	"	27.—
"	9.000	"	10.000	"	30.—
Ponad 10.000 zł.	od każdego	zaczętego tysiąca	"	3.—	

Kalendarzyk rybacki.

Czas ochrony.

- 1) Dla łososiów od 16 września do 15 marca;
- 2) dla troci od 16 września do 15 marca;
- 3) dla pstrągów od 16 września do 15 marca;
- 4) dla jaziów od 1 kwietnia do 31 maja;
- 5) dla lipieni od 1 marca do 31 maja;
- 6) dla głowac od 16 marca do 15 maja;
- 7) dla świnek od 1 kwietnia do 15 maja;
- 8) dla wyrozubów od 1 kwietnia do 31 maja;
- 9) dla czopów od 1 kwietnia do 31 maja;
- 10) dla sandaczów od 16 kwietnia do 15 czerwca;
- 11) dla cyrtów od 16 maja do 30 czerwca;
- 12) dla brzan i brzanek od 16 maja do 30 czerwca;
- 13) dla leszczów od 1 maja do 15 czerwca;
- 14) dla jesiótrów od 1 marca do 31 grudnia;
- 15) dla szczupaków od 1 marca do 15 kwietnia;
- 16) dla raków: a) dla samca od 1 października do 15 maja; b) dla samicy od 1 października do 31 lipca.

Nie mogą być sprzedawane, ani podawane w jadłodajniach: gatunki ryb i raki, wyszczególnione pod pozycjami 1—16, podczas oznaczonych czasów ochrony, z wyjątkiem pierwszych trzech dni tychże.

Nadto nie mogą być sprzedawane ani podawane:

jesiostry	niżej 100 ctm	jazie	niżej 25 ctm
łososie	50	lipienie	25
trocie	50	świnki	25
sandacze	40	klonki	20
głowacice	40	pstrągi	20
wyrozuby	40	cyrtły	20
węgorze	40	brzanki	16
czeczugi	30	czopy	16
brzany	30	raki	8
leszcze	30		

Miara od początku głowy do końca pletwy ogonowej. Czas ochronny nie jest jeszcze ustalony dla wszystkich ziem Rzpltej. Powyższy kalendarzyk obowiązuje dla Małopolski, dla ziem b. zaboru pruskiego są normy według dawnego ustawodawstwa niemieckiego, dla obszarów b. zaboru rosyjskiego niema jeszcze przepisów.

Żądajcie najtrwalszych lakierów

z marką malarz z fabryki 34

FARBA

Farby, lakiery do odświeżania drzwi, okien i ścian poleca najprzystępniej FR. LENERT, KRAKÓW, Sławkowska 1. 6.

Kalendarzyk myśliwski. (Ciemne pola oznaczają czas ochrony).

ZWIERZYNA

	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Pazdziernik	Listopad	Grudzień
Łosie-byki												
Jelenie-byki, daniela, rogacze												
Sarny-kozły												
Zające szaraki												
Zające bielaki												
Borsuki												
Wiewiórki												
Głusze koguty												
Cietrzewie koguty												
Cietrzewie kury w województwie wileńskim, nowogrodzkim, białostockim, poleskim i wołyńskim												
Jarząbki												
Pardwy												
Bażanty koguty												
Kuropatwy												
Przepiórki												
Ślonki												
Dzikie kaczory												
Dzikie kaczki (samice i młode) oraz inne ptactwo wodne i błotne												
Dzikie łabędzie i dzikie gęsi												
Dropie, dropie kamionki, dzikie gołębie, drozdy, kwiczoły, paszkoły												
Ptaki krukowate i arapieżne (z wyjątkiem jastrzębi gołębiarzy, krogulców, wron i srok)												
Zubry, bobry, kozice świątaki. Samice i cielęta: łosia, jelenia i daniela. Sarny, o i kozłeta. Niedźwiedzice od niedźwiedziątek. Głusze-kury, b anty-kury, czarne bociany.												

Przez cały rok wolno polować na wilki, wydry, kuny domowe (kamionki), tchórze, gronostaje, łasice, króliki, jastrzębie, gołębiarze, krogulce, sroki, wrony, oraz podbierać jaja, wybierać pisklęta i niszczyć gniazda wymienionych ptaków.

Kto wbrew przepisom poluje na zebra, karany będzie grzywną do 5.000 zł., oraz aresztem do 6 miesięcy, na samice łosia, na bobra lub kozicę grzywną do 2.500 zł., oraz aresztem do 6 miesięcy, na inne

zwierzęta wyżej wymienione — grzywną do 500 zł., oraz aresztem do 6 tygodni.

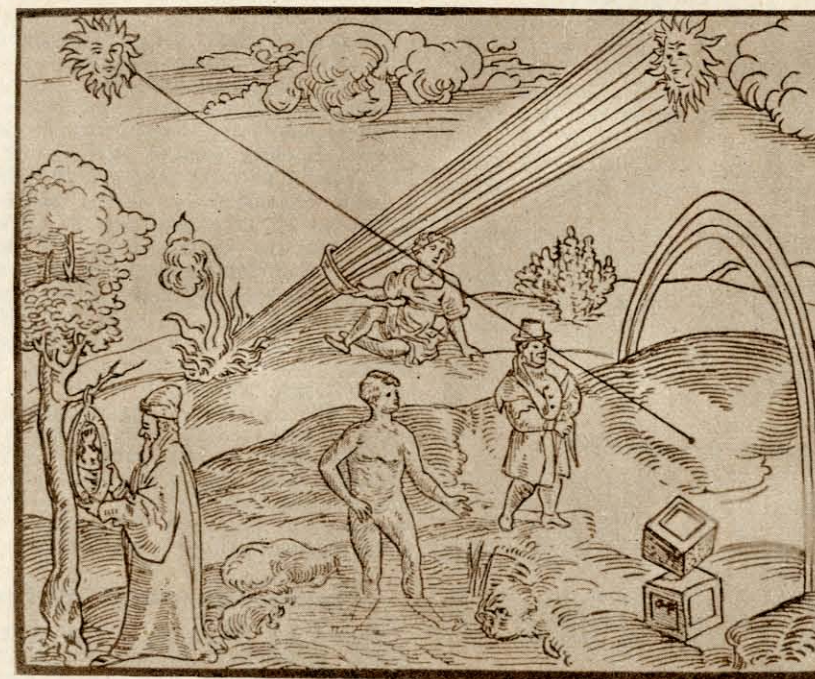
Po upływie 10 dni od rozpoczęcia czasu ochronnego sprzedawanie, kupowanie, przewożenie i przenoszenie objętej ochroną zwierzyny, oraz świeżych jej skór, jakoteż podawanie tej zwierzyny w jadłodajniach jest zabronione karą grzywny do 500 zł., lub aresztem do 6 tygodni, nadto zwierzyna lub świeże jej skóry ulegają konfiskacie.

Do nabycia w drogeriach, składach farb itp.

Dział rozrywkowy.

Drzeworyt z 1535 roku.

Karta tytułowa dzieła Witelliona o optyce, wydanego po raz pierwszy w Norymberdze w r. 1535. Witellion, polski optyk, o nazwisku Ciolek Erazm (ok. 1220—1270) odbywał studia w Rzymie i Padwie, poczem osiadł w Krakowie. Zajmował się badaniami zjawisk optycznych i napisał o optyce 10-tomowe dzieło, będące pierwszym syntetycznym ujęciem tej nauki. Praca ta wydana została drukiem po raz pierwszy w Norymberdze, a następnie w Bazylei, przy czym wydawca określił autora jako właściwego twórcę optyki. Ciolek swe doświadczenia optyczne prowadził w Krakowie na górze Lasoty koło Krzemionek, stąd też niektórzy badacze przypuszczają, że w związku z nim mogło powstać podanie o Twardowskim.

Kwadratura koła.

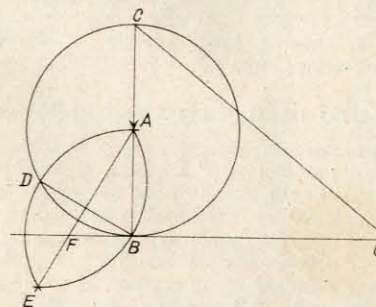
Dawne to zagadnienie, które już w starożytności dręczyło umysły matematyków, polegało jak wiadomo na tem, aby wykreślić kwadrat, którego powierzchnia byłaby równa powierzchni danego koła. W zadaniu tem chodziło pośrednio o ustalenie stosunku długości obwodu koła do jego średnicy, t. j. o liczbę oznaczoną w początku XVIII w. grecką literą π i w tej formie używaną obecnie w matematyce. Tę liczbę zwaną także Ludolphiną od nazwiska matematyka (z końca XVI w.), który obliczył ją w 20 cyfrach dziesiętnych, ustalano stopniowo od starożytności aż do najnowszych czasów w coraz to dokładniejszych granicach. Tak np. badania piramidy Cheopsa wykazały, że jeśli sumę dwóch boków podstawy piramidy podzielić przez wysokość piramidy, otrzyma się liczbę 3'1416, t. j. liczbę dopiero w czwartej cyfrze dziesiętnej różniącą się od Ludolphiny. Widać więc z tego, że już w starym Egipcie

zajmowano się z dodatnimi rezultatami zagadnieniem stosunku średnicy do obwodu koła. Dziś liczba Ludolpha obliczona jest już w 707 cyfrach dziesiętnych, t. j. z dokładnością wprost wyjątkową. Obliczenia tego dokonał w r. 1873 matematyk Shanks, który 20 lat przed tem obliczył tę liczbę w 530 cyfrach dziesiętnych, ale widocznie to mu nie wystarczyło, skoro stworzył później tak niezwykle rekord i to zdaje się już bez konkurencyjnie.

W XIX wieku udowodniono ostatecznie, że zagadnienie kwadratury koła jest nierozwiązalne ani wykresem ani rachunkiem, tem samem zatem wszelkie poprzednie próby rozwiązania tego zadania nabrały w historii matematyki znaczenia tylko o tyle, że pośrednio zmierzały do określenia stosunku średnicy koła do obwodu.

W rzędzie takich prób, obliczeń i wykreślań, nieraz nader pomysłowych, niewątpliwie pierwsze miejsce zajmuje sposób podany przez polskiego matematyka, Jezuitę ks. Adama Kochańskiego, bibliotekarza w Wilanowie za czasów króla Jana Sobieskiego. W jednej z wydanych przez siebie książek p. t. „Observationes cyclo-metricae” (r. 1685), podał on zreprodukowany tutaj na rysunku, nader interesujący i prosty sposób wykreślenia cyrklem odcinka koła w linii prostej, o wymiarze bardzo zbliżonym do wartości Ludolphiny.

Postępowanie jest tu następujące: Z punktu A zakreślamy koło o promieniu $r=1$. W punkcie B kreślimy styczną i z tego punktu promieniem r zakreślamy łuk od środka koła. Ten łuk przecina obwód koła w punkcie D i z tego punktu promieniem r kreślimy drugi łuk od środka koła przez punkt B. Oba łuki przeczną się w punkcie E, który łączymy ze środkiem koła, otrzy-

ując w ten sposób punkt F na stycznej. Z tego punktu odcinamy na stycznej długość 3 r i uzyskujemy punkt G, który łączymy z punktem C. Oś linia CG jest w przybliżeniu równa połowie obwodu koła.

W trójkącie FBC kąt przy C = 30°. FB:BC = tang 30°, a ponieważ BC = 1, zatem FB = tang 30°, czyli CG = CB + BG = CB + (FG - FB) = 2 + (3 - 1) podzielone przez drugi pierwiastek z 3, zatem po wyciągnięciu z tej liczby drugiego pierwiastka otrzymamy CG = 3,1415334...

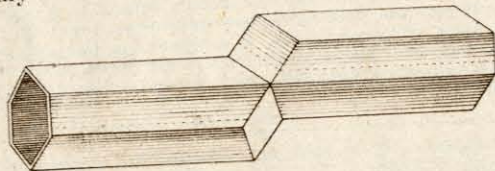
Ta liczba dopiero w piątej cyfrze dziesiętnej różni się od Ludolphiny, ale błąd wynosi zaledwie około 1/10.000 promienia koła.

Powyższy pomysł znakomitego polskiego matematyka zasługuje na podniesienie i pokazanie go w szkołach, tembardziej, że rozwiązanie to ocenione zostało w publikacjach niemieckich jako świetne i jedno z najbardziej dokładnych, a w niektórych książkach francuskich i włoskich albo nazwisko ks. Kochańskiego zostało przekreślone, albo autorzy tych książek podali jego pomysł jako — swój własny.

Geometria u pszczół.

Komórki woskowe pszczół w ulu są jak wiadomo sześcioboczne i mieszczą się w dwóch warstwach stykających się dnami. Te dna nie są płaskie, lecz uformowane z trzech równych rombów. Sześć kątów rombu mają, jak to ustalił paryski astronom Maraldi, 109° 28', mniejsze kąty 70° 32', głębokość komórki wynosi 11,3 mm, szerokość każdej ścianki komórki 2,71 mm, grubość ścianki równa się grubości zwykłego papieru do pisania.

Taka budowa komórki już w starożytności zwróciła uwagę myślicieli, już Arystoteles i Plinius Starszy zajmowali się rozważaniami, dlaczego pszczoły obrały sobie takie właśnie graniastostupy, a nie

Kształt komórek w ulu.

inne, np. czworoboczne i dlaczego dna komórek nie są płaskie. Zagadnieniem tem zajmował się także szereg wybitnych matematyków i fizyków XVIII i XIX wieku.

Rozpatrując te problemy pod względem celowości, trzeba wyjść z założenia, że dla skonstruowania najpraktyczniejszej komórki jest wskazane najekonomiczniejsze wykorzystanie ciasnego miejsca w ulu, przy równoczesnym najmniejszym zużyciu wosku. Chodzi więc w pierwszej linii o wybór takich graniastostupów, które zgrupowane obok siebie nie pozostawiają żadnych szczelin, czyli że z całej przestrzeni wnętrza ula nie zostanie zmarnowane na szpary. Otóż wiadomo już od Pitagorasa, że warunkom tym odpowiadają graniastostupy o przekroju tylko trójkąta, kwadratu i sześcioboku. Jeżeli dla tych trzech brył przyjmujemy równe powierzchnie przekroju i obliczymy obwody, to okaże się, że stosunek obwodów trójkąta, kwadratu i sześcioboku wynosi 1:0,905:0,816, t. j. że graniastostup sześcioboczny posiada najmniejszy obwód, czyli że na jego ściany zużyje się najmniej wosku.

Drugie pytanie dotyczy kwestii, jakie w danych warunkach zakończenie graniastostupa odpowiada najlepiej celowi, t. j. najlepszemu wykorzystaniu miejsca i największej pojemności komórki, przy najmniejszym zużyciu wosku. Proste obliczenie wykazuje, że gdyby dno graniastostupa było płaskie, to przy tej samej objętości komórki wyszłoby na jej zasklepienie więcej wosku, niż przy zakończeniu jej

trzema denkami rombami. Głośny fizyk Reaumur, który zajmował się zagadnieniem budowy komórek pszczelnych, zaproponował niemieckiemu matematykowi Koenigowi obliczenie, jaki narożnik rombowy, przy tej samej objętości ma najmniejszą powierzchnię. Koenig obliczył wówczas rachunkiem różniczkowym, że kąt rombu powinny wynosić 109° 26' i 70° 34'. Obliczenie to prawie pokrywało się z obliczeniami Maraldi. Tymczasem w kilka lat później matematyk Mac Laurin wykazał, że w rachunku Koeniga zaszedł błąd i że w rzeczywistości kąt rombu powinny wynosić 109° 28' i 70° 32'.

Takie właśnie kąty stosują pszczoły przy budowaniu swych komórek, zamiast używania płaskiego dna, co zaoszczędza 2% wosku, czyli na 54 komórkach oszczędzą budulec na jedną komórkę.

W świetle tych geometrycznych rozważań komórka pszczelna ukazuje się nam jako istne arcydzieło, a zarazem jako wprost zdumiewający objaw z życia owadów jako niesamowita zagadka, nasuwająca szeregi refleksyj. Jak się to stało, że pszczoły tę właściwą najdoskonalszą w danych warunkach formę komórki wzięły za typ swego warsztatu pracy, jakie działały tu przyczyny, jaka siła czy rozum? — to pytania, które sięgają już w zagadkę bytu, a które nie znajdując odpowiedzi, mogą tylko utwierdzać w nas przekonanie, że w przyrodzie istnieje i rządzi jakiś Rozum, wyższy a niepojęty.

Napis nagrobny matematyka.

W połowie XV wieku żył w Aleksandrii wybitny grecki matematyk Diofant, uchodzący za twórcę algebry, od którego pochodzi w matematyce m. in. równania nieoznaczone, nazwane jego nazwiskiem. — Po śmierci Diofanta na jego kamieniu nagrobnym wyryty został następujący napis:

„W tym grobie spoczywa Diofant. Kamień nagrobny arytmetyczną sztuką mówi o jego latach życia: dzieckiem był przez 1/6 część swego życia, młodziemcem przez 1/12 część. Potem po siódmej części życia ożenił się i w 5 lat później miał syna, który zmarł dożywszy połowy wieku ojca. Po czterech latach, w których swą boleść łagodził znajomością liczb, Diofant doszedł do kresu swego życia”.

Wyrachujcie teraz, w jakim wieku zmarł Diofant. Obliczenie nie trudne, rozwiązanie można znaleźć bez znajomości równań, a w każdym razie nie potrzeba do tego równania Diofanta.

Para nie para.

Weź do jednej ręki dowolną parzystą ilość piór, zapalek itp., do drugiej zaś dowolną ilość nieparzystą, pomnóż liczbę piór w prawej ręce przez dowolną liczbę nieparzystą, a liczbę piór w lewej ręce przez dowolną parzystą, dodaj oba iloczyny i wymień sumę, a wtedy zaraz ci powiemy, w której ręce jest parzysta, a w której nieparzysta ilość piór.

Np. prawa 5, lewa 4. Pr. $5 \times 3 + \text{lew. } 4 \times 2 = 23$
Np. prawa 2, lewa 7. Pr. $2 \times 3 + \text{lew. } 7 \times 2 = 20$

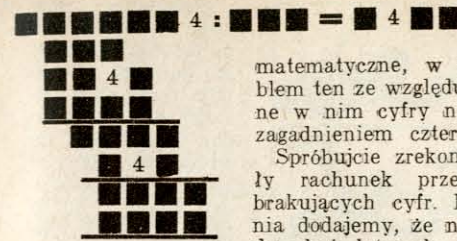
Odgadnienie polega na tem, że jeżeli otrzymana suma jest liczbą parzystą, to w prawej ręce jest parzysta, a w lewej nieparzysta ilość piór i odwrotnie.

Stosując to zadanie wśród kolegów w szkole możecie sobie zyskać sławę co najmniej jasnowidza.

Zagadnienie czterech czwórek.

Celem sprawdzenia pewnej pozycji w bilansie kupiec musiał wyszukać odnośny rachunek w dawnych papierach. Po znalezieniu okazało się, że papier tak wypłowiał, iż tylko niektóre cyfry można było odczytać. Mimo to kupiec ze zachowanych cyfr zdołał obliczyć cyfry wypłowiałe i odtworzyć cały rachunek.

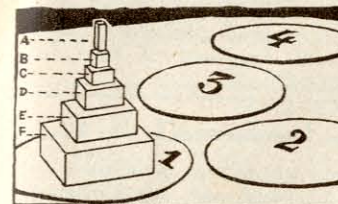
Oznacmy kwadracikami wypłowiałe miejsca cyfrowe, wówczas zadanie przedstawi się, jak tu obok podano. Zadanie to przytaczają amerykańskie podręczniki

je się w cztery sposoby rozwiązać. Podobne zadanie, tylko o nieco większej ilości znanych cyfr podał Kalendarz „I. K. C.” w r. 1929.

Przenoszenie wieży.

Z sześciu kostek (pudełka, kawałki drzewa i t. d.), różniących się między sobą wielkością, ustawie wieżę, układając kostki od dołu ku górze od największej do najmniejszej. Obok tej wieży wyznaczcie trzy pola

i przenieście całą wieżę na jedno z nich, ale w ten sposób, że zdejmując kolejno kostki z wieży, począwszy od góry i rozmieszczając je na wolnych placach, nigdy kostki większej nie można umieścić na

mniejszej. Dla ułatwienia rozwiązania dobrze jest oznaczyć kostki literami, a pola liczbami (jak na rysunku) i kombinacje zapisywać.

Zadanie to jest bardzo uproszczoną formą zagadnienia znanego pod nazwą „Piramida Brahmy” (zob. Kalendarz I. K. C., r. 1928), do rozwiązania jednak wymaga pewnego wysiłku kombinacyjnego.

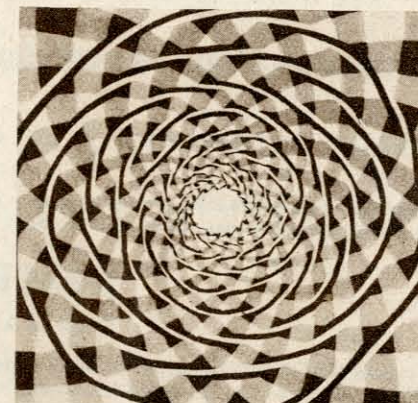
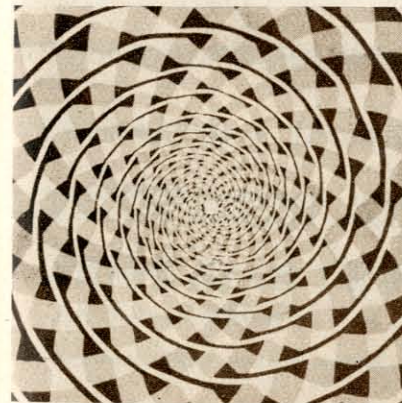
Złudzenia wzrokowe.

Patrząc na zamieszczone niżej figury odnosimy wrażenie, że na jednej z nich nakreślone są linie spiralne, a na drugiej zamknięte linie krzywe. Wrażenie to jest tak silne, że utrzymuje się stale, czy spoglądamy na rysunki z bliska czy z daleka, czy wprost czy ukośnie.

W rzeczywistości jednak mamy tu wprost nieprawdopodobne złudzenie optyczne, na obu bowiem rysunkach znajdują się zupełnie prawidłowe koła współśrodkowe. Złudzenie pochodzi stąd, że każde koło wygląda tak, jak gdyby było zrobione ze splecionej nitki czarnej i białej, co właśnie powoduje przerwę w ciągłości całej linii i wywołuje wrażenie, że to nie są koła, lecz linie krzywe. Kto zaś nie wierzy, niech cyrklem zmierzy.

Odgadywanie wieku.

Osobie, od której chcesz się dowiedzieć, ile lat liczy, pokazujesz zamieszczoną tutaj tabelkę, z prośbą, aby

wskazała kolumny, w których znajduje się liczba jej lat. Otrzymawszy te informacje dodasz liczby umieszczone na czele odnośnych kolumn (uwidocznione

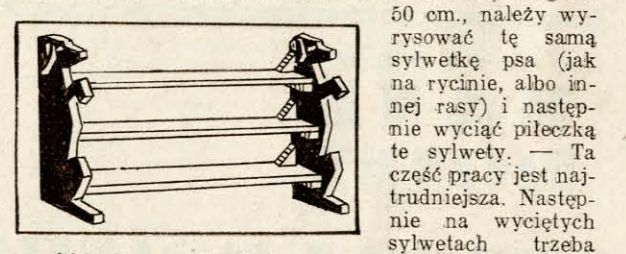
1	2	4	8	16	32
1	2	4	8	16	32
3	3	5	9	17	33
5	6	6	10	18	34
7	7	7	11	19	35
9	10	12	12	20	36
11	11	13	13	21	37
13	14	14	14	22	38
15	15	15	15	23	39
17	18	20	24	24	40
19	19	21	25	25	41
21	22	22	26	26	42
23	23	23	27	27	43
25	26	28	28	28	44
27	27	29	29	29	45
29	30	30	30	30	46
31	31	31	31	31	47
33	34	36	40	48	48
35	35	37	41	49	49
37	38	38	42	50	50
39	39	39	43	51	51
41	42	44	44	52	52
43	43	45	45	53	53
45	46	46	46	54	54
47	47	47	47	55	55
49	50	52	56	56	56
51	51	53	57	57	57
53	54	54	58	58	58
55	55	55	59	59	59
57	58	60	60	60	60
59	59	61	61	61	61
61	62	62	62	62	62
63	63	63	63	63	63

ki, o ile tylko połąpią się w porę. Jak to zaś zrobić, nie trzeba pouczać; zainteresowani sami to wyjadą.

Etazierka dla dzieci.

Miłe zadanie dla dzieci zajmujących się wycinaniem piłeczek, stanowi wykonanie następującego dzieła:

Na dwóch deseczkach szerokości 15 cm., długości

50 cm., należy wyrysować tę samą sylwetkę psa (jak na rycinie, albo innej rasy) i następnie wyciąć piłeczką te sylwetki. — Ta część pracy jest najtrudniejsza. Następnie na wyciętych sylwetkach trzeba

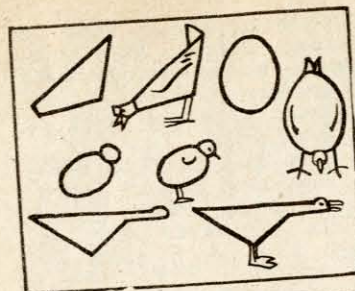
przybić albo przylepić 3 poprzeczne listewki, położyć na nich piłeczki i oto etazierka gotowa.

Aby jej nadać większą wytrzymałość, wskazane jest wzmocnić półki u góry trójkącikami, jak to wskazuje rycina. Wszystko to można jeszcze pomalować, zwłaszcza psią fizjonomję, w miarę uzdolnień artystycznych wykonawcy.

Naturalnie taką samą półkę można sporządzić z trwałszego materiału dla celów praktycznych, np. dla rozmieszczenia przyborów i trofeów myśliwskich i t. d.

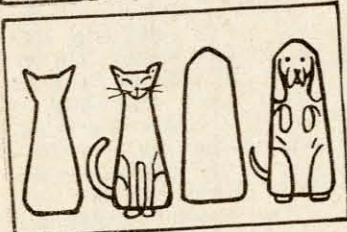
Zainteresowanie dziecka w zakresie sporządzenia takiego „mebla” pobudzi je niewątpliwie w kierunku „wynalazczości” i przy pewnych zdolnościach rysunkowych dziecko zacznie potem sporządzać sobie piłeczki, posługując się motywami ze świata zwierzęcego wedle własnego ujęcia.

Do praktycznych celów oprócz psa służącego, najlepiej nadawać się może niedźwiedź w pozycji stojącej i małpa siedząca na podwiniętych nogach, a dalej, w miarę poznawania obcej fauny, także pingwin i kangur.

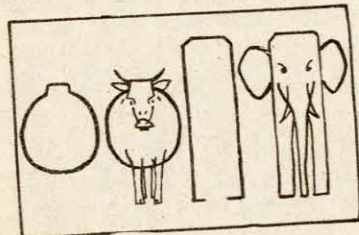

Młodocianym rysownikom.

Wzorki zamieszczone obok pouczają, w jaki sposób można prostymi pociągnięciami ołówka czy pióra narysować krowę, słonia, kotka i t. d. Są to wprawdzie zwierzęta trochę stylizowane, jednak nie budzą wątpliwości co do nazwy. Przerobiwszy kilka razy takie ćwiczenie, można potem z pamięci odtworzyć dany rysunek.

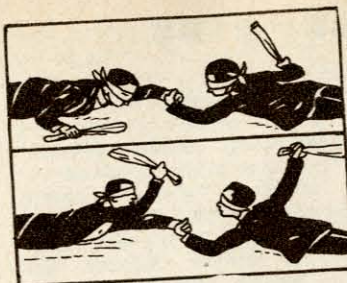

Takie zwierzątka narysowane na materji przez dzieci, można wyszyć i ozdobić nimi pokoiki dziecięcy, ku wielkiej radości autorów, dumnych ze swych rysunków.

Amerykański pojedynek.

Jest to najsympatyczniejszy z pojedynków, który nie naraża przeciwników na szwank, doprowadza do starcia, a zawsze kończy się wielkim śmiechem. Kodeks tego pojedynku jest następujący:

Sekundanci wręczają przeciwnikom po rulonie z twardego papieru, zawiązują oczy, każą położyć się na brzuchu i trzymać się wzajemnie lewymi rękami. Na komendę „gotów” każdy pojedynekowicz stara się przeciwnikowi wymierzyć „maczugę” największą ilość razy, równocześnie osłaniając się nią od ciosów przeciwnika, przyczem jednak lewe ręce nie mogą być rozdzielone. Obecni przy pojedynku „lekarze” rachują ciosy, a sekundanci, którzy poprzednio ustalili, do „której krwi” (liczba powinna być dość wysoka) ma trwać pojedynek, ogłaszają koniec pojedynku oraz jego wynik.

A tajemnica całej zabawy polega na tem, że obecni przy pojedynku uzbrajają się potajemnie w podobne maczugi i także operują niemi niczego nie podejrzewających przeciwników, ku szczeremu zdumieniu każdego z nich, w jaki sposób zadał drugiemu tak dużo ciec.

Od Redakcji Kalendarza I. K. C.

W czasie opracowywania niniejszego Kalendarza otrzymaliśmy od naszych czytelników wiele listów, w których obok gorących uznai dla stworzonego przez nas nowego typu Kalendarza, były także wypowiedziane różne życzenia. Niektóre z nich uwzględniliśmy już w tym roczniku, inne uwzględnimy w przyszłym roku, o ile tylko zezwoli na to ramy naszego rocznika.

PAŃSTWOWY BANK ROLNY

UDZIELA ROLNIKOM KREDYTÓW

Długoterminowych

w listach zastawnych na kupno gruntu oraz obligacjach na meljoracje.

Krótkoterminowych

gotówkowych na podniesienie produkcji Gospodarstw rolnych, i na cele obrotowe za pośrednictwem miejscowych instytucji kredytowych i handlowych oraz towarowych w nawozach sztucznych, materiałach na ogniotrwałe krycie dachów i t. p.

KUPUJE

majątki ziemskie na parcelację oraz parceluje komisowo

PRZYJMUJE

wkłady terminowe i na książeczki oszczędnościowe

70% listy zastawne i obligacje meljoracyjne P. B. R. są zabezpieczone hipotekami ziemskimi, majątkiem Banku oraz gwarancją Skarbu Państwa

PAŃSTWOWY BANK ROLNY

WARSZAWA, UL. NOWOGRODZKA 50.

ODDZIAŁY:

Warszawa (Oddział Główny), Grudziądz, Katowice, Kielce, Kraków, Lublin, Łwów, Łuck, Pińsk, Poznań, Wilno, Gdynia (Agentura).

Spis rzeczy.

Część astronomiczno-kalendarzowa.

Opracował dr. Jan Gadomski, adiunkt Obserwatorium astronomicznego w Warszawie.

	Str.
(1 reprodukcja).	
Rok 1930. — Charakterystyka roku. — Okresy roczne. — Zaćmienia w r. 1930	3
Najbliższe całkowite zaćmienia Słońca. — Widzialność planet w r. 1930	4
Święta katolickie w Polsce urzędowo ustalone. — Święta ruchome rz.-kat. — Tabela świąt ruchomych w latach 1931—1950. — Święta grecko-kat. i prawosławne	5
Święta mahometańskie. — Święta żydowskie. — Kalendarz stuletni. — Miesiące bliźniacze	6
Miary długości mikrokosmosu i makrokosmosu. — Czas urzędowy i miejscowy. — Ważniejsze rocznice przypadające na r. 1930. — Objasnienia od Redakcji	7

Kalendarjum.

(25 reprodukcji).

Nazwy miesięcy w obcych językach. — Przysłowia i wróżby. — Słońce w znakach Zodiaka. — Kalendarz rz.-kat., słowiański, ewangelicki, gr.-kat. — Wschód i zachód Słońca i Księżyca. — Ze stuletniego kalendarza. — Kalendarzyk historyczny (24 reprodukcji)	8—31
Kalendarz wieczysty	32
Alfabetyczny wykaz św. Pańskich	33
Święci polscy	35
Alfabetyczny wykaz imion słowiańskich (1 repr.)	36

Gwiazdy i ludzie.

(35 reprodukcji).

Z dziejów astrologii (3 reprodukcje)	39
Wpływ Zodiaka na człowieka (15 reprodukcji)	40
Zakres wpływów Zodiaka	42
Horoskopy według miesięcy (1 reprodukcja)	42
Wpływ planet (8 reprodukcji)	43
Rok Saturna (3 reprodukcje)	45
Prognozyki meteorologiczne (1 reprodukcja)	46
Znaki pogody wedle dawnych spostrzeżeń (4 repr.)	46

Schematyzm państwa polskiego.

(3 reprodukcje, 1 mapka).

Prezydent Rzeczypospolitej. — Poprzedni prezydenci. — Pierwszy zwierzchnik państwa	50
Dotychczasowe gabinety. — II Sejm zwyczajny. — Prezydium Sejmu. — Stan liczbowy klubów sejmowych przy końcu sesji wiosennej w r. 1929	51
II Senat. — Prezydium Senatu. — Stan liczbowy klubów Senatu przy końcu sesji wiosennej w r. 1929. — Dekrety, rozporządzenia i ustawy sejmowe. — Sejm śląski	52
Najwyższe władze państwowe. — Władze rządowe polskie w Gdańsku. — Oddziały gen. Komisarjatu	53
Urzędy wojewódzkie	54
Okręgowe Izby kontroli. — Izby skarbowe. — Dyrekcje kolejowe. — Dyrekcje Poczty i Telegrafów	55
Dyrekcje dróg wodnych. — Dyrekcje celne. — Wyższe urzędy górnicze. — Dyrekcje lasów państw. — Okręgowe urzędy ziemskie	56
Schematyzm wyznaniowy. — Kościół rz.-kat. — Obrządek łac. — Kurja polowa biskupia W. P. — Biskupi rezydujący w Polsce. — Obrządki wschodnie Kościoła prawosławnego. — Kościół ewangelicki. — Muftaj muzułmański	57
Hachamat Karaimów. — Gminy wyznaniowe żydowskie. — Szkoły powszechne	58
Szkoły średnie ogólnokształcące. — Zakłady kształcenia nauczycieli. — Szkoły techniczne	60
Wyższe uczelnie niepaństwowe. — Wyższe uczelnie państwowe. — Kuratorja. — Polska Akademia Umiejętności	61
Ważniejsze biblioteki	62
Władze wojskowe. — Zwierzchnik sił zbrojnych. — Gen. Inspektorat sił zbrojnych. — Inspektorowie	

armji. — Dowództwa Okręgów Korpusów. — Marynarka wojenna	63
Związek strzelecki. — Polskie urzędy dyplomatyczne i konsularne zagranicą	64
Zagraniczne urzędy dyplomat. i konsularne w Polsce	86

Kronika roku 1929.

(190 reprodukcji, 1 wykres, 3 mapki).

Przegląd polityczny (5 reprodukcji)	68
a) Kronika krajowa (9 reprodukcji)	71
b) Kronika zagraniczna (21 reprodukcji)	75
Pochód kultury (30 reprodukcji)	84
Powszechna Wystawa Krajowa (10 repr., 1 wykres)	95
Rocznice i jubileusze (29 reprodukcji)	99
Laureaci polscy w roku 1929 (16 reprodukcji)	107
Kronika lotnicza 1929 roku (26 reprodukcji, 3 mapki)	109
Kronika katastrof i nieszczęśliwych wypadków w roku 1929 (3 reprodukcje)	117
a) Burze i wylewy (4 reprodukcje)	118
b) Trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów (3 repr.)	119
c) Eksplozje i pożary (4 reprodukcje)	120
d) Katastrofy okretowe, kolejowe, lotnicze (6 repr.)	122
Z kroniki żałobnej 1929 roku (24 reprodukcji)	124

Część literacko-naukowa.

(39 reprodukcji, 3 mapki, 12 rysunków).

Marja Konopnicka: Na Nowy Rok (1 reprodukcja)	128
Inż. Tadeusz Niedzielski: Meljoracja Polesia (9 reprodukcji, 1 mapka)	129
Dr. Adam Gadomski:	
a) Polski dorobek naukowy w geografji (4 repr.)	135
b) Polskie wynalazki w dziedzinie geograficzno-kosmograficznej (4 reprodukcje)	137
Dr. Władysław Bogatyński: Polskie dzwony (4 repr.)	139
Dr. Kazimierz Szczepański: Wskrzeszenie państwa kościelnego (12 reprodukcji, 2 mapki)	143
Gyula dlak: Na polskim morzu	147
Ludwik Szczepański: Radiofonja w Polsce (3 repr.)	148
a) Program rozbudowy	149
b) Rady programowe	150
c) Nowy rozdział fal w Europie	150
d) Radiofoniczne stacje nadawcze	151
Jenő Heltal: Jak lekarz operował śmierć (6 rys.)	153
Najnowsza poezja polska w rysunku (12 rys.)	157, 227 i 237

Przegląd statystyczny Polski.

(17 repr., 10 wykresów).

Położenie kraju i obszar. — Rozwój ludności kraju. — Naturalny ruch ludności. — Obszar Polski w różnych okresach dziejowych. — Średnie temperatury i opady. — Położenie i rozbudowa stolicy. — Podział pod względem wyznaniowym. — Rozwój ludności Warszawy. — Zaludnienie i obszar miast	159
Góry w Polsce	164
Wybitniejsze wzniesienia	165
Jeziora. — Zużytkowanie ziemi	166
Zalesienie kraju. — Pasażerska międzymiastowa komunikacja autobusowa. — Ruch w kąpieliskach, zdrojowiskach i uzdrowiskach. — Wskaźnik cen hurtowych	167
Produkcja górnictwo-hutnicza. — Statystyka bezrobocia	168
Koszty utrzymania. — Kredyt. — Zatrudnienie w przemyśle	169
Robotnicy zatrudnieni w górnictwie, hutnictwie i przemyśle przetwórczym. — Handel zagraniczny	170
Skarbowość państwowa	171
Stan gospodarczy	172
Statystyka przywozu i wywozu	173
Bilans płatniczy Polski za rok 1928	174

Polska w statystyce światowej.

(1 repr., 18 wykresów).

Polska wśród państw Europy. — Granice ważniejszych państw. — Gęstość zaludnienia 6-ciu największych państw Europy. — Na 1000 mężczyzn przypada kobiet. — Ludność polska poza granicami kraju.	177
---	-----

Gęstość zaludnienia państw sąsiadujących z Polską.	Str.
Zużytkowanie ziemi w Europie. — Światowy kalendarz żniw. — Wydajność zboża z hl.	178
Ceny giełdowe zbóż. — Handel zagraniczny Polski. — Polski przywóz i wywóz.	179
Floty bałtyckie. — Ruch statków w porcie gdynskim. — Ruch w portach Gdańska i Gdyni. — Rozwój portu gdynskiego.	180
Produkcja węgla. — Prod. ropy. — Prod. soli. — Prod. żelaza i stali. — Prod. parowozów i wagonów. — Prod. cynku. — Prod. lnu i konopi. — Wytwarzanie energii elektrycznej. — Linje telegraficzne. — Majątek narodowy.	181
Polskie nazwy w geografii świata.	182

Świat w liczbach.

(10 reprodukcji, 8 wykresów).

Elementy kuli ziemskiej. — Lądy i morza.	184
Podział według półkul. — Podział części świata. — Długość wybrzeży. — Zaludnienie ziemi.	185
Rozwój ludności ziemi. — Naturalny przyrost ludności. — Ludność ziemi według wyznań. — Zużytkowanie ziemi w częściach świata.	186
Pasma górskie według części świata. — Najwyższe góry. — Najwyższe góry w Europie.	187
Czynne wulkany. — Największe wyspy. — Najdłuższe tunele.	188
Najważniejsze wodospady. — Średnie okresy zamarzania rzek. — Kanały miedzymorskie.	189
Najdłuższe mosty. — Średnie roczne temperatury. — Wykorzystanie energii. — Światowa produkcja.	190
Liga Narodów. — Święta narodowe obcych państw.	191

Z życia człowieka.

(13 reprodukcji, 3 wykresy, 4 rysunki).

Temperatura ciała. — Chemiczne składniki organizmu.	192
Woda w organizmie człowieka. — Czynniki trawienia.	193
Z dziejów walki z alkoholizmem. — Wpływ alkoholu na organizm.	194
Produkcja i spożycie alkoholu. — Ruch prohibicyjny w Polsce.	195
Bliźniacze uwłosienie. — Nowy małopold.	196
Z pojęć o śmierci w średniowieczu.	197
Chirognomja. — Cechy ręki. — Typy palców.	198
Paznokcie. — Zasady frenologii.	199

Sport polski w roku 1929.

Opracował Adam Obrubański.

(59 reprodukcji).

Narciarstwo.	202
Mistrzostwa narciarskie Europy w Zakopanem.	203
Program zawodów narciarskich na rok 1930.	204
Hokej na lodzie. — Kalendarzyk zawodów hokejowych.	205
Wioślarstwo. — Kalendarz międzynarodowych regat wioślarskich na r. 1930.	206
Pływanie i piłka wodna.	207
Kalendarz zawodów pływackich na r. 1930. — Tabela polskich rekordów pływackich.	208
Hippika. — Kalendarz zaw. hippicznych w r. 1930.	209
Tenis. — Program zawodów tenisowych w r. 1930.	210
Kolarstwo.	211
Automobilizm i motocyklizm.	212
Kalendarz międzynar. zawodów automobilowych na r. 1930. — Program międzynar. zawodów motocyklowych na rok 1930.	213
Lekka atletyka.	214
Wykaz najlepszych wyników w kobiecej lekkoatletyce w latach 1924—1929.	217
Meskie rekordy polskie w r. 1929. — Tabela najlepszych wyników w kobiecej lekkoatletyce w latach 1924—1929.	218

Program imprez lekkoatletycznych w r. 1930. — Piłka nożna.	Str.
Bilans naszych spotkań międzynarodowych.	219
Kalendarz zawodów piłkarskich w r. 1930. — Inne działy sportów.	222
Zakończenie.	224
Organizacja sportowa i wychowania fizycz. w kraju.	225
Międzynarodowe organizacje sportowe.	226

Przegląd szachowy.

Opracował Mieczysław Gałuszka.

(4 reprodukcje, 4 diagramy).

Przegląd turniejów w r. 1929.	229
Najpiękniejsza partja z r. 1929.	231
Kompozycje.	232

Rozmaitości.

(12 reprodukcji).

Z dziejów ustalania granicy polsko-rumuńskiej. — Na- stepca Edisona.	234
Gruski na wierzbie są rzeczywistością. — Królowe piękności. — Sam w łodzi dookoła świata.	235
Czy istnieją syreny. — Osobliwości w budownictwie amerykańskim.	236
Osobliwe pomniki.	237

Ze starych kalendarzy.

Gospodarstwo białogłowskie. — Ekonomia polityczna. — Obserwacje o życiu ludzkim.	238
Na łysienie sposób pewny. — Włosy przyrodzone ktoby chciał odmienić na czarną farbę. — Tanecznikom i tym coby radzi daleko chodzić, sposób do cho- du. — Znaki, poznać wino z wodą mieszane. — Dzie- wczeta jakie być mają.	239

Kronika w obrazach.

(6 reprodukcji).

Dział informacyjny.

Miary. — Taryfa pocztowo-telegraficzna.	244
Obrót zagraniczny.	245
Oplaty stemplowe.	246
Skala wekslowa. — Kalendarzyk rybacki.	247
Kalendarzyk myśliwski.	248

Dział rozrywkowy.

(1 reprodukcja, 10 rysunków).

Kwadratura koła.	249
Geometria u pszczoł. — Napis nagrobny mate- matyka. — Para nie para. — Zagadnienie cze- rech czwórek.	250
Przenoszenie wieży. — Złudzenia wzrokowe. — Odga- dywanie wieku. — Etażerka dla dzieci.	251
Młodocianym rysownikom. — Amerykański pojedy- nek. — Od Redakcji Kalendarza „I. K. C.”.	252

Humor i satyra.

(15 rys.) strony: 49, 138, 157, 175, 191, 227 i 237.

Ogłoszenia.

Sprostowania.

Na str. 37 w podpisie pod fotografią pomnika Mickiewicza w Paryżu imię rzeźbiarza Bourdelle'a należy po-
prawić na Antoni.
Na str. 141 i 142 podpisy pod fotografiami należy
przestawić.
Na str. 210 w podpisie do ilustracji dolnej (z lewej)
ma być: Jadwiga Jędrzejowska.

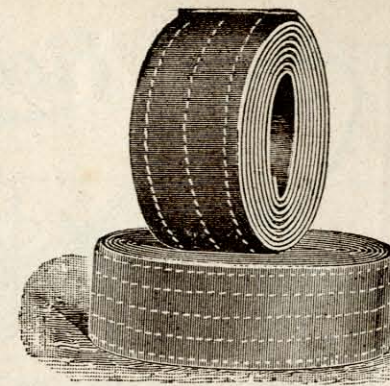
CZĘŚĆ REDAKCYJNĄ KALENDARZA OPRACOWAŁ JAN GRZYWIŃSKI.

Zdjęcia fotograficzne reprodukowane w niniejszym roczniku Kalendarza „I. K. C.” pochodzą w przeważnej części z Agencji Fotograficznej „Światowid”, Warszawa (Nowogrodzka 26) — Kraków (Wielopole 1).

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWY
KOMINÓW FABRYCZNYCH
i OBMUROWAŃ
KOTŁÓW PAROWYCH
NAJNOWSZYCH SYSTEMÓW

**Piece przemysłowe, Zakłada-
nie piorunochronów. Projekty
i kosztorysy na żądanie.**

Fryderyk W. Brojer
Łódź
ULICA 6-GO SIERPNIĄ Nr. 49.
TELEFON Nr. 1, 21-28.
Adres Telegr. „ŁÓDŹ-KOMIN”
FIRMA EGZYSTUJE OD R. 1880.

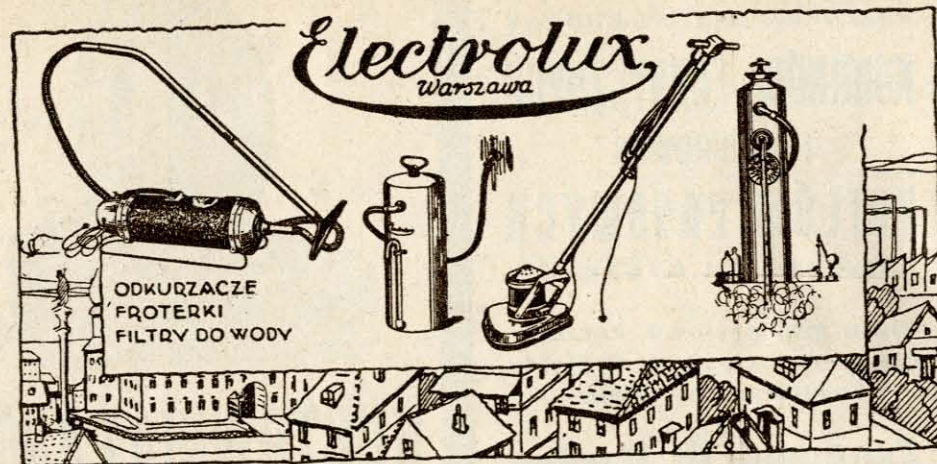

HURTOWNIA PASÓW
TRANSM., SZCZELIW,
WĘŻY, NARZĘDZI, PIŁ,
AZB., GUM I T. P.
„ZENIT”, KRAKÓW
ul. Szpitalna L. 7. Tel. 4231, 2721.

„Smyrnapers”
Artykuły D. M. C.
H. Godziszewska Obecnie mieści się Sukiennice 30
Kraków, Piłarska 5.
(vis á vis Ratusza)

TYSIĄCE LUDZI
ZDOBYŁY DOBROBYT
REKLAMĄ
W „IL. KURIERZE CODZIENNYM”

Kalendarz drukowano farbą wkłódną Fabryk Farb Drukarskich „PIGMENT” Sp. Akc. w Warszawie.

Sp. z ogr. odp.
CENTRALA Krak. Przedm. Nr. 4. Telefony: 25-34, 25-46, 25-54, 25-74, 25-84

WARSZAWA
Marszałkowska 153 Tel. 78-97.

ŁÓDŹ
Piotrkowska 53 Tel. 44-66, 49-49

POZNAŃ
Fr. Ratajczaka 39 Tel. 28-93

BYDGOSZCZ
Pl. Teatralny 3 Tel. 12-33

ODDZIAŁY:

KATOWICE
Dyrekccyjna 10 Tel. 10-69

KRAKÓW
Rynek Główny 25 Tel. 428

LWÓW
3 Maja 19 Tel. 13-12

WILNO
Zamkowa 2 Tel. 3-35

120

KUFRY

WALIZY, TORBY, NESESERY,
TEKI NA AKTA, PORTEFELE,
PAPIEROŚNICE, PORTMONETKI
i t. p.

ORAZ NAJMODNIEJSZE

TOREBKI

DAMSKIE.

29

ANASTAZY

FRONCZ

KRAKÓW, FLORJAŃSKA 17.

FIRMA ISTNIEJE
OD 1894 R.

BROŃ I AMUNICJĘ

wszelkich systemów
i kalibrów

poleca najtaniej

R. GLINIECKI I SKA

KRAKÓW

ul. Szewska 2, Tel. 3080

Własna wytwórnia ka-
gańców i tarcz pod rogi.

Hurt i detal.

Cenniki na żądanie.

30

Jak
zachować świeżą
i piękną cerę

Nowoczesna kosmetyka dą-
ży do tego, aby posiadać
tajemnicę wiecznej mło-
dej i pięknej twarzy o
cudownie świeżej cerze,
zdrowiem i młodością.

PLYN SIMI Berlińskiego Laboratorium Chemicznego
ostatni tego rodzaju wynalazek w dziedzinie ko-
smetyki usuwa po krótkim użyciu wszelkie nie-
czystości skóry i nadaje jej kwitnący i mło-
dociany wygląd.

PLYN SIMI usuwa zmarszczki, wagi, faldy i niena-
turalne zaczerwienienia skóry, ułatwia cyrku-
lację krwi, usuwa zużyte soki i powoduje wzmo-
żony dopływ świeżej limfy z głębszych tkanek
podskórnych.

PLYN SIMI nadaje soczystości suchej cerze i odtłu-
sza cerę lśniącą, przyczem jest absolutnie nie-
szkodliwy, jak to stwierdzili najlepsi specjaliści.
Do nabycia w składach aptecznych i perfumeriach.
Przedstawicielstwo na Polskę:

107

PROTON

Warszawa, Św. Stanisława 9-11

500 KORON płacę jeżeli Waszych ODCISKÓW

nie usunie w przeciągu 3 dni
bez bólu, bez niebezpieczeń-
stwa i bez krwawienia

„RIA-BALSAM“

Środek ten ogólnie uznany
i zalecany przez lekarzy,
działa nie pozostawiając za-
palenia. — „Po 15-toletniej
udręce pozbyłem się nareszcie
męczących odcisków. Jedno-
cześnie zamawiam dla mego
krewnego 12 słoików „Ria“ —
pisze prof. T. W. B.

Cena łącznie z gwarancją
piśmienną Zł. 1.—, za 3 słoiki
Zł. 2-50, 6 słoików Zł. 4-50,
12 słoików Zł. 7.—.

Dr. Mirosław Kemény, Kosice TK.
Skrzynka pocztowa 12/A 858. (Postfach 12/A 858)
Czechosłowacja

FORTEPIANY
PIANINA
FISHARMONJE

poleca

WŁ. BOŁOŃSKI

KRAKÓW

Rynek gł. 34. Pałac Sępski. Telefon 465.

32 Rok zał. 1880.

Dogodne spłaty. Własna sala koncertowa.

MICHAŁ MARUŃCZAK

HURTOWNY I DETALICZNY MAGAZYN

MATERIAŁÓW CHIRURG. I SANITARNYCH

28

KRAKÓW, SŁAWKOWSKA 10. TEL. 2783

POLECA: INSTRUMENTY, APARATY I URZĄDZENIA LE-

KARSKIE, MATERIAŁY CHIRURGICZNE, SANITARNE, OPA-

TRUNKOWE, GUMOWE, ARTYKUŁY HYGIENICZNE ORAZ

WSZELKIE INNE W POWYŻSZY ZAKRES WCHODZĄCE.

CENY BEZKONKURENCYJNE. OBSŁUGA FACHOWA

NASIONA

kwiatowe, warzywne i polne. Drzewa owo-
cowe i ozdobne. Byliny, — Róże — poleca

EMIL FREEGE, KRAKÓW

Lubiec 36/38 i Sukiennice 15/16.

Firma istnieje od r. 1860. 31 Cenniki ilustrowane na żądanie.

BROWAR

OKOCIM

POLECA

S
W
O
J
E

PIWA

MARCOWE EKSPORTOWE PORTER

W SEZONIE

Z
I
M
O
W
Y
M

ŚWIĘTOJAŃSKIE

(TYP BAWARSKIEGO)

49

Najlepsze pokrycie dachowe

dachówką asbestowo-cementową

„EVERITAS”

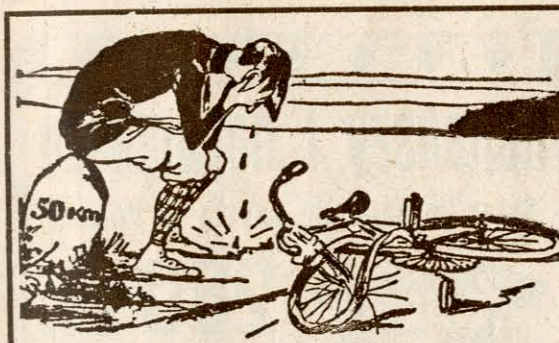
która jest

63

ogniotrwałą,
nieprzemakalną,
odporną na mróz i upały.

Załączając oferty z fabryki dachówek

„EVERITAS”, Kraków, Zabłocie 37.

Rowery na raty!

raty miesięczne Zł. 20.—

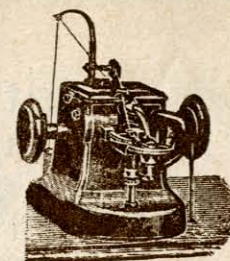
wpłata . . . „ 40.—

i za gotówkę kupuje się najtaniej
w firmie:

„COLUMBUS”
SKŁAD ROWERÓW
właśc. Jan Sobierajski
POZNAŃ, UL. WROCŁAWSKA L. 15.

Cenniki wysyłam bezpłatnie!

103

„Success”

typ 41.

Maszyny
kuśnierskie

angielskiej fabryki

Allbook & Hashfield Ltd. London

Maszyny bębnekowe do szycia i haftu

tak do użytku domowego, jak do
celów rzemieślniczych w cenie od
260 do 1080 zł.

Rowery francuskie „Louvet”

jakoteż części składowe do wszel-
kich maszyn i rowerów — poleca

TOW. HANDLOWE „IRWING”

Kraków, Grodzka 60. Tel. 4742,

Cenniki bezpłatnie.

87

Scherka Cold Cream

jest najlepszym
środkiem na cerę

Przeciwko
wagrom
i nieczystościom cery

Scherka
Woda
Do Twarzy

92

ROK ZAŁOŻENIA 1888.

TELEFON NR. 62.

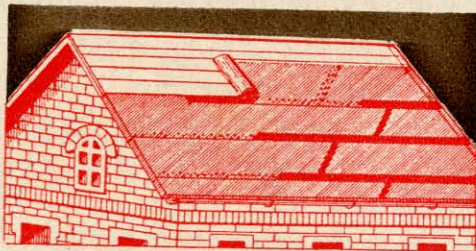
Od 25 lat
Z NAJLEPSZYM WYNIKIEM ZASTOSOWANA
SPECJALNA PAPA ASFALTOWA

„KORIOLOT”

DO KRYCIA DACHÓW

wszelkiego rodzaju także starogontowych. „KORIOLOT” nie zawiera smoły, jest dwukrotnie impregnowany, nie wymaga smołowania przy wykonaniu pokrycia ani konserwacji przez długie lata. „KORIOLOT” jest odporny na ogień przenośny, a Towarzystwa Ubezpieczeń stosują dla dachów krytych „KORIOLOTEM” taką samą taryfę premjową jak dla materiałów ogniotrwałych.

„KORIOLOT” wyrabia wyłącznie firma:

EMIL KUŹNICKI S. A.

Fabryka Tekstury Dachowej, Produktów Chem. i Asfaltu
OŚWIĘCIM (Małopolska)

Przestrzegamy przed małowartościowymi naśladownictwami!

Przy zakupie prosimy bacznie zważać na markę ochronną (orzełek) i nazwę „KORIOLOT”.

Oferty, próbki i prospekty na żądanie gratis. 78

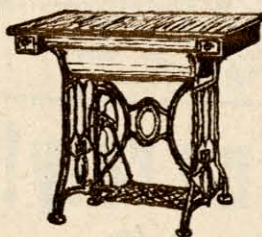

OMEGA

Zegarek na całe życie.

Najtańszy i największy

Skład maszyn do szycia w Polsce.

280 zł.

sprzedajemy obecnie maszyny system Singer pierścieniowo-bębnowe, które haftują, cerują, mierzczą, endlują, gufrują, pikują, tamborują, szyją wstecz i wprzód, przez co nadają się do każdego rzemiosła!

Do każdej maszyny dołączamy należne przybory zupełnie bezpłatnie. — Oferowane powyżej maszyny są przedwojenne, dobrego gatunku! Za każdą maszynę udzielamy pełnej wieloletniej pisemnej gwarancji. Prowinca może się do nas zwracać z pełnym zaufaniem, jako do ściślejszej, fachowej i sumiennej firmy. Na prowincję wysyłamy maszyny po otrzymaniu zadatku zł. 20, resztę przy odbiorze na stacji. Opakowanie i dostawa do kolei zupełnie bezpłatnie. — Oferowane maszyny sprzedajemy tylko za gotówkę. — Żądajcie ilustrowanych katalogów, które wysyłamy każdemu zupełnie darmo.

DOM WYŚŁKOWY MASZYN DO SZYCIA

Kraków, ul. Zwierzyniecka L. 6.

MIEJSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE

w Krakowie, ulica Lwowska 2. Telefon Nr. 1472

polecają do natychmiastowej dostawy:

WAPNO do bieleńia, budowy, przemysłu i nawozu rolniczego
KAMIEŃ wapienny łamany i słuczony, ręcznie i maszynowo
ŻWIŁ, grusik i mączkę kamienną do fosad
WYROBY betonowe do robot drogowych i kanałowych
SZUPY ogrodzeniowe, płyty gzymsowe, kręgi studzienne
CEGLE maszynową i fasonową oraz dachówkę

Wszystko tylko w najlepszej jakości.

16

Apel

do szerokich mas!

Stały i pewny dochód

zapewni sobie każdy przez pracę na maszynie pończosznicznej

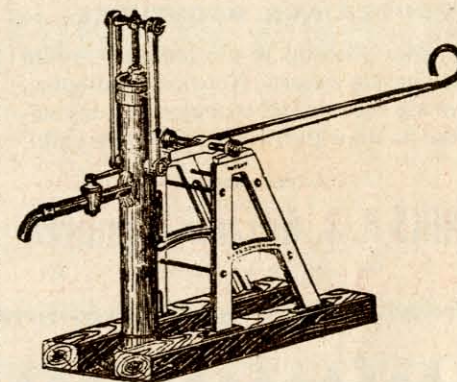
„REKORD”

Wyrobiany towar skupuję i dostarczam surowca. Wiadomości fachowe nie potrzebne.

Blizszych informacji udzielam bezpłatnie.

Maszynę pończoszniczną „Rekord” można nabyć tylko w firmie „Rekord” K. Głowacki, Królewska Huta, ul. Sobieskiego 14.

Niezliczone listy dziękczynne!

Nowość!

Pompa ssąco-tłocząca

działająca dowolnie, ręcznie, motorem, kieratem lub wiatrakiem. Łożyska kulowe ze smarownicami Stautera powodują lekkie poruszanie pompy z największej głębokości siłą jednego człowieka. Potrójnie obrotowy tłok cylindra, wentyle mosiężne wydają do 5 tysięcy litrów wody na godzinę. Gwarancja 5-letnia. Szczegółowych informacji udziela firma:

Przedsiębiorstwo wiercenia studzien

Inż. FR. DOMINIK

LWÓW, UL. 29 LISTOPADA L. 37. — TEL. 1855.

KRYNICA-ZDRÓJ

FREKWENCJA 40.000 OSÓB.

Sezon letni: od 1 maja do 31 października. Sezon zimowy: od 1 grudnia do 31 marca

Szczawy żelazisto-wapniowe i najsilniejsza szczawa alkaliczna w Europie „ZUBER”. Kąpiele mineralne (gazowe), borowinowe, fizjoterapia, kąpiele słoneczne etc.

Stacja sportów zimowych. — Tereny narciarskie, skocznia narciarska, tor bobslejowy i saneczkowy, ślizgawki. — Informacji udzielają:

Państwowy Zarząd Zdrojowy i Komisja Zdrojowa.

CIERPIENIA PŁUC KASZEL

Nawet w przestarzałych chorobach płucnych, suchotach, chrypce, kłuciu w boku, boleściach w piersiach doznasz ulgę i wyleczenie przez zastosowanie naszej skutecznej metody naturalnej.

Gdzie wszystko inne zawiodło — natura pomoże!

Bezpłatnie

wysyłamy każdemu cierpiącemu
POUCZAJĄCĄ BROSZURKĘ.

Nie mów: „Nic mi to nie pomoże“, tylko przekonaj się wpierw. Nie można potępiać, czego się nie zna, albo obojętnie oczy zamykać na niewątpliwie osiągnięte wyniki.

Adresować:

FENIKS K. 3. Górzno, Pomorze

(Na porto znaczek dołączyć)

110

KOBIETY! *nie zwlekaj*

Bardzo wiele kobiet jest cierpiących na oberwanie wewnętrzne występujące zwykle po porogach, z ciężkiej pracy, z dźwigania i wielu innych przyczyn. Otóż kobieta niezawodnie będzie zdrową, chętną do życia i pracy jeżeli sprowadzi specjalny bandaż przeciw obniżeniu (oberwaniu) wnętrzości.

Przy zamówieniu należy podać miarę w centymetrach lub nitką 1) w pasie, 2) wokół przez brzuch, 3) wokół podbrzuszem, dalej wzrost (niski wysoki lub średni) ilość przebytych porogów. Należy opisać czy jest niestrawność żołądka, ucisk i bóle ciągnące wewnątrz, ból głowy i często nawet oczu, ból w krzyżach, plecach i pod łopatkami, ból w podbrzuszu lub w pachwinie, ból nogi jednej lub obu nóg i t. d. i t. d.

Wszystko dokładnie opisać i z całym zaufaniem sprowadzić bandaż czyli specjalny pas brzośny na gumach, skonstruowany i uzupełniony odpowiednią pelotą stosownie do rodzaju dolegliwości. Cena od 25 do 40 zł., o nadzwyczajnej konstrukcji cena wyższa.

W dolegliwościach i chorobach z powodu wewnętrznego obniżenia czyli oberwania: żołądka, kiszek, macicy i nerki żadne lekarstwa nie pomagają lecz tylko chwilowo uśmierzają cierpienia. To też jedynym lekarstwem prócz operacji jest zastosowanie bandaża, nabytego u specjalisty bandażysty.

M. L. Polaczek w Samborze Nr 26.

Winnia i dla mężczyzny dostarcza się specjalne pasy przeciw obniżeniu żołądka, nerki i jelit. Bandaż przepuklinowy. Pańczochy gumowe. Moczniki gumowe męskie i damskie. Prostotrymacze. Protezy rąk i nóg itd.

KĄŻDA DOBRA GOSPODYNI

powinna mieć
maszynę do szycia
syst.

„SINGER“

tembardziej, że firma nasza, chcąc udostępnić każdemu nabycie tak niezbędnego przedmiotu, postanowiła sprzedawać, a na prowincję wysyłać koleją do najbliższej stacji kolejowej

na 12 równych rat miesięcznych

po cenie konkurencyjnej gotówkowej, a mianowicie Zł. 360.— (Centr. bebenkowa z pudełkiem).

Nasze maszyny wykonane są z najlepszych materiałów precyzyjnie. Szyją wprzód i wstecz, haftują, cerują i mereżują. Gwarant. lekki chód. Piękne i równomierne ścięgi tak na cienkich jak i na grubych materiałach. — Meble naszych maszyn pierwszorzędne.

Taka sama maszyna gabinetowa kryta z 4 szufladami 480 zł. płatne w 12 ratach miesięcznych.

Zamówienia na prowincję wysyłamy po otrzymaniu pierwszej raty. Za przewóz (do 8 zł.) płaci kupujący. Za nasze maszyny wydajemy pisemną gwarancję na 15 lat.

Dom Towarowy „UNIWERSAL“

Lwów, Kołataja 3. — Telef. Nr. 74-80

FABRYKA DYKT KLEJONYCH

pod firmą:

A. MERCIER w PIŃSKU
UL. WODOCIĄGOWA Nr. 1.

wyrabia ogólnie znane i cieszące się wielkim popytem dykty klejone od 3 do 40 mm. Formaty: 200 cm × 156 cm, 156 cm × 120 cm. i mniejsze. Fabryka egzystuje od 1923 r.

Marka fabryczna „Merco“.

67

P. T. Publiczność

zawiadamiam, iż moje od lat wypróbowane

„Glazial Pastyłki“

prawnie chronione i dyplomowane, działające bardzo skutecznie przy kaszlu, zakatarzeniach i chrypce, obecnie po przeprowadzonej analizie zostały uznane jako środek leczniczy dla dorosłych i dzieci przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

W interesie P. T. Publiczności leży, by się wystrzeżać małowartościowych naśladownictw.

Żądajcie wszędzie „Pastyłki Glazial“.

68

Jedyny wytwórca:

JAKÓB PASTERNAK, BIELSKO.

Tanie!

„Słyszał Pan już o obcasach gumowych, które noszą w innych okolicach? Wszyscy je bardzo chwalą, bo chodzą na nich bardzo lekko i trzymają bardzo długo. Najlepsze są gumki BERSONA! Zrób Pan raz próbę, a nie pożałuje Pan, bo podkówki żelaznych się więcej nie nosi.“

„Dobrze. Przybij mi Pan BERSONA na moje obcasy, widzę, że mi Pan szczerze i dobrze radzi.“

52

PIERWSZA MAŁOPOLSKA FABRYKA WYROBÓW CEMENTOWYCH

Klemens Jura przedtem Józef Jura

KĘTY (koło Bielska) — ul. Kościuski
telefon Nr. 27.

POLECA POLECA
Dachówkę cementową, Posadzki, Pustaki, Kanały, Słupy, Płyty chodnikowe, Krawężniki, rury kanałowe i studienne oraz wszelkie inne wyroby cementowe, według nadesłanych rysunków.

Rok założ. 1892. 35 Rok założ. 1892.

GRAND HOTEL

w Krakowie, ul. Sławkowska 5-7

Apartamenty i pokoje z łazienkami, ciepłą i zimną wodą bieżącą, oraz telefony w każdym pokoju.

69

ODLEWNIA DZWONÓW BRACI FELCZYŃSKICH

w Kałuszu, ul. Siwiecka 12 i
w Przemyśle, ul. Krasińskiego L. 63.

Jedyna firma w Polsce odznaczona za swoje wyroby na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu w r. 1929.

WIELKIM ŻŁOTYM MEDALEM

dostarcza naj'epsze dzwony kościelne oraz dzwonnice żelazne najtaniej i na dogodnych warunkach.

72

„W CZTERY OCZY“.

SZKOŁA MAŁŻEŃSKIEJ MIŁOŚCI. Prof. Kehren. Obszerne dzieło, zawierające liczne kolorowe ilustracje i rysunki. Zł. 7.—.

„ŻYCIE PŁCIOWE NASZYCH CZASÓW“: Prof. I. Bloch. Wielka Uniwersalna Księga Mężczyzny i Kobiety. — 500 stron dużego formatu. Zł. 15.—.

Na przesyłkę i opakowanie załączyć zł. 1.50.

Wpłacić można przekazem lub na pocztę przy odbiorze paczki. **BEZPŁATNIE!**

Każdemu wysyłamy bezpłatnie obszerny ilustrowany katalog ciekawych i pożytecznych książek.

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA. Dział K. 30. JĘDRZEJÓW ul. Piłsudskiego 1. P. K. O. 65.703.

KOMUNALNA KASA OSZCZĘDNOŚCI POWIATU RÓWIŃSKIEGO W RÓWNEM

ul. Słowackiego L. 2 — Telefon 3

Konto czekowe w P. K. O. Nr. 81271. 95

Rachunek żyr. w Banku Polskim oddz. Równe

R-k bieżący w Banku Gosp. Kraj. w Równem

Kasa prowadzi wszelkie operacje w zakresie bankowości wchodzącej. — Operacje inkasowe załatwia na warunkach najdogodniejszych, pobierając tylko 50 gr od weksla niezależnie od sumy.

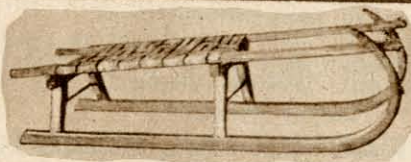
— Zainkasowane wpływy przekazuje natychmiast. —

JEDYNE,
rzeczywiście
urzędowo wypróbowane
antyseptycznie spreparowane

Do nabycia we wszystkich aptekach, składach aptecznych i perfumerjach.

FABRYKA WYROBÓW DRZEWNYCH

Hr. Larisch-Mönnicha, Jaworze, Śląsk

poleca swe wyroby znanej jakości jak: Sanki sportowe i dla dzieci solidnie budowane, we wszelkich wypróbowanych typach. — Tace dla gospodarstwa i do salonów pierwszorzędnych. — Deski klozetowe (sedesy) z drzewa bukowego, dębowego, jesionowego i w wykonaniu luksusowym.

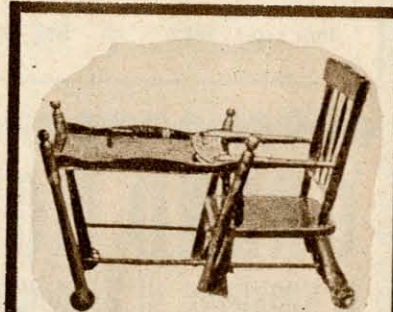
Krzesła składane dla dzieci lakierowane w naturze i na biało. — Piórniki szkolne różnych sort, kałamarze, bibularze. — Leżaki z płótnem, krzeselka polowe (taboretki). — Wieszadła dla ubrań, pralki (maszynki do prania). — Podstawki do lamp elektrycznych i t. p. wyroby drzewne. — Na Powsz. Wystawie Krajowej w Poznaniu otrzymaliśmy

odznaczenie

za solidne i praktyczne wykonanie naszych wyrobów!

Żądacie oferty i ilustrowane cenniki!

Próbne zamówienie przekonasz wszystkich o solidności i konkurencyjnych cenach towarów naszych.

KILKASET
SZTUK BRONI
NA SKŁADZIE.

WŁADYSŁAW SKĄPSKI
SKŁAD BRONI I AMUNICJI • • KRAKÓW, RYNEK GŁ. L. 3.

POLECA BRON I AMUNICJĘ W NAJWIĘKSZYM WYBORZE.

Organizacja „Singer” w Polsce.

64

Firma „Singer Sewing Machine Company” posiada własne magazyny we wszystkich miastach Polski, oznaczonych na tej mapie.

Do każdego z powyższych magazynów należy po kilka lub kilkanaście przedstawicielstw w pozostałych znaczniejszych miejscowościach, nieoznaczonych na mapie. W ten sposób jest umożliwione nabycie maszyny do szycia „Singer” w każdym zakątku naszego kraju.

Jednak nietylko samo sprzedawanie swoich maszyn jest troską firmy „Singer”. W większym stopniu zależy jej na tem, aby klientela z zakupionych maszyn

do szycia była rzeczywiście zadowolona, co jest możliwe tylko wówczas, gdy nabywca ma możność poznania, jak posługiwać się maszyną do szycia i jakie roboty, oprócz prostego szycia, mogą być na niej wykonane.

W tym celu w każdym z powyższych magazynów udziela się nauki szycia, cerowania i haftów bezpłatnie. Ponadto przy każdym z tych magazynów są zatrudnione specjalne panie instruktorki, które rozjeżdżają po okolicy i prowadzą organizowane dla klienteli dwutygodniowe bezpłatne kursy „Singer”, gdzie uczą szycia, cerowania, haftów na maszynie i kroju.

MIÓD

PRAWDZIWI PSZCZELI

pochodzący wprost z własnych pasiek naszych członków, wysyła się w każdej ilości w następujących gatunkach:

KARPACKI, najsłabszy leśniczy, zwłaszcza dla piersiowo chorych i na astmę — z kwiatów polonin wysokogórskich, malin i ożyn;

LIPOWY i AKACJOWY, pierwszej jakości, deserowy;

PODOLSKI hreczany, ciemny, do jedzenia i na wyroby pieczywa (torty, pierniki), oraz do przeróbki na miód pitny.

Wysyła w puszkach 5, 10 i 50 kg.

„PSZCZOŁA“

KATOLICKA SPÓŁDZIELNIA PSZCZELARZY
LWÓW, UL. KOPERNIKA 20. 93

Na składzie znajdują się wszelkie narzędzia, wchodzące w zakres pszczelnictwa: węza, ule, miodarki, naczynia na miód standaryzowane, broszury, czasopismo ilustrowane miesięczne **BARTNIK POSTĘPOWY**. Przerabia się wosk nadany na węzę; wysyła się matki pszczele, sprzedaje się pnie pszczoł i t. p.

Żądacie naszych ilustrowanych cenników, które wysyłamy franko i gratis. Firma nagrodzona państwowymi medalami na ogólnopolskich wystawach pszczelniczych i ogrodniczych.

Nitsche i Ska, Poznań

ul. Kolejowa L. 1-3.

Specjalna fabryka maszyn do nowoczesnej kultury rolnej.

Znak fabryczny.

Masowa fabrykacja i dostawa opatentowanych własnych wynalazków, a mianowicie:

Wypielacze „Korona-Patent“ (3 własne patenty),
Siewniki do nawozów „Elite-Patent“ (patent własny),
Włóki nastawne (patent własny),
Siewniki do zboża syst. Dehne (patent własny),
Sortowniki do kartofli, (patent własny),
Redlice wstępne dr. Burmestra patent Kranefeld, (własna fabrykacja na Polskę),
Wialnie i młynki do zboża (prawie zastrzeżone),
Śrutowniki „Nitscheska“,
Dołowniki do sadzenia kartofli, syst. „Sarrazin“,
Młynki do sztucznych nawozów, siekacze, toczaki do maszyn żniwnych, brony do roli, kieraty itd.

Dostarczamy również wszelkich innych maszyn dla rolnictwa i przemysłu, jak:

Traktory ropne „Grossbulldog“, młocarnie parowe i motorowe Lanza —
Plugi do traktorów R. Baecher, Roudnice —
Siewniki do zboża i maszyny żniwne firmy Fr. Melichar-Umrath i Ska, Brandys,
Wolfa Lokomobile i motory Diesla, angielskie motory Listera itd. 83

PROSIMY ŻAĆ SPECJALNYCH OFERT!

Wytwórca: **EUGENIUSZ MATULA** fabryka środków leczniczych **KRAKÓW**

Generalny zastępca na Amerykę i Kanadę:

„IMICO“ w **STEVENS POINT, WIS. U. S. A.**

„Mydło „Kollontay z pralką“ znane jest jako najsłabszy i najłagodniejszy środek do prania i mycia, ponieważ zawiera czystą glicerynę i jest subtelnie perfumowane. Mydło „Kollontay“ nadaje się zatem nie tylko do prania wszelkiego rodzaju bielizny, jedwabiu, wełny itp., ale nawet do pielęgnacji ciała, nawet małych dzieci. Mydło „Kollontay“ jest też tanie, ponieważ niema drogiego, zupełnie zbytecznego opakowania. Firma Kollontay jest polskiem, chrześcijańsko-katolickim i największym nieskoncernowanym przedsiębiorstwem krajowego przemysłu mydlarskiego. Żądacie zawsze wyraźnie mydła „Kollontay z pralką“ i wystrzegajcie się naśladowców!

Hotel Saski

Kraków, ul. Sławkowska 3.

Telefon Nr. 0037 i 2921.

Położony w centrum, centralne ogrzewanie, winda osob., fryzjer, restauracja. — Ceny umiarkowane.

104

KSIEGARNIA

TOW. SZKOŁY LUDOWEJ

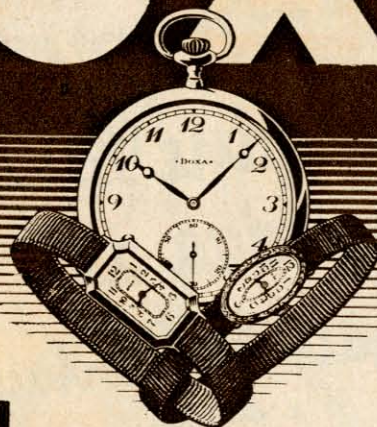
Lwów, Batorego 32. Telef. 51-80.

Najdogodniejsze źródło zakupu
książek dla wszelkich
bibliotek.

101

ŻĄDAJCIE OFERT I KATALOGÓW

DOXA

**ZEGAREK
ŚWIATOWEJ**

**PRECYZYJNY
SŁAWY**

**MAGAZYN
PAPIERU**

**I PRZYBORÓW
PIŚMIENNYCH**

ZAŁOŻONY W R. 1877.

R. Aleksandrowicz

105

**Kraków
ul. Basztowa 11**

MIEDZYNARODOWY BANK HANDLOWY S. A.

w Katowicach

ZAŁATWIA WSZELKIE CZYNNOŚCI BANKOWE

Telefony Nr. 691, 1858, 2152. — Adres dla telegr.: Krięcobank.

Założona 1564.

56

Założona 1564.

Król. uprzyw. Czerwona Apteka w Poznaniu

Właśc. Stefan Ostrowicz, Stary Rynek 37, narożnik Wielkiej.

Własna fabryka wyrobów chemicznych i lekarskich poleca jako własne nadzwyczajne wyroby, przez tysiące ludzi i długie lata wypróbowane i udoskonalone środki lecznicze.

Krople św. Jakóba Żadne inne krople nie dorównają im w dobroci i skutku. Używać ich mogą młodzi i starzy przeciw wszelkim cierpieniom żołądkowym, brzusznym i macicznym. Leczą one w krótkim czasie zatwardzenie i powstające z niego choroby śledziony, wątroby i kiszek, katar i kurcze żołądka, brak apetytu, słabe trawienie, usuwają febrę, mdłości, ból i zawrót głowy i wszelkie słabości u niewiast, wzmacniają osłabioną macicę.

Angielski proszek żołądkowy Podług starego wypróbowanego przepisu dla osób cierpiących na dolegliwości żołądka. Kto cierpi na brak smaku, ciśnienie i palenie na doleczku i w piersiach, zgagę, niestrawność, burzenie w żołądku i kiszce, zatrzymanie wiatrów, zatwardzenie, ciągły ból głowy i nieprzyjemny zapach z ust, ten niech używa 3 razy dziennie łyżeczkę od herbaty tego proszku.

Herbata na przeczyszczenie krwi „Radlaner” jest ogólnie używanym środkiem domowym. Używać jej można z doskonałym skutkiem przeciw zatwardzeniu, hemoroidom, podagrze, reumatyzmowi, cierpieniom żołądka, brzucha i macicy, boleściom pęcherza i nerek, uderzaniu krwi do głowy, nieczystościom skórny i cierpieniom płciowym.

Syrop żelazno-wapienny z fosforem Wywiera on znakomity skutek przy wielkich objawach bezkrwistości. Odnacza się nadzwyczaj przyjemnym smakiem i dlatego używać powinny zwłaszcza te osoby i dzieci, które tranu znieść nie mogą.

Pigułki Redlingera Wyjątkowo szybko działający środek przeciw obstrukcjom, niestrawnościom i otyłości.

Elixir chinowy usuwa w bardzo krótkim czasie wszelkie dolegliwości żołądkowe.

Emulsja tranowa Leczy skutecznie angielską chorobę, skrofule, nerwowość i niedokrwistość. Odnacza się nadzwyczaj przyjemnym smakiem. Używać jej mogą dzieci i dorośli.

Aromatyczna tinktura żelazna Znakomity środek na osłabienie, niedokrwistość, blednicę, neurastację, również wzbudza silny apetyt.

Cen podawać nie możemy, gdyż często trzeba je zmieniać. Zapewniamy jednak, że ceny lekarstw będą możliwie przystępne. Porto i opakowanie będziemy liczyć w cenie kosztów. Zawiadamiamy, że mamy fabrykę środków leczniczych dla zwierząt i również na składzie wszelkie surowce dla zwierząt, jak przeciwczernwonkowe, przeciw żółtom i inne. Dostarczyć mogą także wstrzykiwki do wstrzykiwań podskórnych. Ceny tych strzykawk są możliwie najtańsze. Do zapytań należy dołączyć znaczek na odpowiedź.

Miód żywokostowy Najstarszy środek ludowy dla dorosłych, a zwłaszcza dla dzieci w każdym wieku. Uleczają on najsilniejszy kaszel kurczowy i żółtkowy koklusz, katar płuc, piersi i krtani, chrypki sape, zaflegmienie rurek oddechowych, brak powietrza, astmę i płucie krwią, usuwa drapanie w gardle, wygaja żganie i klucie w piersiach i zapobiega przez to, zawczasu użyty, niebezpiecznemu zapaleniu płuc.

Muston „Czarnikau” Najnowszy i najpewniejszy środek ku zwalczaniu suchoty (gruźlicy) i wygojenie kataru, krtani i płuc. Już przy używaniu pierwszej butelki ustaje męczący kaszel, żganie i klucie w piersiach i krzyżach, febra i pocenie się w nocy; choroby, mając spokojne noce, pokrzepia się spokojnym snem, dostaje apetyt, przyjmuje więcej pokarmu, nabiera świeżych sił do życia.

Herbata na kaszel z Czerwonej Apteki Składa się podług starego przepisu z 9 rozmaitych herbat i zapobiega, z żywokostowym miodem zazywana, późniejszym ciężkim chorobom piersiowym i płuc.

Wyskok przeciw podagrze Szybko i absolutnie pewnie działające nacieranie przeciw podagrze, zastarzałemu reumatyzmowi, kluciu i rwaniu w członkach i kościach, bólu w piersiach, bokach, krzyżu, postrzale, ubezwładnieniu i nabrzmieniu członków, wywichnięciu, przekręceniu, przeskoczeniu żył i boleściach w nuskach.

Kto po natarciu sobie przyłoży na bolące miejsce: **Amerkański plaster z dziurkami** który przez kilka dni krew rozpędza i te miejsca ogrzewa, ten w najupartych i zastarzałych przypadkach skutek napewno osiągnie.

Maść na liszaje Usuwa nieszkodliwie i pewnie wszelkie liszaje, skrofule, liczne wyrzuty, zmarszczki na czole i twarzy, nadaje jej delikatny i młodociany wyraz i ośniewającą piękną skórę. Używa się tylko na noc.

Maść na piegi Doskonały środek przeciw piegom **Maść przeciwko świerzbowi**

CZY CHOROBY PŁUC SĄ ULECZALNE?

Kwestja ta interesuje zapewne wszystkich, którzy cierpią na astmę, gruźlicę płuc i krtani, suchotę, katar wierzchołków płuc, przestarzały kaszel, zapalenie, przewlekłą chrypę i dotychczas nie wyleczyli się. Wszyscy ci chorzy mogą otrzymać od nas

ZUPEŁNIE BEZPŁATNIE KSIĄŻKĘ Z RYCINAMI

pióra Dra med. GUTTMANA ordynatora zakładu finsenowskiego na temat

8 CZY CHOROBY PŁUC SĄ ULECZALNE?

Dla dobra ogółu postanowiliśmy wysłać tę broszurę bezpłatnie i bez kosztów pocztowych każdemu choremu, by mógł dokładnie zorientować się co do rodzaju swojego cierpienia. Napiszcie kartkę z dokładnym adresem do

PUHLMANNA & Co, BERLIN 274 MÜGGELSTRASSE 25-25 a

Żądać w Aptekach i Drogerjach – według przepisu

Dra med. ST. BREYERA

ZATWIERDZONE PRZEZ MINISTERSTWO ZDROWIA W WARSZAWIE

Zioła

piersiowe

skuteczne w gruźlicy, katarach piersiowych, oskrzelowych, zapaleniach, kaszlach, astmie, oraz jako środek wzmacniający płuca.

Cena zł. 3.50.

Zioła

na przemianę materji

skuteczne jako czyścące krew w reumatyzmach, artretyzmach, skroflach, wrzodach, fistulach, ropieniach, nieczystości cery, zwapnieniu tętnic i otyłości.

Cena zł. 3.50.

Zioła

żołądkowo-kiszkowe

skuteczne w ostrych i przewlekłych katarach żołądkowo-kiszkowych, chorobach wątroby, kamieniach, żółtaczce.

Cena zł. 3.—.

Zioła

dla nerwowych

skuteczne w nerwowych bólach głowy, biciu serca, bezsenności, nerwowej nieświeżości, ogólnemu osłabieniu.

Cena zł. 4.—.

Do powyższych cen dolicza się opłatę pocztową.

Wyrabia i wysyła:

55 „POLHERBA“ Sp. z o. o. Laboratorium chem.-farmac. KRAKÓW-PODGÓRZE

Na żądanie wysyła się darmo broszurkę: „Jak odzyskać zdrowie“, czyli „Leczenie ziołami“ | Niezliczona ilość listów dziękczyn. świadczy, że tysiące ludzi wyleczyło się powyższymi ziołami.

ZAKŁADY WAPIENNE „WIETRZNA“

A. Zagajski i S-wie w Kielcach

tel. 5 i 362.

Konto czekowe w PKO. 100.354.

Polecają wapno do celów budowlanych i chemicznych, wapien i wapno mielone do celów chemicznych i rolniczych, szaber (tłuczeń) do betonu.

45

Związek Spółdzielni Spożywców

Rzeczypospolitej Polskiej

ZAKŁADY WYTWÓRCZE W KIELCACH

MŁYNARSKA 20.

produkują z marką

50 „SPOŁEM“

mydło zwykłe, mydła toaletowe, pastę do obuwia, torebki papierowe, gily do papierosów, które są sprzedawane we wszystkich sklepach spółdzielczych, oraz prowadzą Tartak parowy, Rozlewnię esencji octowej i Chłodnię do przechowania jaj.

ELEKTROWNIA MIEJSKA

W KRAKOWIE

Centrala: ul. DAJWÓR L. 27, TEL. 567, 2052 i 2880

Inkaso i Sklep: ul. Bracka 12, Pałac Larisza Tel. 2051

POLECA W WIELKIM WYBORZE:

Żyrandole, świeczniki, kinkiety, lampy biurowe i na szafki nocne, ampie alabastrowe, lampy do oświetlania wystaw sklepowych.

5

Żarówki

Garnuszki, imbryki, płyty do gotowania, maszynki na czarną kawę, młynki do mielenia kawy i pieprzu. Piecyki do ogrzewania pokoi. Poduszki lecznicze do nagrzewania. Wentylatory ściennie i biurkowe.

Żelazka

na różne napięcia do użytku domowego i różnych gałęzi przemysłu. Aparaty do suszenia i grzania rurek do włosów. Froterki i odkurzacze różnych systemów. Pralnie, aparaty do mycia talerzy.

Wystawa. Pokazy. Ciągłe nowości w lampach i aparatach elektrycznych.

Zwiedzanie nie obowiązuje do kupna.

ZJEDNOCZ. FABRYKI MASZYN, KOTŁÓW I WAGONÓW

L. ZIELENIEWSKI FITZNER-GAMPER

SPÓŁKA AKCYJNA

ZARZĄD GŁÓWNY W KRAKOWIE, UL. WOLSKA L. 4.
TELEFON NR. 3123 i 4589.

wykonują w swoich
sześciu fabrykach:

**MASZYNY
KOTŁY
WAGONY**

i inne wyroby
wchodzące w zakres
ciężkiego przemysłu
metalowego

ADRES TELEGRAFICZNY „ZIELGAM KRAKÓW“

POLSKIE ZAKŁADY BABCOCK-ZIELENIEWSKI

SPÓŁKA AKCYJNA

**ZARZĄD GŁÓWNY:
W KRAKOWIE, ul. WOLSKA 4**

Telefon Nr. 3123 i 4589.

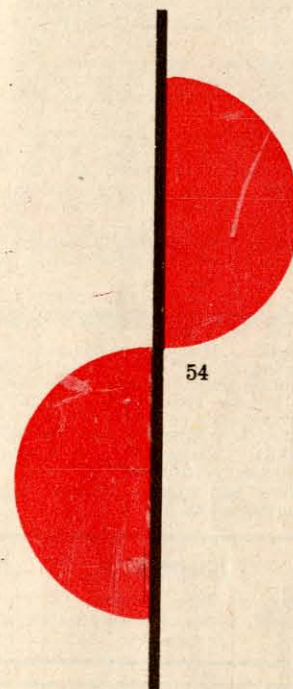
Adres telegraficzny: „Baziel Kraków“

**WYKONUJĄ
W SOSNOWIECKIEJ
FABRYCE**

**KOTŁY
WODNO-RURKOWE
SYSTEMU
BABCOCK & WILCOX
DO 100 ATM. CIŚNIE-
NIA ROBOCZEGO,
JAK RÓWNIEŻ KOTŁY
LOKOMOTYWOWE**

ORAZ

URZĄDZENIA KOMPLETNYCH KOTŁOWNI

ŻYCIE PŁCIOWE-SEKSUALIZM!

WIEDZA TAJEMNA! OKULTYZM!

Wydawnictwo „ŚWIT” WARSZAWA, ulica Nowowiejska 32, do każdej zamówionej książki dodaje drugą, ciekawą i pożyteczną książkę darmo.

Wysyłamy za gotówkę lub za zaliczką pocztową, lecz po otrzymaniu 1 zł. 50 gr. na wydatki pocztowe i opakowanie (można w znaczkach pocztowych).

DR. CZ. PENDO: „Poradnik dla młodych mężatek”. Małżeństwo, ciąża, płodność, poród. Sekretne sposoby małżeńskie, pielęgnowanie niemowląt. Zl. 2.—

H. SPENCER: „Etyka stosunków płciowych”. Zl. 1.—

DR. A. GUILLARD: „Higiena piękności”. Jak zachować piękność i zdrowie. Zl. 1.50.

DR. TANGY: „Zboczenia płciowe”. Zl. 1.50

ORLEANUS: „Spowiedź onanisty”. W szponach nałogu. — Wzruszające opowiadanie. Zl. 1.—

PAUL BOURGET: „Zazdrość w miłości”. Zazdrość zmysłowa. Zazdrość serca. Zazdrość a miłość. Powód i istota zazdrości. Liczne przykłady. Zl. 1.—

DR. LEVOISSIER: „O zdradzie i niewierności”. Małżeństwo — prostytucja. Domy rozpusty. Zl. 1.50.

DR. WERNER: „Masaż”. Leczenie wszelkich chorób zapadłą mięsienią. Z 14-ma ilustracjami. Zl. 1.50.

OTTO WEININGER: „Tajemnice kobiet i mężczyzn”. — Myśli, poglądy, spostrzeżenia tego genjusza o wzajemnych stosunkach dwóch płci. Zl. 1.—

PROF. DR. FOREL: „Zagadnienie seksualne”. Dwa tomy. Z wieloma rycinami. Zl. 5.—

DR. SPENCER: „Rozwój stosunków płciowych od najdawniejszych do czasów obecnych”. Zl. 1.—

DR. M. ROSEN: „Życie seksualne a choroby weneryczne”. Syfilis, paraliż postępowy i inne choroby weneryczne. — Najnowsze sposoby leczenia. Zl. 1.—

DR. MISIEWICZ: „Samogwałt u mężczyzn i kobiet”. Jego skutki i środki wyleczenia. Zl. 2.—

DR. MED. E. JOZAN: „Życie płciowe kobiety”. Znaczenie stosunków płciowych. Ciąża. Rozwój płodu. Poród. Cenne rady i wskazówki. Zl. 1.50.

L. MICIŃSKI: „Nerwowość”. Zaburzenia nerwowe. Histeria. Napady. Neurastenia. Hypochondria. Alkohol. Tytoń. Napoje podniecające. Nadużycia płciowe. Higiena nerwów. Zapobieganie. Leczenie. Niezwykle cenne rady i wskazówki dla nerwowców. Zl. 1.50.

DR. QUEVRAT: „Miłość i małżeństwo”. Uwodziciele. Sha-bione dziewczęta. Handel żywym towarem. Związki niślubne. Dzieci z nieprawego łoża. Sutenierstwo. Prostytucja. Policja obyczajowa. Zl. 1.50.

DR. A. KORAB-KORABIEWICZ: „Choroby weneryczne”. — Uleczalność syfilisu i innych chorób wenerycznych. Jak zapobiegać zarażeniu się. Podręcznik praktyczny dla mężczyzn i kobiet. Zl. 1.—

SURBLED: „Dyskretnie sposoby małżeńskie”. Zl. 1.—

DR. GELSEN: „Higiena miodowych miesięcy”. Wskazówki dla nowożeńców. Zl. 1.—

PR. WYROBEK: 1) Choroby weneryczne, 2) Alkoholizm a prostytucja, 3) Choroby nerwowe i umysłowe. Trzy wielkie tomy z mnóstwem ilustracji, cenny poradnik lekarski. Zl. 14.—

PR. WEININGER: „Płeć i charakter”. Dwa wielkie tomy. Zl. 8.—

DR. HROMUS: „Wielki zieleńnik lekarski”. Opis ziół leczniczych z podaniem ich uprawy i zastosowania. Z tablicami kolorowymi i drzeworytami. Zl. 10.—

DR. S. BREYER: „Wielki lekarz domowy”. Nauka o zdrowiu. Przyczyny, objawy i leczenie wszystkich środków zwykłych domowymi środkami, trawami i sposobami medycznymi. Mnóstwo ilustracji. Jak zachować młodość, piękność i zdrowie. Wielka księga w bogatej, płóciowej oprawie. Zl. 10.—

SZYLLER-SZKOLNIK: „Co każda panna wiedzieć powinna”. Jak poznać przyszłego męża. Zl. 1.—

SZYLLER-SZKOLNIK: „Co każdy młodzieniec wiedzieć powinien”. Jak poznać przyszłą żonę. Zl. 1.—

SZYLLER-SZKOLNIK: „Zwycięstwo w miłości”. — Jak zdobyć miłość ukochanej osoby. Czary, amulety i talizmany. Zl. 2.—

SZYLLER-SZKOLNIK: „Kobieta i kobiećka”. Myśli, uwagi i aforyzmy o kobiecie. Chcesz poznać kobietę — przeczytaj „Kobietę i kobiećkę”. Zl. 1.50.

ST. A. WOTOWSKI: „Wielka księga cudów i tajemnic”. — „Czarna i Biała magia”. Tajemne praktyki, zaklęcia i recepty z wielu ilustracjami. Zl. 4.— W ozdobnej oprawie z 5.—

T. KUTZ: „Doświadczenia spirytystyczne — stoliki wirujące”. Jak urządzać seanse spirytystyczne. — Zjawiska, eksperymenty i doświadczenia. Słownik terminów okultystycznych. Zl. 2.—

BROFFERJO: „Czy będziemy żyli po śmierci”. Zl. 1.—

SZYLLER-SZKOLNIK: „Spotęgowanie woli”. Jak zostać silnym i wyzwolonym człowiekiem. Zl. 1.50.

ST. A. WOTOWSKI: „Życie, przygody miłosne i kochankowie cesarzowej Katarzyny II”. Niezmiernie ciekawa. Tylko dla dorosłych. Zl. 1.50.

SZYLLER-SZKOLNIK: „Mnemonika”. Sztuka wyrobienia doskonałej pamięci. Usuwanie roztrągnięcia, wzmacnianie zdolności umysłowych. Zl. 2.—

PR. ZACHORSKI: „Dobry ton”. Nowoczesny kodeks towarzyski. Jak zostać mężczyzną wytwornym. — Jak zostać wytworną kobietą. Zl. 1.50.

SZYLLER-SZKOLNIK: „Hypnotyzm! Sugestia! Telepatja!” „Siła nasza wewnątrz nas” 98 rozdziałów. Magnetyczny rozwój oczu. Autosugestia. Wpływ hypnotyzera na medium. Sugestia podczas snu. Sugestia na jawie. Odgadywanie myśli. Powodzenie w miłości. Leczenie wszelkich nałogów. Zl. 8.—, w pięknej, mocnej oprawie z 10.—

ST. A. WOTOWSKI: „Tajemnice życia i śmierci”. Życie pozagrobowe, siedem rozdziałów. Zl. 1.50.

P. SZMURLO: „Świat nadzmysłowy i metoda jego badania”. Zdolności nadnormalne. Zl. 1.—

Redakcja Kupon K. „ŚWIT”

Wyciąć i załączyć do listu. Otrzyma Sz. P. do każdej zamówionej książki, drugą ciekawą i pożyteczną książkę darmo. 21

ROLNIKU!

Strzeż życie Twoje i Rodzinę przed ogniem! Chroń dobytek Twój, w pocie czoła zebrane plony przed deszczem, śniegiem i zawieruchą. Pokryj więc dom Twój, stodoły i śpiżnice tylko dachówką asbestową „EVERITAS”. Dachówka „EVERITAS” jest ogniotrwała, nieprzemakalna i odporna na mrozy i upały. Dachy pokryte „EVERITASEM” nie wymagają żadnych reperacji. — Załączaj natychmiast dokładnej oferty i próbek

z Polskiej Fabryki Dachówek Asbestowych

„EVERITAS”

KRAKÓW, ZABŁOCIE 37.

ZAKŁADY PRZEMYSŁOWO-DRZEWNE

„HENRYKÓW”

KIELCE, UL. MŁYNARSKA L. 13.

Adres dla depesz: „Henryków” Kielce.

Fabryka wyrabia: MEBLE GIĘTE, SZPULE dla przemysłu włókienniczego i do nici, BECZKI cementowe, FORNIERY do giętych mebli, KOŁA pasowe i wozowe, oraz dokonywa przetarcia materiału drzewnego. 74

Firma nagrodzona na Powsz. Wystawie Kraj. w Poznaniu 1929 r. wielkim złotym medalem.

TOWARZYSTWO BRACI L. i AL. LOURIE PIŃSK

Olszowe dykty klejone

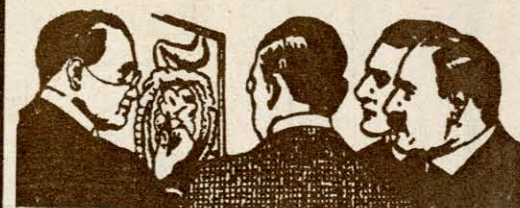
marka TOBAL fabryczna

Wymiary zasadnicze około 200×120 cm, 160×120 cm i 145×120 cm.

Gatunek L grub. 1—8 mm. dla celów lożniczych

A	3—12	dla mebli, samochodów, różnych robót stolarskich etc.
AB	3—12	
B	3—12	
BB	3—6	
C	13—50	
K	3 i 4	do wyrobu skrzyń

Adres telegr. TOWARZYSTWO. Telefon Nr. 59.

RATUJCIE ZDROWIE!!!

Chory żołądek bywa jedną z przyczyn powstawania najrozmaitszych chorób, zanieczyszcza krew i tworzy złą przemianę materii.

Zioła z gór Harcu Dra Lauera

są idealnym środkiem dla uzdrowienia żołądka: usuwają obstrukcję (zatwardzenie), są dobrym środkiem przeczyszczającym, ułatwiają funkcje organów trawienia, wzmacniają organizm i pobudzają apetyt. 108

Zioła z gór Harcu Dra Lauera

łagodzą cierpienia wątroby, nerek, kamieni żółciowych i cierpienia hemoroidalne.

CENA 1/2 PUDEŁKA ZŁ. 1.50, PODWÓJNE ZŁ. 2.50.

Sprzedaz w aptekach i składach aptecznych.

UWAGA: Wystrzegać się bezwartościwych naśladowstw!

Skład główny:

„Proton” Warszawa. Ś-go Stanisława 9/11.

Telefon Nr. 5. i 15.

Adres telegr.: „Guma Wolbrom”

WOLBROM
FABRYKA WYROBÓW GUMOWYCH Sp. Akc.
w WOLBROMIU, woj. Kieleckie

Wyrabia:

wszelkie artykuły gumowe techniczne, instalacyjne, chirurgiczne, oraz piłki gumowe, dętki i opony rowerowe. — Cenniki wysyłamy na żądanie bezpłatnie

Do nabycia wszędzie.

100

Wyroby marki „BLASK” nagrodzone zostały na P. W. K. złotym medalem.

Płaski zegarek!

z wiecznym nietłukącym się szkłem.

NOWY WYNALEZEK XX. WIEKU

Płaski zegarek!

Tylko zł. 5-3

(zam. 25)

Wysyłamy pocztą za zaliczeniem, elegancki zegarek niklowy. Chód dźwięczny, na kamieniach. — Wyregulowany do minuty, z gwarancją za dobry chód na 8 lat, 2 szt. 11.00, 4 szt. 22.68, 6 szt. 33.60. Lepszego gatunku 7.75, 9.50, 11.50, 15, 18, 21, 25, 30, 37, 45, 51, 60 i 70 zł. na rękę z paskiem 10.50, 14, 17, 20, 23, 25, 30, 45, 52, 60, 65, 75 i 80 zł. Z francuskiego nowego złota, niczem się nie różni od prawdziwego. Złota 14 kar. „Placke”, „d’or” 15.50, 2 szt. 30, 3 szt. 44 zł., lepszego gatunku: 20, 25, 30, 40, 50, 65 i 75. Budziki stołowe 11, 15, 17, i 20 zł. Łańcuszki z nowego złota po zł. 1.85, 2.50, 3.50, 4.75, 5.30, 7, 8.50 i 10 zł. — Maszynki do strzyżenia włosów, z zapasowymi grzebieniami zł. 8.50, 10, 12, 15 i 18 zł. — Brzytwy z angielskiej stali z eleganckim futer. 5.50, 7, 9, 12 i 15 zł. — Za kosztą przesyłki i opakowania płaci kupujący.

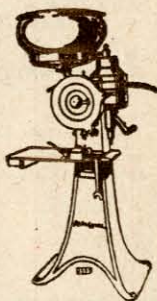
Adres: Fabr. Skład Zegarków JÓZEF JAKUBOWICZ Warszawa, Sienna 27, Oddz. 312.

Ostrzeżenie: W ostatnich czasach pojawiło się kilka firm konkurencyjnych, do których przez nieświadomość zgłaszają się nasi klienci. Wobec całego szeregu zażaleń, jakie otrzymujemy na firmy powyższe, oświadczamy, że żadnej filii nie posiadamy, z firmami nowopowstałymi nie mamy nic wspólnego. Firma nasza egzystuje od roku 1900. Nagrodzona wieloma złotymi medalami i krzyżami. Za dobroć naszych zegarków otrzymujemy setki listów dziękczynnych.

WSZYSTKO

DLA

**HODOWLI
I
MLECZARSTWA**

Dojarki mech. wirówki, maselnice, wygniatacze, konwie, kadzle, oziębiacze, pasteryzatory i t. p.

Parniki „ALFA” do okopowych, motory spalinowe „ALFA” kompletne urządzenia mleczarskie

poleca

Tow. ALFA-LAVAL Sp. z o. o.
WARSZAWA
Tamka 3
(dom własny)

POZNAŃ
Gwarna 9

106

PIGMENT WARSZAWA

SP.
AKC.

FABRYKA FARB DRUKARSKICH I LITOGRAFICZNYCH

WARSZAWA, MŁYNARSKA 30.

TELEFONY: ZARZĄDU 190-31. 275-58 — FABRYKI 120-46
ADRES TELEGR „NIKUS-WARSZAWA” KONTOW P. K. O. Nr 5565

JEDYNIE TYLKO NASZE FARBY

DRUKARSKIE

LITOGRAFICZNE

OFFSETOWE

WKŁĘSŁODRUKOWE (Tiefdruck)

ORAZ

POKOSTY I MASA WALCOWA

w niczem nie ustępują fabrykatom zagranicznym,

a pod względem jakości i cen

wytrzymują wszelką konkurencję!

26

Na cały świat rozsyła się wszędzie rozpowszechnione,
uśmierzające bole, wypróbowane od lat 30 nacieranie na

REUMATYZM gościec, postrzał, ischias, wszelkie bole
zewn. i łamania oraz bole głowy i zębów

NERWOL Dr. FRANZOZA

Słynny ten lek został uznany licznymi świadectwami lekarskimi,
jest stosowany w szpitalach i klinikach i nagrodzony został meda-
lami honorowymi w Paryżu, Wiedniu i Lwowie.

Cena za flaszkę wraz z przepisem użycia 3 zł. Za uprzednim
nadesłaniem 3'50 zł. wysyła się franco wraz z opakowaniem.

Przy zamówieniu 5 flaszek tylko 15 zł. franko wraz z opakowaniem

" " 10 " liczy się tylko za 9, a więc 27 zł. franko wraz z opakow.

" " 30 " liczy się tylko za 26 a więc 78 zł. franko wraz z opakow.

Wysyłka za zaliczką lub za uprzednim nadesłaniem należytości.

Wyrób i główny skład wysyłkowy apteka MIKOLASCHA Lwów, Kopernika 1.

BLACHA CYNKOWA

jest jedynym i najodpowiedniejszym materiałem do krycia
dachów jakim w kraju dysponujemy. — Produkt krajowy

CZYSTA BLACHA CYNKOWA

nie traci nigdy swej wartości.

50%

jej pierwotnej wartości placą hutę górnośląską za stare
blachy cynkowe, będące dziesiątki lat w użyciu. Praktyczny
gospodarz pokrywa budowlę

TYLKO CZYSTĄ BLACHA CYNKOWA

Towarz. Ubezpieczeń stosują znacznie niższą stawkę ubezpieczeniową.

Wszelkich fachowych informacji udziela bezpłatnie:

Biuro Rozdzielcze Zjednocz. Polskich Walcowni Blachy Cynkowej
w Katowicach (Górny Śląsk), ul. Marjacka 11. Tel.: 12-61 i 7-73.

PRZEPUKLINE

u mężczyzn,
kobiet
i dzieci

usuwa w całości bez bólu zapomocą opatentowanych
bandaży własnego wynalazku

ZAKŁAD M. FREILICHA
LWÓW, UL. GRÓDECKA L. 35.

Firma ta, pierwsza i najstarsza nie tylko w Polsce,
lecz także i zagranicą, odznaczona została krzyżami
honorowymi na Wystawie Hygienicznej w Wiedniu
w r. 1907, na Wystawie w Rzymie w r. 1908, a na
Pierwszej Międzynarodowej Wystawie Hygienicznej
w Karlsbadzie w r. 1908, wielkim medalem. —
Właściciel Firmy, M. Freilich, uzyskał za swoją
62-letnią pracę dla dobra ludzkości doktorat hono-
rowy, jakoteż mnóstwo pochwał w kraju i za-
granicą, ponadto niezliczoną ilość listów dzięk-
czynnych od Profesorów, Lekarzy, Dygnitarzy
i ogromnego zastępu ludzi pracy.

Opaski brzuszne najlepszej jakości dla kobiet
i mężczyzn można zamawiać pocztą. Natomiast
opaski przepuklinowe dostosowuje się tylko do o-
sobliwej, przeto przyjazd do Lwowa jest konieczny.

Największe Składy w Polsce

firm

„EBECO“ Katowice, ul. 3-go Maja 34
Wł. Strzałkowski, Bielsko, Zamkowa 2.

polecają praktyczne podarunki po najtańszych
cenach, gramofony, płyty, krajowe i zagraniczne:
Ebeco, Elektrola, His Masters Voice, Parlophon,
Columbia, Odeon Syrena — oraz wszelkie instru-
menta muzyczne. — Oryginalne maszyny do pi-
sania UNDERWOOD. — Rowery, maszyny do
szycia.

Za gotówkę!

PP. Urzędnikom Państwowym i Komunalnym
znaczne ulgi.

Na spłaty!

1

MIEJSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE

Kraków 14, Lwowska 2.

polecają na sezon bieżący

WAPNO

do bielenia, budowy,
 nawozu, przemysłu

najwyższej jakości.

18

Chcesz otrzymać posadę?

MUSISZ
UKOŃCZYĆ

17

**KURSY
FACHOWE**

Korespondencyjne

prof. SEKUŁOWICZA

Warszawa, Żórawia 42 Dep. I.

KURSY WYUCZAJĄ LISTOWNIE
buchalterji, rachunkowości kupieckiej,
korespondencji handlowej, stenografji,
nauki handlu, prawa, kaligrafji, języ-
ków obcych, angielski, francuski, nie-
miecki, pisanie na maszynach, pisowni
i gramatyki polskiej Po ukończeniu

EGZAMIN I SWIADECTWO.

ŻĄDAJCIE PROSPEKTÓW.

Chcesz otrzymać posadę?

BEZPŁATNIE!

Czytelnikom Kalendarza „Ilustr. Kurjera
Codzien.”. Jeżeli ci brak energii, równowagi,
jeżeli cierpisz moralnie i nie znasz wy-
ścia — napisz imię, nazwisko, rok i miesiąc
urodzenia, kawaler, żonaty, wdowiec, ilość
osób najbliższej rodziny — napisz również
szczegółowo i otwarcie, co jest główną przy-
czyną twoich cierpień, a otrzymasz bez-
płatnie od uczonego psycho-grafologa Szyllera - Szkolnika,
autora prac naukowych, redaktora pisma „Swit”, analizę
charakteru, określenie zalet, wad, zdolności i przeznacze-
nia, szereg rad i wskazówek, jak żyć, czynić i postę-
pować, aby zwycięsko przeciwstawić się losowi, poznasz
kim jesteś, kim być możesz! Adresuj: Warszawa, Psycho-
grafolog Szyller - Szkolnik, Redakcja „Swit”, Nowowiej-
ska 32-6. — Ogłoszenie niniejsze i 75 gr. — znaczkami
pocztowymi na przesyłkę, załączyć do listu. — Przyjęcia
osobiste płatne godz. 11-3 i 4-7. w.

DOM MUZYCZNY

IGNACY CYPRES

Kraków, Szewska L. 15/K. H.

wysyła mandoliny włoskie po
25-30 zł., koncertowe ozdo-
bne 35-45 zł., skrzypce szkol-
ne ze smyczkiem 22 zł., kon-
certowe 30, 40 i 50 zł., klar-
nety 8 klap 38 zł., 10 klap
45 zł., 12 klap 50 zł., gitary
koncertowe 40-45 zł., kornety 120 zł., Harmonje 2 regi-
stry 25 zł., wiedeńskie 1 rzędowe 35 zł., dwurzędowe 50 zł.
Iwurzędowe 12 basow. 75 zł., heligonki 8 basow. pierw-
szorzędne 130 zł. Niklony „Gre Roskop” patent. z łańc.
13 zł., nikl. płaski zegarek słynnej marki „Emgma” 22 zł.,
budzik 14 zł., brzytwy „Solingen” po 6, 8 i 10 zł., ma-
szynki do włosów 9-12 zł., diamenty do szkła po 7, 9 i
12 zł. — Cennik ilustr. zegarków i instrum. muzycznych
darmo i oplatnie.

najwyższa jakość

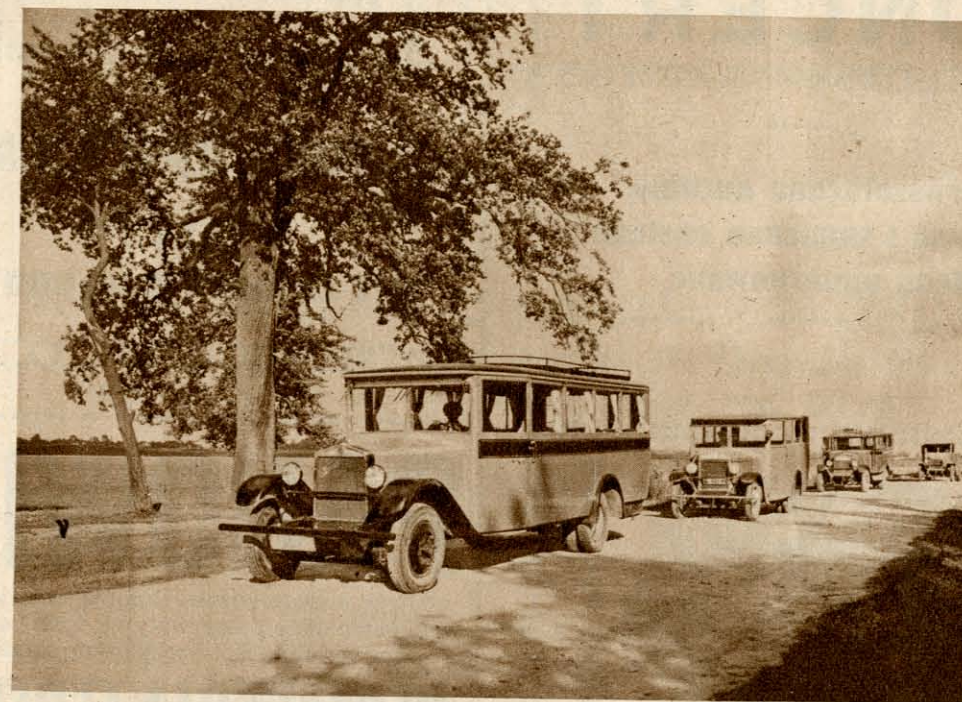

Centra baterie gwarantują

ZAKŁADY MECHANICZNE „URSUS”

SPÓŁKA AKCYJNA

Centrala: Warszawa, Skłerniewicka 27/29. Telef. 171-06.

Całkowicie wykonane w kraju niezrównane

AUTOBUSY i CIĘŻARÓWKI

ściśle dostosowane do warunków drogowych w Polsce.

Przedstawiciele na województwa:

Białostockie: W. Kariakin, Białystok, Kilińskiego 17,
Krakowskie: F. Nowotny, Kraków, Jabłonowskich 4,
Lubelskie: Biuro Techn. „Lech”, Lublin, Bernardyńska 9,
Lwowskie: Inż. B. i K. Neymanowie, Lwów, Chorażczyzny 6,
Łódzkie: H. Buczyński, Łódź, Piotrkowska 112,
Pomorskie: K. S. Auto, Bydgoszcz, Gdańska 19,
Poznańskie: Zakł. Mechan. „Ursus”, Oddz. w Poznaniu, 27-go Grudnia 16.
Śląskie: Dr. L. Korczyński, Katowice, Gen. Zajączka 4,
Wileńskie: Inż. L. Janowicz, Wilno, Ponarska 55.

SZYBKOŚĆ — BEZPIECZEŃSTWO — WYGODA.

66

RESTAURACJA-DANCING „ARTELE“

Równe Woł. ul. 3. Maja 74.
Telef. Nr. 354.

CODZIENNIE DWA RAZY
KONCERT
KWARTETU SMYCZKOWEGO

Pierwszorzędna kuchnia.
Grzeczna i sumienna obsługa.
Ceny umiarkowane.

TOWARZYSTWO
BROWARÓW I FABRYKI
DROŻDZY SPIRYTUSOWYCH

„BERGSZLOS“

W RÓWNEM, SPÓŁKA AKCYJNA
POLECA
SWE ZNAKOMITE WYROBY

BANK CUKROWNICTWA

SPÓŁKA AKCYJNA
W POZNANIU

Centrala :
POZNAŃ, ulica Seweryna Mielżyńskiego 7

Oddziały :
WARSZAWA, Krakowskie Przedmieście 55.
LWÓW, ulica Jagiellońska 1.

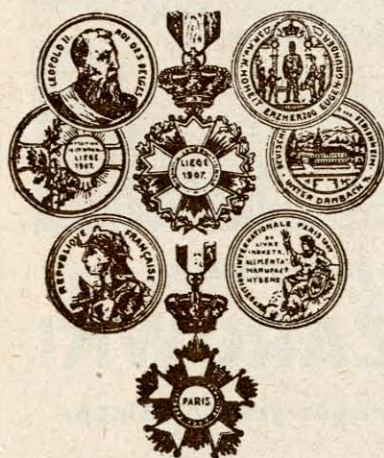
Konto przekazowe w BANKU POLSKIM
Konto w P. K. O. Poznań Nr. 202.764
Konto w P. K. O. Warszawa Nr. 8.170

WYDZIAŁ BANKOWY:

Przyjmuje wkłady na rachunki bieżące, lokaty w walucie krajowej i zagranicznej, dokumenty do inkasa, załatwia przekazy i akredytywy w kraju i zagranicą oraz wszelkie inne operacje wchodzące w zakres bankowości.

KOMISOWA SPRZEDAŻ
WĘGLA I SZTUCZNYCH NAWOZÓW
KRAJOWYCH I ZAGRANICZNYCH.

Rok założenia 1891.

Medale złote: Wiedeń, Paryż, Liège 1907

Pierwszorzędny krajowy
Skład wszelkich przyborów uniformowych
wojskowych i urzędniczych, oraz
Galanteria męska i skórzana
J. Kasesnik, Kraków, Florjańska 20
Telefon Nr. 1509.
Konto czekowe w P. K. O. Nr. 400 932.

PANOWIE

dbający o swoje zdrowie kupują najświeższe i najpewniejsze prezerwatywy, tylko w znanym ze solidności specjalnym składzie

PERFUMERJA FEDERA

Lwów, Sykstuska 7.

Tuzin po 4—, 6—, 8—, 9—, 12—.

Uwaga!! **Każdemu**

kto powoła się na niniejszy anons, wysyłamy odwrotnie **zupełnie dyskretnie 5 wzorów** wszystkich powyż. gatunków celem przekonania o niezrównanej jakości z zajmującym cennikiem zamiast Zł. 3.50 tylko **Zł. 2.50** w znaczkach poczt. lub przekazem poczt.

Perfumerja Federa, Lwów, Sykstuska 7
(dom własny).

Niebywale i niewidziane
dotychczas **Nowości**
w tej dziedzinie.

JAKÓB GROSS, KRAKÓW, RYNEK GŁÓWNY 8 TELEF.: 4761, 0244

LAMPY, ŚWIECZNIKI KRYSTAŁOWE, ŻYRANDOLE PIERWSZORZ. FABRYK KRAJOWYCH I ZAGRANICZNYCH, KRYSTAŁY „MOSER“ KARLSBAD, „DAUM“ NANCY, FRANCE, „GALLÉ“ NANCY, FRANCE, „G. ARGY ROUSSEAU“ PARIS PORCELANA KARLSBADZKA — FRANCUSKA — ĆMIELOWSKA

ZASTAWA KRYSTAŁOWA MARKI „MOSER“ KARLSBAD

Dar firmy Jakób Gross dla użytku Rezydencji Pana Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w Zamku królewskim na Wawelu.

Leopold Hutterer
KRAKÓW Grodzka 43.
Największy wybór:
gramofonów z tabaczką
kuferkowych
i szafkowych

1) Gramofony tubowe po zł. 150.— i 190.—, kuferkowe od zł. 100.—, 120.—, 175.— do zł. 210.—, skrzynkowe od zł. 175.—, 200.— do zł. 250.—, szafkowe od zł. 350.—, 475.— do zł. 650.—; 2) Płyty krajowe „Syrena“ zł. 6.—, zagraniczne „Polydor“, „Brunswick“, „Columbia“ od zł. 9.— do 25.—; 3) Igły po 1.—, 2.—, 3.— i 5.— zł. za 200 szt.; 4) Skrzypce od zł. 22.—, 25.— do zł. 50.—, mandoliny od zł. 22.—, 25.— do zł. 50.—, gitary od zł. 30.—, 35.— do 70.—; 5) Smyczki od zł. 3.— do zł. 5.—, brazylijskie od zł. 6.— do 12.—; 6) Klarnty od zł. 20.— do 45.—, hebanowe od zł. 75.— do 150.—; 7) Flety od zł. 60.— do 160.—, cytry od zł. 50.— do 75.—; 8) Kornety zł. 100.—, skrzydłowa zł. 105.—, altówka 160.—, tenor zł. 200.—, baryton 230.—, waldhorn 260.—, puzon zł. 200.—, helikon F lub Es 3/4 zł. 300.—, B 4/4 zł. 600.—; 9) Harmonie ręczne od zł. 22.— do 30.—, model wiedeński I. rzęd. od zł. 38.— do 45.—, II. rzęd. od zł. 65.—, 80.— do zł. 120.—, „Helikonki“ i „Senora“ od zł. 175.— do zł. 300.—; 10) Bębny małe mosiężne lub niklowane od zł. 65.— do 125.—, duże od 150.— wzwyż; 11) Czytnie imitacja chińskie lub tureckie od zł. 45.— do 75.—, prawdziwe od zł. 80.— do 350.—; 12) Struny, futerały oraz wszelkie przybory posiadamy na składzie — i komplety jazzbandu!

LEOPOLD HUTTERER
KRAKÓW Grodzka 43.
Najtańsze źródło!!

NAUKA W DOMU PRZEZ KORESPONDENCJĘ!

- Kursa gimnazjalne klasy 4 gimn. — wzgl. 7 klas powsz.
- Kurs gimn. klasy 5—6, 7—8
- Matura gimn. lub sem. naucz.
- Skrócona służba wojskowa
- Języki obce (ang., niem., franc.) pod kier. sił zagran.

Próbne lekcje na 8 dni po nadesłaniu zł. 3.50. Na odpowiedź znaczki za 30 gr. Również nauka zbiorowa w naszej szkole w Krakowie. 89

Instytut Naukowy „MATURA“
Kraków, Karmelicka L. 35.

POLSKA SPÓŁKA MASZYN DO POWIELANIA

SP. Z O. O.

JEDYNE PRZEDSTAWICIELSTWO W POLSCE FIRMY

D. GESTETNER LTD. LONDON

WARSZAWA, ZGODA 9

RACHUNKI BIEŻĄCE:
POWSEKCHNY BANK ZWIĄZKOWY
W POLSCE S.A.
P. K. O. Nr. 12.593

ADRES TELEGR.:
GESTETNER — WARSZAWA

TELEFONY:
145-15 i 145-25

ODDZIAŁY:

KATOWICE, KOPERNIKA 18
TEL. 8-24
POZNAŃ, STARY RYNEK 84
TEL. 80-87
LWÓW, BIEŁOWSKIEGO 8
TEL. 80-88
KRAKÓW, PODWALE 7
TEL. 18-04
GDAŃSK, HOŁEMARKT 17-1
TEL. 888-18

dnia 24 czerwca 1929 roku.

Do
Ilustrowanego
Kurjera Codziennego,
KRAKÓW.

Uprzejmie dziękując za łaskawe zainteresowanie się naszymi maszynami do powielania, mamy zaszczyt zaofiarować:

model G/6 o płaszczyźnie druku 21x34 cm. L 80 — Zł. 3480.—

i nadmieniamy, że cena ta rozumie się za kompletną maszynę wraz ze stołem, licznikami, automatem do podawania papieru oraz materiałami do pisania, kreślenia i rysowania.

Za dokładne działanie GESTETNERA udzielamy pięcioletniej gwarancji. W ciągu tego czasu maszyna pozostaje bezpłatnie pod naszym technicznym nadzorem. Przyczem personelowi obsługującemu powielacz udzielamy chętnie i bezinteresownie dowolnej ilości instrukcji, wyuczamy linjowania, kreślenia i rysowania na szablonach, a nasze biuro porad fachowych pozostaje zawsze do dyspozycji Szanownych Klientów.

GESTETNER drukuje szybko, czysto i sprawnie wszelkiego rodzaju OKÓLNIKI, STATYSTYKI, ODEZWY, KOMUNIKATY, DRUKI, NAGŁÓWKI, LINJATURY, INSTRUKCJE, FORMULARZE, WYKAZY, RYSUNKI itp., a pracując bez czczonek, nie wymaga żadnego fachowego wyszkolenia i może być przez każdego obsługiwany.

GESTETNER jest znacznie tańszy w pracy i wydawniejszy od drukarni, amortyzuje się więc w najkrótszym czasie.

Załączamy różne wzory jak również małe obliczenie osiąganych oszczędności i pozostajemy, zawsze gotowi do usług.

z poważaniem

POLSKA SPÓŁKA MASZYN DO POWIELANIA
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

ŻYCIE PIĆCIOWE

Do Czytelników Kalendarza „Ilustr. Kuryera Codzien.”

Wobec braku gotówki i wielkiego zapasu książek na składzie, dajemy 10 cennych i pożytecznych książek tylko za 5 zł. — 1) Dr. Jozan: „Życie pićciowe kobiety”. Po-radnik lekarski; 2) Dr. Werner: „Lekarz domowy — masaż”. Leczenie wszelkich cho-rób wewnętrznych i zewnętrznych z 14 ry-sunkami; 3) Dr. Braun: „Samogwałt u meż-czyzn i kobiet”; 4) Dr. Surbled: „Sekretne sposoby małżeńskie”; 5) Dr. Korabiewicz: „Choroby weneryczne” i 5 innych cieka-wych i pożytecznych książek tylko za 5 zło-tych. Wysyłamy za gotówkę lub za zaliczką pocztową, na wydatki załączyc 1.50 (mo-żna w znaczkach pocztowych). — Niniejsze ogłoszenie ko-niecznie załączyć do listu. Warszawa, Redakcja „Świt”.
Nowowiejska 32 m. 6.

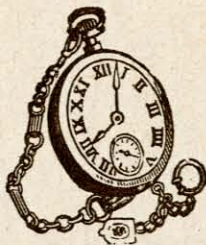
Fabryka zegarków szwajcarskich

wysyła za zaliczeniem
Zegarek z sekundnikiem
z dewizką

marki Chronometre za zł. 5.85
(zamiast zł. 28.—)

Zegarek płaski wyregulowany do mi-nuty, z 10-letn. gwarancją za zł. 5.85, 2 szt. 10.30, 3 szt. 15.25, w lep. gat. fantazyjny zł. 6.85 i 7.50. „CHRONO-METRE PRIMA” zł. 9.50 i 12.75. Ze świecącym cyferblatem i wskazówka-mi lub z nowego fr. złota 8.90, 12.— i 14.50. Kryty ankier 14.95, 17.50, 22.28. Znany, marki „A. MOSER” z długoletnią gwar. 17.35, 19.50, 23.—, 25.—. Na ręce z paskiem zł. 9.50 i 11.75, 13.—. Ze świecącym cyferblatem 15.50 i 17.50 i 19.25. Budziki 10.50, 11.75, 13.—, 15.— i 17.50. — Dewizki z n. 4. złota dopłata 1.50, 2.50, 3.—, 5.—. Adresować:

M. POZNAŃSKI — WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 12/kal.
Za kosztą przesyłki płaci kupujący.

Chronometre

PROTEZY SZTUCZNYCH NÓG I RAK

Dla amputowanych.
Aparaty podtrzymu-jące i dla koregowa-nia wyrabia

M. L. POLACZEK
W SAMBORZE Nr. 26a
CENNIKI DARMO.

FOTOGRAF ON-ONA KIESZONKOWY

i niespodzianka 2 zł.
(Znackami lub przekazem)

Pobranie wykluczone.
Dokonywa zdjęcia
w minucie.

Sensacja Towarzyska.

WYTWÓRNIĄ NOWOŚCI
Warszawa Narmelcka 15K. 1.

i niespodzianka tylko
dla dorosłych 2 złote
znackami lub przekazem.

FOTO-AKTY

Kolekcja od 5—50 zł.
Za pobraniem.

Na kosztą przesyłki
załączyć zł. 1.50.

30 LAT DOŚWIADCZENIA

przemawia za radjosprzętem wyrobu firmy

Marconi

z nadejściem sezonu przygotowaliśmy
dla naszej Szanownej Klienteli

ZNAKOMITE GŁOŚNIKI

OCTAGON zł. 125.—
MARCONIVOX zł. 120.—

UNIWERSALNY APARAT ANODOWY zł. 350.—

WZMACNIACZE GRAMOFONOWE

dla kin, klubów, sal balowych i t. p.
oraz

RADJOODBIORNIKI WSZELKICH TYPÓW POLSKIE ZAKŁADY MARCONI S.A.

Do nabycia w salonach demonstracyjnych:
Warszawa, Marszałkowska L. 142
Łódź, ul. Piotrkowska L. 84
Katowice, Dworcowa L. 16

i u wszystkich większych firm radiowych.

FRANCUSKI
BUDZIK
PRECY-
ZYJNY
PIERWSZEJ
JAKOŚCI

TOWARZYSTWO
UBEZPIECZEŃ NA ŻYCIE
„FENIKS”
REPREZENTACJA W KRAKOWIE
UL. SW. GERTRUDY L. 8.
TELEFONY: 273 i 3318.

POWSZECHNY ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH

komunikuje, że oprócz przymusowych ubezpieczeń budowli od ognia prowadzi następujące działy ubezpieczeń na zasadzie umów dobrowolnych:

1) Ubezpieczenia od ognia ziemiopłodów i inwentarzy, ruchomości, maszyn i t. p.

2) Ubezpieczenia ziemiopłodów od gradobicia.

Ubezpieczenia ziemiopłodów i inwentarzy od ognia oraz ziemiopłodów od gradobicia Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych zawiera nie tylko na zasadzie zwykłych umów jednostkowych, ale posiada, na mocy ustawy, prawo wprowadzania przymusu ubezpieczeń ziemiopłodów i inwentarzy od ognia na podstawie uchwał Sejmików Powiatowych, zaś ubezpieczeń od gradobicia — na podstawie uchwał Sejmików Wojewódzkich. Szczególną uwagę zwraca Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych na ZBIOROWE UBEZPIECZENIA OD GRADOBICIA, przy których, oprócz dotychczasowych rabatów, stosowana będzie znaczna zniżka składki.

3) Ubezpieczenia żywego inwentarza od upadku w drodze umów z lo-kalnymi kółkami wzajemnych ubezpieczeń żywego inwentarza.

Centrala Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych mieści się w Warszawie przy ul. Kopernika Nr. 36/38/40. Ponadto posiada on Oddziały: w Białymstoku, Brześciu n/B., Katowicach, Kielcach, Łucku, Krakowie, Lublinie, Lwowie, Łodzi, Słomnie, Stanisławowie, Tarnopolu, Warsza-wie i Wilnie.

Ponadto we wszystkich miastach powiatowych Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych po-siada inspektorów i techników, którzy przyjmują wnioski ubezpieczeniowe.

Jako Instytucja prawnopubliczna, mająca na celu nie osiągnięcie zysków lecz DOBRO NAJSZER-SZYCH WARSZTAW LUDNOŚCI.

POWSZECHNY ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH ZAPEWNIĄ NAJKORZYSTNIEJSZĄ KALKULACJĘ KOSZTÓW ORAZ NIEZWŁOŻNĄ LIKWIDACJĘ SZKÓD.

ODDZIAŁ PAŃSTW. BANKU ROLNEGO W KIELCACH

udziela drobnym i średnim gospodarstwom rolnym za pośrednictwem instytucji spółdzielczych i Komunalnych Kas Pożyczkowo-Oszczędnościowych

KRÓTKOTERMINOWYCH KREDYTÓW

- towarowych w nawozach sztucznych i materiale ogniotrwałym do krycia dachów,
- specjalnych: na zakup pasz treściwych, nasion kwalifikowanych, maszyn i narzędzi rolniczych, zakupywanych przez spółki maszynowe, na zakładanie sadów handlowych, cele hodowlane i t. p. (W trzech ostatnich wypadkach Bank wymaga przedłożenia opinii organizacji rolniczych) i
- obrotowych. Przyjmuje wkłady oszczędnościowe, pośredniczy w kupnie i lokacie listów zastawnych. 82

KAWIARNIA
„ASTORIA”
KATOWICE

Czy chcecie zostać zdrowymi?

Czy chcecie ochraniać się przed

Reumatyzmem, goścem, bólem krzyża, bólem głowy i zębów, przesileniem, zaziębieniem i różnemi innemi chorobami?

Wtedy używajcie nasz

„SALVIOL”

**niedościgły higieniczno-kosmetyczny
ziołkowy środek domowy.**

Tysiące podziękowań! Prospekty darmo i franko! Tysiące pochwał!

Prawdziwe tylko w tym
opakowaniu!

„SALVIOL” jest do nabycia w aptekach i drogerjach. Gdzie go niema, zamawiajcie u firmy:

WYTWÓRNIĄ „SALVIOLU”, CIESZYN

19

Skrzynka pocztowa 48.

Niżej umieszczamy kilka listów, które otrzymujemy codziennie. O prawdziwości tychże może się każdy przekonać.

Jestem zobowiązany złożyć niniejszem szan. „Wytwórni Salviolu” tysiące podziękowań za przesyłkę „Salviolu”, którą ku największemu memu i znajomych zadowoleniu otrzymałem. „Salviol” okazał się tak skutecznym, że po otrzymaniu przesyłki zaraz musiałem się podzielić ze znajomymi i stałe mnie jeszcze niepokoją prośbą o sprowadzenie większej przesyłki, wobec czego upraszam o rychłe nadesłanie 100 flaszek tego doskonałego „Salviolu”.

Fr. Domagała
Gdańsk, Neufahrwasser.

Uznając „Salviol” za bardzo skuteczny środek przeciw wszystkim dolegliwościom, proszę o ponowne nadesłanie mi takowego.

M. Szczepaniak
Kościan, Staromłyńska.

Zasylam serdeczne podziękowania za tak doskonały środek „Salviol”. Cierpiałem przez 3 lata na zaziębienie nóg (Reumatyzm) lecz żadne używane środki mi nie pomagały. Od znajomego otrzymałem 2 fl. „Salviolu” i po użyciu tegoż czuję się zupełnie zdrowy, chociaż mi mówiono, że już na nogi chodzić nie będę. Teraz chętnie podzielim „Salviol” znajomym, gdyż jestem zdrow. Jedną znajoma była opuchnięta i też jej „Salviol” dałem, po czym się wyleczyła.

Jan Piwoński
Zakrzów, p. Milejów
woj. Lubelskie.

Upieramie prosimy wytw. „Salviolu” o przesłanie nowego transportu „Salviolu”. Za poprzednie bardzo dziękujemy, gdyż „Salviol” jest niezrównanym środkiem przeciw różnym dolegliwościom, jak reumatyzm, ból gardła, głowy, zębów i t. d.

Stow. Spożywcze „Zgoda”
Milejów p. Piotrków Tryb.

Kilka lat panował w mojej głowie reumatyzm, lecz nie mogłem znaleźć środka, któryby mi ulgę przyniósł, aż pewnego dnia znajomy mi zaradził używanie „Salviolu” i ten właśnie środek cudownie podziałał i już w ciągu 2 tygodni te straszne cierpienia się skończyły. Nakoniec wyrażam serdeczne podziękowania szan. Wytw. „Salviolu” za tak doskonały środek. Pozatem rekomenduję ten środek wszystkim cierpiącym i napewno nikogo nie zawiedzie. — Pelen życzliwości

W. Skurjał
Brasław, Kresy wschodnie.

Przekonałem się, że „Salviol” jest bardzo skuteczny na wszelkiego rodzaju dolegliwości, wobec tego upraszam o rychłe nadesłanie mi 6 fl.

N. Smoktunowicz
Supraśl, woj. Białostockie.

Upieramie proszę szan. Wytwórnię „Salviolu” o nadesłanie mi 6 fl. „Salviolu”, gdyż się już doświadczyłem, że „Salviol” jest najdoskonalszym środkiem ze wszystkich, jakie dotąd używałem, gdyż skutkuje na wszelkie dolegliwości, wobec tego proszę o rychłe nadesłanie, bo czekam z niecierpliwością.

Stanisław Owczarek
Zawyki, p. Suraz
woj. Białostockie.

Czuję się w obowiązku złożyć szan. Firmie „Salviolu” serdeczne podziękowanie za tak skuteczny środek, jakim jest „Salviol”. Ja będąc od dłuższego czasu chora na reumatyzm nie pomagały mi wszelkie kuracje, jednak po użyciu kilku flaszek „Salviolu” czuję się zupełnie zdrowa, za co składam serdeczne podziękowania, również w imieniu moich znajomych, dla których „Salviol” sprowadzałam.

W. Gmurczyk
Bliżyn woj. Kieleckie.